aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and the New Testament in the Usarufa language of Papua New Guinea

Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

Wycliffe

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and the New Testament in the
Usarufa language of Papua New Guinea
[usa]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1980, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1980 by Wycliffe Bible Translators and Park Press

Web version
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.
http://www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

http://www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long http://tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long

http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

aúbagoni yíwîqa

Áaimo Ataáraine . . . . . .AA. 5
Máátiyu . . . . . .Mát 23
Mááki . . . . . .Mák 106
Arúke . . . . . .Arú 146
Yóáane . . . . . .Yóá 235
Apótoro . . . . . .Apó 292
Arómani . . . . . .Aró 373
1 Korítiani . . . . . .1 Ko 407
2 Korítiani . . . . . .2 Ko 442
Karétiani . . . . . .Kar 464
Ipítiani . . . . . .Ipí 476
Pirípiani . . . . . .Pir 488
Koráátiani . . . . . .Kor 496
1 Tetaróniani . . . . . .1 Te 504
2 Tetaróniani . . . . . .2 Te 510
1 Tímoti . . . . . .1 Tí 515
2 Tímoti . . . . . .2 Tí 524
Tááítati . . . . . .Táá 530
Pírímoni . . . . . .Prm 535
Íbaru . . . . . .Íba 538
Yêmiti . . . . . .Yêm 565
1 Pítaa . . . . . .1 Pí 573
2 Pítaa . . . . . .2 Pí 584
1 Yóáane . . . . . .1 Yóá 590
2 Yóáane . . . . . .2 Yóá 598
3 Yóáane . . . . . .3 Yóá 600
Yúti . . . . . .Yút 602
Arébárétiani . . . . . .Aré 605

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áaimo Ataáraine

Îtogo Abaramma Aáyaraiye

12 1 Yawe Îtogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara,
enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqa wao.
2 Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua
uyakanune. Ení awîqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka
inone.
3 Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo
taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka
mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”
4 Abaramma tébéniqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe
Îtogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima
Abaramte uraiye. 5 Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni
áanine,[a] máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Árániqo aikuyikara
mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo
yeráwáqá mareta Keinen koyarae.
6 Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta
Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae.
7 Yawe Îtogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá
ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Îtogoka yaare mika
tarouraiye.
8 Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye.
Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaibaqa Ááiye. Mami kaya
marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma
Yawe Îtogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. 9 Abaramma mikáké
kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Îtipi Maínenaq Kukaiye

10 Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá
anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítípiq mainena kukaiye.

---

[a] **12:5** Aran Abaramni abakowe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ítípiq wemá koyanekeena aanakomma Taraitaba tena, “Kemó
aonaunama emá kateko ínímmá maane. 12 Ítípiq wayukama emmó aoneta,
yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínímmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá
tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. 13 Kemá wení amanaqune tinata,
abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”
14 Aanibo Abaramma Ítípiqo witana, Ítípi wayuka wení aanaqa aonama
aara-urane tirae. 15 Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama
aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naaupa urae.
16 Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq
awai típítípíráóqá, mémeraoqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa
kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.
17 Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Îtogo tawi gari
yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. 18 Miráitana Peroma
Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá
íma enánáre teq timatimikano? 19 Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre
tenara, ‘kemá awiqma ketínári urauno’? Abo îbeqa manna enánáqibo,
awiqme kówao!” 20 Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá
Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena
kouraiye.

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

13 1 Abo Abaram maréna Ítípike Négíbi utaiye, wenánákara
mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. 2 Abaram
anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.
3 Mi maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba
wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urai
nakumorakaraq, yaaremo tarourai marukaq. 4 Abo mikáqá wemá Yawe
Îtogoka monoqá tiyakaraiye.
5 Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáráq, poiyamma, wení
nétuya yuwaiq-namma makaiye. 6 Abo yenákámó mi-mórábímmó
maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi
wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye. 7 Abo uniti
áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi
kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi
marabi máqe-urae.
8 Abo Abaram Rotitaba tiráiye, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí
aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma
ténátae. 9 Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá
ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó
áyáánurapaqo winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”
10 Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo
aonaraiye. Yawe Îtogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Îtogoma Totomkaraq
Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.) 11 Abo Rotima wetábá
mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai
ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma
ókaoka-uraye. 12 Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru
marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení
nétuya terinamma uraiye. 13 Totom wayuka anómma Yawe Îtogoka tawi
aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

14 Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Îtogo Abaramtaba
tiráiye, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa,
aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. 15 Mi-máte
márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne.
16 Kemá ení íyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo
íma wayuka yorautinoe. 17 Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení
awaraqa kemó îbeqo emmó amunna marama aonao.”

18 Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna
Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq
Yawe Îtogoka yaare tarouraiye.

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

14 1-9 Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma
Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-
urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá
Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa
yetí ááí-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mipimma
karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma
(1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíníráwáté
yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka
Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam
arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani
kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó
yauwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa îbeqa
Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq
abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma
yikama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí
aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta
yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta,
móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie,
Ketoraoma Éréma kayukatí kinie, abo Titarima Kóími kayukatí kinie,

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mami káyáté-káyáté (4) kíníráwáqá maréta-wurae móra-tiyapa (5)
kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíníráwáqá, Berae Tótom kayukatí
kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukatí kinie.
10 Títim arubimma ano kaaweq[b] maikaraoko óriq uraitana abo minnamo
Tótomkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-
owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta
minnobaq pukae. 11 Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra
kayukatí máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. 12 Yeráwáqá
Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae
Tótom máqe-emaitata.

13 Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma
timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámrini anó
owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri
aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo
(3) watanonnama Abaramte yakarotárae. 14 Abo Abaramma wení
anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá
kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma
wení naaupaqo páquramma yááyama aikutena, abo Téni waoka uréta
yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. 15 Noka-nawataqa
Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkárena yíkaminena-itata
kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma
waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae.
16 Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate,
aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

17 Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará
kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi
yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

18 Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq
wáénigaraq Abaramma mamá-ámíkaiye. Métítérékima uyátámaqma
Îtogoni mono-naaupaq mayai-naare. 19 Métítéréki Abaramma atimuqá-
uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Îtogo maragárá wîyomo taroqurai
Îtogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. 20 Amuramu-uyákao uyátámaqma
Îtogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro
kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma,
móramora (1) máte-tiyaakabikemma Métítérékimma amikaiye.

21 Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiye, “Wayukarawaqa ketime
mátetataqa etábá mayao”.

22 Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Îtogoka ketí
tiyaamma tikaq maraune, wîyokaraq maramó taroq-urai Îtogoka abo

---

[b] **14:10** kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kemá araimma-tiyakaune, 23 Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne,
íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune
wemá timáti-kaiyaba. 24 Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá
nawaka kanaráré-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo,
Étíkoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao."

Îtogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

15 1 Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Îtogo kainapaq
wekáq páquma tiráiye. "Íma ikatí-uwo kemá ení weyure abo ení
amuyataqa anón-uramma aménúne."
2 Mirátitana Abaram téna, "Anómo uyátámamma Yawe Îtogo nóina emá
timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí
máte notamma kemó makaunna mayáníye?" 3 Abo Abaram téna, "Emá
íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye."
4 Miráitana Yawe Îtogo Abaramtaba tiráiye, "Minaaqa íma abowání
inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye." 5 Yawe Îtogo
Abaramma awiqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámíkaiye,
"Mute aabayápáq wîyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarárá
yorautínónópo." Abo wemá timámíkaiye, "Ení iyápó-anna mirárá-ínóe."
6 Abaram Yawe Îtogotaba araine-tiyákáitana, mináítábá Îtogo
Abaramtaba arupúnáre tiraiye.
7 Yawe Îtogo ókaraq Abaramtaba tiráiye, "Kemá Yawe Îtogomo Úúqo
Kárítián-kayukabike mami márá áména abowání-ikaeteq awiqme-iraune."
8 Abo Abaram ítáráiye, "Anommo uyátámáqma Yawe Îtogo,
kemá mami márámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá
itéqa-óné-onuno?"
9 Yawe Îtogo anónná-uráiye, "Nateqá purumakakáráq, mémekaraq,
awai típítípíkáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyo.
Óqa máágárá, paaya numa mamé-iyo."
10 Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiye, abo Abaramma máte
kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiye. Numarátámá paa-yukaiye.
11 Abo akikíráókómá arabéna kúmókumo mami áráq wákátábá itana
Abaram yikamma wáréwara-uráiye.
12 Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana
mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye. 13 Mikaq
Yawe Îtogo Abaramka tiráiye, "Ení iyápó-anna óq marabi namu-
wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate
antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. 14 Miráíyaq kemá mi
káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-
yíménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá
yuwéta yawinowe. 15 Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi
ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe. 16 Kayaté-kayate

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

antareti (400) auqa yáwínata[c] ení iyápó-annama yauwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiye."

17 Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáíka-umárái aukapi yáuraiye. 18 Mitáo Yawe Îtogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiye, "Kemá Ítípike nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami mará ení iyápó-anna yiménúne, 19 Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, 20 Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, 21 Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá améné úne."

Ágaya Ítímaeriye

16 1 Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiye. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípike aawiqa Aagamma makaiye. 2 Abo wemá Abaram-taba téna, "Yawe Îtogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma timíno."

Abaram kanaráré téna, Táráitaba tiráiye. 3 Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípike wení mayai inaruma Aagamma awíqma awaikomma amikaiye. 4 Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiye.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye. 5 Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, "Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Îtogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

6 "Ení mayai inaruma enayáápi maiye," Abaram tiráiye. "Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao." Tarai tai áainuramma taroqumákáítana, Ága ayuwéna kouraiye.

7 Yawe Îtogoní énítóré (30) Ágamma kaqmáápa poqnokóní waqókaq aonaraiye. Mi póqnómmá, Túwa wí-áákóní aukapaq waiye. 8 Énítóreko téna, "Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákakena iréya, nákaraq kewono?"

"Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune," Ága anónná-uraiye.

9 Mirá-titana, Yawe Îtogoní énítóreko wemmá timámíkaiye, "Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao." 10 Ókaraqa Yawe Îtogoní

---

[c] **15:16** Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapike.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

énítóreko tiráiye, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyíkánata íma wayuka yorautinoe.”
11 Yawe Îtogoní énítóreko keqnámmá Ágataba tiráiye, “Amukaraq
emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímairiye-te[d] áwîqa
yamamiyo, mináaitaba Yawe Îtogo ení uqmamá ítáyamena emmá
áwáqnaiye. 12 Wemá Ítímairi abáq íyáká umá maniye, wemá máteq
kayuka aaiqa umáyikainata abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe,
wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.
13 “Yawe Îtogoma Aaga Er Roi awiqa amikaiye, minná miráténa,
emá Îtogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Agaa tiráiye. “Kemá íbêqa
puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Îtogomma aónatuwaune.”
14 Min áítábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwîqa keyae, Kátétikaraq
Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.
15 Miráitana, Aaga inámáí Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma
Ítímáiriye áwîqa miníyápógómmá yaamámikaiye. 16 Abaram éítiqa
tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímáirimma
ákáyamikaiye.

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

17 1 Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana
Yawe Îtogo wekáq páquréna tiráiye, “Kemá Îtogo Wenóqyae,
máte-tataqó taroq-innapímmá kekáq amakakí-uréyá íráqó-maiyatapi
máo. 2 Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu íyápó-ánná
aménúne.”
3 Minnámo kéitena Abaramma óipake Îtogoka marabí awautaitana
abo Îtogo tiráiye, 4 “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá
nétuqya maruti yibowá máinone. 5 Íma ókaraq Abaramue áwîqa yainowe,
íbêqa ení augen áwîqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti
yibowámó áúrákáúná áitaba, 6 kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq
uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áúráíyata abo
kínirawaqa epíké páqinowe. 7 Kemá ketí pórómáti yabíyénana matúmatu-
íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekáráq ení
iyápó-annarawatí Îto mánune. 8 Máte Kéinan marabimmo íbêqo namuq
nákáq-umá mánna kemá aménúne. Mi mará egáráq ení iyápó-annatí
mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Îto mánune.”
9 Abo Abara-ámma ókaraq Îtogo timámíkaiye, “Emá aamó-tima-
yarumakaunnamo timámunna waraó, ekáráq ení iyápó-anna mikáqo
páquqteta wínómma miráoro. 10 Maminná ketí yarumata-aine eté abo
ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kéráwáqá yabíyéro:
Máte inamáí árákáráwáqá ibôwáqá-umáyikao. 11 Emá ení aukoni

---

[d] **16:11** Ítímairiye awikoní áimma, minná “Îtogo itatimiye”.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí
áúkápimmo timá-yarúmakauyane. 12 Minnámo epikémmó máte inamái
árákáráwáqó páquqteta-yínómma ibôwáqá-umáyikao náwamo éítiqa
(8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqo páquráiyammo, yaurákémmó
ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epíkémmó páquráínae.
13 Emá ibôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqo páquráinnakaraq,
emó ení yaurakémmó meyání-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté
awaméká matúmatu-íníye. 14 Náwamo ibôwáqó ímo-uráinna waraowaqa
timákáíyata ketí wayukabike kóíno, wemá ketí yarumatan-aima
arátuwaiye."

15 Îtogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, "Íma emá ókaraq enánáqa
Táráiye tiyó, íbêqa wenáwîqa Térae maniye. 16 Kemá atimûqá-uyákánana
abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimûqá uyákánana abo minná
wemá anó-marukarawatí yinówa mániye, kínirawaqa wení iyápó-
annaraopike páqinowe."

17 Abara-ámma marabí ótípake awaúténa wíráke-ena abo we-áímmá
tiráiye, "Kanaraq móra antareti (100) auqo-uráínna-nako iyápó máyání?
Kanaráq Téra náínia teni (90) auqo-uráimma páá iyápó ákání?" 18 Abo
Abara-am Îtogomma ítáraiye, "Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápó
Ítímaerima amammá ámínó?"

19 Mirátitana Îtogo téna, "Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo
emá Áítíkiye-te[e] yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma
maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápó-annabi
matúmatu keráwáté iniye. 20 Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnama emmá
ítáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa
abo kemá ókaraq táíbaq iyápó anna améníne. Wení tiyákagaraq kaya
(12) íyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráíyana abo kemá maamá
anó maruqa áúrakanune. 21 Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkite
maamá páqonune, Térama mami kánárákémmá méyá áúkáq iyápó ákámá
amíníye." 22 Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-
ámma Îtogo áyukaiye.

23 Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo
waamo wení náupaqo páquraiyamma, meyákákémmó meyániq-
uráíkaraq, mátemmo waamo wení náupaqo maemma wemá ibôwáqá
umáyikaraiye Îtogomo timámíteniq. 24 Abara-ámma náiniqa tenigaraq
náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae, 25 mikánáráqá wení ániko
Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. 26 Maaka mimórá
kánáráq ibôwáqá-umáyikarae. 27 Yáimma wayuka mátemma waamá
ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaqo páqura-nabiyo ópaqnakake
meyániq-uráímma weté ibôwáqá umáyíkárae.

---

[e] **17:19** Áítíkiye áwîkoní ááimma, minná "wírae".

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kaumo Námúq Wayukae

18 1 Yawe Îtogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka
páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákáq aanónaqo-
kamákenamo-íkaq maramáqe-uráiye. 2 Abara-ám múte aónaimma kaumo
(3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo kéyimonena wení térinamma
yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye
kayoné-áimma yirátiraiye.
3 Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiye, "Ketí Anóko,[f] kanaráq
íráqóáimma-tirátima makáq ketí náoq máíyaq kemá tíwáqnaonó. Íma ení
mayai-naqa kótao. 4 Nommá kemá maméq-yená abo emá áítauqa tetekéya
ma yágóní ááipi agao. 5 Kemá ááwáqa maméq-mátímenaraq keráwáqá
namá aqkonná-umátuweraq mikákémmá páá keráwátí ammá wínówe.
Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune." "Katekowé-íráqone,"
yeráwáqá anónná-urae, "emó ónae-tinaiq uwo."
6 Abara-ám uyaténa térinaupaq uyápékurena Térámma timámíkaiye,
"Kabequmá kaumo (3) tápéqa[g] páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó."
7 Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaqo wení purumakakáráwáqó
mápaq-uréna abo móra (1) íbêyamma áínóara purumakamma
áúyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá
ikamma abo ááwáqa yokaaurae. 8 Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-
ám ikaq nánánókáráq, auke nananokara abo purumakammo agama
yokaaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-
kénámmá Abara-ám itoumá yagóní áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.
9 "Nákaraq enánáqa Téra maiyo?" yeráwáqá wemmá ítárae.
"Térinaupaq maiye," tiráiye.
10 Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba
téna, "Kemá yauwémma mamirá-kánáráq méyá-náúkáq yénúne, abo
enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánáráqá." Téra yinaepaq térinakoní
otaraq maena ítáraiye.
11 Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo
Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiye. 12 Mirátitana
Téra áúyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiye. "Máákakorata wayuka-ariq
aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?"
13 Yawe Îtogo[h] Abara-ámma ítaraiye, "Nóra-itanawá Téra wírá-
kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo
aukúnnapikemma? 14 Kemá Yawe Îtogoma íma mórayatako
ummáyátikaniye. Kemá yauwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká
yenana abo Térama inamáí íyápó mayaniye."

---

[f] **18:3** Anókowe áwîqa minná Ítogotaba tiráiye. [g] **18:6** 20kg-miraramma. [h] **18:13** Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Itogowe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiye.
Abo Yawe Îtogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Îtogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-uwo Tiráiye

16 Mi káúmó (3) námú wáyúkámó itóuma kóinekéta yeráwáqá
márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna
maréna yeráwáté uráiye. 17 Minnámo maréta kéwowana, Yawe Îtogo
wenáúyánánóbáq tiráiye, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu
kemó nóratatariqo ónúnna. 18 Ímiye, nóínaitabiyabo Abara-ám anó
imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáétéq
máte marukarawakomma ma-márábímmá íráqoni umáyikanune.
19 Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-
anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq
abo tágamayatari-oró. Miráíyana Yawe Îtogo Abara-ámmo wemó
tiyákáraimma aminiye.
20 Abo Yawe Îtogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq
Kómórati anónibiqa yáqyiqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá
táwítawa-iye. 21 Miráipowaqa kemá kukéq aónanune ááraimmo yetí tái
áimmo taróqómma.
22 Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo
Yawe Îtogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uraiye. 23 Abara-ám Yawe
Îtogoní waqókáq yiréna ítáraiye, “Emá ááraimma kateko wayukate
táwí wayuka yíkamino? 24 Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko
wayukamo máraiyamma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq
mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikaino? 25 Ímiye, kúmiq
wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone,
kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwáí úqmá mayainowe.
Emá íma mirárá-ínóne, kímmora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo
yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”
26 Yawe Îtogo anónná-uráiye, “Yeráwátábáé-téq íma kemá
yíkamonune.”
27 Abara-ámma yauwéqma Yawe Îtogotaba tiráiye, “Kemá íbêqa
Anókote aámá ténáq íma ikátí-une, kemá pátátáune, káítóra-uráúne.
28 Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate
mami káyúká yíkamino?”
Yawe Îtogo anónná-uráiye, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq
móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune.
29 Móragaraq Abara-ám Yawe Îtogomma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate
tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Îtogo téna,
“Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.”
30 Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq
ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tíyáká (30)

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Îtogo anónna-uráiye, “Kemó
aónánanamo kaumo tíyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa
yíkamonune” 31 Abara-ám Yawe Îtogomma ítáraiye, “Kemá íma ikatí-éqa
ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tíyáká
(20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Îtogo wemmá
anónná-uráiye, “Mami káyáa tíyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq
íma kemá yíkamonune.” 32 Ókaraq Abara-ám Yawe Îtogomma ítáraiye,
“Kanaráré, Anókó íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórákaraq ítáno.
Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?”
Yawe Îtogo anónná-uráiye, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mi
márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.” 33 Yawe Îtogo Abara-
ámte aamo témáyámma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma
Abara-ám yauwéqma naópaq kóuraiye.

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiye.

19 1 Mi énáíkáq kaya (2) énítórékó[i] Tótóm kóyáráye. Rótima Tótóm
marukomma uyáperai ákáq maraqmáqe uráiye. Minnámo kaya
(2) énítóré-rátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá
marabi ótipake yenákáráq awáutaye. 2 Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí
anókoratae. Ketí naaupa yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáíyaq
abo abéya máí nókápáq kenákátí ammá wiyoye.”

Kaya (2) énítóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo
kaikuyo marukaq wáéyúye.”

3 Mirá-kéteyataba Róti aqkonna-umá kétitaba yenáká maréta Rótite abo
wení naaupaq koyaráye. Róti yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái
káná íma mai) pareti agamá yímítata narae. 4 Kaya (2) énítóré kórátá yú-
waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka
ariqa Rótiní nammá yáútúraq-umákae. 5 Mami káyúká Rótimma áyarae,
“Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake
yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

6 Róti yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áúyakaiye.
7 Róti téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” 8 Aónaro,
kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkáraune. Yukaiyaq kemá
yimíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáínna
yeráwáté oro. Abo ketí namu náká íma moráyatariq umáyíkaro. Ketí
naaupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

9 Abo yeráwáqá mirátirae, “Pááb aq yááwao oqtarákémmá,”
yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketáti
kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áaimma

---

[i] **19:1** Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22).

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-
kéwéta oqtá yokiránéta-urae.
10 Mirámó-kéomma kaya (2) énítóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá
yauwéqma naaupaq kéyuweta oqtá áúyatukaye. 11 Mi káyá (2) énítóré
kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukáráq wayuka
ariqa maamá kumayuriq umáyíkáítata yeráwáqá íma oqta aónarae.
12 Kaya (2) énítóré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka
maapi Tótóm maqa yíkárano, mirauma enairó-utama, ení ánimaqa
enayámummaqa yaimma ení arainibíkémmá?” Máraiya-moema yiwíqme
mamipíké kóró. 13 Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe
Îtogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyíkamma ítáímma anóni
itana timátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.
14 Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-
íyápóráóqá timáyímíkaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro,
Yawe Îtogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení
ayamummatí aanabo-íyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápí tirae.
15 Iráqma-tágaimma, kaya (2) énítóré kórátá Rótimma yokage-umá
timámena, “Uyaté enánákaraq enayámúmmaqa yiwíqme kówao, ímo-
iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”
16 Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énítóré kórátá Rótimma
ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme
yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Îtogo yeráwáqá áyáqa
yímíkaiye. 17 Minnámo kaya (2) énítóré kórátá yiwíqma máápaqo
kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro.
Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”
18 Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-
marakáúne. 19 Emá íráqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma
ketí tááraqo yabítíkánna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá
mamin úmágó aapaq yátóráínaq puyónúne. 20 Képi keboqyá maruqa
aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono.
Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”
21 Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa
kanaráré-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune.
22 Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yatariq
urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmarenamo urai marukoni
áwîqa Yowa)
23 Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye. 24 Miráitana Yawe Îtogo
wíyôpake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaraq
Kómóra kukaiye. 25 Yawe Îtogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiye,
Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékaraq, mátetataqo mi
márábimmó waimma. 26 Miramo-kéimma Rótiní ánáko anaepaq waéqma
aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Máí nókápáqá Abara-am itóurena yauwéqma Yawe Îtogokaq watá-
tirái marukaqa-uráiye. 28 Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq
Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-
umá anó-kairaya umumma mi márábíkémmá utaimma aónaraiye.
29 Abo Îtogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma
áúyánámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Îtogo Tótómkaraq Kómóra maruqo
táwítawa kéena Rótimma áwîqma máápaq ayuwáitana íma aweké
mataiye.

Rótigaraq We-nayamummaqa

30 Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna
yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote
muríánnóbáqá máqe-urae. 31 Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna,
"Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa,
kerátáté mainomma íma-wá-mae. 32 Kerátá táínomma ketibokárátá
amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápó mayáyúye."
33 Mi nókámmá yibowámma táínomma yenáká ámítuweta, ananowá
maréna weté watáiye. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiye.
34 Méyá mi énáíkáqa ananowá aukotaba téna, "Énai nokamma, kemá
ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma
neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápó
mayao." 35 Mi nókámmá kéqnamma táínomma yibowámmá ámímma
neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiye. Kéqnamma
yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiye.
36 Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráye.
37 Ananowámá inamáí ákáma abo Móáp awiqa ámikaye. Móap kayukati
yibowá íbêqa-maiye. 38 Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awiqa
yamámíkaiye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqa maiye.

Abara-ámya Ábíméréki

20 1 Abo Abara-ám Mámrikémma maréna Négébéq aukapaq
koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiye. Páqya-kana
Abara-ám Kéra kémaena 2 abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba,
wemá "Ketímánare," tiráiye. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana,
wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwîqmeta yewana
Ápíméréki mayákáraiye.
3 Miráowata, móra (1) nókámma Îtogo Ápímérékikaq kainapáqá
páquma timámíkaiye, "Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Min
ínímmá waataké íníne."
4 Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana,
mirá tiráiye. "Îtogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo
mai-kayuka yíkámínono? 5 Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketímánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbíye
tiráiyo. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá
íma tai-áimma taroquráune."
6 Miráitana Îtogoma kainapáqá timámíkaiye. "Áraine, itéq-aoneq-
uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma
emmá ayuwauna ketúrakaqa táí áimma taroq-uráne. Mináítábá, kemá
íma emmá ayuwauna wete watáne. 7 Ánibo waa ánáqibo yauwéqma
tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá
tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-
kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe."
8 Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áíkuyikarena
Îtogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímíkaiye, wení anó-kayuka
anómma ikatí-uráe. 9 Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiye, "Emá
nóraq ketámmá umátíkáráno? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo.
Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó.
Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane." 10 Abo Ápímérékima Abara-
ámma ítáraiye, "Nóra náitabawa emá mamirámá-uránó?"
11 Abara-ámma anónná-uráiye, "Kemá túyáánápí-téqa mami márúkáq
wáyúká íma Îtogoní áqa áraimma ínópowata kemmá ketínákake tíkatuweta
ketínaqa mayainóe tiráúne. 12 Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami
ínímmá ketímánare. Wemá ketibokákémmíbo, íma ketinókakene. Miráitana
ketí náqa wemá áúkaiye. 13 Minnámo Îtogomo timátimenamo, enaboní márúqa
yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, 'Nánaukapaqo wóyúyamma emá
ketábá keti-yóbíye tiyó,' Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema."
14 Abo Ápímérékima, tipitípikaraq, purumakakáráq, mayai wayukama,
aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma
yauwéqma ámíkaiye. 15 Mirá-umátuwena Ápímérékí tiráiye, "Máte
maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáínnaraq nákaqo
mánáetinaráq áúyatuwe abo máo."
16 Térataba wemá téna, "Kemá téniqa antreti (100) ara tauma[j]
enayóbímma kámune. Kemó tái-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo
ayumí ení wayukatí yúrakaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye."
17 Miráitana, Abara-ám Îtogokaqa nunamummá-titana, Îtogo
Ápímérékigaraq wení ánákogaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni
umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkárae. 18 Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo
mátai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Îtogo máte yííyáqa auyatukai.

Áitikimma Marákáraiye

21 1 Yawe Îtogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo
wemá Abara-ámmo pórómátimo-uyákáraimma kíqna-uramma

---

j **20:16** Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taróquráiye. 2 Mi kánáráq-úrámmá Yawe Îtogo Abara-ámmo pórómati-
uráimma, wemá anónuqma-áúráitana, Téra ámûkarariq-uréna inamáí
ákáma amíkaiye. 3 Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítíkiye áwîqa
yamámíkaiye. 4 Abo Áítíkimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó
kéimma, Abara-ám Îtogomo timámíkaiteni-umá Áítíkimma ubayammá-
uyákáraiye. 5 Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítíki wekáké
páquraiye.

6 Téra tiraiye, "Îtogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo
iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe."
7 Aniyeténa Téra tiráiye, "Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min
íyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma
áúráípi iyápó ákáyamune."

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

8 Áítíki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánáráqó Áítíkimo
naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa
agayákáraiye. 9 Téra aónáima weni mayai-íníkóni ánimma Ítímáeri
Áítíkimma wíra-uyákáraiye. 10 Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-
ámtaba tiráiye, "Mi máyáí íníkáráq wení ánimma wárénata kótao, íma
Ítímáeri ení ótamma ketánikote yainániye."

11 Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuní
auyanakoma táwítawa-uráiye, nói-náitababiyabo Ítímáerima
wenáni-karaqiye. 12 Abo Îtogo Abara-ámtaba tiráiye, "Íma emá umma-
áúyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínímmá. Nówai-naimmo
Téramo tína itaó, nówai-náitababiyo Áítíkikake kemó pórómáti-
uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne. 13 Kemá Ítímáerimma nétuqya
iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema
enánipowana."

14 Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-
yaqmá maténa Ágámma amikaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna
abo tiyákáitana wení ánikote kóuraye. Ága wení ammá maréna abo
amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaq uráiye.

15 Ábo anabíké nommá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq
ayuwéna 16 abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka wení ánikomo-
máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, "Kemá íma kao-nanana
puyíkae." Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá
ibiqá átáma yakáiye.

17 Îtogo Ítímaerimo ibiqó-yáráimma ítáraiye. Îtogoní énítóreko
wíyôpake Ágamma áyarena abo wetábá tiráiye, "Nóraq-uránó, Ága? Íma
ikatíq-uwó, Îtogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye. 18 Emá uréya enánimma
awíqma enayáápi yoraó, kemá wení iyápó-anna mamá anó maruqa
áúqyikanune."

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Îtogo Áganí áúramma táagayakaitana abo wemá maiqnómmá
áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma
nommá ámíkaiye.
20 Îtogo Ítímáerima yabírákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá
kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. 21 Ítímaeri Páráni kaqmáq
maqa maitana, wení anówa Ágama Ítípike aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

22 Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tíména Abimereki iráiye Píkórite,
wení ááíq-wayukatí kawáámá. Ábíméréki téna "Ítogo mátetataqo taroq-
innabímmá ete mániye. 23 Íbêqa Îtogoní áúrakaqa emá ayáámma aikaq
márénaqa kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí
iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá
mánna marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá
kemmá tirátio."
24 Abara-ám téna "Kemá tiyáámma tikaq-maráúne."
25 Íbêqa Abara-ám Ábíméréki mma kúruqa timákáraiye wemó móra
noqmaiqo uqmakáimma Ábíméréki mayaí-wáyúkáráwáqá yabíma
abowání-umatawana. 26 Abo Ábíméréki téna, "Náwamo miraimmá
íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna
íbêquramma-itaúne."
27 Miráitana Abara-ámma tipitípi-garaq purumakamma maména
Ábíméréki mma ámíkaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa
maakaye. 28 Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé típítípíráwáqá
mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiye. 29 Abo Ábíméréki Abara-
ámma ítáraiye, "Nówai náaitabawa mami mórá-tíyápákáráq kaya (7)
típítípíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?"
30 Wemá anónna-uráiye, "Mami mórá-tíyápákáráq kaya (7)
típítípíráwáqá mayaínónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá
ukaíye-tínóne."
31 Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwîqa-yarae, nówaitababiyo kaya-
náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.
32 Kaya (2) nákórátámó móra-yiyaqo maraí-áímmó Bétibaqo
kánataimma, Ábíméréki mma Píkori wení áai-wayukatí anómma
yauwéqmeta Pírítáni marabaq uráiye. 33 Abara-ám támárátiki yaama
Bétíba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Îtogoka monoqá-tiyákáraiye,
matuqmatuq Ítogokaq. 34 Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini
marabimma máqe-uráiye.

Îtogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

22 1 Yaímma kana yátámakitana, Îtogo Abara-ámma maqmá
aónaraiye. Îtogo "Abara-ámma" timámítana,

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiye.
2 Îtogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín íyápó awîqme
Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátena enánimma ikámma
agaamá ôba umátikao.”
3 Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, ôbamo í-íráámá yaímma atáqma
kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyáí nákáráq
ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Îtogo timáyímí marukaq
urae. 4 Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama
nékaq yukaiye. 5 “Kaya (2) mayaí nákáráq maakáq pááqya otikaraq
maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Îtogokaq mérapaq wuréka
monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”
6 Abara-ám agaamá ôba umákai iraama mamá Áitikimma kábakena,
wemá iraa-áakaraq púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráye.
7 Áitiki téna, “Ketibo?” titana.
“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiye.
Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iraamáq maíbo, ánibo nákaraq áráa tipitipi
agaamá ôbamo umákaima maiyo?”
8 Abara-ám anónna uráiye, “Ketáaniko, Îtogoma wenamáríq móra
(1) áráa tipitipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama
móraitéta maréta kóuraye.
9 Abo yenákámá Îtogomo timáyíkai marukaq uréta Abara-ám yáaré
taróqumá iraamaá áakumá ámúra makaíye. Wemá Áitikimma ánna ai-
yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makaiye. 10 Abo wemá ayáámma
áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiye. 11 Abo wíyôpake
Yawe Îtogoní énítóreko áayama téna, “Ábárá-ám! Ábárá-ám!”
Abara-am anónna uráiye, “Ké-maúne” tiráiye.
12 “Íma min-íyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),”
tiráiye. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Îtogoní áaqa ikatiqé mináítábá emá
íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”
13 Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítípí karanóbaq
ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipitípi
maména ánikoní márúqa mamá agaamá óba ámíkaiye. 14 Abo Abara-
ám mi márúqá “Yawe Îtogo timíní marure” tiráiye. Íbe kanama “Yawe
Îtogota timíní anuwe” tiráiye.
15 Abo Yawe Îtogoní énítóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna
kayataoriq-umá (2) áayaraiye. 16 “Kemá áaraimma akoqná aimma
timamune, “Yawe Îtogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna
áitaba, 17 Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna
mamá taíbariq íníye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe.
Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. 18 Emó ketáámo
waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá
(amurámuq marainoe).”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ániye téna, Abara-ám wení mayaí wayukate yauwéqma móraiteta
maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiye.

Naqaní Ánimare, Náqa Ábárá-ámni Ábákowe

20 Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mírkáma
wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá
yíkátukaiye. 21 Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri
(Árámuni abowae). 22 Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.”
23 Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mirkáma mi eítiqa (8)
inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáraiye. 24 Wení anaékaq
(2) anaqa Reúmae, wegárá inamaí yíkáraiye. Yetí yíwíqa. Tápae,
Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Máátiyu

Îtuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútáátî yíwîqa

1 1 maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe.
Îtuma minnâ Tébitin-annabikene ánibo Tébitima minnâ
Âabaraan-annabikene.
2 Áabaraama minnâ Ááítekimma aboáé. ánibo Ááítekima Yáakobomma
aboáé. ánibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí
yiboáé. 3 Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ánibo yinóama Táámaae.
ánibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ánibo Étaronima Aráámma aboáé.
4 ánibo Arááma Aammínataamma aboáé. ánibo Aaammínataama
Náátonimma aboáé. ánibo Náátonima Tárámonimma aboáé. 5 ánibo
Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ánibo Bóáatima
Óbétimma aboáé. ánibo anóama Arútie. ánibo Óbétima Yétimma
aboáé. 6 ánibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq
yabíkái-kawaanare.
ánibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúráááíaama
ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabitiráine. 7 ánibo
Tórómónima Aréábóamma aboáé. ánibo Aréábóama Abáááíyaamma
aboáé. ánibo Abáááíyaa Étaamma aboáé. 8 ánibo Étaama Yeótabatimma
aboáé. ánibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ánibo Yóraama Utáááíamma
aboáé. 9 ánibo Utáááía Yótáámma aboáé. ánibo Yótááma Éaatimma aboáé.
ánibo Yótááma Étékááiyamma aboáé. 10 ánibo Étékááiya Manáátaamma
aboáé. ánibo Manáátaa Émonimma aboáé. ánibo Émonima Yótáááíaamma
aboáé. 11 ánibo Yótáááíaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí
yiboábóana mi-kánáábíma Ítíráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná
urááe.
12 yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá
máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. 13 ánibo Térúbabema
Ááabiutimma aboáé. ánibo Ááabiutima Iráááíakimma aboáé. ánibo Iráááíakima
Étomma aboáé. 14 ánibo Étoma Tétokimma aboáé. ánibo Tétokima Ékimma
aboáé. ánibo Ékima Éríútimma aboáé. 15 ánibo Éríútima Éríétaamma
aboáé. ánibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ánibo Máátaanima

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yáakobomma aboáé. 16 ánibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ánibo
Yótébima Máríaamma awaikóé. ánibo Máríaama Ítumma marákáraiye.
miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwiraí-náré téta áwîqa kéyaae.
17 miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá
Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-
uraae. ánibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá
Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-
kaayaqte-yiboae. ánibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake
Metáíya Îtuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma
tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máríaama Ítumma marákáraiye.

18 Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní watáama pááq-uraimma
mirá-uraiye. anóama Máríaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta
aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye.
miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máríaakaq awaamérîq
itanabóana ámûkarariq uráiye. 19 awaikómá Yótêbi wemá íráqôn-
auyanakaraqnapoana ánáakoma Máríaama abarokáq timá agaeráq
akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké
waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye. 20 Yótêbima minnáyaba aúyánámmá
itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-
káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá
enánáakoma Máríaama mayaíyábá ikatîqa íuwo. itaao. min-íyápómá
áyáqnobaqo máin-iyapoma minnâ Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye.
21 wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwîqa Ítue té
áwîqa yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minnâ. wemá wení aarawaamá
otaa-qtátáápí máapoana yemmá yiwirániye.
22 maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma
amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áíkómá arammá iyaíno tiráine.
23 ítáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá
marakániye. miráinata wení áwîqa Imáánuerie téta áwîqa yamáminoe.
min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátê máiye.’ ” téna
naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.
24 ánibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-
nakoma timáminiq uráiye. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá
íráqôniq umá ákáraiye. 25 miráimanibo Yótêbima Máríaate íma naté
náuraayana inaamaímá marákáraiye. min-íyápógóní áwîqa Îtue téna
Yótêbima yamá ámikaiye.

Îtumma marákáraine.

2 1 Érôtima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máríaama Îtumma
Béqteremubaqa Yúría-marupaq marákáraiye. ánibo min-íyápómá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúmá
utaipáké Yérútáárebaq iréta maará-tiraae: 2 “aúgen-iyapoma pááq imá
Ítíráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyo? ketáámá
wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú
utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa
kéyune.” téta tirááe. 3 Érôtima kínima min-áímmá ítátuwena wemá
áaqa karáiye. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe.
4 Érôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma
anó-monoq-wayukagaraq áíkuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-
wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama
yiwiránîn-naqa náakaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma pááq
íníyô?” téna ítama yimónaraiye. 5 miráitata yemá timá-ameta:
“maakáq Béqteremubaqa Yúría-marupare.” téta timá ámikaae.
naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi
agatááne:
6 “keráwáqá Béqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma
paá-marukaqa íma mááe.
keráwáqtí márûpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.
miráínana wemá ketí Ítíráaeo-wayukaraq yabiíniye.”
téna naayóbáqá tiráine. 7 miráitana Érôtima aabaú utai-náúkápáké
wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ánibo
wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-
urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama
yimónaraiye. 8 yimónatuwena Érôtima mi-káyúkámá timáyíkáitata
Béqteremubaqa kégowana tiráiye: “keráwáqá uréraq min-íyápóyábá
abáá-uma arútáaro. ánibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma
má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna
tiráiye. 9 ánibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana
maami wiyóqá aabaúmá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí
áqnáabaq wéqéna min-íyápómá máikaq ko máqe-uraiye. 10 wiyóqá
káonaawana íyakoma íráqôniq uráiye. 11 miráitata min-náúpáq uyábéketa
min-íyápógáráq anóama Máríaakaraq aónatuweta yemá awáúteta
yiraayutaúmmá ayéta min-íyápógómmá omáqá aónaraae. ánibo yemá
yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama
mónekaraq íráqôn-akuqa i-kánámá íráqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.
12 ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena
Érôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-
apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

13 wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-
nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaao.
Érôtima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq
márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaao’.” téna timá ámikaiye.
14 ánibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-íyápógáráq anóakaraq
yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. 15 Yótêbima Íqtîbibaq
máqe-urai-kanaaraq Érôtima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa
kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq
tiráimma áraimma pááq uráiye. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake
yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érôtima titata yemá netuqyaa-nóíyápómá yíkamma pukáane.

16 ánibo íbêqa Érôtima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú
utaipáké ye-káyúkámá Érôtimma amaníqá makááe. miráítana Érôtima
anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata
Béqteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-íyápóráq
áíqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-
karitimaatima yáurai-noiyapoma áíqma yíkakaae. minnáyababoata
yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érôtimma timá ámikaamma
áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátímá yáuraine.
17 miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánûqtuma tiráimma móra
amuné-náqá Yérémáaiani óyaukaq tiráimma áráimma pááq uráiye.
maará-tiraine:
18 “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áíkómá anón-ibiqa
yaréta
Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma
kanaaráq mamá áyáqa paru ínóe.
máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata
aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”
téna Yérémáiya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

19 anaaékaqa Érôtima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma
kainapáq Yótêbinopaq kukáiye. 20 mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá
itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítíráaeobaq yauwéqme kóaao. wemá
min-íyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiye.” téna tiráiye. 21 mirátitana
Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítíráaeo-marabaq yauwéqme
kóuraiye.
22 miráimanibo wemá ítáimma Áákéreaatima Érôtini áanikoma
aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúría-wayukabi máqe-
uraipoana Yótêbima min-áúkápáq wíyábá ikatîq uráiye. miráimanibo
móra kainapáqá Áánûqtuma Yótêbimma ámááma ámikaitana Kááriri-
aukapaq yiwíqmena kóuraiye. 23 wemá móra-maruqa Náátárêtibare

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-
wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiye. maará-tiraane: “yemá
Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tiráane.

Yóáanema nommá peraí-nákómá watáama tiráiye.

3 1 mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiye.
ánibo wemá Yúríabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiye. 2 wemá
maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-
kanaama waaqókáq kéiye.” téna tiráiye. 3 maamin-náqá Yóáaneqtaba
naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma
maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa
móra-nakoma anókaq ááyama kétiye.
‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Âítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine. 4 Yóáanema
móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma
itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama
umátokaine. ánibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq
néwaine. 5 mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúríabaq-
wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq
irááe. 6 miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana
Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

7 Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-
wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiye: “keráwáqá
iraakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánûqtuni
áyámma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? 8 keráwáqtí
kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero.
9 Áánûqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma
aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketááí tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma
táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. 10 yaagóní
áaipima Áánûqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma
arammá íma iyaínatama ayáama kunnápó áaipike agáutuweta irabí
agatúwáánikaa umá agatuwánóe. 11 kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá
kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae.
miráimanibo móra-naqa tinaaé yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí
akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboaq
wení aítauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-
yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá
Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike
íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa
kamá kautíniye. 12 wení ayáápimma yáumma matokéna wítima
kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áíkuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káíq-kaiq umá kain-írábí agatuwániye.” téna Yóáane Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiye.

Yóáanema Îtumma nommá pérakaraiye.

13 mi-kánááráqá Îtuma Kááriri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiye. Îtuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiye. 14 miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Îtumma nommá pérakane kéena tiráiye: “kanaaráq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana 15 Îtuma yauwéqma tiráiye: “ibáqyuwaao. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Îtun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

16 Îtumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Îtukaqa ku máqe-uraiye. 17 ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiye: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íráqôniq kéiye.” téna tiráiye.

Tááqtaama Îtumma makáqma aónaraiye.

4 1 mi-kánááráqá Aágoma Îtumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaae téna uráiye. 2 miráitana Îtuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiye. miráitana anaaékaqa Îtumma áama yaráiye. 3 Îtumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auraíno.” téna áama yaitana naíkáae téna tiráiye. 4 miráimanibo Îtuma yauwéqma tiráiye: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétiye.

‘aáwakoma wenamáa waayúkagomma
matúq-matuq umá
mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.
máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake
waayúkama matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétiye.” téna 5 Îtuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Îtumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. 6 ánibo Tááqtaama Îtumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata
emmá iyáánapo yáqtokaiyana
móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’
mirá kétiye.” téna Tááqtaama tiráiye. 7 Îtuma Tááqtaamma yauwéqma
timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétiye.
‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minnâ ení Áánûqtue.’
máqtemma keqtááyábá mirá kétiye.” téna Îtuma tiráiye.
8 Tááqtaama mikáké Îtumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiye.
ánibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení
maa-márábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye. 9 miráitana Tááqtaama Îtumma
timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkénaqa
kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiye.
10 Îtuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaao. Áánûqtuni
watáa agamatá-kánnáágómá kétiye.
‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.
minnâ wemá ení Áánûqtue.
wenamáa wení mayaímá mayaao.’
máqtemma keqtááyábá mirá kétiye.” téna Îtuma tiráiye.
11 miráitana Tááqtaama Îtumma ayuwéna kóuraiye. ánibo yaímma
Áánûqtuni kaqtó-wayukama Îtumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma
naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Îtuma Kááriribaq áaimma átáma mayaímá matáiye.

12 Îtuma ítáimma Érôtimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá
ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááriri-marupaq uráiye.
13 ánibo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye.
Kápéranabaqa Kááriri-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama
Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiye. 14 miráitana
móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáíyani óyaukaq tiráimma
áraimma pááq uráiye. maará-tiraiye:
15 “Tébirunini-marukaq-wayukao,
Náábataarini-marukaq-wayukao,
únókááyúkóní áwábaq uréna
Yótááni-nomma aqtátuwena
maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.
yeqtí Kááriri-marukaa-marure.
16 yema kumayuq-yátáápí kémaeta
anón-omma kamá tágaimma aónaraae.
aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”
téna Ááítáia agamatá-kánnáábí tiráine. 17 mi-kánááráqá Îtuma áaimma
átáma átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiye. wemá maará-tiraiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro." téna tiráiye.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Îtun anaaé wáráa-kayukama yááyaraiye.

18 Îtuma Kááriri-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-
wátámá yimónaraiye. Tááímoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae.
ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpíké kúqônnapo
noyááqa yamá kéyabiteye. 19 Îtuma yenákámá timá yímikaiye: "kenákámá
ketinaaé wáráakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa
í-ááímmá tiráátenune." téna tiráiye. 20 ánibo yenákámá páátákáá noyááqa
yáqtorai-kuqomma yuwéta Îtun anaaé wakááye.
21 wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá
Yêmitima Yéberimma áanikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq
ko yimónaraiye. yenákámá únópí-káárébí yetibomá Yéberigaraq
yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ánibo Îtuma mi-
kááyáq-nákámá yááyaraiye. 22 páátákáá min-nákámá únópí-káárégáráq
yiboákáráq kéyuweta Îtun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Îtuma mayaí matáiye.

23 wemá máqtemma Kááriri-aukapaq uréire kéena Îtuma mibáq yeqtí
monoq-náúpáq yiráátiraiye. ánibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama
kétima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-
qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. 24 Îtuni
watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiye. miráitata máqtemma
ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá tái-aagoma yirunóbáqá
mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama
máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Îtuma mamá
arútáyikaraiye. 25 ánibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-
aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq
uráin-aukapakema netuqyaammá Îtun anaaé waqmé urááe.

Îtuma anuraq watáama timá yímikaiye.

5 1 Îtuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiye.
wemá mikáq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe.
2 ánibo Îtuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiye:
3 "mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-
marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
4 mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa
mamá paru íníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
5 mi-káyúkámá yeqtí yíwîqa márúte yuwéta yíwîqa íma múte
yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá
mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá
Áánûqtuma ógiqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
7 mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama
Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá
kémaraae.
8 mi-káyúkámá íyaqnobaqa íráqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma
yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
9 waayúka aúkáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá
tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma 'ketí iyápó-annae.' téna timá-
yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
10 mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá
táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minnâ yeqtí
márûqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
11 yemá aónáíyama keráwáqá ketinaaé kéwaraiyata keráwáqá tái-aimma
timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta kéráwákáq
kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. 12 miráráá
umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq
umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqôniq kéinaraq
timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni
márûpaqa wáiye.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

13 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe.
miráimanibo úgóní akoqnááma paábaq kóínataama nôraq onanatááwáq
keqnáammá úmá káníyô? mirán úmá máqte-qtataapimma kanaaráq
íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma
yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiq íniye. 14 keráwáqá miráuma
maa-márábí-káyúkáti ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-
maruqa íma aúyoqma wániye. 15 móraiq umá waayúkama ómmá
kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá
ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo
máe-kayukama kanaaráq aónainoe. 16 miráráá umá tágáaro. keráwáqtí
tágama-yataakoma aarawaatí yúrakaqa ókáá kamá kétagainata máqte-
kayukama káoneta keráwáqtí íráqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma
keqtibomá wení márûkaqa mái-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

17 Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí
yáagaraq kemá Îtuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba
kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá
maqmá ánatanaa kukáune. 18 kemá áraimma kétima-timune. maa-
márágógáráq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa
móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana
máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. 19 miráinana móra-nakoma maami
aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna
káqo-nakomma ‘mirá-uwo’ téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa
Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ánibo móra-
nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna
‘ámáan-aimma wáráaro’ ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa
anón-awiqa wániye. 20 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-
aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeqtí
arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu
yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyámma í-ááímmá

21 Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae.
minnâ ‘keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.’ ánibo móra-nakoma
waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainaí-
áípí mániye. 22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi
móra-nakoma áyámma umákenama wemá aabi maéna ítama yainaí-
yátáápí maíno. ánibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq
umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainaí-
áímmá ya itaíno. ánibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama
yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wíniye.
23 miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé iré aúyánámmá iténa
móra-nakoma emmá timámi-aimma waínana Áánûqtukaq 24 amí-yátááqá
paá amí-yááréráq mó make pááták áá aamá mó timá móra-tuyanakaq
máráaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá
mó áméro.
25 móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá
kéwekama pááták áá emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo
miráinanama wemá aamá ítama yainaí-nákókáq awíqme mó-akainana
aamá ítama yainaí-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá
emmá ánná-naupaq akaíyábáé. 26 kemá keráwáqá kétima-timune. emá
nôrabi uráínna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq
ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

27 naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minnâ ‘kumari-ááímmá
ítaroq oro.’ 28 miráimanibo kemá Îtuma maará téq keráwáqá kétima-
timune. móra-nakoma móra-inimma aónáínana arunóbáqá weqtábá
ákáin-nakoma minnâ wenamáárîq wení arunóbáqá mirán-ááíkómá
mamá min-íníkáq kumari-ááímmá tarôq kéiye. 29 ánibo ítáaro. keráwáqtí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq
mi-túrámmá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma
íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káíq-kaiq inírábí
ítiyuwanoe. 30 ánibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-
yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq
yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káíq-kaiq-
irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

31 naayóbáqá Mótetini maarán-áíkáráq pááq uráine. minnâ ‘móra-
nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama
agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.’ 32 miráimanibo kemá keráwáqá
kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq
uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-
yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkómá keqnáámmá waamá
mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá
tarôq kéiye. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá
tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

33 káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye.
‘keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá
móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá
tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúrakaq áraimma
tero.’ 34 ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá
awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awiqa
yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení
abíqtátárákémá aamá kétima-timiye. 35 ánibo keráwáqá móra-yataaqtaba
maa-márágóní áwîqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye.
maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abiqtataraa kéitana wemá aítauqa
maqmá arage kéiye. ánibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awiqa maqmá
móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minnâ
anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. 36 Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq
maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamáárîq
keráwáqtí tiqnótáuma mamá abutá tíqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma
kanaaráq íma mamá auránoe. 37 miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé.
mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-
aimma minnâ Tááqtaanopake pááq kéiye.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

38 keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. ‘enaúramma
kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaao.’ ánibo ‘enáwáyaamma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaao.’
39 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-
yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro.
ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré
kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákáráq yuwítuwaino. 40 ánibo
móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma
tíótaama mayánéna ínaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro. 41 ánibo
móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqtê aammá uréire éna ummaamá
mayánáae tínaqa kanaaráqíbo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. 42 ánibo
móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa ‘tímero’ tín-naqa kanaaráqíbo
keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ánibo móra-nakoma téna atábááma
umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaaráqíbo
keráwáqá tinaaémma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

43 keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. ‘yaímma-
wayukama keráwáqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq
kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkáma tíyamma
umáyikáaro.’ 44 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá
keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq
nunamupí itáiyana keráwákáq tái-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq
yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. 45 miráinaq Áánûqtuma wení
márûpaq mái-nakoni iyápóma aurónoe. Áánûqtuma wení aabaúmá
mamá íráqô-kayukaraqa tái-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá
kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá
íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. 46 ánibo
keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá
yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-
moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. 47 ánibo kéráwáqá
keráwáqtí tíbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa
nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-
kayukagararaq mirá kéoe. 48 miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí
túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá
Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá
keráwákáráq mútûq katekoîq umá pááq umá ánatagoro.” téna Îtuma timá
yímikaiye.

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

6 1 óq-aimma Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá
Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata
máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqa waayúkayopake
anó-meyaqtaba abáá kéiyanama ánibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma
keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.
2 ánibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa
ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama
ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákáráq aapakáráq
yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí
yíwîqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune.
mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minnâ áqa wáiye. káqomma anaaékaq
íma mayánóe. 3 ánibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa
íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. 4 minnáyaba keráwáqtí
túma íma mamé úyoro. ánibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq
ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

5 keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-
wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá
tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq
íoro. kemá keráwáqá áráimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá
yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. 6 miráimanibo
keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá
aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma
tero. ánibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana
keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.
7 keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama
íma ítáa-kayukama teníkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá
miráuma netuq-áítáá tenana ‘Áánûqtuma ketáái táama itániye.’ 8 téta
mirá kétemanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá
Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórárîq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye.
keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye.
9 keráwáqa maará téraq nunamummá tero.
‘keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwîkoma aokaq
waíno.
10 ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.
ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá
enaúyánámmá waránátaae.
11 íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.
ketáái otaa-qtátááqá mamá
12 paábaq kéyuwe awikátuwaao.
miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá
paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.
13 emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq
Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaao.’

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá tái-yataaqa mamá paá
umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq
máena keráwáqtí otaammá tái-yataaqa mamá paá umátikaniye.
15 miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati tái-otaa-qtataaqa íma mamá paá
umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena
keráwáqtí tái-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

16 ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá
tínéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá tái-toiqa íma máráaro. yemá
miráuma tái-yoiqa mára-kayukama minnâ waayúkama yimónaamma
yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí
meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. 17 miráimanibo
keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá
tiqnópí tóiqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. 18 miráinatama
keráwáqa aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá
Áánûqtuma wenamáa wemá aónaniye. ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq
tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

19 keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro.
maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana
máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta
moyámmá kémayaae. 20 miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-
qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá
íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataakaqa ikáugitana moyá-
káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. 21 keráwáqtí
íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá
túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

22 arukóní aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá
aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye.
23 ánibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa
kumayuqá aurániye. miráinana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-
okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma
aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

24 móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq
ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma
aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánûqtukaq
túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áúyánámmá itaí-ááímmá

25 miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo
meyánîq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqo
mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwaraikoma minnâ nonábi
aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátááré. unáákáqtôyataba
taíbaq-tuyanamma íitaaro. miráitana aúgoma minnâ unáákáqtôgomma
uyátá-maqma wáiye. 26 keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma
íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo
keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye.
keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo?
27 keráwáqtí aúkáapikema náawaq taíbaq-auyanamma maqmá akoqnáá
umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?
28 ánibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá
kéitaao? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-
kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta
unáákáqtôma yenamáárîq íkáraataae. 29 miráimanibo kemá keráwáqá
kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniboana wení íráqôn-otamma
pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena
yaayúqnóbáké-kíráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. 30 owé. íbêqa námama
yópí wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ánibo mirá-káráá-
qtátááqá minnâ Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq
keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo?
netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kéitawanama keráwáqtí itáíq-itaiq umá
yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáiye. 31 miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá
íma itéra ‘nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero.
32 ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-
qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení
márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Áánûqtuma káonaiye.
33 miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-
qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ánibo keráwáqá wemá
tiníq kéiyanama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. 34 miráinaq
keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma
wenamáárîq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni
ummaamá wé paá mi-kánáágónáé.” téna Îtuma tiráiye.

móra-nakomma aamá ítama yainaí-nákóráá umá aamá ítama yainaí-ááímmá

7 1 Îtuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainaí-wáyúkáráá umá
káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá yawááq-umatikanoe. 2 ánibo keráwáqá káqo-kayukama ítama
yainaíyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaíyaniq umá keráwáqá
ítama yainánoe. 3 nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-
qtátáárîq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátáárîq kéoo?
aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáímanibo
keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráiye.
4 miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará
kétimameo? 'aanábô, enaúrapi tái-yataaq wáimma matuwánáae.' téra
kéteo? 5 kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamáárîq túrapimma
anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi
wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaao.
6 keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátááqá áwáábiqa kéta iyákáá-
kayukama íma yíméro. ánibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa
umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo
yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

7 móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana
aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-
pake tíno. 8 miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama
aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba
Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ánibo máqte-
kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá
iyuwáinata uyáberanoe. 9 keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá
téna 'yammá timiyo' tínanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye.
10 ánibo iyápógoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tínanama aboámá táí-
iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. 11 miráitaq keráwáqá
táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-
qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá
Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq
ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.
12 waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááríq kéumakaiyaama
miráuma yekáráq móraiq umáyikaao. maaminnáma mákama Mótetini
ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni
máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

13 keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama
anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá
kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. 14 káqon-amma matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata
yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

15 kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá
abááq-íyákáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-
yááíkáráq keráwáqtôpaq kéye. 16 keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikáq
yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye.
17 móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ánibo tái-yagoma
tái-aramma kéiyaiye. 18 íráqô-tagoma tái-aramma kanaaráq íma iyániye.
ánibo tái-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq
móraiq urááe. 19 máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minnâ
ayááma irabí kéiyaabotuwaae. 20 miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-
ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí tái-yaaimma yimónainoe.
tái-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.
21 máqte-kayukama 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' mirá kétepoaq Áánûqtuma
yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma
wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-
marupaqa uyáberanoe. 22 mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá
maará téta timá-timinoe. 'uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwîkaqtaa ketáámá
amuné kúme uréire éwaunataae. enáwîkaketaa ketáámá tái-aagomma waayúka
yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ánibo enáwîkaketa ketáá netuqyaan-
áwáááméq-yátáárîqa uráunataae.' téta mirá tíyaqa 23 ánibo mi táoqa kemá yemmá
abarokáq maará-tima-yimenune. 'kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye.
keráwáqá tái-wayukaao, paábataa kóoro' tenúne." téna Îtuma tiráiye.

naammá í-ááíkárátáé.

24 waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: "kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá
iténa waraína-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-
amuraaq kéumaraiye. 25 ánibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama
yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá
íma kuturáiye. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiye.
26 miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minnâ
wemá miráuma áíbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq
naammá kéiye. 27 ánibo aaqá yitana nommá augéna uwááma anómma yokáiye.
ánibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiye.
'pau' titana anómma mútûq yawítíguraiye." téna 28 Îtuma maamin-áímmá
timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Îtun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá
karáiye. 29 miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Îtuma
akoqnááma náápaamma matokái-nakoraa umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

mórama kárú-naqa Îtuma mamá érákaraiye.

8 1 Îtuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá
ókaraq anaaé waqmé kukááe. 2 mikáqá móra-naqa kárúyamma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiye: “uyátáráana-
nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.”
titana 3 Îtuma ayáámma árûqmarena tiráiye: “kemmá kétikaitaq miráona
kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárígómá ê mikáq ánataguraiye.
4 ánibo Îtuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaao. móra-
nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama
mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá
mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye
téta tero.” téna Îtuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayaí-náqá Îtuma mamá érákáraiye.

5 Îtuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-
marupake Îtunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: 6 “ummaataráána-nako,
ketí mayaí-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiye. ayáátákoma
pukitana ááqa ôriq umá kéiye.” titana 7 Îtuma yauwéqma timá ámikaiye:
“wemmá kemá ko mamá érakanune.” téna tiráiye. 8 miráitana ááiq-i-kawaa-
nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá íráqôn-naqa
íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaao. emá paá aamá
tinana ketí mayaí-náqá atóbáíno. 9 kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiye.
kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá
anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítíkaraae. ketí timénáápáq
máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waao’ túnanama
wemá kanaaráq kéwiye. ánibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’
túnanama wemá kanaaráq kéiye. miráitaq kemá ketí mayaí-nákóqtábá ‘maa-
máyáímá mayaao’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana 10 Îtuma
min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiye. ánibo wení anaaé wáráa-kayukama
maará téna Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune.
mórama Aánûqtuni waayúkabike Ítíráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma
arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. 11 ánibo kemá keráwáqá kétima-timune.
netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata
uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtu
yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. 12 miráimanibo Ítíráaeo-wayukama
Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma
Ítíráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnobaq
máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Îtuma tiráiye. 13 ánibo
Îtuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaao. emá arummá
timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Îtuma tiráiye.
ánibo ê mi-kágáámá mi-kárí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Îtuma mamá atóbamakaraiye.

14 mikáké Îtuma Pitaani naaúpaq uyábékena aónaimma Pítaamma
ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma aónaraiye. 15 ánibo Îtuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma
érákáraiye. ánibo min-íníkómá itó-urena Îtuni aáwaqa mamá yokaa
umákaraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

16 énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma mái-kayukama yiwíqmeta
Îtunopaq irááe. ánibo Îtuma paá aamá kétitana mi-káyúkábíkémmá
waátá aágoma iyuwéna kóuraiye. ánibo Îtuma máqte-kari-wayukama
mamá atóbamayikaraiye. 17 miráitana móra-aimma naayóbáqá
Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma
minnâ pááq kéitana min-áíkómá maará-tiraiye: “wemá wenamáárîq
ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma
íkui-yataaqa matukáiye.” téna agamatán-áúbágó tiráiye.

Îtun anaaé waráné i-náqá

18 netuqyaa-káyúkáma Îtuma ikúyakaraawana yimónawaaena
wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq
méwíyataao.” 19 titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna
Îtumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá
kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiye. 20 Îtuma yauwéqma timá
ámikaiye: “abááq-íyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana
numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Îtuma
kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiye.” téna
Îtuma timá ámikaiye. miráitana Îtuni anaaé waráina-waigoma wení
naammá móraiq umá wániyo? 21 ánibo káqomma móra iyápó-annabike-
nako Îtumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaaráq
awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá
titana 22 Îtuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaao. yemá pukáá-kayukama
yenamáárîq matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama
mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaaé ya
waraao.” téna tiráiye.

Îtuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráiye.

23 mikáké Îtuma únópí-káárébí úítata wení iyápó-annama anaaé
wakááe. 24 anómma únóníyámá mi-nókááyúpímmá kémetena
únóníyágómá únópí-káárémá yawááq inena uráiye. miráimanibo Îtuma
paá waguréna máqe-uraiye. 25 ánibo yemá Îtumma ko awáútureta
tirááe: “uyátárai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa
kéune.” téta tewana 26 Îtuma timá yímikaiye: “nôraq itaráq ikatîqa kéoo?
keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Îtuma
itó-urena uwáágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ánibo uwáágoma mó-
áráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiye. 27 minnáyabi

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyápó-annama netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-
nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?”
téta tirááe.

kaayaq-nákábíké Îtuma táí-aama matukáiye.

28 Îtuma yetê nokaayúkómmá meranábápáq Káátarini-wayukati
marabáq atamá uráiye. ánibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí
mái-nakorata Îtumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati
mararaapáqá máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá
amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. 29 ánibo
min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni
áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-
uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye.
30 mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. 31 ánibo táí-aagoma
Îtukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámô tíkamma waréma
emá kanaaráq timátíkénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá
kobéráano.” téta tirááe. 32 ánibo wemá mi-táí-áágómmá timá yímikaiye:
“keráwáqá kóoro.” téna Îtuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta
pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta
mórama áítabaq metamá kukááe. ánibo yemá nokaayúpítáá metaréta
nommá nawíketa máqtepaq pukááe.
33 ánibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq
koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá
yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye.
34 ánibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Îtuqtaba ya abáá-
uraae. yemá Îtumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna
káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

mórama aí-ayaamma táíq umági-naqa Îtuma mamá érákáraiye.

9 1 Îtuma únópí-káárébí yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq
yauwéqma uréta Îtuni márûpaq koyarááe. 2 mibáq yaímma-
wayukama móra-kari-naqa Îtunopaqa awíqmeta iráama mi-kárí-nákóní
ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ánibo
Îtuma mi-káyúkámá yimónaimma wekáq itáíq-itaiq kéowanaboana Îtuma
mi-kárí-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení
kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Îtuma titata 3 yaímma
ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá
Áánûqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. 4 miráitana mi-káyúkátí
yúyánánóbáqá Îtuma yimónatuwena wemá tiráiye: “keráwáqá nôraq
itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? 5 nóin-aikowaq ketí
náápaamma yiráátiniyo? ánibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá
paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ánibo ‘emá itó-uma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uréire uwo' túnna-waigoma minnâ íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye.
6 Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaaráq kúmiq-
yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune." téna tiráiye. miráitana
Îtuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: "emá itó-ure ení
kúkutaama mamé ení naaópaq kóaao." téna tiráiye. 7 miráitana mi-kárí-
nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. 8 ánibo aarawaamá miráimma
aónéta ikatîq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-
ákóqnáámá ámikaiqtababoana yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

Îtuma Máátiyumma ááyaraiye.

9 Îtuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-
náúpáq máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Máátiyuma mi-kátáámá
agatái-nare. ánibo Îtuma Máátiyumma timá ámikaiye: "emá ketinaaé ya
waraao." titana wemá itó-uma Îtun anaaé wakáiye.
10 anaaékaqa Îtuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-
káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma
karere-káyúkágáráq 'paátataare' timá yíkáa-kayukagaraq Îtunopaq irááe.
yemá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. 11 yemá
Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Îtuni iyápó-annama
maará téta ítama aónaraae: "nôraq itanawáq keráwáqtí yirááti-nakoma
kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa
kénaiyo?" téta ítama aónaraae. 12 Îtuma min-áímmá ítátuwena wemá
maará téna aúpáq-áímmá tiráiye: "waayúkama karímá ímo máyáa-
kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá
tótaa-wayukayopaqa kéoe. 13 keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko ítáaro. 'naí-wámmá ikáma kekáq
timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétikaiye.' téna
agamatá-kánnáágómá kétiye." téna Îtu timátuwena tiráiye: "arupú-
wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá
kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune." téna Îtuma tiráiye.

aáwaqa awetái-aaimma

14 mi-kánááráqá Yóáanema nommá peraí-nákóní iyápó-annama
Îtunopaq iréta tirááe: "nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa
nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunatataa ení iyápó-annama
nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?" 15 téta mirá
tewana Îtuma timá yímikaiye: "móra-nakoma aaramá mayáné kéenama
omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táíq
íníyô? íma aokarîq kéiye. anaaékaqa mi aaramô mayáné i-náqá paábaq
matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátêma íma
mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa
kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbéráí-únámmá yakákitanama
aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokarîq kéiye. miráinanama
mi-tábáráábégómá keqnáámmá naayó-kúbéráí-únámmá yakáqma anó-
kariq umáginiye. 17 keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní
aúwarati-unapima wáááéni-nomma aúgema íma áítewae kéiye. miráitata
yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma
aokarîq kéiye. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wáááéni-nomma
marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-
memegoni aúwaratibi wáááéni-nomma aqtímaraawana mákama íráqôniq
umá paá kéwaiye." téna Îtuma tiráiye. aúge-qtataakoma waéqma naayón-
ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Îtuni wáqtôraq yáqtokaiye.

18 téna Îtuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa
Îtun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: "ketiyáámûmma
paá íbêq pukuráiye. ánibo emá kanaaráq iré ayáámma aneq mó
márénana atóbama yauwéqma paá maíno." téna anó-kawaa-nako tiráiye.
19 ánibo Îtuma itó-uma mi-káwáá-nákóní anaaé waqmé kéwitata wení
iyápó-annama móraiq umá wakááe.
20 uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma
máqte-tupaama inaautámma ákáitana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-
kárítímáátímá máqe-uraiye. min-íníkómá Îtuni anaaépaq amakaq iréna
Îtuni wáqtôgoni aqtóráq ayáámma yama yáqtokaiye. 21 min-íníkómá
wenamáárîq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: "Îtuni wáqtôraq tiyáámo
ánékuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye." téna ánékukaiye.
22 Îtuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiye: "ketiyáámuko, enáyakoma
kaayoné íno. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá
érákáraiye. mi táoqa min-íníkóní karímá ánataguraiye.
23 Îtuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kéteta
aamá anón-aimma kétewana yimónaraiye. 24 ánibo Îtuma tiráiye:
"keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiye. wemá paá
aúmá waguráiye." téna Îtuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata
mi-káyúkáma wíráa umákaraae. 25 ánibo yemá aarawaamá waqmá
paábaq yúwáawana Îtuma mi-náúpáq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq
yáqtorena ayáátóráitana itó-uraiye. 26 mi kátáagoma min-áúkápáq máqte-
marabaq wéyáwé uráiye.

**Îtuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-
nakaraq mamá atóbamayikaraiye.**

27 Îtuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ánibo kaayaqá yúramma
karoparái-nakorata Îtun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye:
"áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arummá umátikaao.” 28 téyana Îtuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo
karopági-nakama wenôpaq utááye. Îtuma min-nákámá timá yímikaiye:
“kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá
atóbatikanuno?” téna ítáitata yenákámá Îtumma yauwéqma timá
ámikaaye: “owé. uyátáráana-nako.” téta tirááye. 29 ánibo Îtuma min-
nákátí yúrapi ayáámma kánekuyena tiráiye: “kenákámá itáíq-itaiq
óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna
Îtuma timá yímikaiye. 30 ánibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Îtuma
akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiye: “atéráakao.
móra-nakoma maaminâyabama itaínabotekao.” téna tiráiye. 31 ááqibo
min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Îtuni
watáama timáeta uréire urááye.
32 yenákámá kóiye kéeta yaímma-wayukama móra-naqa tái-aagoma
wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana
Îtunopaq iráiye. 33 ánibo Îtuma tái-aagomma matúwáitana min-nákómá
aamá áaimma átáma tiráiye. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta
netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítíráaeobaqa
maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe. 34 miráimanibo yaímma
Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá tái-aagoni kawáá-nákómá wemmá
akoqnááma ámikaitana wemá tái-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta
tirááe.

aarawaayábá Îtuma arummá kéumayikaiye.

35 Îtuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena
wemá monoq-náúpáqá kéyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba
átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá
atóbamayikaraiye. 36 wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá
yimónatuwena arummá umáyíkaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma
itéta ‘náawaq tíwáqnaa íníyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma
tipi-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. 37 miráitana
Îtuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá
aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayaí-
wáyúkámá mááe. 38 miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá
kétiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayaí-wáyúkáma timáyikainata
wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Îtuma timá yímikaiye.

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

10 1 Îtuma tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena
iréna yemmá akoqnááma yiména tái-aagoma kématuweta máqte-
karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna
yímikaiye. 2 tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnátí yíwîqa maará-uraiye.
áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ánibo ábâkoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánarue. ánibo Yêmitima Yéberimma áanikoboana ábâkoma Yóáane.
3 ánibo Píripima Paatááromiyue. ánibo Tómáátie. Máátiyuma mi-
kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayaí-náré. ánibo Yêmitima
Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááqtiatie. 4 ánibo móra-Taaimonima
ítápéniti (indipendens) karuwaaq-náré. ánibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá
Îtumma awîqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Îtuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

5 Îtuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma
yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa
íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo 6 keráwáqá Ítíráaeo-
tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá
yukááe. 7 keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-
kanaama waaqókáq kéiye. 8 miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá
kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama
mamá kátobamayikera tái-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá
móra-yataaqa ketôpake mayaíyama minnâ keráwáqá paá yímero. miráinaraq
keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá
máyáaro. 9 keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áítumaera uréire oro.
10 mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápí áíti-unamma
íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma
kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá
mayaína-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.
11 móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá
aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa
máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. 12 ánibo keráwáqá
móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma
téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waíno’ timá yíkáaro. 13 ánibo mi-
náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yetê máigaae téta tíyaqa keráwáqtí
kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae
téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq
íno. 14 móra-nakoma keráwáqa tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma
itaínaqa ánibo keráwáqá mi-márúrábi min-námmá ibáqyuwera keráwáqtí
tibíkáké káítôma popoq umátuwe kóoro. 15 kemá keráwáqá áraimma kétima-
timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yainaí-kánááráqá Komóraa-marukake
tái-wayukagaraq Tótôma-marukake tái-wayukati anónnáma tái-meyamma
wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí tái-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

16 ítáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwái-
kama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá miráuma iraakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé
kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá
táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero.
17 keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-
wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí
monoq-náúpáqá tebûqa timéta ínóe. 18 ketíwîqa márúte yuwánéra
kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq
wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq
Îtíráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminoe.
19 yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaíyaqa keráwáqá ikatîq
íéraq 'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-
yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínímma
20 kenamáa keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma
keráwáqtí tóyaukaq aamá tíniye.

21 mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati
iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá áanikomma móraiq
umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma
yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma
puínóe. 22 keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq
umátikanoe. minnâ móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó
wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awiraínana wemá
Áánûqtuna mániye. 23 ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma
tarôq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro.
kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítíráaeo-marupaqa
íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá
kumónúne.

24 tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima
máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. 25 mórama
tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa maínama minnâ kanaa íniye.
ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma
maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqtí kawáá-náqá kemmá
táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwîqa
Píétebue téta tíwîqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá
náayuwabi ketí iyápó-annati tíwîqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa
yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatîqa oro.

26 miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatîqa oro. máqte-qtataaqa
aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa
ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. 27 kemá
Îtuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minnâ wágááma timá
yíméro. ánibo aamá yaákareq táápikemo ítáama minnâ keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

netuqyaa-káyúkátí yúrakaq itó-urera aamá timá yíméro. 28 waayúkama
keráwáqtí túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqtí
tirun-íyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikátéro.
keráwáqtí túgaraq tirun-íyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani
márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba
Áánûqtuqtaba ikátéro. 29 keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa
kímora-toeyaarake kanaaráq meyánîq ínoe. ánibo keqtibomá Áánûqtuma
íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá
íkuminiye. 30 ánibo keráwáré keráwáqtí tiqnótáuma máqtepaq
Áánûqtuma yoráútukaiye. 31 miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá
pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma
yabíqtíkáraiye.

Îtuni áwîqa yaí-ááímmá

32 móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna
máqte-kayukati yúrakaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun
aúrakaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. 33 ánibo móra-
nakoma kemmá máqte-kayukati yúrakaq anaaémma umátikai-naqa
kegáráq wemmá ketibon aúrakaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Îtuma mamá yainaí-tókórú-yákáráq kukáiye.

34 maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma
mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama
yainaí-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-
kayukagaraq aúkáapike mamá yainanááq mamé kukáune. 35 ááiqa
áanikokaraq yeqtibogáráq íyata ánibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata
ánibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. 36 waagóní we-
áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.
37 ánibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma
yiménama wemá kennámá auráíyábá íma umaataráiye. móraiq umá
móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma
yiménama wemá kennámá auráíyábá íma umaataráiye. 38 ánibo
móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaaé íma waréna
puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráíyábá íma umaataráiye.
39 móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení
matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma
keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

40 móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama
wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ánibo móra-nakoma
náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. 41 máqtemma náayuwabi
Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama
Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni
íráqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe. ánibo náayuwabi aónáíyamma
mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa
ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma
arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe. 42 taákaq máráaro.
móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaaé wáráa-kayukabike
áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama
kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóní íráqô-
meyamma áraimma mayániye.” téna Îtuma wení iyápó-annamma
timáyíkaraiye.

Yóáanema yaímma iyápó-annama Îtunopaq timáyíkaraiye.

11 1 Îtuma wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá mayaímá
mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá
ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta
Îtuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.
2 Yóáanema nommá peraí-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma
yiwiraí-nákóní mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení
iyápó-annabike timáyíkáitata Îtunopaq urááe. 3 ánibo yemá Îtunopaq
uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq
móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?”
tewana 4 Îtuma yauwéqma tiráiye: “keráwáqá uréraq Yóáanemma
máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero. 5 minnâ
yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táíq
urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ánibo kárúyamma
yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae.
ánibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-
wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. 6 ánibo móra-nakoma arummá
kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itaí-waigoma wemá amuqá
maraíno.” téna Îtuma tiráiye.
7 Yóáaneni iyápó-annama kówana Îtuma Yóáaneqtaba taíbaq
aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-
kaqmaapaq keráwáqá urááma nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo?
keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákáráq ókáráákáá uwáágoma
yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. 8 keráwáqá nói-
qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma
makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo
máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae.
9 miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-náráq
aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minnâ amuné-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye.
10 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará
téna timá ámikaiye.
‘ketááyabamo tínîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.
wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’
téna Yóáaneqtaba agamatá-kánáábí tiráine téna kétiye. 11 kemá áraimma
kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma
mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paá-
naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. 12 Yóáanema nommá
peraí-nákóní kanaaráké áaimma átárena yéqéna íbêqa Áánûqtuma
yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaiqa kéoe. akoqnáá umá
iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta
mayánéta kéoe. 13 máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini
ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá
pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. 14 ánibo keráwáqá itánáae téqa
kanaaráq ítáaro. Yóáane wemá Iráíyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq
yíniye téta amuné kútaa-naqiye. 15 keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-
áímmá ítáaro!
16 nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá
miráuma pááqya-noiyaporaa umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-
noiyapoma yááyama maará téta kéte. 17 ketáámá keráwáqtábátáá
káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá
kétunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa
íma pááq kéiye. 18 Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wáááéni-
nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. 19 kemá
Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá
maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa naínápóana
wemá wáááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáayuma
táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí
aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itaí-yátáákómá
aónainoe.” téna Îtuma tiráiye.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

20 yaímma-marupaqa Îtuma awaaméq-yátáárîqa netuqyaapaq
immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Îtuma aamá
yiwáágéna 21 maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq
keráwápímmá pááq íníyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq
keráwákáq pááq íníyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí
márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq
naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí
kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq
on-unapi yenamáárîq áítumatuweta káín ayáátóbí máeta yáaqa kaitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yirummá waékáae. 22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune.
yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma tái-meyakoma
yainaí-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-
wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. 23 ánibo keráwáqá
Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma
yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káíq-kaiq umá kain írábí
kumínóe. minnâ kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq
únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq
íbêqa Tótômabake tái-wayukama paá máneta oné. 24 miráimanibo kemá
keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yainaí-kánááráqá
Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-
wayukama yimíniye." téna Îtuma tiráiye.

keráwáqá ketôpaq iréra aagaí-yátááqá ya máyáaro.

25 mi-kánááráqá Îtuma maará-tiraiye: "ketiboó, emá yabíkáana-
marupakaraq maa-márágáráq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma
ítaraa-kayukama aúyánápí wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo
ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá 'tíkáiye'
kétune. 26 owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.
27 ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiye. ánibo
móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamáa min-íyápómá
aónaraiye. ánibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá
wení áanikoma kenamáa aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama
yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.
28 keráwáqá tíbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq
íyaraq kemá keráwáqá aagaí-yátááqá tíméno. 29 kemá kaayoné kéeq ánibo
ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá
ketê yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. 30 ketê
yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápí maráana-
waigoma oyaaq íniye." mirá téna Îtuma tiráiye.

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

12 1 anaaékaq móra-Tabaatiraqa Îtuma wíti-yokoni aúkáapi uréire
uráiye. ánibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni
arammá putáqma narááe.
2 ánibo Pérati-wayukama minnâ aónatuweta Îtuma timá ámikaae:
"aónaao. maamirán-ááímmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma
Tabaatiráqá aammá aúmakaae." 3 téta tewana Îtuma yauwéqma timá
yímikaiye: "keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao?
naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune.
4 yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma
uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá
aúkaiye. 5 anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa
Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minnâ íma
otaa-qtátáárîq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá
íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-
aimma íma yawítíraae. 6 kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo
mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. 7 keráwáqá Áánûqtuni
agamátá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwî-aimma téq otaamá íkuineq
oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkómá maará kétiye. 'naí-wámmá
timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.' téna Áánûqtuma
tiráiye. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá
yawááq-umayikaaro. 8 Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárai-
napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Îtuma
mamá íráqôniq umákaraiye.

9 Îtuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiye.
10 móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye.
yaímma-wayukama Îtumma aabi mayakánétaboata wemmá
ítama aónaraae: "Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá
mamá atóbama-yikanunataabiyo?" téta ítama aónaraae. 11 ánibo
Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: "keráwápíké móra-nakoma tipi-
típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq
kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte
kéyabitimatuwaiyo? owé. 12 ánibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye.
miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráré tiráipoataa Tabaatiráqá
waayúkama yíwáqnaa ónúnataae." téna Îtuma tiráiye. 13 miráitana Îtuma
min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: "ayáámma mamá
arutaao." téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma
keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiye.
14 miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Îtuma karí-náqá mamá
atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá
móra-aukapaq áíkuteta Îtumma ikamí-áímmá téite urááe.

Îtuma Áánûqtuni mayaínáq-úráné.

15 miráimanibo Îtuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Îtuma mi-
márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Îtun anaaé
kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.
16 akoqnáá umá Îtuma timá yímikaiye: "keqtábá íma mamá abarokáq
umátíkáaro." téna tiráiye. 17 miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa
Áítáíyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiye. miráitana
tiráin-aikoma maará-tiraiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 “maannáma ketí mayaí-náqíye.
kemá wemmá awaaméqá umákaraune.
weqtábá kétikaitaq timuqá kémaraane.
kemá ketí Aágomma wekáq máráanana wemá ketí yainaí-áímmá
Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.
19 wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.
wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.
20 móra-nakoma áyaqnobaqa ummaa kéyainanama yawenáina-
waigoma okáráákáá umá íma akáginiye.
ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma
ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.
wemá paá watáama kétinana yainaí-yátáákómá arupú umá pááq
íniye.
21 Yéqtaaeo-wayukama wekáq yirummá améta awé ínóe.”
téna agamatá-kánnáágómá kétiye.

“Îtuma Píétebukaraq mayaí kémayaiye” téta tirááe.

22 mi-kánáárâqá yemá móra-naqa awíqmeta Îtukaq iráama min-nákómá
tái-aagoma wepí máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa
aúyakuraiye. ánibo min-náqá Îtuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna
aúramma aónarena uráiye. 23 minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama
iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáíya íyabiyo?”
téta 24 tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni
uyátárai-naqa Píétebuma Îtumma akoqnááma ámikaipoana tái-aagomma
kématuwaiye.” 25 téta kétewana Îtuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiye:
“móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqa
íyana mi-márúkómá táíq umáginiye. ánibo móra-marukaq-annawabi
móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaaq umá kaayaq-ánnáíq umá
ááiqa íyana naammá yawítíginikaa umáginoe. 26 móraiq umá Tááqtaama
yabíkái-qtataaqa yáíkaaq uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-
yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. 27 ánibo keráwáqá maará
kétee Píétebuma tíwâqnaa itaq tái-aagomma kématuwaupo timá tíméro.
náawaq keráwáqtí tinaaé wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq tái-
aagomma kématuwaao? miráinata tinaaé wáráa-kayukama keqtáámá
kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiye. 28 ítáaro. Áánûqtuni
Aágoma tíwáqnaa kéitapoaq kemá tái-aagomma kématuwaune. miráitana
keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq
pááq umá wáiye.
29 náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa
uyábékena wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá
ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaráq newáqyáá-nakoma Tááqtaani
naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minnâ ketí
namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama
aíqma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. 31 miráitaq
kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta
kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá
umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni
Aokaq-Áágómmá tái-aimma timákainanama mirá-kúmíq-yátááqá
Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. 32 Waayúkagoni Áráaqa móra-
nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá
paá umákena awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni
Aokaq-Áágóqtábá 'Píetibuni aánapo kématuwaiye' timákaiyanama mirá-
kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákena awikátuwaniye.
íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraqa wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiye.

33 yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma
iyániye. ánibo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye.
keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-
qtataakoni áainabi minnâ abarokáq kéiye. 34 keráwáqá iraakabayaakóní
áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq
íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima
mimórá-áúyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. 35 móra íráqô-nakoma
wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiye. miráitana wemá
íráqôn-aaimma mamá pááq kéiye. ánibo tái-nakoma wení tái-auyanamma
netuqyaa wáiye. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiye.
36 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minnâ máqte-maqten-
aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainaí-kánááráqá
Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. 37 keráwáqtí táarake Áánûqtuma
keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna
ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

38 mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma
Pérati-wayukagaraq Îtumma timá ámikaae: "yirááti-nako, emá móra anón-
awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno." téta
tirááe. 39 miráitana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: "tái-ini-naukaqa
Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama
káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune.
Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamáa
yiráátenune." téna Îtuma tiráiye. 40 naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni
áyáqnobaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa
Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mániye.” téna Îtuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiye. 41 ókaraq
Îtuma tiráiye: “anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá
Níníbeq-wayukama ítama yainaí-yátáápí itó-ureta keráwáqtí tái-taaiqtaba
tái-tubi maránóe. minnâ Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá
kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma
uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. 42 Áánûqtuma
waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúínima
aabaú kupérái-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna
ítama yainaí-yátáápí itó-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúínímá maa-
márágóní aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itaí-yátáákóní
áaimma titana kúínima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo
maannámo máin-nakoma minnâ wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna
wetábá wenamáárîq Îtuma tiráiye.

waátágoma yauwéqma iráiye.

43 Îtuma maará téna tiráiye: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama
wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagánî-maruqtaba abáá
kéiye. aagánî-maruqa íaonenama 44 min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye.
‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye.
mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa
íráqôniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. 45 miráitana
wemá káqomma abapaké kaayaqá tái-aagomma ko yiwíkaima tái-aaimma
uyátá-maqma ókaraq tarôq íréna itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta
yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma
anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiye. maa-kánááráqá máa-
kayukabima móraiq umá miráuma tái-aaimma pááq íniye.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

46 Îtuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta
máápaq ya itó-uma máqe-uraae. yemá Îtute watáá-wataa tínéta urááe. 47 ánibo
móra-nakoma Îtumma timá ámikaiye: “itaao. enanógaraq enábâqawaayuma
máápaq ya awé uréta etê watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Îtumma timá
ámikaiye. 48 miráitana Îtuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye:
“ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena 49 Îtuma wení
iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiye: “aónaaro. maannáma
ketinógaraq ketíbâqawaayue. 50 náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení
márûpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minnâ yemá ketíbâqawaama
maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Îtuma tiráiye.

móra-nakoma yópí ánáyumma yukái-waigoni wáeqma itaí-áíné.

13 1 mi-kánááráqá Îtuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma
wemá nokaayúkóní áwabaq máena yiráátiraiye. 2 ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaae. miráitana Îtuma móra-
unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma
máqe-uraae. 3 ánibo Îtuma netuq-ááimmá téna waéqma itaí-áímmá téna
waéqma itaí-áípí maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro.
móra-nakoma ánáyumma yópí móyukaiye. 4 min-nákómá ánáyumma
mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiye. miráitana numagómá ya
áíqnatukaiye. 5 yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma
netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá
wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. 6 ánibo aaqá
kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. 7 yaímma
áwáábiq-annagoni ááipi kuturáiye. ááqibo áwáábiq-annagoma mamá
yawááq-umatukaiye. 8 yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna
arammá itáiye. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma
(100) arammá íyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma
(60) íyáitana yaímma-aramma kaumo-tíyááká-árámmá (30) íyáitana
urááe. 9 móra-nakoma aáqa wáinanama itaíno.

Îtun-aaimma waéqma itaí-áípí aamá tiráiye.

10 wení iyápó-annama Îtunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq
waéqma itaí-áípímmá aamá kétima-yimeno?” téta Îtumma ítama
aónaraae. 11 Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-
qtataakoni aúpáq-áíkón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye.
miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiye. 12 minnâ mórama
Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq
mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ánibo
móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo
matoraína-yataaqa paá aúyokiniye. 13 waéqma itaí-áímmá maaminayaba
kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ánibo
yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae.
14 maami-nóíníináúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá
Áítáíyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.
keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.
15 maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma
aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.
miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-
yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.
yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta
íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáíyama tiráine. 16 Îtuma ókaraq tiráiye:
“miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqtí túrakoma móra-
yataaqa káonaiye. ánibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. 17 kemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkáraimanibo yemá íma aónaraane. ánibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaíyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itaí-áíkóní áaimma

18 móra-nakoma yópí ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-
áímmá ítáaro. 19 máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni
watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá
ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá
Áánûqtuma wení watáama íyáqnobaq uqmáráimma Tááqtaama iréna
páátákáá paábaq kématuwaiye. 20 yaímma-anayumma óqta-marabi
kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane.
21 miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye.
anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá
aamá kéyuwaae. 22 ánibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo
kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-
aúwáráíqtábá móneqa mayaíyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata
Áánûqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa
íkéoe. 23 ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma
miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae.
yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata
yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma
kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Îtuma timá yímikaiye.

yópí táí-namama karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá

24 Îtuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiye:
“Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-
anayumma wení yópí yúwáinikaa uráiye. 25 miráimanibo aarawaamá
yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáámma iréna
karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena
kóuraiye. 26 anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna
aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uraiye. 27 ánibo mayaí-
wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako,
emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukáane. ánibo nôraq itanawáq
námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana 28 ánibo wemá timá yímikaiye.
‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayaí-wáyúkámá timá
ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama
aónaraae. 29 miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye.
‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. 30 keráwáqá paá
yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ánibo naí-kánááráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá
námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo
wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiye.”
téna Îtuma waéqma itaí-áípí timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itaí-áímmá

31 Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa
(máqtaqti) uráiye. 32 miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá
yeqtí yópí uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma
uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiye. Áánûqtuma yabíkái-
qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá
numaráwákómá ánáamma má-uraiye.
33 keqnáámmá Îtuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena
tiráiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiye.
móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq
yíqtigaraq waékáiye. ánibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiye.”
téna Îtuma tiráiye. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá
yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiye.

Îtuma watáama tiráimma waéqma itaí-áípín áátuqma nôraq itanabi tiráiye.

34 Îtuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itaí-
áípín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye.
ímiye. wemá paá waéqma itaí-áípín áátuqma tiráiye. 35 miráitana móra
Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma
pááq kéiye. naayóbáqá maará-tiraine:

> “kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itaí-áímmá tenúne.
> maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba
> kemá timá-yimenune.”

téna Áítáíya naayóbáqa tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itaí-áíkóní áaimma

36 Îtuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiye. wení iyápó-annama
Îtunopaq iréta tirááe: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itaí-
áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tirááe. 37 Îtuma maará
téna tiráiye: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minnâ kemá
Waayúkagoni Áráaqiye. 38 ánibo yómmá minnâ máqte-marure. íráqôn-
anayumma minnâ miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo
tái-namagaraamma minnâ miráuma Tááqtaani waayúkae. 39 mi-námúró-
nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minnâ Tááqtaae. aáwaqa yópíké
ábu kaínata mayánô-kanaama minnâ anaaékaqa maa-márámá ánatani-
kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. 40 ánibo yemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tái-namagaraamma yúqma áíkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma
minnâ miráráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe.
41 Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá
yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá kéyikaa-
kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áíkuinoe.
42 ánibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-
káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írábí yemá máeta anón-ibiqa
yaréta yíwayaamma akégûnanoe. 43 mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-
wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe.
móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Îtuma
tiráiye.

**móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabíké
matái-waigoni waéqma itaí-áímmá**

44 Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa
yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiye. ánibo móra-nakoma
mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena
amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá
káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá
yauwéqma uréna mi-tópí móneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiye.

anó-moneq-awiqa yaa-púyákóní waéqma itaí-áímmá

45 móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-
nakoma anó-moneq-awiqa yéna áíqma áíkuinikaa kéiye. 46 wemá aónaimma
móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-
wayukabaq mó kéyimena meyánîq uráiye. ánibo wemá minnârake móneqa
maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiye. móraiq umá Áánûqtuma yabíkái-
qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itaí-áímmá

47 móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpí
kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéiye. 48 noyáákoma kúqômma
ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ánibo yemá áwábaq
má-maketa íráqô-noyaaqa áíqma ókaq kémareta táíq i-nóyááqá áíqma paábataa
kéyuwaae. 49 anaaékaqa maa-márágóní aqtó-kánááráqá miráráá umá móraiq
ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo tái-wayukamo
maíyamma kunáíqma 50 anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá
máeta anón-ibiqa yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Îtuma tiráiye.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiye.

51 Îtuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-
áíkóní áaimma kéitaao?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma timá yímikaiye: 52 “miráitata máqtemma ámáan-aimma yiráátiwayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóní anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itaíáíkáráq naayón-ítáí-áíkáráq matukááe.” téna Îtuma tiráiye.

Náátárêtiq-wayukama Îtumma anaaémma umákaraae.

53 Îtuma waéqma itaí-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení 54 márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áíkuyikarena Îtuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáárábi itaí-yátááqá náakakenaq matáíyô? 55 maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóní áanikowabiyo? Máríaama anóa íyaq máiyo? ánibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. 56 máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ánibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáíyô?” 57 yemá mirá-timatuweta Îtumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóní áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábíkáráqá wení áwîqa anómma íma wáiye.” téna Îtuma tiráiye. 58 mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

Yóáanema nommá peraí-náqá pukuráiye.

14 1 mi-kánáárâqá anó-kinima Érôtima Îtuni watáama ítaraiye.
2 miráitana Érôtima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá peraí-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnááma wenayáápike pááq kéiye.” téna Érôtima tiráiye.
3 miráitana Érôtima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érôtimma ábâkoboana Érôtima awekémá kuyéna ánáakomma yabitiráine.
4 naayóbáqá Yóáanema Érôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” 5 téna titana Érôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatîq uráiye.
6 móra-taoqa Érôtimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áíkutaae. miráitana mi-káyúkátí yúrakaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiye. ánibo min-ímô yaiqtábá Érôtima ôriq umá amuqá maréna 7 min-ínáárúgómmá maará téna Érôtima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érôtima tiráiye. 8 min-ínáárúgómmá anóama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema
nommá peraí-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-taapepi
maré maakáq má timiyo.” téna tiráiye. 9 Erótiati mirá titana mi-kínímá
Érôtini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma
máqte-kayukama áíkuma máeta ítaraawanaboana Érôtima tiráiye: “mi-
qtátááqá áméro.” téna tiráiye. 10 timátuwena wení ááiq-i-wayukama
timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá peraí-náqá Yóáanemma ko
ikámma ánûaramma aráqma 11 aqnómmá mamá móra-taapepi matuwéta
mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómmá anóama
máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiye.
12 ánibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá
uqtarááe. uqtamákátuwetama Îtumma mó-tima-amikaae.

Îtuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

13 Îtuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-
kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye.
miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márûqa yuwéta
marabí Îtun anaaé waqméta urááe. 14 anaaékaqa Îtuma áwábaq ko máena
netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá
yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.
15 énaikaqa Îtuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye.
maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata
kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.”
téta tirááe. 16 mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq
kóino? kenamáárîq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Îtuma tiráiye.
17 ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma
matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa
matokáunataae.” téta tirááe. 18 ánibo Îtuma tiráiye: “kínna mamé ketôpaq
yero.” téna tiráiye. 19 ánibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’
timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena
uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiye. mirá-
timatuwena yammá mapákena iyápó-annama yímikaiye. miráitata
iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. 20 ánibo máqtemma
min-ááwáqá naawana yímûqa yaráiye. yaímma aqtó-átó-ááwâqá áíqma
tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áíturaae. 21 waayúkama aáwaqo
naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa
íma yoráutaae.

nokaayúkóní ámûraaqa Îtuma uráiye.

22 íbêqa Îtuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye:
“áqnáabaq únópí-káárébí utéra nokaayúpí atátuweraq meran-ábápáq
kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkáanata ‘koíyaro.’ ” téna Îtuma timá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yímikaiye. 23 ánibo Îtuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamáa
anubaq nunamummá tíséna utáiye. énaikaqa wenamáa anubaqá máqe-
uraiye. 24 wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní
aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá kárááto kéena
únópí-káárémá awéqtaraiye. 25 aaqá iraránéna aabayaamá máráimma
Îtuma nokaayúkóní ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiye.
26 nonánánaakaq Îtuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq
ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: "waátáma kéiye." kéteta yemá ikatîqa
ôriq umá kéeta wááqa yurááe. 27 ánibo Îtuma paátákáá yááyama tiraíye:
"keráwáqtí tíyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Îtuma kéyune.
keráwáqá-ikatîqa íoro." téna Îtuma tiráiye. 28 Pítaama maará téna
yauwéqma tiráiye: "uyátáráana-nako, emô kéyema emá kemmá táayenaq
enôpaq nonánánaakaq ono." téna tiráiye. 29 ánibo Îtuma tiráiye: "maabáq
iyo." titana mikáké Pítaama únópí-káárémá yuwéna nonánánaakaq
Îtunopaq uráiye. 30 miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa
ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiye. miráitana Pítaama wááqa
kéyena tiráiye: "uyátáráana-nako, tíwáqnaa uwo!" téna Pítaama tiráiye.
31 Îtuma páátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiye: "epímmá itáíq-
itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiye. nôraq itaawáq kaayaq-áúyánámmá
kéitaano?" téna Îtuma Pítaamma ítama aónaraiye. 32 mirá-timatuwaitata
yenákámá únópí-káárébí uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiye.
33 ánibo únópí-káárébímô máe-kayukama Îtuni anón-akoqnaama
aónatuweta tirááe: "áraine. emá Áánûqtun-aanikoma máane." téta tirááe.

**Kénnétáaretibaqa Îtuma taíbaq karí-wáyúkámá
mamá íráqôniq umáyíkaraiye.**

34 yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe.
35 min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Îtue téta ítaraae. ánibo mi-márúkóní
waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-
wáyúkámá yiwíqmeta Îtunopataa irááe. 36 yemá Îtumma inaa téta
iyuwáinata karí-wáyúkámá Îtuni paá wáqtôraq ánékuiyana ánibo
máqtemma karí-wáyúkámá Îtuni wáqtôraqo ánékuyo-kayukati karígómá
ánatagitata máqtemma kanaaráq atóbéqé urááe.

**Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái
títaubikoni watáama uyátáraiye.**

15 1 mi-kánáárâqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aammá aúmatan-
aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta
Îtunopaq iréta maará-tiraae: 2 "nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái
tináábútááma tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama
iyáámma íma tete kéoe." 3 tewana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye:
"nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aimma íma kéwaraao? 4 Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni
aménáápáq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táíq
umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. 5 miráimanibo
keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama
anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’
kétenama 6 anóaboamma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq
Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe.
7 keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya
Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine.
8 ‘maan-ánná-íníináúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte
kéyauyomanibo íyaqnobaqa keqtábá íma kéyikaiye.
9 yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.
ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma
kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’
téna Áítáíya tiráine.” téna Îtuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátáááré.

10 mi-kánáááráqá Îtuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma
tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama
arútáaro. 11 óyauqnobaqa pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq
íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápíké pááq i-qtátáákómá waayúkama
mamá táíq kéumakaiye.
12 mi táoqa Îtuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-
áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta
Îtumma ítama aónaraae. 13 Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá
mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáiye. mi tópímá máqte-
qtataaqa wenamáárîq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.”
téna tiráiye. 14 Îtuma ókaraq tiráiye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-
wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae.
aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma
aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.”
téna Îtuma tiraíye. 15 Pítaama Îtumma timá ámikaiye: “waayúkama
íma mamá táíq in-áíkóní waéqma itaí-áímmá waéqma abarokáq tinataa
ítáano.” téna Pítaama tiráiye. 16 ánibo Îtuma tiráiye: “keráwáqá miráuma
káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaao?
17 máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékena tíyapi kumitana tíyakoma
mamá márúte ayá-máípímá kéyuwaiye. 18 ááqibo óyaupike paábaq
yaúbagima mi-qtátáááqá túyánápíkékáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-
qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéiye. 19 móra-nakoma áyáqnobake
úí-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena
aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá
mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiye. 20 máqtemma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwîqa íniye. ááqibo móra-
nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma
waayúkamá Áánûqtun aúrakaq mamá táwîqa íkéiye.” téna Îtuma tiráiye.

Kéinanai-inikoma áraimma Îtukaq arummá ámikaiye.

21 mi-kánáárâqá Îtuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq
Tááírana-marupakaraq uráiye. 22 ánibo móra Yéqtaaeo-inimma
Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiye:
“umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá
arummá umátikaao. ketiyáámukomma tái-aagoma mamá táíq kéumakaiye.”
téna min-íníkómá tiráiye. 23 miráitana Îtuma móra-aimma yauwéqma íma
timá ámikaiye. ánibo wení iyápó-annama Îtumma timá ámikaae: “maan-
íníkómá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéiye. emá timákénana
‘kóíno’.” 24 téta tewana Îtuma yauwéqma tiráiye: “Ítíráaeobake tipi-típi-anna-
wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa
yeráwáqtábá kukáune.” téna Îtuma tiráiye. 25 ánibo min-íníkómá iréna Îtuni
aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiye: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa
uwo.” téna tiráiye. 26 ánibo Áánûqtun áama Ítíráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba
Îtuma yauwéqma tiráiye: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minnâ
íma arutániye.” téna tiráiye. 27 ánibo min-íníkómá tiráiye: “umaataráána-
nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni
yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiye. 28 min-íníkómá
mirá-timatuwaitana Îtuma yauwéqma tiráiye: “aaragô, emá arummá
anómma timéne. nói-qtababi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é
mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

29 íbêqa Îtuma mi-márúqá yuwéna Kááriri-nokaayukoni waaqókáq
uréna anuraq ko máqe-uraiye. 30 ánibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya
ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma
karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-
kari-wayukagaraqa Îtunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Îtun
aítaupitaa máguyikaraae. ánibo Îtuma mamá atóbamayikaraiye. 31 miráitata
aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama
aamá kétewata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq
urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama
yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítíráaeo-
wayukati Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

Îtuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

32 Îtuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiye: “maa-káyúkáyábá
ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiye. yemá yáayaba kéiyanakaraq
íma timáyíkáanata kóinoe. aapaqá yááyaba éta yúnááímmá íyábááé.”
téna Îtuma tiráiye. 33 ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-
áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá
mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” 34 tewana
Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata
yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekáq
umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. 35 ánibo Îtuma mi-káyúkámá
timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. 36 ánibo Îtuma maami
abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq
‘tíkáiye’ timátuwena mapákena iyápó-annama yímitata yemá matéta
mi-káyúkámá yímíqme urááe. 37 máqte-kayukama namá kanaaráq
umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-
kámáágúq-únámmá áíqturaae. 38 aáwaqo naa-káyúkámá miráuma
netuqyaa-káyúkáé (4,000). ánibo aarawáá iyápóma íyorautaae.
39 ánibo Îtuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópí-káárébí
wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq
kóuraae.

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

16 1 Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Îtunopaq iréta
makáqma aónaineta urááe. Îtuma móra anón-awaameq-
yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo 2 Îtuma yauwéqma timá
yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá
káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. 3 ánibo aabáyaanapimma
keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá
káuraipoana uwááma kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minnâ áraine.
aabayákóní awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo
íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae.
4 íbêq-wayukama keráwáqá tái-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-
kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama
káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátáárîq onaq íaonainoe. keráwáqá
paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna móraiq umá pukáipike
itó-iniqtaba timátuwena Îtuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itaí-áímmá

5 yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma
yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. 6 ánibo Îtuma timá yímikaiye:
“keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá
itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Îtuma tiráiye. 7 ánibo yeíyáá
watáá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana
kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. 8 Îtuma ítarenaboana tiráiye: “nôraq itaráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keíyááma netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo
kéteo? keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamma wáiye. 9 kemá
móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000)
naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaao? náaraq umá kamaaguq-unanaq
áíqturaanabiyo? 10 ánibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-
káyúkáma (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá
áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? 11 nôraq itaráq
keráwáqá íma kéitaao? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-
wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” 12 téna Îtuma
móragaraq tiráiye. miráitata iyápó-annama mikáq ítaraae. Îtuma yakaráq
waéqma agayaí-yíqtíyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq
Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiye.

Pítaama Îtuqtaba “yauwéqmataa tiwiraí-náré” téna abarokáq tiráiye.

13 Îtuma Tétáríá Píripai-aukapaq uréna mi-kánááráqá wení iyápó-annama
ítama yimónéna tiráiye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni
Áráakoqtaba áwîqa kéyaao?” téna ítama yimónaraiye. 14 ánibo iyápó-annama
tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá peraí-náré’ kétewata
yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráíyae.’ kétewata yaímma-wayukama téta
‘wemá Yérémáíyama káqomma Áánûqtuni amuné-náré’ kéte.” téta tirááe.
15 ánibo Îtuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamáárîq keráwáqá
keqtábámá náawae téraq tíwîqa kéyaao?” téna Îtuma ítama yimónaraiye.
16 Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiye: “emá yauwéqma yiwiraí-náqá
Metáíyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna
Tááímoni Pítaama tiráiye. 17 minnáyaba Îtuma yauwéqma tiráiye: “Tááímonio,
Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-
áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamáa
maaminnáma emmá aráátiraiye. 18 kemá kétima-amune. emá Pítaamone.
ení áwîkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá
umáráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá
áíkuyikanune. ánibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. 19 kemá
emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna
uyábéráinikaa umá kanaaráq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-
aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni
márûpaqa paá wániye. ánibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-
ámáán-áímmá móraiq umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. 20 ánibo
Îtuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya
yauwéqma tiwiraí-náré’ ítero.” téna Îtuma timá yímikaiye.

Îtuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiye.

21 mi-kánááráké Îtuma áaimma átárena wení iyápó-annama abarokáq
timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágáráq ámáan-aimma yirááti-
wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa
íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma
itó-ureq tú amá mánune." téna tiráiye. 22 ánibo Pítaama Îtumma áwábaq
awíqme uréna káwaagena tiráiye: "uyátáráana-nako, emá ímira-uwo.
mi-qtátááqá íma pááq íno." téna Pítaa tiráimanibo 23 Îtuma waéqma
Pítaamma timá ámikaiye: "Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaao! emá
ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma
kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane." téna Îtuma tiráiye.
24 mikáké Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: "móra-nakoma
ketinaaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq
márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama
tinaaé waraíno. 25 ánibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá
yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma
aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna
puyénama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. 26 móra-
nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánîmanibo
wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-
qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íníyô? ánibo wení aúwaraimma
nói-meyakakenaq yauwéqma meyánîq íníyô? 27 Waayúkagoni Áráaqa
kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-
wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí
máqten-aaiqtaba meyámmá yiménúne. 28 kemá áraimma kétima-
timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá
máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena
kumíniye." téna Îtuma tiráiye.

Îtuni aúgoma mamá waéqma aokarîq uráiye.

17 1 abapaké móra-kanaama yátámakitana Îtuma Pítaamma
káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata
mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. 2 ánibo
Îtuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokarîq uráiye. miráitana wení
óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá
karáiye. 3 ánibo Mótetiyaa Íráíyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Îtute
watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. 4 Pítaama minnáma aónatuwena
Îtumma timá ámikaiye: "uyátáráana-nako, ketáámá maakáq máunataama
íráqône. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma
maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama
Íráiyani naané téq miráuma ónúne." téna Pítaama tiráiye. 5 mirá kétena
máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye.
ánibo móra-aikoma mi-kónnápíké maará-tiraiye: "maannáma
ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiye. 6 ánibo
iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatîq kéetaboata yemá yóipake
marabi yiqá agurááe. 7 miráitana Îtuma yimakaq iréna yineq kánekuyena
timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiye.
8 ánibo yemá itó-uma aónaamma káqo-wamma íma aónaraabo paá
Îtumma wenamáa aónaraae.
9 min-ánúmá yuwéta kégumowana aapaqá Îtuma akoqnáá umá timá-
yimena tiráiye: “keráwáqá maami-qtátááqá aónaamma móra-nakomma
íma timámeraq yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna
kanaaráq wino.” téna Îtuma timá yímikaiye. 10 ánibo yemá iyápó-annama
Îtumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-
wayukama Íráiyaqtaba Metáíyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe.
11 ánibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna
máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. 12 miráimanibo kemá kétima-timune.
Íráíyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae.
ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-
aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miráráá umá Waayúkagoni
Áráaqa kemmá min-áwáátárîq umátikanoe.” téna Îtuma tiráiye. 13 mirá-
timatuwaitata Îtuma nommá peraí-náqá Yóáaneqtaba kétiyaa téta wení
iyápó-annama ítaraae.

**Îtuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-
iyapoma mamá atóbamakaraiye.**

14 Îtuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma
koyamá kéowana móra-nakoma Îtunopaq iréna arayutaúmmá ayéna
tiráiye: 15 “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao.
wemmá augááyámma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena
nopí kémetagena kéiye. 16 ánibo kemá min-íyápómá awíqme ení iyápó-
annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiye. 17 Îtuma
yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq
í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíyakoma íma kárutaiye. náaraq
umá kanaawaq kemá keráwáqtêma máunaq Áánûqtuni akoqnááma
matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnô?
keráwáqá min-íyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Îtuma
tiráiye. 18 miráitana Îtuma mi-táí-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá
ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.
19 ánibo iyápó-annama Îtunopaq aúpáq iréta timá ámikaae:
“nôraq itataawáq ketáámá maami-táí-áágómmá kanaaráq íma
kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana 20 Îtuma yauwéqma timá-yimena
tiráiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq
keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune.
karáwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáíq-
itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa
kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma
merapaq waao’ tíyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq
inómanibo 21 mirá-táí-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa
awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiye.

22 Kááriri-marupaq uréire kéeta Îtuma iyápó-annama timá-yimena
tiráiye: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi
áaimma átáma maránóe. 23 miráiyata tíkamiyaq puyéq kaumo-kánáámá
maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguraiye.

Îtuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiye.

24 Îtuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq
koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama
Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma
anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama
aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiye: 25 “owé.” téna tiráiye. ánibo
Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Îtuma Pítaamma ítama
aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio,
emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá
táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-
marabake-kayukabikena kémayaao?” téna Îtuma ítama aónaraiye.
26 Pítaama tiráiye: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiye. ánibo
Îtuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-
moneqa íma kéyuwaamanibo 27 Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa
íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá
íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-
yaao. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá
móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayaí-wáyúkámá anó-
monoq-naupaqa etê kerátáí táákitima mó yimiyo.” téna Îtuma tiráiye.

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq maíyo?

18 1 mi-kánááráqá iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu
yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma
máiyo?” téta tirááe. 2 Îtuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí
aúkáapi má itó-umakaraiye. 3 ánibo Îtuma tiráiye: “kemá áraimma
keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaa éqa
keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoe. áraimma ímiye.
4 móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-íyápóráá umá pááqyan-
awiqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yabíkái-marupaqa mániye. 5 ánibo móra-nakoma ketíwîkaq maarán-
iyápómá áwáqnaa énama kemmá móraiq umá tíwáqnaa kéiye.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táíq kéiye.

6 maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike
móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá
móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi
iyaabótuwanimma minnâ pááqya-qtataare. Áánûqtuni tái-meyamma uyátá-
maqma anómma mayániye. 7 maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta
waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma
tái-aaimma pááq kéiye. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá
paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwiq umáginiye.
8 keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-
yataapi mamá kétikainaqa tíyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minnâ
keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme
kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káíq-kaiq éna íma putínáí-írábí
iyaabótuwanoe. 9 ánibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétikainaqa
kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq
umá mái-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámmá wáinatama keráwáqá
yaúma iramá káíq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Îtuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itaí-áíné.

10-14 ókaraq tiráiye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá
itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-
tuyanamma ítáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa
mórá-mora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minnâ
ketibomá maami-nóíyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-
Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama
yauwéqma yiwiránéna kukáiye. keráwáqá nóine téraq kéitaao? móra-nakoma
miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama
íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq
móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwaínata anubaq
máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá
kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô
aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ánibo (99) tipi-típima
íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráá umá
ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti
aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéiyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

15 ítáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama
kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aráátiyo. ánibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa
yauwéqma awiránóne. 16 ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá
kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma 'kaayarábi
kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.' téna Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí kétipoana min-áíkomá akoqnáá umá wániye.
17 miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itaínaama kanaaráq monoq-
náúpáq áíkuiya-kayukabi mó-tero. ánibo monoq-náú áíkuyo-kayukati
yáama itáíyábágáráq íakainaama minnâ wemá aamá íitainapoana
monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.
18 kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-
márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa
aúyaq-maraniye. ánibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-
qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.
19 kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-
nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákáq
maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení
márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. 20 taákaq máráaro! paá
kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq
kemá yeqtí aúkáapi mánune." téna Îtuma akoqnáá-aimma tiráiye.

móra mayaí-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itaí-áímmá

21 mi-kánááráqá Pítaama Îtunopaq iréna timá-amena tiráiye: "uyátárai-
nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá
wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké
kaayapárábiyo?" téna Pítaama tiráiye. 22 Îtu maará téna yauwéqma timá
ámikaiye: "abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká
aíyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq
matuwéq awikátuwao. 23 miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama
miráráá kéoe. kíniraa umá wení mayaí-wáyúkátê aqtábááma mamá
arupú ínóe. 24 wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata
yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma
ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen
kina) aqtábááma wái-nare. 25 miráitana wení móneqa íma wáipoana
anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq
ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkaraq
maraíyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq
kínimma áméro tiráiye. 26 miráitana mi-máyáí-nákómá kínini aítaupi
araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiye. 'arummá umátike tiwé
urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.'
téna tínana 27 min-nákóní anó-nakoma arummá umákena wení
aqtábááraq ayuwaítana anónnáma íma ámikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 ánibo mi-máyáí-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-
naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi
yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiye. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba
páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiye. 29 miráitana min-nákómá
wetê mórabi mayaímá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa
maará téna inaa tiráiye. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení
aqtábááraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo 30 wemmá paá íákaraiye.
min-náqá ánná-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena
wení aqtábááma meyánîq umá ánataniye tiráiye. 31 ánibo káqo-mayai-
wayukama miráin-aaimma aónatuweta íyaqnobaq ítama táíq umátuweta
yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe.
32 miráitana anó-nakoma mi-máyáí-náqá anón-aqtabaama wái-naqa
ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa
kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa
uráune. 33 kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení
móra-mayai-nakomma arummá íkéumakaano?’ téna tiráiye. 34 ánibo
wení anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata
i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma
anónná yauwéqma aminiye.” téna Îtuma mi-kátáámá 35 timátuwena
tiráiye: “keráwáqtí tiyaqnobaqa máqtemma tíbáqawaaraa-kayukati
kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma
wení márûpaq máin-nakoma móraiq umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma
mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Îtuma tiráiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Îtuma tiráiye.

19 1 Îtuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááriri-
maruqa yuwéna Yúría-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma
móra-aukapaq uráiye. 2 netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-
áúkápáqá karí-wáyúkámá Îtuma mamá atóbamayikaraiye.
3 yaímma Pérati-wayukama Îtunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae.
yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa
waqtuwaí-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánô?” 4 téta tewana Îtuma
yauwéqma tiráiye: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-
tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá
aaragáráq waagaráq tarôq uráine. 5 tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye.
‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá
maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine.
6 miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye.
yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma
yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Îtuma tiráiye. 7 ánibo Pérati-
wayukama Îtumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawáq Mótetima
ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘aaragómmá ámítuwe waqtuwaao’ tiráíyô?” téta itama aónaraae. 8 ánibo
Îtuma timá yímikaiye: “minnâ tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá
arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’
tiráine. miráimanibo naayóbáqa maramá áaimma átarai-kanaaraqa
mirán-ámmá íma wáqe-uraine. 9 kemá maará téq keráwáqtábá kétune.
móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá
paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-
ááímmá tarôq kéiye.” téna Îtuma tiráiye.
10 ánibo Îtuni iyápó-annama Îtumma timá ámikaae: “miráinatama
aaramá íma mayánóma minnâ uyátá-maqma kanaaráq íye.” téta
wení iyápó-annama tirááe. 11 tewana Îtuma maará-tima-yimikaiye:
“máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo
yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. 12 ítáaro. yaímma-wayukama
aaramá íma kanaaráq mayánómma minnâ yaímma-wayukama yeqtí
yúgoma aúyakurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí
yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá
aúqyíkaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóe. ánibo yaímma-
wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákáráq
yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá
íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe. maaminnámo
tiraatíyan-aimma máyáaro!’ téna Îtu tiráiye.

Îtuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

13 mi-kánááráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta
Îtunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínêkuyena nunamummá tíkáae
téta irááe. miráimanibo Îtuni iyápó-annama aamá yiwááguraae. 14 ánibo
Îtuma tiráiye: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero.
keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama
mirá-nóíyápótí márûqiye.” téna tiráiye. 15 mirá-timatuwena ayáámma
pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Îtuma min-
áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiye.

16 móra-nakoma Îtunopaq iréna tiráiye: “yirááti-nako, kemá náaraq
umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-
auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. 17 ánibo Îtuma timá
ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano?
aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáa íráqô-naqiye. ánibo
emá aúwaraimma mayánéma kanaaráq emá máqten-amaan-aimma
waraao.” téna tiráiye. 18 ánibo min-nákómá Îtumma timá ámikaiye: “nóin-
amaan-ainabiyo?” téna tiráiye. Îtuma tiráiye: “ámáan-aikoma maará-uraiye.
waayúkama íma ikámma puyuwo. aaraukáqá íma mamá yataiyo. moyámmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma mayaao. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaao. 19 emá enanó-enaboni
aménáápáq mááo. enamáárîq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi
enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiye.
20 ánibo mi-mábú-nákómá Îtumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-
áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórárîqa kéuno?” téna
ítama aónaraiye. 21 Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá
ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaraq marénata meyánîq
kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni
márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaaé ya-waraao.” téna Îtuma
tiráiye. 22 mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaipaq
kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.
23 ánibo Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá
áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-
marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. 24 kemá keráwáqá ókaraq
kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráátai-
waigoni aapimmá peránénama kammáa ainíkáá umá móneqa netuqyaa
makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-
maqma kammáa kámagiye.” téna Îtuma tiráiye. 25 yemá iyápó-annama
maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana
náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tirááe. 26 ánibo
Îtuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá íinoe.
Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna
27 Îtuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiye: “éqtukenaro.
ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaaé ya kéwaraunataae.
miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiye.
28 ánibo Îtuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune.
anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni
Áráaqa akoqnááma mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánááráqá
keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaémo kéwaraiya-kayukama tiyááka
umá kaayaq-ábítátáráq mánoe. keráwáqá Ítíráaeobake tiyááka úma kaayaq-
ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. 29 máqte-kayukama ketíwîqtaba itéta
yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánábi
iyápóabi yeqtí yónábi yukáíya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá
matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq
umá mái-auwaraimma mayánóe. 30 ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-márábí
uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ánibo
netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq
uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Îtuma tiráiye.

wáááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

20 1 Îtuma óq-aimma tiráiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-
uraiye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiye. ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wáááéni-yopi mayaímá mayaí-
wáyúkámá ko yiwíkaiye. 2 min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá
téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayaírákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá
móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ánibo mirá-timatuweta wáááéni-
yopitaa mi-máyáí-wáyúkámá timáyíkaraiye. 3 miráuma aabaúgómmá
aabayaaráq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma
paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye.
4 ánibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaráq
keráwákáráq wáááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútâma
timénúne.” 5 titata yemá urááe. móraiq umá wágááwabi énaikaqa
(miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiye. 6 ánibo énaikaq
(aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama
paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itaráq
íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” 7 ténа titata mi-káyúkámá timá
ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimitaqtaae.” téta tirááe.
ánibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákáráq wáááéni-yopi mayaímá
ko máyáaro.” téna tiráiye.

8 aabaúgómá énaikariq itana wáááéni-yokoni aboámá wení mayaíráq-
káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayaíráq-wáyúkámá yááyare
meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake
áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waao.” téna
tiráiye. 9 ánibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átáma máyáa-
kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe.
10 áqnáabaq áaimma átáma mayaímá matáá-kayukama iréta ‘ketáámá
anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiye.
yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááe. 11 yemá
miráuma meyámmá maméta yókóní aboámmá awáágúraae. 12 yemá
mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaémo mayaí máyáa-kayukama yemá
pááqya-kanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemmá móraiq
umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ánibo ketáámá ayáqtáá-kanaama
anó-naqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta
tirááe. 13 mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-
nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táíq
umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá
timá móra-tiyakaq makáúyô? 14 máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro!
kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaémo
íya-kayukama meyámmá yiménúne. 15 nôraq inábiyo? ketí móneqnapo
nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq
kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá
tiráiye. 16 miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma
anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márû
mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kétune. anaaékaq iráiya-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kayukama áqnáabaq wíyata ánibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiye.

17 Îtuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-
ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ánibo yemá aapaq kéweta
Îtuma maará téna timá yímikaiye: 18 “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq
uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí
iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áímmá téite éta
yawááq-umatikanoe. 19 mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama
Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta
kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá
ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Îtuma tiráiye.

Yêmitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

20 Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Îtunopaq iráiye.
min-íníkómá Îtuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba
Îtukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. 21 Îtuma timá ámikaiye: “emmá
nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkómá wemmá timá ámikaiye:
“emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-
íyápógórátámá enamakaq máayoye. té minnáyaba akoqnáá umá
timá-timiyo.” 22 mirá téna timátúwáitana Îtuma yauwéqma maará-
tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama íitaraane.
káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema
kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké
kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. 23 ánibo Îtuma kaayaq-nákámá
timá yímikaiye: “áraine. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye.
miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá
kennámá íma wáiye. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba
ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Îtuma tiráiye.
24 iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-
wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. 25 ánibo Îtuma iyápó-annama
máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata
waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta
kéyabiqyikaae. ánibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá
yeqtáama itaígáae kéte. 26 miráimanibo mirán-ááímmá keráwápimmá
íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-
maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayaí-nákáá umá máena
keráwáqá tíwáqnaa íno. 27 móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa
mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno.
28 kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq
yíwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyánîq umá
yauwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Îtuma tiráiye.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

29 yemá Yérikoqa yuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama Îtun
anaaé wakááe. 30 kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq
máeta Îtuqtaba kéiye-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye:
“umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá
umátikaao.” téta tirááye. 31 ánibo aarawaamá ‘páátí máákao’ téta
tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye:
“umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá
umátikaao.” téta tirááye. 32 ánibo Îtuma mikáq kepágurena min-nákámá
yááyama tiráiye: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna
tiráiye. 33 ánibo min-nákórátá Îtumma timá ámikaaye: “umaataráána-
nako, emá kerátáí túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta
tirááye. 34 ánibo Îtuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí
yúrapi ayáánapo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata
yenákámá Îtun anaaé waqméta urááye.

Îtuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

21 1 yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta
Óríbêti-anuraq irááe. miráitana Îtuma wení iyápó-annabike
kaayaqá timáyikena áqnáabaqa 2 timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-
marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma
áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme
ketôpaq yekao. 3 ánibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama
maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótíráákáqtábá kéiye.’ mirá
tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Îtuma tiráiye.
4 mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama
Tékáráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:
5 “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áíkuyo-kayukama maará
téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq
kéimanibo
wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena
kéiye. ótamma mayaí-ótíráá-kákóní áráakon ámûraaq máena
kéiye.”
téna tiráiniq uráiye.
6 maami kaayaq-íyápó-ánnábíké-nákórátámá Îtuma timá yímíniq
áqnáabaq mó-ureta 7 yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq
awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae.
ánibo Îtuma min-ótíráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá
wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama
kóbé-tágóní amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. 9 ánibo
aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta
ááyama tirááe:

"otáánaa, yauwéqmetaa tiwiraí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma
íráqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwîkaq kéiye.
otáánaa yanaa uyátárai-naqiye."

téta tirááe.

10 Îtuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá
máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: "maan-náqá náawabiyo?"
téta tirááe. 11 ánibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: "wemá
Áánûqtuni amuné-náqá Îtue Náátárêtibaq Kááriribake-nare." téta tirááe.

**anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá
máráa-kayukama Îtuma waqtukáiye.**

12 Îtuma anó-monoq-naupaq uyábékena mi-káyúkámá meyánîq
kéowana waqtukáiye. wemá móneqa makéta waerémáa-taaregaraq
numamá makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq
ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. 13 Îtuma miráumatuwena timá
yímikaiye: "Áánûqtuni watáa agamatán-áíkómá maará kétiye. 'ketí
naakóqtábámá nunamummá tí-náné tínóe.' miráimanibo keráwáqá mamá
moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe." téna Îtuma tiráiye.

14 Îtuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma
karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq
yewana mamá atóbamayikaraiye. 15 miráimanibo uyátá-maqma anó-
monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Îtuma
anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma
anókaq ááyama téta "otáánaa Tébitin áráakoe." téta temmá ítátuweta
íyaqa ítama táíq kéeta 16 Îtumma timá ámikaae: "maamin-áímmô téta
enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?" téta ítama aónaraae. ánibo
Îtuma yemmá timá yímikaiye: "owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá
Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? 'Áánûqtuo, emá
pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike
ení áwîqa múte yaúma kánataae.' téna ibí tiráine." téna Îtuma tiráiye.
17 ánibo Îtuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko
máqe-uraiye.

Îtuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

18 aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Îtuma yauwéqma márûpaq
itana áama yaráiye. 19 ánibo Îtuma móra píki-yama aakaq aónatuwena
ááipaq uráiye. ánibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye:
“ókaraq arammá íma iyaao. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-
píkí-yágómá aayá-kaguraiye. 20 iyápó-annama minnáma aónatuweta
iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma
páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. 21 ánibo Îtuma yauwéqma timá
yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá
timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaaráq keráwáqá kemá píki-yaraq
únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátáárîq íinoe. ímiye. keráwáqá
téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópí kumuwo’ tíyanama
kanaaráq mirá-iniye. 22 ánibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq
nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.”
téna Îtuma tiráiye.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae.

23 Îtuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye.
ánibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq
Îtunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá
kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. 24 ánibo
Îtuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegáráqá kemá keráwákáq
móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo
tíyaqa kanaaráq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq
yokéraq maami-máyáímá kémayauno. 25 timá tíméro. Yóáanema nommá
waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáíyô?” mi-
qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna
tiráiye. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá
téqtaa minnâ Áánûqtunopake-qtataare tenanatáámá maará ténataa
timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéo?’ téna
tíniye.” téta tirááe. 26 ánibo ketáá téqtaa minnâ ‘paá waayúkagon-amiye.’
téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba
Áánûqtuni amuné-náré.’ téta kéte.” téta tirááe. 27 miráitata yemá Îtun
áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ánibo
Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá íma timá-timenunama kemá
nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayaune.” téna tiráiye.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itaí-áíné.

28 Îtuma tiráiye: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma
kaayaq-íyápómá yíkaraiye. ánibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq
uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wáááéni-yopi mayaímá
ko mayaao.’ tiráiye. 29 ánibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiye. ‘ítíkáiye.’
timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiye. 30 ánibo
keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye.
ánibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiye. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íuraiye. 31 min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáíyô?”
titata yemá “áqnáaekoe.” téta tirááe. ókaraq Îtuma timá yímikaiye:
“kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-
kayukagaraq kumari-nóíníkáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí
túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. 32 minnâ Yóáane
nommá peraí-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo
minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa
mayaí-wáyúkágáráq kumari-nóíníkáráq wenáama ítaraae. keráwáqá
minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma
ítaraae.” téna Îtuma tiráiye.

táí-wayukama wáááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itaí-áíné.

33 káqomma waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: “ítáaro. móra waéqma
itaí-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wáááéni-
yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ánibo arunóbáqá
wáááéni-nomma kaí-táápékóní maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení
yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóní aboámá wení
yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiye. ánibo
mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye.
34 anaaékaqa wáááéni-yokoma ábû kaí-kánááráqá wení mayaí-wáyúkámá
timá yíkáitata wáááéni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq urááe. wení
wáááéni-yopike yaímma mamá maraíyata mamé ígáae téna timá yíkáitata
urááe. 35 mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó
ikaméta móra-naqa ikámówana púítata móra-waigomma óqtatannapo
ikámma waréta urááe. 36 mi-tókóní aboámá óqa mayaí-wáyúkámá
timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo
íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata írááe. ánibo wáááéni-yopima mayaí
máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae.
37 anaaékaqa mi-tókóní aboamá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaráq ketí
iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana
mi-káyúkáyópáq uráiye. 38 miráimanibo wáááéni-yokaq mayaímá máyáa-
kayukama áanikomma aónatuweta yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá
wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá
ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe.
39 miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópíké márúte waqmá paábaq
yukéta ikámówana pukáiye.

40 ánibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wáááéni-yokoni aboámá
iréna wáááéni-yopimo mayaí máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?”
téna Îtuma tiráiye. 41 ánibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-táí-wáyúkámá
arááq yíkamma uqtátuwena wáááéni-yomma mamá káqon-anna-
wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaíkánáárâqá yemá
ábûma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 ánibo Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni
watáama agamatá-kánnáábí tirái-kannaama íyaq yoráúma ítaraao?
maará-tiraine.
‘maamin-óqtámmá naammá í-máyáí-wáyúkámá paábaq matúwááma
íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiye.
uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá
aónáúnataama íráqôniq kéiye.’
téna agamatá-kánáábímmá kétiye. 43 miráitaq kemá keráwáqá kétima-
timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana
móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq
kéiya-kayukama yimíniye. 44 móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo
metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-
nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igárîq umá obamá
aúqtuwaniye.” téna Îtuma tiráiye.
45 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Îtuma
waéqma itaí-áímmá timmá ítáamma Îtuma yepí maqmá kétitataboata
ítaraae. 46 yemá ítátuweta Îtumma yáqtoraneta ommánibo yemá
aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Îtuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-
náqíye’ tewataboata ikatîq urááe.

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

22 1 Îtuma keqnáámmá waéqma itaí-áímmá tiráiye: 2 “Áánûqtuma
yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiye. kínimma
áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiye.
3 naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ánibo
aáwaqa naí-kánááráqá kínima wení mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata uréta
naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo
mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. 4 keqnáámmá káqo-mayai-wayukama
timáyíkátuwena tiráiye. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará
téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmáákáámmá
kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ánibo máqte-qtataaqa yokaa
umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráiye. 5 ááqibo
mayaí-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá
min-áíkáq itaíyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení
yópáq kóitana móra-waigoma wení mayaíráq kóuraiye. 6 yaímma-wayukama
kínima timáyíkáitata o-máyáí-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa
yíkamowata pukááe. 7 miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata
uréta mayaí-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae.
miráumatuweta yeqtí márûqa iramá agamá kaútukaae. 8 miráitana kínima
wení mayaí-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa
umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaaráq íuraapoata
íyinoe. 9 miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ 10 téna kínima timátúwáitata mayaí-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ánibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.
11 aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye.
móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íráqôn-unakaqtoma
íumatokaitana aónaraiye. 12 ánibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí
aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqtôma
íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá
ítiraiye. 13 miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá maará téna
timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aíyayaakaq atáá-
umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno.
kumayuqnóbáq waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’
14 ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-
mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraipoana wemá Áánûqtuma
yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Îtuma tiráiye.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

15 Pérati-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq
tenanatááwáq Îtumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?”
téta tirááe. 16 ánibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Érôtini
waayúkagaraq timáyíkáawata Îtunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá
áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ánibo emá árain-aikake
aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara
uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama
mimórá-áín áátuqma kétima-yimene. 17 miráinaa emá keqtáá timá-timiyo.
emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma
Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. 18 miráimanibo Îtuma yeqtí táí-
yaaimma aónatuwena tiráiye: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé.
nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? 19 keráwáqá mórama táákiti-
moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. 20 ánibo
Îtuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwîqa
waéna uráimma minnâ náawanabiyo?” téna tiráiye. 21 ánibo yemá tirááe:
“Títaannae.” téta tirááe. ánibo Îtuma timá yímikaiye: “miráuma Títaannama
kanaaráq Títaamma áméro. ánibo Áánûqtunnama Áánûqtumma áméro.” téna
tiráiye. 22 yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ánibo yemá Îtumma
ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Îtumma ítama aónaraae.

23 mi táoqa Táátûti-wayukama Îtunopaq irááe. yemá min-ánná-
wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá
Táátûti-wayukama iréta Îtumma ítama aónaraae. 24 yemá maará-tiraae:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma
marákéna pukínanama kanaaráq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma
akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo 25 naayóbáqá abapaké
kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqe-uraane. ánibo áqnáaekoma
móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma
íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine.
26 ábâkoma móraiq umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana
káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae.
27 máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkógáráq
pukuráiye. 28 ánibo emá kétene pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraqa
min-íníkómá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo?
emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.
29 ánibo Îtuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiye: “keráwáqá
Áánûqtuni watáá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ánibo keráwáqá
Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-
áímmá kéte. 30 pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta
aaraukárîq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake
kaqtó-wayukaraa umá mánoe. 31 miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma
keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá
tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. 32 ‘naayóbáqá
ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááítekima
Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá mái-
auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma maíye. ímiye.
wemá minnâ waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-
kayukati Áánûqtue.” téna tiráiye. 33 aarawaamá min-áímmá ítátuweta
Îtun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

34 min-áíqtábámá Îtuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá
aúyaqyikaraiye. ánibo yemá Pérati-wayukama minnâ itáá eta wenamakaq
ya áíkutaae. 35 ánibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-
aimma ítarai-naqa máena Îtumma makáqma aónéna maará téna ítama
aónaraiye: 36 “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma
uyátá-maqma anómma wáiyo?” téna ítama aónaraiye. 37 ánibo Îtuma
timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq
máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. 38 maamin-ámáán-áímmá
minnâ uyátá-maqma anómma katekoé. 39 ánibo anaaékaq-amaan-aikoma
móraiq uráiye. minnágoma mirá-uraiye. ‘kenamáárîq keráwáqtábá
tíkáiniq umá móraiq umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba
tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ 40 maami-kááyáq-ámáán-áíkómá Mótetini
ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma
ábokaa umá waíye.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma Pérati-wayukaraq “Metáíyama yauwéqma tiwiraí-náré” téna ítama aónaraiye.

41 yemá Pérati-wayukama paá áíkumareta máawana Îtuma maará
téna ítama yimónaraiye: 42 “Metáíyaqtabama keráwáqá nóine kéteo?
wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ánibo yé timá ámikaae:
“Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. 43 mikáké Îtuma timá
yímikaiye: “kanaaráqîbo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana
Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráíyô naayóbáqá
Tébiti maará-tiráine.
44 ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye.
emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení
namuro-wáyúkámá enaítauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.
45 Tébitima wenamáárîq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá
pukuráine. ánibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq
kanaaráq yíníyô?” téna Îtuma tiráiye. 46 móra-nakoma maamin-áíkáqá
Îtumma íma timá ámikaiye. ánibo mi-kánáárâqá yemá áaimma átáma
Îtuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Îtukaqa ítama aónaraae.

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

23 1 anaaékaqa Îtuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq
watáama timá-yimena 2 maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma
yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-
kayukae. 3 miráitata máqten-aimma yemá timá tímémma keráwáqá ítama
arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá
kétetamanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. 4 yeqtí watáarake
yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo
yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta
ummaa-yátááqá mayaíyábá íma kéitaae. 5 yemá máqte-qtataariq ommá
minnâ waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí
íráqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké
yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma
marabí yuyu umá kéitoraae. 6 yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq
íráqô-kannaaraqa máiyaba kéyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-
ábíqtátáráq máiyaba kéyikaiye. 7 waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá
‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá kéyikaiye. 8 miráimanibo
waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma
keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero.
Pérati-wayukama mirá kéoe. 9 ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba
‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení
márûpaq máiye. 10 ánibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye.
keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáíya yauwéqmataa tiwiraí-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

náré. 11 miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí
mayaí-náqá maíno. 12 móra-nakoma wení áwîqa múte yauwína-nakoma
anaaékaqa wení áwîkoma pááqyamma wániye. ánibo móra-nakoma wení
áwîqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awiqa mayániye.

yirááti-wayukama tái-aaimma tarôq oqtábá Îtuma timá yímikaiye.

13 keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq
keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráré. aarawaatí yóípimma
Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá
kenamáárîq íma kémayaae. ánibo aarawaamá mayánéta kéomma minnâ
keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.
14 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq
keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráré. ketoq-nóínítí naammá
kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte.
miráipoaq keráwáqá áraimma anómma tái-meyamma mayánóe.
15 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukama
keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. keráwáqá únópínábi
paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama
káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma tái-aaipi mamá
kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá
keráwáqá mamá iramá káíq-kaiq ineírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma
keráwákáá kéoe.
16 keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-
kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo
íkewaraae. keráwáqá maará téq kéyiraate. miráráá umá móra-nakoma
aokaq-nákóní áwîqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye'
kétemanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá
téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tiníq íno.
17 keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-
qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyo? aokaq-náúpáké áwáárara
kai-qtátáákóáq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá
aokarîq immá minnâ uyátá-maqma anónabiyo? 18 ánibo keráwáqá maará
téq kéyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní
áwîqa yamá yanaané téna akoqnáá ínnama paátataare. miráimanibo
amí-yátááqá amí-yáárérâq wáinanama téna áwîqa yamá yanaa akoqnáá
ínna-waigoma kanaaráq tínaiq íno. 19 keráwáqá túgaroqa mááe. nói-
qtataaraq anómma wáiyo? Áánûqtukaq amí-yátáárâq uyátá-maqma
anómma wái amí-yáárérâq aokaq-náúpáq wái-taaregoaq uyátá-maqma
minnâ anónabiyo? 20 miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yáárêyábá
yanaa áwîqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákáráq
máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiye. 21 ánibo
móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yanaa yamá áraine téna akoqnáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiye. 22 ánibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwîqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minnâ Áánûqtuni abíqtátágáráq min-náqá abíqtátáráqô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiye. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minnâ akoqnáá-yataaqiye.

23 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráré. máqte-qtataaqa yópíkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áíkáráq itáíq-itaiq umá arummá amí-áíkáráq íkéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waraínoe. 24 keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonaae.” téna waéqma itaí-áípí tiráiye.

25 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaqa ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete oníkáá umá íráqôniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqtí tirunóbáqá ááiqa í-yátáákáráq aúyababa umá mayaí-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. 26 keráwáqá Pérati-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqtí tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

27 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwîgoniq i-qtátááqá ógikaiye. 28 keráwákáráqá móraiq urááe. waayúkama keráwáqtí amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétemanibo keráwáqtí tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama tái-meyamma mayánóqtaba Îtuma tiráiye.

29 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. 30 ánibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaráq
ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta
oné.' téq 31 min-áímmô kétema minnâ keráwáqá keráwáqtí táaimma
abarokáq umá kétema keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma
utaí-ánnábíké-káyúkámóe. 32 kanaaráq keráwáqtí tináábútááti yáaimma
áaimma átáma paá miráuma ánataaro. 33 keráwáqá iraakabayaakáráq
iraakabayaakóní áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-
marupaq iramá káíq-kaiq in-áúkápáq yawááq umátikaniye. náaraq
umáwaq péqmare kóiyana ítama yainaí-yátáákómá íma yáqtoraniyo?
ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. 34 miráinaq keráwáqá ítáaro.
kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-
wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqtí aúkáapikema
yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiyaq yaímma-wayukama
kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-
naupaqa tebûqa yimínóe. ánibo mirágêq yemmá móra-marukake
waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. 35 miráinana arupú-wayukama maa-
márábí máraiyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma
minnâ keráwápí wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna
Tékáráíyama Berekáíyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq
amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi
ikámówana pukáimma mi-wágóní anónnáma keráwápí aráápama wániye.
36 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóní
anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Îtuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiye.

37 keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni
amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma
mayaí-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-
kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa
áíkuinikaa umá áíkutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma
kétikaiye. 38 keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq
kóíyana paá-maruqa wániye. 39 owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-
timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe.
'maan-náqá uyátárai-nakoni áwîkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq
umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe." téna Îtuma
tiráiye.

"anó-monoq-namma táíq íniye" téna Îtuma tiráiye.

24 1 Îtuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama
wenôpaq irááe. yemá Îtumma yaímma anó-monoq-namma
aráátineta uráámanibo 2 Îtuma yauwéqma timá-yimena tiráiye:
"keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Îtuma tiráiye.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Îtuma tiráiye.

3 Óríbêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Îtunopaq
iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma
yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq íníyô? nóin-
awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma
kéguminana maa-márámá ánatanena kéiye tenúnataabiyo?” téta wení
iyápó-annama tirááe.
4 Îtuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiye: “keráwáqá atéráaro.
móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna
íniye. 5 netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwîkaq iréta maará tínoe. ‘kemá
Metáíyama yauwéqma yiwiraí-náqúne’ kéteta aarawaamá kaaqaari-
áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. 6 ánibo keráwáqá ááiqa éta aamá
karaíyamma itéq ááiqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro!
minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-
kánáámá íma wániye. 7 móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama
ááiqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini
waayúkate ááiqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba
kéiyata anómma márúma yorániye. 8 mi-maqté-qtátáákómá miráuma
aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.
9 mi-kánááráqá kéráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta
tíkamma utánóe. miráiyata ketíwîqa keráwápí wáipoata máqtemma
aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minnâ ketíwîqa keráwápí wáipoata
mirá-inoe. 10 ánibo mi-kánááráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq
umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbâqawaamma mamá namuro-
wáyúkátí iyáápi maréta yegáráqá namuroîq umáyiketa ítama táíq
umáyikanoe. 11 ánibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta
taígani-kayukama makatínoe. 12 táí-aaikoma anómma pááq kéinata
taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. 13 miráimanibo
móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráq kekáq aúyánámmá
iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. 14 máqte-
marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama
abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama
kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

15 ánibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urainaq aónainomma
naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama
arutaíno. 16 maami-kánááráqá aarawaamá Yúríabaq máraiya-kayukama
péqmareta anubaq kóoro. 17 ánibo móra-nakoma márûkaq yaúbama máqe-
ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékena táítawaa-yataaqa mayaíno.
18 ánibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa
wení kúberai-unamma mayaíno. 19 mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma
iyápóma náámma kéyime-noinikaraqa tirunô. 20 keráwáqá mi-kánááráqá
nunamummá téqa yaugi-kánáárárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma
pékinoe. 21 mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá
pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq
mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ánibo anaaékakaraqa mirán-
úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. 22 Áánûqtuma mi-kánáámá íma
mamá awaararîq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo
Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá
ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiye.
23 mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáíyama yauwéqma
tiwiraí-náqá maa maíye. merapaq máiye” tínaqa keráwáqá min-áímmá
íma ítáaro. 24 ánibo yaímma kaaqaari-Métáíyágáráq kaagaari-ámúné-
wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma
mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama
wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. 25 ítáaro. maaminnáma
pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.
26 miráinata yemá téta “aónaaro. Metáíyama waayúka íma máa-
kaqmaapaq máiye.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ánibo yemá
téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiye.” tíyaqa yeqtáama íma
ítáaro. 27 aabayákáq aabáyuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá
Waayúkagon Áráaqa kumónúne.
28 pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Îtuma kumíniye.

29 mi-kánáágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma
mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá
kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama
tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe.
30 mi-kánááráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq
kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta
waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámûraaq kéguminata
aónainomma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. 31 ánibo
weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa
kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá
awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-
maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaamá minnâ kanaamá aónama yainaí-yáé.

32 keráwáqá píki arakaráq-yáráq aónaaro. amagómá anommá wáitana
aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna
aaqá kánéna kéiye. 33 miráraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq
ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa
kumínî-kanaagoma waaqókáq wáiye. 34 keráwáqá kemá áraimma kétima-
timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq
íniye. 35 aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma
ánataniye.” téna Îtuma tiráiye.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

36 Îtuma óq-aimma tiráiye: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma
kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni
áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamáa minnáyabama
kéitaiye. 37 naayóbáqá Nóaani kanaaráqá tái-aaimma tarôq uráamma
móraiq umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumínî-
kanaaraqa tarôq ínoe. 38 naayóbáqá anó-nomma íautaikaqa yemá
anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq
í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópí-káárébí
uyábékaiye. 39 yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma
máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-
umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa
mirá-inoe. 40 mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópí máqe-iya-nakoratama
Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. 41 móraiq umá
kaayaq-íníkórátá yammá anémáíyapikema Áánûqtuma móra-inimma
káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. 42 miráinaq keráwáqá
atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae.
43 keráwáqá maaminayaba túyánámmá ítáaro. naakóní aanábó-nákómá
itáinama moyá-náqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma
waínímanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena
mániye. 44 Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-
kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itaí-áímmá

45 móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayaíráqá
yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení
yaímma mayaí-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae
tíniye. 46 anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma iréna min-náqá
aónáínama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyáí-
nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. 47 kemá keráwáqá áraimma
kétima-timune. mi-máyáí-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye.
48 miráimanibo mi-táí-máyáí-nákómá wení áyaqnobaqa téna ‘ketí
anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena 49 wení móra-
mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena anón-aawaqa kénena
aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena
50 mi-máyáí-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma
ítáina-kanaaraq yíniye. 51 miráitana mi-máyáí-nákóní anón-naqa iréna
min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-
wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena
wáááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Îtuma tiráiye.

tiyááka-noinaaruti waéqma itaí-áímmá

25 1 Îtuma óqa waéqma itaí-áímmá tiráiye: “maami-kánáárâqá
Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma
tiyáákaa-noinaaruraa uráiye. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma
yínéna miráitata min-nóínáárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké
min-náqá ko awíqme yínéta urááe. 2 ánibo móra-tiyaapaq-noinaaruma
aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá
íráqôniq umá ítaraae. 3 aíbôqnaaboq o-nóínáárúmá ómmá kúrarai-
yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe.
4 miráimanibo yúyánámmô ítáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima
matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. 5 minnámo aaramá máyái-naqa
paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá
wagurááe.

6 nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiye. ‘aaramô mayaí-náqá
áqa iyé. ánibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiye. 7 min-
nóínáárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. 8 ánibo
yemá aíbôqnaaboq o-nóínáárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae.
‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena
kéiye’. téta tirááe. 9 ánibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá
yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráqá
íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyánîq
oro.’ téta tirááe. 10 ánibo min-nóínáárúmá títúwaapake meyánîq ínéta
kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiye. miráitata yokaa umáreta
máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq
uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

11 anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako,
uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.’ téta tirááe. 12 miráitana
uyátárai-nakoma tiráiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá
keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiye. 13 miráinaq keráwáqá atéráaro!
nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Îtuma
waéqma itaí-áípí tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mayaí-wáyúkáma amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itaí-áíné.

14 káqomma waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: “móra-nakoma
óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-
nákómá wení mayaí-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa
iyáápi makáiye. 15 min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa
akoqnááma aónawaaena wení móneqa yáátáá umá yímikaiye. ánibo
móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-
waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma
miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiye. miráuma yímiqtuwena
wemá kóuraiye. 16 miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000)
máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa
amuq-yáúmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000)
matáiye. 17 ánibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-
nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaímá maténa
káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámûraaq matáiye.
18 miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma
marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaraiye.
19 ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóíyápótí anó-naqa
yauwéqma iráiye. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikai-
kayukate watáama timá arutánéna uráiye. 20 ánibo min-nákómá móneqa
miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa
(5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiye. ‘uyátárai-nako,
emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa
minnárake mayaímá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.’ téna
tiráiye. 21 wení anó-nakoma timá ámikaiye. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma
akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq
yabíqma akoqnáá uráánaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae
téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá
kémare iyo.’ téna tiráiye. 22 keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá
(2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiye. ‘uyátáráana-nako, emá naayóbáqá
netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-
mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiye.
23 ánibo wení anó-nakoma tiráiye. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma
akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma
akoqnáá uráánaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq
kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé
iyo.’ téna tiráiye. 24 ánibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-
nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. ‘uyátáráana-nako, kemá emmá
aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû
kaí-kánááráqá kémayaane. ánibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima
ánáyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. 25 miráitana kemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa
waíbo mayaao.' téna tiráiye. 26 miráimanibo wení anó-nakoma maará
téna timá ámikaiye. 'emá tái-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-
naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa
kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánáyumma yuqmáráipike
arammá kégutune. mirá kéuno?' 27 kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí
móneqa móneq-naupaq íma tíkaraano? miráitaq kemá yauwéqma iréq
ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. 28 kanaaráq íbêqa
keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000
makái-nakomma áméro. 29 minnâ máqte-kayukama matokáiya-kayukama
min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma
pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye.
30 ánibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq
yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma
akégúnainoe.' téna anó-nakoma tiráiye." téna Îtuma maami waéqma itaí-
áípí tiráiye.

Waayúkagoni Áráaqa Îtuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

31 ókaraq Îtuma tiráiye: "anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-
yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq
Áánûqtunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá
yabíkáin-abiqtataraq mániye. 32 ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya
áíkuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáíq umáyikena miráuma tipi-típi-
kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq
akéna iníkáá íniye. 33 wemá tipi-típi-annama áíqma ayáánurapaq yikéna
méme-annama áíqma ayáánepaq yikániye. 34 miráinana Waayúkagoni
Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará
téna timá-yiminiye. 'yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá
ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-márámá aúgemma pááq
kéitana ketibomá keráwáqtí márûqa tarôq umá yokaa umátíkátuwena
keráwáqá aúyatikaraine. 35 naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá
aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tíkáitaq nommá tímikaane. kemá
káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqtí naaópaq urááne.
36 kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá
tíkáitaq mamá íráqôniq umátíkaraane. kemá ánná-naupaq máunaq
ya timónaranne.' 37 miráinata yemá arupú-wayukama maará téta
Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. 'uyátáráana-nako,
emá nói-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?'
nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?' 38 minnáyaba
ítama aónainoe. 'nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-
marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naaupaqa iráunataabiyo?
ánibo nói-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ámikaunataabiyo? 39 nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá
karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?'
téta ítama aónainoe. 40 ánibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-
yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama
ketinaaé wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráumayikaraamma minnâ kemmá móraiq umátíkaraae.'
41 miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama
timá-yiminiye. 'ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawáá-
umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káíq-kaiq inírábí oro.
min-írámá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq
yokaa umáyíkaraine. 42 naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma
tímikaane. kemmá nonáá kétikaitaq máunaqa nommá íma tímikaane.
43 kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqtí naaúpaqa
uráane. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma
tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá
íma ya timónaraane.' 44 miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma
tínoe. 'uyátáráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa
emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá
wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq
máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?'
téta tínoe. 45 ánibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. 'kemá
keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaaé wáráa-
kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiyaba
íma yíwáqnaa ónúne tiráámma minnâ kemmá móraiq umátíkaraae.'
46 miráinata min-ánná-wáyúkámá tái-meyamma ko mayánómma minnâ
yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq
umá mái-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe."
téna Îtuma tiráiye.

anó-kayukama aamá téite umá Îtumma ikámma puínéta urááe.

26 1 Îtuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá
wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: 2 "kaayaq-
kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ
kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi
maraíyata kaapaq-yátáq tíkaminoe." téna tiráiye.
3 mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítíráaeobake
anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma
min-nákóní áwîqa Kááyapatie. 4 ánibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá
wááyáímmá téta Îtumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe.
5 miráráá umá yemá tirááe: "ayúmá maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-
qtátáárîqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae." téta
tirááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aaragómá átê-akuq matawemma Îtuni aqnópí atíyakaraiye.

6 Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana
wení naaúpaqa Îtuma máqe-uraiye. 7 ánibo móra-inikoma Îtunopaq
iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awiqa yaan-áté-
ákúq-mátáwémmá mamé iráiye. Îtuma yaareráq máitana min-íníkómá
átê-kuyumma i-mátáwémmá Îtun aqnópí atíyakaraiye. 8 yemá iyápó-
annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá
maará-tiraae: "nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima
kéiyo? 9 maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-
moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?"
téta tirááe. 10 Îtuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikaiye:
"nôraq itaráq maan-íníkómmá ítama ummaamá kéyamakaao? wemá
kemmá íráqô-qtataariq umátíkaraiye. 11 aati-aatimá áwáyoq-wayukama
keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune.
12 maan-íníkómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá
miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye. 13 kemá
keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-
áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-íníkómá
maami-qtátáárîqo íqtábá yúyánámmá itánóe." téna Îtuma tiráiye.

**Yúqtaatima Îtumma mamá anó-kayukati iyáápi
yimíséna timá akoqnáá uráiye.**

14 mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-íyápó-ánnábíké
móra-waigoni áwîqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-
wayukayopaq uráiye. 15 ánibo wemá maará mó tiráiye: "keráwáqá
nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Îtumma awíqma keráwáqtí tiyáápimma
maránúnô?" téna tiráiye. ánibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30)
ámikaae. 16 mi-kánááráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Îtumma mamá
namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránîqtaba abáá-uraiye.

Îtuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiye.

17 áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-
ómákáqá iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: "náakaraq mamá yokaa
kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?" téta tirááe. 18 ánibo
Îtuma tiráiye: "keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa
maará-tero. 'yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárîq kéiye.
miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naaupaq nánáá kéune.'
tiyé téraq mó-tima-amero." téna tiráiye. 19 ánibo Îtuma tinîq umá iyápó-
annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.
20 ánibo énaikaqa Îtuma wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnáté aáwaqa
nai-yáárérâq máqe-uraae. 21 yemá aáwaqa kéneta máawana Îtuma tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma
kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Îtuma tiráiye. 22 ánibo
yemá netuq-yúyánámmá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta
Îtumma timá ámikaae: “uyátáráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?”
kétimma urááe. 23 miráimanibo Îtuma yauwéqma tiraíye: “min-nákómá
aáwaq-taapepi ayáámma ketê ánékuina-naqa minnâ wemá kemmá mamá
namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. 24 owé. minnâ Waayúkagoni Áráaqa
‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo
min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráni-nakoni
táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íráqôniq umá íma
marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maraínata
tíkaminoe.” téna Îtuma tiráiye. 25 Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi
Îtumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana
Îtuma tiráiye: “emá enamáárîq kétene.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

26 yemá aáwaqa kéneta máawana Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq
“tíkáiye” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ánibo wemá
tiráiye: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiye.
27 ánibo móra-nawibike wáááni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiye”
timátuwena kéyimena tiráiye: “keráwáqá máqtemma maaminnâ naaro.
28 maannáma ketí naaebóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa
mamá paá íkáae téq maami-náááémá aqtí énana kumíniye. 29 keráwáqá
kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wáááni-
nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq
móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiye. 30 yemá móra
imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óríbêti-anubaq urááe.

Îtuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiye.

31 Îtuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá ibêq-
nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni
watáama agamatán-áíkómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata
tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áíkómá
kétiye. 32 miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq
Kááriri-marupaq keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiráiye. 33 Pítaama
yauwéqma tiráiye: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaqa kemá
emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiye. 34 Îtuma Pítaamma timá
ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma
áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwîqtabama íaonaraune té
wakaránóne.” téna Îtuma tiráiye. 35 Pítaama Îtumma timá ámikaiye:
“kekáráq tíkaminomma enáwîqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.”
téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áín áátuqma tirááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

36 mikáké Îtuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení
iyápó-annama Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq
maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiye.
37 ánibo Îtuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-íyápórátágáráq yiwíqmeta
urááe. Îtumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa
anón-ummaa yágitana 38 timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa
kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiye. keráwáqá maakáq máera
kawáá urááiyaro.” téna Îtuma tiráiye. 39 wemá pááqyamma abákáq
uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiye: “ô ketiboó,
emmá akaínaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaao.
miráimanibo kemmá tíkái-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamáárîq
enaúyánámmá waraao.” téna tiráiye.
40 ánibo Îtuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma iréna aónaimma
yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáuturena timá ámikaiye: “nôraq
íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma
máéwaniraq kéoo? 41 keráwáqá yabíqma arútárera nunamummá tero.
keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámíye.
áraine. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí túgoma
akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiye.
42 Îtuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna
tiráiye: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa íyábá ketôpake kanaaráq íma
mamá tiyúwénana kóínaama emá enamáárîq ení áuyánámmá waraao.”
téna Îtuma tiráiye. 43 ánibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá
waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq
urááe.
44 ánibo Îtuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna
nunamummá tiráiye. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináíkáq keqnáámmá
tiráiye. 45 anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye:
“keráwáqá keqnáámmá wagurérаq káágaao? aónaaro. kanaamá pááq-
umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati
akoqnáábi maránóe. 46 keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá
mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna
Îtuma tiráiye.

Yúqtaatima Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiye.

47 Îtuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-
wáyúkábíké wemá iráiye. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma
mútûq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq
Îtíráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. 48 ánibo
min-nákómá Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama
minnâ Îtue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena
49 máqtemma yagáikuyowana páátákáá Îtunopaq Yúqtaatima iréna tiráiye:
“yirááti-nako, kaayoné-yátááqá etê waíno.” téna mirá-timatuwena Îtumma
ámóqnaraiye. 50 Îtuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa
páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma
Îtumma yáqtoqma akoqnáá urááe. 51 móra-naqa Îtute yagaroqtamá
máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma
matáiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa
yakátúwáitana marabí kuturáiye. 52 miráimanibo Îtuma min-náqá timá
ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama
tokóru-yakaa-punapo ááiqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo
yemmá yíkamma puínoe. 53 aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá
kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-
wayukama uyátá-maqmagaraq timínímma minnáyaba páátákáá íyaq
ítaraano? 54 miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áíkómá
náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áíkómá
maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Îtuma tiráiye.
55 é mi táoqa Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá
moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútûq-yakaraq maméraq
tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraqa kemá anó-monoq-naupaq
máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye.
56 miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqté-qtátááqtábá
Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna
Îtuma tiráiye. ánibo máqtemma wení iyápó-annama Îtumma ayuwéta
wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Îtumma ítama yáíkaae.

57 Îtumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-
monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ánibo ámáan-aimma
yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkumareta máqe-uraae.
58 Pítaama Îtumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-
uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá
uyábékena i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae
téna máqe-uraiye. 59 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma
káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Îtumma ikámma
puínôqtaba abáá-uraae. 60 netuqyaa-káyúkámá iréta Îtumma kaaqaari-
áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraae.
anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta 61 yenákámá maará-tiraaye: “maan-
nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaaráq Áánûqtuni anó-monoq-namma
yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaaráq umá
ánatanune.’ téna Îtuma tiráiye.” téta min-nákórátámá tirááye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

62 ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Îtumma timá
ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráátabama nóine kéteno?”
téna tiráimanibo 63 Îtuma aamá ítiraiye. ánibo mú mikákáá anó-
monoq-nakoma Îtumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá
Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwîkaq ítama káonaune.
emá yauwéqma yiwiraí-náqá Metáíyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa
emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiye. 64 Îtuma timá ámikaiye: “emá
ténnama minnâ emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune.
íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni
amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ánibo wemá Áánûqtuni márûpake
konnákáq máena kumíniye.” téna Îtuma yauwéqma tiráiye. 65 mirá-
timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá
itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena
tiráiye: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiye. óqa káqo-kayukama íma
yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma
áyôqa ayéna timá táíq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. 66 keráwáqá nói-
tuyananaq kéitaao?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá
wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe. 67 ánibo mikáké Îtuni óipi wiráátima
kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Îtumma aápáaraq kéyeta
68 tirááe: “Metáíyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq
kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Îtumma íaonaraune” tiráiye.

69 Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbáq
máqe-uraimma mórama mayaí-ínímmá wenamakaq iréna tiráiye:
“emá egáráq Îtuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiye.
70 miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrakaq wakaréna maará-
tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna
tiráiye. 71 mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye.
ánibo káqomma mayaí-íníkómá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô
máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Îtuma
Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiye. 72 keqnáámmá Pítaama
wakaréna tiráiye: “áráinurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá
íma aónaraune.” téna tiráiye. 73 anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-
wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta
má-tima-amikaae: “áraine. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-
waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. 74 ánibo íbêqa
Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiye: “árainurane. kaaqaari-áímmá
kétenanama Áánûqtuma kemmá tíkaminiye. kemá maan-náqá íma
aónaraune. áraimma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama
tiráiye. 75 ánibo Îtuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá
ítaraiye. Îtuma téna “kokórigoma áama íma tiráínaa keqtábá íaonaraune

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiye.

yemá Îtumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

27 1 aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítíráaeobake anó-kayukagaraq Îtumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. 2 yemá Îtumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiye.

3 Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Îtumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiye. 4 miráitana wemá tiráiye: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiye. ánibo yemá tirááe: “minnâ ketáái otaammá íma wáiye. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. 5 ánibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamáárîq ánnáma amáguraiye.

6 yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiye.” téta tirááe. 7 ánibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. 8 miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-máráé.” téta áwîqa yarááwata min-áwíqá íbêqa paá wáiye.

9 miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yérémáíyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tíyáákká-mónéqá matááe. yemá Ítíráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-méyáné tirááe. 10 ánibo maami-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yérémáíyama tiráine.

Pááíratima Îtumma ítama aónaraiye.

11 yemá Îtumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ánibo wemá Îtumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Îtuma tiráiye: “emá ténnama minnâ emíye.” téna tiráiye. 12 Îtuma paá otaa-qtátáárîqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Îtuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. 13 miráitana Pááíratima Îtumma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq
ítaraano?” téna tiráiye. 14 ánibo Îtuma Pááíratimma móra yauwéqma
aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráiye.

Pááíratima Îtumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráiye.

15 máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma
móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárîq
‘min-náqá ayuwaao’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana
wéwaine. 16 ánibo mi-kánááráqá mórama tái-naqa áwîqa Baráábatie
ánná-naupaqa máqe-uraiye. 17 aarawaamá áíkuyowana Pááíratima timá
yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae
téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Îtumma yauwéqma
tiwirái-náré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. 18 Pááíratima
ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Îtumma íyámma umáketa aabi
mayákáraae.
19 Pááíratima aamá ítama yainaí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará
téna aamá yúwáitana iráiye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq
íumakaao. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma
ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiye.
20 yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá
íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike
káyuweta Îtumma ikámma púyoro.” téta tirááe. 21 ánibo anó-kamaani-
nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq
ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata
yemá “Baráábatine.” tirááe. 22 Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa
Îtumma yauwéqma yiwiraí-náré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata
máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe.
23 ánibo Pááíratima tiráiye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq
kutáíyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámmá
íyakaaro.” téta tirááe. 24 Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma
kanaaráq itana anón-aaiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati
yúrakaq nommá maténa ayáámma tete uráiye. miráumatuwena tiráiye:
“kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiye. keráwáqtí
minnáe.” téna Pááíratima tiráiye. 25 ánibo máqtemma aarawaamá
yauwéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketááí iyápóbi
yíniye.” téta tirááe. 26 miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana
yeqtôpaq uráiye. ánibo wemá Îtumma tebûqa ámíqtuwena ááiq-i-
wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Îtumma akáyáámmá timákaraae.

27 anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Îtumma awíqmeta
kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááíq-i-wáyúkámá máqtemma Îtun-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

amakaq yaikútaae. 28 ánibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa
mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá
umákaraae. 29 kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábiq-
annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae.
ánibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-
ayaapi yorákaraae. ánibo yemá Ître-amakaq yiraayutaúmmá
ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítíráaeo-wayukati kínio wení
mái-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-
aimma tirááe. 30 ánibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta
aqnókáq ikákaae. 31 ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta
minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma
ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma
aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Îtumma ikámma kaapaq-yátáq aráápparaae.

32 yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwîqa
Tááímonimma aónaraae. ánibo min-nákóqtábá Îtuni kaapaq-yámá
mayaíkáae téta wakúyakaraae. 33 yemá móra-marukaq iráamma mi-
márúkóní áwîqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóní áaimma
mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare 34 aíqa íma íkáae tétaboata yemá
wááéni-nomma ikaaq-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Îtumma
naíkáae téta ámíkaamanibo Îtuma namá aónawaaena íma naráiye.
35 ánibo yemá Îtumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Îtuni
unáákáqtôraq aábêmma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye
tirááe. 36 ánibo yemá mi-márúkáq máeta Îtumma yabíqtuweta máqe-
uraae. 37 naayóbáqá Îtuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma
agatáámma yemá maará téta agatááe: “maannáma Îtue Ítíráaeo-wayukati
kínie.” téta agatááe. 38 Îtuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-
nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Îtuni ayáánurapaq íyaketa mórama
ayáánepaq íyaketa urááe.
39 ánibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá
yiqnótáq yumátuweta tirááe: 40 “emá anó-monoq-namma yawítítuke
kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamáárîq íbêqa
emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq
kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe. 41 uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-
kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: 42 “wemá káqo-kayukama
yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamáárîq íma kanaaráq áwáqnaa
kéiye.” wemá íyaq Ítíráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá
kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno.
43 wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiye: “kemá Áánûqtumma
áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta tirááe. 44 kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-
yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq móraiq umá Îtumma timá
yawááq-umakaraaye.

Îtuma pukáiye.

45 aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena
wáitana aabaúgómá kaumotá uráiye. 46 ánibo aabaúgómá kaumotá
íména kéitana Îtuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiye: “eri, eri, aréma
taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minnâ maará-tiraiye:
“ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna
tiráiye. 47 miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-
kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá
Iráíyamma kááyaiye.” téta tirááe. 48 ánibo mi-káyúkábíké móra-nakoma
páátákáá ainááммá yáákátena ikaaq-wáááení-nópí yamá atímma óqtátábí
apirátuwena Îtuqtaba naíkáae téna ámikaiye. 49 miráimanibo yaímma-
wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá
Iráíyama pukáipike ya áwáqnaa íní íyabiyo?” téta tirááe. 50 Îtuma anókaq
ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-íyápómá yúwáitana
kóitana pukáiye.
51 é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwena
wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá
kaayaq-áqtóîq uráiye. mirá kéitana márûma kéyitana anón-oqtamma
kíqtígitana 52 máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni
waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae.
53 yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Îtuma pukáipike itó-
uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata
netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.
54 ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta
Îtumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta
máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae:
“áraine. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe.
55 taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Îtumma anaaé waqméta
Kááriri-maruqa yuwéta ya áwáqnaa íména irááe. yemá mi-nóínímmá
nékakaa itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. 56 mi-nóínítí aúkáapike
móra-inimma Máríaa Máátarinie. mórama minnâ Máríaama Yêmitiyaa
Yótêbiti yinóae. ánibo mórama kaayaq-íyápórátátí yinóama Yéberimma
áanikoratae.

yemá Îtuni arááq-auma mamá óqtakoni muríánóbáq makááe.

57 énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake
iráimma wení áwîqa Yótêbima iráiye. wegáráqá Îtuni iyápó-annama
máqe-uraine. 58 wemá Îtuni arááq-auma mayánîqtaba Pááíratikaq ya

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Îtuni arááq-
auma Yótêbimma ámikaae. 59 ánibo Yótêbima Îtuni arááq-auma maténa
wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena 60 Îtuni arááq-
auma maména óqtama wení mayaí-wáyúkátê wenamáárîq wetábá
aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákarena anón-oqtamma waéqma
ótaq aúyaqmarena kóuraiye. 61 Máríaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq
yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta
máqe-uraaye.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

62 aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Pááíratinopaq koma
áíkuteta 63 maará-tiraae: “anó-nako, Îtuma kaaqaari-nákómá paámô
máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike
yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. 64 miráinaa
emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa
yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama
kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama
timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá
timá-yimiyabae. ánibo anaaékaq kaaqaari-áíkómá áqnáabaq kaaqaari-
áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. 65 Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá
yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma
akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiye. 66 miráitata yemá
uréta mi-múríákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta
awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

Îtuma yauwéqma itó-uraiye.

28 1 Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma
Máríaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákóní
ótaq aónayeta irááye. 2 páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiye.
uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma
kunaukáqma waéqmarena ámûraaq máqe-uraiye. 3 óíkoma tágama
konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá
karáiye. 4 yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá
aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.
5 mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkámá maará timá yímikaiye: “kenákámá
ikatîq íokao. Îtumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba
ya abáá kéoyaq kemá káonaune. 6 wemá maapímmá íma máibo wemá
itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiye. Îtuma waguré
máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka 7 páátákáá uréka
wení iyápó-annama Îtuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-
yimekao. ‘ítáákao. Îtuma Kááriri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

min-áúkápáq wemmá aónainoe!' timá-timuna-aimma taákaq máráákao."
téna kaqtó-nakoma tiráiye. 8 ánibo min-íníkórátá ikatîq kéetamanibo
anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Îtuni
iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.
9 aapaqá Îtuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiye:
"kaayoné-yátááqá kenákátê waíno." téna tiráiye. ánibo min-íníkórátá
Îtuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwîqa múte yaútaaye.
10 Îtuma min-íníkórátámá timá-yimena tiráiye: "kenákámá ikatîqa íokao.
kenákámá uréka tíbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá
mibáq kemmá timónanoe." téna Îtuma tiráiye.

ááiq-i-wayukati yáama

11 kaayaq-íníkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama
máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-
qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. 12 ánibo
anó-monoq-wayukama anó-kayukate áíkuteta móra-aimma timá ítaraae.
minnâ yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta 13 tirááe:
"keráwáqá maará-tero. 'wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma
moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.' tero. 14 anó-kamaani-
nakoma maamin-áímmô itaínataama kanaaráq ketáá yaímma-aimma
timá yíménataa keráwáqá aamá íma mayánóe." téta uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe. 15 miráitata
ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. ítáaro. min-
áíkómá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa
mimórá-áímmá paá kéte.

Îtuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráiye.

16 yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááriri-anuraq uréta Îtuma
"mibáq oro." téna tiráin-anuraq urááe. 17 yemá Îtumma aónatuweta Îtuni
áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá
ítaraae. 18 ánibo Îtuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena
tiráiye: "Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq
maa-márábíkáráq tímikaiye. 19 miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-
wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní
áwîkakaraq áanikoma ketí tíwîkakaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní
áwîkakaraq nommá péqyikaaro. 20 keráwáqá naayóbáqá máqte-
qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéiteraq wáráaro. kemá keráwáqtê
máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye." téna Îtuma
wení iyápó-annama timá yímikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mááki

Yóáane nommá peraí-náqá timá yímikaiye.

1 1 Îtu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma
mirá-imiye: 2 weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni
watáá-wataa-naqa miráuma agatáiye:
"aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá
kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.
3 kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye,
'uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro!
wení aammá mamá arupú oro!' "
titana agatáiye. 4 agatáinapoana Yóáane nommá peraí-náqá kaqmáápaqa
iréna tiráiye: "keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá
péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq
yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye." titata 5 máqte-
kayukama Yúría-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáane máipaqa
kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: "ketáái áaimma táígoma uréna
kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aíbôqnaaboq urétaa
táígoma uráunataae. urétaa maa-wáí-táígóqtábámá mútûqa tinaaépaqa
kémaraunatae." tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi
péqyikaraiye. 6 ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyaugaraqa
kúberena mi-kákóní áwîqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena
yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqa néwaimiye. 7 ááqibo wemá abarokáq
tiráiye: "tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiye. ketí mú mikáq-náqá kemá
wení maqnémá maqnégánópóaqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaaráq
uwaénúnamiye. 8 kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa
pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye." téna tiráiye.

Îtuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqmá aónaraiye.

9 mi-kánáámá Îtuma iréna Náátárêtibake anón-awiqa Kááriribaqa
iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye.
10 pérakaitana Îtuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá
kéigitana aágoma máaraa kukéna Îtuni aúraqa atáitana aónaraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 wíyôkake aagómá tiráiye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá
timuqá kémarakaune.” titana 12 aágoma páátákáá Îtuma kaqmáápaqa
waqtukáiye. 13 waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-
yupaama (40) máqe-uraiye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama
Îtuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-
uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Îtuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

14 ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Îtuma Kááriribaqa iréna
Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiye: 15 “Áánûqtuni
kawáá kéi-kanaama íbêqa kéyabita wenôpaqa kéiye. kéyabita keráwáqá
kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táígon-aaimma
kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama
arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena 16 Kááriri-
nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata
noyááqa abááóya-nakoratama yíwîqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru
Îtuma yimónaraitata kúqônapo noyááqtabama abáá kéoye. 17 kéoyana
Îtuma tiráiye: “kenákámá tinaaépaqa yekaao. ketí watáá-wataa timá
yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-
amaa ínákámá auráyóye.” 18 titata yenákámá páátákáá kúqômma
kéyuwetarata Îtuni anaaépaqa urááye. 19 uyéq éna waaqókáqá uréire
kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwîqa Yêmitiyaa Yóáane iboán
áwîqa Yébere. yemá nópí-káárébí kúqômma yarákuraitata amuqá
kéyoraae. 20 kéowana Îtuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata
páátákáá Îtute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraqa
nópí-káárébí iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógáráq-nákómá

21 máqe-uraawata Îtute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá
aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Îtuma aapinaammá timá yímikaiye.
22 timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiye.
wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata
ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana
wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa
náápaa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiye.
23 ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana
kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena 24 aamá kabámarena tiráiye: “Îtuo!
é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine
iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítaa í-yátááqá íma
wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana 25 Îtuma áá awáágurena tiráiye:
“páátí mááo! wení arunóbáké yáubaao!” titana 26 kuti-áágómá min-nákóní
aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. 27 yáubaguraitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-
áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá
yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta 28 Îtuqtabama watáá-
wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááriri-marupaqa
kóuraiye.

Îtuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

29 urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni
naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. 30 pékaitana Tááímonini
ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá
wení karíyábámá Îtumma ya timá ámíkaawana 31 wemá iréna ayáákaqa
yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá
yímikaiye. 32 karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-
kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwîqmeta Îtunopaqa
irááe. 33 iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana
34 Îtu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá
atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata
kuti-áágómá Îtuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá
yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqe-
ureta aamá ítiraae.

Îtuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiye.

35 ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Îtuma wenamáa itó-
urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo 36 Tááímoni wení
aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta 37 káoneta
tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana 38 Îtuma tiráiye:
“káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko
timá-yimenune. miráunaboaqa kukáune.” téna 39 máqte-Kaariri-marukaqa
uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena
kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiye.

Îtuma kárú-yamma atóbamakaiye.

40 ááqibo kárú-naqa Îtunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna
tiráiye: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.”
titana 41 Îtuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánékukuqa uréna
tiráiye: “tíkáiye. atóbagaao!” titana 42 páátákáá atóbaguraiye. karímá
érákáitana 43 Îtuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaao! 44 waayúkama
ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátiyo. érákái-
qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaaqa
márû-amiyo! ámínatama waayúkama aónáíyana ení karímá érákáinata
itánoe.” 45 titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá
yímikaitana Îtuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íurena kaqmáápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

Îtuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

2 1 pááqya-kagaama púítana Îtuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. 2 máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiye. wáátima áíkutaawana Îtuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata 3 aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. 4 iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oáráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Îtuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oáráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiye. 5 kukáitana Îtuma oáráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama ítááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiye: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémaraunana ánataguraiye.” titata 6 ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta 7 maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamáa kanaaráq timá áminiye.” 8 ítáawana Îtuma yetí yúyánámmá ítárena tiráiye: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitaao? 9 ááqibo min-áú-áráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyo? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyo? nóine tenanawáq mú oyaaq íníyô? 10 ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyaqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” 11 téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaao ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaao!” titana 12 itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyaraiye.

13 tewana Îtuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. 14 timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayaí-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. 15 kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mayaí-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Îtuni anaaépaqa
kégoeta yaímma yaareráqá Îtugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae.
16 máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pérati-wayukagaraqa káoneta tirááe:
"nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa
aáwaqa kénaiyo?" tewana 17 Îtuma iténa tiráiye: "karí íwái-kayukama
tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamáa tótaa-nakoqtabama
kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama
íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune." téna tiráiye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

18 ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá peraí-nákóní iyápó-annae Pérati-
wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata
waayúkama Îtunopaqa iréta ítama aónaraae: "Yóáaneni iyápó-annama Pérati-
wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama
paá kénaao?" tewana 19 Îtuma yauwéqma tiráiye: "aaramá mayánî-nakoma
paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae.
20 káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata
ínanoe. 21 ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá
íma arááqtata kéiye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa
yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. 22 keqnáámmá
waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápí íma atíme
kéiye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-
ánáámmá yarákínana atígena káqnáginiye. káqnáginana ánáamma táíq
umáginiye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno." téna tiráiye.

Tabaatiyábámá

23 ááqibo móra-Tabaatiraqa Îtuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta
arammá kéguqtowata 24 Pérati-wayukama tirááe: "aónaao! nôraq itaráq
Tabaatiráqá ímira í-yátáárîqa kéoo?" tewana 25 Îtu tiráiye: "íyaq ítáraao?
aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa
kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana 26 Áánûqtuni naaúpaqa pékena
Áánûqtuni yammá naráiye. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-
uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama
yímîtata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamáa kanaaráqá
kénaiye." téna 27-28 Îtu tiráiye: "Tabaatiráqá aagaí-kánááé aagamá waayúkama
áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóní aammá aúmakain-aimma
kawáá-íyábá íma wáiye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá
uyátárai-nakoma máune." téna tiráiye.

ayáán ayákagurai-nakoma

3 1 móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení
ayáámma ayákagitana máqe-uraiye. 2 ayákaguraitata waayúkama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Îtuma
Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá amínétae. 3 Îtuma ayáán
ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna 4 waayúkayabama
ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwâqnaa ínama kanaarárábiyo?
táígoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo?
arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq
umá timá ámikaae. 5 ítiraawana Îtuma áyámma kéitana karáqma
yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Îtuma
arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma
arúqtuwaao!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiye.
6 uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érôtini-
wayukagaraqa áíkuteta Îtumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

7 ááqibo Îtuma wení iyápó-annagaraqa Kááriri-nokaayukaqa kéowata
waabámmá yetinaaépaqa wakááe. 8 Kááriribake Yúríabake Yérútáárebake
Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake
taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Îtuma kéi-qtataaqa itéta yó-
yo umá irááe. 9 waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa
titipáá uráitana Îtuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópí-kááré
yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá
yatamínóe. 10 netuqyaa-kárí-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte
kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe. 11 ááqibo kuti-
áágómá yirunóbáq máeta Îtumma káoneta yáaqa karáipoata marabí
wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.”
tewana 12 áá yiwáágurena “pááti mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-
yiminewana tiráiye.

Îtuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

13 ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena
wenôpaqa irááe. 14 tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiye:
“tiké mánoe. ké timá tímênaq watáá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. 15 kuti-
áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba
yááyaraiye. 16 yááyai-kayukati yíwîqa maaráuma wáiye. Tááímoni
aúgen-awiqa ámikena Pítaa téna yaráiye. 17 Yêmitiyaa Yóáane Yébereni
áanikoratama yenákámá káqon-awiqa yímikena Póáánêti yaráitana
maan-áwíkóní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma arááámáómá
aúkáiye. 18 Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena
Mááqtiyu ááyarena Tómááti ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma
ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-
náqá ááyarena 19 Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá
aúkáiye. yááyarena 20 Îtuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waayúkama Îtuqtabama kéteta “webó-áágómá máiye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Îtuma
iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. 21 ínaraawata Îtuni
noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aún-ááímmá kéiye.” téta
iréta áwîqme ínéta irááe. 22 Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe:
“wení aúnobaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máiye.” tirááwata
tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqné-kútí-áágómá
kéwaqtuwaiye.” tewata 23 Îtuma waayúkama yááyarena tiráiye: “náaraq
umá webó-wámá wenamáárîq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? 24 ááqibo móra-
marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááiqa íyana
mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. 25 miráuma
ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata
tébákáqá-tebakaq ááiqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe.
26 keqnáámmá Tááqtaama wenamáárîq kéwaqtuwena wegáráq íma paá
maéna arááq-auma aurániye. 27 waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa
wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa
naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámîqtuwena moyámmá kanaaráq
mayániye. 28 áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma
kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá
aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. 29 ááqibo waayúkama
Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwîqa yamá aráápainanama kí-kumiq-
yaqtaaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní
negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna
tiráiye. 30 ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáiye” aapinaa-
káyúkámá tiráápoana Îtuma mi-wáéqmá-ítáí-áípí tiráiye.

Îtuni anóama ábâkoutaagaraqa

31 anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá
ááyaraae. 32 yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápáqá maraq
máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta
kááyaae.” tewana 33 Îtuma tiráiye: “ketinó náawabiyo? ketíbâkoutaa
náayubiyo?” téna 34 maraq máe-kayukama karáqma kéyimonena tiráiye:
“aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo 35 Áánûqtuni
kaqtó kéina-nakoma wé ketíbâqa ketímanaaqa ketinóma miyé.” téna
tiráiye.

ayummá ubín-nákóní waéqma itaí-áímmá

4 1 aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq
umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébí nopí
ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae.
2 ááqibo Îtuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waéqma itaí-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiye:
3 "ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana
kóurena 4 ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata
numagómá yama narááe. 5 yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana
pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana 6 ááqibo ánûqa
íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. 7 yaímma-ayumma
námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi
titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiye.
8 tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá
itáiye." téna tiráiye: 9 "ááqibo aáqa wái-nakoma itaíno!"

nôraq umábi waéqma itaígómá

10 ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta
Îtumma wení íyápó-annama waéqma itaí-áíqtábá ítama aónaraae. ítama
aónaawana tiráiye: 11 "keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama
waéqma itaí-áípí itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-
waayukama íma arútama itánóe. waéqma itaí-áípí íma kéitaawana
12 Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

'yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.
aónáíq-aonaiq kéeta íaonanoe.
itáíq-itaiq kéeta íma itánóe.
ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.
ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápíkékáráqá waeráné oné.
waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.' "

téna tiráiye.

Îtuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

13 yemmá Îtuma ítama aónaraiye: "wágáábaq tiráuna waéqma itaí-
áímmá íyaq kéitaao? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma
waéqma itaí-áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe." téna tiráiye: "maami
waéqma itaí-áíkóní áaimma miráuma wáiye. 14 ayummá ubín-nákómá
Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiye. 15 kéitana aakáá-káyúkámá
Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama
numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá
kémayaiye. 16 ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta
yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. 17 kéiteta ááqibo kogonaagó
umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraawata
waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni
wátáayabama yíbô kégaitata yinaaémma kéumayikaae. 18 tébakaq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta 19 ááqibo
yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata
óqtamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqa kéyikaipoata
yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá
yirukaqá íma itáiye. 20 ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana
Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma
yirukaqá ôriq umá itáiye." téna tiráiye.

iramá kúraqma táganiye.

21 móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá
kémaraitana kégaiye. 22 keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa
abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataakaq ómmá kamá
yupayo ínata aónanoe. 23 aáqa wáina-nakoma itaíno!" téna tiráiye:
24 "máqtemma itaígómá arupú umá ítáaro! náaraq umá-yataarabi améqa
mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. 25 ááqibo móra-
nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye.
ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqa
káqo-wama mayániye." téna tiráiye.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

26 Îtu óq-aimma tiráiye: "Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-
maruraq wáiyo? maaráuma wáiye. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá
iyaabítaaqa uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye. 27 nokáámma
waguréna wágááma itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena
anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq
kéiyo? 28 maragómá wenamáárîq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá
kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa
anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena
anómma múkáurena arámma kéiyaiye. 29 naí-kánáámá arammá ábuma
kamágitana kégaraiye." téna tiráiye.

pááqyan-ayukoni waéqma itaí-áímmá

30 óq-aimma tiráiye: "Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruqa
wáiyo? minnáyaba waéqma itaí-áímmá nóine ténúnô? 31 maará kéiye.
pááqyan-ayumma marabí ukáitana 32 anaaékaqa anómma yaaráá umá
itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe.
Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miráráá kéena wenôpaqa mirá kéiye."
33 téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itaí-áímmá
taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama ítáawanama wemá timá
yímikaiye. 34 ááqibo paá waéqma itaí-áípí timá yímikena ááqibo káqoyu
yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itaí-áíkóní
áaimma abarokáq timá yímikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

35 aabaúmá karáákáq kúmitana Îtuma tiráiye: “meran-ábápáq-
ágínáúpáqá kó-onataae!” titata 36 yaayorupamá paá máqe-uraawata
waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Îtugaraqa
nópí-káárébí péketa wekáráq awîqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-
kaarema yeráwáqtê urááe. kégowana 37 yaugikómá anón-uwaama
kéyoraitana karáááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá
ya kéogiraitana ááqibo 38 Îtuma nópí-kárégóní ayárepaqa kunúraqa aú
waguráitata awáutureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá
íyaq kéiyo?” tewana 39 itó-urena nokóqtábámá tiráiye: “paá mááo!” titana
uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana 40 Îtuma
tiráiye: “nôraq itanáq táaqa karáiyo? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaao?
íyaq tágaguraiyo?” titana 41 yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá
náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.”
téta tirááe.

Îtuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

5 1 nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátínêti-marukaqa
irááe. 2 irááwana Îtuma nópí-káárébíké yáubaraitana móra-nakoma
máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá
máqe-urena aíboqnaaboqa uréna 3 máátíq-máatipaqa kéwaitata
waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. 4 ááqibo waayúkama
akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama
wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá
imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá
íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. 5 wágááraqa nokáákaraqa
wemá anubaqá muríánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo
wenamáárîq kégaraiye. 6 ááqibo wemá ayáqtáákake Îtumma káonena
kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna 7 akoqnáá-aagaraqa
tiráiye: “Îtuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú
mikákáá utái-manikoma máiye. kemmá nôna umátikainono? ketí
anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” 8 miráuma kétitana Îtuma tiráiye:
“kuti-áágô, wenaúnobake yáubaao! 9 enáwîqa náawabiyo?” titana
“netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna 10 tiráiye:
“maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitaae ítaa
timátikao!” titana 11 taíbaq-poma anuraqá kénaawana 12 wemá tiráiye:
“timá tíminataa mi-pógóní íyaqnobaqa pékonunatae.” titana 13 Îtuma
tiráiye: “pékoro!” titata yáubareta pógoni íyaqnobaqa pékaawata máqte-
pogoma tiyáápa-wayuka ááyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa
nopí péketa pukurááe. pukurááwata 14 pórawaqti yiboámá kaba-kabe
umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Îtunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma
unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata
káonaawana yemá yáaqa kégaiye. 16 ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-
áágógáráq-nákóqtábámá pógoqtabama timá yímikaawata 17 Îtumma
timá ámikaae: “ketáái timáápake kóaao!” tewana 18 Îtuma nópí-káárébí
kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiye: “etê kóonaare.”
titana 19 Îtu tiráiye: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré
kóaao! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímiyo! wemá
íráqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana 20 kóurena tiyááka-naa-
marupaqa uréire uréna Îtu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana
máqtemma ítaraawana yáaqa karáiye.

**pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóní
naae-kárímá atóbamakaraiye.**

21 ááqibo Îtuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata
waayúkama yaayorupamá nokaayúkóní agínaupaqa wenôpaqa
áíkutaae. 22 áíkutaawana móra-nakoma Yááírati aapinaan-nááópáké
anó-naqa iréna Îtumma káonenama arupi yauwaguréna 23 tiráiye:
“ketiyáámûkoma képukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá
érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana 24 wegáráqá
kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta
wekáqá áíkutaawana 25 móra-inikoma naaegárímá títaupake kaayaq-
kárítímáátíráqá ákaraitana 26 netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma
áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáíq-mayaiq
umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye. 27 ááqibo wemá
Îtuqtabama ítárena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá
ítaraiye: 28 “Îtuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá
étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana 29 naaegómá
páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna
ítaraiye. 30 Îtuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiye: “náawa ketí
unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyo?” titata 31 wení iyápó-anna-wayukama
tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa
ánêkukuqa uráiyo?’ ” tewana 32 Îtuma paá abáá-urena ánékukuq-nakoma
aónane ínana 33 aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana
aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qtaqtaaqa Îtumma timá
ámikaitana Îtu tiráiye: 34 “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá
arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaao! ení
karímá ánatagiye.” 35 kétitata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá
ámikaae: “enayáámûkoma pukuráiye. aúba-naqtaba ibáqyuwaao téq
timá ámiyo.” tewana 36 Îtuma yetí watáama ibáqyukena tiráiye: “áaqa
ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” 37 téna tébakaq-wayukayabama
tiráiye: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. 38 kóureta aapinaa-nááópáke
anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata
anókaqa ibiqá kéyaraae. 39 naaúpaqa pékena tiráiye: “nôraq owata wááqa
kéyoo? nôraq owata ibiqá yáráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú
waguráiye.” titata 40 waayúkama kaaqaari kétene téta wíraama urááwana
tiráiye: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa
Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta
41 wení ayáákaqa yáqtokena tiráiye: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní
áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kétupo itóaao!” 42 titana itó-
urena uréire uráiye. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire
uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata 43 Îtu akoqnáá
umá tiráiye: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-
ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiye.

Náátárêtibaqa waayúkama Îtuqtabama yinaaéma umákaraae.

6 1 mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae
wenanaaé wakááe. 2 ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá
aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá ítáawana yáaqa
kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyo?
nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyo? náaraq umáwaq anón-awaameqa
wenayáánapo kémaiyaiyo? 3 wemá káámûqtaa-naqiye. Máríaani
áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááímonigaraq
wáiye. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá
awáágúraawana 4 Îtuma tiráiye: “Áánûqtuni watáá-wataa-nakon
áwîqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení
wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkaqa anómma íma kéuwiye.” 5 téna
mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-
kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. 6 ááqibo
waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana
Îtuma karáitaiye.

Îtuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. 7 wení
iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana
timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá
yímikena 8 tiráiye: “koéqa taíbaq ímáyáaro! paá yáumma mamé kóoro!
kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! 9 maqné-áítáúq-
ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!”
téna 10 timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq
mi-nááúpáqá wáero. 11 ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá
umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóní kaítôgomma
títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápíké
waérááro!” téta 13 taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kárí-
wáyúkáma matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá peraí-nákómá náarabi umá pukáimiye.

14 maannááyaba Érôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Îtuni áwîqa
anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá
peraí-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiye.” tewata
15 yaímma-wayukama tirááe: “Íráíyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-
kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiye.” tewana 16 Érôti
ítarena tiráiye: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá
itó-uraiye.” 17 téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama
naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma
kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiye. Érôtini ábâkoma Píripini
ánáakoma Erótiati Érôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba 18 Yóáane
naayóbáqá tiráiye: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaao!”
19 miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puíséna kéiye.
ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. 20 Érôti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana
Yóáaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-náré téna ítaraipoana Érôti
kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq
maqmá kéitaiye. 21 mi táoqa Érôti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa
wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake
anó-kayukayabama kaumá yímikaitana 22 Erótiatini ayáámûkoma imá
yamáyíkaitana Érôti amuqá marakéna tiráiye: 23 “emá akáinaama ítama
timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa
aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiye: “máqtemma ítama
timónenai-yataaqa aménúne.” titana 24 wemá yáubarena anóama ítama
aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiye:
“Yóáane nommá peraí-nákóní aqnóné.” titana 25 ayáámûkoma páátákáá kóéna
Érôti máipaqa iréna ítama aónena tiráiye: “Yóáane nommá peraí-nákóní
aqnómmá táápepi timíyábá kétikaiye.” titana 26 Érôti arummá ôriq umá
kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí
téna 27 páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!”
téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena 28 táápepi
mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye.
29 miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta iréta aráááq-auma ya matéta
máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Érôti aákaqa makéna
Îtuqtabama tiráiye: “Yóáane pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiye.

Îtuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

30 Îtuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráátababi
máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae. 31 ááqibo taíbaq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukama kéyewata Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma
kanaaráq naráámiye. íma narááwana Îtuma iyápó-annama timá
yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá
aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata 32 nópí-káárébi yenamáa
Îtugaraq kaqmáápaqa kóuraae. 33 ááqibo kéowata taíbaq-wayukama
yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí
áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe. 34 Îtuma nópí-káárébíké marabí kukénama
netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-
í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena
netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye. 35 aaqá ékitata wení iyápó-
annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana 36 emá timá yíminata
kó éta aáwaqa naa márûpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana 37 Îtu
tiráiye: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi
aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tíyááká-wáyúká aíyayaan-
oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana 38 Îtuma tiráiye: “yammá
nôraq umá wáiyo? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae:
“morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.” 39 tewana Îtuma
wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa
maraq máero téra timá yímero!” titata 40 araamá máqe-uraae. yaímma-
wayukama tiyááka-wayuka áíyayaakaraqa (100) maraq mááwata
yaímma-wayukama kaayaq-áíyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-
uraae. 41 mááwana Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá
maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tíkáiye”
tiráiye. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata
yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkaaq
umá yímikaiye. 42 yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama
nátuweta yímûqa yaitata 43 wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma
aíqma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae.
44 yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá
tiyááka áíyayaa-kayukama narááe (5,000).

Îtuma non ánanaakaqa náuraiye.

45 natúwáawana Îtuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye:
“nópí-káárébí Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa
kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye:
“kóoro!” téna tiráiye. 46 timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiye.
47 enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópí-káárébí nokaayúkóní
aúkáapimma mááwana Îtuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye.
48 uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópí-káárébí íma
kanaaráq kéowana Îtuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa
yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana 49-50 yáaqa kégaitata ikatîqa
kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Îtuma páátákáá tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“ké kéyune. táaqa ígáino!” téna 51 nópí-káárébí yetê pékaitana uwáágoma
yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó
taítawaa kéiye. 52 yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma
ummaamá ôriq uráiye.

Îtuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

53 nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá
Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópí-káárémá ánnáraqa kútaae. 54 nópi-
káárébíké yáubaraawata waayúkama páátákáá Îtumma káoneta ítaraae.
55 ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyukámá kúkutaaraqa maréta
maméta Îtu máipaqa irááe. 56 máqte-mapaqa Îtuma uréire uráipaqa naa-
márûkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá
kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení
wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánêkuyowana
yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

aítaubikoni aapinaammá

7 1 Pérati-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-
kayukagaraq Yérútáárebake iréta Îtunopaqa áíkutaae. 2 yaímma
Îtuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata
yimónaraae. 3 ááqibo Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítíráaeo-
wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko
umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. 4 keqnáámmá aáwaqa meyámmá
matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-
kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete íyábá nawimmá
tete íyábá taawemá tete íyábá kéqokeq-yaqtaaqa tete íyábá miráuma
tete kéoe. 5 miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-
kayukagaraqa Îtumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama
ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Îtu
yauwéqma tiráiye: 6 “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-
wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiye.

Áánûqtu kétiye.
‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.
yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.
7 aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kétiraatewaq
yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.
miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq
íiniye.”

téna agatáitata 8 Îtuma tiráiye: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-
qtataaqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme
kéoe.” téna tiráiye: 9 “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta
Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. 10 naayóbáqá Móteti tiraíye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘enabommá enanókaraqa kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaao! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tínanama aráááqa ikamínana puíniye.’ tiráitaq 11 ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóaqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiye Áánûqtunnae.’ mirá ténama 12 aboámmá íma yíwáqnaa íniye. 13 keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wáí-qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiye.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

14 Îtuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiye: “ítáaro! 15 máqte-qtaaqa arunóbáqá koínama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiye. 16 taáqa wáinaaqa ítáaro!” tiréna 17 waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiye: 18 “tébakaq íma ítáane umá íyaq keráwáqá ítaraao? 19 ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Îtuma tiráiye: “máqtemma naí-yáqtááqá kanaaráq nánoe.” 20 móragaraqa tiráiye: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye. 21 aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena 22 aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen 23 maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiye.

aaragóní arupi itaígómá

24 Îtuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. 25 móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Îtuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Îtuni aítaupi aípaq aguráiye. 26 min-íníkómá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tírîabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Îtuqtabama egaa aráiye: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaao!” titana Îtuma tiráiye: 27 “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiye.” téna tiráiye min-íníkómá tiráiye: 28 “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana 29 Îtuma tiráiye: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaao!” titana 30 wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá waí-yáárérâqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

31 Îtuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááriri-
nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiye. 32 iráitata
tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Îtunopaqa irááwana wemá aamá
íkéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: "ayáánapo ánêkuinanama
atóbamakaniye." tewana 33 Îtuma wegáráqá waabápíké áwîqme kóurena ayáán-
amama min-aíbóq-nákóní áararapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq
ánêkukena 34 wiyôkaqa aónarena karagíkáráqá yumákáraiye: "yarótáyakaao!"
wemá Ááramê-aipike tiréna "íbaqta" tiráiye. min-áíkón áaimma aáqa
yarótáyakao. 35 tiráitana páátákáá min-nákóní áararamma yarótáguraitana
óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. 36 miráitana Îtuma akoqnáá
umá timá yímikaiye: "atóbamakaiqtabama ítima-yimero!" titata máqtemma
abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata 37 máqte-kayukama
ítáawanama yáaqa karáiye. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: "wemá máqte-
qtataaqa katekoîq kéiye. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena
kanaaráq kétiye." téta tirááe.

Îtuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

8 1 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaae.
áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Îtuma wení iyápó-annama
yááyarena tiráiye: 2 "maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê
kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa 3 kemá timá yíménatama
naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoaqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá
ínóe." titata 4 wení iyápó-annama tirááe: "kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé
o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?"
tewana 5 Îtu tiráiye: "ení yammá nôraq-umabiyo?" titata "abapaké kaayaré."
téta yauwéqma 6 tewana Îtuma "maraq máaro!" timá yímituwena mi-qtámmá
abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna "tíkáiye"
tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae.
7 keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí "tíkáiye" tiréna iyápó-
annama yímikena timá yímikaiye: "yímero!" titata yímikaae. yímikaawata
8 máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-
wáyúká-áíyáyáámmá (4,000) nátúwáawata 9 iyápó-annama ábûpuma araaqtáma
abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Îtuma timá yímikaiye: "naaópaqa kóoro!"
10 timátuwena nópí-káárébí iyápó-annagaraqa péketa Tááménûtaa-marupaqa
kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

11 tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kéteta ítama aóna-
aona urááe: "wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!" tewana 12 Îtuma karagíqa
kéyena tiráiye: "nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá 'awaaméqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timiyo!' kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune." téna
13 yeqtôpake yiyuwé kóurena nópí-káárébí móragaraqa pékena yanaapáq
agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érôtini yammá itoraí-yáqtááqá

14-15 Îtuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma
nópí-káárébí wáqe-uraitana Îtu tiráiye: "keráwáqá Pérati-waayukati
yammá itoraí-yátáákáraq Érôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama
kawáá oro!" titata 16 minnáyaba watáá-wataa yé-íyáá tirááe: "nôraq
itanáq mirá kétiyo? yammá íma wáitana mirá kétiye." tewana Îtu yetí
watáayabama ítarena 17 tiráiye: "nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama
watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo?
18 túramma wáimma íyaq káonaao? táararamma wáimma íyaq kéitaao?
íyaq taákaqa makááo? 19 kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama
kíqtí-giti umáyíkaraupo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá
aíturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yauwéqma tirááe: 20 "ááqibo
abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkaraunata nôraq umá unáápí
abûpuma aíqturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yauwéqma tirááe.
tewana 21 Îtuma ítama yimónaraiye: "paá íyaq arútama ítaraanabiyo?"
téna tiráiye.

Îtuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

22 Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma
karopágurai-nakoma áwîqme Îtunopaqa iréta egaa arááe: "emá
ánekuinanama atóbamakaniye." téwana 23 Îtuma ayáákaqa yáqtoqma
yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna
ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: "ára káonaano?" titana 24 min-
nákómá káonena tiráiye: "kemá waayúkama yaaráá umá uréire
kéowaq káonaune." titana 25 Îtuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma
makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma
atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama 26 Îtuma timá ámikaiye:
"ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma
yauweré iyo!" téna tiráiye.

Pítaa Îtuni áaimma abarokáq kétiye.

27 ááqibo Îtuma wení iyápó-annagaraqa Tétáríá Píripai-marupaqa
kégoweta Îtuma ítama yimónaraiye: "timá tíméro! waayúkama
keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?" titata yauwéqma tirááe:
28 "yaímma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétewata yaímma
emá Iráíya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-
nakomone kétee." tewana Îtuma ítama yimónaraiye: 29 "keráwáqá nóine
kéteo? náawabuno?" titana Pítaa yauwéqma tiráiye: "emá Áánûqtuni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aúyánámmá Metáíya máane.” titana 30 Îtu timá yímikaiye: “keqtábámá
waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiye.

Îtuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

31 Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena
timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama
tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa
aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tíkamiyaqa pukónúne.
púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.”
32 miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Îtumma áwîqme nékaqa
mó áá awáágitana 33 ááqibo Îtu wení iyápó-annama yimónarena
Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq
yáwaao! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni
aúyánámíbo!” 34 timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá
wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-
nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá
awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá kéyuwenawaq
wení máárîpuma múte kémayena tinaaé mamé yíno! 35 móra-nakoma
paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-
nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá
mái-yataaqa mayániye. 36 ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq
wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq
íníyô? 37 nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq íníyô?
38 ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá ínaqa ké
Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-
yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá
umákanune.” téna Îtuma

9 1 tiráiye: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá
máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama
akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

2 abapaké móra-wagaama pukitana Îtuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa
Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta
urááe. mikáqá Îtumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata 3 wení
unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa
waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá
tágagine iné. 4 mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-
wataa kétewata yimónaraawana 5 Pítaa tiráiye: “yirááti-nako, maakáq
mánunataama iráqôniq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama
mórama ennáé. mórama Mótetinnae. mórama Iráíyanna tarôq onúnatae.”
titana 6 yáaqa karáitata Pítaa tínîn-aimma íma ítaraipoana mirá-tiraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké
tiráiye: “tíkái-ketaanikoma máiye. máinaraq wenáama ítáaro!” 8 yemá
yúrapike abáá uréta Îtumma wenamáa aónaraae. 9 anuraké kukááwana
Îtuma timá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-
yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa
mikáq kanaaráq timá yímero!” titata 10 wenáama ítareta kaqtó uréta
ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma
nóin-aainabiyo!” téta 11 Îtumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá
kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana 12 Îtuma
yauwéqma tiráiye: “Iráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa
kéiye. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamátán-
áípí mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá
ayúqma ánatainoe.’ 13 titaqá kemá kétima-timune. Iráíya wágáábaqa
iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áípí tiráiniq
uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Îtuma
tiráiye.

Îtuma kuti-áágógáráq-íyápómá atóbamakaiye.

14 kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá
yeqtôpaqa áíkutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Îtuni iyápó-
annagaraqa aagaren áimma kétewata 15 waabámmá Îtumma káoneta
iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. 16 Îtu wení iyápó-
annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma
kéteo?” titana 17 waabápíké móra-nakoma tiráiye: “yirááti-nako,
ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana
aamá íketitana 18 kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá
áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena aráátéru-
teru kéiye. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá
arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.’ ” titana 19 Îtu
tiráiye: “íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê
mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq
miráuma ónúnô? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata 20 iyápóma
áwîqme irááwana Îtuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma
yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake
agaremá aráátéru-teru uráiye. 21 Îtu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq
umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráiye:
“pááqyan-iyapoma máikakene. 22 taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí
yukéna aráááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaao! emá kanaaráq
énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana 23 Îtu tiráiye: “náawabi keqtábá arupi ítama
aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye.” titana 24 aboámá ibiqá yaréna
tiráiye: “kemá tirupi kéitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá
tíwáqnaa uwo!” titana 25 Îtuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiye: “aíbôqnaaboq kuti-
áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema
móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana 26 wááqa yumátuwena iyápóma
marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye.
yáubaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe:
“pukuráiye!” tewana 27 Îtuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye.
28 Îtuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae:
“nôraq itatáá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?” tewana
29 tiráiye: “nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-
qtataaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiye.

30 mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itánéowana
Îtuma itaíyábá íkákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiye:
31 “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwîqma yimíyatama ikamíyana puyéna
kaumo-yúpáámá ánataginana itó-iniye.” titata 32 wemá tin-áíkón áaimma
íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyo?

33 Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Îtuma ítama
yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?”
titata 34 timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá
aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma
tiréta timá abarokáqá íma tirááwana 35 Îtuma maraq maéna títaupake
kaayaq-íyápó-ánnágómá yáayarena tiráiye: “ítáaro! áqnáabataba akáina-
nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auraíno!” tiréna 36 iyápóma
áwîqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiye: 37 “móra-nakoma
kebóana maaráá-íyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye.
yabítikanenaraa kenamáa íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane
íniye.” téna tiráiye.

namurommá íma maénama aanábómá máiye.

38 Yóáane Îtumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwîqa
tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá
ámikaunatae ‘éqaao! ímira-uwo!’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê
íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana 39 Îtu tiráiye: “ímira timá
áméro! ‘éqaao!’ ítero! ááqibo ketíwîqa yáninapoana akoqnáá-yataaqa umá
inéna min-nákómá keqtábámá tái-aimma íma kanaaráq tíniye. 40 ááqibo
íma namuroîq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. 41 ááqibo
keráwáqá Îtu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana
pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-
qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtun anaaé waraí-yátááqá mamá taítawaa kéiye.

42 Îtu tiráiye: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-
ááímmá aráátínanama min-íyápógómá ketáama yuwáinanama
anón-oqtamma kaaqaari-nákóní ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí
óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawîkama pukínanama minnâ
kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá
táígoma íniye. 43 ááqibo tiyáákoma táígo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá
tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma aráráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa
mú mikákáá íráqômma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-
áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá 44 irabí
wínóe. 45-46 ááqibo aítaukoma tái-apima áwîqmena kéwinaama tinaaépaq
yuwánéqa títauqa aráráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma
tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áítáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína
puíbáqá wínóe. 47 ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq
yuwánéqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-
aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yínéqa kaayaq-áúrákáráqá márú
mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe. 48 puí-márúkáqá marikómá
íma ánatainana irágómá íma kama ánataniye. 49 úmá irabí agatuwáinana
anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. móraiq umá ketáá maqmá
aóna-aona onanatáá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. 50 ááqibo úmá
ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqá íma tínanama
nóinapo móragaraqa átê íníyô? miráuma tirupí úmá-úráá-qtátááqá
wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiye.

ánáakoma ayuwaíyábámá Îtuma timá yímikaiye.

10 1 mibáqá kóurena Yúría-marupaqa kóurena Yótaa-nomma
atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawana wemá
keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata 2 tébakaq Pérati-wayukama
wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi
yaaguyabí-áípí awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwániyô?”
tewana 3 Îtu ítama aónarena tiráiye: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?”
titata 4 yé tirááe: “Móteti tiráiye. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-
kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’ ” tewana 5 Îtu
tiráiye: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana
6 áqnáabaqa Áánûqtu ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá
ánáakogaraqa tarôq uráiye. 7 ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna
ánáakote iyikááyata kónanaratama 8 mi-káyákómá kímora-auma
auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye.
9 ááqibo Áánûqtu mi-móráráq makáinata waayúkama íma yataínoe.”
titata 10 naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana
11 wemá tiráiye: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá
amíniye. 12 keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma
mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna
tiráiye.

Îtuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

13 ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwîqme Îtunopaqa ánêkuku íkáae
téta irááwata Îtuni iyápó-annama áá yiwááguraawana 14 Îtuma aónaimma
áyámma uráitana tiráiye: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq
kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miráráá umá
iyápógoni márûqa wáiye. 15 túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama
iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa
kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna 16 iyápóma yirákena
íyóbaruqma uréire kéena tiráiye: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá
téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

17 kégoitana móra-nakoma uyááténa Îtunopaqa marabí araayutaúmá
aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq
kemá íma ánatagena tágagigoma mayánááq únabiyo?” titana 18 Îtu
tiráiye: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena
Áánûqtu wenamáa íráqômma máena kéiye. 19 emá máqtemma yaaguyabí-
áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakaao!
waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo!
ímayaao! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao!
aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwîqa múte yauyuwo. kaqtó umá
yabíqyikaao!” titana 20 anó-nako tiráiye: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-
yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó
kéune.” titana 21 Îtu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana
tiráiye: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-
kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma
aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana 22 mi-kátááyábá arummá ôriq
uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye.
23 kóuraitana Îtuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama
timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma
Áánûqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniye.” titata 24 iyápó-annama wení
watáayatabama yáaqa karáitana Îtuma móragaraqa tiráiye: 25 “oótiraa-
kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma
Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye.” titana 26 yáaqa ôriq
kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana 27 Îtuma karáqma
káonena tiráiye: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá
ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana 28 Pítaa tiráiye: “ketáámá máqte-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana 29 tiráiye: “ááqibo
kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma
naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá
aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánenama áanikoma
ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama
30 móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama
naammá taíbaq mayéna awaaútááma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna
anaanoútááma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq
mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaaéka-kanaama íma ánatagena
tágagigoma mayániye. 31 íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-
maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiye.

32 aapaqá máeta Yúrútáárebaq kégowana Îtuma áqnáabaqa kégoitana
wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-
wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiye. Îtuma
móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáárena máqtemma yínê-
qtataaqa timá yímikaiye: 33 “aónaaro! Yérútáárebaqa kéuyonatama
mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa
yáqtoqma ánnáma amínéta aa íitai-wayukama yimíyata 34 weqtábámá
makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamiq umá ikamíyana
puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiye.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

35 Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama
aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá miráumatikanono?” téyana tiráiye: 36 “tikaí-yátááqá nôraq umátikanuno?”
titata 37 tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá
maraq máyaakae. meran-áúkápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati
yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana 38 tiráiye: “ítama aónááya-
qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq
náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata 39 tirááye: “kanaaráqá
mirá-oyuye.” téyana tiráiye: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa
náyóye. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóye. 40 ááqibo ketukápáqá
kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékao!’ tenúne. Áánuqtu wenamáa
maannáyaba tíniye.” titata 41 tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana
Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata 42 Îtu yááyarena
tiráiye: “aa íitai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátárai-
kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá
kétepoaq 43 keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa
yíwâqnaa íno! 44 mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama
máqtekoni maqnémá maíno! 45 Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yauwéqma meyánîq inéna kukáiye.” téna tiráiye.

Îtuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

46 Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana 47 Náátárêtibake Îtuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiye: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaao!” titana 48 taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétewana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiye: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaao!” titana 49 Îtuma paá máena tiráiye: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaao!” tewana 50 unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuwena itó-uma Îtunopaqa iráitana 51 Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiye: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana 52 “kóaao!” téna tiráiye: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Îtuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

Îtuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

11 1 ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óríbêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Îtuma kaayaq-íyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: 2 “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-árááqá ayúqma áwîqme yekaao! 3 ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata 4 yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata 5 tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?” tewata 6 Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. 7 oóti-araaqa Îtunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Îtuma ámûraaqa kéuyataitata 8 tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínîtaba mirá-umakaraae. 9 ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. 10 Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao! ya-matiyuwaao!” mirá-timatuwaawana 11 Îtuma Yérútáárebaq utáiye. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma arammá íma wái-qtagoma áá awáá́guraiye.

12 aaq iráráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Îtumma áa-yaitana
13 kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá
uréna araqtabámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá
íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. 14 Îtuma yaayamagómmá
timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa
ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Îtuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

15 Yérútáárebaqa irááwana Îtuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá
pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana
yemmá Îtuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati
yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá
waéqtukaiye. 16 máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-
monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. 17 mikáq yiráá téna tínoe:
“Áánûqtuni agamatán-áípí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati
nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágoní naakáá ke
máqtemma káuqmaraae.’ ” titata 18 uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-
káyúkágáráqá ítareta Îtuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá
máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiye.
19 ááqibo énaikaqa Îtuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

20 aaq iráráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana
mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana 21 Pítaa aákaqa mákena
tiráiye: “yirááti-nako! aónaao! emá áá awáá́guraana-yama aayákaguraiye.”
titaana 22 Îtu tiráiye: “itaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá
uráánama 23 maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópí
pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq
ínîn-aikoma mirá-umakaniye. 24 miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá
tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma
ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. 25 ááqibo nunamummá kétiyanama káqo-
yama táígo-qtataariq kéumatikaiyaqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq
yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-
yataaqa paá umátikaniye. 26 íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama
keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.”
téna Îtuma tiráiye.

Îtuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

27 Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Îtuma anó-monoq-naupaqa
uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kayukagaraqa wenôpaqa iréta 28 ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa
maa-qtátáárîqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana
29 Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “móraiq umá kemá móra-yaqtaaqa
kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa
kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. 30 timá
tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-
náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaao?”
titata 31 yenamáárîq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo
Áánûqtu ámikaiye tenanatáámá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama
tirupi íma ítaraao?’ tínataa 32 ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanatáámá
waayúkama íyako táíq kéinata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá
amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkáiye.’ ”
mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata 33 Îtumma timá ámikaae: “íma
ítaraunatae.” tewana Îtu tiráiye: “móraiq umá kemá ketí náápaaqtabama
ítima-yimenune.” téna tiráiye.

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itaí-áímmá

12 1 timátuwena waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: “móra-
nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá
ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákena
yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa
kóuraitana 2 arammá ábûma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-
kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé
kóuraiye. 3 kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma
waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. 4 ááqibo
yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata
yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo
5 yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata
yemá arááqa ikámôwana pukáiye. miráuma keqnáámmá káqomma
timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. 6 ááqibo
yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá
ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa
wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata 7 yabi-í-wááyúkámá
tirááe: ‘minnâ yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa
ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta 8 ikámôwana púítata arááq-auma
yónaaumepaqa yaúma iyaabótukaae. 9 ááqibo yókóní aboámá nôraq íníyô?
wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-
wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna 10 Îtuma mirá-timatuwena ítama
yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípí íyaq yoráutaao? mirá kétiye.
‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-
kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú
mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama
ketúrakaq átê kéiye.’ ”
titata 12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá
tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá
yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Pérati-wayukama Érôtini waayúkagaraqa timáyímikaawata
Îtumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. 14 wenôpaqa iréta timá
ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama
emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma
káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba
emá paá abarokáq umá áraimma kétene. miráuma kéyenataa ketáámá
ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq
améénúnataabiyo?’ ” tewana 15 améénúnataabi íyaq améénúnataabiyo?”
téta tirááe. Îtuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiye: “nôraq itaráq waakápi
mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.”
titata 16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaqa náawani
amammá áwîkaraqa wáiyo?” titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá
anó-kamaani-nakonae.” tewana 17 Îtuma tiráiye: “kámááni-nakon-nama
kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!”
titata weqtábámá yáaqa karáiye.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiye.

18 tébakaqa Táátûti-wayukama Îtunopaqa iréta mi-káyúkámá
yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráapike íma kéitoe.” téta Îtumma
ítama aónareta tirááe: 19 “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátíkarena
tiráiye. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena
iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno!
awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqiye téna 20 móra-taoqa abapaké
kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá
aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiye. 21 pukuráitana ábâkoma
min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-
aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiye.
22 tébakaq-watama keqnáánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá
mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa
min-ínikómá pukuráiye. 23 pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá
náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!”
tewana 24 Îtu yauwéqma tiráiye: “keráwáqá íarutain-aimma kétee.
monoq-áúbámá íkéiteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. 25 ááqibo
pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá
ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. 26 ááqibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaao? wemá abamá
móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá
Áabaraama Ááítekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna 27 wemá
íma pukurái-kayukagoni maníkómá máibo wemá paá mái-kayukagoni
maníkómá máiye. keráwáqá arábaguraae.” téna Îtuma tiráiye.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Îtuni kateko-
áímmá abarokáq timá ítaraiye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma
mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana 29 Îtu tiráiye: “minnáma
Ítíráaeo-wayukaao! ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa
anómma utái-nakoma máiye. 30 Áánûqtu keráwáqtí maníkóqtábámá
tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa
akoqnáágoraraqa máqtekaraqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana
tikaíno!’ maannâ áqnáaen-aare-aimma 31 ááqibo keqnáámmá mórama
kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno!’ mi-
kááyáq-ámáán-áíkárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú
mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiye.” titana 32 aapinaa-nákómá
tiráiye: “yiráati-nako, téna emá áraimma kétene. Áánûqtu wenamáa
anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máiye.
33 máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa
akoqnáágogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamáárîq akáiniq
umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma
mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maannâ maqné-yátáápóana
maaminnáyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye.” titana 34 Îtuma
wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráiye: “emá Áánûqtuma kawáá kéi-
marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata
móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

35 monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Îtuma ítama aónaraiye: “náaraq
umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’?
kétewana 36 ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiye!
‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá
maraq máao!
maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’
37 keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya
Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráiye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

aapinaa-kááyúkáyáqtábámá kékén-áímmá kétiye.

waabámmá anómma áíkuteta Îtun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae.
38 ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá kéyikainata meyánîq í-márúpáqá kaayonéma umáyîkaayaba kéyikainata 39 aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta 40 keqtoq-nóínítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kéteta yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraqa íniye.” téna tiráiye.

keqtoq-íníkóní ámikai-qtaqtaaqa

41 monoq-náúpáqá Îtuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana 42 ááqibo móra-keqtoq-inikoma iréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana 43 Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata 44 tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena máqte-qtaqtaaqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiye.

anó-monoq-namma yawítíginiqtaba timá yímikaiye.

13 1 Îtuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiye: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqôniq kéiye.” titana 2 Îtu tiráiye: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítíginana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiye.

táígo-kanaama aíkaraqa yíniye.

3 Îtuma Óríbêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: 4 “nói-taoraq mi-kánáámá pááq íníyô? nóin-awaameqyataaraq pááq íníyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana 5 Îtuma yauwéqma tiráiye: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! 6 taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwîkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. 7 miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááiqa éta nékaq ááiqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráiye. 8 móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááiqa kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márûma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye. 9 yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaa-náúpáqá
tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá
anó-kayukayopakaraq ketíwîkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama
timá yíménata mirá-inoe. 10 áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-
wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. 11 ááqibo ánnáma timí-kánáámá
'nóin-ainaq ténúnô?' ítero! anaaékaqa keqtúyánápíkén-áímmá ítero! áama tí-
kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma
timá-timina-aimma tínóe. 12 mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae
téta yiboámá yeqtí iyápóma kutarurîq ínóe. iyápóma yetinóboyuma
kutarurîq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe. 13 miráíyata ketíwîqtababoata
keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwîkaq
akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye." téna tiráiye.

mú mikákáá anómma kabiraí-yátááqá

14 óq-aimma tiráiye: "kabiramá táíguyun ínna-yataakoma pááq ínanama
yawitíniye. aónáiyana mibáq íma waínabaq anubaq uyaatéra kóoro!" téna
ááqibo aúbama yorautíya-kayukama ítáaro! tiráiye: "aammá aúkaipaqa
máinata máqtemma Yúríabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro!
15 ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku
péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóíno. 16 ááqibo móra-nákoma yópáqá
máinama íma naaópaqa yauwéqma unáákáqtôma ko mayéna paá koíno!
17 mi-túpááráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náámma kámina-inikaraqa
anómma aíq-yaqtaaqa mayáíyana yirummá ôriq íniye. 18 ááqibo yaugiq
kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama
aónaaro! 'Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwo!" tíyana márû
mikákáá íniye. 19 ááqibo mi-táígó-kánáámá mú mikákáá táígoma ínama
ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa
íma mirá-uraiye. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye.
20 ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá
máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna
timákárena wení awaaméq-wáyúkáytábámá timáyíkaraiye." téna tiráiye.
21 Îtuma timá yímikaiye: "ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma
timá-ámena 'Metáíyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiye.' tínaama
íma arupi itaao! 22 taíbaq kaaqaari-Métáíyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá
auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá
umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaaráq inéta ínóe. 23 ááqibo karáqtuwe paá
máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!" téna tiráiye. 24 Îtuma óq-
aimma tiráiye:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

"ááqibo táígo-kanaama aíqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá
kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana 25 wiyóqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginiye.
26 umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-
akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. 27 kukéta Áánûqtuni
kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóní aqtóbáké íyata
Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. 28 yaagómá
aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa
yáinatama miráini-kanaama ítaraae. 29 móraiq uma maa-wáí-qtáqtááqá
auráínatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárîq íniye. 30 ááqibo
taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana
maa-wáí-qtátááqá máqtemma auránóe. 31 wíyôkaraqa maragáráqá
ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Îtuma tiráiye.

**mi-kánáágóní aabaúmá máqte-kayukama nói-
kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.**

32 Îtuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúmá nôraq umá mi-kánáámá
íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni
kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye.
33 mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro!
34 miráraa umá wáiye! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení
maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe.
ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá
uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiye. 35 keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe
máaro! naakóní aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô?
aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq
yíníyô? íma ítaraapoana 36 páátákáá yínibo wagobo! 37 ké kétima-timune.
keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ”
téna tiráiye.

Îtumma ikamínôn-aimma tirááe.

14 1 kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma
itóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-
káyúkágáráqá Îtumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq
umákainoqtababi abáá kéoe. 2 abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá
miráonatataama waayúkama ááiqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq
ónúnatae.” téta tirááe.

Îtumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

3 Îtuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya
máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékena anón-oqtanawiqa
yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Îtuni aqnókáqá
atíma pérakaraitata 4 tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata
tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo?

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiye. nôraq itana min-
áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáiyo? 5 ááqibo
meyámmá matáikakaatati mi-méyámmá oótamma íma wái-kayukama
kanaaráq yiminé iné.” téta áá awáá guraawana 6 Îtuma timá yímikaiye:
“wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awáá guraao? wemá keqtábámá
íráqôniq uráiye. 7 áwáyoq-wayukama keráwáqtê máqte-kanaama paá
mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá
keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. 8 wemá kanaa uráiye.
wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba
pétikaraiye. 9 ítáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokáq timá yímikai-
marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwîqa
íma awikáinoe.” téna Îtuma tiráiye.

Yúqtaati Itikáárioti Îtuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

10 titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-
wayukayopaqa kóurena tiráiye: “kemá tíwáqnaa onaq Îtumma yáqtoqma
áwîqme ínóe.” 11 titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta
tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Îtumma oyaa
umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiye.

Îtuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráiye.

12 yammá itoraí-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-
kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Îtuni iyápó-annama ítama
aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?”
tewana 13 Îtuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayaí-áímmá
timáyímikena tiráiye: “naa márûkaqa peráiyana móra-nakoma nommá
yaqména kéyinaka wenanaaépaqa okaao. 14 naammá peráinaka min-
náákóní aboámá timá ámekaao ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa
ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?’
timáqtuwena 15 wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa
yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaao!”
timáqtuweta 16 kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Îtu timá
yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. 17 énaikaqa
Îtu wení iyápó-annagaraqa iráitata 18 yaareráqá aáwaqa kénaawana
Îtu tiráiye: “keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá
kemmá kutarurîq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-iniye.” titana
19 yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?”
titana káqomma “keábiyo?” titana 20 Îtu yauwéqma tiráiye: “eé títaupake
kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépíké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe.
21 agamátán-áípí Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana
ááqibo kutarurîq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma
marákaraikakaatati mú mikákáá íráqôniq íne iné.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

írêq-oniqa kénaae.

22 aáwaqa kénaawana Îtuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna
"tíkáiye" timátuwena yímikena tiráiye: "máyáaro! ketúmiye." téna
23 wáááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna "tíkáiye"
timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana 24 Îtu timá yímikaiye:
"maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana
ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. 25 kemá kétima-timune.
aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni
kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne." timátuwaitata 26 imá tiréta
yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Îtuma timá yímikaiye.

27 Îtu timá yímikaiye: "keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa
káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípí kétiye! 'kemá tipi-
típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.' tiráinapoata
tiyuwéta kóinoe. 28 kemá tiwáutumatuwainaqa itó-uma kenókáámá
Kááriribaqa ónúne." tiráitana 29 Pítaa tiráiye: "ááqibo máqtemma
tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaqa kemá íma ayuwéqa kónune."
titana 30 Îtu tiráiye: "íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq
tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. 'min-nákómmá kemá
íaonareqa íkéitaune.' " titana 31 Pítaa akoqnáá umá tiráiye: "ímiye! kemá
puí-kánáárâqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune." titata máqtemma
miráráá umá tirááe.

Îtuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiye.

32 Kéqtêmani-yopaqa irááwana Îtu tiráiye: "maakáq máraiyaro!
nunamummá tenáá úne." tiréna 33 Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa
yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq
umá kéitana 34 tiráiye: "tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa
pukónúne. máraiyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!" titata 35 waaqókáqá
marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiye:
36 "apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-
matikaao! ááqibo ení akaígómá wárááo. ketí tikaígómá íwaraao." téna
37 yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiye:
"Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe
máqe-uraano? 38 karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe
máiya íma nunamummá tiráánaboaq Tááqtaan áama itánóne. aágoma
kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiye." téna tiráiye.
39 móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena 40 yauwéréna
immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe
urétapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá ámínon-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aimma íma ítaraae. 41 wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiye: “waguréqa
paá wagoro! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa
kemmá kutarurîq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. 42 itó-uma
kónunatiabo! aónaaro! kutarurîq umátíkarai-nakoma kéiye.” téna tiráiye.

Îtumma ánnáma ámikaae.

43 kétitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá
waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike
aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. 44 kutarurîq
i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiye: “kemá ámóqnaana-nakomma
yáqtoqma ánnáma áméro! áwîqmeta yaákare kóoro!” tiráiye. 45 Yúqtaati
iréna páátákáá Îtunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata 46 yáqtoqma
ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. 47 ááqibo móra-nakoma maéna
yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóní áararamma
agáuqtukaiye. ááqaanibo téna 48 Îtuma tiráiye: “nôraq itaráq maaráuma
yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-áráá-
náqá maéqa 49 máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa
maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma
ítíkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auraíno!”
titata 50 máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae.
51 ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Îtun-annaepaqa kégoitata
yáqtorakaraawana 52 wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá
íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítíráaeo anó-kayukama Îtumma aítaa umá aónaraae.

53 ááqibo yemá Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni
naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama
anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana 54 ááqibo Pítaa
Îtun-anaaepaqa ayáqtáápake wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni
naamátûpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena
kégaanitata 55 ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-
wayukagaraqa Îtumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma
máqe-uraiye. 56 taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Îtuqtabama timákáreta
ááqibo mimórá-wátáámá íma kéteta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe.
57 ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípí tirááe: 58 “wemá
tiráitata ítaraawana tiráiye: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama
tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgemma
tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.”
tirááwana 59 yeqtí watáagoma íma móraiq uráiye. 60 mú mikákáá anó-
monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Îtumma aítaa umá aónarena
tiráiye: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaaráq timá abarokáq
tinónô?” titana 61 Îtuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáíyabono?
mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Îtuma yauwéqma
tiráiye: 62 “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa
maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiye.
63 mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma
yuráqtukena tiráiye: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo?
64 wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaao?” titata
máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táíq uréna puíno.”
tewata 65 tébakaqa Îtumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta
ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-
wááyúkámá áwîqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Îtuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiye.

66 Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-
monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá 67 Pítaamma iraráqá aónarena wemmá
karáqma káonena tiráiye: “emá Îtuma Náátárêtibake-nakote máqe-
uraane.” titana 68 Pítaa tiráiye: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.”
téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiye. 69 anaaékaqa min-
ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma
timá ámikaiye: “wemá min-nákóní iyápómiye.” titana Pítaa 70 “ímiye.”
tiráiye. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma
timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboaa emá iyápó-annabike
mórabi máane.” tewana 71 Pítaa timá akoqnáá uréna tiráiye: “ááqibo
kemá kaaqaari kétunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq
íkéitaune!” titana 72 kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Îtuma
tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma
tíráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.”
tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ánibo ibiqá ôriq
umá yakáiye.

Îtuma aítaa umá aónaraae.

15 1 aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-
kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa
watáá-wataa timátuweta Îtumma yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-
nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo
téna 2 Pááírati Îtumma aítaa umá aónarena tiráiye: “emá Ítíráaeo-
wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Îtuma yauwéqma
tiráiye: “téne.” titata 3 uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe:
“wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiye.” tewana 4 Pááírati móragaraqa
ítama aónaraiye: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-
taigon-aimma kétee.” titana 5 Îtuma páátí máena móragaraqa yauwéqma
ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtumma arááq ikamínéta tirááe.

6 ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-
naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta
tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana
kó éwaimiye. 7 ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa
Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa
uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi
máqe-uraiye. 8 ááqibo waabámmá áíkuteta Pááírati ánná-naupake
ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana 9 Pááírati ítama
yimónaraiye: "Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa
ayúbakanuno?" téna 10 uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá
yirunóbáqá kárún-aimma kétetaboata Îtumma ánnáma ye ámikaae.
miráuma ítarena tiráitata 11 uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá
yímikaae: "Baráábatiqtaba kétikaiqtaae tero!" miráitata waabámmá
timá yímikaae: "Baráábatimma ayúqmataa timiyo!" tewata keqnáámmá
12 Pááírati móragaraqa timá yímikaiye: "ááqibo Ítíráaeo-wayukati
mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?" titata 13 waabámmá
kabámareta tirááe: "yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?" tewana
14 Pááírati ítama yimónaraiye: "nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq
uráinabiyo?" titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: "yaaraqá
nírigaraqa ikámíyana puíno!" tewana 15 Pááírati waabá-káyúkátí yimuqá
máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiye. miráumatuwena Îtumma
i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiye: "akoqnáá-annanapo ikámoro!
ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!" téna Pááírati tiráiye.

i-wáyúkámá Îtuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

16 timátuweta i-wáyúkámá Îtumma áwîqmeta kámááni-nakoni
naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta 17 tokô-kaqtoma
mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábiq-annama
matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta
Îtuni aqnókáqá abákareta 18 paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné
umákareta tirááe: "Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa
múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!" téta
19 oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta
kaayoné umáketa 20 ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení
wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-
marupaq kóuraae.

Îtumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

21 kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááímoni
Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboámá wemá yópáké

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéitata yemá Îtuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye.
22 Îtumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórákóta-
anue. áwîkoni áaimma aqnón-ayaatapare. 23 mibáqá iréta wáááéni-nomma
yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa
aráápama ikákaae. 24 ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaaq umá uréta
aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe. 25 ááqibo nírima
ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata
ikákaae. 26 yaaraqá aúbama wení táígoqtabama agáyáan-aikoma tiráiye:
"Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare." titata 27 ááqibo
wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Îtuni aukápáq mórama
ayáánurapaq maréta mórama ayáánuropaq maréta urááe. 28 ááqibo
miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áíkómá tiráiniq umá
íbêqa áraimma mirá kéiye: "wemmá otaa-káyúkábí makááe." téna
tiráine. 29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyaataq
yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: "enamáárîq anó-
monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá
tarôq ínáq óne 30 ááqibo yaaraké enamáárîq kumuwo! enamáárîq
kuméma ípuinone." tewata 31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama
aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: "wemá káqo-yuma
yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárîq íma kanaaráq áwâqnaa éna
miráipoana puíniye. 32 ááqibo Metáíyama máikakaatati Ítíráaeo-wayukati
mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae."
tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma
timákaraaye.

Îtuma pukáiye.

33 ááqibo wágááma aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma
máqte-maruqa yawááquraiye. 34 aabaúmá kaumoráq kégumitana
Îtuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiye: "Érói, Érói, arááma
tebákátáni?" téna wenáabike mirá kétiye: "ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo,
nôraq itaa tiyúkáano?" titata 35 tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe:
"ítáaro! wemá Iráíyamma kááyaiye." tewana 36 móra-nakoma uyaaté
iréna parubaru-wánnáámá ikaaq-nókáráqá yátaraq makéna Îtumma
ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiye: "éqtukaiyanao! Iráíyama
yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!" titana 37 Îtuma anókaq
wááqa yumátuwena pukuráiye. 38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa
oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárîq aúkáapike
kabááqma yakákuraiye. 39 ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Îtu
aúbáqá itó-uma máitana Îtuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena
wemá tiráiye: "áraine. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!" téna
tiráiye. 40 ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa
Máríaa Máátariniyaa Máríaa maqné Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ureta 41 Kááriribaqa yemá Îtuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe.
taíbaq-kaqon-noinima Îtugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq
nékaq máqe-uraae.

Îtuma uqtamákaraae.

42 ááqibo aabaúmá karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-
yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá
káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé
kéiye. 43 mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatîq íma uréna Îtuni arááq-
auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.”
titana 44 Pááírati aúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna
i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiye: “ara
pukáiyo?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiye.” téna
45 Pááírati iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye:
“kanaaráqíye. arááq-auma mayaao.” titana 46 Yótêbi kateko-wánnáámá
meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena
óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna
yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata 47 Máríaa Máátariniyaa Máríaa
Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraipaqa aónaraaye.

pukáipike itó-uraiqtabama

16 1 Tabaatimá ánatagitata Máríaa Máátariniyaa Máríaa Yêmitini
anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá
maqméta Îtumma pérakaneta matááe. 2 Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa
uqtamákaraapaqa kóureta 3 kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké
óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” 4 anón-oqtapoana ummaa
yánitata tirááe. kéteta ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata
aónaraae. 5 miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma
wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana
yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiye: 6 “táaqa ígáino! Îtuma
Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá
kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiye. uqtamá káraapaqa
aónaaro! 7 ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá
áminata timá yímero! ‘Îtuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata
mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá
tímikaiye.’ ” téna tiráiye. 8 aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté
kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-
kayukama íma timá yímikaae.

Îtuma Máríaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

9 Îtuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa
wemá áqnáabaqa Máríaa Máátarininopaqa iráiye. naayóbáqá min-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íníkóní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Îtuma waqtukáiye.
ááqibo iráitana aónarena 10 Îtuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá
yímikaiye Îtuma paá máitana aónarena 11 timá yímiqtuwena kéiteta
wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Îtuma aónaraaye.

12 anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa
iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta 13 yauwaréta
tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Îtumma aónaraae.

14 ákaqa Îtuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake
móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Îtuma iréna áá yiwááguraiye.
yemá irupí íkéiteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-
kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwááguraiye. 15 wemá timá
yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá
mó-tima-yimero! 16 máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa
atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. 17 aamá
kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-
áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana
18 puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá
naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata
atóbaginoe.” téna tiráiye.

Áánûqtuma kawáá kéi-marukaq Îtuma utáiye.

19 timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéi-marukaq uténa
Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata 20 wení iyápó-annama
máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-
nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana
uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiye.

1 1 Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-íyááté umá ketáái
aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane.
2 yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq
aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení
mayaí-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae.
3 anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq
yuwánáae téq kétune. maami-máqté-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune.
íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake
iráinikaa uráiye. 4 miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá
aráátíyamma minnâ áraine.

**Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq
íniqtaba Tékáráíyamma timá ámikaiye.**

5 Érôtima Yúría-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá
máqe uráimma min-nákóní áwîqa Tékáráíyae. wemá Ábááíyan-annabike
monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-íníkón awîqa
Irítabetie. 6 yenákámá Áánûqtuni aúrakaqa íráqôniq urááye. yenákámá
máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana
yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uraiye. 7 miráimanibo yenákámá
mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaaráq
marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.
8 Tékáráíyan-anna-wayukama mayaírátáá owana Tékáráíyama
Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiye. 9 anó-monoq-wayukati
yáaimma waraíkáae téta Tékáráíyamma awaaméqá umáketa weqtábá
uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá
ákûq íkáae.
10 agamá ákûq-umumma í-kánáárâqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama
máápaq áíkuteta nunamummá kéteta máqe-uraae. 11 ánibo Tékáráíyama
aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq íyáárégóní
ayáánurapaq itó-uma máqe-uraiye. 12 Tékáráíyama kaqtó-naqa aónatuwena

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyánáaq umárena ikatîq uráimanibo 13 kaqtó-nakoma Tékáráíyamma timá
ámikaiye: “Tékáráíyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá
ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye.
ánibo emá min-íyápógóní áwîqa Yóáane té yamámiyo. 14 enáyakoma
íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá
pááq í-nayaba yimuqá maránóe. 15 uyátárai-nakoni aúrakaqa anón-awiqa
wániye. ánibo wemá wáááni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye.
ánibo wemá anóani áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
wepímmá ógiraniye. 16 wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá
waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye.
17 wemá Áánûqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnááma maména
Iráíyaraa umá mamé wínímma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá
mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá
áíkuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá
mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Îtuma
kumíniye.”

18 Tékáráíyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá
náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma
kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráíyama
tiráiye. 19 ánibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiye: “kemá Kébariomune.
Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá
timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo 20 ketáama íma
itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna
aamá túnnayataakoma pááq ínnaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiye.

21 aarawaamá paá Tékáráíyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae.
‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyo?’
téta tirááe. 22 anaaékaqa Tékáráíyama máápaq yaúbarena aarawaamá
aamá íma timá yíméwaniq uráiye. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá
watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráíyama
móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

23 anaaékaqa Tékáráíyani mayaí-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa
yauwéqma kóuraiye. 24 anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma
ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma
yáuraiye. 25 Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiye: “uyátárai-
nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrakaq tigae íyábá mamá paá
kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq
ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

**Áánûqtuni kaqtó-nakoma Îtuma pááq íniye
téna Máríaamma timá ámikaiye.**

26 abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma
timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 mórama inaarúmá áwîqa Máríaa móra-nakoma mayániye téta ataa
makáan-inikonopaq kukáiye. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa
Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. 28 kaqtó-naqa Áánûqtunopake
Kéberioma min-íníkónôpaq uréna tiráiye: “kaayoné-yátááqá etê waíno.
Aánûqtuma etê máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiye.
29 Máríaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye.
ánibo áyáqnobaqa maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-
ainabiyo?” téna tiráiye. 30 ánibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máríaao,
emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye.
31 itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá
áwîqa Îtue té yamámiyo. 32 wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-
naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa
umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye.
33 wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye.
miráinana wemá yabíkáí-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-
nakoma tiráiye.

34 Máríaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá
náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna
Máríaama tiráiye. 35 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá
ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni
uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-
áókáq-íyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe
‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. 36 itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná
kamágimanibo áyáqnobaqa iyápóma inaamaímá matokáiye. naayóbáqá
téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq
máitana abapaké móra-wiyomma kóiye. 37 Áánûqtuma kanaaráq máqte-
qtataariq íniye.

38 ánibo Máríaama tiráiye: “kemá uyátárai-nakoni mayaí-ínímúne.
kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana
Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máríaama Irítabetima ko aónaraiye.

39 mi-kánááráqá Máríaama páátákáá itó-uma Yúríabaq móra-maruqa
anuáráaq-mapaq uráiye. 40 ánibo wemá Tékáráíyani naaúpaq uréna
Irítabetimma áwátiraiye. 41 Irítabetima Máríaama áwátin-aimma
ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq
uráiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana
42 anókaq ááyama tiráiye: “máqte-noiniti aúkáapikemma emmá
Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaita min-íyápómá marákánónama
wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye! 43 kemá nôraq
uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráíyô? 44 taákoma
emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnobaq iyápóma mái-waigoma amuqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maréna kanageq uráiye. 45 uyátarai-nakoni watáama emmá timá
ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa emá amuqá
kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráiye.

Máríaani imá

46 maamin-ímá Máríaama maará tiráiye:
“kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa
múte kéyauyune.
47 Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye.
weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémaraiye.
48 kemá paá wení mayaí ínímánibo
wemá keqtábá aákaq matokáiye.
49 kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata
máqte-marabi-kayukama maa-kánááráké
yemá keqtábámá téta
‘Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye.’
téta tínóe.
Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéiye.
50 yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-kanaagaraq
káqo-kayukati kanaayábágáráq
kéo-kayukama yemmá
wemá arummá kéumayikaiye.
51 wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípêban umátuwaniye.
52 kateko-yáínáí-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.
53 ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqmá ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. 54 ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma
Áánûqtu paá matokáine.
Ítíráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna
55 Áabaraakaraq wenánnágáráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arummá umáyikena minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máríaama ibí tiráiye. 56 Máríaama Irítabetite kaumo-wíyómmá
máqena anaaékaqa wenamáápaq yauwéqma koúraiye.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

57 Irítabetima iyápó marakání-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí
marákáraiye. 58 Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-
wayukagaraq uyátárai-nakoma Irítabetimma nôrabi umákái-qtataaqtaba
ítátuweta yimuqá marákáraae.
59 Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánááráqá
min-íyápógóní áúma karánéta urááe. min-íyápógóní áwîqa aboán
áwîkaq ‘Tékáráíyae’ téta áwîqa yamámineta uráámanibo 60 min-
íyápógóní anóama téna “ímiye.” tiráiye. “ketáámá Yóáane tétaa áwîqa
yamámenunatae.” téna tiráiye. 61 ánibo waayúkama tirááe: “mórama
maamirán-áwíqá enawaammá íma wáiye.” téta tirááe. 62 mirá-timatuweta
Tekáráíyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo
umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-íyápógómmá
yamáminono?’ téta tirááe. 63 ánibo Tékáráíyama aúba agayaí-yátááqá
ítama maténa maará téna agatáiye: “min-íyápógóní áwîqa Yóáane.” titata
yemá iyánáaq urááe. 64 ánibo é mikáq Tékáráíyama aamá keqnáámá
áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. 65 miráitata
máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ánibo mi
máqte-qtataaqo pááq i-wáígóní watáagoma Yúríabaqa anuáráaq-
marupakaraq wéyáwé uráiye. 66 máqte-kayukama maami-kátáámá
ítáa-kayukama íyaqnobaqa netuq-yúyánámmá itéta maará-tiraae:
“anaaékaqa maan-íyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ánibo
uyátárai-nakoni akoqnááma wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráíyani imá

67 min-íyápógóní aboámá Tékáráíyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiye:
68 “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma
wenáwîqa múte yauyónátae.
wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
mamá paá kéumayikaiye.
69 móra-nakoma akoqnáá umá
ketáái kúmiq-yataaqa mamá
paábaq yuwánéna kukáiye.
min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye.
naayóbáqá
70 Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.
71 ketáái namuro-wáyúkágáráq
yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq
yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
paábaq tiyuwánitae.
téna timá akoqnáá uráine.
72 ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama
‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.
73-74 ketáái namuro-wáyúkábíkémmá mamá
paá umátikenataa túawaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá
ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.
wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta
tirummá kámunanataa
75 wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa
wenáurakaqa arupú umátaa
ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.
76 ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
‘mú mikákáá anón-naqa
Áánûqtuma wení amuné-náré’ téta tínoe.
anómma uyátárai-nakoni aakaqá
emá áqnáabaq kéoe.
wení aammá mamá yokaa kéumake
77 wení waayúkama timá yíminata
náayuwabi uyátárai-nakoma
yetí kúmiq-yataaqa mamá
paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.
78 ketáái Áánûqtuma keqtáámá
arummá kéumatikenata kaayoné kéiye.
wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurai-waigoma aabaúmá utaréna
kamá tágainikaa umá
79 ketáárâqá Áánûqtuni márûpake
ómmá kamá kétagaiye.
náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
amakaq máawana
Áánûqtuni márûpake ókómá
kamá kétagainata
yemá kanaaráq káoneta
kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna Tékáráíyama tiráiye.
80 anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq
arun-íyápógáráq akoqnáá urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma
máa-kaqmaapaq máqena abarokáq Ítíráaeo-wayukati yúrakaq pááq umá
iráiye.

Máríaama Îtumma marákáraiye.

2 1 mi-kánááráqá Títaa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna
máqte-kayukama yorau téta yíwîqa agayaíkaae tiráiye. 2 minnáma
áqnáaba-kanaama yíwîqa matáámma mi-kánááráqá Kiríniatima anó-
kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uraiye. 3 miráitata máqtemma aarawaamá
yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwîqa mayánéta urááe.
4 Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana
Yótêbima Náátárêtibake Káariri-maruqa yuwéna Yúríabaq Tébitini
márûqa Béqtaremubaqa uráiye. 5 ánáakoma Máríaama ámûkaraq
máitata wetê kóuraaye. 6 yenákámá mi-márúpáq paá máayana Máríaama
iyápó akání-kanaama pááq uráiye. 7 ánibo purumakaakóní naúpaqa
Máríaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabaráábérake
múqmútuwena purumakaakóní aáwaq-ketibi ákáraiye. minnâ
waayúkama ópake ya wáí-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana
yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

8 mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni
áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-
uraae. 9 ánibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana
uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatîq
uráámanibo 10 kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa íoro.
ítáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá
mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. 11 mi-nókáámmá Tébitini
márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma
keráwáqá tiwiraí-náré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. 12 ánibo keráwáqá
min-íyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minnâ keráwáqá
aónáiyama min-íyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóní
aáwaq-taapepi waguréna máiye.” téna tiráiye.
13 kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama
Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-
uraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:
14 “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma
anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-
márábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana
kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Îtumma ko aónaraae.

15 yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq
kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma
timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.”
téta tirááe. 16 mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ánibo yemá
ko aónaamma Máríaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóní
aáwaq-taapepi waguré máqe-uraiye. 17 ánibo yemá min-íyápómá ko
aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-íyápóyábá timá yímín-
aimma tirááe. 18 tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma
náayuwabi ítáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá ítaraae.
19 yúyánámmá ítaraamanibo Máríaama máqtemmo ten-áímmá ítama
arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uraiye.
20 anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma
itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma
timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiye.

yemá Îtumma áwîqa yamámikaae.

21 anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-íyápógóní áúma
kégareta áwîqa ‘Îtue’ téta yamá ámikaae. Îtuma íma pááq uréna anóani
áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Îtumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

22 anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen
í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq
umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-íyápómá uyátárai-
nakomma amíyéta awíqmeta urááye. 23 uyátárai-nakoni ámáan-aipima
agamatán-áíkómá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa
minnâ máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna
ámáan-aikoma tiráine. 24 yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-
yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma
maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá
ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.
25 ánibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie.
wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítíráaeo-
wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê
máena 26 min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáíyama
uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa
ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine.
27 miráitana Áánûqtuni Aaokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-
monoq-naupaq uyábékaiye. ánibo Îtumma anóayaa aboámá awíqmeta

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana 28 Tímionima Îtumma awíqtokena
Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:
29 “uyátárai-nako, emá
timá akoqnáá umákaana-aimma
paá matokétaa
íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq
kemá timuqá kémareq púyono.
30 ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa
31 máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa
óna-naqa íbêqa kemá káonaune.
32 uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa
emá mamá yokaa ónama
ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba
ení aammá kéyiraatena
ení-wayukama Ítíráaeo-wayukama
anón-awiqa kéyimiye.”
téna Tímioni tiráiye.
33 Îtumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye.
34 ánibo Tímionima yemmá íráqôniq kéumayikena min-íyápógóní anóama
Máríaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítíráaeo-wayukayaba
yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma
maamin-íyápómá awaaméqá umákena awíkaiye. wemá Áánûqtuni
awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta 35 aúpáq-
yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ánibo mórama tokóru-yakaa-pugoma
aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máríaamma
timá ámikaiye.
36 mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa
Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-
kárítímáátímá awaikóté máqe-uraiye. 37 anaaékaqa awaikómá pukitana
ketoqá paá máqe-uraiye. ánibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-
kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-áráánqnágómá
anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-
urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa
múte yauyéwaine. 38 mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna
Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiye. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq
awé uráíyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá
yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiye.

39 yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq
umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa
Náátárêtibaqa kóuraae. 40 mikáqá min-íyápógómá anómma auréna

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnáá íséna uráiye. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá
Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqnógoma anó-monoq-naupaq uráiye.

41 Îtumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítímáátíráqá Yérútáárebaq
utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane.
42 Îtuma yuwaaqnógoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana
wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe.
43 anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo
min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ánibo anóayaa
aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. 44 anóayaa
aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata
anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi
móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. 45 anóayaa aboámá abáá
óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma
abáá urááye. 46 yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata
anaaékaqa aónááyamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi
máqe-uraiye. ánibo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma
yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. 47 Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itaí-
yátááqtábámá wemmá aamá ítáawana yauwéqma tin-áítábágáráqá ítama
iyánáaq urááe. 48 ánibo anóayaa aboámá Îtumma aónatuweta anómma
iyánáaq urááye. anóama Îtumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq
itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma
umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Îtumma anóama
tiráiye. 49 miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye:
“kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní
naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Îtuma tiráiye.
50 ááqibo Îtuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma
ítama arútaraaye.

51 ánibo Îtuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-
aatimá Îtuma anóayaa aboátí yáama wakáiye. wenanóama aákaq
íní-qtataaqa aúyánápí matokáiye. 52 ánibo Îtuma anómma aúkitana wení
itaí-yátáákógáráq wenáúgogaraq íráqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-
márábíké-káyúkágáráq aónaamma íráqôniq uráiye.

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráiye.

3 1 Títaama Táíbíriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo
kéimma Pótíátí Pááíratima Yúría-wayukati anó-kamaani-naqa
máqe-uraiye. ánibo mi-kánááráqá Érôtima anó-kinima Kááriribaq máqe-
uraiye. ánibo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáítibakaraq
anó-kawaama máqe-uraiye. Aráíténiama anó-kawaa-naqa Áábiriniq-
marukaq máqe-uraiye. 2 mú mikákáá anó-monoq-nakaratama Áánatiyaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma
mi-kánááráqá Yóáanema Tékáráíyama áanikoma waayúkama íma máa-
kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiye. 3 miráitana
Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá
yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-
yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye.
4 Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáíyama naayóbáqá agatáima maará
téna wáiye:

"waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa
móra-nakoma ááyama kétiye.
'uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.
aammá mamá arupú oro.
5 aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.
anumá uyátaina-maruqa mamá
márûte áráwáá oro.
kaé káína-amma mamá arupú oro.
aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.
6 máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá
atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.' "

téna Áítáíyama naayóbáqá agatáine.

7 netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana
Yóáanema tiráiye: "keráwáqá tái-iraakabayaakoni áráakawaqoe.
náawaq titaráq anaaékaqa áyámma í-yátááqá pááq íní-waigomma
kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo? 8 keráwáqtí
kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá
keqtúyánápíkémmá 'Áabaraama ketibotááé.' ítero. téq áaimma átáma
ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-
oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. 9 Áánûqtuni
kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiye. ítáaro. máqte-tagoma íarutama
arammá iyaínatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóe." téna
Yóáanema timá tága-yimikaiye.

10 Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae:
"ketáámá náaraq ónúnataabiyo?" téta ítama aónaraae. 11 ánibo Yóáanema
maará téna yauwéqma timá yímikaiye: "móra-nakoma kaayaqá kúberai-
unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma
mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá
móraiq íno." téna tiráiye. 12 yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq
nommá peraínéta iréta tirááe: "yirááti-nako, ketáámá náaraq
ónúnataabiyo?" téta Yóáanemma ítama aónaraae. 13 ánibo Yóáanema
timá yímikaiye: "móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro." téna
Yóáanema tiráiye. 14 miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma
ítama aónaraae: "ketáágáráqá náaraq ónúnataabiyo?" téta tirááe. ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiye.
15 aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáíyama yauwéqmataa tiwiraí-nárábí íyabiyo?” téta tirááe. 16 miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboaq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétikaniye. 17 wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áíkuinimanibo táíq ínnama waráríma aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráiye.
18 Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena mirái-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráiye.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

19 miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráiye. 20 miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Îtumma nommá pérakaraiye.

21 aarawaamá nommá kéberaawana Îtugaraq nommá pékaiye. ánibo Îtuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiye. 22 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Îtukaq kukáiye. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémaraune. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiye.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráiye.

Îtun áítaubikoni yíwîre.

23 Îtuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráiye. aarawaamá téta Îtuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.
24 Yótêbima Érimma áanikoe.
Érima Máátáátimma áanikoe.
Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
Aríbaema Mérekimma áanikoe.
Mérekima Yáánaimma áanikoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Yáánaima Yótêbimma áanikoe.
Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.
Matáátiatima Émotimma áanikoe.
Émotima Néamumma áanikoe.
Néamuma Étarimma áanikoe.
Étarima Náágaemma áanikoe.
26 Náágaema Máátimma áanikoe.
Máátima Matáátiatimma áanikoe.
Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.
Tímíenima Yótekimma áanikoe.
Yótekima Yóramma áanikoe.
27 Yórama Yóáánaanimma áanikoe.
Yóáánaanima Arétamma áanikoe.
Arétama Terúbabeomma áanikoe.
Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.
Téyaatioma Nérimma áanikoe.
28 Nérima Mérekimma áanikoe.
Mérekima Áárimma áanikoe.
Áárima Kóutaamma áanikoe.
Kóutaama Éramaraamma áanikoe.
29 Éramaraama Éramma áanikoe.
Érama Yótuamma áanikoe.
Yótuama Eriétamma áanikoe.
Eriétama Yóraamma áanikoe.
Yóraama Máátáátimma áanikoe.
30 Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
Aríbaema Tímionimma áanikoe.
Tímionima Yútaamma áanikoe.
Yútaama Yótêbimma áanikoe.
Yótêbima Yónamumma áanikoe.
Yónamuma Iráááíakimma áanikoe.
31 Iráááíakima Mériamma áanikoe.
Mériama Ménnamma áanikoe.
Ménnama Mátáatamma áanikoe.
Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
Nétaanima Tébitimma áanikoe.
32 Tébitima Yétimma áanikoe.
Yétima Óbétimma áanikoe.
Óbétima Póáatimma áanikoe.
Póáatima Tárámonimma áanikoe.
Tárámonima Náátonimma áanikoe.
33 Náátonima Aammínataamma áanikoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aammínnataama Ááraminimma áanikoe.
Ááraminima Ááranimma áanikoe.
Ááranima Étaronimma áanikoe.
Étaronima Pérêtimma áanikoe.
Pérêtima Yútaamma áanikoe.
34 Yútaama Yáakobomma áanikoe.
Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
Áabaraama Téraamma áanikoe.
Téraama Néomma áanikoe.
35 Néoma Térúkimma áanikoe.
Térúkima Aréumma áanikoe.
Aréuma Apéregimma áanikoe.
Apéregima Ébérimma áanikoe.
Ébérima Tíraamma áanikoe.
36 Tíraama Kénaanimma áanikoe.
Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
Têmima Nóaamma áanikoe.
Nóaama Aráámekimma áanikoe.
37 Aráámekima Metúteramma áanikoe.
Metúterama Énôkimma áanikoe.
Énôkima Yérarimma áanikoe.
Yérarima Maaérierimma áanikoe.
Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
38 Kénaanima Énotimma áanikoe.
Énotima Têtimma áanikoe.
Têtima Áátaamma áanikoe.
ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

Tááqtaama Îtumma makáqma aónaraiye.

4 1 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Îtupimma ógikaitana Îtuma Yótaa-
nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awîqmena waayúkama íma
máa-kaqmaapaq kóuraiye. 2 mibáqá Îtuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-
kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo
mi-kánááráqá Îtuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-
kanaama ánatagitana Îtumma áama yaráiye.
3 ánibo Tááqtaama Îtumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo
máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá auraao.”
téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana 4 Îtuma yauwéqma Tááqtaamma timá
ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamáa matúq-
matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 ánibo Tááqtaama Îtumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq
uténa páátákáá Îtumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena
6 Îtumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-
awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq
ánibo mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne. 7 ánibo emá kekáq
araayutaúmmá ayé ketíwîqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma
emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo 8 Îtuma yauwéqma
Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áíkómá
maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwîqa múte
kéyauye ení Áánûqtuma wenamáa wení mayaímá mayaao.’ ” téna Îtuma
tiráiye.
9 mikáké Tááqtaama Îtumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-
nakoni amutaq múma ákárena tiráiye: “emá Áánûqtuni áanikoma máema
kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. 10 Áánûqtuni
agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-
wayukama emmá kawáá umákanoe. 11 ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi
yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni
watáama agamatán-áípí kétiye.” téna Tááqtaama tiráiye. 12 Îtuma
yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiye: “aamá maaráuma wáiye.
‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Îtuma
yauwéqma tiráiye. 13 ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Îtumma
makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiye.

Îtuma Kááriri-marupaq áaimma átama mayaímá matáiye.

14 anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnááraq
Îtuma yauwéqma Kááriri-marupaq iráiye. ánibo Îtuni watáagoma
máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiye. 15 aarawaatí monoq-náúpáq
kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte
yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Îtumma anaaémma umákaraae.

16 Îtuma Náátárêtibaq uráiye. naayóbáqá Îtuma pááqyan-iyapoma
máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúráikaq uráiye. ánibo
Tabaatiráqá Îtuma monoq-náúpáq uyábékena aati-aatimá mirá éwainiq
uráiye. Îtuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiye. 17 ánibo
yemá amuné-náqá Áítáíyani agamatá-kánnáámá Îtumma mayámíkaae.
wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áíkómá maará-tiraimma
aónaraiye:
18 “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiye.
wemá kemmá awaaméqá umátikena áwáyoq-wayukabi
‘Metáíyaqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiye.
ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye.
yúramma karoparáina-wayuka
yúramma káonaiyata
náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
mamá ayúqyikanunayaba
uyátárai-nakoma timátíkaraiye.
19 minnámo pááq íni-kanaaraq
uyátárai-nakoma wení waayúkama
yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye."
téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Aítáíya agatáiye.
20 Îtuma aúba-wannaama aráápatuwena yauwéqma kawáá-náqá
ámítuwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ánibo máqtemma
monoq-náúpáq máe-kayukama Îtumma wenamáa wemmá aayoq urááe.
21 ánibo Îtuma mikáq áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye:
"Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokáq
kéiye." téna tiráiye. 22 mirá téna timátúwáitata yemá Îtuni áwîqa múte
yauyéta Îtuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq
urááe. miráimanibo yemá tirááe: "nôraq kéiyo? maan-náqá Yótêbini áráaqa
íyaq máraniyo?" téta tirááe. 23 ánibo Îtuma maará téna timá yímikaiye:
"áraine. keráwáqá keqtábá maará tínoe. 'tótaa-nako, enamáárîq téq ónaiq
umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minnâ
ketáámá ítaraunataama emá móraiq umá maakáqá ení márûkakaraq miráuwo.' téq keráwáqá tínomanibo 24 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune.
waayúkama yeqtí márûkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane.
25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráíyani kanaaráqá
taíbaq keqtoq-nóínímmá Ítíráaeobaq máawata mi-kánáárâqá aabayámmá
aúyakitana kaumo-kárítímáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-
wiyomma aaqá íma yuráiye. ánibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba
urááe. 26 miráimanibo mórama Ítíráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama
yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráíyamma Térabatibaq
timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana
ketoqá máin-inikonopaq uráimiye. 27 miráitana Áánûqtuni amuné-náqá
Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítíráaeobaq máqe-
uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqôniq uráine. ímiye.
Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine."
téna Îtuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráiye. 28 máqte-kayukama monoq-
náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma
íyaqtaba urááe. 29 páátákáá yemá Îtumma yabitimá máápaq yukááe. yeqtí
mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma
awéqtátuwaneta uráámanibo 30 wení kanaamá íma pááq uráitanaboana
yeqtí aúkáapike Îtuma yúqtúyuwena kóuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma móra-nakopike tái-aagomma watukáiye.

31 Îtuma Kápéranabaq Kááriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá
yiráátiraiye. 32 ánibo yemá Îtun áagaama tewata tébakaq-wayukama
iyánáaq urááe. minnáma Îtun áagoma akoqnááma wáitataboatae.
33 monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá tái-aagoma
máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráiye: 34 "Náátárêtibake-
naqa Îtuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá
mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá
Áánûqtuni aokaq-náqóne." téna tái-aagoma wepí mái-nakoma tiráiye.
35 miráitana Îtuma tái-aagomma awáágéna tiráiye: "emá paátí mááo.
min-nákónôpakemma yuwé kóaao." téna tiráiye. ánibo mi-tái-áágómá
min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena
min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. 36 minnáyaba máqte-
kayukama iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-tiraae: "maaminnáma
nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágaraq wái-nakoma
tái-aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kétitata tái-aagoma waayúkama
iyuwéta kégoe." téta tirááe. 37 miráitana Îtuma tarôq i-qtátááqtábámá
watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráiye.

Pítaamma aítáako-araaqnama Îtuma mamá íráqôniq umákaraiye.

38 Îtuma mi-mónóq-nammá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq
uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá
ákaraiye. ánibo Îtuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. 39 miráipoana
Îtuma min-árááqnágóní amakaq ko itó-urena mi-kárígómá awáágúraiye.
ánibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-árááqnágómá páátákáá
mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Îtuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

40 aabaúmá kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama
yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Îtunopataa
yiwíqmeta irááe. ánibo Îtuma máqte-kayukama mórá-mora-yuma yemmá
yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. 41 tái-aagoma máqte-
kayukama iyuwéta kóuraae. ánibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama
tirááe: "emá Áánûqtumma áanikomone." téta tirááe. mirá-tiraamanibo
Îtuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Îtuma Yúría-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

42 aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna
móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tíména
kóuraiye. ánibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ánibo Îtuma
iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo 43 Îtuma timá yímikaiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-
marupakaraq mó timá-yimenaaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba
timátíkaraiye." téna Îtuma timá yímikaiye. 44 ánibo Îtuma Yúría-wayukati
monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

Îtuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiye.

5 1 móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóní kegébabaqa Îtuma itó-uma
máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-
yageq urááe. 2 Îtuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópí-káárérátá
únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ánibo noyááqa yaí-wáyúkámá
únópí-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. 3 Îtuma móra-unopi-
kaarebi uyátáraimma minnâ Tááímoni Pítaani únópí-kááré. ánibo Îtuma
Tááímoniqtaba 'únópí-káárémá pááqyamma awétáme nékakaa mó
maraao' tiráiye. ánibo Îtuma únópí-káárébí uyátáma máena aarawaamá
watáama timá yímikaiye.
4 miráumatuwena Îtuma watáama timá yímituwena anaaékaqa
Tááímonimma timá ámikaiye: "únópí-káárémá yabitimáe non-
aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaao." téna
Îtuma Tááímoniqtaba tiráiye. 5 Tááímonima yauwéqma tiráiye: "íbêq-
nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo
mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboaq kemá
kúqômma yúwáánana kumíniye." téna tiráiye. 6 yemá miráumatuweta
taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa
yamá yararáné uráiye. 7 miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá
móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae.
ánibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópí-káárégómmá maqmá
ógikaae. ánibo mi-kááyáq-únópí-káárégórátámá ummaa yamá únópí
kumá yuberáyéta urááye. 8 Tááimoni Pítaama miráimma aónatuwena
Îtuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: "uyátárai-nako, emá
kemmá tiyuwé kóaao. kemá kúmiq-naqune." téna tiráiye. 9 Tááímonima
aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaaena ikatîq
uráiye. ánibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatîq urááe.
10 kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóáanema yenákámá
Tááímonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ánibo
Îtuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: "emá ikatîq íuwo.
anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone." téna Îtuma tiráiye. 11 mikáké
yemá únópí-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-
qtataaqa kéyuweta Îtuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Îtuma mamá atóbamakaraiye.

12 Îtuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-
karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Îtumma aónatuwena

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

óípake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiye: “uyátárai-
nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá
atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiye. 13 Îtuma ayáámma
árútukena ánêkuyena tiráiye: “kemmá tíkáiye. emá atóbagaao.” téna
Îtuma tiráiye. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye.
14 ánibo Îtuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiye: “móra-nakomma
íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-
araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma
Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení
karímá ánatagiye.” téta tínóe ténа Îtuma tiráiye. 15 miráitana Îtuma
máqten-awaameq-yataariq ináíkómá ókaraq wéyáwé uráiye. miráitata
netuqyaa-káyúkámá Îtun áama yama kéitaawana karímá mamá
atóbamayikaraiye. 16 miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Îtuma waayúka
íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiye.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Îtuma mamá atóbamakaraiye.

17 móra-taoqa Îtuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma
Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq maraq máqe-
uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúríabakemma
Yérútáárebakekaraq yama áíkutaae. ánibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma
karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Îtupi wáqe-uraiye. 18 ánibo
yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-
nákóní ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq
utéta Îtun-amakaq maránéta urááe. 19 aarawaamá taíbaq aammá
aúyakowata karí-náqá maméta Îtunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye.
miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ánibo mi-
kárí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Îtuni
aúbáq makááe. 20 Îtuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaaena
tiráiye: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.”
téna Îtuma tiráiye. 21 yemá ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Pérati-
wayukagaraq yeíyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá
náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo?
móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa
matuwániye. wé minnâ Áánûqtu wenamáa wení mayáímíye.” téta tirááe.
22 Îtuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma
timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnobaqa tái-tuyanamma
móite-maite kéoo? 23 nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá
umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaao’ tenúnô? 24 miráinaq
keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa
náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá
íniye.” téna Îtuma wenamáárîq wetábá tiráiye. miráitana min-ayááqtámô
aráákagi-nakoqtaba Îtuma maará téna tiráiye: “kemá emmá kétimamune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emá itó é ení kúkutaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaao.” téna Îtuma
tiráiye. 25 miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí
yúrakaq páátákáá itó-uraiye. ánibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma
yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye.
26 ánibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwîqa múte
kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá
óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyaraiye.

27 anaaékaqa Îtuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa
máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-
nákóní áwîqa Aríbae. ánibo Îtuma min-náqá timá ámikaiye: “emá
ketinaaé ya waraao.” téna tiráiye. 28 ánibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí
kéyuwena Îtun anaaé wakáiye.
29 Aríbaema Îtumma anón-aawaqa wení-naaupaqa agayákáitata
yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq
Aríbaeyaa Îtute máeta aáwaqa narááe. 30 ánibo Pérati-wayukagaraq
ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Îtuni iyápó-anna-wayukayaba
netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-noneqa
máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá
tirááe. 31 ánibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá
íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-
wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. 32 kemá arupú-wayukama yirummá
waeráígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá
yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Îtuma tiráiye.

aáwaqa aammá auní-ááímmá

33 móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Îtumma maará téta
timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta
taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ánibo yemá Pérati-wayukati iyápó-
annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá
néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. 34 Îtuma yauwéqma tiráiye: “mórama
keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqtê maéna aaramá mayánéna kéinaq
aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. 35 miráinata anaaékaqa min-ínímô
mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-
wáyúkátêma íma mániye. mi-kánáárâqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa
awetá-inoe.” téna Îtuma tiráimma waéqma itaí-áípí téna wenamáárîq
wetábá ‘aaramá mayáné iníkáá-náqúne’ téna tiráiye.
36 Îtuma mórama waéqma itaí-áíkáráq maará téna timá yímikaiye:
“móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama
aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiye.
ímiye. íma aokaríq kéiye. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq
áikiniye. 37 móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbí
íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbí áítinanama
aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí
atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginiye. 38 ímiye.
íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma
áítino. 39 ánibo móra-nakoma naayó-kááéní-nómmá nátuwenama
aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. 'naayó-
kááéní-nómmá minnâ íráqône kétiye.' " téna Îtuma waéqma itaí-áípí wení
aúge-kataayaba tiráiye.

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma.

6 1 móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Îtuma wení iyápó-annate
uréire uráiye. ánibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá
nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe.
2 minnáyaba yaímma Pérati-wayukama tirááe: "Tabaatiráqá aammá
áúmakaae. keráwáqá minnâ nôraq itaráq mirá kéoo?" téta tirááe. 3 Îtuma
yauwéqma timá-yimena tiráiye: "Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma
íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba
kétune. 4 Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq
yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá
áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo
Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane.
keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?" téna Îtuma kétenama
ókaraq 5 timá yímikaiye: "Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárai-
naqiye." téna Îtuma wenamáárîq wetábá tiráiye.

ayáámma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Îtuma mamá atóbaraiye.

6 káqo-Tabaatiraq Îtuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá watáama
timá yímikaiye. ánibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma
aayákagena táíq umáguraiye. 7 ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq
Pérati-wayukagaraq Îtumma aatómaq urááe. yemá Îtuqtaba téta
"Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae."
téta aatómaq urááe. mirá kéeta Îtumma aabi mayakánón-aqtaba abáá
urááe. 8 miráitana Îtuma wenamáárîq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá
ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi "yúbáq
unitóaao" titana min-nákómá itó-uraiye. 9-10 ánibo Îtuma máqte-kayukati
yúrapi karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: "ayááma arupú
uwo." téna tiráiye. ánibo min-nákómá ayáámma árútuwaimma ayáákoma
arupú umáguraiye. miráitana Îtuma ítama yímónaraiye: "kemá
keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq
tarôq ónúnataabi tái-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onatatáá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?”
téna Îtuma tiráiye. 11 miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe.
mirá kéeta yeíyáá maará-tiraae: “ketáámá Îtuqtaba nôraqtaawaq
umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Îtuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkaraiye.

12 mi-kánááráqá Îtuma nunamummá tíména anubaq utáiye. mi-
nókáámmá Îtuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéitana aaqá
irákáiye. 13 aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Îtuma wení iyápó-
annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá
umáyíkátuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráiye. 14 móra-
nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. ánibo
Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ánibo Yêmitiyaa Yóáane. ánibo
Píripiyaa Paatáároмiyue. 15 ánibo Máátiyuyaa Tómáátie. ánibo Yêmitima
Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonin áwîqa karuwaaq-náré. 16 ánibo
Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. ánibo Yúqtaatima Itikááriotima
anaaékaq Îtumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráine.

netuqyaa-káyákábí Îtuma mayaímá matáine.

17-18 mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Îtuma karímá mamá
atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma tái-aagoma mái-kayukama
Îtuma mamá íráqôniq umáyíkaraiye. ánibo Îtuma yeráwáqtê kukéna
wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae.
netuqyaamá aarawaamá Yúríabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa
waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq
máqe-uraae. 19 ánibo taíbaq-wayukama Îtuma iyáánapo ánekuiyana Îtuni
akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Îtuma amuq-yatááqtábámá tiráiye.

20 Îtuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiye:
“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro.
keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma
keráwáqtí minnáe.
21 keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma
annaékaqa ógiranoe.
keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqnáámmá wíráa ínóe.
22 ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma
umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá
mirámô kéiyaqa keráwáqá timuqá maraínoe. 23 timuqá kémareraq iráá
yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma
Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiye. mi-káyúkámá keráwáqá mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma móraiq umá
Áánûqtuni watáama yiráati-wayukama mamá táíq umáyíkaraane.
24 keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqtí
túwaraikoma
íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.
25 keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúmá
annaékaqa táayaba ínóe.
íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóe.
26 máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétiyama atéráaro.
naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá
mimórá-yátááríq umáyíkaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

27 óq-aimma Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá
keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí
namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma
umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. 28 náayubi keráwáqá
uwaatagáárîq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá
íráqôniq umáyíkáaro. ánibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágíya-
kayukama nunamummá timáyíkáaro. 29 móra-nakoma táápááraqo
yumá tíkaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tíkamoro.
ánibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq
keráwáqtí wáqtôma áméro. 30 máqtemma nói-qtababi ítama káonaiyaqa
itaíya-qtataaqa paá yímero. ánibo móra-nakoma keráwáqtí nói-qtataarabi
maiyaíyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. 31 keráwáqá
miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae
teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.
32 tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa
Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-
wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime.
33 móraiq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá
yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tíkái-
qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe.
34 ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa
yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-
qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq
inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime.
35 ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq
mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba
inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaíyábá íabaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oro. keráwáqá miráiyanama anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaaqa mánoe. tái-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tíkáiye' íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqyikaiye. 36 miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqtí paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainaí-nákóráá umá aónama yainaí-ááímmá

37 keráwáqtí yainaí-yátááqnápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaíno. káqó-nakoqtabama waabáqtí yúrakaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiye' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. 38 káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápí aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímêmma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

39 Îtuma káqomma mórama waéqma itaí-áíkáráq timá-yimena tiráiye: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyóye. 40 ánibo mórama itaí-yátááqá máyái-nakoma wení itaí-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiye. máqtemma mayaí-wáyúkámá itaí-yátááqá ítama ánatetama yeqtí yirááti-wayukaraa aúránoe. 41 keráwáqá nôraq itaráq keqtíbâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátááqtábámá aúrapi mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaao? 42 nôraq itaráq keráwáqtí tíbâkoqtabama maará kéteo. 'ketíbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaao' kéteo keráwáqtí túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaao, áqnáabaqa keráwáqtí túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqtí tíbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

43 Îtuma káqomma waéqma itaí-áímmá tiráiye: "íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. 44 waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ánibo píki-yagoni arammá waayúkama
áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ánibo áwáábiq-annarakema
wáááni-aramma íma kégutoe. 45 miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-
aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma
áyáqnobake mamá pááq kéiye. mirán-áúyánámmá áyáqnobaqa ógikaitana
óyaupike mamá abarokáq téwae kéiye." téna Îtuma tiráiye.

kayaq-áúyánákáq naammá i-ááímmá

46 móragaraq waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: "nôraq itaráq
keqtábámá 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' kéteqanibo ketáama íma
kéwaraao? 47 móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-
waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. 48 minnâ
min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínéna iníkáá uráiye. min-
nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni
ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-
namma tarôq uráiye. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma
aúténa min-námmá awétáraimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma
yawítíraiye. 49 ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma
miráráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma
umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá
yawítítuwaitana 'pau' titana yubákuraiye." téna Îtuma waéqma itaí-
áímmá tiráiye.

ááiq-i-nakoni mayaí-náqá Îtuma mamá atóbamakaraiye.

7 1 Îtuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena
Kápéranabaq koyaráiye. 2 Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá
máqe-uraimma wemá mórama mayaí-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá
wení mayaí-nákóqtábá ôriq umá ákáinapoana mi-máyáí-nákómá anó-
karima mayéna puíné uráiye. 3 ánibo ááiq-i-kawaa-nakoma Îtuqtaba
máiye-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama
timáyikena Îtuma mó timá-amiyana ketí mayaí-náqá ya mamá atóbáíno
tiráiye. 4 miráitataboata mi-káyúkámá Îtunopaq iréta anegáq-naagaq
kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: "wemá íráqô-napoa áwáqnaa
ínónama íráqômiye 5 wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa
umátíkái-nare. wemá wenamáárîq monoq-námmá umátíkaraitaae." téta
tewana 6 Îtuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiye. naakóní waaqókáq
itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá
watáama timá yímitata Îtunopaq uréta maará-tiraae: "uyátáraana-nako,
emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboa ketí
naaúma íma yínóne. 7 ánibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-
naqa máunaboaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana
ketí mayaí-náqá keqnáámmá atóbáíno. 8 kegáráqá anómma náápaamma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matokái-nakoni aménáápáq máunana mayaímá mayaao titaq kémayaune.
ánibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápáq mááe.
ánibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaao’ túnanama kanaaráq kéwiye.
ánibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá
kéiye. ketí mayaí-nákóqtábá ‘emá maa-máyáímá mayaao’ túnanama
kanaaráq mi-máyáímá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. 9 Îtuma
min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta
ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá
kétima-timune. Ítíráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá
itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Îtuma tiráiye.
10 ánibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma
naaópaq uréta aónaamma mi-máyáí-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Îtuma mamá atóbamakaraiye.

11 pááqya-kanaama anaaékaqa Îtuma móra-marupaq uráimma mi-
márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Îtute
urááe. 12 mibáqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókáq owata mórama
pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma
wenamáa ákáraine. ánibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq
mi-márúpáké aaramá waamá min-íníkótê irááe. 13 uyátárai-nakoma min-
ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníkóqtábá ‘ibiqá íma
yaraao’ téna Îtuma tiráiye. 14 ánibo Îtuma waaqókáq uréna pukái-nakoni
kúkutaa-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-
káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Îtuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá
emmá kétimamune. emá itóaao.” téna titana 15 mi puki-nákómá itó-
uma máena aamá áaimma átáma tiráiye. miráitana Îtuma mi-mábúmá
anóamma awíqma ámikaiye. 16 miráitata máqtemma aarawaamá ikatîq
éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: “ketáái aúkáapimma
mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiye.” téta ókaraq
maará-tiraae: “Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa íména iráiye.” téta
tirááe. 17 maamin-áíkómá Îqtuqtaba máqtemma Yúría-aukapaq uréire
kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráiye.

Yóáanema Îtunopaq kaayaq-íyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

18 máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama
Yóáanemma mó timá ámikaae. 19 ánibo Yóáanema wení kaayaq-
íyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata
uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: “naayóbáqá téta móra-
naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?”
téta tirááe. 20 mi-kááyáq-nákórátámá Îtunopaq iréta maará-tiraaye:
“Yóáanema nommá peraí-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka
yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakoqtaba awé ónúnataabiyo?” téna tiyé téta Îtumma timá ámikaaye.
21 mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Îtu
mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábíkémá netuqá waátáma táí-
aagomma watukáiye. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq
yíkaraiye. 22 Îtuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiye:
“kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma
mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa
akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôniq
kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó
kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. 23 itáíq-itaiq
umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá
kémaraae.

24 kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana
aarawaamá Yóáaneqtabama Îtuma maará-tiraiye: “naayóbáqá
waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq
aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwááma yoqmá
awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? 25 keráwáqá nói-qtataaraq
aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtowaq mamaré
máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá
íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae.
26 miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá
móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-
timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye.
27 min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá
maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana
áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamátán-áúbábí téna
wemá ení aammá awírakaniye.” téna kétiye. 28 kemá Îtuma keráwáqá
kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama
uyátáraimanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-
maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Îtuma tiráiye.

29 Îtuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa
mayaí-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata
yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo 30 Pérati-wayukagaraq ámáan-
aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikema nommá íma pékaae.
miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráátimma yinaaéma
umámikaae.

31 ánibo Îtuma maará-tiráiye: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe
téraq awaaméqá ónúnô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa
yemá íma yimuqá kémaraae. 32 yemá miráuma iyápóma márûpi áíkuteta
káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íma
kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 ánibo Yóáanema nommá peraí-náqá iráimma wemá aáwaqa awetá
éna wáááéni-nomma íma néna uráiye. miráuraitaq keráwáqá 'aíboq-
nare' téq tirááe. 34 íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna
nommá néna iqtábámá keráwáqá 'aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq
umá néna wáááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa
máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.' keráwáqá téq
tirááe. 35 miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itaí-yátáákóní
áráabitiaq mááo? ímiye. itaí-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni
áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá 'árain-aine' téta itánoe." téna
Îtuma tiráiye.

**mórama kumari áráaq-inikoma Îtumma aítaukaq
ákûq-matawemma pérakaraiye.**

36 móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye.
ánibo Îtuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq
máqe-uraiye. 37 mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena ítáimma
Îtuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye.
miráitana mi-kúmíq-íníkómá mórama íráqôn-oqta-motorebima átê-
akuq-matawemma wáitana mamé iráiye. 38 ánibo min-íníkómá Îtuni
anaaépaq aítaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiye. ánibo kumari-
íníkóní aqnugómá Îtuni aítaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkómá
wen-aqnótáurake aqnumá Îtun aítaukaqo kukáimma ayúnakatuwena
wemá Îtuni aítaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye.
39 mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Îtumma awíqme i-nákómá miráí-
qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: "maamin-náqá
áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníkómá
Îtumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-
ínímmá wé kumari-ínímíye." téna Pérati-nakoma aúyánámmá ítaraiye.
40 miráimanibo Îtuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-
tima-amikaiye: "Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboaq timá
ámenaae." titana ánibo Tááímoni tiráiye: "yirááti-nako, enaúyánámmá
tiyo." tiráiye. 41 "itaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa
makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma
taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama
(50) matáiye. 42 min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma
kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá
awikamá-yikena iyúkaiye. ánibo yenákábíkémmá náawawaq móneqa
makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?" téna Îtuma
tiráiye. 43 Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: "minnámo anón-
aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune." téna titana Îtuma timá
ámikaiye: "arupú umá aúyánámmá itááne." téna Îtuma timátuwena
44 min-íníkónôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: "emá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma
waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkómá aúran-
anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmma kokoq
umátikaraiye. 45 emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo
kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníkómá
ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. 46 emá matawémma
ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá
átê-kuyumma i-mátáwékáké títaukaqa kébetikaiye. 47 miráitaq kemá
emmá kétimamune. maamin-íníkómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma
paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá
kétimiye. ánibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekáq umá
matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna
Îtuma timátuwena 48 min-íníkómmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-
yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Îtuma
tiráiye. 49 waayúkama aáwaqa naí-yáárérâqá Îtugaraq máqeo-kayukama
yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena
kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe.
50 ááqibo Îtuma min-íníkómmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá
yáqtoraana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye.
kaayoné-yátáápí waao.” téna Îtuma tiráiye.

yaímma-noinimma Îtuni anaaé waqméta uréire urááe.

8 1 anaaékaqa Îtuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire
kéena watáama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama
aarawaamá timá yímikaiye. ánibo yemá tiyááka umá kaayaq-íyápó-
ánnámá Îtuni anaaé waqmé uréire urááe. 2 ánibo yaímma-noinimma
naayóbáqá Îtuma waátáma tái-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá
paá kéumayikena urái-noinikaraq Îtuni anaaé waqmé uréire urááe.
móra-inimma Máríaa Máátarini naayóbáqá min-íníkópíkéma abapaké
kaayaqá waátáma tái-aagomma Îtuma matukáine. 3 Tútaama kíni Érôtini
naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwîqa Yóáanaama min-íníkókáráq
Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Îtugaraq wení iyápó-annagaraq
yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópí ánayumma yukáine.

4 mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Îtunopaq
irááe. ánibo Îtuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiye:
5 “móra-nakoma ánayumma yópí mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-
anayukoma aapi kuqturáiye. ánibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa
yamá kéyatamowana numagómá áíqma nátukaiye. 6 ánibo yaímma-
anayumma óqta-marabi kuqturáiye. mikáké áruma utaráimanibo
óqta-maraboana maragóní anommá íma wáitana ánayumma aayámmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamáguraiye. 7 yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi
kuqturáiye. ánibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma
mamá táíq umátukaiye. 8 tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena
mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiye." téna Îtuma tiráiye.
óq-aimma arúbama tiráiye: "keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá
ítáaro." téna Îtuma tiráiye.

Îtuma waéqma itaí-áímmá ti-wáígóní áaimma

9 yemá Îtuni iyápó-annama waéqma itaí-áíkóní áaiqtaba Îtumma
ítama aónaraae. 10 ánibo Îtuma maará-tiraiye: "Áánûqtuma wenamáárîq
wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye.
miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itaí-áímmá itánóe. miráinata
yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ánibo yemá aamá
itánómanibo mi-wágóní áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itaí-áíkóní áaimma

11 maami waéqma itaí-áíkóní áaimma maará-uraiye. maamin-
ánáyúmmá minnâ Áánûqtun áamiye. 12 yaímma-anayumma aapimô
kuqturáimma miráuma waayúkama aamá ítáamanibo anaaékaqa
Tááqtaama iréna mi-káyúkátí íyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye.
Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma
yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye.
13 yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma
waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkómá
íma ánûqa yamá marabímá kukáiye. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq
kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama
páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. 14 mi yaímma-anayumma
áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama
aamá ítátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá
mónerabi maa-márábímá amuqá maraí-yátáákómá yúyánámmá mamá
yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye.
ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. 15 miráimanibo ánayumma
íráqô-mararaqo kuqti-wáígómá miráuma waayúkama aamá itéta
yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqôniq
umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóní aménáápáq aúyoqma makááe.

16 waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóní aménáápáqá atípáá
aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma
yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá
min-ómmá aónanoe. 17 máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa
abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. 18 keráwáqá atéqma
arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ánibo móra-nakoma móra-
yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo
káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá
téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tínnama minnâ Áánûqtu matuwániye.”
téna Îtuma waéqma itaí-áímmá tiráiye.

Îtumma anóagaraq Îtumma ábâqawaayugarare.

19 mi-kánáárâqá Îtumma anóagaraq Îtuni ábâqawaayugaraq Îtunopaq
irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Îtunopaqa
kanaaráq íma úyôwaniq urááe. 20 yaímma-wayukama Îtumma maará
téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé
kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. 21 ánibo Îtuma yauwéqma
maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé
waráiyayuma minnâ yemá ketinógaraq ketíbâqawaayue.” téna Îtuma
tiráiye.

Îtuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

22 móra-taoqa Îtuma wení iyápó-annate únópí-káárébí uyátarena timá
yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiye.
mirá titata yemá únópí-káárébí kóuraae. 23 únópí-káárégómá uyaaténa
kégoitana Îtuma aúwaguraiye. ánibo anón-uwaagoma nokaayúpímá
ôriq umá kéyoraitana nokómá únópí-káárébímá kéogiraitata yemá
únópí kumá yubékineta urááe. 24 ánibo yemá Îtumma ko awáutureta
tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta
tirááe. ánibo Îtuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-íyámá
metaikáráq yiwááguraiye. ánibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq
kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. 25 wení íyápó-annama Îtuma
timá yímikaiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq
wáiyo?” titata yemá ikatîq éta iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-tiraae:
“maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata
wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Îtuma waátáma tái-aagomma watukáiye.

26 anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááriri-maruqa
nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá
wáqe-uraiye. 27 Îtuma únópí-káárémá yuwéna mi-márúkáq witana
mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiye. átáyaa-kanaama yáuraimma
wáqtôma aneqá íma itokáiye. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo
paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. 28-29 taíbaq-yupaama
waátáma tái-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiye. aati-aatimá
waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Îtumma aónatuwena wááqa kéyena Îtuni aítaupi waaqókáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: "Îtuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo." mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiye. 30 ánibo Îtuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: "enáwîqa náawabono?" téna Îtuma titana ánibo wé tiráiye: "ááiq i-wayukamune." téna yauwéqma tiráiye. netuqyaamá tái-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta 31 Îtukaq inaa-inaa téta 'abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá tái-meyamma timíniqtaaibo ítiyuwaikaae' tirááe.

32 mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Îtukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Îtuma iyúwáitata kóuraae. 33 ánibo mi-tái-áágómá min-nákópíkémmá ayuwéta pó-anabitaa uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

34 miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. 35 miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Îtunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Îtuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. 36 ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. 37 ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Îtumma maará téta timá ámikaae: "emá keqtáá tiyuwé kóaao." téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Îtuma únópí-káárébí uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. 38 min-náqá tái-aagoma ayúwái-nakoma Îtukaq inaa-inaa téna tiráiye: "kemá etê ónááq kéune." téna tiráiye. miráimanibo Îtuma yauwéqma kétimakena timá ámikaiye: 39 "emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátáárîqo umákáiqtabama watáama mó tiyo." téna Îtuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Îtumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Îtuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Îtuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

40 Îtuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. 41-42 ánibo móra-naqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pááq uráimma min-nákóní áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-
náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Îtuni aítaupi aipaq agéna
kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-
kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Îtukaq inaatitana
wení naaúpaq uráiye. 43 Îtuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-
yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-íníkómmá
inaautámma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye.
miráitana móra-nakoma mi-kárímá íma kanaaráq atóbamakaraiye.
44 min-íníkómá Îtuni anaaépake iréna amakaq Îtuni kúberai-unakoni
aqtóráq ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárígómá
ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáraiye. 45 ánibo Îtuma ítama
aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráiye. yaímma-
wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe.
ánibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma
emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana 46 Îtuma tiráiye: “móra-waigoma
tineq ayáámma ánékukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáúnama
ketí akoqnááma yaímma tiyuwéna kóuraiye.” téna Îtuma tiráiye. 47 min-
íníkómá mi-qtátááqá káonenama aúpáq íyukaiye. miráitana wemá
iyánáaq umárena Îtuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-
kayukati yúrakaq Îtun-aneq ayáámma noiqtababi ánékuin-aaimma má
kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráiye. 48 ánibo
Îtuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá
yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí
waao.” téna Îtuma tiráiye.

49 aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayaí-náqá
Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráiye.
minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá
tiráiye. 50 ááqibo Îtuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena
tiráiye: “emá ikatîq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma
atóbéna itó-iniye.” téna Îtuma tiráiye. 51 ánibo Îtuma mi-káwáá-nákóní
naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye.
Îtuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yêmitimma káwirena
min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kíra umá yiwîqmena
Îtuma utáiye. 52 ánibo máqte-kayukama min-íyápóyábá ibiqá kéyareta
máqe-uraae. miráimanibo Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye:
“keráwáqá ibiqá íma yáráaro. min-íyápómá íma pukáiye. wemá paá
aúwaguraiye.” téna Îtuma tiráiye. 53 ánibo mi-káyúkámá Îtumma
akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-íyápómá pukuráitataboata wíráa
urááe. 54 miráimanibo Îtuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaqtorena
tiráiye: “inaarúo, itóaao.” téna Îtuma tiráiye. 55 ánibo min-ínáárúgóní
aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Îtuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa
áméro’ tiráiye. 56 ánibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyánáaq urááyamanibo Îtuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-
qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiye.

tiyááka umá kaayaq-wáyúkáma Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyíkaraiye.

9 1 Îtuma tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yááyama yorupamá
yíkarena Îtuma akoqnáágaraq náápaaakaraq yímikaimma yemá
waátáma mútûq tái-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá
atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. 2 mikáké mi-káyúkámá uréta
Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kéteta karí-wáyúkámá mamá
atóbamayikaigaae téna Îtuma timáyíkaraiye. 3 ánibo Îtuma maará-
tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáyáaro. yáumma amé
uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra naí-yátáákáráq
mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé
oro. 4 ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro.
5 ánibo mi-káyúkámá yeqtí-naaupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá
tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóéraq yauwéqma
ókaraq íma oro.” téna Îtuma tiráiye. 6 miráitata iyápó-annama máqte-
marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta
karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Îtuni watáama ítaraiye.

7 kíni Érôtima Îtuma máqte-qtataariq i-wáígóní watáama ítátuwaitana
aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema
pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. 8 káqo-kayukama tirááe: “Iráíyama pááq
iyé tirááe.” ánibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-
náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. 9 miráitana Érôtima
maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá
náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena
mikáké Îtumma aúrapi aónane uráiye.

Îtuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

10 Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma
iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Îtukaq má-tima-amikaae. ánibo
Îtuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq
Beqtáirapaq urááe. 11 anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-
kayukama Îtun anaaé waqméta urááe. ánibo Îtuma kéyimonena amuqá
maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá
yímikaiye. ánibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.
12 aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Îtunopaq
iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa
meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe.
13 miráimanibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq
maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Îtuma tiráiye. ánibo yemá
tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-
yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí
aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. 14 miráuma
taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ánibo Îtuma wení iyápó-annama
maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-
tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráiye. 15 miráuma
iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá
áíkuma máqe-uraae. 16 miráitana Îtuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena
kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte
káonena ‘tíkáiye’ tiráiye. ánibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení
iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. 17 ánibo
máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá
áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Îtuma Metáíyae’ tiráiye.

18 móra-taoqa Îtuma wenamáa nunamummá kétena máitata wení
iyápó-annama Îtute máqe-uraae. ánibo Îtuma iyápó-annama ítama
yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráiye. 19 ánibo
íyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema
nommá peraí-náré kéte. ánibo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte.
ánibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma
itó-uraiye kéte.” téta tewana 20 Îtuma yauwéqma tiráiye: “keráwáqá
kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama
yauwéqma tiráiye: “emá Áánûqtuni Metáíyama yauwéqma tiwiraí-
náqóne.” téna tiráiye.

Îtuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráiye.

21 mirá-timatuwaitana Îtuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama
maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá
áunikaraiye. 22 Îtuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa
aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq
ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa
ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye.”
téna Îtuma wenamáárîq wetábá tiráiye.
23 ánibo Îtuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá
yímikaiye: “náawabi ketinaaé waránáae ténama wemá wenamáárîq
wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé
wínna-nakoma tinaaé waraíno. 24 náawabi wení aúwaraiqtaba
aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-
matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. 25 ítáaro. móra-nakoma
wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq
umá mái-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo?
26 ánibo móra-nakoma keqtábágáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá
énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq
aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq
kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. 27 kemá
keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo
itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama
aónainoe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtun áúgoma mamá aokaríq uráiye.

28 min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-
kánáámá yáwitana Îtuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena
Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá tíséna yiwíqme utáiye.
29 nunamummá kétena máitana Îtun óíkoma mamá aokaríq kéitana
wení wáqtôgoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye.
30 ánibo kaayaq-nákórátá Îtute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyaa
Iráíyae. 31 yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna
Îtuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe. 32 Pítaagaraq kaayaq-
nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá
waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Îtuni tágama-yataakaraq
Mótetiyaa Iráíyati tágama-yataaqa aónaraane. 33 Mótetiyaa Iráíyama
Îtumma ayuwéta kóiye. kéoyana Pítaama Îtumma maará-tima-amikaiye:
“kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minnâ íráqône. ketáámá
kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma
Mótetini naané. ánibo móra-namma Iráíyana naané.” téna Pítaama
tiráiye. ánibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiye.
34 Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawááq-
umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. 35 ánibo móra-aikoma maará téna
mi-kónnápíké tiráiye: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá
umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áíkómá tiráiye.
36 min-áíkómá mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Îtuma wenamáa
máqe-uraiye. ánibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô
aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

**móra-iyapogopimma waátáma máin-
iyapoma Îtu mamá atóbamakaraiye.**

37 aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama
Îtumma aapaké kun aónaraae. 38 ánibo mi-káyúkábíkémmá móra-nakoma
anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamáa kímora-
iyapoma ákáraune. 39 ánibo mórama tái-aagoma min-íyápómá yáqtoqma
akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana
óyaupikema wayán-ágárégómá ôriq kéiye. mi-tái-áágómá áú-aiqa
aména íma yuwéna kégoiye. 40 kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá
matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae."
téna Îtumma timá ámikaiye. 41 Îtuma yauwéqma tiráiye: "keráwáqá
aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana
keráwáqtí tíyakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq
keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena
min-nákómmá timá ámikaiye: "ení iyápóma awíqme maabáq iyo." téna
Îtuma tiráiye. 42 min-íyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-
íyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Îtuma waátáma
aamá awáágútuwena min-íyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye.
43 minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta
iyánáaq urááe.

Îtuma puíníqtaba kaumobáq tiráiye.

ánibo mi-káyúkámá Îtuma máqteniq i-qtátááqtábá netuq-yúyánámmá
kéitaawana Îtuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye:
44 "keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro.
pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi
maránóe." téna Îtuma tiráiye. 45 miráimanibo iyápó-annama min-áímmá
íma ítaraae. min-áíkóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama
arútáraae. miráitata yemá ikatîq éta Îtumma min-áíkóní áaiqtabama íma
ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyo?

46 yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma
uyátá-maqma máiyo tirááe. 47 ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati
íyáqnobaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye.
48 ánibo Îtuma maará téna timá yímikaiye: "móra-nakoma ketíwîkaq
maa-pááqyán-íyápómá áwáqnaa énama minnâ kemmá tíwáqnaa íniye.
ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minnâ kemmá timátíkáitaq
yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiye. máqtemma keráwáqtí
aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaa umá maénama
wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye." téna Îtuma tiráiye.

**móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-
naqa minnâ keráwáqtí aanábóé.**

49 Yóáanema yauwéqma tiráiye: "kawáá-nákô, ketáá móra-naqa
aónáúnataama enáwîkake tái-aagomma kématuwaiye. miráimanibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá
áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiye. 50 miráitana Îtuma timá ámikaiye:
“keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma
keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minnâ keráwáqtí aanábómíye.”
téna Îtuma tiráiye.

**yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa
Îtumma paábaq watukááe.**

51 Áánûqtuma Îtumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq
uráiye. miráitana Îtuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá
ítama yarútaiye. 52 ánibo Îtuma yaímma-wayukama timáyíkáitata
aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-
wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Îtumma yokaa umákaneta
urááe. 53 miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Îtumma awíqmeta yeqtí
naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqtí
namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Îtumma íawikaae. 54 kaayaq-
íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta
Îtumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake
iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye.
55 miráimanibo Îtuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguraiye.
56 ánibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Îtun anaaé waráné i-náré.

57 yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Îtumma maará-tima-
amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.”
téna tiráiye. 58 ánibo Îtuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye:
“abááq-íyákómá muríánóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena
kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiye.” téna
tiráiye.
59 ánibo Îtuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.”
téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko
mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráiye. 60 ánibo Îtuma timá ámikaiye:
“ibáqyuwaao. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama
iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ánibo emá uré Áánûqtuma
yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Îtuma tiráiye.
61 ánibo keqnáámmá móra-nakoma tiráiye: “uyátáraana-nako,
kemá enanaaé waránáá kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí
waayúkama tiyááma mó yímíqma máéro timá yíkátuwero.” téna tiráiye.
62 ánibo Îtuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni
aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-
ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma
kanaaráq íuwiniye.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

10 1 anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá
ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata
áqnáabaq urááe. ánibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa
Îtuma wíné i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Îtuma wíníqtaba
uráiye. 2 ánibo Îtuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq
aáwakoraa umá yópí âbuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma
mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáq nunamummá tíyana wemá
Áánûqtuma yaímma mayaí-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko
mamá áíkuyikaino. 3 kéráwáqá kóoro. ánibo ítáaro. akikérá umá máa-
kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq
kégoe. 4 keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-
unamma móneqa íma mamé oro. ánibo keráwáqá aapaqá íma aagamá
waayúkate watáama tero. 5 móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-
tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero.
6 ánibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa
minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq
ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno
tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno. 7 keráwáqá mimórá-náúpáq
áátuma máéro. ánibo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá
timéta íyamma naaro. mayaíráq-nákómá kanaaráq wení meyámmá
mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. 8 ánibo
keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí
naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa
naaro. 9 ánibo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq
mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-
waigoma keráwáqtí waaqókáq maíye.’ timá yímero. 10 ánibo keráwáqá
móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma
tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma
máera maará-tero. 11 ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaítôgoma ketáái
tibíkáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq
yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainaí-kánáágómá keráwáqtí
tái-meyakaraq waaqókáq kéiye.’ tero. 12 kemá keráwáqá kétima-timune.
mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma
uyátá-maqma anómma tái-aimma wánipoana aqtó-kánáárâqá Áánûqtuma
Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma
paru umáyikaniye.” téna Îtuma tiráiye.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

13 Îtuma óq-aimma tiráiye: “keráwáqá Ítíráaeo-marupaq-wayukao,
ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq tái-yataaqa anómma pááq íniye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Beqtáira-wayukao, keráwákáq tái-yataaqa anómma pááq íniye. ánibo
kemá keráwáqtí márûkaq awaaméq-yátáárîq únnaiq umá móra-nakoma
Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq naayóbáq
yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá
waeráune téta yiráátiraae. 14 aarawaamá mamá yainánéna ínna-
kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá
anónnáma tái-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákáq uyátá-
maqma anómma anónnáma tái-meyamma timíniye. 15 ánibo keráwáqá
Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô?
miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna
min-áímmá Îtu tiráiye.
16 Îtuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma
keráwáqtí táama itaína-nakoma minnâ ketáama kéitaiye. ánibo móra-
nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minnâ kemmá anaaémma
umátikaniye. ánibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá
kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.”
téna Îtuma tiráiye.

Îtuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

17 anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Îtuma
timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-
tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa tái-aagoma
waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Îtumma timá ámikaae. 18 ánibo
Îtuma timá yímikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa
yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. 19 ítáaro. kemá keráwáqá
akoqnááma tímikaunaboaq keráwáqá kanaaráq iraakabayaakógáráq
áwáábiq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani
akoqnááma uyátánoe. ánibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá
keráwáqá táíq umátikaniye. 20 miráimanibo keráwáqá tái-aagoma
keráwáqtí táama ítáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma
máipaq keráwáqtí tíwîqa kágamaraibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna
Îtuma tiráiye.

Îtuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiye’ tiráiye.

21 mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Îtun áyáqnobaq mamá
amuq-yatááqá pááq itana Îtuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-
wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnáyaba
‘tíkáiye’ kétune. emá maami-qtátááqá itaí-yátááqá itéta ‘aamá
ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-
wayukama kéyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.
22 ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiye. ánibo móra-
nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamáa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá
Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ánibo
waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama
yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Îtuma tiráiye.
23 yemá iyápó-annama yenámáa Îtute máawana yeqtôpaq waeréna
Îtuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá
yimuqá kémaraae. 24 kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq
amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-
qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ánibo keráwáqá
íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Îtuma
tiráiye.

Taméria bake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

25 mikáké mórama ámáan-aimma yiráati-nakoma itó-urena Îtumma
makáqma aónanena uráiye. ánibo wé Îtumma timá ámikaiye:
“yiráati-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá mái-auwaraimma
mayánúnô?” téna ámáan-aimma yiráati-nakoma tiráiye. 26 ánibo Îtuma
yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama
agamatán-áíkómá kétiyo? emá náaraq umá kéyorautono?” 27 titana
min-nákó yauwéqma tiráiye: “mútûq arummá káme ení akoqnáágaraq
arun-íyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma
Áánûqtumma weqtábá akaíno. ánibo enamáárîq eqtábá ákáiniq umá
enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áíkómá
tiráiye. 28 ánibo Îtuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne.
emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna
Îtuma tiráiye.
29 miráimanibo mi ámáan-aimmo yiráati-nakoma wenamáárîq
wenáwîqa mamá íráqôniq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ánibo
ketimakaqô mái-naqa minnâ náawabiyo?” téna tiráiye. 30 ánibo Îtuma
maará téna yauwéqma tiráiye: “móra-nakoma Yérútáárebake yuwéna
Yérikobaq kukáiye. ánibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-
qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta
kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiye. 31 ánibo
mi-kánáárâqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiye.
Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake
kóuraiye. 32 móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq
iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna
kóuraiye. 33 miráimanibo Táméria bake móra-naqa ikámaraa-nakoni
namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiye. ánibo
wemmá aónaimma áyáqnobaqa aruqtabá umákaraiye. 34 ánibo amakaq
uréna matawékaraq wáááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena
min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ánibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq
mó ákarena yabírákaraiye. 35 ánibo min-náúpáq wamarááyakake
aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-
wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: "emá maa-nákókáq yabíqma
arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kói-naqa kemá
yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne." téna tiráine.
36 íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta
yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana
áwáqnaa iníkáámá uráiyo?" téna Îtuma tiráiye. 37 ánibo ámáan-aimma
yirááti-nakoma maará-tiraiye: "min-nákómá arummá itana áwáqnaa
i-náré." titana Îtuma timá ámikaiye: "emá uré min-nákómá iníq uwo."
téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Îtuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máríaae.

38 yemá maré owana Îtuma wení iyápó-annate móra-marupaq
uyábékaae. móra-inikoni áwîqa Máátaae. wemá Îtumma awíqmena
wení naaúpaq uráiye. 39 Máátaani áúkoma wení áwîqa Máríaae. ánibo
Máríaama iréna uyátárai-naqa Îtuni aítaupi maraq ya máena Îtun áama
ítaraiye. 40 miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa
kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiye. miráitana Máátaama Îtunopaq
uréna maará-tiraiye: "uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq
máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá
kéitaano? emá Máríaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno." téna
Máátaama tiráiye. 41 miráitana uyátárai-naqa Îtuma Máátaamma maará-
tima-amikaiye: "Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba
ummaa kéyaane. 42 miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá
kéiye. ánibo Máríaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiye. Máríaanopake
íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye." téna Îtuma tiráiye.

nunamummá tí-ááímmá

11 1 Îtuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. ánibo
anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení
iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako,
nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá
Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine." téna tiráiye. 2 ánibo
Îtuma maará-tima-yimikaiye:

"keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.
keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwîkoma aokaq
wáiye.
emá yabíkáánna-yataaqa maabáq kumíno.
ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá
enaúyánámmá waránátaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.
4 ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.
miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá
paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.
emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”
téna Îtuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. 5 ánibo
Îtuma maará-tima-yimikaiye: “ánibo keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma
wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení
aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá
aáwaqa timiyo. 6 ketí aanábó-nákómá ayáqtááqa-amma uréire éqéna
ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiye.
7 ánibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítái-nakoma maará téna yauwéqma
tiráiye. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana
ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-
yataaqa aménúne.’ téna tiráiye. 8 ánibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení
aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune.
emmá agaemá íma ínaaboaa ókaraq itaa-itaa inanamá wemá itó éna
máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. 9 ánibo kemá keráwáqá
kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma
móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa
kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá
ítikaniye. 10 máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá
mayaínoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo
náawabi oqtaráq pagé-page tínanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye.
11 keráwáqtí aúkáapikema móra-nakoni áanikoma aboáqtábá ‘noyááqa
timiyo’ tínanama aboámá kanaaráq iraakabayaammá amíníyô? 12 ánibo
áanikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tínnayaba kanaaráq aboámá
áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. 13 ánibo
keráwáqá tái-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqtí iyápóma yimí-
áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá
Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itaíyanama
yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Îtuma tiráiye.

yemá téta ‘Îtuma Piétebugaraq mayaímá kémayaiye’ tirááe.

14 móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Îtuma tái-aama
waqtukáiye. ánibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma
aamá áaimma átáma tiráiye. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe.
15 ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma tái-aagoni kawáá-
nápóana Tááqtaani akoqnáárake Îtuma waátáma kématuwaiye.” téta
tirááe. 16 ánibo yaímma-wayukama Îtumma makáqma aónaineta Îtuqtaba
mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. 17 miráimanibo
Îtuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqa íyana
mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaaq
uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqôniq
umá paá mánoe. 18 keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake tái-
aagomma kématuwaane kétewaq minnáyaba kétune. ánibo Tááqtaani
waayúkama yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqa íyanama Tááqtaani
akoqnáámá íma wániye. 19 móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo tái-
aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítíráaeo-wayukao, áraimma
Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaananama kanaaráq
náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá tái-aama
matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá
árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. 20 miráimanibo Áánûqtuni
akoqnáárake tái-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma
yabíkai-waigoma keráwákáq áqa iráiye.
21 ítáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena
wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá
wániye. 22 miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna
min-nákótê ááiqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení
iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa
máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.
23 ítáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minnâ wemá ketí
namuro-náqíye. móra-nakoma ketê íma mamá áíkuyenama wemá ketí
waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Îtuma tiráiye.

waátáma yauwéqma iráiye.

24 óqa waéqma itaí-áímmá Îtuma timá yímikaiye: “ánibo tái-aagoma
móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena
aagamá máni-maruqtaba abáá kéiye. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo
aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko
mánune.’ téna kétiye. 25 ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma
naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. 26 miráitana
mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma tái-aama
ko yiwíkena min-nákópí ya máqe-uraae. ánibo naayóbáqá min-nákómá
táíq umá máqe-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq
umáguraiye.” téna Îtuma tiráiye.

amuqá maraí-yátááqá mayaí-ááíné.

27 Îtuma min-áímmá ti-kánáárâqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae.
ánibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna
ááyama tiráiye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení nááma
naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraiye.” téna min-
íníkómá tiráimanibo 28 Îtuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtun áama itéta anaaé waraíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.”
téna Îtuma tiráiye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

29 taíbaq-wayukama ayú yagéguyowana Îtuma maará-tima-yimikaiye:
“íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá tái-wayukamoe. yeráwáqá móra
anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra
anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama
anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune. 30 naayóbáqá Yónaama
Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-
qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni
awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráiye. 31 anaaékaqa Áánûqtuma
aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké
(kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati tái-aaimma mamá pááq
íniye. min-íníkómá maa-márágóní aqtóráké wemá iréna Tórómónima
wení itaí-yátáákóní áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-
kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa maíye.
32 Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama
itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-
wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo
íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máiye.” téna Îtuma tiráiye.

áúgoni ómmá

33 waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: “waayúkama ómmá kúraqma
yaaregóní aménáápárábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye.
yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama
min-náúpáqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. 34 túramma
keráwáqtí túgoni óné. ánibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqtí
máqte-tuyanamma táganiye. ánibo túrakoma táíq umágínanama
keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. 35 miráinaq keráwáqá
yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo
36 keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-
turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá
tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Îtuma tiráiye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq tái-aaimma tarôq urááe.

37 Îtuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Îtumma
ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráiye. miráitana
Îtuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uraiye. 38 ánibo mi-Pérátí-nákómá
aónaimma Îtuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá
kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiye. 39 miráitana
uyátárai-nakoma Îtuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete
umá íráqôniq umátúwáanikaa uráiye. ánibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-
aaikoma ógikaiye. 40 keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma
amegaa-áúrákáráq arunóbákáráqá íyaq tarôq kéiyo? 41 ánibo keráwáqtí
táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-
qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. 42 keráwáqá máqtemma
anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá
Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá
amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma
tirummá améq ámáan-aimma wáráaro. 43 keráwáqá Pérati-wayukao,
atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá
kétikaitana waayúkama áíkuiyakaq 'anón-nare' téq miráó-maarao timá-
tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. 44 keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma
pukáa-kayukama uqtamáyíkáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata
waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire oníkáá-
káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe." téna Îtuma tiráiye.
45 mórama ámáan-aimma yiráati-nakoma Îtun áaraq yauwéqma
téna maará-tiraiye: "yiráati-nako, emá mirá té ketáágáráq timá
táwîq kéumatikaane." téna tiráiye. 46 ánibo Îtuma maará-tiraiye:
"keráwáqá ámáan-aimma yiráati-wayukao, atéráaro. keráwáqtí ummaa-
ámáán-áímmá aarawaatí yímûraaqa mûte kémaraawata yemá mûte
mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo
íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe.
47 keráwáqá atéráaro. keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni
amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá
íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. 48 keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá
nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni
amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqtí mararaakaq
íráqô-kuruma umáyíkaraae. 49 miráitana Áánûqtuma íráqômma itaí-
yátáápíké maará téna tiráine: "ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá
umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma
yíkamma puínóe. 50-51 miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqtí
yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake
aqtó-kánááráqá Êboyaa Tékáráíyaama yíkakaane. Tékáráíyamma anó-
monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq
aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkakaa-kayukayaba
íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe.
52 keráwáqá ámáan-aimma yiráati-wayukama keráwáqá atéráaro.
aamá ítama arutaí-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma
aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá
káuyaraae." téna Îtuma tiráiye. 53 Îtuma min-námmá yuwéna máápaq
kumá yaúbaitata ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ánibo yemá máqten-aimma
ítama aónaineta makáqma aónaraae. 54 miráitata yemá Îtumma kawáá
umátuweta máeta móra-aimma tínata Îtuni áúbi maréta aamá ítama
yainánéta urááe.

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

12 1 netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraaq-
amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae.
ánibo mi-kánáárâqá Îtuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-
yimikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti)
anómma auraíyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá
kétune. 2 máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa
abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa
anaaékaqa waayúkama aónainoe. 3 miráinaq keráwáqá máqten-aimma
nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágááma tínoe. ánibo keráwáqá
máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma
máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

4 ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Îtuma keráwáqá maará téq kétima-
timune. keráwáqtí amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq
puínôqtabama ikatîqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-
yataariqa kanaaráq íumatikanoe. 5 keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma
kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikátéro. wemá
wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-
irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune.
wenáaqa ikátéro.
6 keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama
karogaro-mónéqá kaayakáké meyánîq kéoe. miráimanibo mórama
pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye.
7 keráwáqtábá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqtí
tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatîqa íoro. keráwáqá taíbaq
pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Îtun-awiqa yaí-ááímmá

8 ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí
yúrakaq ketíwîqa yéna ‘emá kennáé’ tínna-waigomma waayúkagoni
Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrakaq wemmá móraiq
umákanune. 9 ánibo móra-nakoma aarawaatí yúrakaq keqtábá ‘kemá
íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma
weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrakaq wemmá
wakárakaniye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama
Áánûqtuma mi-kúmíq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo
wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóní
kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniye.
11 taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaaé waráiyataba tiwíqmeta
Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma
náápaakaraq matokáiya-kayukati yúrakaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá
ikatîqa íma éraq 'ketáámá nóine ténúnataabiyo' téq ítero. 12 Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tínna-aimma tínoe." téna Îtuma tiráiye.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aíbôqnaaboq
urái-waigoni waéqma itaí-áímmá

13 mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Îtumma maará-tima-amikaiye:
"yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátáí oótamma
ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá timíno." téna tiráiye. 14 ánibo
Îtuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: "nôraq íyo? náawaq
keráwáqtí táama ítama yainaí-náqá kemmá awaaméqá umátíkárai
keráwáqtí oótamma mamá yainaí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?" téna
Îtuma tiráiye. 15 ánibo Îtuma maará-tima-yimena tiráiye: "keráwáqá
atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-
anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq
umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiye. 16 ánibo Îtuma
mórama waéqma itaí-áímmá maará téna timá yímikaiye: "mórama
móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiye.
17 wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. 'íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí
máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiye' téna
18 aúyánánóbáqá timátuwena 'kemá maará-onune' tiráiye. 'kemá ketí
naammá yawítíma anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa
wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.'
téna aúyánámmá ítaraiye. 19 ánibo kemá keti-makómmá maará téq timá
ámenune. 'timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-
áúqá yáwiye. ánibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá
né kée amuq-yatáápí mááo.' téna aúyánánóbáq tiráiye. 20 miráimanibo
Áánûqtuma maará-tima-aminiye: 'emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa
puínóne. ánibo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minnâ náawaq
mayáníyô?' téna tíniye. 21 miráráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa
yetábá maqmá ayúmá kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-
wayukama mááe." téna Îtuma waéqma itaí-áímmá tiráiye.

taíbaq-auyanamma itaí-ááímmá

22 Îtuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: "miráitaq kemá
keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ánibo
keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa
nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. 23 túwaraimma minnâ aáwaqa íma
wáiye. ánibo keráwáqtí túma minnâ íma unáákáqtôma wáiye. 24 keráwáqá
numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma
íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma
íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma
aáwaqa kéyimiye. kéráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae.
25 keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaaráq wení
pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? 26 netuq-túyánámmá
itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá
yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaao? 27 keráwáqá wírááti-
yataaqa yópí wái-qtataakaq túyánámmá ítáaro. yemá mayaímá íma mayéta
wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune.
keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq
makáimanibo maami-kíráátí-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine.
28 wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópí wáitata aabáyaama káráma irabí
kágatuwaae. ánibo mirá-námá-káráá-qtátááqá minnâ Áánûqtuma yaqnammá
kéyabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miráráá
umá keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-
yataaqa pááqyamiye. 29 miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi
nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro. 30 maa-
márábímmá aamá íma itaí-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayaínôqtaba abáá
kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq
ommá wemá kéitaiye. 31 keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi
maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

32 ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatîqa íoro. keqtibomá
Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiye. 33 keráwáqtí oótanaa
máqte-qtataaqa waayúkaraq maráiyata meyáníq kéiyaq minnárake
móneqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ánibo móneq-
unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ánibo
Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá
keráwáqá áíkuyoro. ánibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá
waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa
namá táíqa kéumatuwaiye. 34 keráwáqtí íráqô-qtataaqo wái-marupaqa
keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayaí-wáyúkámá yokaa o-wáígóní watáama

35 yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtôma awaarakáq umá itéraq
tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq
kóuraitata mayaí-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro.
ánibo mi-káwáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá
oqtamá íyakanoe. 37 ánibo kawáá-nákómá wení mayaí-wáyúkámá
ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyáí-
wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune.
mi-kánááráqá uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-
nakoma wenamáárîq wení wáqtôma awaarakáríq umá itokéna wení
ámûrannama uréna wenamáárîq timáyikainata aáwaqa naí-yááréráq
maraq máiyanama wenamáárîq aáwaqa márú-yiminiye. 38 uyátárai-
nakoma nokáan-aukaamma iréna ya yimónáinnama mi-máyáí-wáyúkámá
yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. 39 keráwáqá maa-
qtátááqtábá túyánámmá ítama arútáaro. naakóní aboámá áqnáabaqa
'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaaráq íma iyuwáinata naammá
yawítíyuweta uyáberanoe. 40 keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá
túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi
kumíniye." téna Îtuma tiráiye.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itaí-áímmaá

41 ánibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maami waéqma itaí-
áímmá kenamáa ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?"
téna Îtumma ítama aónaraiye. 42 anibo uyátárai-nakoma Îtu tiráiye:
"náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyo? minnámo
wemá wení mayaíráqá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá
mayaí-wáyúkáráq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení
kanaaráq aáwaqa kéyimiye. 43 anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma
yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayaí-nákómá
énama kanaaráq mi-máyáí-nákómá amuqá marániye. 44 kemá keráwáqá
áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataakaqa
min-nákómmá kawáá umákaniye. 45 miráinamanibo mi-máyáí-nákómá
maará téna aúyánámmá áyáqnobaqa itániye. 'ketí uyátárai-nakoma íma
páátákáá yauwéqma yíniye.' mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena
mayaí-wáyúkáwábi mayaí-nóínímmá tebûqa kéyimena anón-aawaqa
kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama 46 mi-káwáá-
nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi
anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq
íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákena karatábáyáá
kutukáiye.

47 mórama mayaí-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma
aónatukenamanibo mi-máyáí-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna
anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. 48 ááqibo mi-máyáí-
nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tínnaiq ínanama
wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táíq umákaniye.
waayúkama taíbaq-yataaqo uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama
yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ánibo aarawaamá
taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma
anómma yauwéqma áméro.

Îtuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaaq íniye.

49 kemá maa-márábí-káyúkábíké tái-yataaqa agamá kautónaq
kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. 50 kemá
kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq
umá ummaa kéyaiye. 51 keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé
kukáiye kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq
kukáune. 52 ánibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama
móra-naupaqa máqe-iya-kayukama yaíkaaq umá ketíwîqtaba kaayaq-
ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata
kaayaq-wáímá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. 53 yemá yaíkaaq
umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma
aboámmá namuroíq umákaniye. ánibo anóama ayáámûkomma namuroíq
umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ánibo
móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana
min-íníkómá awaaikómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Îtuma
tiráiye.

móra-yataaqa pááq íni-waigoni kanaamá

54 Îtuma aarawaayábágáráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá
abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte.
‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiye. 55 ánibo keráwáqá
ítáawana anómma uwááma yóráitaq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá
kániye’ tewana áraimma mirá-teniq kéiye. 56 keráwáqá túyánámmá íma
wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq
aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwáámeqá íma
aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

57 nôraq itaráq keráwáqá kenamáárîq túyánámmá ítama arutéq arupú-
aaimma mamá kéyainaao? 58 móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá
ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá
aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá
aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma
yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aamá ítama yainaí-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainaí-
wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá
ánná-naupaq tikaíyábámíye. 59 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá
kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa
yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye.” téna
Îtuma waéqma itaí-áípí yainaí-kánááyábá tiráiye.

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

13 1 mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Îtumma timámeta
yaímma Kááriri-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátáárîq
kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe.
2 ánibo Îtuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá
ítáamma maami-Kááríri-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-
maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq
keráwáqá kéteo? 3 áraimma kétima-timune. ímiye. ánibo keráwáqá
tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe.
4 naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa
ayáqtááq-nakoma yawítímena yíkamitata pukáama minnâ yeqtí otaa-
qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá
uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaao? 5 kemá keráwáqa kétima-timune.
áraimma ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq
móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Îtuma tiráiye.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

6 Îtuma móra waéqma itaí-áímmá maará téna tiráiye: “móra-nakoma
wení yópí píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo
mórama arammá íma itáitana aónaraiye. 7 miráitana min-nákómá maará
téna mayaí-nákómmá timá ámikaiye. ‘itaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-
píkí-yágóní arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiye.
miráinaa emá ayáatuwaao. paáyaba maragóní anommá namá kánataiye.’
tínana 8 ánibo mi-tókáq-máyáí-nákómá wení anón-nakomma maará
téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana
matáainaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní
ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. 9 yanaapáq-áúqá arammá
iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’ ” téna mi-máyáí-
nákómá tiráiye. téna Îtuma waéqma itaí-áípí tiráiye.

Tabaatiráqá Îtuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

10 Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Îtuma aarawaamá watáama
timá yímikaiye. 11 ánibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá
waátáma min-íníkóní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá
abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkóní arótááukoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiye. 12 Îtuma min-ínímmá
aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení
karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiye. 13 ánibo min-íníkómmá
Îtumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-íníkómá
itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-íníkómá Áánûqtun-awiqa
múte yaútaiye. 14 Tabaatiráq Îtuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba
monoq-náúpáq-káwáá-nákómá Îtumma áyamma umákaraiye. miráitana
kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké
móra-kanaama mayaí mayánô-kanaama wáiye. ánibo móra-nakoqtaba
karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayaí-kánáábí yero.
mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiye. 15 ánibo Îtuma
yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá
túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá
kémayae. keráwáqtí purumaakaakóní naaúpaq uréq purumakaanábi
oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. 16-17 miráimanibo
maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá
abapaké kaumo-kárítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq
Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Îtuma
tiráiye. Îtuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá
urááe. ánibo máqte-kayukama Îtuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá
makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma auraí-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itaí-áímmá

18 Îtuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-
qtataakaanaq umá wáiyo? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá
ténúnô? 19 wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiye. móra-
nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópí uqmakáiye. ánibo anaaékaqa
anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna
Îtuma tiráiye.
20 ókaraq Îtuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama
kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnô? 21 wemá miráuma anómma auraí-
yátááré. móra-inikoma mi anómma auraí-yátááqá (yíqtima) maténa
anó-taapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiye. ánibo
anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiye.” téna
Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma
átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Îtuma téna tiráiye.

pááqyan-oqtama

22 Îtuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiye.
wemá aarawaamá kéyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq
wíné uráiye. 23 ánibo móra-nakoma Îtumma maará-tima-amikaiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq
tiwiráníyô?” téna tiráiye. miráimanibo Îtuma maará téna timá yímikaiye:
24 “ímiye. keráwáqá tiyáátámma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro.
kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma
uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.
25 anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye.
ánibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará
téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.”
tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá
náakakenaq irááô kemá minnâ íaonaraune.” téna tíniye. 26 ánibo
keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá
nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.”
téq tínoe. 27 miráinana naakóní aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá
náakake-kayukawaq mááo minnâ kemá keráwáqá íma timónaraune.
otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. 28 keráwáqá aónáíyata
Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá
Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamáárîq
máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaraíyana tíwáyaakake kóqá
iyániye. 29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake
uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma
yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa naínoe. 30 ánibo yaímma-wayukama
íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata
áqnáabaq wínoe. ánibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-
kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Îtuma
tiráiye.

Îtuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiye.

31 é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Îtumma maará-tima-
amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaao. Érôtima emmá
ikámma puíréna kéiye.” téta tirááe. 32 ánibo Îtuma yemmá maará timá
yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érôtima min-ábááq-íyákómmá maará mó-
tima-amero. ‘itaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq
kemá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-
kánáááráq ketí mayaímá mamá ánatanune.’ 33 íbêrabi aabáyaagaraq
ayukágaraq Érôtini márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá
óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte.
ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá
yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiye.
34 Îtuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaao, Yérútááre-
wayukaao, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq
Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq
óqtatamma kéiyaabotuwaae. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá ááíqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráuma kokóregoma áráaqa áíqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá
keráwáqá áíqma tikánáae téq kétunamanibo minnáyabama keráwáqá íma
kétikaiye. 35 miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye.
kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa
maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiye.
Áánûqtuo, íráqôniq umákaao.’ ” tínoe téna Îtuma tiráiye.

móra-naqa áíyayaamma itórái-naqa Îtuma mamá atóbaraiye.

14 1 móra-Tabaatiraqa Pérati-wayukati anón-nakote Îtuma aáwaqa ko-
man naráiye. ánibo yemá Îtumma kawáá-umatuweta máqe-uraae.
2 móra-naqo áíyayaamma itórái-naqa Îtun-amakaq iráiye. 3 Îtuma min-náqá
ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq maará
téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá
atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. 4 miráitata yemá ókaraq
aamá ítiraae. miráitana Îtuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana
kóuraiye. 5 ánibo Îtuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkáapike
móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama
Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiye. 6 yemá min-áíkáqá kanaaráq
yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

7 Îtuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba
urááe. miráitana Îtuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena maará-tiráiye:
8 “móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-
ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwîqa uyátá-maqma
anón-awiqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-
ábíqtátáráqá mánone. 9 ánibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo
ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá
ámínana wemá maíno’ tíniye. ánibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq
ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. 10 miráinana
móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq
yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma
aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-
maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama
etê máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrakaq ení anón-awiqa uwíniye. 11 taákaq
máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa
márûte yuwániye. ánibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwaína-nakoma
Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Îtuma tiráiye.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

12 ánibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana
i-nákómmá Îtuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqo mamá yokaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi
ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma
yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata
ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáé. 13 ímo miráinaama emá
anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma
táíq uráínna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-
wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. 14 yemá mirá-káyúkámá ení
aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa
arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni
anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Îtuma tiráiye.

anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

15 mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Îtute máena aáwaqa némái-
nakoma min-áímmá ítátuwena Îtumma maará-tima-amikaiye: “yemá
Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínô-kayukama yimuqá
ôriq umá kémaraae.” téna tiráiye. 16 miráitana Îtuma min-nákómmá
maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa
ínéna uráiye. ánibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna
yááyaraiye. 17 aáwaqa naí-kánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-
kayukama wení mayaí-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá
maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa
umáguraiye.” téna tiráiye. 18 miráitata máqte-kayukamo yááyai-kayukama
itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma
maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyánîq umátukaunaboaq
mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboaq ení aáwakaq íonune.’
tiráiye. 19 ánibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-
purumakaamma meyánîq umákaunaboaq kemá ko maqmá aónanune.
kemá timuqá marakáunaboaq íonune.’ tiráiye. 20 ánibo káqo-nakoma
maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq
íonune.’ tiráiye. 21 miráitana mikáké mi-máyáí-nákómá yauwéqma uréna
wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ánibo
naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayaí-nákómmá maará-
tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa
uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma
karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma
yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiye. 22 anaaékaqa mi-máyáí-nákóma
maará-tiráiye. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama
yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiye.’ téna tiráiye.
23 ánibo anó-nakoma wení mayaí-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá
máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-
kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá
ógiraikaae. 24 kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.' téna tíniye."
téna Îtuma maami waéqma itaí-áípí tiráiye.

**mórama Îtun anaaé waránáae tínna-waigoma
aúyánámmá ítama arútáyuwena waraíno.**

25 taíbaq aarawaamá Îtun anaaé waqmé kéowana Îtuma ko waeréna
maará-tima-yimikaiye: 26 "móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá
anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá
uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi
íma mániye. 27 náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaaé íwaraina-
nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. 28 nôraq íyô?
keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáe yanaa
uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-
waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq
tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo?
29 ánibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama
anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá
umá ánatanena iné. ánibo máqte-kayukama min-námmô káonetama
akáyáámmá timákaneta oné. 30 yemá maará-tinoe. 'maan-nákómá naammá
ínéna áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.' tínóe. 31 ítáaro.
móra-kinima káqo-kinite ááiqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa
máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááiq-i-wayukama
(10,000) yíkáitana ánibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000)
yagaroqtamá yiwíqme iráiye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá
aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena
i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? 32 wemá yeráwátê kanaaráq ááiqa
íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba
yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq
maréta ááiqa mamá kaayoné ínóe. 33 móraiq umá keráwáqtí aúkáapike
móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama
kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

34 úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo kaínataama náaraq
onanatááwáq átêma íníyô? 35 mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq
umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá
paábaqtaa kéyuwaae. aamá itaí taáqa wáinaqa aamá ítáaro." téna Îtuma
tiráiye. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itaí-aímmá

15 1 táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq
Îtuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae. 2 ánibo Pérati-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma
téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá
aanábóîq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye.” téta tiráae. 3 miráitana
Îtuma maará téna waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: 4 “keráwáqtí
aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-
tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq
iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-
waigoqtabama abáá íniye. ánibo min-nákómá abáá éqéna awirániye.
5 ánibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena
awíqme kóiniye. 6 naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá
kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe,
ánibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí
móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye.
7 kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. móraiq umá Áánûqtuni márûpaqa
taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitababoata
ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana
arummá waeraínatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa
mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itaí-áímmá

8 móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama
aúyokurainanama min-íníkómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa
araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye.
9 min-íníkómá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-
wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe.
ánibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao.
mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna
tíniye. 10 kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma
arummá waéráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá
maránóe.” téna Îtuma waéqma itaí-áípí tiráiye.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itaí-áímmá

11 Îtuma Ítíráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-
tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-íyápórátá yíkaraiye. 12 ánibo
maqné-íyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa
yaíkaaq umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma
yaímma kemmá timiyo.’ tiráiye. ánibo aboámá wení máqte-qtataaqa
yaíkaaq umá yímikaiye. 13 ayáqtáá kanaama íma kóuraitana
maqné-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-
marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá
tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. 14 miráitana min-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa
áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiye. ánibo min-iyápógómá
móra-yataaqa íma makáiye. 15 miráitana mórama maa-márábí-nákókáq
mayaímá ko matáiye. ánibo min-nákómá min-íyápómá timákáitana
wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. 16 aáwaraa máqte-qtataaqa íma
ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-
íyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye.
17 miráitana mikáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye.
'ketiboní máqtemma mayaí-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata
kénaae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. 18 ibáqyuwaao.
kemá ketibonôpaq kónune. ánibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-
tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa
kúmiq-yataariq uráune. 19 íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá
keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa
umátikaao.' ténúne téna mi-mábúgómá tiráiye. 20 ánibo wemá itó-uma
aboánôpaq uráiye. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá
aónaraiye. ánibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté
uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. 21 ánibo áanikoma
maará téna aboámmá timá ámikaiye. 'ketiboó, kemá Áánûqtuni
aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-
naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.' tiráiye. 22 aboámá
wení mayaí-wáyúkámá maará timá yímikaiye. 'keráwáqá uréraq ketí
kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa
waatammá umákáaro. ánibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro.
23 keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá
kénetaa timuqá marakánúnatae. 24 ketáanimma pukuráimanibo íbêqa
keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma
awiráunatae.' tiráiye. ánibo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe.
25 ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa
yauwéqma naaópaq min-áqnáááén-íyápógómá naamátûpaq kéyena
ítáimma kaapaúmma kéteta imá yarááe. 26 ánibo wemá móra-mayai-naqa
ááyarena naaúpaqa nôraq kéo?' téna ítama aónaraiye. 27 mayaí-nákómá
maará téna timá ámikaiye. 'enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá
móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma
yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.' téna timá
ámikaiye. 28 miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana
naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena
íráqôn-aimma timá ámikaiye. 29 miráitana aboámmá maará téna timá
ámikaiye. 'taíbaq-karitimaatima ení mayaímá miráuma mayaí-nákóráá
umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma
káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-
wáyúkáte timuráamuq íkémaraune. ímiye. 30 miráimanibo enáanikoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo
wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-
púrúmákáámmá ikamóne.” téna tiráiye. 31 aboámá maará téna yauwéqma
timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye.
ánibo ketí máqte-qtataaqa minnâ ennámiye. 32 íbêqa kerátámá tíyakoma
íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma
paá máiye. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna
aboáma tiráiye.” téna waéqma itaí-áípí Îtuma tiráiye.

mayaí-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

16 1 Îtuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye:
“mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá
ákaraiye. ánibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq
iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. ‘ení
mayaíráq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiye.’
tirááe. 2 ánibo min-nákómá mayaíráq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq
itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá
ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabí agamé
má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiye. 3 mi-káwáá-
nákómá áyáqnobaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiye. ‘kemá náaraq
ónúnô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé.
ketí akoqnááma íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-
kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. 4 miráimanibo
kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááríqo onatamá
ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama
mamá aanábóîq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.’ tiráiye.
5 mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma
yímíkai-kayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-
nákómá ítama aónaraiye. ‘epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq
umáq wáiyo?’ téna ítama aónaraiye. 6 ánibo min-nákómá tiráiye. ‘tiyááka-
tiyaakae (100).’ tiráiye. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá
maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-
tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaao.’ tiráiye. 7 anaaékaqa móra-naqa itana
kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘ení atábááma náaraq umáwabiyo?’ téna
ítama aónaraiye. ánibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama
(100) matáune.’ tiráiye. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye.
‘emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tíyáákámá
(80) agayaao.’ tiráiye. 8 mi-táí-káwáá-nákómá wenamáárîq wenáúgoma
áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaútaiye. miráuma
aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiye. maa-márábí-
káyúkámá yeíyáá maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-ááímmá
komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-márábí-
móméqnápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóîq oro. ánibo
anaaékaqa móneqa mayaí-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma
tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mú-tikaniye. 10 ánibo
móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq
anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. 11 maa-marábí-móméqá íma yabíqma
arutáiyanama náawaq kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínô?
12 ánibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq
emmá ennámá amíníyô? 13 móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq
mayaímá íma kanaaráq mayániye. ánibo móra-nakomma ítama táíq
kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq
itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Îtuma tiráiye.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

14 Pérati-wayukama móneqtabama ôriq umá kéyikaitataboata Îtumma
aábê-aimma timá ákaraae. 15 ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye:
"keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata
yemá keráwáqtí tíwîqa mamé uíkáae kétemanibo Áánûtuma keráwáqtí
tíyaqnobaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaq anó-qtataaqa
wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiye.
16 Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima
netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá
yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni
amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minnâ
Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ánibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna
íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa
wéyáwé uráitata máqte-kayukama kéyikaitataboata mayánéta inaamu
kéguyoe. 17 ítáaro. aabayákáráq maa-márágáráq ánatani-waigoma
ummaamá kéyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-
waigoma ummaa uyátá-maqma kéyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Îtuma tiráiye.

18 máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma
yemá aaraukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá
ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kéyawaaqiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

19 naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá
kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtô áátuma
umátokaiye. ánibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye.
20 ánibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa
máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kerémmá karái-nare. 21 min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma
móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá
kuqtínama áíqma namá tímûtanaae téna éwaine. ánibo iyákómá iréna
min-nákóní aneke náomma umánaraae. 22 anaaékaqa min-áwáyóq-náqá
púítata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate
yagaroqtamá máqe-uraiye. ánibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq
púítata maméta mó uqtamákaraae. 23 ánibo móneqa makái-nakoma
áítanobaq máena aíq-irayaba ôriq uráiye. ánibo min-nákómá múte
aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqe-uraiye.
24 móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiye. 'ketibomá Áabaraao!
emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma timákénana ayáánaubiqa
nopí márú yamátuwena timáábíraq maraínana yatí umátikaino. timáábíraq
iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiye.' tiráiye. 25 miráitana Áabaraama
maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema
íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine.
íbêqa maa-márúkáqá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-
yatáápí máitaa emá aíqa í-yátáápí máane. 26 óq-yataare. ketáágáráq
keráwákáráqtí aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá
kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá
aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ánibo
yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq
aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiye. 27 ánibo
móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá
ítama káonaune. emá Aráátaratimma timákénana ketiboní naaúpaq
wíno. 28 mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbâtiwaayuma yíkaraune. ánibo
Aráátaratima akoqnáá-aimma yepímmá móma tíno. yegáráq maa áwáábiq-
marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaíyábáé.' tiráiye. 29 miráitana Áabaraama
maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí
yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna
Áabaraama tiráiye. 30 ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye.
ketibomá Áabaraao, wé minnâ kanaaráq íiniye. miráimanibo mórama
pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá
waeránóe.' tiráimanibo 31 Áabaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá
Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama
kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq
yirummá íma waeréta íma itánoe.' téna Áabaraama tiráiye." téna Îtuma
maamin-áímmá waéqma itaí-áípí tiráiye.

**táí-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá
amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.**

17 1 Îtuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye:
"yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yataapi yuwánimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi
iyuwaína-waigomma weqtábá tái-meyamma anaaékaqa wániye.
2 keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-
yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá
anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma
tái-aaimma mamá pááq íniye. 3 keráwáqá atéqma arútáaro.
enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ánibo
wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq
yuwé awikamákaao. 4 wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq
otaa-qtátááríq umákena abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará
téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa
aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Îtuma tiráiye.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

5 awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Îtumma
maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá
mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao." téta tirááe. 6 ánibo
uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: "keráwáqti itáíq-itaiq umá
yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá
mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamáárîq agíqme únópí
koma karuyuwo.' tíyanama paá keráwáqtí táama warániye.

mayaí-nákóní áaimma

7 ítáaro. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma móra mayaí-náqá
meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi
tipi-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana
wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.'
téna tíníyô? 8 ímiye. wé maará-tima-aminiye. 'emá ketí aáwaqa yokaa
umátíkare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-
timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa
nommá nánóne.' téna tíniye. 9 ánibo meyámá íma mayéna kaayóq-
nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba 'tíkáiye' tíníyô? ímiye.
10 miráinaq keráwákáráqá 'Aánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá
mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. 'ketáámá paá-mayai-
wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaímá mamá ánataraunatae' tero."
téna Îtuma tiráiye.

tiyááka-karu-wayukama Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

11 Îtuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Kááriri-
aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiye. 12 móra-marukaq witata
tiyááka-karu-wayukama aapaq Îtumma ya aónaraae. ánibo yemá nékaq
ya itó-ureta 13 anókaq ááyama tirááe: "Îtuma kawáá-nákô, emá keqtáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arummá umátikaao.” téta tirááe. 14 Îtuma yemmá yimónawaaena
maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq
keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Îtuma timá yímikaiye. ánibo mi-
kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqôniq umáguraiye.
15 tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma
wení aúgoma íráqôniq umágitana yauwéqma Îtunopaq uréna anókaq
ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. 16 mi-kárú-nákómá Îtuni aúbáq
óípake marabí aténa ‘tíkáiye’ téna tiráiye. Táméria bake Yéqtaaeo-nare.
17 Îtuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama
atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítíráaeo-
wayukama náakaraq mááo? 18 káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awiqa íyaq
múte yauyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq
Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyô?” téna Îtuma tiráiye. 19 ánibo Îtuma
min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaao. keqnáámmá ení
itáíq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.”
téna Îtuma tiráiye.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

20 Pérati-wayukama Îtumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma
yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Îtuma yauwéqma
maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama
aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. 21 aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-
naqa maa máiye aqá mera máiye.’ téta máqtemma ítinoe. ímiye.
Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqtí aúkáapi wáiye.” téna Îtuma
tiráiye.
22 ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaékaqa
móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-
kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq
ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’ 23 yaímma-wayukama maará
téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’
tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. 24 aabáyúma yoqmá
ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá
umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata
máqtemma aónanoe. 25 miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni
Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama
awéqtáma yuwánoe. 26 naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá
Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. 27 Nóaani kanaaráqá
yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana
Nóaama únópí-káárénóbáq uyábékuraiye. ánibo mikáqá anón-nomma
auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. 28 keqnáámmá
Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa
néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánîq éta máqte-qtataaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá
naammá éta urááe. 29 ánibo Arótima Tótômabaq yuwéna ópaq kóitana é
mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kúmínikaa
umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. 30 móraiq umá
Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.
31 mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení
ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékena wení ótamma
ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma
yauwéqma naaópaqa íwíno. 32 keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama
túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq
yawítíma iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna 'ení aara-iyápómá
yiwíqme péqmare paábaq kóaao. ánibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq
waéqma íaonaao.' titata kégopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma
aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) 33 náawabi wení paá
mái-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ánibo
náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma
mayániye. 34 kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá
kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa
awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. 35 ánibo kaayaq-íníkórátá
aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-
inimma ayuwániye. 36 ánibo kaayaq-nákórátá yópí máraiyapikemma
móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye." téna
Îtuma tiráiye. 37 miráitata yemá Îtuni iyápó-annama min-áímmá itáa
eta maará-tiraae: "uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq íníyô?"
téta tewana Îtuma maará téna yauwéqma tiráiye: "pukáa-kayukati
arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe." téna atékéraq min-
áwáámeqtábá aónama arútáaro. Îtuma tiráiye.

aaragómá aamá ítama yainaí-nákóqtábá tíwáqnaa íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itaí-áímmá

18 1 Îtuma wení iyápó-annama móra waéqma itaí-aímmá timá
yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana
Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. 2 Îtuma maará-tiraiye:
"móra-marukaqa aamá ítama yainaí-náqá máqe-uraiye. ánibo min-
nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatîq
uráiye. 3 ánibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-
aatimá min-íníkómá aamá ítama yainaí-nákókáq iréna maará má-tiraiye.
'ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá
tíwáqnaa umá aamá ítama yainaao.' téna tiráiye. 4 áqnáabaqa aamá ítama
yainaí-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará
téna aúyánánóbáqá tiráiye. 'kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatîq waayúkati
yáakaraqa íma kéikatunamanibo 5 maami keqtoq-íníkómá kemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbô ka-íyábábóaq áwáqnaa ónúne.' téna aúyánánóbáqá tiráiye. 6 ánibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: "keráwáqá maami ítama yainaí-táí-nákóní áama ítáaro. 7 min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaraíyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní íyabiyo? 8 owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyanawaq yimónaniyo?" téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnáá iyábá Îtuma tiráiye.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayaí-nákóní waéqma itaí-áímmá

9 yaímma-wayukama téta 'ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe' téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiye: 10 "kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. 11 ánibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiye. 'Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoaq kemá ekáq 'tíkáiye' kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ánibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq 'tíkáiye' kétune. 12 máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.' téna tiráiye. 13 miráimanibo táákiti-moneqa mayaí-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. 'Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaao.' téna tiráiye. 14 kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayaí-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. ítáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márûte yuwániye. náawabi wetábá wení áwîqa márúte yuwaína-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yauwíniye." téna Îtuma tiráiye.

pááqya-noiyapoma Îtuma íráqôniq umáyíkaraiye.

15 yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Îtunopaq irááe. yemá téta Îtuqtaba min-nóíyápóráq ayáánapo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Îtuni iyápó-annama minnâ aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. 16 ánibo Îtuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtóráaro.
Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe.
17 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-
aatimá áwáqnaa kéipoana miráráá umá móra-nakoma pááqyan-iyaporaa
íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma
ímiye.” téna Îtuma tiráiye.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

18 móra anó-nakoma Îtumma maará téna ítama aónaraiye: “íráqô-
yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. 19 ánibo Îtuma maará
téna tiráiye: “nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu
wenamáa íráqôniq kéiye. 20 emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá
íma yataiyo. waayúkama íma ikámma puyuwo. moyámmá íma mayaao.
káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaao. emá enanó-enaboni aménáápáq
mááo.” téna Îtuma titana 21 anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá
kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáán-áímmá
máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiye. 22 Îtuma min-áímmá itáá
ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtórárîq urááne. ení
máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyáníq kéiyaa mi-mónéqá mamá
áwáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-
marupaq kateko-yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe ketinaaé
waraao.” téna Îtuma timá ámikaiye. 23 miráitana min-ánó-nákómá min-
áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá
makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiye.
24 min-náqá aónawaaena Îtuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-
yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama
kammáa kámagoe. 25 káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama
kammáa ainíkáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu
yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Îtuma tiráiye.
26 waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaaráq
náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?” téta tirááe.
27 ánibo Îtuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma
ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Îtuma tiráiye.
28 Pítaama maará-tiraiye: “itaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái
ótakaraqa yuwétaa enanaaé kéwaraunataae.” téna titana 29 Îtuma
maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-
kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá
ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama 30 kanaaráq
Áánûqtuma íbêqa maa-kánááráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma
yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayánoe.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

31 Îtuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóíyápómá yiwíqma
yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq
uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna
arammá iyániye. 32 yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi
maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta
wiráati wirakánoe. 33 ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo
kaumo-kánáárâqá itó-iniye.” téna Îtuma tiráiye. 34 miráimanibo wení
iyápó-annama Îtuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítíráaeo-
wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkóní áaimma
aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Îtuma mamá atóbamakaiye.

35 Îtuma Yérikobaq waaqókáq úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóní
áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiye. 36 min-
áúgáróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará
téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna
tiráiye. 37 ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Îtuma Náátárêtibake-naqa
kéiye.” téta tirááe. 38 ánibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama
tiráiye: “Îtuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá
umátikaao.” téna tiráiye. 39 áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá
awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-aúgáróq-
nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo
kemmá arummá umátikaao.” téna tiráiye. 40 ánibo Îtuma waaqókáq ya
itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme
yero.” téna tiráiye. min-áúgáróq-náqá waaqókáq itana Îtuma maará
téna ítama aónaraiye: 41 “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiye.
ánibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá
keqnáámmá túramma aónanaae téq kétune.” téna titana 42 Îtuma
maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-
yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Îtuma tiráiye. 43 miráitana
páátákáá min-nákóní aúrakoma íráqôniq umágitana aúramma aónarena
Îtun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ánibo aarawaamá
minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Takíatini watáama

19 1 Îtuma Yérikobaq uyábékaimma 2 mikáq móra-naqa máqe-
uraimma min-nákóní áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa
mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáiye. 3 ánibo
Takíatima Îtumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taíbaq-wayukabikema kanaaráq Îtumma íma aónaraiye. 4 ánibo
Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena
Îtumma aónainena uráiye. ánibo wemá 'Îtuma maan-ákáq íniye' téna
aúyánámmá ítaraiye. 5 Îtuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena
maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá
ení naaúpaq mánune." téna Îtuma tiráiye. 6 miráitana Takíatima
páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Îtumma awíqmena wení naaúpaqa
kóuraiye. 7 ánibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta
maará-tiraae: "Îtuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téta
tiráámanibo 8 Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-
amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaaq
uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ánibo kemá móra-nakomma
kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa
kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne." téna tiráiye.
9 miráitana Îtuma maará-tima-amikaiye: "íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá
Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-
annabikemanibo íbêqa arummá waeráiye. 10 minnâ Waayúkagoni Áráaqa
iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna
uráiye." téna Îtuma tiráiye.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itaí-áíné.

11 yemá min-áímmá ítátuwaawana Îtuma móra waéqma itaí-áímmá
timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma
yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae.
12 ánibo Îtuma maará-tiraiye: "mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-
mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá
yauwéqma yíniye. 13 íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-
wayukama yiwíkena móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiye.
maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá maami-mónéqnápó mayaímá mamá
amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.' téna tiráiye. 14 miráitata
wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá
kóitata yaímma-wayukama timáyíkáawata anaaé waqmé urááe. ánibo
yemá maará mó-tiraae. 'maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba
íkétikaitaae.' téta tirááe.

15 min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa
yauwéqma iráiye. ánibo wé maará-tiraiye. 'naayóbáqá móneqa
yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq
umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.' téna tiráiye. 16 áqnáabaq-
nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama
tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémayeq amuq-yáúmá (200)
matáune.' téna tiráiye. 17 ánibo kínima maará-tiraiye. 'emá íráqô-mayai-
napoa emá kateko-máyáímá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umá kárutaanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboaa tiyááka-
ano-marukaqa yabi ínóne.' téna tiráiye. 18 anaaékaq móra-nakoma
iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake
mayaímá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.' téna tiráiye. 19 ánibo
kínima maará-tiraiye. 'móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.'
téna tiráiye. 20 káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-
nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiye. kemá móra-wannaabi
atáá-umatuweq ákaraune. 21 kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá
máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma
yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá
enáaqa kéikatune.' téna tiráiye. 22 ánibo kínima mi-máyáí-nákómmá
maará-tima-amikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá
emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá
máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá
yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? 23 ánibo
nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma
yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô?' téna tiráiye. 24 mi-kínímá
waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá min-
nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma
áméro.' téna tiráiye. 25 ánibo yemá maará-tima-amikaae. 'uyátáraana-
nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiye.' téta tewana 26 mi-kínímá
maará-tiraiye. 'kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq
matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma
pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike
yabítuwanune. 27 ánibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái
kínimma máiyaba 'íkétikaitaae' tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra
ketúrakaq yíkamma púyoro.' téna kínima tiráiye." téna Îtuma waéqma
itaí-áímmá tiráiye.

Îtuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráiye.

28 Îtuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq
uráin-amma arááyamaena uráiye. 29 ánibo Îtuma Béqtápégibaqa
waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwîqa
Óríbêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq
urááye. 30 Îtuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: "kenákámá mera-
márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo
aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire
uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. 31 ánibo móra-nakoma kenákámá
ítama aónéna 'nôraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?'
tínakama kanaaráq kenakámá yauwéqma maará tekao. 'uyátárai-nakoma
maaminnáyaba itakaé tekao.' téna Îtuma timá yímikaiye. 32 Îtuma kaayaq-
nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wáitata aónaraaye. 33 yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma
káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye.
‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata
34 yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta
timátuweta 35 naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Îtunopaq iréta min-ótíráá-
kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Îtumma min-ámúrááq ákáawana
máqe-uraiye. 36 ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma
maméta aapitáá wíqmakaae. 37 Îtuma Yérútáárebaq waaqókáq Óríbêti-
anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma
yimuqá makááe. Îtuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba
anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae. 38 yemá maará téta ááyama
tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwîkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq
kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq
anómma tágama-yataaqa wáiye.” téta tirááe.
39 ánibo yaímma Pérati-wayukama mi-táíbáq-wáyúkánóbáq máqeokake
Îtumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-
annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. 40 ánibo Îtuma maará
téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí
máiyanama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáiye.

41 Îtuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáiye.
42 Îtuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae
téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqtí taákoma kanaaráq
íkéitaiye. 43 keráwáqá ítáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama
keráwáqtí namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa
ikúma aúyatikanoe. 44 keráwákáráq keráwáqtí waayúkagaraq máqtepaq
tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá
mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama
túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq
tíkameqe yuwánóe.” téna Îtuma tiráiye.

**anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá
máyáa-kayukama Îtuma yíkamma wakáiye.**

45 Îtuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta
meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiye.
46 Îtuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá
tí-námmá waíno.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-
káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiye.
47 aati-aatimá Îtuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye.
ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aarawaatí anó-kayukagaraq Îtumma ikámma puínón-aqtaba abáá-
uraae. 48 miráimanibo máqte-kayukama Îtun áama itáíyábá ôriq umá
yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

yemá Îtuqtaba 'náawaq náápaamma ámikaiyo' téta ítama aónaraae.

20 1 móra-taoqa Îtuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá
kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá
yímikaiye. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-
wayukagaraq anó-kayukagaraqa Îtunopaq irááe. 2 yemá maará téta
Îtumma timá ámikaae: "emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq
matokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá
ámikaiyo?" téta ítama aónaraae. 3 ánibo Îtuma maará téna yauwéqma
timá yímikaiye: "kegáráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq
kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minnâ 4 Yóáanema nommá
péqyikai-qtataaqa minnâ Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?"
téna tiráiye. 5 ánibo yeíyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: "ketáá
maará téqtaa minnáma 'Áánûqtunae.' tenanatáámá Îtuma maará-tiniye.
keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye. 6 ánibo
ketáá téqtaa minnáma paá 'waayúkati minnáe.' tenatatáámá máqte-
kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ánibo yemá Yóáaneqtaba
Áánûqtuni amuné-náré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae."
téta tirááe. 7 miráitata yemá maará téta Îtun-aaraq yauwéqma tirááe:
"Yóáanema nommá pérái-qtataaqa náakakenaq iráiyô minnâ ketáá
íaonaraunataae." téta tirááe. 8 ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye:
"móraiq umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-
naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune." téna Îtuma tiráiye.

tái-wayukama wáááni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itaí-áíné.

9 Îtuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itaí-áímmá
timá yímikaimma maará-tiraiye: "móra-nakoma wáááni ara-tómmá
yoqmakáiye. ánibo min-nákómá wáááni-aramma uqmá yaímma-wayukati
iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye.
10 anaaékaqa wáááni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá
móra-naqa timákáitana wáááni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráiye.
anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópíkén-ááwáqá amígáae
téna timákáitana uráiye. ánibo wáááni ara-tókáq yabíkáa-kayukama
mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna
paá kóuraiye. 11 keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana
uráiye. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna
paá yauwéqme kóuraiye. 12 ánibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa
timákáitana uráiye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq
iyaabótukaae. 13 miráitana wáááni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘kemá náaraq ónúnô? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minnâ
timákáanana wíniye. ánibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráiye.
14 miráitata wáááéni ara-tókáqô mayaí máyaa-kayukama aónaamma
anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá
anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-
náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae.’
tirááe. 15 ánibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wáááéni ara-tókóní
áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiye. ítáaro.

wáááéni ara-tókóní aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo?
16 yókóní aboámá iréna wáááéni ara-tókáqô mayaí máyáa-kayukama
yíkamma puyéna wáááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.”
téna Îtuma tiráiye. ánibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae:
“wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. 17 miráitana Îtuma
mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aainaq wáiyo?

‘maamin-óqtámmá mayaí-wáyúkámá
paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa
naakóní akoqnáá-abokaa kéiye.’

18 maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo kuqtétama yemá
ikámma púbuyaginoe. ánibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo
kuqténama min-nákómmá ikámma púbúyama obamá aúqtuwaniye.”
téna Îtuma tiráiye. 19 ánibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-
monoq-wayukagaraqa yemá ítáamma Îtuma yeqtí yúbi maréna waéqma
itaí-áímmá tiráiye. miráitata é mi táoq Îtumma yáqtoraneta urááe.
miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Îtumma íma yáqtokaae.

Îtuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

20 ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq
Îtumma aatómáq urááe. kuqtarurîq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá
kaaqaari-áímmá timátuweta Îtumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-
wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánéta urááe. 21 ánibo yemá
maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma
arupú kéitaaboaa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati
anón-iwiqtabama íma ikatîq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma
kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. 22 emá nóine téq aúyánámmá
kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa
aménúnataabi íyabiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae. 23 miráimanibo
Îtuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-
yimikaiye: 24 móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwîkaraq
waímma náawabiyo?” téna tiráiye. ánibo yemá maará-tima-amikaae:
“Títaani amané.” téta tirááe. 25 ánnibo Îtuma maará-tima-yimikaiye:
“móra-yataaqa Títaannamo wárainaqa kanaaráq Títaamma áméro. ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni móra-yataaqo wáinaqa kanaaráq Áánûqtumma áméro.” téna
Îtuma tiráiye. 26 miráitata Îtun áarakemma aarawatí yúbáqá Îtumma íma
yáqtóráawaniq urááe. Îtuma min-áímmá yauwéqma timá yímiqtaba yemá
taíbaq-yuyanamma ítáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Îtumma ítama aónaraae.

27 yaímma Táátûti-annabike-kayukama Îtunopaq irááe. yemá Táátûti-
wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. 28 ánibo yemá
maará téta Îtumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá
maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa
iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa
awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. 29 itaao. mórama ye
wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra
aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiye. 30 anaaékaq ábâkoma
min-ínímmá matáiye. 31 anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá
maténa móraiq umá pukuráiye. ánibo keqnáámmá móraiq umá abapaké
móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta
máqtemma pukurááe. 32 miráitana min-íníkógáráq pukuráiye. 33 ánibo
pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo?
abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Îtumma ítama
aónaraae. 34 minnáyaba Îtuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq
íbêqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae. 35 anaaékaqa aarawaamá
pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá
íma auránoe. 36 ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá
umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáíyapike mamá itó-
umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. 37 ánibo Mótetigaraqa keqtáá
tiráátenataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae.
pááqya-tabikemma iramô karái-waigoni watáagoma maará-tiraiye.
‘uyátárai-naqa minnâ Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq
Yáakoboni Áánûqtue.’ 38 Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-
áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma
máiye. ímiye. wemá minnâ paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení
aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Îtuma tiráiye. 39 Îtuma
mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta
yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe.
40 ánibo yemá ikatîq éta ókaraq Îtumma íma ítama aónaraae.

**yauwéqma yiwiraí-náqá Metáiyama náawabiyo téna
Îtuma Pérati-wayukaraq ítama káonaiye.**

41 Îtuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye:
“nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? 42 naayóbáqá
agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.
emá ketiyáán-urapaq márenaraq
43 anaaékaqa kemá
ení namuro-wáyúkámá mamá
ení aítauq aménáápáq yíkáanata wínoe.’
téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. 44 Tébitima wenamáárîq
wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini
áanikoma máiyo?” téna Îtuma tiráiye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

45 máqtemma aarawaamá máeta Îtun áama ítaraae. ánibo Îtuma maará
téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: 46 “keráwáqá ámáan-aimma
yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta
uréire íyábá ôriq umá kéyikaiye. yemá téta waayúka áíkuiyakaqa
uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte.
ánibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa
umáyikaiyata anón-aawaqo naí-kánááráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa
aáwaqa nánátaae kéte. 47 ketoq-nóínímmá yetí naammá íma meyáníq
ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-
nunamumma kéte. aamá ítama yainaí-kánááráqá yemá anómma
tái-meyamma mayánoe.” téna Îtuma tiráiye.

keqtoq-íníkómá Áánûqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikaiye.

21 1 Îtuma aónama kéyautena aónaimma móneqa ôriq umá makáa-
kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta móneqa maraí-yáwáápí
móneqa má-makaae. 2 ánibo Îtuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá
awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-
yawaapi mó-makaiye. 3 Îtuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma
kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkómá awaikómá pukuráin-inipoana wemá
anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiye. 4 máqtemma maa-
káyúkámmá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq
yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkómá íma taíbaq-moneqa
makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-
moneqa íma matokáiye.” téna Îtuma tiráiye.

“anó-monoq-namma táíq umáginiye.” téna Îtuma tiráiye.

5 yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá
umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana
Îtuma maará-tiraiye: 6 “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma
móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-
oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq
yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Îtuma tiráiye.

7 yemá Îtumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-
kanaararaq mi-qtátááqá pááq íníyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq
ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.
8 ánibo Îtuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá
keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwîkaq iréta
maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiye.’
tínômanibo kerawáqá íma yinaaémma ko wáráaro. 9 anaaékaqa
webómá kéeta anón-aaiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaaráq íma
ikatîqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá
páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Îtuma tiráiye. 10 móragaraq Îtuma
maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama
itó-uma ááiqa umáyikanoe. ánibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-
kinini wayúkate ááiqa ínoe. 11 ánibo maa-márábímmá anómma márûma
kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta
anó-karima mayánoe. ánibo taíbaq anómma tái-yataaqa aabayákáqá
anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-
waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.
12 miraímanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá
yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tíkareta aamá
ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwîqtaba
mamá kíni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. 13 ánibo
mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-
yiminoe. 14 miráinaq keráwáqá mi-kánáárâqá átê-wataama Áánûqtutaba
kanaaráq timá-yiminoe. 15 kemá kenamáárîq arupú-aimma túyánákáq
mamáráanana itaí-yátááqá timíniye. ánibo minnámo timá tíménna-
aimma keráwáqtí namuro-wáyúkámá kanaaráq íaratinoe. 16 keqtibomá
keqtinóma keráwáqtí móra-naaegoma keráwáqtí tibâqawaayuma
keráwáqtí aanábómá mamá keráwáqtí namuro-wáyúkátí iyáápi mamá
tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. 17 kekákéné
téta máqte-kayukama keráwáqá tiwáágínomanibo 18 keráwáqtí
tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. 19 keráwáqá
akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqtí túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Îtuma tiráiye.

20 miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáíyata ááiq-i-wayukama
Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márûqa
mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. 21 mi-kánáárâqá Yúría-marupaqo
máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ánibo yaímma-wayukama
Yérútááre-marupaqo máiya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro.
ánibo márûkoni aaumépaqo máiya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

márúpáqá íma úyoro. 22 maami-kánáámá anónnáma tái-meyamma
mayaí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-
kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye.
23 mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náámma
kéyime-noinikaraqa tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá
pááq ínatama mi-kánááráq Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma áyámma
umáyikaniye. 24 yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma
képuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma
yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ánibo káqo-kayukati
yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igárîq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá
ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Îtuma kumíniye.

25 ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrárábi wíyokakaraq
wiyókákáráqá pááq íniye. ánibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama
kémetainata máqten-anna-wayukati íyákoma táíq kéinata ikatîq ínoe.
26 maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma
kéiteta ikatîq kéiyana yúgabaaq ínata kekaaq ínoe. aabayákákémmá
wiyókómá kanageq ínípoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. 27 mi-
qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq
kumínímma anómma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye.
28 anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá
keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwiráni-
kanaama íbêqa waaqókáq wáiye.” téna Îtuma tiráiye.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

29 móra waéqma itaí-áímmá Îtuma maará téna timá yímikaiye:
“keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. 30 aónáawana aúgen-
anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae.
31 móraiq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaqa kanaaráq
keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma
átáma yínéna kéiye.
32 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá
íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe.
33 aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

34 miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-
qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma ítáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá
wáááni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-
umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá
keráwáqá yáqtoraniye. 35 mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waakákoraa umá pááq íniye. 36 aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe
máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma
kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnááma
timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-inoe.” téna Îtuma
tiráiye.
37 máqte-kanaaraqa Îtuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena
nokáámma Óríbêti-anuraq aúmá ko kéwaine. 38 ánibo aarawaamá
nokáapaq itó-uma Îtunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq
yama itéwaone.

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq
‘Îtumma awíqma yiménúne’ tiráiye.

22 1 aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá
áwîqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiye. 2 uyátárai-
monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Îtumma
ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. 3 ánibo
Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnobaq pékaima óq-awiqa Itikááriotie.
wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-íyápó-ánnábíkéné. 4 ánibo wemá
Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake
kawáá-wáyúkágáráq watáama téna Îtumma mamá yeqtí iyáápi maránín-
aimma mó-tiraiye. 5 miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa
Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. 6 ánibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima
kanaaráré timátuwena Îtumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-
uraiye. taíbaq aarawaamá Îtute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna
awé uráiye.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

7 aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráiye.
mi-kánááráqá mórama tipi-típi-naateqa ikaméwaone. 8 miráitana Îtuma
Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye:
“kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa
naano.” téna tiráiye. 9 ánibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá
náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. 10 ánibo Îtuma maará-
tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq
uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake
aapaqá kenákámá timónáí-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé
wíyana wemá ko peraínna-naupaq ko péráákao. 11 min naakóní aboámmá
maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí
iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma
náanaq wáiyo? tiyé téka timá ámekao.’ 12 mirá tíyana yanaa móra amá
aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yáárégáráq abíqtátágáráq wái-
namma tiráátíno. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá yokaa okao.” téna Îtuma tiráiye. 13 ánibo min-nákámá uréta Îtuma
tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Îtuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

14 kanaamá pááq umágitata Îtuma wení iyápó-annagaraq yaareráq
máqe-uraae. 15 ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá
ôriq umá tíkáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq
anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. 16 kemá keráwáqá kétima-timune.
kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni
awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq
nánúne.” téna Îtuma tiráiye. 17 ánibo Îtuma móra-kaapuma maténa
Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma
matéraq yaímma timakaq oro. 18 kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-
nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq
íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Îtuma tiráiye. 19 ánibo
keqnáámmá Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena
mapámma yímítuwena Îtuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye.
keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá
ítáaro.” téna Îtuma tiráiye. 20 anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá
wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni
aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá
káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.
21 miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-
yááréráq máiye. 22 owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma
timákárain-amma waránéna kéiye. miráimanibo min-nákóma kemmá
mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma
tái-meyamma wemá mayániye.” téna Îtuma tiráiye. 23 Îtuma mirá-
timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq
mirán-ááímmá tarôq íníyô?” tiráae.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyo?’ tiráae.

24 ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí
aúkáapimma uyátá-maqma anómma máiye téta téite kéowana 25 Îtuma
maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení
akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama
‘waayúkati aanábóé’ téta yenamáárîq yetábá kéte. 26 miráinaq keráwátê
móraiq íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma
paá-nakoraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá
kaayóq-nákáá umá maíno. 27 náawaq uyátá-maqma anómma máiyo?
aáwaqa naíráqô mái-narabi mayaí-nákómá aáwaqa ikámmena máma
ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq mái-nakoma wemíye.
miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 taíbaq-kanaama kekáq tái-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê
máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. 29 ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-
maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá móraiq umá
kétimune. 30 annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa naí-yáárérâq
máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-
abitataraq maéq Ítíráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá
ítama yainaí-wáyúkámá mánoe." téna Îtuma tiráiye.

Îtuma téna Pítaaqtaba 'anaaémma umátikaniye' tiráiye.

31 Pítaamma Îtuma timá ámikaiye: "Tááímonio, Tááímonio, emá itaao.
Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma 'miráuwo' timá ámikaiye. 32 kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana
áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá
yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá
umáyikaao." téna Îtuma tiráiye. 33 ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye:
"uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaq ónáae téq yokaa kéune. kemá
etê puyónáae téq yokaa kéune." téna Pítaama Îtumma timá ámikaiye.
34 ánibo Îtuma maará-tiraiye: "Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-
nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té 'kemá Îtumma íaonaraune'
té kaumobáq tinóne." téna Îtuma tiráiye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

35 maa-márábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanapoana Îtuma
maará-tima-yimikaiye: "naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá
timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-
anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánáárâqá móra-yataaqtabama uráanabi
íyabiyo?" téna ítama aónaraiye. ánibo yemá yauwéqma maará-tiraae: "ímiye."
téta tirááe. 36 miráitana Îtuma maará téna timá yímikaiye: "íbêqa móra-
nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama
paá mayaíno. ánibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení
kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimena minnárake móneqa maténa
mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. 37 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá
keqtábá maará kétiye. 'otaa-káyúkábí ákaraae.' tiráiniq umá maamin-áíkómá
kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé.
máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé." téna
Îtuma tiráiye. 38 ánibo yemá maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá aónaao.
ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae." téta tirááe. ánibo Îtuma
yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "kínna kanaaráqíye." téna tiráiye.

Îtuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

39 Îtuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá
Óríbêti-anuraq uráiye. ánibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 min-áúkápáq iréna Îtuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye:
“keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-
yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáíno.” téna tiráiye. 41 mikáké Îtuma
mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiye.
mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. 42 “ketiboó,
emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq
matuwaao. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.”
téna Îtuma nunamupí tiráiye. 43 ánibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa
kukéna Îtumma mamá akoqnáá umákaraiye. 44 Îtuma áúnobaq maqmá
aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétitana
áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáiye.
45 nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq
uráiye. ánibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye.
yeráwáqtí íyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. 46 ánibo
Îtuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô?
keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma
aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Îtuma tiráiye.

Yúqtaatima Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiye.

47 Îtuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé
irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minnâ tiyááka umá kaayaq-íyápó-
ánnábíkénápóana wemá Îtuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiye.
48 miráimanibo Îtuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni
Áráaqa paá-aubi maré ámôqnane kéono?” téna Îtuma tiráiye. 49 iyápó-
annama Îtute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné
immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake
maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááe. 50 ánibo iyápó-annati
aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayaí-náqá ikákena
ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo 51 Îtuma minnâ aónatuwena
maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiye. ánibo Îtuma min-nákóní aákaq
ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íráqôniq uráiye.
52 uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-
wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Îtumma yáqtorane
o-káyúkáyábá Îtuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq
yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Îtuma tiráiye.
53 máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo
kemmá íma tínêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minnâ
keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Îtuma tiráiye.

Pítaama téna ‘kemá Îtumma íaonaraune’ tiráiye.

54 Îtuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá
Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ánibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. 55 kurumá
umá yáútúmakaapapoana naamátûpaq iramá agamaréta yaímma-
wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. 56 móra-inikoma
aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayaí ínípóana
Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Îtute máqe-uraiye.”
téna tiráiye. 57 miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiye: “maan-íníkô, kemá
Îtumma íaonaraune.” téna tiráiye. 58 anaaékaqa pááqya-kanaama
matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá
emá Îtun-annabikemone.” téna tiráiye. miráitana Pítaama maará-tiraiye:
“maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiye. 59 anaaékaqa pááqyamma
aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna
maará-tiraiye: “áraine. maan-nákómá Îtute máqe-uraine. wemá
Kááriribake-naqiye.” téna tiraíye. 60 ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-
nákô, minnámô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kétitana
páátákáá kokórigoma áama tiráiye. 61 ánibo uyátárai-naqa Îtuma waéqma
Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine.
‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá
íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá
ítaraiye. 62 ánibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá
yakáiye.

yemá Îtumma wíráa kéumaketa ikákaae.

63 Îtumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae.
64 yemá tabaráábenapo Îtuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama
aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe.
65 ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrakaq Îtuni aamá ítama yaíkaae.

66 aaqá utamákaitata Ítíráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma
yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áíkuteta yemá
Îtumma awíqmeta yeqtí káánítóre-wayukaraq uréta maará-tiraae: 67 “emá
keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Îtumma ítama aónaraae.
ánibo Îtuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama
arutéq tirummá timínoe. 68 ánibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama
aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. 69 miráimanibo
íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-
akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Îtuma tiráiye.
70 máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma
áanikowabono?” téta Îtumma ítama aónaraae. ánibo Îtuma maará-tima-
yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minnâ kemúne.” téna Îtuma tiráiye. 71 ánibo
yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno?
wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pááíratini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaae.

23 1 miráitata máqtemma itó-uma ánateta Îtumma awíqmeta
Pááíratikaq urááe. 2 yemá áaimma átáma aamá ítama yainéta
maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá
túyánátáá mamá táítawaa kéiye. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá
aammá káutikaitaae. ánibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama
kínimune kétiye.’ téta tirááe. 3 ánibo Pááíratima Îtumma maará téna
ítama aónaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráiye. ánibo
Îtuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kétene.”
téna tiráiye. 4 miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq
aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaa-qtátááqá íma
káonaune.” téna tiráiye. 5 ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae:
“wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúría-aukapaq-wayukama
yaíkaaq uréta ááiqa urááe. Kááriri-aukapake áaimma átárena mirán-
ááímmá tarôq umáena maa iráiye.” téta tirááe.

yemá Érôtini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaae.

6 Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye:
“maan-náqá Kááriribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráiye. 7 ánibo
Pááíratima ítaraimma Îtuma min-áúkápáqá Érôtima yabíkáin-
aukapakenapoana Îtumma timákáitana Érôtinopaq uráiye. mi-kánááráqá
Érôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. 8 Érôtima Îtumma aónatuwena
amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Îtun áama ítátuwena
‘wemmá aónanaae’ tiráine. Érôtima téna Îtuqtaba móra awaaméq-
yátáárîq ínaq aónanaae tiráiye. 9 miráitana Érôtima máqte-qtataaqtaba
Îtukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Îtuma íma móra-aimma yauwéqma
Érôtimma timá ámikaiye. 10 uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma
yirááti-wayukagaraq Îtuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Îtumma
aamá timákaraae. 11 ánibo Érôtigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Îtumma
mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íráqô-
kaqtoma matéta Îtumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana
yauwéqma uráiye. 12 naayóbáqá Érôtima Pááíratite namuroíq urááyane.
ánibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Îtuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

13 Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá
yááyaitata ya áíkutaae. 14 ánibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye:
“keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí
yúyánámmá mamá táíq kéiye.’ kéte ánibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq
wemmá ítama aónaraune. ánibo ítáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-
waigoni ááimma maami-nákópíkémmá otaa-qtátááqá íma káonaune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Érôtigaraqa miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá
ketôpaq timákáitana yauwéqma iráiye. ítáaro. maan-nákómá móra-
yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. 16 miráinaq kemá tebûqa
ámîtuweq timákáanana wíniye. 17 miráimanibo mórama maarán-ááímmá
wáiye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánááráqá Pááíratima móra
ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. 18 ánibo máqtemma aarawaagáráq
yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: "min-náqá ikámínana képuinaa
Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno." téta ááyama tirááe.
19 Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena
móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane. 20 ánibo Pááíratima
ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Îtumma ayúwáanana
kóikaae tiráimanibo 21 yemá maará téta ááyama tirááe: "kaapaq-yátáq
ikámma aráápaao. kaapaq-yátáq ikámma aráápaao." téta ókaraq-okaraq
umá tirááe. 22 ánibo kaumobáq Pááíratima timá yímikaiye: "nôraq
inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáíyô? mórama otaa-qtátááqá
wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq
kemá tebûqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye." téna Pááíratima tiráiye.
23 miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta 'kaapaq-
yátáq ikámma íyakaao.' tirááe. ánibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama
uyátáraiye. 24 miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá
teníq uráiye. 25 min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-
naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkaa-naqa yauwéqma awiránáae
téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiye. ánibo
aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Îtumma yeqtí iyáápi makáiye.

kaapaq-yátáq Îtumma ikámma ítaae.

26 yemá Îtumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma
Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna
anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá
abákáawana aqména Îtuni anaaé waqmé uráiye.
27 taíbaq-wayukama Îtuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma
ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. 28 miráitana Îtuma waeréna maará-
tima-yimikaiye: "keráwáqá Yérútáárebake-noinine. keráwáqá keqtábámá
ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yáráaro.
29 ítáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá
yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

'aaramá íma kanaaráq iyápóma
ákáraiyamma anaamoq-nóínímmá
iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma
yemá yimuqá maránóe tiráine.'

30 mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. 'keráwáqá kítímera
tímûraataa yama yawááq oro' tínoe. ánibo pááqyan-anugoqtaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maará-tinoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. 31 íbêqa kemá íráqô-
tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá
kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Îtuma
mirá-tiraiye.
32 yemá káqo-nakaratagaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta
urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Îtukaraq mórabi yíkamineta urááe.
33 yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwîqa aqnón-
ayaaqtapare. mi-márúkáq Îtumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae.
ánibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae. móra-
waigomma Îtuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq
ikámma íyaketa urááe. 34 ánibo Îtuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá
yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaao. maami-qtátáárîq
o-wáígóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Îtuma tiráiye. ánibo yemá
aábêma yaréta Îtuni unáákáqtôma yáátáá urááe. 35 aarawaamá itó-
uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ánibo kawáá-wáyúkámá Îtumma
akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa
éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárîq
áwáqnaa íno.” téta tiraae. 36 ááiq-i-wayukagaraq Îtumma aábê-aimma
timákaraae. yemá waaqókáq iréta ikaaq-wáááení-nómmá amínéta
37 maará-tiraae: “áraimma emá Ítíráaeo-wayukati anó-kinimma máema
kanaaráq enamáárîq áwáqnaa uwo.” téta tirááe. 38 aqnókáq agamáráa-
waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítíráaeo-wayukati anómma
yabíkái-nare.”
39 mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma
maará téna Îtumma áyoqa atáiye: “Metáiyawabono? kanaaráq emá
enamáárîq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiye.
40 miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará
téna awáágúraiye: “emá wetê móraiq umá ummaa-yátááqá kémayaane.
emá Áánûqtuní áaqa íya kéikateno? 41 kerátátí anónnáma ummaatamá
mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Îtuma otaa-qtátáárîq íuraiye.”
téna tiráiye. 42 min-nákómá keqnáámmá Îtumma timá ámikaiye: “Îtuo,
anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá
aúyánámmá itaao.” téna tiráiye. 43 ánibo Îtuma yauwéqma timá
ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-
marupaqa ketimakaq mánone.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma pukuráiye.

44 íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-
marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna
énáikariq uráiye. 45 ánibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-
tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma
kaayaq-átóîq uráiye. 46 ánibo Îtuma anókaq maará téna ááyama tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémaraune." kétena Îtuma pukáiye.
47 ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena
Áánûqtuni áwîqa múte yauyéna maará-tiraiye: "áraine. maan-náqá
arupú-nare." téna tiráiye. 48 máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-
kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq
kéyabiteta naaúpaq kóuraae. 49 máqtemma Îtuni aanábó-wáyúkágáráq
yaímma-noinimma Kááriribake iréta Îtuni anaaé waqmé ye-nóíníkáráq
yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Îtuni arááq-auma óqtakoni muríánóbáq makááe.

50 móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítíráaeo-wayukati
móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íráqômma arupú-napoana
káánítóre-naqiye. 51 miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati
yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé
éwaine. 52 miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Îtuni arááq-
auma mayánîqtaba ítama aónaraiye. 53 miráitana min-nákómá
arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena
móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múríánóbáqá anmón-
oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ánibo naayóbáqá móra-naqa íma
uqtamákáraapine. 54 minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa
kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiye.
55 Kááriribake iréta Îtute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé
uréta mi-múríánóbáqá aónaraae. ánibo Yótêbima náaraq umáwaq
Îtuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónaraae. 56 yemá
aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá
Îtuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ánibo ámáan-aikoma
tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagarááe.

Îtuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

24 1 Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Îtumma
uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa
i-mátáwémmá yokaa umáráapoata maméta urááe. 2 yemá aónaamma
óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae.
3 ánibo yemá mi-múríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa
Îtuni arááq-auma íaonaraae. 4 yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma
kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí
unáákáqtôrakemma aakáá kamá tágaraiye. 5 mi-nóínímmá ikatîq éta
awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá
maará-tima-yimikaaye: "pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itaráq paá
mái-nakoqtaba abáá kéoo? 6 wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma
itó-umaguraiye. naayóbáqá Îtuma Kááriribaq máena keráwáqá timá
tímikain-aimma túyánámmá ítáaro. 7 wemá téna 'yemá Waayúkagoni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-
yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta
tirááye. 8 naayóbáqá Îtuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta 9 yemá
muríánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ánibo mi-qtátááqá aónatuwe
yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma
paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. 10 Maríaa Máátarini Yóáanaama
Maríaama Yêmitimma anóama min-nóínímmá yemá máqe-uraae. min-
nóíníkáráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Îtuma awaaméqá
umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. 11 miráitata Îtuma
awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma
kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae.
12 miráitanamanibo Pítaama itó-uma muríánóbáqá aónanena uyaaténa
uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma
múqmúyakaama wáqe-uraiye. ánibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko
máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Îtumma aónaraaye.

13 mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-
maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq
uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane. 14 yenákámá kéweta
aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. 15 yenákámá
aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Îtuma wenamáárîq yimakaq
iréna yenákátê yagaroqtamá uráiye. 16 miráimanibo Îtue téta yenákámá
kanaaráq íaonaraaye. 17 ánibo Îtuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye:
“kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?”
téna ítama aónaraiye. Îtuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma
ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguraiye. 18 ánibo móra-
nakoni áwîqa Karíopaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa
ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa
maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?”
téna tiráiye. 19 mirá-timatuwaitana Îtuma maará téna min-nákámá
ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-
amikaaye: “mi-qtátááqá Îtuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiye.
wemá Áánûqtuni amunénápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí
yúrakaqa akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéiye.
20 ánibo ketááí uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama
yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ánibo kámááni-
wayukama ikámôwana púítata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae.
21 miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá
maamin-nákómá yauwéqma Ítíráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine.
ánibo móra-aikaraq wáiye. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma
minnâ íbêqa kaumo-kánáárâqá pááq kéiye. 22 ánibo íbêqa keqtáábíké

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaímma-noinimma Îtuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá
tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta
muríánóbáqá uréta 23 Îtuni arááq-auma íaonaraae. ánibo yemá yauwéqma
iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama
yimónáunatataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Îtuma paá máiye tiráae.’
téta tiráaye. 24 ánibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muríánóbáqá uréta
aónaamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá
Îtumma íaonaraae.” téta tiráaye.
25 ánibo Îtuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá
íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí
tíyakoma yaáka-yaaka kéiye. 26 minnâ yauwéqma tiwiraí-náqá
Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-
yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Îtuma tiráiye.
27 mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni
amuné-wáyúkátí watáama Îtuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-
kánnáágómá wemá Îtuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.
28 óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Îtuma miráuma abákákáá
wínéna uráiye. 29 miráitata kaayaq-nákámá Îtumma timá yáqtoreta
maará-tiraaye: “emá kerátátê mááo. aabaúmá kumáberane ipóana
pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tiráaye. 30 anaaékaqa aáwaqa nánéta
owana Îtuma yenákátê maraq máqe-uraiye. ánibo Îtuma yammá maténa
Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye.
31 Îtuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Îtumma
aónaraaye. ánibo Îtuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-
nákámá íaonaraaye. 32 ánibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kéyuyana
wemá watáama kétima-timenarata agamatá-kánnáábíkén-áímmá áaimma
titaka kétauyana kerátáí tíyakoratama íráqôniq uráiye.” téta tiráaye.
33 mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq uráaye. ánibo
yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí
aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. 34 mi-káyúkámá
maará-tima-yimikaae: “áraine. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-
umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae.
35 miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-
waigoni watáama téta wemá Îtuma yammá kítíma yímitata kéneta
mikáké wemmá aónááyan-aimma tiráaye.

iyápó-annama Îtumma aónaraae.

36 yemá min-áímmá kéteta máawana Îtuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye.
37 miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatîq
uráae. 38 ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq
kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaao?

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Îtuma máune. tiyááma
yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátámma wáiniq
umá waátágomma áúwaa ayáátámma íma wániye." 40 Îtuma mirá-
timatuwena ayáánaa aítauqa níri-abuma yiráátiraiye. 41 yemá 'áraine' téta
yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá
kéitaawana Îtuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá yaímma-aawaqa
maakáqá makááô?" téna ítama yimónaraiye. 42 ánibo yemá noyááqa
agamáráamma áméwana 43 Îtuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq
aónaraae.

44 ánibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: "kemá naayóbáq keráwáqtê
máeq keráwáqá timá tímíqma ánataraunae. naayóbáqá Mótetini ámáan-
aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá
Tébitigaraqa keqtábá tiráama minnâ máqten-aimmo tiráa-waigoma
arammá iyaíno." téna Îtuma tiráiye. 45 ánibo Îtuma iyápó-annati
yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá
yoráuma aónaraae. 46 ókaraq Îtuma maará-tima-yimikaiye: "Áánûqtuni
watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiye. 'Metáiyama yauwéqma
yiwiraí-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá
yauwéqma itó-iniye.' 47 ánibo áwîqtabama máqten-anna-wayukabi
kétiyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-
yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá
Yérútáárebake áaimma átáma téraq 48 keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama
min-áímmá timá yíméro. 49 ítáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma
akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana
kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni
akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno." téna Îtuma tiráiye.

Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq utáiye.

50 Îtuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiye. wení
ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. 51 wemá
Îtuma waaroqá kéyimitana Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq
utáiye. 52 miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe.
53 ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni
áwîqa múte yaútaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yóáane

Aagómá máiye.

1 1 maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-
uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.
2 Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma
mimórámá máqe-uraiye.
maramá tarôq íma urái-kanaama
3 Aanapó máqte-qtaataqa abarokáq aúkáiye.
wenamáárîq máqte-qtataaqa abarokáq íaukaiye.
4 Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma
yímikaiye.
miráipoata paá mááe.
kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.
miráipoana paá wáiye.
Aagómá wenáyaqnobaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-
áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.
5 maan-ómmá kumayupí tágagiye.
kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa
wáiye.
6 Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá
yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-
nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae. 7 maan-nákómá tágai-nakoqtabama
timá-yiminena iráiye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá
amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráiye. 8 Yóáane tágainaqa wemá íma
máiye. paá tágagi-aimma mamé iráiye. 9 árai-tagainaqa mararáq yínana
máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-
yataaqtaba téna tiráiye.
10 mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq
uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.
11 Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá
íawikaae.
12 miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kéyikainata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.
maan-íyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae. 13 yeráwáqá
maqíkáraimma naaerákén-íyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu
maqíkáraiye. waayúkati yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu
maqíkáraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení
iyápó-annama maqíkáraiye.
14 Aagómá waékáimiye.
Aagómá aúma wemá pááq uráiye.
mararáq kukéna watáiye.
ketáárâqá kukéna watáiye.
mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq
aónaraae.
Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.
Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá
matáiye. maaminnâ tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima
ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yátááqá aati-aatimá
paá wáiye.
15 Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiye: “Aagómá aúgaraq
yínítabama mirá téq kemá Yóaane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá
máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq
wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá
aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá
tinaaépaq íma kéiye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiye.” téna
Yóáane tiráiye.
16 min-áúgáráq-náqá
arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.
kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.
ayúgutaipike ketáá matáunatae.
wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.
naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma
timá waéqma akoqnáá uráiye.
17 Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-
aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa
Îtuma mamé iráiye. 18 móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye.
Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máiye. wenamáa kímora
áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma
wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá peráí-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq
Yérútááre-wayukama timáyíkaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati
yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe.
20 Yóáane wemá paá tiráiye: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiye.
21 móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo
emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiye:
“ímiye” tiráiye. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae: “emá
Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye:
“aaqáo” tiráiye. 22 Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá
timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkaa-kayukata mó
timá-yimenunatae. etábámá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama
aónaraae. 23 wé Yóáane wetábá téna Áítáíyani watáama yauwéqma timá
yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-
kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa
mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye
24 Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae:
25 “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Írááiya máune. íma
Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nôraq
itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana 26 Yóáane timá yímikaiye: “paá
nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa
máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá 27 uyátárai-nakoma tinaaépaqa
kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóaqa
wení aítauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane
Béqtanibaqa timá yímikaiye. 28 miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá
Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiye.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

29 miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Îtuma kéitana Yóáane Îtumma
aónarena maará téna abarokáq tiráiye: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni
tipi-típi áráakaa-naqa máiye. wemá maa-márábí-kúmíq-yátááqá kebó-
yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiye.” 30 wetábámá keráwáqá timá
tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá
kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá
yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiye. 31 Yóáane óqa tiráiye:
“áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune. wemá náawabiyo? nóiqtaba
kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítíráaeo-
wayukama wemmá aónanoe. 32 Yóáane ókaraq tiráiye: “kemá Áánûqtuni
Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-
uraiye. 33 aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô
nokáráqá péqyikao téna timátíkáí-nakoma mémá-kánáábímá timá
tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni
aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa
pérakaniye.’ tena 34 kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá
Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiye.’ ” téna Yóáane tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma wení áqnáae-noiyapoma

35 aabáyaama Yóáane wenanaaé warááya-nakaratama máeta 36 áánibo
Îtuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiye: “aónaakao!
maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiye. 37 kaayaq-nákórátá
yegárágá ítaarayapoata Îtumma anaaé 38 waqmé kéoyana Îtuma waéqma
yimónaraaye. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba
abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tirááye:
“Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-
naqa máiye.) 39 Îtuma tiráiye: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiye.
miráimanibo yenáká iréta Îtugaraqa mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá
énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiye.
40 yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraipoana Îtuma anaaéma
wakáiye wenáwîre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábâkoe. 41 Áánaru
páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna
“Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake
mú mikákáá mái-naqa). 42 Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiye.
Îtuma wemmá aónarena tiráiye: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení
aúgen-awiqa Tépati wániye.” téna tiráiye. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá
ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiye. 43 aabáyaama
Kááriri-marupaqa Îtuma uínéna kéena kóuraiye. Píripima aónarena
timá ámikaiye: “ketinaaé waraao!” 44 Píripi Beqtáirapake kéiye.
mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeqtí márûkare. 45 anaaékaq
Píripi Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti
Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá
aónaraunatae. wemá Îtuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake
máiye.” Píripi téna tiráiye. 46 Natáánio íkéitamma maará wemá tiráiye:
“Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.”
téna tiráiye. Píripi timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiye.
47 Îtunopaqa Natáánio kéena Îtuma káonaiye. wemmá káonena Îtuma
abarokáqá tiráiye: “aónaaro! maan-nákómá Ítíráaeobake-nakoma
máena wení agaemá íma wáiye.” téna Îtuma Natáánioqtabama mirá-
tiraiye. 48 Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí
áaimma ítaraano?” téna tiráiye. ááqibo Îtuma tiráiye: “Píripi emmá
íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.”
téna tiráiye. (mi-tágón-áwîqa “píki”). 49 aanibo Natáánio timá ámikena:
“Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítíráaeo-mararaqa
máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiye. 50 Îtuma yauwéqma
tiráiye: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo
túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq
ôriq umá aónanoe.” Îtuma mirá téna 51 óq-aimma tiráiye: “áraine.
keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-
Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiye.

Îtuni áqnáaen-awaameqa

2 1 kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááriri-
marukaq kéoe. pááqya márûkon-awiqa Kéinabare. Îtuma
wenanóama mibáq máqe-uraiye. 2 Îtuma wení iyápó-annagaraqa
min-íníkóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yáayaawata
ya aónaraae. 3 wáááéni-nomma ánatanena itana Îtuma anóama timá
ámikaiye: “wáááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana 4 Îtuma
yauwêqma tiráiye: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá
íma pááq uráiye.” téna tiráiye. 5-6 wenanóama aáwaqa mamé kéye-
kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna
Îtuqtabama tiráiye. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítíráaeo-
wayukati nommá peraí-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana
min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima
móraiq-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima
yaqmá ógiqma wáiye (113 aríta). 7 Îtuma tiráiye: “mirá-oro! mi-táwérápí
nommá yábóro!” wemá téna tiráiye. aáwaqa mamé kéye-kayukama
nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe. 8 Îtuma óq-aimma tiráiye: “íbêqa
yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana miráuraae. 9 aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna
wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye.
aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-
íníkóní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena 10 timá ámikaiye:
“máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana
anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá
íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiye. 11 maa-
qtátááqô Îtuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena
maannáma Îtuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááriri-marukaqa miráuraiye. Îtuma wení iyápó-annama Îtuni tágama-yataaqa aónareta wemmá
yirummá ámikaae.

Îtuma Kápéranabaqa kóiye.

12 anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Îtuma wenanóagaraq
wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Kápéranabaqa urááe. mibáq
pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Îtuma táígo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

13 ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta
owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Îtuma
Yérútáárebaqa utáiye. 14 anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana
Îtuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae.
15 kéwaeraawana Îtuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma
waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma
purumakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-
kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye.
16 ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Îtuma timá yímikaiye:
"maéqé páapaq kóoro!" téna wemá tiráiye: "ketiboní naammá íma mamá
meyá-námmá aúráaro!" téna Îtuma timá yímikaiye. 17 Áánûqtutaba
agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma
agatáimma mirá kétiye: "ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiye."
téna agatáimma minnâ yúyánákáqá makááe. 18 anó-monoq-naupaqa
kuyúqtúwáitaba Ítíráaeo-wayukama Îtumma ítama aónaraae: "nóin-
awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá
kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!" téta ítama aónaraae.
19 Îtuma yauwéqma tiráiye: "keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-
námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune."
téna tiráiye. 20 Ítíráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta
tirááe: "kanaaráq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-
uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké
móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaaráq kaumo-
yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?". Ítíráaeo-wayukama téta tirááe.
21 áánibo anó-monoq-naqtaba Îtuma tiráíyábô wenaúyataba tiráiye.
22 anaaékaqa Îtuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama
wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtuqtaba agatáin-aikaraqa Îtun-
aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Îtuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

23 keqnáámmá kótai-kanaama itana Îtuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata
taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwîkaqa yirummá
ámikaae. 24 Îtuma wenamáárîq yaímma-wayukati tái-yaaiqtabama
ítaraipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. 25 máqte-
kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama
wemmá kanaaráq ítimaminiye.

Îtuyaa Níkótímati

3 1 ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati
2 Îtunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: "Aráábaeo,
emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minnâ ketáá kéitaunatae.
Aánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa
kanaaráq ínóne." téna Níkótímati tiráiye. 3 Îtuma wenáaraqa yauwéqma
tiráiye: "kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Îtuma mirá téna
tiráiye. 4 Níkótímati Îtumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq
waayúkago ááyaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóani
ááyaqnobaqa móragaraq ku peráínana ámûkarariq umá máena móragaraq
marakániyô?” téna Níkótímati Îtumma ítama aónaraiye. 5 Îtuma móragaraq
tiráiye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni
márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokáráq Áánûqtuni
Aágogaraq marakániye. 6 aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma
ákáraimiye. 7 íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq
matikaíno! 8 uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye.
wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyo té íma
káonaane. mimórárá́á waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.”
téna Îtuma tiráiye. 9 Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-
qtátáákómá pááq íníyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. 10 Îtuma
yauwéqma tiráiye: “Ítíráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo
maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Îtuma óq-wataama tiráiye:
11 “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa
káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa
taákaq íma kémaraae. 12 ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-
timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq
umá itánô? 13 ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-
aatimá íma utáiye. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma
wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá. 14 kaqmáápaqa káápaa-augaraq-
iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama
iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiye. móraiq
umá Waayúkagon-Araaqa múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae.
waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiye.
miráráá umá Waayúkagon-Araaqa múte yauwínoe. 15 miráipoata yeráwáqá
Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma
yímikaiye. 16 owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike
ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma
yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama
ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama
yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoe. 17 Áánûqtu
wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá
aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiye. 18 móra-mora-nakoma
arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo
móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá
íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni
áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu
wemmá yawááq kéumakaiye. 19 íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq
kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye.
yeráwáqtí yáaimma táígoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye.
20 móra-mora-nakoma táígo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá
íkákaiye. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá
waaqókáq íkuminiye. 21 móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa
kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana
wení mayáígómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa
íkegaiye.” téna Îtuma tiráiye. 22 anaaékaq Îtugaraq wení iyápó-annagaraq
maréta Yúría-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá
nommá péqyikaraae. 23 Înonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá
wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá
peráíyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. 24 Yóáane ánná-naupaqa
íákaraabo. 25 maakáqá Înonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítíráááéo-
wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítíráááéo-wayukati nommá
peraí-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee.
26 Yóáanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaa-
non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae. kanaaráqá wemá
íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg
kéoe. 27 Yóáane maaráá téna yauwéqma tiráiye: “máqte-qtataaqa wení
márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá
íma mayáníbo.” Yóáane téna tiráiye: 28 “keráwáqá kenamáárîq tiníq
umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-
naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá
tímikaune. 29 ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá
kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena
wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Îtuqtaba tíyaqnobaqa
ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. 30 wenáwîkoma íbêqa uíno ááqibo
ketíwîkoma paá kumíkáae. 31 móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma
máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiye. káqo-nakoma marabíké kéena
wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma Áánûqtuni
márûpakemo kéyenama 32 aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni
márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae.
33 waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnobaqa mirá
kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máiye.’ yíyaqnobaqa maami-káyúkámá mirá
téta kétee. 34 móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni
watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnobaq aati-aatimá
ógiqma wáiye. 35 aboámá wenáanikoma kaayoné umákena máqte-qtataaqa
wení akoqnááraq ámikaiye. 36 móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama
arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra
náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye.
wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Îtuma téna
tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma Yúríabake kóiye.

4 1-3 Yóáane netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo
Îtuma mú mikáq netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye.
Pérati-wayukama minnâ ítaraapoana Îtuma Yúríabake itátuwena
kóuraiye. Îtuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama
yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Îtuma Kááriribaqa
móragaraq yauweré uráiye.

Îtuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

4 Îtuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. 5 móra márûqa
Táméria-wayukati márûkaqa iráiye. pááqya márûkon-awiqa Tékemabaq
waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. 6 mibáq
nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiye.
aanibo Îtumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye.
aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata 7-8 wení iyápó-annama aáwaqa
ko meyánîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Táméria bake nommá yabínéna
iráiye. Îtuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráiye.
9 ááqibo maamin-íníkómá yauwéqma tiráiye: “emá Ítíráááo-naqopo
kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?”
mirá téna timá ámikaiye. 10 anaaékaqa Îtuma maará tiráiye: “ááqibo
emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi
noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá mái-nomma
áméno.” Îtuma mirá téna timá ámikaiye. 11 Táméria-inikoma yauwéqma
tiráiye: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiye. ááqibo
ení tawemá íma wáiye. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô?
12 ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono?
wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa
wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-íníkómá mirá téna tiráiye.
13 Îtuma waéqma itaí-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo
maamipíké-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. 14 máqtemma kemó
yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq
noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá
yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye.
máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-
matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.”
mirá téna tiráiye. 15 maamin-íníkómá timá ámikaiye: “anóko, mirá-
nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá
noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiye. 16 Îtuma yauwéqma
timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.”
Îtuma mirá-tiraiye. 17 maamin-íníkómá tiráiye: “ketiwaikómá íma máiye.”
Îtuma akoqnáá umá tiráiye: “áraine. enawaikómá íma máiye kétene.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 áraimma kétune. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa
mayáánama minnâ enawaiqá íma máiye. áraiqtabama paá yaímma
emá kétene. tébakaq kenamáa tiráune.” téna Îtuma tiráiye. maamin-
íníkómá yauwéqma timá ámikaiye: 19 “uyátáráana-nako! Áánûqtuni
amuné-náqá máane. maannâ aónanaa únnae. 20 itaao! ketáái títaubikoma
maan-ánúráqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení
waayúkagaraq miráuma kétee. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá
mó tero!’ ” téna wemá tiráiye. 21 Îtuma minnáyaba óq-aimma tiráiye:
“aaragô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá
íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq
nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa
Ítíráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá
ketáá kéitaunatae. 23 mi-kánáamá yíniye. áraimma mi-kánáámá íbêqa
wáiye. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútûq yirummá
améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa
tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mútûq yirummá améta
Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye.
24 Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá
aágoma Áánûqtu wenamáa maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana
máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq
tétama mútûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraq nunamummá
tínobo.” téna Îtuma tiráiye. 25 maamin-íníkómá timá ámikaiye: “Metáíya
(Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa
kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiye. 26 Îtuma
abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minnâ kemúne.” téna
tiráiye. 27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Îtuma maamin-íníkótê
watáá-wataa kétitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe.
yeráwápíké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?”
téna “nôraq itaa wetê watáá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye.
28 miráitana min-íníkómá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna
mibáq waayúkama timá yímikaiye: 29 “iréra! móra-nakoma ya aónaaro!
wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá
timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkómá téna tiráiye.
30 ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Îtunopaqa kéowata
31 mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo,
pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. 32 ááqibo Îtuma yauwéqma timá
yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.”
Îtunopaqa kéowata 33 mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá
kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta
irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. 34 Îtuma miráráá
téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiye. kemá timátíkárai-
nakoni aúyánámmá waránááre waqmá mayaímá tímikaimma mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ánatanaare.” téna Îtuma tiráiye. Táméria-bake-kayukama kéowana Îtuma
yimónarena óqa waéqma itaí-áímmá tiráiye: 35 “keráwáqá tiráama
miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóní arupimmá
yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa
anagégaiye. 36 íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana
arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye.
miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye.
37 tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-
nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ 38 ááqibo keráwáqá arammá
kútúma ayúmá kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá
keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-
árákáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya
ayúgéguyoe.” téna Îtuma tiráiye. Îtuma mi-kátáagóní áaimma abarokáq
ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáiye. waayúkama
yókáá mááe. móra-nakoma Îtuni watáama waayúkati yirupi kéubitana
anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá
waayúkati yirupiké aónaniye.

39 maamin-íníkóní watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama
anó-marupake Îtuqtabama yirupi kéitaae. min-íníkó tiráiye: “wemá
timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-
yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníkó timá
yímikaiye. 40 miráipoana maami Táméria-wayukama Îtunopaqa kégumeta
inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá
yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata 41 óq-wayukama
netuqyaamá yirummá ámikaae. 42 anaaékaqa maamin-íníkómmá yemá
timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoaqtaa Îtuqtabama tirummá
ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq ítaraunatae. tirupi kéitaunatae
maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí
atóbamaqyikai-naqa máiye.” mirá téta tirááe.

43 kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena
44 Îtuma wenamáárîq tiráiye: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa
íma anón-awiqa wáiye.” téna tiraiye. 45 Kááriribaqa itata mibáq-
wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá
yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana
máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. 46 anaaékaq
Îtuma môragaraq Kéinabaqa Kááriri-marukaqa yauweré iráiye. mibáq
áqnáabaqa nommá waéqma wáááéni-nomma aúkáiye. móra-ano-naqa
Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiye. 47 Îtuma Yúríabake
Kááriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Îtunopaqa min-ánó-
nákómá ko tiráiye: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna
min-ánókómá timá ámikaiye. 48 maaráá Îtuma tiráiye: “paá kéqokeq-
awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

49 anó-nakoma mibáq tiráiye: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké
aónaao!” téna tiráiye. 50 Îtuma timá ámikaiye: “kóaao! ení áanikoma
paá mániye.” téna tiráiye. miráuma min-ánó-nákómá Îtun áama ítama
arupi maréna Îtunopake kóuraiye. 51 min-ánókómá kégumitata wení
kaqtó-wayukama aapaq wenaitaatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma
íbêqa paá máiye.” téta tirááe. 52 min-íyápógóní aboámá ítama aónaraiye:
“nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama
aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá
yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. 53 min-
ábáúmá mimórá-kánááráq Îtuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá
mániye.” téna aboámá aákaq makáiye. aboágáráq máqten-araabanogaraq
ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. 54 áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq
wáááéni-nokaq uráiye. ááqibo Yúríabake yuwéna Îtuma Kááriribaq mikáq
keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiye.

Tabaati-yúpááyábámá

5 1 anaaékaq Ítíráaeo-wayukati óq-oniqtabama Îtuma Yérútáárebaq
utáiye. 2 Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwîqa Batétara
waaqókáq tipi-típigoni oqtaráqá wáiye. mi-nókááyún áwábaqa móra-
tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uraiye. 3 mi púgágîq-naupaqa
taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáiye. yaímma
yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguraiye.
tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae
téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení
áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápí ítaraae.
4 yúyánápíké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa
nommá waéqma uréire uráiye. 5 abo mórama karí-náqá kaumo-
tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna
máqe-uraiye. 6 Îtuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq
matáiye. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Îtuma ítama
aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Îtuma ítama aónaitana
7 karí-nákómá yauwéqma tiráiye: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá
íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe.
kenamáárîq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí
aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiye. 8 Îtuma timá ámikaiye:
“itóaao! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!”
téna akoqnáá umá tiráiye. 9 páátákáá min-nákómá kátobakena wení
yuwaikáráq yawátamena kóuraiye. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá
aagaí-yúpáámá wáqe-uraiye. 10 miráipoana Ítíráaeo anó-monoq-
wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááráré. emá
ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagaí-yúpááráré!” téta timá
ámikaae. 11 wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yuwaiqá yawátáma mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá
yímikaiye. 12 anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá
timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. 13 ááqibo
atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Îtuqtabama náawabiyo téna Îtuma
taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye.
Îtuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. 14 anaaékaq min atóbamakai-
nakoma Ítíráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Îtuma aónatuwena timá
ámikaiye: “aákaq maraao! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá
kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi
wíyátábámá yabíqma arutaao!” téna Îtuma timá ámikaiye. 15 min atóbai-
nakoma yuwéna Ítíráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye:
“min-nákómá wenamáárîq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Îtuqtabama
timá yímikaiye. 16 karí kátobamayikena mirá-qtátáárîq Îtuma kéinapoana
Tabaati-yúpáárâqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átáma waqmá
ikamínéta abáá-uraae. 17 ááqibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye:
“ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráíq umá
kémayaune.” téna tiráiye. 18 min-áíqtábá Ítíráaeo anó-monoq-wayukama
ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá
aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráiye.
min-áíkómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-
wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. 19 Îtuma maannáyaba yauwéqma
tiráiye: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune.
áanikoma wenamáa wenamáárîq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá
aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráíq kéiye.
20 aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaipoana
kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma
káraatiye. 21 aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma
pukáípike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma móraiq umá
aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma móraiq umá
aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. 22 ítáaro! aboámá
máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-
umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. 23 miráipoana wé
náayuwabi áanikoqtabama áwîqa múte kéyauyowana miráuma móraiq
umá aboán áwîkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awiqa múte
íkéyauyowana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa
wenáwîkaa íkéuwiye. 24 kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá
keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkárai-
naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá
mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-
nakoma áqnáabaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá
paá mániye. 25 kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá
kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-
aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq
umá paá mánoe.” Îtuma téna tiráiye. óq-wataama timá yímikaiye:
26 “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq
pááq-urainapoana miráuma móraiq umá kemá áanikoma aúwarai-
qtataaqa móraiq umá tirunóbáqá wáiye. 27 kemá Waayúka-Araakoma
máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq
waayúkama mamá yainánúne. 28 maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo
mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama
áama itánópoata 29 muríánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe.
máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráá-kayukama paá
matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táígo-qtataariqo uráá-
kayukama yawááq-uma-ikanune. 30 kenamáa kenamáárîq máqte-qtataaqa
íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni
ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kéyainaunana ketí
yainánuna-yataakoma arupú kéiye.” téna tiráiye. 31 Îtuma óq-aimma
tiráiye: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo timá tímênaqa tirummá
íaminobo paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómô timá-timiyaatama mikáq
itánúnatae. 32 ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma
keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kétítaqtaa ketáá
kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. 33 keráwáqá Yóáane nommá
peraí-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá
Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yauwéqma tiráiye.
34 paá-wayukama Yóáane máqe-uraipoana wenáayabama kemá
túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá
atóbamatikaiyabae téq kétune. 35 Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq
pááqya-kanaama keráwáqá min-ópí timuqá kémaraae. 36 Yóáane
ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá
mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna
ketibomá tímikaitaq maami-máíyáímô mayáunama áraimma ketibó timá
tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaao téna timátíkáitaq iráune. 37 aanibo
ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá
yímikaiye. 38 wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá
íkaoneqa kemmá timátíkárái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá
ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiye. 39 Áánûqtun áama
agamatán-áípí ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo
maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama
paá kéyorautopoaqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá
kéitaae. ááqibo paá kéyorautopoana keráwáqa min-aúgén-áúwáráímmá
íma yíniye. 40 ókaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá
ketôpaqa iréq maamin-áúwáráímmá mayáítááqá íma kéitaae. 41 kemá íma
keráwáqtábámá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune. 42 minnâ keráwáqtí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáiye. 43 ketiboní
náápaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae.
móra-nakoma paá wení náápaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá
awiránóe. 44 keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá
kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáíyata keráwáqtí
tíwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. 45 kemá keráwáqá ketibon-
áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye
téq túyánámmá kéitaao Móteti wenamáa keráwáqtí túbi marániye.
46 keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo
wení aúbabi keqtábámá agatáiye. 47 agatáímma tirummô íkámeqa náaraq
umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?" téna Îtuma tiráiye.

6 1 anaaékaq Îtuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébí
meran-ábápáq uráiye. 2 ááqibo Îtuma kégoitata karí atóbamayikain-
awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata
3 Îtuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. 4 Ítíráaeo-wayukati
kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiye. 5 Îtuma múte aónaimma taígani-
kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye:
"náakakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá
yiménúnataabiyo?" téna Îtuma Píripimma ítama aónaraiye. 6 Îtuma wemô
miráini-qtataaqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena 7 Píripi
yauwéqma Îtumma timá ámikaiye: "abapaké kaayaq-wíyókón arupi
óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa
yiménúnatae." téna yauwéqma tiráiye. 8 Îtuni iyápó-annabike móra-
waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Îtumma timá ámikaiye:
9 "móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa
matokáiye" téna "ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá
kanaaráq íiniye." téna Áánaru tiráiye. 10 tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-
wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana
wení iyápó-annama timá yímikaiye: "máqte-kayukama tíyata maraq
máero." téna tiráiye. 11 ááqibo Îtuma yammá maténa "Áánûqtuo, maan-
ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune" timátuwena mikáq-mikaq
umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-
mikaq umá yímíqme uráiye. 12 yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá
mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: "aqtó-átómá
aíqma aíkuyoro yaímma páabaq íyúwáaro." téna tiráiye. 13 waayúkama
móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake
kaayaq-kámáágúq-únámá aíqtuma ógiqmakaae. 14 waayúkama min-
ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: "áraine. maan-nákómá Áánûqtuni
amuné-náqá marabí ku máiye." téta tirááe. 15 Îtuma mi-qtátáátábámô
kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiye. wemmá awíqmeta koma
yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétewana
Îtuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiye. 16 Îtuma anuraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máitana aaqá enánéna yúmárán immá wení iyápó-annama yenamáa
Kááriri-nokayukaq kukááe. 17 nopí-káárébí utéta aqtamá Kápéranabaq
wínéta urááe. Îtuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íiraiqtaba aaqá
ékáiye. 18 akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiye.
19 ayau-yatáráké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Îtuma
non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááe. 20 ááqibo
Îtuma timá yímikaiye: "kemíbo ikatîq íoro!" téna tiráiye. 21 yeráwáqá
Îtumma nopí-káárébí auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá
yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. 22 íbêqa
iyápó-annama yuwéta nópí-káárébímô kéowatama taígani-kayukama
yimónaraae. óq-aabayaanapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma
kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae.
23 Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa
waaqókáqá Táíbíriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. 24 maa-táígání-
káyúkámá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata
miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébí maréta Îtumma abáá
ineta urááe.

Îtuma tirukóní-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

25 "aanibo yeráwáqô Îtummo káonetama nokómmá meran-ábápáq
máitata ítama aónaraae: "Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?"
téta Îtumma ítama aónaraae. 26 Îtuma yauwéqma tiráiye: "áraimma
kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq
únnayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímûqa
yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

27 keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro.
máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá
aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétikaiyo. kemá
Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwîqa
ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa
timénúne." téna Îtuma tiráiye. 28 Îtumo kaawéqtábámô timá waayúkama
íma ítama arútareta yeráwáqá Îtumma ítama aónaraae: "náaraq
umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaráq
mayanúnataabiyo?" mi-káyúkámá mirá téta Îtumma ítama aónaraae.
29 Îtuma yauwéqma tiráiye: "maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé.
keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro." téna Îtuma
tiráiye. 30 waayúkama timá ámikaae: "nóin-anon-awaameqa inataawáq
ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo?
31 ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq
Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. 'aáwaqa wíyôpake wemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yimíq-yimiq uráiye.' " Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. 32 miráitana
Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: "áraimma kétima-timune. maamin-
ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake
árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. 33 aáwaqa Áánûqtunopake
yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá
wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye." téna Îtuma tiráiye.
34 waayúkama inaa-inaa tirááe: "anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati
étaa keqtáámá timíkááe." téta tirááe. 35 Îtuma timá arúta yímikaiye:
"kemá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi
ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô
timénama íma non-áá akániye. 36 kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá
kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. 37 máqtemma
ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa
yínaqa wemmá íma watuwánúne. 38 ketúyánákáq tikáinaiq íonaaq
Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-
mayaune. 39 timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiye.
máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboaqa ááqibo ánatai-yupaama
máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. 40 ketibon-áúyánákó
mirá kéiye. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa
aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma
átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune." téna
Îtuma tiraiye. 41 Îtuma tiráipoana "kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa
máune." téna titata Ítíráaeo anó-monoq-wayukama timú-timun-
aimma kótéyáté urááe. 42 maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: "maaminnâ
Îtuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá
ítaraunataabiyo? nôraq itana 'Áánûqtunopake kukáune' kétiyo?" mi-
káyúkámá téta tirááe. 43 Îtuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá
yímikaiye: "keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!" téna tiráiye. 44 óq-
aimma Îtuma tiráiye: "ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma
ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti
máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-
yupaama wemmá múte itó-umakanune. 45 Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu
wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye.
minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-
qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. 46 móra-nakoma
ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma
wenamáa ketibommá aónaraiye. 47-48 áraimma kétima-timune. náawabi
arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá
matúq-matuq umá mái-aawaqune. 49 keráwáqtí títaubikotaa kaqmáápaqa
yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta
pukurááe. 50 náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa
nénama wemá ípuiniye. 51 kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí
paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minnâ ketúmiye.
maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata
yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Îtuma tiráiye. 52 maami-
qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-máté umá tirááe: “náaraq
umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. 53 ááqibo Îtuma timá
yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa
wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe.
54 náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-
aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma
naíyaqa yemmá múte itó-umayikanune. 55 ketúma kateko-ááwáqá
wáitana ketí naaemá áraimma naí-yátááqá wáiye. 56 náawa-naawabi
ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá
mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. 57 máqten-auwaraimma
ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq
umá ketiboní paá mái-yataaqa ketê wáiye. miráipoana móra-nakoma
ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. 58 maamin-
ááwáqá Áánûqtunopake kukáiye. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta
pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiye. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá
nénama matúq-matuq umá mániye.” 59 Îtuma Kápéranabaqa monoq-
náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Îtuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiye.

60 ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé
tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyaiye. náawa kanaaráqá itáné
inábiyo?” téta tirááe. 61 Îtuma wenáúyánánóbáqá wení iyápó-annamo
aamô káráán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-
áíkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Îtuma timá
yímikaiye. óq-aimma Îtuma tiráiye: 62 “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo
Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno?
63 Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye.
ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá
tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiye.
64 aanibo keráwáqtí aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma
kétime.” téna Îtuma óq-aimma tiráiye: 65 “miráipoaq timá tímikaune
minnâ ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa
íma yíné iné.” téna Îtuma tiráiye. naayóbáqá Îtuma aónatukaiye yaímma-
wayukama íma yirummá kámeta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama
ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. 66 maamin-
áímmá ánatagitata taíbaq Îtuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma
kóuraae. ááqibo kó éta íma wetêma ókaraqa uréire urááe. 67 miráitana
Îtuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Îtuma
tiráiye. 68 Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-
nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq
umá mái-aimma ení áama matokááne. 69 ááqibo ketáámá tirummá
ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa
ketáá kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiye. 70 Îtuma ye táaraqa yauwéqma timá
yímikena tiráiye: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárîq keráwáqá tiyááka
umá kaayaqá ketúyánákó kétikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-
aagogaraq máiye.” téna tiráin-naqa 71 wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni
Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-íyápó-ánnábíkémá
wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Îtumma awíqmena wíniye.

Îtuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

7 1 anaaékaq Îtuma Kááriri aúkáapi márûtaba-marutaba uréire
uwáena uráiye. Ítíráaeo anó-monoq-wayukama Îtumma ikamínéta
owana Yúríabaq íuraiye. 2 ááqibo Ítíráaeo-wayukati ayú maqnáno-
kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnarááe mi-kánáámá
waaqókárîq itanabóana 3 wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-
annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé
Yúríabaqa waao. 4 móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo
téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íiniye. ááqibo
maami-qtátáárîqô íméma máqte-kayukati yúrakaq itó-ure mirá kéinata
emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. 5 áraine. wenábâqawaayugaraqa
íma yirummá améta anaaémma íwakaae. 6 Îtuma timá yímikaiye: “ketí
kanaamá íma pááq uráiye. ááqibo máqte-kanaama minnâ keráwáqti
kanaamíye. 7 maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae.
ááqibo kemá yeqtí táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata
kemmá webó kágatikaae. 8 keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáíbáq
ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune.”
9 maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uraiye.

Îtuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

10 ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana
wemá anaaékaq aúpáq utáiye. miráipoana waayúkama wemmá
íaonanoe. 11 máqtemma Ítíráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá
abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyo?” téta ítama aónaraae.
12 waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-náré kétewata
yaímma-wayukama wé kaaqaari-náré kétewata miráuma nóbíq-naabiq-
aimma tirááe. 13 ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa
kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiye.
14 ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Îtuma
anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ítíráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe:
“náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama
kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiye.” téta tirááe.
16 miráitana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétiraatunnama
íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiye. 17 náawabi
timátíkái-nakoni aúyánámmá itaínana wemá kemô aráátúnnayataba
ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáíyô ketááq maqmawa
kétuno téna ítama arutániye. 18 náawabi wenáúyánápíkén-áímmô
ténama aanábógó wenáwîqa múte yauwíména tíniye. ááqibo náawabi
timátíkái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine. aanibo
watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáiye. 19 naayóbáq Móteti
aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma
keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráiye. nôraq
itaráq kemmá tíkaminera tibáá kéoo?” téna Îtuma tiráiye. 20 aarawaamá
yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáiye. náayuq emmá ikamínéta
kéowaawaq aíbôqnaaboq-aaikon-aimma kéteno?” téta tirááe. 21 Îtuma
yauwéqma tiráiye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa
únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. 22 maaminayaba Mótetima
áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq
uráiye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráiye. miráimanibo keráwáqá
Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. 23-24 keráwáqá
Mótetini aammá aúkain-aaimma íráqôniq umá waqmá itánúnatae
kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpáráááqô iyápótí yûmo karéwaomano.
aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútûq atúbamakaraune.
ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaao? keráwáqá íma
túrakakemma aónama yaínááro. máqte-qtataakon-aaimma arútáraina-
yataaqtaba ítama yaínááro.” téna Îtuma tiráiye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

25 ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-
náráq ikamínéta kéoo? 26 ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá
kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma
anó-kayukama yé ítaraae wé Metáíyabiyo? 27 miráimanibo ketáá wemó
yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáíyamo ínaqtaama móra-nakoma
íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. 28 Îtuma monoq-
náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa
umá tiráiye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa
aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárîqa ke-túyánákáqá
íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápíké timátíkáitaqa kukáune.
wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. 29 ké
kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana
wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráiye. 30 miráitata yé wemmá ánná

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráiye. miráitana
móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánékukaiye. ímiye. 31 taígani-
kayukama aúkáapikemma yaímmma-wayukama yirummá améta tirááe:
“Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa íníyô?”
téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Îtuma ánnáma ínéta urááe.

32 Îtuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma
Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-
wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Îtumma ánná amínéta
urááe. 33 Îtuma tiráiye: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboaq
kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. 34 ááqibo keráwáqá kemmá tibáá
kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá
máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Îtuma tiráiye. 35 miráitata
yé Ítíráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kéteta tirááe: “wé náakaraq
kóínaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyô?
káqomma Ítíráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-
wayukama timá yiráátiniyo? 36 wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kétibaaoe.
miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-
marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áíkón áaimma
nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

37 ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Îtuma itó éna
waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiye: “móra náawa-
naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáíyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq
wemá naíno. 38 Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-
matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna
tiráiye. 39 maamin-áímma Îtuma Áánûqtun-aagotaba kétiye. máqtemma
náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Îtuma pukáipike
íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.
40 yaímma-wayukama min-áímmá kéiteta mamá tirááe: “wé maamin-
náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. 41 yaímma-yu tirááe:
“wemá áraimma Metáíyae” kétewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye”
kétewata “Metáíyaraatati wé miráuma Kááriri-marupake íyine iné.” téta
42 “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-
aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiye.”
téta tirááe. 43 ááqibo miráitata Îtuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá
yáíkaaq urááe. 44 yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kéetamanibo
ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.
45 miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata
uyátárai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?”
téta ítama yimónaraae. 46 i-wáyúká yauwéqmá tirááe: “móra-nakoma
maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe. 47 Pérati-wayukama
yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq
kéiyo? 48 keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-
wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? 49 ímiye!
paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti
agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá
yímikaae. 50 ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá
naayóbáq Îtunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: 51 “ketáái
Ítíráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá
yawááq-umakaraananataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba
tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiye. 52-53 yeráwáqá yauwéqma
tirááe: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-
aimma yorautíq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá
íma Kááriri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

aaraukáqá mamá kéyataiye.

8 1 máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Îtuma
Óríbêti-anuraq utáiye. 2 aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-
nama kuru aúkáanobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata
máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena
timá yímikaiye. 3 móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágáráq Pérati-
wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkómá aaraukáqá
mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. 4 yé Îtuma
timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkómá kiyaamorîqa kéena
aaraukáqá mamá kéyainaibo wemmá aónaaro! 5 aammá aúmakain-
aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa
óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta
tirááe. 6 yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma
abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Îtuma aítaubitaukaq
máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiye. 7 yemá ókaraq-
okaraq umá itaa-itaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye:
“waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá
otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-
íníkómá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiye. 8 ááqibo keqnáámmá
aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiye.
9 yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae.
máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaémma tébakaq-
wayukama yáubaguraae. ááqibo Îtumma wenamáa ayuwéta kóuraae.
kówana wenamáa min-íníkógáráq máqe-uraiye. wemá Îtun aúbáq
itó-uma máitana 10 Îtuma itó-urena min-íníkómá timá ámikaiye: “maan-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íníkô, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma
iyaabótukaiyo?” téna tiráiye. 11 min-íníkómá tiráiye: “anó-nako, móra íma
máiye.” téna tiráiye. ááqibo Îtuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq
kéumakaune. emá kóaao. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá
uwo!” Îtuma maamin-íníkómá timá ámikaiye.

Îtuma maa-márábín-óné.

12 anaaékaqa Îtuma keqnáámmá tiráiye: “kemá maa-márábín-ómmúne.
náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma
kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiye.
13 Pérati-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamáárîq timá
waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe.
14 Îtuma yauwéqma tiráiye: “kemá kenamáárîq ketáayaba tennamá
áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tínnama árain-aimma tíniye.
kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana
ketáama árain-aimma wáiye. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá
ónúnama keráwáqá íkéitaae. 15 keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá
maa-márábín-ááíqtábámá ítama kéyainaabo kemá móraiq umá móra-
nakoma íma yawááq kéumakaune. 16 kemá íma kenamáa máune.
timátíkái-nakoma minnâ ketibomá ketimakaq máiye. miráipoana kemô
móra-yataaqa kéyainaunama árain-aaimma kéyainaune. 17 Ítíráaeo-
wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô
móra-aimmo tíyamma minnâ yenákámô nóinabi tíyamma árain-aine.
mirá téna kétiye. 18 kemá kenamáárîq ketábá kétunama ketibomá
timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye.” téna Îtuma tiráiye. 19 yeráwáqá
ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Îtuma
yauwéqma tiráiye: “minnámo kemmô kétimonaama minnâ ketiboé.
ááqibo kemmô kétimoneqa minnâ ketibo aónainoe.” téna tiráiye. 20 Îtuma
maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kéyiraatena waaqókáq Áánûqtuma
yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení
kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô koúnabaqa íma kanaaráq uínoe.

21 miráitana keqnáámmá Îtuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboaqa
keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-
yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá
kenamáárîq íma kanaaráq uínoe.” téna Îtuma tiráiye. 22 miráitata
máqtemma Ítíráaeo-wayukama tirááe: “minnâ wenamáárîqa íyaq
ikámma puínéna kéiyo? nôraq inábiyo wé tiráiye ‘kemó koúna-marupaqa
keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe. 23 ááqibo Îtuma óq-
aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne.
keráwáqá minnâ maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma máune. 24 miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánataraune. keráwáqá
keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq puínoe. keráwáqá
tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánûqtute mórabi máune.
áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq
puínoe.” téna Îtuma tiráiye. 25 yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?”
téwana Îtuma timá yímikaiye: “minnâ áqnáabaqa kemá nóine térabi timá
tímikaune. 26 netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá
yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma
kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma
wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kétiye.” téna Îtuma
tiráiye. 27 aboáqtábá kétitata yemá íitaraae. 28 miráitana Îtuma timá
yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá
múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-
qtataariqo kéunama kenamáa kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami
árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímin-aimma kétune.
29 maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máiye. máqte-qtataariq
únnayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq
kenamáa íureire kéune.” téna Îtuma tiráiye. 30 wemá aamô kétitama
taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Îtuyaa Áabaraama

31 móragaraq Îtuma Ítíráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-
kayukayaba tiráiye: “kerawáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá
ketí iyápó-annama mááe. 32 keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá
máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá
ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Îtuma timá yímikaiye. 33 mirá
téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa
máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike
ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. 34 Îtuma
yauwéqma tiráiye: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq
i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minnâ otaammá kuína-yataakoma
wemmá yáqtoqma ánná kámiye. 35 yáqtorai-nakoma ábâqawaan
aúkáapimma íma máiye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkáapimma
wemá aati-aatimá máiye. 36 otaammá kuína-yataakoma keráwáqô
yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboaq
kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-
yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. 37 kemá ítaraune.
Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma
kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. 38 ketibonôpaq wái-
qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo
ítáama miraíno.” téna Îtuma tiráiye. 39 Ítíráaeo-wayukama miráuma
tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiye.” téta tirááe. Îtuma yauwéqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tiráiye: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa
umá mayaíné oné. 40 kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá
tímikaunaboaqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama
mirá íuraiye. 41 keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!”
téna Îtuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-
iyaporaa íma máunatae. Áánûqtu wenamáa ketibotáá máiye.” téta
mi-káyúkámá tirááe. 42 Îtuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé
téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa
íbêqa maami máunaboaqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma
ketúyánápíkémmá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. 43 nôraq
itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá
íma kanaaráq ítama kárutaae. 44 keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-
qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma
ikákaiye. aboámá máiye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana
wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-
áímmô kétena wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá
kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkón aboámá máiye. 45 ááqibo kemá
áraimma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime.
46 kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô
áraimmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitaao? 47 náawabi
Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá
íma Áánûqtuni iyápó máepoaqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Îtuma
tiráiye. 48 Ítíráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá
Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-
aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. 49 Îtuma
yauwéqma tiráiye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máiye. ááqibo ketibon
áwîqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yauwínôqtaba
kammáa kámagoe. 50-51 kemá ketíwîqa íma múte yauyónáá kéune.
ááqibo móra-nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá
kéyainikaiye. áraimma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama
warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Îtuma tiráiye. 52 anó-
monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae.
epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáiye. Áabaraama pukuráitata
Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kétene ‘móra-
nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ 53-54 nôraq inábiyo? ketibotáá
Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama
pukuráiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe.
emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Îtuma yauwéqma tiráiye:
“kemô ketíwîqo múte yauyéqa minnâ ketíwîqa paátataaqiye. móra-
nakomo ketíwîqo múte yauyénama minnâ ketibomíye. keráwáqô temmá
minnâ keráwáqtí ítóe. 55 keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá
aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama
matokéq mirá kéone. 56 keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-
kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá
makáiye. káonena amuqá makáiye." téna Îtuma tiráiye. 57 Ítíráaeo anó-
monoq-wayukama timá ámikaae: "emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa
uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?" téta tirááe. 58 Îtuma
yauwéqma timá yímikaiye: "naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá
kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE." téna Îtuma timá yímikaiye.
59 miráitata yemá óqtatamma múte matéta Îtumma iyaabóma ikamínéta
urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa
íwáimma yaúbaguraiye.

aúgaroq-nakoni watáama

9 1 Îtuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá
naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye.
2-3 máqtemma Îtuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: "Aráábaeo,
náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma
marákárainabiyo? maamin-nákóáq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq
kúmiq-yataariqa uráíyô?" téta ítama aónaraae. ááqibo Îtuma maará téna
timá yímikaiye: "maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá
aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá
mamá aúgaroq-naqa aúkáibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiye.
ímiye. maami-qtátááqá Áánûqtuni maiyáígómá abarokáq maan-nákókáq
pááq íniye. 4 íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá
máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá
íyaonena kanaaráq ímayaniye. 5 kemá maa-márábímô máunama kemá
maa-márábín-ómmúne." mirá téna Îtuma timátuwena 6 Îtuma mararáq
wirááti wiqmakéna maramá abákátena wirááti-maragaraq mamá yogarí-
karaariq umátuwena Îtuma yomá tarôq uráiye. tarôq umátuwena Îtuma
mi-tónápó min-nákóní aúnáakaq pérakatuwena 7 miráitana Îtuma wemmá
timá ámikaiye: "emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao." téna tiráiye.
maamin-áwíqá waéqma yarááe "timákáawana kóuraiye". miráitana
wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma
karáqma aónamaena yauwéqma iráiye.
8 ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá
káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama
yimónéwaine téta yé tirááe: "nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô
máena waayúkaraqa áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-itaa éwainabiyo?"
tewata 9 yaímma-wayukama tirááe: "owé. wemá maamin-náqíye." téta
tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: "ímiye. wemá paá miráuma
móraiq urái-naqiye." tewana aanibo aanábógó wé tiráiye: "minnâ
áraimma kemúne." téna tiráiye. 10 yé timá ámikaae: "nôraq itanawáq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aúramma kabáríkaiyo?” tewana 11 wé yauwéqma timá yímikaiye: “min-
náqá Îtue téta áwîqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq
tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráiye ‘emá Tááéróa-nokaayupi
nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana
túrakoma íráqôniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata
12 yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyo?” tewana maará téna
wemá tiráiye: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiye. 13 maamin-
náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq
awíqmeta urááe. 14 mi-túpáámá Îtuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-
naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááráré.
15 mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá
íráqôniq uráiyo?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá
pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá
yímikaiye. 16 miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-
yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.”
téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa
máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq
iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaaq umá kaayaq-ánnáé urááe.
17 miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá
kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé
tiráiye: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiye.
18 ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa
kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá
íkámetaboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: 19 “maaminnâ
keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo?
owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq
káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. 20 anóboyuma yauwéqma timá
yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa
marákáraimiye. 21 ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo?
kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárírakaraiyo? kerátámá
íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá
timá-timiniye.” téta tirááye. 22 wenanóboyuma Ítíráaeo anó-monoq-
wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama
yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma
Îtuqtaba Metáíyae tínna-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.”
23 minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekáq ítama
aónaaro.” téta tirááye.
24 miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama
kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama
ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awiqa múte yauyuwo! ketáá
káonaunatae maamin-náqá Îtuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe.
25 minnáyabo min-nákómá yauwéqma tiráiye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. 26 yé ókaraq-okaraq itaa-itaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárírakaraiyo?” téta ítama aónaraae. 27 yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáráráq kétikaitaraq wení iyápó-annama aurénéra kéoo?” téna yauwéqma tiráiye. 28 yé wemmá aá awáágureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. 29 Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. 30 min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq ketúramma mamá kabárítikaraiye.” téna tiráiye. 31 yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. 32 maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárírakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye. 33 maamin-náqá Áánûqtunopake íirenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íiniye.” téna wé tiráiye. 34 yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

35 Îtuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiye: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. 36 min-nákómá yauwéqma tiráiye: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiye. 37 Îtuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minnâ íbêqa etê watáá-wataa kéteq máune.” téna Îtuma timá ámikaiye. 38 uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Îtukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Îtun-awiqa múte kéyauyena timá ámikaiye. 39 miráitana Îtuma tiráiye: “maa-márábí kemá árain-aaiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaíyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama aurénóe.” téna Îtuma waéqma itaí-áímmá tiráiye. 40 yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. 41 Îtuma yauwéqma tiráiye: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íineq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiye.” téna Îtuma tiráiye.

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

10 1 Îtuma mirá tiráiye: “áraimma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiye.
2 móra-nakoma oqtabákémô uyábérái-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare.
3 kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-
típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwiqa
yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe.
4 wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata
wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. 5 káqo-wan anaaé
íkewaraae. káqo-wan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe." téna
Îtuma tiráiye. 6 waéqma itaí-áímmá Îtuma timá yímimanibo yeráwáqá
nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Îtuma kétiye.

7 ááqibo Îtuma keqnáámmá timá yímikaiye: "áraimma kétima-timune.
kemá tipi-típigoni oqtamúne. 8 máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá
yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáé. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama
kéitaae. 9 kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména
kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena
yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. 10 moyá-
nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq
inéna kéiye. kemá yúnnama minnâ yeráwáqá matúq-matuq umá mái-
auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune." téna tiráiye.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

11 óq-aimma Îtuma tiráiye: "kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo
ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá
tipi-típi-annayabae téna puíniye. 12 móra-nakoma paá meyáqtábá
mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma
yabíqma kárutaiye. áwáábiq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare
kóinana áwáábiq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye.
13 wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma
arummá kéumayikaiye. 14 kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune.
ketí tipi-típi-annama kéyimonaunata kemmá kétimonaae. 15 móraiq
umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo
maami-típí-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune.
16 ketí óq-tipi-tipima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá
áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráíyata kímora
tipi-tipi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. 17 ketí
aúwaraimma kéyimune. minnágon-aaiqtaba ketibomá keqtábámá
kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne.
18 móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye.
kenamáárîq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí
aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Îtuma tiráiye.
19 Ítíráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq
umá kaayaq-ánnáíq urááe. 20 netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá
wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiye. nôraq itaráq wenáama
kéitaao?” téta tirááe. 21 yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma
aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá
íyaq kanaaráq kabárírakaniyo?” téta tirááe.

Ítíráaeo anó-monoq-wayukama Îtumma namuroîq umákáraae.

22 anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráiye.
mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta
monoq-nákóní oqtamá ítaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. 23 Îtuma
anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata
24 Ítíráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá
Metáíyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq
umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. 25 Îtuma maará
téna yauwéqma tiráiye: “kemá timá tímîqma ánatatukaun-aqanibo
keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwîkaqa
kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye. 26 miráimanibo keráwáqá íma
ketí tipi-típi-annama máepoaqa íma tirummá kétime. 27 máqtemma
ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata
ketinaaéma kéwaraae. 28 kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma
kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápikema
yemmá íma yabítuwaniye. 29 nói-qtataarabi ketibomô tímîmma minnâ
mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápikema yemmá
kanaaráq íyabituwaniye. 30 ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.”
téna Îtuma tiráiye. 31 Ítíráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá
óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama 32 Îtuma timá yímikaiye:
“netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá
nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tíkaminera kéoo?” téna Îtuma
tiráiye. 33 anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma
móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá
Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’
kétenaqtae.” téta tirááe. 34 Îtuma yauwéqma tiráiye: “ ‘tiráune keráwáqá
Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-
aipimma íyaq agatáíyô? 35 wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá
yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine.
Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnááma
íma kanaaráq aúyoraniye. 36 ketibomá móra-aukapaq kétikena maa-
márábí timátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’
túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? 37 ketiboní mayaímá
ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. 38 ááqibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá
kétimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mi-máyáígómá
tirummá kámera anaaékaq ítama arutánoe minnâ ketibomá tirunóbáqá
máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Îtuma timá yímikaiye.
39 miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike
akarupátuwena kóuraiye.
40 keqnáámmá Îtuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna
naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye.
41 mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe:
“Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba
maami-nákótábá Îtuqtaba timá áraimma tiráiye.” téta tirááe. 42 ááqibo
mibáqá netuqyaa-káyúkámá Îtumma yirummá ámikaae.

Aráátarati pukuráiye.

11 1 ááqibo móra-naqa karímá matáiye. minákón-áwîqa Aráátaratie.
wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake
kukáiye. 2 wemá mi Máriaa ákûq-nomma Îtun-aitaukaq pérakarena
aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá
matáiye. 3 miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Îtunopaqa win-
áíkómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa
karíma kémayaiye.” téna tiráiye. 4 Îtuma min-áímmá ítátuwena tiráiye:
“wení karímá puí-kárímá íma wáiye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa
mamá pááq ínéna kéipoana minnâ Waayúkagon-Araakon-awiqa múte
yauwínoe.” téna Îtuma tiráiye. 5 Îtuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama
Aráátaratiqtabagaraqa Îtuma ôriq umá yeqtábáma kákaiye. 6 aanibo
wemá Aráátarati karí máyáiye-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq
mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.
7 anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúríabaqa
kónatae.” titata 8 wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa
Ítíráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá
keqnáá-márúpáráq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana 9 Îtuni-kanaama
awaararîq kéitanaboana yauwéqma tiráiye: “íyaq tiyááka umá kaayaq-
ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágááma uréire
kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa
yurarániye. 10 miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama
ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna
tiráiye. 11 mirá-timatuwena anaaékaqa Îtuma timá yímikaiye: “ketáái
aanábómá Aráátarati waguráiye. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna
tiráiye. 12 máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako,
aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe.
13 Îtuma Aráátarati pukáiqtaba kétitata ááqibo wení iyápó-annama paá
waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. 14 miráitana ‘Aráátarati pukuráiye’

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna Îtuma abarokáq umá timá yímikaiye: 15 “ááqibo kemá keráwáqtábá
túyánámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mi táoqa íma wetê máqe-
uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa
ónátae.” téna tiráiye. 16 Tómááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá
máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “méwíyataa wegáráq ko
púyonataao!” Tómááti téna tiráiye.
17 ááqibo Îtuma uráiye. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqté-
kaayaqte-yupaama muríánóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye.
18 Yérútáárebaqa waaqókáq Béqtanibaqa (3 km) wáiye. miráuma íma
ayáqtáákaqa wáiye. paá awaarakáqíye. 19 ááqibo Ítíráaeobakemma
netuqyaa-nóíníináúkáqá Máátaayaa Máríaanopaqa irááe. yetiyóbímo
púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íráqôniq ínéta irááe. 20 Máátaama
Îtumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máríaa
paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. 21 ááqibo Máátaa Îtuma timá
ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanarakaa ketiyóbíma ípuinena
iné. 22 íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo
íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiye. 23 Îtuma timá
ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiye. 24 Máátaa
timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá
máqtemma aarawaamá keíto-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiye.
25 Îtuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimma paá mái-auwaraikaraqa
kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá
paá itó-uma mániye. 26 máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó
timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba
aúyánámmá kéitaano?” téna Îtuma tiráiye. 27 ááqibo Máátaa Îtumma timá
ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune.
emá Metáíyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá
kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá
ámikaiye.

Îtuma ibiqá yakáiye.

28 Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máríaa ko ááyaraiye. ko ááyama
áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa
ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. 29 Máríaa maamin-
áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Îtunopaqa uráiye. 30 Îtuma márûpaqa
íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaq máqe-uraiye. 31 máqtemma
Ítíráaeo-wayukama Máríaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá
íráqôniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá
máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma
muríánóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé
kukááe. 32 Máríaa Îtu máipaqo irénama Îtumma káonena aítaupi aipaq
aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiye. 33 Îtuma aónaimma min-íníkómá
ibiqá kéyaraitana Ítíráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá
kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiye.
34 Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?”
téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta
tirááe. 35 Îtuma ibiqá yaránéna kéiye. 36 miráipoata Ítíráaeo-wayukama
tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.”
téta tirááe. 37 ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-
auramma kabárírakaraiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana
Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. 38 Îtuma keqnáámmá arummá ôriq
kéitana min-náqá muríánóbáq móyukaapaq iráiye. muríánôtaqa óqtanapo
ayá yumákaawana wáqe-uraiye. 39 Îtuma tiráiye: “keráwáqá min-
óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóní ámánaakoma
timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-
yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa tái-akuqa kéiye.” téna Máátaa
tiráiye. 40 ááqibo Îtuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma
Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna
Îtuma tiráiye. 41 maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Îtuma yanaa múte
káonena tiráiye: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune.
42 áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo
máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kétune.
yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq
kétune.” téna Îtuma tiráiye. 43 mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá
ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Îtuma ááyaraiye.
44 pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiye. wenayáámma mórabi maqmá
atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi
maqmá móraiq umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo
útûyakaraae. Îtuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáíyana
kóíno.” téna Îtuma tiráiye.

anó-monoq-wayukama Îtumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

45 minnáyaba taíganimma Ítíráaeo-wayukama Máríaamma aónaineta
ye-káyúkámá Îtuma nôrabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae.
46 yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Îtuma nói-
qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. 47 aanibo Pérati-wayukagaraq
anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áíkuteta
káánítóre áwîqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq
ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa
kéiye. 48 ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-
kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái
anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe.
49 yepíké móra-nakon-awiqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátíráqá mú

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma
maami-qtátááqá aónaraae! 50 maaminâyaba keráwáqá íyaq túyánámmá
kéitaao? maannâ móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa
ínímma minnâ kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama
íauyoranoe.” téna tiráiye. 51 áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye.
wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátíráqá máqe-uraiye.
miráínana Îtuma puyéna Ítíráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna
amunémá kégutena tiráiye. 52 ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba
yíwáqnaa ínéna pukáiye. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-
naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. 53 aanibo
miráitata mi táoqa Îtumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire
urááe. 54 miráitana Îtuma móragaraqa íma Ítíráaeo-aukaapimma uréire
uráiye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiye. kaqmáápaq
waaqókáq móra-marukon-awiqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate
máqe-uraiye.

55 íbêqa Ítíráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata
áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá
tágaiyaqtaba utááe. 56 yeráwáqá Îtuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata
anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin
urááe: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta
wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. 57 missing?

Máríaa Îtun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

12 1 abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótámaki-kanaama
pááq inéna uráiye. Îtuma Béqtanibaq uráiye. mi-márúkáq
Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. 2 mikáq yeráwáqá
kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati
yaareráqá Îtugaraq máqe-uraiye. 3 Máríaa anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-
mátáwémá maténa Îtun-aitaukaqa atímma pérakarena Îtun-aituqa
wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá
ôriq uráiye. 4 wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá
Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna
wé Yúqtaati tiráiye: 5 “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma
kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyáákká-tíyáákká-
óqtámmá (300) wáiye. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá
áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiye.
6 áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá
moyámmá mamá wenamáárîq moyámmá mayáinayaba tiráiye. wemá
mónekaq yabíkéna wenamáárîq máyáinapoana wemá tiráiye. 7 miráitana
Îtuma tiráiye: “wemmá min-íníkómmá ayuwáaro. minnâ maqtokéna
kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. 8 áwáyoq-wayukama
keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáímmá tirááe.

9 taíbaq Ítíráaeo-wayukama Îtuma Béqtani-marupaqo máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Îtuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Îtumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. 10 miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama 11 Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítíráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Îtumma ámikaae.

Îtuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiye.

12 óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáíyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Îtuma Yérútáárebaq ínéna kéiye-aimma ítátuweta 13 yeráwáqá kóbékáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítíráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. 14 Îtuma móra naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiye. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiye. mirá kétiye: 15 “Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéiye. naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiye.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. 16 maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Îtuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Îtumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.
17 taíbaq Îtute máqeo-kayukama Îtuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nôrabi i-náíkáráq tirááe. 18 taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. 19 minnáyaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaaé kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Îtumma aónaneta abáá-uraae.

20 yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. 21 yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááriri-marupaq iráiye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Îtumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. 22 miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Îtukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. 23 Îtuma yauwéqma tiráiye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. 24 kemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama
kímora pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minnâ wemá puínamanibo
taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. 25 móra-nakoma
wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma
páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-
yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá
mái-auwaraimma maqtorániye. 26 náawa-naawabi kekáqô mayaímô
mayanénama ketinaaé waraíno! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá
matikáí-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá
wenáwîqa múte yauwíniye." téna tiráiye. Îtuma óq-aimma tiráiye:
27 "íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? 'ketiboó, ketí
ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?' ímiye. minnáyaba
paá kukáune. 28 ketiboó, tágama-yataaqa enáwîkaq akoqnáá umá
mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-
maqma mimórá mái-waigonamiye." téna Îtuma mirá-timatuwaitana
aagómá wíyôpake kukéna tiráiye: "kemá tágama-yataaga ketíwîkaq
mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne." téna maamin-
áíkómá tiráiye. 29 waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta
tirááe: "wíyonaa kétiye." téta kétewata yaímma-wayukama tirááe:
"Áánûqtunopakekako kétiye." téta mi-káyúká tirááe. 30 Îtuma yauwéqma
tiráiye: "aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna
tiráiye. 31 íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye.
maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye.
32 aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma
ketôpaqtaa ónúne." téna Îtuma tiráiye. 33 wemá min-áímmô tiráimma
minnâ náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiye. 34 ááqibo
aarawaamá yauwéqma tirááe: "miráuma aammá aúmakaan-aipitaa
ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq
itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq
Waayúkagon-Araakoma máiyo?" téta ítama aónaraae. 35 mirá téna Îtuma
timá yímikaiye: "pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá
ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá
yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma
'náakaraq kéi náakaraq kéwiyo' téna wemá kanaaráq íkáonaiye. 36 ómmá
wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa
mánoe." téna Îtuma tiráiye. Îtuma min-áímmá timátuwenama yemmá
iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítíráaeo-wayukama Îtumma yirummá íamikaae.

37 Îtuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá
paá íma Îtumma yirummá ámikaae. 38 netuqyaa-káyúkámá Îtumma
yirummá íámikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraine

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq
ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnááma
aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiye. 39 maami-
qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana
Áítáíya tiráine: 40 “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena
yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma
káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata
yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa
yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.
41 Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraipoana weqtábá
wenáaimma tiráiye.

42 ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-
wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pérati-wayukati yáaqa
kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokáq umá
tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe.
43 yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yauwígáae kétetamanibo
Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. 44 ááqibo Îtuma
yááyama tiráiye: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma
arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye.
45 náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa
káonaiye. 46 kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi
kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. 47 móra-
nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq
wemmá íma yawáááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawáááq-
umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq
kukáune. 48 náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama
íbêqa yainaí-yátáááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ánatai-yupaama
máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawáááq-umatikanoe. 49 kemá
ke-túyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma
wenamáárîq timá tímin-aimma kétunaboaqa máqten-aimma kétima-
timune. 50 ááqibo kemá ítaraune. ketiboní watáama aati-aatimá
matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiye. miráitaqa máqten-
aimma túnnama minnâ ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Îtuma
tiráiye.

Îtuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiye.

13 1 kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Îtuma maa-márábíké
yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí
máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-
yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiye.

2 Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Îtuni kutarurîq webó-náqá
aúrákaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana 3 Îtuma ítaraiye máqte-qtataaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake
kukáunaboaq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. 4 aanibo
Îtuma aáwaqa naí-yááréráq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtoraí-
wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima)
maténa ámûrana uráiye. 5 káqomma wemá nommá táápepi atímakena
wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa
ayúnikanena uráiye.
6 áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiye: “uyátáraana-
nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana
7 Îtuma yauwéqma tiráiye: “íbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo
anaaékaqa emá aónanone.” téna Îtuma tiráiye. 8 Pítaa akoqnáá-aimma
abarokáq tiráiye: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Îtuma
yauwéqma tiráiye: “ááqibo kemô enaítuqa ímo tete onaamá emá íma
ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Îtuma tiráiye. 9 Pítaa timá
ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítauqa wenamáa ítete é mútûq tiyáánaa
tiqnókáráq tete umátikaao!” téna Pítaa timá ámikaiye. 10 Îtuma mikáq
tiráiye: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa
peránibo paá wenaítauqa tete íno. mútûq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá
íráqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Îtuma timá yímikaiye. 11 móra-naqa
waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Îtuma aónatukaipoana tiráiye:
“kímora-nakone.”
12 Îtuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq
aqtoraí-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiye:
“kemô umátíkauna-yataaqtaba ítama kárutao? 13 keráwáqá keqtábá
yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minnâ áraine. miráipoana
minnâ kemúne. 14 ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama
kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá
keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqa aóna-
mayaaro. wenáítauq-wenaitauqa tete íné oné. 15 íbêqa keráwáqá umá tiráá
túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimóráíq umá keráwáqá íné oné.
16 éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá
wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.
móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá
íma uyátá-maqma anómma kémaiye. 17 keráwáqá ítama arútama
miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. 18 kemá nóinabi íma máqtemma
keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq
yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá
áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma
ketí aáwaqa ketê nai-nákómá wenáítagegunapo múte yaáqma tímûraaq
yániye.’ ” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áíkómá mirá kétiye. Îtuma óq-
aimma tiráiye: 19 “mi-qtátááqá pááq iné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune.
mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minnâ

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

náawabi MÁUNE. 20 akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa
náawabi awirénama kekáráq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama
timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna 21 min-áímmá Îtuma timátuwena
amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiye: “áraimma kétima-timune.
keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.”
téna Îtuma tiráiye. 22 wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta
yúyánápí náawaqtaba kétiyo téta íaonaraae. 23 iyápó-annabike móra-
naqtaba Îtuma ôriq umá ákái-naqa Îtun-amakaq yaareráqá máena
aíqtaaraqa agebamá máqe-uraiye. 24 miráitana Tááímoni Pítaa aqnótáq
yumátuwena ‘náawaqtaba kétiyaa wekáq itaao’ téna awaaméqá umá
timá ámikaiye. 25 Îtun-aiqtaabi agebaréna tiráiye: “uyátáraana-nako,
náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana 26 Îtuma yauwéqma tiráiye:
“kemá yammá aáwaq-anopi yamá atîmma áménama minnáqíye.”
téna Îtuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkena Yúqtaati
Tááímoni Itikáariotini áanikoma ámikaiye. 27 mikáq Yúqtaati min-ááwáqá
mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Îtuma timá ámikaiye: “nôrabi
íném a páátákáá mirá-uwo!” téna tiráiye. 28 máqtemma yaareráqá máe-
kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma
íma ítama arútaraiye. 29 Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétiyaa téta
yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo
kéti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétiyaa téta tirááe.
30 Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

31 Yúqtaati ayuwéna kóitana Îtuma tiráiye: “íbêqa Waayúkagon-
Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni
tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. 32 Waayúkagon-
Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení
tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáá abarokáq
mamé íniye. 33 ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama
mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítíráaeo-wayukamma
timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá
kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe. 34 íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-
aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá móraiq umá
weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq
káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero.
35 akaí-yátááqá keíyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae
téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma tiráiye Pítaama anaaéma umátikaniye.

36 Tááímoni Pítaa tiráiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé
timátuwaitana Îtuma yauwéqma tiráiye: “kemá koúna-marupaqa íbêqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma
waráínóne.” téna Îtuma tiráiye. 37 Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-
nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé
téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana 38 Îtuma yauwéqma tiráiye: “emá
keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune.
kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’
té wakaránóne.” téna Îtuma Pítaamma timá ámikaiye.

aboánôpaqa uí-ámmá Îtumiye.

14 1 Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako
ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámeraq ááqibo
kekákáráq tirummá tíméro. 2 ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiye. ímo
wárainaqa kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa
keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. 3 kemó kówéqa
keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq
kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe.
4 kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Îtuma
wení iyápó-annama timá yímikaiye. 5 Tómááti timá ámikaiye: “uyátáraana-
nako, náakaraq kóinono minnâ ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq
maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tómááti timá ámikaiye.
6 Îtuma yauwéqma tiráiye: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne.
kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-
aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá
awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. 7 kemmô kétimoneqa ketibokáráqá
káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna
Îtuma yauwéqma tiráiye. 8 Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá
enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye.
9 Îtuma yauwéqma tiráiye: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê
máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama
ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? 10 kemá
ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiye. minnáyaba íyaq kekáqá
arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune.
ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. 11 keráwáqá maan-áíkáqá
tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiye. ááqibo ímo
miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo
minnáyaba kekáq tirummá tíméro. 12 kemá áraimma kétima-timune. móra-
nakoma arummá timénama móraiq umá anón-awaameq-yataariq íniye.
kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. 13 aanibo
máqte-qtataaqtabama ketíwîkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-
onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye.
14 ááqibo ketíwîkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-
onune.” téna Îtuma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

15 Îtuma óq-aimma tiráiye: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-
aimma taákaq matokéra mirá-inoe. 16 ketibommá ítama aónaanana wemá
káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê
ku matúq-matuq umá mániye. 17 Aágoma wení árain-aikoni áaimma
máiye. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéiteta kéopoata
wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí
mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonaae. 18 miráinaq
kemá ítiyuwaanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan
umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. 19 pááqya-
kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá
matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboaq keráwákáráq
miráuma mayáinopoaq miráinaqa kemmá timónanoe. 20 mi-kánáámô
yínaqa keráwáqá itánoe. minnâ kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá
kepí máápoaq kemá keráwápí máune. 21 náawabi ketí aúgen-amaan-
aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye.
keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá
akániye. kegáráq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboaq kemá kenamáárîq
ketáaimma aráátenune.” téna Îtuma tiráiye. 22 Îtuma óq-Yuqtaatimma
timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq
umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma
yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiye. 23 Îtuma yauwéqma tiráiye:
“náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna
mirá-iniye. ketibomá weqtábá akaínakama ketibotê kegáráq wenôpaq
iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. 24 náawabi íma keqtábá
akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq
wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo
min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéiye.” téna Îtuma tiráiye.

Îtuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

25 wení iyápó-anamma Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa
maami-qtátááqá timá tímikaune. 26 Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa
í-náqá ketibomá ketíwîkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa
kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye.
27 kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá
kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqa
kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa kéyainaraq íma ikatîqa oro!
28 keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minnâ ‘kemá koúreqa yauwéqma
keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá
ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiye. 29 íbêqa
mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pááq ínaqa mikáq tirummá timínoe. 30 kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-
kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama)
kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma
yokáiye. wení akoqnáárakemma kemmá ánná ítiminiye. 31 maa-márábí-
káyúkámá timónainoe. minnâ ketiboqtábá ôriq umá kétikaitaq wemá
máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-
márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Îtuma tiráiye.

ánnágon-aboma Îtumiye.

15 1 Îtuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá
yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón
aboámíye. 2 amagómá arammá íma íyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye.
ááqibo arakaráq-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena arára-
araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyánîqtaba mirá kéiye.
3 ketáa timá tímikaunaboaq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. 4 kemá
keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá móraiq umá máero.
amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráínaqa
keráwákáráq kekáq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. 5 kemá
ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi
kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye.
ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq
íma ínoe. 6 móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayááma
iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma
irabí agatuwánoe. 7 keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí
maínaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba
itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. 8 keráwáqá taíganin-aramma
iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyanama ketiboní tágama-yataakoma
múte yauwíniye. 9 ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa móraiq umá
kemmá keráwáqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi
máero. 10 kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboaq
kemá wení akaí-yátáápí máune. móraiq umá keráwáqô ketí ámáan-
aimma taákaq matokéq miráíyama ketí tikaí-yátáápí máinoe. 11 kemá
timá tímikaune. minnâ ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí
timuq-yatááqá keráwápí ógiqma mániye. 12 maaminnáma ketí ámáan-
aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá
máero. 13 mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiye. minnâ móra-
nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akáí-yátáákómá
íma uyátá-maqma wáiye. 14 kemá ámáan-aimma túnna-yataariq
owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe. 15 mayaí-nákómá wemá mayaímô
ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma
keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa
ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboaq keráwáqtábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íbêqa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kétune. 16 keráwáqá íma kemmá máqte-
kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamáárîq keráwáqá
máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáíráq keráwáqá
timátíkaraunaboaq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma
ko iyáíq-iyaiq umá máraiyana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi
ketíwîkaq itaíyanama wemá timíniye. 17 keráwáqá maami-qtátáárîqa oro!
weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Îtuma tiráiye.

**máqtemma maa-márábí-káyúkámá Îtumma wení
iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.**

18 óq-aimma Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábi-
káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq
keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkéyikaiye. 19 keráwáqá maa-
márágóní waayúkamo máraiyatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo
kemá keráwáqá maa-márábíké tíkáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-
márágóní waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma
kéumatikaae. 20 timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá
máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma
uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma
kéwaretama keráwákáráq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta
mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. 21 yemá
timátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwîqtabae téta maami-qtátáárîq
umátikanoe. 22 kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-
yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaráq aúpáq
yuwánóe. 23 náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma móraiq umá
wemmá ketibokáráq áyámma kéumakaiye. 24 kemá anón-awaameqa káqo-
kayukama ikéoniq umá kenamáa yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá
íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokáráq
paá íyámma kéumatikaakarataae. 25 ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí
áraimma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátíkaraae.’
26 akoqnáá umá tíwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake
timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tínaq keráwáqá itánoe.
27 ketê keráwáqá áqnáabake mamé iráapoaq keráwákáráq keqtábá árain-
aimma tínoe.” téna Îtuma wení iyápó-annama timá yímkaiye.

16 1 Îtuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiye: “keráwáqá
kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtábá
timá tímikaune. 2 keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-
kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá
kémayaunatae’ téta tínoe. 3 ketibokáráq kekáráq ítimonaraapoata mi-
qtátáárîq umátikanoe. 4 ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá
tímitukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Îtuma
tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Îtuma tiráiye: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboaq
keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. 5 ááqibo íbêqa
timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa koúne. miráitana keráwápíké
móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. 6 kemá
maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. 7 paá
árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma
kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa
Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama
8 waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón
áaimma má téna yainaí-yátáákón áaimma má téna íniye. 9 Tíwáqnaa
Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minnâ áqnáabaq
yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimepoata maami-kúmíq-yátáákóní
táígon-aaiqtabama wemá yiráátiniye. 10 ketibonôpaqa koúnaboaq ókaraq
ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. 11 maa-márágón
áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainaí-yátáákón
áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. 12 kemá taígani-qtataaqtaba
timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áíkó keráwáqá mamá
ummaa yamátikaniye. 13 wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana
wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye.
wenamáárîq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaaékaq
pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. 14 nóin-ainabi ketôpakemmo
kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yauwíniye.
15 máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minnâ kennámiye. miráipoaq
kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake
kémayaiye.’ ” mirá téna Îtuma tiráiye. iyápó-annama yiru-qtatáákómá
anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. 16 Îtuma wení iyápó-annama
timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe.
ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna
Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. 17 maannáyaba yaímma
wení iyápó-annama ye íyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétiyo? wemá
kétima-timiqtaae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo
‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq
tiráiye. ‘ketibonôpaq koúnaboaq kétiye.’ ” téta 18 wení iyápó-annama
tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétiyo?” téta yeráwáqá kaumo
kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-
aaiqtaba kétiyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. 19 Îtuma
aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye:
“keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq
kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá
timónainoe’ maaminnáyatababoaq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéitaimma kéoo?” téna Îtuma timá yímikaiye. 20 óq-aimma Îtuma tiráiye:
“áraimma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq
ketoqá máíyana miráíyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-
yatáápí mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá
waéqma timuq-yatáápí mánoe. 21 aaragómá iyápómo akáínéna kéenama
wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiye. ááqibo anaaékaq
iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa
wemá káwikatuwaiye. 22 miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe.
ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqtí tíyakoma kanaa
íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápíké
ímatuwaniye. 23 mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma
kekáq itánóe. áraimma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq
itáíyana ketíwîkaq wemá timíniye. 24 naayóbákáráq móra-yataataqa
ketíwîkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa
kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. 25 maami-
qtátááqá taíganimma waéqma itaí-áípí timá tímikaune. mi táoqa yínaqa
íma waéqma itaí-áípí timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-
timenune. 26-27 ketibomá wenamáárîq keráwáqtábábá kákaipoana mi
táoqa keráwáqá ketíwîkaq itáíyaqa ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune.
keráwáqá keqtábámá tíkáitababoaq kemá ketibonôpake kukáunaq
tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye.
28-29 kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá
tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune.” Îtuma mirá téna titata wení
iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaao! íbêqa waéqma itaí-áímmá
íkétepo paá abarokáq kétene. 30 íbêqa ketáá káonaunatae. minnâ emá
máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé
kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánûqtunopake kukáane’
téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana
31 Îtuma yauwéqma tiráiye: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá
kétimeyo? 32 ítáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá
móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo
ketibó ketê máiye. 33 kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá
timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá
umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

Îtuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétiye.

17 1 Îtuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena
tiráiye: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-
yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq
áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. 2 miráipoaa emá náápaamma
máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-
wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna Îtuma tiráiye. 3 matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma
wáiye. móra-nakoma ekáráq kemá Îtu Káriqtokaraq káonaiye. emá
enámáa árai-manikoe. ááqibo Îtu Káríqtomma emá timákaanana
kukáiye. 4 Îtuma óq-aimma nunamupí tiráiye: “mayaí mayaaó té tiména-
mayaima mamá ánatatukaune. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa
maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. 5 ketiboó, naayóbáqá maa-márámá
íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq
matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo.
6 maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwîkon áaimma
yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá
tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. 7 íbêqa yemá ítama kárutaae.
minnâ máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake
iráiye. 8 irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata
yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqe-uraune. enôpake yúnaa
enamáárîq timátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata
yirummá tímikaae.

Îtuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

9 kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune.
kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma
enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune.
10 máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma
emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá
timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. 11 íbêqa kemá íma maa-
márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe.
mú mikáq aokaq-kétíbóo, emá enáwîkoni akoqnááraq tímikaanana
enáwîpi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaao. miráinaka
kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraiq ígáae téq kétune.
12 kemá yeráwáqtê máeqa enáwîkoni akoqnááraq tímikaanaq maamin-
ákóqnáárâké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata
máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune.
paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá
tiráiniq umá áraimma iráiye. 13 íbêqa enôpaq kéyunamanibo maa-
márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kétunaboata timuq-yatááqá
yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. 14 enáama
yímikaunatamanibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma
máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá íyámma
umáyíkaraae. 15 timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémmá íma
yiwíqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá
‘íráqôniq umáyikaao’ téq ítama káonaune. 16 kemá íma maa-márábí-
náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe.
17 yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaao. enáagoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

árain-aain-aimma wáiye. 18 kemmá maa-márábímmô timátíkáráanaiq
umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyíkaraune. 19 keráwáqtábááé
téq kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákáráq
mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe." mirá téna
Îtuma nunamupí tiráiye.

Îtuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

20 Îtuma ókaraq nunamummá tiráiye: "yenamáa yeráwáqtábá íma
maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-
kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. 21 emá ketiboó, kepí
maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráíq umá kímora-nakoraa
umá kerátábí máigaae téq kétune. 22 kemmá tímikaana-tagama-yataaqa
yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq
umá mánoe. 23 kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-
yamae umá mórabi íráqôn-aaiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune.
máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minnâ emá timátíkarema
keqtábá 'ákarainiq umá' yeráwáqtábá 'ákaraine' téta tínoe. 24 ketiboó,
emá yeráwáqá kemmá tímîqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq
máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma
pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá
ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. 25 kateko-kétíbóo, maa-
márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune.
maami-káyúkámá 'é timátíkaraane' téta íbêqa kétimonaae. 26 enáwîkon
áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma
keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápí maínaq kegáráq yeráwápí
mánune." Îtuma mirá téna nunamupí tiráiye.

Yúqtaati Îtumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

18 1 Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko
atátuweta mórama yópí máqtemma utááe. 2 Îtuma netuqyaa-
túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati
namuro-wáyúkátí iyáápimmo Îtumma ma ayuwaí-nákómá wemá
naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. 3 ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama
yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Pérati-
wayukabikegaraq yiwíqmena iráiye. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq
kúraqma mamé irááe.
4 Îtuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana
wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: "keráwáqá náawaqtaba abáá
inera kéoo?" téna ítama aónaitata yemá tirááe: 5 "ketáámá Îtumma
Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae." tewana Îtuma tiráiye:
"kemúne." téna tiráiye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Îtumma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mayuwáí-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. 6 Îtuma “kemúne”
kétitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko
wagéqé urááe. 7 keqnáámmá Îtuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá
náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Îtuma
Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. 8 Îtuma maará téna yauwéqma
timá yímikaiye: “kemá timá tímitukaune. minnâ kemíye. ááqibo kenamáa
kemmá kétibaaeqa iyuwáíyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye.
9 Îtuma naayóbáq tiráiye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike
mórama enayáápike íyuwaunana pukuráiye.” téna tiráimma min-áíkómá
íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiye.
10 mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabitiréna mú mikáq anó-
monoq-nakoni mayaí-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye.
maami-máyáí-nákón áwîqa Máárakatie. 11 ááqibo Îtuma Pítaamma
timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánáanobaqa maraao.
ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Îtuma
mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. 12 minnáyataba ááiq-wayukagaraq
i-wáyúkágáráq Îtumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Îtumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

13 áqnáabaq Îtumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá
Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-
kárítímáátíráqá máqe-uraiye. 14 taákaq máráaro! Kááyapati wemá
naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa
ínímma minnâ kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama
íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiye.
15 Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Îtumma anaaé
waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-
nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíké keqnáá-nákómá Îtugaraq
anó-nakoni naaúpaqa utááye. 16 ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma
máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma
aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma
márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. 17 oqtaráq
yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóní iyápó-
annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráiye: “kemá ímiye.” téna
tiráiye. 18 yaugiq itata máqtemma mayaí-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq
iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya
itó-uma máena iramá káánuraiye. 19 mú mikákáá anó-monoq-nakoma
Îtumma wení yiráátí-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama
aónaraiye. 20 Îtuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá
máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-
náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítíráaeo-wayukama
ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ítiraune. 21 nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-
kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe.”
téna Îtuma yauwéqma timá ámikaiye. 22-23 mirá-tin-aiqtaba móra-i-
nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiye: “miráumawaq
mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Îtuma
yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-
kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kétun-aama nôraq
itaawáq kétikamono?” téna Îtuma timá ámikaiye. 24 miráitana Îtumma
ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-
monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiye. 25 mimórá táoqa Tááímoni Pítaa
iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-
annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráiye: “kemá ímiye.” téna
wakákáiye. 26 móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárarammo káratukain-
annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráráq Îtutema
yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana 27 Pítaa
móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa
tiráiye.

Îtuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

28 aaqá iráráitata Kááyapatinopake Îtumma awíqmeta anó-kamaani-
nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae.
uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanoe. 29 miráipoana
Pááírati kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráiye: “nóiqtabawaq
keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááírati ítama yimónaitata
30 yeráwáqá yauwéqma ten-áíkómá maará-tiraae: “wemá íma otaammô
kúi-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe.
31 ááqibo Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq mamá Ítíráaeo-
wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaínáaro!” Pááírati téna titata
Ítíráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá
ketááí mayaímá íma wáiye.” téta tirááe. 32 naayóbáqá Îtuma náaraq
umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma pááq inéna kéiye. 33 Pááírati
kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékena Îtumma ááyarena ítaraiye:
“emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni)
máano?” téna ítama aónaitana 34 Îtuma yauwéqma tiráiye: “keqtábámá
enamáárîraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá
ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Îtuma tiráiye. 35 Pááírati
yauwéqma Îtumma timá ámikaiye: “kemá Ítíráaeo-narabuno? ení
waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má
tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááírati Îtumma ítama
aónaitana 36 Îtuma yauwéqma tiráiye: “ketí márûqa maa-márágónnámá
íma wáiye. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaémma
wáráa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma
wáiye.” téna Îtuma tiráiye. 37 Pááírati tiráiye: “emá anómma yabíkáána-
narabono?” téna ítama aónaitana Îtuma yauwéqma tiráiye: “emá keqtábá
anómma yabíkáána-nare kétene. ketinóma matíkáitaq maa-márábí
kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-
annama ketáaraq kéitaae.” téna Îtuma tiráiye. 38 minnáyaba Pááírati
yauwéqma tiráiye: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááírati
tiráiye.

mirá-timatuwena Pááírati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-
wayukayopaq kukéna tiráiye: “kemá otaammá kutáín-aaimma wepímmá
íkáonaune. 39 taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoaq
móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítíráaeo-
wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááírati
tiráiye. 40 mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá
Baráábatiqtaba kétikaiqtaae.” téta ááyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá
otaammá kumá waayúka ikákena moyámmá maténa i-náqíye.

19 1 miráitana Pááírati timá yíkáitata Îtumma tebûqa ámikaae.
2 ááiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq
kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-
nakokaa umá aneq abákaraae. 3 yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe:
“ ‘Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-
maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

4 keqnáámmá Pááírati kumá yáubarena timá yímikaiye: “aónaaro!
otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboaq wemmá awíqma márúte
máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááírati timá yímikaiye.
5 Îtuma áwáábiq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá
kéyaubaitanama Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.”
téna timá yímikaiye. 6 uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-
naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá
tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-
yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááírati timá yímikaiye:
“keráwáqá kenamáárîq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa
máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáiye.” téna Pááírati titata
7 Ítíráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá
‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-
aikoma maan-náqá puíno kétiye.” téta timá ámikaae. 8 ááqibo Pááírati
min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

9 Pááírati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Îtumma ítama aónaraiye:
“emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Îtuma aamá ítiraiye. 10 Pááírati
timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí
akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kéti akoqnáárake emmá kaapaq-
yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minnâ káonaano?” téna titana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa
ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone.
miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-
yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiye.” téna Îtuma
yauwéqma timá ámikaiye.
12 min-áímmá ítátuwena Pááírati Îtumma ayuwáínana kóinin-aiqtaba
abáá kéitata Ítíráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe:
“emá ayúwénana kóínaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení
‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamáárîq anómma yabíkái-
nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe.
13 Pááírati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Îtumma awíqma yainaí-nákóní
abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma
Káábatae tekáq Pááírati maraq máqe-uraiye. 14 taákaq máráaro. mi
táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámíye.
miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááírati timá yímikaiye:
“aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááírati
tiráiye. 15 min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaa umá tirááe: “nékaq
akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!”
téta tewana Pááírati akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye:
“nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma
aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma
tirááe: “Títaama wenamáa ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe.
16 ááqibo miráitana Pááírati Îtumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq
ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Îtumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Îtumma awíqme yewana 17 wenamáárîq kaapaq-yámá
aqména uráiye. ááqibo móra-anugon-awiqa “áqnón-ayaatane” ten-
ánúráq kóuraiye. Ítíráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. 18 mibáq
Îtumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma
kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri
amá aráápaq-mayiketa Îtumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq
aráápa-makaraae.
19 Pááírati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-
áúbágómá mirá-tiraiye: “Îtuma Náátárêtibakene Ítíráaeo-wayukati
anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáiye. 20 min-áúkápáq
Îtumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-
marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááírati
Ítíráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa
agatáiye. 21 miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá
ámikaae: “ ‘Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaao! emá
maará té agayaao. ‘maan-nákómá Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naqune tiráiye' té agayaao!" téta tewana 22 Pááírati yauwéqma tiráiye:
"kemá agamaráuna-aubama minnâ agamakáune." téna tiráiye.
23 ááiq-i-wayukama Îtumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá
aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqté-
kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení
aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké
kumátamakuraine. 24 wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye
íyáá téite urááe: "maaminnâ íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma
kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye." téta aábê yarááe.
naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minnâ

"ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê
yamá móra uyátainna-nako mayániye."

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.
25 ááqibo Îtuni kaapaq-yátágóní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóani
aúkogaraq wenáwîqa Máríaa Kárópatin ánáako Máríaa Máátarinigaraq
itó-uma máqe-uraae. 26 Îtuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq
umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma
timá ámikaiye: "aaragô, enáanima maamíye." téna Îtuma wení iyápó-
annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena 27 wení iyápó-annabike
ákái-nakomma timá ámikaiye: "enanôma maamíye." téna titana mikáké
min-íyápó-ánnábíké-nákómá Îtuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.
28 íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima
mamá ánatagitana Îtuma tiráiye: "kemmá nonáá kétikaiye." téna tiráiye.
mirá kétimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áíkómá pááq
íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. 29 tawebímmá
wáááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. ainááká-qtátááqnápó wáááeni-
nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Îtun óyaukaq makááe.
30 wáááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiye: "maaminnâ
ánatagiye." mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiye.

Îtumma kéuqtaae.

31 mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa
í-yúpáárápóata Ítíráaeo anó-monoq-wayukama "arááq-yuma íma kaapaq-
yátáq wáikaae" téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa
naí-yúpáárápóata "yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae" téta tirááe.
miráipoata min-Ítíráááó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae:
"yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaao." téta
tirááe. 32 Pááírati ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Îtute yíkamo-
nakoratati yítauqa ya akátaae. 33 ááqibo Îtukaq iréta aónaamma wemá
pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. 34 aanibo ááiq-i-wayukabike
móra-nakoma wení waqtáánápó Îtun arautapí atáqtúwáitana mikáqá
nokáráq naaegáráq aumé kukáiye. 35 minnáma kemmá timónai-nakoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

watáa tiráimma min-áímmô timá minnâ áraimma tiráiye. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minnâ áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. 36 Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiye:
“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”
Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minnâ áraimma kéyipoana miqtátááqá pááq uráiye. 37 káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétiye:
“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”
min-áíkómá mirá téna tiráiye.
38 anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Îtun aúma mamé mó uqtamákainayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Îtun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítíráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiye. Pááíratima kanaaráq mayániye téna titana Yótêbi Îtun-auma mamé kóuraiye. 39 Níkótímaatigaraq Îtumma ko aónainena nokáámma urái-nakoma wemá káwekaaqtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiye. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiye. 40 miráitata máqtemma Ítíráaeo-wayukati yáaimma pukáakayukama kéuqtaani umá Îtumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Îtun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnápógáráq múqmûma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. 41 Îtuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtámúríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine. 42 Ítíráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Îtumma min-óqtámúríápímmá mó uqtamákaraaye.

Îtumma uqtamákaraa-muriakare.

20 1 áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá iráqma tágaraitana Máríaa Máátarini Îtumma uqtamákaraamuriamma waípaq iráiye. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. 2 miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábíké Îtuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.
3 Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Îtuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. 4 yenákámá móraiqmoraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráiye.
5 awaútena kúreq umá aónaimma Îtumma útúyakaa-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. 6 anaaékaq Pítaa iréna

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye.
wemá útúyakaa-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana 7 aqnókáqô
útúyakaa-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaa-qtataakote wáqe-uraibo
aokaq wenamáárîq útûma wáqe-uraiye. 8 Pítaan anaaépaq keqnáámmá
wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-múríánóbáqá kumábékena
"Îtuma pukáipike itó-uma kóuraiye" téna wemá arummá ámikaiye.
9 taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni
agamatá-kánnáágó téna "wemá pukáinabike itó-iniye" tiráine.
10 miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

11 pááqya-kanaabi anaaékaq Máríaa muríánôtaq itó-uma máena ibiqá
yakáiye. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq
kúreq umá aónaimma 12 kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama
wayánúná káqtô mamarétarata Îtuni aúma wáqe-uraikaq máqe-uraaye.
aqnómmá wáqe-uraikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo
wáqe-uraikaq maraq maéta urááye. 13 Áánûqtunopake-nakabike móra-
nako tiráiye: "aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?" téna ítama
aónaitana min-íníkómá yauwéqma tiráiye: "yeráwáqá ketí uyátárai-
nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune." téna
timá ámikaiye.

14 mirá-timatuwena Máríaa waéqma aónaimma Îtuma mikáq itó-uma
máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Îtue téna aónaraiye. 15 Îtuma
wemmá ítama aónaraiye: "aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano?
náawaqtabawaq emá abáá kéono?" téna Îtuma ítama aónaitana Máríaa
yó-káwáá-nákó kétiyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Îtumma
yauwéqma timá ámikaiye: "anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema
náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano." téna min-íníkó timá
ámikaiye. 16 Îtuma wemmá timá ámikaiye: "Máríaao!" titana waéqma
Îtumma káonena timá ámikaiye: "Aráábuni!" wenáaimma "tirááti-
naqa tíkáinare" téna timá ámikaiye. 17 Îtuma Máríaamma timá
ámikaiye: "kemá ketibonôpaq paá íutaupo kemmá íyaqtoraao! ááqibo
ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. 'kemá ketibogáráq keráwáqá
keqtibogáráq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.' "
téna Îtuma timá ámikaiye. 18 Máríaa Máátarinima Îtuni iyápó-annama
mó-tima-yimikaiye: "kemá uyátárai-nakomma aónaraune!" téna
timátuwena wemá Îtuma timámin-aimma timá yímikaiye.

Îtumma wení iyápó-annama aónaraae.

19 mimórá-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúmá kupékinobaqa
Îtuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata
máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá
umákaamanibo Îtuma yúbáq ya itó-urena miráóo téna tiráiye;
"kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno." téna 20 timátuwena wenayáákaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arautakáráq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma
aónéta ôriq umá yimuqá makááe. 21 keqnáámmá Îtuma timá yímikaiye:
“kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-márábímô
timátíkárainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-márábí kétimakaune.”
téna 22-23 mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena tiráiye: “Aokaq-Áámá
máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq
taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma
íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama
yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Îtuma tiráiye.
24 Îtuni iyápó-annabike móra-naqa Tómááti wenáwíkón áaimma
“ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Îtuma mikáq iráiye.
25 miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae:
“uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tómááti maará téna
yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-
apimma tiyáánaubiqa íguyeq tiyáámma watáán-ápímmá íguyeq éqa
íma tirummá aménúne.” téna Tómááti timá yímikaiye. 26 ááqibo
abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Îtuni iyápó-annama keqnáámmá
naaúpaqa mááwana Tómááti mikáq yetê máqe-uraiye. máqten-oqtama
umá akoqnáá-umareta mááwana Îtuma yetúbáq ya itó-urena tiráiye:
“kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena 27 Tómáátimma
timá ámikaiye: “ayáánaubiqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao.
ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbêkakemma
arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Îtuma Tómáátimma timá
ámikaiye. 28 Tómááti yauwéqma tiráiye: “ketí uyátáraana-nakoma ketí
Áánûqtumone!” téna Tómááti titana 29 Îtuma timá ámikaiye: “kemmá
kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá
kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Îtuma tiráiye.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

30 Îtuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrakaq
imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. 31 ááqibo Îtuma
minnâ “Metáíyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa
wenáwîkake matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq mayánóe.
miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

Îtuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbíriati-nokayukaq aónaraae.

21 1 anaaékaq Táíbíriati-nokayukaq Îtuma wenamaarîq keqnáámmá
ókaraq yiráátiraiye. maaminnâ náabarabi uráine. 2 Tááímoni
Pítaa Tómááti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq
Kááriri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Îtuni
iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Tááímoni Pítaa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq
kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá etê ónúnatae.”
téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébí ko
uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-
noyaaqa yáqtokaae. 4 aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Îtuma
mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama
“Îtue” téta íaonaraae. 5 Îtuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-
noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaao?” téna titata
yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana 6 Îtuma timá yímikaiye:
“keráwáqtí kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq
aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-
kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq
yabitirááe. 7 Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Îtuni iyápó-annabike
móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye:
“uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá
yatánáátá umá kéiyaipike nokaayúpí yáumeq-tagurena nokótaaqa
yumáena Îtuma máipaq uráiye. 8 miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-
káárébí iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabitirááe. yeráwáqá
non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Îtuma non
áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

9 yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaraq
yakaráq wáqe-uraaye. 10 ááqibo Îtuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa
yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana 11 Tááímoni Pítaa nopí-káárébí
uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma
yabitimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

12 Îtuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna
titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá
móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna
ítama íaonaraiye. 13 Îtuma iréna yammá mámá yímikaiye. miráuma
keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

14 maaminnáma kaumobáq Îtuma pukáipike itó-urena wení iyápó-
annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Îtuyaa Pítaama

15 aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Îtuma Tááímoni Pítaamma timá
ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá
mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa
yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení
aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Îtuma timá ámikaiye:
“miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Îtuma tiráiye.

16 keqnáámmá kaayapáq Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio,
Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama áonaitana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane.
kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Îtuma timá
ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaao.” téna Îtuma
tiráiye.
17 kaumobáq Îtuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen
áaniko, ketí aanábó máano? téna Îtuma kaumobáq ítama aónaitanaboana
Pítaamma arummá ôriq kéiye. miráitana Pítaa timá ámikaiye:
“uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane.
kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana
Îtuma yauwéqma tiráiye: “miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo.
18 kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama
umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma
kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta
ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá
náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Îtuma Pítaamma timá ámikaiye.
19 Îtuma min-áípí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiye. miráinana
Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena
Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaaé waraao.” téna Îtuma tiráiye.
20 Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Îtuma ôriq éna
ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Îtumma áiqtaabi agebaréna tiráiye:
“uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-
náqá máiyo?” téna ítama aónarai-naqa yinaaé waqmé kéiye. 21 Pítaama
aónatuwenama Îtumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá
nôraq inábiyo?” téna Pítaa Îtumma ítama aónaitana 22 Îtuma yauwéqma
tiráiye: “ááqibo paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minnâ
ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaaé waraao.” téna Îtuma
timá ámikaiye. 23 miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-
kayukabi urááe. maamin-íyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá
uréire urááe. ááqibo Îtuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo
wemá tiráiye: “paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minnâ ení
mayaíyábiyo?” téna tiráiye.

aqtóráré.

24 iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana
agatáiye. wemô tiráimma árain-aain-aimma ítaraunatae.
25 paá taígani-qtataaqa Îtuma uráimanibo móra-moramo
agamaráiyanama mútûq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata
yeráwáqá íma kanaaráq íráqôniq umá maránoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timáyíkarai-wayukama nôrabi uráátaba

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiye.

1 1 Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama
minnâ Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-
qtataaqtaba agatáune. 2 naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa
Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama
yiwíkena aamá áúmatan-aimma kéyiraatiye. wemá mayaímá mamá
ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnááraq timá yímikaiye.
mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa
utáiye. 3 naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aú-aiqa maténa pukáipoana
anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-
yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama)
Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye.
4 mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa naí-yáárérâq maraq máena timá
yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá
yaákareq aboámá 'timénúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá
Îtuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro.
5 Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa
pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye."
téna Îtuma tiráine. 6 ánibo mi-kánáárâqa iyápó-annama mórabi áíkuma
máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: "uyátáraana-
nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqa yauwéqma ketáámá
Ítíráaeo-wayukama yimínónô?" téta yemá tirááe. 7 ánibo wemá
yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqtí minnâ
íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá
aúyánápí kéitana wenamáa mi-qtátááqtábámá kéitaiye. 8 miráimanibo
anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá
akoqnááma mayánoe. ánibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq
Yúríabakaraq Táméríabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé
umá ínóe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuma aboání márûpaq utáiye.

9 Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama
aónraawana aboání marûpaq Îtuma utáiye. mórama waayá-kónnákómá
awíqmena utáiye. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata
yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. 10 Îtuma aboání marûpaq kóitata
yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá
itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará
téta tirááye: 11 "keráwáqá Kááriri-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq
aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma
wení márûpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá
umá yauwéqmena kumínaq aónanoe." téta yenákámá tirááye.

**iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayaíráqá
móra-nakoma mayániye' tirááe.**

12 miráitata yemá Óríbêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq
waaqókáq uréire urááe. 13 ánibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-
namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae.
min-íyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwîqa Pítaae. Yóáane.
Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tómáátie. Paatáároмiyue. Máátiyue. anibo
Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonima káámááni-ayubike
karuwaaq-náré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye. 14 maami-
káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq
urááe. ánibo yaímma aaranaammá Máriaama Îtuma anóama wení
ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. 15 mi-kánááráqá
Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Îtun anaaé
wáráa-kayukati yúrakaq móra-aimma tiráiye. mi-káyúkámá miráuma
netuqyaammá (120) máqe-uraae. 16 Pítaama maará-tiraiye: "keráwáqá
ketíbâqawaayuo, ítáaro. naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-
Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá
yiráátiqtata Îtumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno.
tiráimma íbêqa abarokáq kéiye. 17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá
máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiye." téna Pítaama mirá-
tiraiye. 18 maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení
otaa-mónéqnápó maramá meyaníq uráine. min-áúkápáqá wenamáárîq
ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine.
19 minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane.
miráitata min-áúkápáqtábámá yeqtí yáabikemma Aaketááma miráuma
'naae-márábáré' kéte. 20 ánibo Pítaama maará-tiraiye: "maamin-áímmá
Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. 'wení naammá paá-namma
wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.' téna kétiye. ánibo ókaraq
Táámuni wannaabí téna 'káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mayaíno.' téna kétiye. 21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-
naqa Îtute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae. 22 naayóbáqá
Yóáanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Îtuma
mayaímá áaimma átáma maténa aqtóráq itana Áánûqtuma yauwéqma
wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa
awiránúnatae. miráinana Îtuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê
watáama tíniye." tená Pítaama tiráiye. 23 Pítaama mirá-timatuwaitata
yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení
káqon-awiqa Patáábatie. morá-nakon áwîqa Máátáíyatie. 24 miráitata
yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: "uyátárai-nako, emá máqte-
kayukati íyaqnobaqa kanaaráq káonaane. maa-kááyáq-nákábíkémmá
náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo. 25 miráinana min-nákómá
Yúqtaatini mayaíráq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi
mániye. ánibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpáq
kói-nakoni mayaíráq mayániye." téta nunamupí tirááe. 26 mi máka-
nakoratama kanaaráq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá
nunamummá kéteta yátáma maqmá akátémma Áanûqtuma mi-tátámá
mamá Máátáíyatinopaq makáiye. mikáké Máátáíyatima wemá uyátáitata
wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá
ákáraae.

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiye.

2 1 Îtuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-
wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá
móra-naupaq yama áíkutaae. ánibo 2 anókaq áama ayéna akoqnáá
uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye.
3 ánibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-
mora-yuti yiqnókáq kukáiye. 4 ánibo Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yepí
máqtemma ógiqme uráiye. mi táoqa yeráwáqa áaimma átáma óq-aipike
Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

5 mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá
monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. 6 maamin akoqnáá-
uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita
áíkutaae. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama
yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétewata ôpake ya máe-kayukama
yeqtáábike aamá kétewataboata yimurere urááe. 7 ánibo yemá máqtemma
iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: "yemá
maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááriri-marupake-
kayukamoe. 8 náaraq íyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq
kéitaunataabiyo?" téta tirááe. 9 ketáá máqtemma miráuma Páátíya-
wayukama Maríya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama
Yúría-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukama 10 Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtîbi-wayukama
Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama
Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama
itáunataama 11 ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma
ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. 12 máqte-
kayukama iyánáaq umá ánataraamanibo móra-nakoma mi-qtátáákón
áaimma íma kanaaráq timá yímikaiye. yemá yeíyáá maará téta tirááe:
"maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?" téta tiráámanibo 13 yaímma-
wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: "yemá taíbaq-aipike téta
taíbaq aúgemma wáááni-nomma naréta neginaagí kéoe." téta tirááe.

Pítaama watáama tiráiye.

14 miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma
máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiye:
"keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama
itéraq maami-wágóní áaimma keráwáqá ítama arútáaro. 15 keráwáqá
túyánámmá ítáama keqtááyábá 'aíbôq-nomma naréta neginaagí
kéoe' téq kétemanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokiraq) kéuyawiye.
16 miráimanibo maami-qtátááqtábá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá
Yóéroma maará-tiraine. 17 Áánûqtu tiráine.

'aqtó-kánáámá waaqókárîq kéinaqa ketí Aágoni akoqnááma
yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata
keqtáanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.
keráwáqtí awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá
aónaiyata keráwáqtí anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.
18 mi-kánááráqá ketí mayaí-mákónábi mayaí-íníkómmá ketí Aágoni
akoqnááma yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.
19 kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-
márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.
naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe. 20 uyátárai-nakoni anó-
kanaama íma pááq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana
wíyokoma mamá naaemá aurániye.
21 mi-kánááráqá náayubi uyátárai-nakon áwîkaq yaíya-kayukama
Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwiraínata yemá wenná
mánoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine." téna Pítaama
tiráiye. 22 Pítaama ókaraq tiráiye: "keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, maamin-
áímmá ítáaro. Îtuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timenaa
kéune. 23 wemá keráwáqtí aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani
awaaméq-yátáákáráq amuné-áíkáráq tarôq itaq keráwáqá kenamáárîq
aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamáárîq aúyánámmá ítarena
maamin-náqá Îtumma keráwáqtí tiyáápikaraq maréna keráwáqá ámáam-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana
pukáiye. 24 miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike
múte itó-umakaraiye. ánibo wemmá aú-aiqa éna puí-yátáápíké mamá
paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq
yáqtokaiye. 25 Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna
tiráine.
‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá
máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá
móra-yataakoma íma tiweqtániye.
minnáyaba timuqá ôriq umá kémaraunana
26 ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.
27 emá íma ketí tirun-íyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.
ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minnâ kemá ení Aokaq-náqá
íma ayúwénana kabiraíno.
28 matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá
kétê máeboaa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’
téna ketináábútáá Tébitima tiráine. 29 ketíbâqawaaraayuo,
ketináábútáámá Tébitima púítata uqtamákaraane. wení mararaamá
ketáátê íbêqa paá wáiye. 30 miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-
náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá
maará-tiraine. mórama ‘enánnábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-
yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Îtuqtaba Tébitimma timá ámikaiye.
31 naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi íména i-qtátááqá Tébitima aónatuwena
Îtuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Îtu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá
Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma
kabiraráiye. ímiye. 32 Îtuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye.
miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétunatae. 33 íbêqa wemá Áánûqtuni
márûpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq
máiye. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’
téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq
íbêqa keráwáqá káonaae. 34 Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni
aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.
‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.
emá ketiyáánurapaq maraq mááo. 35 ánibo anaaékaqa kemá ení
namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’
téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma
Îtuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwánîqtaba amuné-áípí tiráiye.
36 miráinataa ketáámá máqtemma Ítíráaeo-anna-wayukama
maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátae. maamin-náqá Îtumma
keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minnâ Áánûqtuma
wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáíyamma aúrákaraiye.” téna
Pítaama tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

37 yemá maamin-áímmá ítáawana min-áíkóma yeqtí íyaqa atákáiye.
yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae:
"ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?"
téta tirááe. 38 Pítaa maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá máqtemma
móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Îtu Káríqton
áwîkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino.
keráwáqá mirá kéiyanawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye.
39 naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqtí
iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq 'timénúne' téna timá
akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma 'timénúne'
ténaboana máqtemma yáayarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye." téna
Pítaama tiráiye. 40 ánibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá
maará tiraiye: "keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí
tái-aaikake nékaq mááero. yetí tái-meyamma anómma aurániye."
téna Pítaama tiráiye. 41 miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-
kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá
waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Îtun aamá ítáa-kayukati íráqôn-aaine.

42 mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta
yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta
nunamummá tirááe. 43 miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa
iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.
44 máqte-kayukama Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi
máqe-uraae. ánibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá
yaíkááe. 45 miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata
meyáníq kéowata móneqa matááe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-
mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq urááe.
46 máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq
uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Îtuma naayóbáqá yímikainikaa umá
yammá wáááni-nokaraq mórabike narááe. yeráwáqá yimuqá kémareta
máqtemma yímikaae. 47 máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwîqa múte
kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta 'íráqôniq
kéoe' tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-
kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

mórama aítauqa táíq urái-naqa íráqôniq uráiye.

3 1 móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô
téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. 2 ánibo móra-naqa
aítauqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráuraimma marákáraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá
aati-aatimá máitata min-óqtáyábá ‘íráqôn-auramma aónaiye’ téta
tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa
móneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráiye. 3 ánibo maamin-nákómá
Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta
kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa
timígáae téna ítama aónaraiye. 4 Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi
karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana
Pítaama maará téna tiráiye: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráiye.
5 ánibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma
yenákátí yúrapi karákáiye. 6 miráimanibo Pítaama maará téna
tiráiye: “kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa
matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minnâ Náátárêtipake-naqa
Îtu Káríqton áwîkaq emá itó-uma aammá waao.” téna timá ámikaiye.
7 min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní
áíyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiye. 8 ánibo min-nákómá
yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaaé waqména anó-monoq-
naupaqa uténa wemá yáumetameta kéena Áánûqtun áwîqa múte
yaútaiye. 9 ánibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire
kéitata yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. 10 miráitata aarawaamá min-
nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq
móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana
atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiye.

11 maami aítauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto
umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tórómónini naamátûpare’ tenn-
áúkápáq uyaatéta yama áíkutaae. 12 Pítaa mi-káyúkámá kéyimonena
maará téna watáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq maami-
qtátááqtábámá netuqyaa-túyánámmá kéitaao? nôraq itaráq kerátátí
túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí
akoqnáágaraq aokaq-ááíkákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo?
áraimma ímiye. 13 keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, Áabaraagaraq
Ááítekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaai Áánûqtuma
wení mayaí-íyápógón áwîqa múte yaútaimma Îtue. wemá min-nákómmá
keráwáqá awîqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma
Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá
timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéma umákaraane.
14 miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôniq umá yainaí-
náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá
ayúkaamanibo 15 aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo
Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. 16 miráitaka
kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Îtun áwîkaqa maamin-
náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama
kárutaae. Îtuma wenamáárîq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka
maami itaí-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqtí túrakaq íráqôn-
akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiye.
17 áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá
keráwákáráq keráwáqtí anó-kayukagaraq Îtu Káríqtomma íma ítama
arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. 18 miráimanibo naayóbáqá
Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí
timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.' tiráane. keráwáqá mirá
kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma
tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. 19 miráínaq túyánámmá waéqma
itéraq tirummá waeraíyana Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa
mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. 20 miráiyanama Áánûqtuma
keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Îtumma Káríqtoma timákainana
kerawaqtôpaq kumínímma Áánûqtuma naayóbáq Îtumma awaaméqá
umákaraine. 21 íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma
máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínímma
miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq
tiráine. 22 Móteti maará-tiraine. 'Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqtí
tíbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye.
keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraq keráwáqtábá tínna-yataakoni
anaaé wáráaro. 23 náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyanama
Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq
Ítíráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.' téna Mótetima tiráine.
24 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma
Táámuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá
maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane. 25 keráwáqá
Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqtí tináábútáábi
Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu
maará téna Áabaraamma timá ámikaine. 'ení iyápógokake máqtemma
maa-márábí-káyúkámá kemá yemmá íráqôniq umáyikanune.' tiráine.
26 Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Îtumma timákaitana keráwáqá
mamá íráqôniq kéomatikena keráwáqtí tái-aaipike mamá waétikanena
iráine." téna Pítaama tiráiye.

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

4 1 Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama
kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpáq-
káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe. 2 ánibo
anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yimeta ‘Îtu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta
yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiye. 3 miráitata yemá maamin-
nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá
ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. 4 miráimanibo netuqyaa-
káyúkámá aaramá waamá yenákátí Îtuqtaba téyan-aimma itéta yirummá
waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáé (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrakaq aamá ítama yaíkaae.

5 aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma
ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaae.
6 ánibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima
Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá
mórabita Yérútáárebaq áíkutaae. 7 mi-kááyáq-íyápórátámá yemá
yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae:
“kenákámá náawan áwîkarabi akoqnáararaq maami-qtátááqá tarôq
kéoyo?” téta tirááe. 8 ánibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana
wemá maará téna tiráiye: “keráwáqá Ítíráaeo-wayukati anómma
kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq
keráwáqô, 9 kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq
uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íráqôniq uráiyo’ téq keráwáqá
kétemanibo 10 keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítíráaeo-wayukama
aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqtí túbáq itó-uma mái-nakoma Îtu
Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwîkaq atóbama íráqôniq kéiye. min-
náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá
yauwéqma itó-umakaraiye. 11 maamin-náqá Îtuqtaba Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayaí-wáyúkámá
naammá inéq maamin-óqtáqtábá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá
uráitata naakóní áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq
kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétiye.
12 máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma
tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Îtun áwîkarapi akoqnáararaq tímikaiye.
13 ánibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma
yenákámá íma ikatîqa éta akoqnáá umá watáama tiráiye. miráitata
monoq-káánitóré-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma
aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Îtugaraq yagaroqtamá uréire
uréta yaákaq urááe. 14 miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa
táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma
yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma
íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. 15 miráitata yemá min-nákámá
timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá
naaúpaqa watáama yeíyáá téite urááe: 16 “ketáámá maamin-nákámá
nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánataraapoata
ketáámá minnâ kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. 17 miráimanibo
maamin-áíkómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé
ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Îtuni áwîqa íma káqo-
kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta
yemá tirááe.
18 ánibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta
“kenákámá móragaraq maamin-náqá Îtun áwîkaqa káqo-kayukama íma
timá yímekao.” téta tirááe. 19 miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá
maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq
óyú keráwáqtí táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárîq yainaí-wáyúkáráá
umá máeqa timá tíméro. 20 kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka
ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.”
téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. 21 máqtemma anó-monoq-wayukama
akoqnáá umá iragáráq-áímmá téta maamin-nákámá timáyikayata
kóuraaye. miraitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatîq urááe. ánibo
anó-monoq-wayukama maamim-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá
uwaeta ibáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata
káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. 22 ánibo aítauqa táíq
uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-
maqma kaayaq-wáyúká áíyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

23 iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta
anó-monoq-wayukama ten-áímma máma timá-yimikaaye. 24 ánibo yemá
maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá
maará téta tirááe: “anó-nako, enamáárîq wíyôkaraq maragáráq únókáráq
tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. 25 naayóbáqá
ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayaí-náqá Tébitimma
maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtaaeo-wayukama
íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawáq
waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao? 26 maa-márábí
yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama
mamá áíkuyeta Áánûqtumma wení Metáíyakaraq namuroíq umákaraae.’
téna Aokaq-Áágómá Tébitini ibí tiráiye.

yemá nunamupí téite kéoe.

27 áraain-uraane. kínima Érôtigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati
Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítíráaeo-wayukate
yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Îtumma ení Metáíyama namuroíq
umákáraae. 28 miráimanibo yemá áíkuteta emá túyánápíké timá akoqnáá
uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. 29 uyátáráana-nako, íbêqa emá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

itaao. maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá
kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménúnayabataama
tíwáqnaa uwo. 30 ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá
atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Îtumma wenáwîkaqa anón-
awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta nunamupí tirááe.
31 miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana
yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq
íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq
áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

32 máqtemma Îtukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta
móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-
qtataaqa minnâ ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.
33 ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Îtuma pukéna itó-urain-
aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe. miráitana máqtemma
Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.
34 ánibo yeráwápíkémmá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama
yaráiye. miráitata máqtemma yeráwáqtí marawábi naammá waayúkaraq
maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-
wayukama yímikaae. 35 ánibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa
matéta aqtórárîq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.
36 ítáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-
annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá
Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-áráárè’. 37 wení
maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq máraitata meyáníq urááe.
minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

Áánánáíyatiyaa Tapáírae.

5 1 móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáíyatie. ánibo
ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáíyatima wení yaímma-
yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae
tirááye. 2 miráitana Áánánáíyatima mikáké móneqa maténa yaímma
wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa
iyápó-annati yítaupi má-makaiye. 3 ánibo Pítaama maará téna tiráiye:
“Áánánáíyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení
áyaqnobaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé
mi-máráráké enamáárîq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? 4 maami-
márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá
meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo
móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq
itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane.”
téna Pítaama tiráiye. 5 ánibo Áánánáíyatima maamin-áímmá kéitena
marabí yutákéna pukuráiye. miráitata min-áímmá ítáa-kayukama
ôriq umá yáaqtaba urááe. 6 miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá
wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae.
7 anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáíyatimma ánáakoma
nói-qtaarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáqá utáiye. 8 ánibo
Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémmá móneqa
káginnawaq enawaikótêma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáíyatimma
ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kínnamiye.” téna tiráiye. 9 ánibo
Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá
timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Aágómmá kémakateyo?
emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá
yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-
uqtanoe.” téna tiráiye. 10 miráitana Tapáírama wemá min-áímmá
kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá
min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá
maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae.
11 miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-
waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáiye.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiye.

12 timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkáapimma netuqyaamá
awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma
itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini
naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaae. 13 yaímma káqo-
kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraae.
miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaimma
aónaraae. 14 taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Îtukaq itáíq-itaiq kéeta
yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaae. 15 miráitata
máqtemma aarawaamá karí-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae.
miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-kárí-wáyúkámá
yúgeqtaaq íniye. 16 yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútááre-
marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áíkutaae. mi-káyúkámá
yemá karí-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápí mái-kayugaraq
yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe
urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

17 miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá
máa-kayukama yemá Táátûtiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama
anómma íyamma umáyíkaraae. 18 miráitata anó-monoq-wayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yemá íyamma itata timáyíkarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa
yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata
máqe-uraae.
19 miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma
ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yiwíqma márûte kéiyuwena
maará-tiraiye: 20 "keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma
aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba ítáamma abarokáq máqte-kayukama mó
timá yíméro." téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna
tiráiye. 21 yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq
yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má
timá yímikaae. ánibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê
yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma
Ítíráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaae. miráitata yemá
ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero." téta tirááe.
22 miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-
náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta
anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: 23 "ketáámá ánná-nakoni
oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq
yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae.
miráitaqtaa ketáámá min-nákóní oqtamá íma aónáunataama min-
náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye." téta tirááe. 24 ánibo i-wáyúkatí
monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq
yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta
maará téta tirááe: "mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyo?" téta tirááe.
25 miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: "ítáaro.
maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá
anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime."
téna wemá tiráiye. 26 miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-
kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama
yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa
kéikatetaboata yeráwáqá tíkaminoqtaae téta ikatîq urááe.

**iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaq
aamá tíyábá íma ikatîqa urááe.**

27-28 miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-
wayukati aúkáapi máma yíkaraawata anó-monoq-makoma maará téna
timá yímikaiye: "ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá
'Îtun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro' téqtaa ketáámá
tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí watáagoma Yérútááre-marupaq
máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá
maamin-náqá Îtumma ikámôwana pukáiye téq keqtááyábá kaaqaari-túbí
kémaraae." téna tiráiye. 29 miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae.
maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. 30 keráwáqá Îtumma
kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-
umakaraiye. 31 Áánûqtuma Îtuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení
waaqókáq múma akáitana wétê máiye. miráitana wemá keqtáámá
kétiwirai-naqa áqnáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma
máena Ítíráaeo-wayukagaraq ketáái tái-aaipike mamá waétikenaqtaa
kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. 32 maami-qtátááqtábá ketáámá
Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-
kayukama wení Aokaq-Áámá kéyimiye. 33 maamin-áímmá kéitaawana
íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméírioma tiráiye.

34 móra-naqa Kaméírioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati
yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméírioma wemá naayóbáqá ámáan-
aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte
yaútaae. ánibo Kaméírio tiráiye: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata
kóoro.” téna 35 káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítíráaeo-wayukao,
keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá
ítama arútáaro. 36 Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráiye. ‘kemá
akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaaé
kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuiqtaba
wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane.
37 anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-
kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Kááriri-marupake-nakoma wemá
miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaaé
wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípéban
umá péqmareta kóuraae. 38 miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune.
maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama
wáraamma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye.
39 miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma
kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikaneqo éq oeqa Áánûqtuni namuró
aúráabo.” téna Kaméírioma tiráiye.

iyápó-annama Îtun áwîkaq otaammá
kéguyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

40 miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq
‘Îtun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáyíkarai-
wayukama timá yíkáawata kóuraae. 41 Kaméírioma wenáama waráiyata
yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aiqa í-yátááqá
Îtun áwîkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma
yemmá Îtun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yemá yimuqá makááe. 42 miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi
waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Îtuma keqtáá
yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

6 1 mi-túpáámá Îtun anaaé wárâa-kayukama netuqyaa abarokáq
urááe. miráitata yaímma min Ítíráaeo-wayukama Karíki-aimma
ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-
tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóínímmá umaatamá
aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe. 2 miráitata Îtuni tiyááka
umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Îtun anaaé wárâa-kayukama
yáareta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá
yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye.
3 miráinaq tíbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá
ketoq-nóínímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápíkémmá aabapaké
kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrakaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-
Áágógáráq itaí-yátáákógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yetí
mayaímá ketáámá yiménúnatae. 4 miráinata ketáámá kenamáárîqtaa
nunamummá kétetaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta
tirááe. 5 ánibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata
yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni
wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-
Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq
Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie.
Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa
máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma
máqe-uraiye. 6 miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá
iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínêkuyeta nunamummá
timá yíkaraae. 7 miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-
wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae.
yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Îtun anaaé áaimma
átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

8 Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáágaraq ógikaitana
máqte-kayukati yúrakaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma
tarôq uráiye. 9 miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá
káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Îbaru-wayukama Arómani-
wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá
Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítiabakekaraq Étiabakekarare.
yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itaí-yátááqá
uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma
íma uyátáawaniq urááe. 10 miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-
Áágómá akoqnáá umá itaí-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá
kanaaráq íma uyátáraae. 11 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá
yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá
tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwîkaraq
timá táwîq uráiye.” téta yeráwáqá tirááe. 12 ánibo yeráwáqá mirá
téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-
wayukagaraq íyaqa timá atáráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma
awíqmeta káánítôre-wayukati yúrakaq urááe. 13 miráitata mi-mónóq-
wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama
maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-
aiqtabagaraq timá táíq kéiye. 14 ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye.
‘Îtuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq
umátuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá
waéqma tawîq íniye.’ téna tiráiye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe.
15 miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi
aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikoraa uráiye.

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrakaq watáama tiráiye.

7 1 ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama
aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna
tiráiye. 2 ánibo Tíbenima yauwéqma tiráiye: “ketíbâqawaayugaraq
ketibóutaagaraq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá ketináábútáámá
Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-
yataaqa wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine. 3 mi-kánááráqá Áánûqtuma
Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq
iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waao’ téna
Áánûqtuma tiráiye. 4 miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa
yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq
Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami
íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana iráine. 5 mi-kánááráqá
Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine.
ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna
Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq
téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wemá
iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine.
6 Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení
iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ánibo mi-káyúkámá
yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma
netuqyaa-kárítímáátígóní (400) aúkáapi mamá táwîq umáyikanoe.
7 miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóíyápómá
mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq
nunamummá má-tinoe.' téna Áánûqtu tiráine. 8 ánibo Áánûqtuma
aamá timá yarúmarena mórama áúma karaí-áwáámeqá Áabaraamma
ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááítekimma
marákátuwena abapaké kaumo-kánáárráqá aúma kárátaimma minnâ
Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááítekima Yáakobomma aboaé. ánibo
Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketááí títaubikomma
yúma kárátaine.
9 miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma
kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá
matááe. miráitata Íqtîbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta
Íqtîbibaqa kóuraamanibo Ááûqtuma paá wetê máqe-uraiye. 10 Áánûqtuma
Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápíké mamá
paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima Péron
aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtîbibaqa kínima Péroma Yótêbimma kawáá-
yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtîbibaq-wayukaraq
kawáá umákaraiye. 11 anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá
abarokáq itana Íqtîbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraqa anómma
yáayaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq
íma naawánîq urááe. 12 miráimanibo Yáakoboma Íqtîbi-marabaq aáwaqa
wáiye ten-áímmá ítátuwena wenáráábitima ketááí títaubikoqtaama
áqnáabariq umá meyáníq ínéta kukáane. 13 ánibo anaaékaqa
yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtîbi-marupaq kúmôwanaYótêbima
wení awaaútááma timá yímikaiye. 'kemá keqtíbâkoma Yótêbimune.'
téna kétima-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma timá-amena
'ketiwaaútááé' téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye. 14 miráitana
Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútááti
aara íyápóma miráuma abapaké kaayaq-tíyáákágáráq móra-tiraapaq-
wayukama (75) Íqtíbibaq kumígáae téna yááyaraiye. 15 miráitana
Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq
pukurááne. 16 miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta
yemá anaaékaqa mibáq pukurááe. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta
Tékemabaq mó uqtamáyíkaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama
Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyáníq urái-marama Tékemabaq mó
uqtamáyíkaraae.
17 ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá
ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráiye. Ítíráaeo-wayukama
Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae.
18 ánibo Íqtîbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá
Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. 19 miráitana min-nákómá ketááí
tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana
puígáae téna tiráiye. 20 mimórá-kánáárâqá Mótetimma anóama
marákáraiye. miráitana min-íyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma
ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-
wíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama
náámma ámikaiye. 21 ánibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq
mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma
awíqma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye. 22 ánibo Mótetima
Íqtîbi-marupaq máitata yiráati-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa
aráátewana wemá itaí-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení
mayaírákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.
23 ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áíyayaa-
karitimaatima maéna (40)wení Ítíráaeo-wayukama ko yimónanena
uráiye. 24 miráitana Mótetima aónaimma mórama Íqtîbi-marupake-
nakoma Ítíráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima
Ítíráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma
pukáiye. 25 Mótetima aúyánámmá ítáimma wení waayúkama téta
Áánûqtuma wemmá akoqnááma amínana yauwéqma tiwiránítaae téta
yúyánámmá itánóáa téna Móteti timánibo Ítíráaeo-wayukama yemá íma
yúyámámmá ítaraae. 26 móra-aabayaanapimma Mótetima aónaimma
kaayaqá Ítíráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá
mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá
kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiye.
27 miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena
maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma máae aamá ítama yainaí-náqá emmá
náawaq tarôq umákarauyo? 28 énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma
puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-
nákómá tiráiye. 29 miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena
káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá
maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkáraiye.
30 ánibo miráuma kaayaq-wáyúká áíyayaa-karitimaatima (40) yáwitana
mi-kánáárâqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama
íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-
tabike iramá karáiye. 31 miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá
netuq-áúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna
aónanaae téna uráiye. ánibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye.
32 ‘kemá Áánûqtue. enanáábútáati uyátárai-nakoma kemá Áabaraama
Ááítekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma
tiráiye. miráitana Mótetima ikatîq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá
íma aónaraiye. 33 ánibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye.
‘emá aítauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítauqa yáánama
kemá máunaboana aokaq márámíye. 34 ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí ibíq-áímmá
kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaao.
kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.' téna Áánûqtuma
Mótetimma timá ámikaiye. 35 miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítíráaeo-
wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. 'náawaq eqtábámá
anómma mááe aamá ítama yainaao téna timákaraiyo?' téta tiráa-nakomma
íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítíráaeo-wayukama
yauwéqma yiwiraí-nákáá umá timákáitana uráiye. pááqya-tabike
iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma
akoqnááma ámikaiye. 36 miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama
yiwíqmena karogaron-únópíkáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraqa
miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áíyayaa-karitimaatima (40) yeqtí
aúkáapimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiye.
37 ánibo mi Mótetima wemá Ítíráaeo-wayukama maará timá yímikaine.
'Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrakanimma
Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.' tiráiye. 38 naayóbáqá
Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq
áíkumareta máqe-uraane. wemá ketááí títaubikotetaa máitana kaqtó-
nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun
áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketááí títaubikomma
tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. 39 miráimanibo mi-
kánááráqá ketááí títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá
Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá
ítaraane. 40 miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae.
'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketááí
Áánûqturaa umá ketááí túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq
ónúnatae. ketááí anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.'
téta tirááe. 41 ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa
tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-
yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmákáákón áráaqa
yeráwáqtí iyáápike tarôq umáráakaq yimuqá marakéta nunamummá
mi-qtátáákáq tirááe. 42 miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá
anaaémma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa
aabaúráqá wîyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana
Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráiye. 'keráwáqá Ítíráaeo-anna-
wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká
áíyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-
marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minnâ
kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítíráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áíyayaa-
karitimaatigoni arupimmá kaqmáápaqa naí-wámmá ikámma
agamá ákûq uráámma minnâ kekáq ímira-uraane.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaaqaari-Áánúqtúráá-náqá Móroki wení tabaráábérake-namma
keráwáqá yaagumá matááne.
43 keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwîqa
Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá
tiráánaboaq Bébírônibake nékaq óq-mapaq timátíkáanaq kóinoe.'
wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine.
44 ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-
kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq
wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maami-námmá
'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine.
45 anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá
yaaguyaqméta Yótuate kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti
yúrakaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma
kéwareta yeráwáqtí maramá matááne. mi-kanááráqá tabaráábérake
umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini
kanaaráq iráiye. 46 ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima
'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama
umákanune' téna nunamupí ítama aónaraiye. 47 miráimanibo Tébitimma
áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq
uráine. 48 miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma
waayúkama umáráapi-namma íma kémaiye. wemá miráuma Áánûqtuni
amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. 49 'uyátárai-nakoma maará-tiraiye.
ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.
ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune.
keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?
kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?
50 maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?'
téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine.
51 keráwáqá aamá ítáma yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnobarabi
túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-
Áágómmá kárate. keráwáqá móraiq umá keráwáqtí tináábútááraa kéoe.
52 áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá
máawatawaq keráwáqtí tináábútááma íma mamá táíq umáyíkáráanabiyo?
áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-
káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi
máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáiye. 53 miráitaq keráwáqá
Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo
anaaémma ímo kéwaraae." téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráiye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáiye.

54 ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá
Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

urááe. 55 miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma
ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni
táqama-yataaqa káonena Îtuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma
máitana aónaraiye. 56 ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa
kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaq aónáúnnama Waayúkagon
Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiye.” téna Tíbenima tiráiye.
57 mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káuyareta yemá
anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté
urááe. 58 ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta
mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq
wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma
ayúqma mórama awaayatí-nákóní amakaq makáámma min-nákón áwîqa
Tóroe. 59 ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima
maará téna nunamummá tiráiye: “uyátáraana-naqa Îtuo, emá ketí
taáma mayaao.” téna tiráiye. 60 miráitana wemá araayutaúmmá aténa
anókaq ááyama maará tiráiye: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí
kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá
pukuráiye.

Îtun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

8 1 Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiye.
ánibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Îtun anaaé
wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta
Yúría-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ánibo máqtemma
Îtuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. 2 yaímma-wayukama
Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma
maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. 3 ánibo
Tóroma Îtun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí
naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq
mamá yíkáraiye. 4 miráitata Îtun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta
káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama
Îtuqtaba timá yímikaae. 5 ánibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq
kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Îtuqtaba watáama timá yímikaiye.
6-7 miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááríq
immá káoneta taíbaq-wayukabikemma tái-aagoma ógikai-kayukabikema
tái-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama
yítauqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá
mamá atóbamayikaraiye. minnáyaba wení waaqókáq ya áíkuteta watáama
ítaraae. 8 miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma
yimuq-yatáááqá pááq uráiye. 9 mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-
uraimma min-nákón áwîqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa
kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kétitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq
weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágaraq
kukáiye.” téta yemá tirááe. 11 ánibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama
wenáama kéiteta máqten awaaméq-yátááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá
wenáama ítaraae. 12 miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma
yabíkái-qtataaqtabagaraq Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni
áwîqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá
itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. 13 ánibo Tááímonigaraq awéqa
téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-
nómmá pérakaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá
aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kéitana
wemá káonena iyánáaq uráiye.
14 ánibo Îtuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta
yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá
íráqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá
Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye.
15 miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Îtukaq yirummá ámê-
kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá
nunamummá tirááye. 16 miráitata yeráwáqá paá Îtun áwîkaq monoq-
nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiye.
17 ánibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta
nunamummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.
18 miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá
máqte-kayukaraq iyáámma kánekuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá
matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq
iréna maará-tiraiye: 19 “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao.
miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánékuyonana wemá Aokaq-
Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiye. 20 miráimanibo Pítaama
wemmá maará timá ámikaiye: “ibáqyuwaao. Áánûqtuma maaminnámo
amínna-yataaqa ení mónekake meyáníq inanamá ení mónekogaraq egáráq
puí-márúpáq kókaao. 21 enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana
ketáái mayaímá kanaaráq íma yainánóne. 22 ánibo emá íbêqa maa miráí-
qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe
Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áúyánámmá
mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. 23 áraimma kemá ení áyaqnobaq
aónáúnnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-
yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiye.” téna Pítaa Tááímonimma
timá ámikaiye. 24 ánibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye:
“kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétiyanawaq maamin-áímmá
timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráiye.
25 miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta
naayóbáqá Îtuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ánibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq
Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átê-wataama Îtuqtaba timá ámikaiye.

26 mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá
ámikaiye: "Píripio, emá itó-uma kaapaq ákáq uréaq Yérútáárebake
Káátaq uráin-akaq waao." téna tiráiye. min-ákómá waayúkama íma
máa-kaqmaapaq uráiye. 27 ánibo Píripima páátákáá wení oótamma
yokaa kéena min-ápáq maréna uráiye. ánibo min-ákáqá Ítíópiabake-naqa
aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíópia-wayukaraq yabíkáin-inikoma
Káánetini mayaíma matáiye. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq
kawáá uráiye. 28 min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti
ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye. 29 miráitana
Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: "emá páátákáá
uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígóní
waaqókáq waao." téna tiráiye. 30 ánibo Píripima uyaaténa waaqókáq
uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya
agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá
ítama aónaraiye: "maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama
kárutaano?" téna tiráiye. 31 ánibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye:
"móra-nakoma maamin-áíkóní áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa
kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?" téna tiráiye. miráitana
Píripimma maará timá ámikaiye: "emá kanaaráq ketê uyáqtama máinaka
kóyo." téna tiráiye. 32 miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

"yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá
kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.
maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma
karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráiye.
33 miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaíyábá
íma ítama arútaraae.
wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba
tíniyo?"

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráiye. 34 ánibo mi-káwáá-nákómá
Píripimma maará téna ítama aónaraiye: "timá-timiyo. náawaqtabawaq
amuné-nákómá náawaqtabaq tiráíyô? wetábáq tiráí káqo-nakoqtabaq
tiráíyô?" téna tiráiye. 35 ánibo máqtemma maamin-áíkómá Áánûqtuni
watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minnâ átê-wataama Îtuqtaba
Píripima timá ámikaiye. 36 ánibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta
móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma
timá ámikaiye: "aónaao! nommá maa wáiye. nói-qtataakowaq ketí
aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?"

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna tiráiye. 37 ánibo Píripima tiráiye: “emá kanaaráq enarukaké Îtuqtaba
itáíq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráiye. miráitana min-
nákómá yauwéqma tiráiye: “kemá tirummá amúnama Îtu Káríqtoma
Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráiye. 38 ánibo mi-káwáá-nákómá mirá
titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ánibo Píripiyaa mi-káwáá-
nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. 39 nommá
pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni
Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá
Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq
kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuraiye. 40 ánibo Píripima wemá
móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwîqa Ááqtáátiq iráiye. min-
aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Îtuqtaba waayúkama timá
yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraíye.

Tóroma arummá waeréna Îtun áama ítaraiye.

9 1 Tóroma akoqnáá-aimma téna Îtuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-
kayukama yíkamma puínéna uráiye. miráitana wemá mú mikákáá
anó-monoq-makonopaq uréna mó titana 2 aúba-wannaabi Ítíráaeo monoq-
wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áíkuma máa-kayukayopaq agatáimma
maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Îtun aammá kéwareta min-
áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútááre-marupaq
máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiye.
3 miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq
kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo
uráiye. 4 ánibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra
aagómá maará téna tiráiye: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá
mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiye. 5 ánibo Tóroma maará-tiraiye:
“uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiye: “kemá
Îtue. emá kemmá mamá táwîq kéone. 6 miráimanibo emá itó-ure anó-
marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma
watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiye. 7 miráitata yaímma
Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma
tirááe. ánibo watáama kétitata yeráwáqá ítaraamanibo mi kátáámo
ti-náqá íaonaraae. 8 ánibo Tóroma itó-urena aúramma karáráimanibo
wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá
ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. 9 ánibo kaumo-yúpáámá Tóroni
aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánááráqá wemá aáwárabi nommá
íma naráiye.
10 ánibo Tamáátikati-marupaqa móra Îtun anaaé wáráa-naqa máqe-
uraimma min-nákómá áwîqa Áánánáíyatie. wemá Îtukaq itáíq-itaiq
kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma
Îtuma tiráiye: “Áánánáíyatio.” titana ánibo Áánánáíyatima tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“uyátáráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiye. 11 ánibo uyátárai-
nakoma Îtuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta
ten-ápáq waao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa
máena nunamummá kétibo aónao. min-nákón áwîqa Tóroe. 12 ánibo
min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq
iréna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íráqôniq itana
káonaiye. min-nákóní áwîqa Áánánáíyatie.” téna uyátárai-nakoma
tiráiye. 13 ánibo Áánánáíyati maará téna yauwéqma tiráiye: “uyátáráana-
nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma
Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake kéyikamena mamá
táwîq umáyíkaraiye. téta tirááe. 14 miráitata wemá anó-monoq-
wayukarake náápaamma matáipoana áwîqa múte yaútai-kayukama
yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáíyatima
tiráiye. 15 miráimanibo uyátárai-nakoma Îtuma tiráiye: “emá paá waao.
min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa
wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq
yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítíráaeo-anna
wayukagaraq mó timá-timiniye. 16 miráinaq kenamáárîq wemmá
ketíwîkake aú-aiqa ummaa-yátáákáráq mayánîq-qtataaqtaba timá-
amenune.” téna Îtuma tiráiye.

17 miráitana Áánánáíyatima uréna naaúpaq uyábékena Tóromma
ayáámma ánekuyena maará téna tiráiye: “ketíbâkoma Tóro, uyátárai-
naqa Îtuma aapaqá wenamáárîq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá
timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma
káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiye.
18 páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa
mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana
wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

19 anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiye.
miráitana wemá yaímma-kanaama Îtumma wáráa-annate yagaroqtamá
Tamáátikatiq máqe-uraiye.

**Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama
Îtun áama timá yímikaiye.**

20 Tóroma páátákáá Ítíráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire
kéena Îtuni watáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Îtuma Áánûqtuni
áanikoe’ téna timá yímikaiye. 21 miráimanibo máqte-kayukama wenáama
itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq
máeta Îtun-awiqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine.
miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana
wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq
wínímma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna ‘Îtuma
keqtáái kúmiq-yataapike kétiwirenataa-naqa wenamáa akoqnáá-naqa
máiye’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta
aamá íma tirááe.
23 ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítíráaeo-wayukama
mórabi áíkuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe.
24 miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye.
miráitata Ítíráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóní oqtaráqá
wágááwabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe
máqe-uraae. 25 móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá
ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma
awírakatuweta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma
kurugóní aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

26 anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Îtumma wáráa-annate
yagaroqtamá máiyaba ákáraimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-
náqá wemá áraimma íma Îtuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe.
27 miráitana móra-naqa áwîqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá
awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena
Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Îtuma wemmá watáama
timá ámítana wemá Tamáátikati-marupaq Îtuni watáama timá yímikain-
aimma timá tága-yimikaiye. 28 miráitana mikáké Tóroma Îtumma
wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatîqa íma éna
Îtuma uyátárai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye. 29 ánibo wemá
mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati
yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínônaqtaba
abáá urááe. 30 miráitata yaímma Îtuqtaba wenábâqawaaraayuma
yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáríaq mó
ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.
31 miráitana mi-kánáárâqá máqtemma Îtun áama kéitaa-kayukama
Yúríabarabi Kááriribarabi Táméríabakaraqa máa-kayukama yemá
íráqôniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqôniq
umá máeta Îtun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátárai-nakoni
aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana
taíbaq-wayukama móra-iyakaq Îtun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

32 Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáíq-itaiq
kéo-kayukama kéyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta
Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiye. 33 ánibo mi-márúkáqá
móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Iníatie. wení aúgoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítímáátímá aammá íma
kanaaráq uréire éna atípááraq waguréna matúq-matuq uráiye. 34 ánibo
Pítaama min-nákóqtábá tiráiye: “Iníatio, íbêqa emmá Îtuma Káríqtoma
emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípááma mamá
arutaao.” téna Pítaa tiráiye. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye.
35 miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma
Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá
uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Îtun
anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

36 móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma
min-íníkón áwîqa Táábitaae. ánibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie
téta áwîqa yarááe. min-íníkómá Îtuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-
kayukama ôriq umá aáwaqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiye.
37 mi-kánáárâqá min-íníkómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma
wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá
makááe. 38 ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata
yaímma Îtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-
náqá Pítaama Aríra-marupaq máiye tirááe. miráitata yemá páátákáá
kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta
irááye. 39 ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá
uráiye. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata
yaímma keqtoq-nóínímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq
umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma
aráátiraae. 40 ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata
máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena
waéqma maamin-íníkóní arááq-auma káonena tiráiye: “Táábitaao,
emá itóaao.” téna tiraiye. ánibo min-íníkómá aúramma káonena wemá
Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. 41 miráitana Pítaama
min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóínímmá Áánûqtuni
óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. 42 miráitana min-
áíkómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Îtun
áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe. 43 ánibo Pítaama taíbaq-kanaama
Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwîqa Tááímonini naaúpaq watúq-
watuq uráiye. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakóní aúwaratiraq
unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaíyé.

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

10 1 móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwîqa
Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-
wayuka áíyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. 2 ánibo maami-Yéqtáááó-náqá
Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena
máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá
Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráiye. 3 ánibo móra-taoqa énaikaqa
miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá
tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráiye:
"Koníriatio." téna tiráiye. 4 ánibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa
kégaitana wená tiráiye: "umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?" téna
wemá tiráiye. ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiye: "Áánûqtuma
ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa
kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye. 5 íbêqa emá yaímma-wayukama
timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwîqa Tááímonie.
káqon-awiqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. 6 min-náqá Tááímoni Pítaa
wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôma
yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máiye." téna tiráiye. 7-8 ánibo
Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye.
Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakaratagaraq
káqomma móra-naqa ááiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáíq-itaiq
i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq
urááe. 9 óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq
kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámûraaq aagaí-márúkáq umáena
nunamummá kétitana wágááma aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráiye.
10 miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa
yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. 11 kaikáá
umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-
qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana
marabí kukáitana aónaraiye. 12 miráitana mi-tábáráábégóní arupimmá
máqtemma abááq-wáí-wáámmá iraakabayaanábi numagáráqá mipímmá
ógikaiye. 13 mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: "Pítaao,
emá iré maami-kámmá ikámma naao." téna tiráiye. 14 miráimanibo
Pítaama tiráiye: "aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái
aúmatan-aiqtaba Ítíráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae." téna tiráiye.
15 ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiye; "emá 'aaqáo táí-yataare' ítiyo.
Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátááré téna tarôq uráinaama emá aammá
aúmatan-aaware té ítiyo." téna tiráiye. 16 ánibo maami-qtátáákómá
kaumobáq abarokáq uréna yauwéqma aabayápáq kóuraiye.

17 ánibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-
qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá
Koníriati timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama
ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini
márûq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae. 18 ánibo yeráwáqá anókaq
ááyama ítama aónaraae: "móra-naqa áwîqa Tááímoni Pítaama keráwáqtê

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máiyo?” téta yeráwáqá tirááe. 19 miráimanibo Pítaa wemá paá máena
maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana
Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiye: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá
kéoe. 20 emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê waao. emá íma
netuq-áúyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.”
téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiye. 21 ánibo Pítaa wemá kukéna timá
yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minnâ kemíbo nôraq itaráq keráwáqá
ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráiye. 22 ánibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa
Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati
wemá timátikaitata kéyunatae. ánibo maamin-náqá Koníriati wemá
Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéitata weqtabá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá
yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá
timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéiye.” téta yeráwáqá
tirááe.

23 miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwiqma yíkáitata wetê
watúwáawana aabáyaa-aabayaanapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-
marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê
yagaroqtamá kóuraae. 24 ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta
óq-aabayaanapimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana
Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áíkuteta
yiwé urááe. 25 ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana
Koníriatima awáutena amuqá makáiye. 26 miráimanibo Pítaama
Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiye: “Koníriatio, emá itóaao.
kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama
tiráiye. 27 ánibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma
netuqyaa-káyúkámá áíkuma mi-náúpáqá máqe-uraawana aónaraiye.
28 ánibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá
Ítíráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama
keráwáqá ítaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-
nakoqtaba tái-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiye. 29 miráitaq kemá íma
keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqtí
táama itéq keráwáqtôpaq iráune. ánibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune.
kéráwáqá nôraq itaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtôpaq iráúnô?” téna
Pítaa tiráiye.

30 ánibo Koníriatima tiráiye: “kekáq móra-yataaqa pááq uráimma
íbêqa kaumo-kánáámá kéyawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánááráqá
aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana
páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiye. ánibo min-nákóní
unáákáqtôrakemma tágama wayá-tábáráábéráá uráiye. 31 miráitana min-
nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá
óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma
kéitaiye. 32 miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

marupaq uré móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awiqa Pítaae. ánibo
min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni
naaúpaq únókóní áwábaq máiye.' téna min-nákómá tiráiye. 33 miráitaq
kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa
íráqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áíkuma Áánûqtun aúrakaqa
uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa
itánúnatae." téna Koníriati tiráiye.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiye.

34 Pítaama áaimma átáma watáama tiráiye: "áraimma kemá káonaune.
waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráíq
kéumayikaiye. 35 máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta
wenaúrakaqa arupú-aaimma tarôq oyúmá yemmá Áánûqtu kéyiwiraiye.
36 Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minnâ Îtu Káríqtoma kétitana
keqtáámá kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma
uyátárai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaraane. 37 Yóáanema áaimma
átáma wení watáama kétena Kááriri-marupaq nommá péqyikarena Îtuma
wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúría-aukapaq wéyáwé uráiye.
38 Îtuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení
náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq
uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá
íráqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá ítaraae. 39 miráitaqtaa
ketáámá máqtemma Ítíráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq
Yérútáárebakaraq Îtuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae.
yeráwáqá Îtumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiye. 40 miráimanibo min-
náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá
abarokáq itó-umakaraiye. 41 máqtemma Ítíráaeo-wayukama wemmá íma
aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa
uréire ónúnna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa
tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae. 42 miráitana
wemá akoqnáá-aimma téna 'maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq
mó timá-yimero' tiráiye. 'Áánûqtu Îtumma náápaamma aména yúareta
paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yainaí-náqá máiye
tero' tiráiye. 43 miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-
aikoma maará-uraiye. 'máqtemma náayuwabi wekáq itáíq-itaiq íya-kayukama
wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna
Áánûqtuma awikátuwaniye.' téta agatáane." téna Pítaama tiráiye.

**íma Ítíráaeo-wayukamibo káqo-kayukama
Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.**

44 Pítaa wemá maamin-áímmá máena kétitana Aánûqtuni Aokaq-
Áágómá maamin-áímmá ítáa-kayukabi kukáiye. 45 miráitata yaímma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ítíráaeo-wayukama Îtuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá
Yáapa-marupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta
maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítíráaeo-wayukama
máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye.” téta yeráwáqá
tirááe. 46 miráitata yeráwáqá ítáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike
aamá kétena Áánûqtun-awiqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráiye:
47 “ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraíyábámá
náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo? 48 keráwáqá yokaa
kéeraq Îtun-awikaq monoq-nómmá péráaro.” kétitata yemá Pítaamma
yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uraiye.

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Îtun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

11 1 ánibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-
aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq
Yúríabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae. 2 miráimanibo yaímma Ítíráaeo-
wayukama yeráwáqá yúma karéta Îtuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá
matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae.
3 ánibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma
ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá
yúma káratáa-kayukate aáwaqa naráane. 4 miráitana Pítaa wemá áaimma
átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiye:
5 “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa
kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-
qatataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma
yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiye. 6 miráitaq kemá mi-tábáráábébí
aónáunama taíbaq waí-wáámmá iraakabayaakáá-kákógáráq abááq-
númágógáráq mipí ógikaiye. 7 miráitana móra-aikoma maará téna
tiráiye. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’
téna tiráimanibo 8 kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako,
aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq
tiráune. 9 ánibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiye. ‘emá íma
aaqáo tái-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánuqtuma naí-yátááré téna tarôq
uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiye. 10 miráitana maami-
qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma
aabayápáq utáiye. 11 ánibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima
timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókáq
ya máqe-uraae. 12 miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiye. ‘emá
Ítíráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqtê waao.’
titaq kéunata yaímma tíbâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama
yeráwáqá ketê yagaroqtamá yewaqtaa Koníriatini naaúpaq Tétária-
marabaq uráunatae. 13 ánibo Koníriati wemá tiráiye naayóbáqá Áánûqtuni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. 14 maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení watáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiye. Koníriatimma wemá timá ámikaiye. 15 miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-ááqa mikáq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtááráq kukáiniq uráiye. 16 miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiye. 17 miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéunanata akoqnááma tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiye. 18 ánibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “áraimma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá tái-yataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq mái-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

19 naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Îtun áama kéwareta watáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítíráaeo-wayukaraq yenamáa áíqma Áánûqtun áama timá yímikaae. 20 ánibo yaímma átê-wataama Îtuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Îtuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. 21 miráitana Áánûqtuma wení akoqnááma kéyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama tái-yaaimma yuwéta Îtuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

22 miráitana maamin-áíkómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútááre-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiye. 23 Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánúqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama kéyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Îtuni anaaé waqmá wenáama ítáaro.” téna tiráiye. 24 miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Îtukaq itáíq-itaiq urááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráiye.
26 miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma
Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá
Îtumma wárâa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata
kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá "Káríqton-annae" téta yiwiqá
yarááe. 27 mi-kánáárâqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
Yérútáárebakemma Áátioki-marabaq kukááe. 28 miráitana yaímma
Áánûqtuni amuné-wáyúkábíkémmá móra-naqa áwîqa Áágabaati wemmá
Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiye: "máqte-marabaqa aáwaqa íma
wáinata anómma aayawaamá yánóe." téna tiráiye. (ánibo móra-naqa
áwîqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa
maamin-ááyáwáámá pááq uráiye.) 29 miráitata yaímma Áátioki-
marabaq Îtukaq itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúríabaq yeráwáqtí
yíbâqawaayuma yimínéta urááe. 30 miráumatuweta mi-yímí-yátááqá
Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúríabaq anó-monoq-
wayukaraq urááye.

Érôtima Yêmitimma ikámma képuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

12 1 mi-kánáárâqá kínima Érôtima yaímma Îtumma wárâa-
kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. 2 miráitana Érôtima
wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemma
ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáiye.
3 miráitata Yúría-wayukama yemá minnâ káoneta yeráwáqá yimuqá
kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata
yemá Pítaamma yáqtokaae. ánibo mi-kánáárâqá wemá mirá kéitata
Yúríabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánáárâqá yeráwáqtí kótámaki-
kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánáárâqá mirá urááe. 4 miráitata
mi-kánáárâqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena
kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi
kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-
wayukama yiwíqma-yiwiqma urááe. miráitana Érôtima aúyánámmá
ítaraiye: "maami Ítíráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama
Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne." téna
Érôtima tiráiye. 5 miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo
Îtumma wárâa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá
nunamummá téta Áánûtuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

**Áánûqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake
Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.**

6 Érôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq
í-nákátí aúkáapi aúmá watáiye. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-
annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae. 7 páátákáá mórama
uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kúmítana mi-náupáqá
wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-
nákómá Pítaani ábûkaq ikámma awáuturena tiráiye: “emá páátákáá
itóaao.” téna kétitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta
kuturááye. 8 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiye: “Pítaao, emá
páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.”
tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma
tiráiye: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaaé waraao.” téna tiráiye.
9 miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaaé
waqména uráiye. Pítaama íma ítama aruténa kainâq káonaunaa timmá
abarokáq kéwena aónaraiye. 10 ánibo yenákámá maréta kaayaq-óqtáráq
yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma
akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma
wenamáárîq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré
kéoyana mikáké Áánûqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna
kóuraiye.

11 miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma
aónarenaboana wé tiráiye: “áraimma íbêqa Áánûqtuma wení kaqtó-naqa
timákáitana wemá Érôtini ayáápikekaraq Ítíráaeo-wayukama nôrawabi
ónáae teq-qtátáápíkémmá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama
tiráiye.

12 ánibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena
wemá móra-inimma Máríaama Yóáanema káqon-awiqa Mááki wení
anóani naaúpaq uráiye. ánibo min-náúpáqá taíbaq-wayukama áíkuma
máeta nunamummá kéteta máqe-uraae. 13 ánibo Pítaama oqtaráq pagé-
page kétitana mórama mayaí-ínímmá Aróta wemá Máríaamma áwáqnaa
umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiye. 14 ánibo min-
íníkómá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena
wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq
uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiye: “maamin-náqá
Pítaama máápaq ya máiye.” téna tiráiye. 15 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá
máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kétene.” téta yeráwáqá
kétewana min-íníkómá akoqnáá umá árain-aimma kétitata yemá ókaraq
tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. 16 miráimanibo
Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiye. miráitata yemá oqtamá
íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááe. 17 ánibo Pítaama wení
ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe.
miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánûqtuni
kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiraiye:
“keráwáqá maamin-áímmá Yêmitigaraq tébakaq kétíbâqawaayuma timá
yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá
maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyo?” téta yemá tirááe. 19 miráitana
Érôtima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá
íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma
Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érôtima tiráiye.
miráitana anaaékaqa Érôtima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uraiye.

Érôtima pukuráiye.

20 Érôtima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá
yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá
Érôtimma aónaneta urááe. ánibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érôtini
naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwîqa Paráátatae. wekáq min-áímmá
yemá timáméwana wemá Érôtimma timá ámitana anón-anon-aimma
mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqtí aáwaqa Érôtimma
yabíkáin-aukapake meyánîq kéetapoata mirá-uraae.
21 móra-kanaama maréna Érôtima kínin-unakaqtoma umátorena
wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá
yímikaiye. 22 miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe:
“maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kétibo Áánûqturaan-
aimma kétiye.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. 23 miráimanibo
min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana
páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna
Érôtimma ikákaiye. miráitana Érôtima pukáitana marikómá narááe.
24 miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq
wéyáwé umá anóniq uráiye.
25 ánibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútááre-marupaq
mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awiqa Máákima
awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

**Páánabatiyaa Tórama timáyíkáawata Áánûtuqtaba
waayúkaraq mó-tima-yimikaaye.**

13 1 Áátioki-marukaqa Îtun-aama ítáa-kayukama áíkutaae. yepímmá
yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq
máqe-uraamma yeráwáqtí yíwîqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-
awiqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq
Máánéoma Érôtini ábârawaaogaraq Tórogarare. 2 mi-kánáárâqá Îtun-
anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ánibo
Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma
aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna
tiráiye. 3 yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti
yineq iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq
kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 ánibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyíkáitata Terútia-
marabaq kukááye. mikákémmá únópí-káárébí utéta móra-maruqa
Táíparati únókóní kebóqyáa-marupaq urááye. 5 ánibo yenákámá maréta
Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq
Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima
mayaímá mataíye.
6 miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Pááboti q
urááe. ánibo mi-márúkáqá mórama Ítírááeo-annabike-naqa máena awéqa
téna máqteniq i-nákómá wenáwîqa Baa-Îtue. wení káqon-awiqa Karíki-
aipimma Érimatie. 7 miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa
áwîqa Tégíá-Póruma wení aanábó-náqíye. ánibo min-ánó-káwáá-náqá
Tégíá-Póruma wemá aá ítarai-naqiye. Áánûqtun áama itánénaboana
Pááanabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye.
8 miráimanibo maamin awéqa tín-náqá Érimatima wenáaiyabama íma
yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá
táwîq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna
mirá-uraiye. 9 ánibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe.
miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá
Érimatini aúrapi karákéna tiráiye: 10 “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá
máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane.
emá tái-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá
kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone. 11 íbêqa uyátárai-
nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq
máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma
kétitana pááták áá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawáá q-
umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama
ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráiye. 12 miráitana
anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana
káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánáaq umárena Îtuqtaba itáíq-
itaiq uráiye.

**Pááanabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíria-
marabaq mayaímá matááye.**

13 ánibo Pórogaraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá
Pááboti-maruqa yuwéta únópí-káárébí maréta Pégaabaq Paapíriya-
marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna
yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye. 14 miráitata yeráwáqá Pégaabaq
yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ánibo Tabaati-yúpáámá
yeráwáqá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqtê yagaroqtamá
maraq máqe-uraae. 15 ánibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá
agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-
wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq
kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma
íráqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.”
téta tirááe. 16 ánibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráiye:
“keráwáqá Ítíraaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-
wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá ítáaro.
17 wenamáa Áánûqtukaq Ítíráaeo-wayukama nunamummá tirááne.
wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata
Ítíráaeo-wayukama Íqtîbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe.
ánibo wení anón-akoqnaanapo Íqtîbibake yemmá yiwíkaine. 18 ánibo
yeráwáqá kaaqmáápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká
áíyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánûqtuma íraqôniq
umá yíwáqnaa uráiye. 19 min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá
anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena
yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánûqtu mamá Ítíráaeo-
wayukama yímikaine. 20 ánibo mi-márábáqá Ítíráaeo-wayukama
yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae.
anaaékaqa yainaí-wáyúkámá yíkáraawata yeqtí kawáá-wáyúkámá
máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq
iráiye. 21 ánibo mi-kánááráqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá mórama
yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama
aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma
awîqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áíyayaa
tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. 22 ánibo
Áánuqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa
áwîqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítíráaeo-wayukati yabí-í-
náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama
timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma
íráqôniq kéiye. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáímá
mayániye.’ téna Áánuqtu tiráiye. 23 miráitana naayóbáqá Áánûqtuma
timá akoqnáá uráine. ‘anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq
uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítíráaeo-wayukama puí-yátáápíké
mamá paá umáyíkaniye.’ tiráine. min-náqá Îtumma Áánûqtuma mamá
pááq umákena Ítíráaeo-wayukama yímikaiye. 24 ánibo naayóbáqá
maa-márábímmá abarokáq Îtuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema
Ítíráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-
nómmá péráaro.’ téna tiráine. 25 miráitana Yóáane wení mayaímá mamá
ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítíráaeo-wayukama maará téna
timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-
nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo ítáaro. móra-naqa
ketinaaé yínîn-nakomma kemá íráqô-naqa íma máunaboaq kanaaráq
wení aítauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítíráaeo-wayukama Áabaraan-anna-
wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtukaq nunamummá
kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápíké
atóbamatikaniqtabataa Îtuma timákaitana tiráiye. 27 miráimanibo
yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-
wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae.
Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike
yoráuma timá yímémma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma
ítaraamanibo Îtumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma
áraimma abarokáq uráiye. 28 mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-
otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Îtumma ikámma
puíkáae tirááe. 29 miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-
wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Îtuni arááq-auma kaapaq-yáráké
mamá muríánóbáq uqtamákáraae. 30 miráimanibo Áánûqtuma wemmá
pukáipike mamá itó-umakaraiye. 31 ánibo Îtuma íma pukái-kanaama
waayúkama Îtugaraq yagaroqtamá Kááriri-marupakemma Yérútáárebaq
utáá-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-
káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítíráaeo-wayukabimma maamin-nákón
áama timá yíméwata kéitaae. 32 miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará
téqtaa Îtuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna
maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma 33 mi aónaaro.
maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq
pááq uráiye. Áánûqtuma Îtumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni
agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’

tiráine. 34 miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana
íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma
Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akáí-yátáákáráq keráwáqá timénúnama
naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá
uráunnae.’

tiráiye. 35 miráitana káqomma wannaabí agamatán-áípímmá Tébitima
Áánûqtuqtaba tiráiye.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Îtuqtaba tiráine. 36 ánibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae ti-
qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púítata
wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiye. 37 miráimanibo
Îtumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma
kabiraráiye. 38-39 miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá
ítama arútáaro. maamin-náqá Îtuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa
mamá paá umátikaniye. Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye.
miráimanibo maamin-nákómá Îtumma máqtemma yirummá ámê-
kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá
‘arupú-wayukae’ téna tíniye. 40 miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá
Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tiráí-
qtataama káubiq keráwákáq pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.
41 ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq
umáreq pukínoe.
kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-
qtátááqtábá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo
keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.’
téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna Póroma timá yímikaiye.
42 ánibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama
kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma iréka
káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tímékao.”
téta yeráwáqá tirááe. 43 miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama
máápaq kégumoyata yaímma Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama
yemá Ítíráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa
min-nákátí yinaaéq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta
Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráiye.
44 ánibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama
Áánûqtun-aama itánéta ya áíkutaae. 45 miráimanibo yaímma Ítíráaeo-
wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabi káíkuyowata
yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe.
46 Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: “áqnáabaqa
kerátámá Áánúqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áíkómá
mamá tinaaépaq kéyuwama minnâ keráwáqá kenamáárîq matúq-matuq
umá mái-auwaraimma íma mayánóe. ánibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá
tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. 47 mirámô ínaqa anómma
uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.
‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq
keráwáqá kétima-tikaune. ánibo
máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana
anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’
téna Áánûqtuma tiráiye.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.
48 ánibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-
áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awîqa múte kéyuyeta
yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá
mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-
kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.
49 miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma
wéyáwé umá kanaaráq uráiye. 50 ánibo yaímma Ítíráaeo-annabike

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq
nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa atáráawata Póroyaa
Páánabatima áaimma átáma mamá táwîq umáyiketa yeráwáqtí
márûpikemma paábaq waqtukááe. 51 ánibo yenákámá yítaukake
yomá ayúqtuweta 'móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aaipike
nékaq kóyuye.' téta Aikónia-marabaq kóuraaye. 52 miráitata Îtun-
anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá
kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

14 1 Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáánîq umá Ítíraaeo-wayukati
yiráati-naupaq uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-
áímmá kéiteta taíbaq Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq
Îtuqtaba itáíq-itaiq urááe. 2 miráimanibo mi Ítíráaeo-wayukama
yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma
Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati
yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe. 3 miráimanibo yenákámá Aikónia-
marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-aimma
kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá kéyimitata yenákámá
Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamáa wenôpake kéyitata áraikoniq
uráiye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. 4 ánibo Aikónia-
marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq
uréta yaímma Ítíráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Îtuma yiwíkai-
kayukayopaq urááe.
5 anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíraaeo-wayukagaraq
yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áíqma áíkuyikareta
Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. 6 ánibo
Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta
kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ánibo
mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye.
7 miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama
Îtuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

8 Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwîq urái-naqa máqe-uraiye.
ánibo min-náqá aítauqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama
marákáraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráiye. 9 miráitana
min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáíq-
itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna 'maamin-nákóqtábá
kanaaráq itó-uma uréire íniye' téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi
karákéna tiráiye: 10 "emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo." téna
kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráiye. 11 miráitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-
qtátááqá káoneta yeráwáqtí yáabikemma anókaq ááyama tirááe: “ketááí
maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye.” téta yeráwáqá
tirááe. 12 miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútie téta kéyamameta
ánibo watáama tiráí-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe. 13 yeráwáqtí
maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-
uraiye. ánibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma
wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóní
kurubín-óqtáráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae
téna uráiye. 14 ánibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima
yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma
ôriq itata yenákátí unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-
kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: 15 “maa-káyúkáô,
nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqtê
móraiq umá maa-márábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni
átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwîqa múte
yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq
umá maí-Aanuqtuma aabayákáráq maragaráq únókáráq máqte-
qtataakaraq máqte-kamma marabíkáráq nópíkáráq tarôq urái-nakoqtaba
timá-timeyaaka kerátámá iráuye. 16 naayóbáqá wemá iyúwáitata
yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe.
17 miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-
yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ánibo Áánûqtu wemá
keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqtí yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq
yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. 18 miráitana
Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá
íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq
umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

19 yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-
marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta
Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaíyáa
téta anó-marupakema yabitimá paábaq márûte yukááe. 20 miráimanibo
yaímma Îtun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana
Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiye. ánibo aabáyaama
Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

**Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake
yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.**

21 Póroyaa Páánabatima Îtuni átê-wataama Tébe-marabaq
máa-kayukama kétima-yimeta Îtun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta
mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. 22 miráitata
yenákámá mi kaumo-márábáq Îtun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá
kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiye: “keráwáqá
maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-
marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá
mamayéqtaae.” téta tirááye. 23 ánibo máqten-aukapaqa Îtun-aama itáa-
kayukama áíkuyo-kayukati aúkáapikemma yaímma yetí anó-wayukama
mamá tarôq umáyíkaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta
Îtukaq nunamummá kéteta Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-
nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. 24 anaaékaqa yenákámá
Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. 25 miráitata
yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáária-
marabaq kukááye. 26 ánibo Aatááriabakemma yenákámá únópí-káárébí
Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ánibo naayóbáqá mi-márúkákémmá
Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kéteta Áánûqtuni
yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae
téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. 27 yenákámá
Áátioki-marukaq iréta Îtun-aama kéitaa-kayukama mamá áíkuyikaraaye.
ánibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataaqtaba
kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma
aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Îtun-aama itáíq-itaiq kéoe.”
téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. 28 ánibo yenákámá mi-
káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

**Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-
kayukama áíkuma watáama tirááe.**

15 1 yaímma Yúría-wayukama iréta Îtun-anna-wayukama maará
téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámáan-aimma
íma waráiyata kerawáqtí túma káráraiyanama kanaaráq Áánûqtuma íma
kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. 2 yemá mirá-timatuwaawata
Póroyaa Páánabatima min-áímmá kéiteta yenákámá mi-káyúkátê íyamma
éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbâqawaaraa-
kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate
Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq
watáama móma téite urááe.
3 ánibo Áátioki-marabaq Îtun-aama itéta áíkuyo-kayukama
yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq
Taméria bakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Îtun-anna-
wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama
Áánûqtuma yirummá mamá waéráiye téta timá yímikaae. miráitata yemá
Îtun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe. 4 miráitata yeráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yérútáárebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-
wáyúkágáráq yemá kéyimoneta miráo-maarao timáyíkaraae. miráitata
Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá
watáama timá yímikaaye. 5 ánibo yaímma Pérati-wayukabike Îtun-anna-
wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwiránîqtaba yeqtí yúma kégareq
yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe.
6 miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq
mórabi áíkuteta min-áímmá timá uwákáae. 7 miráitata yemá taíbaq-
aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye:
“ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánúqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama
káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq
ígáae téna tiwíkaiye. minnáyaba keráwáqá ítaraae. 8 Áánûqtuma máqte-
kayukati íyaqnobaqa káonenaboana yíyaqnobaqa iráqôniq kéitana keqtáá
kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kéyimimma
miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kéyimiye. 9 Áánûqtuma
wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokarîq imá
kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-
itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá
kéumayikaiye. 10 miráitaq yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itaráq
Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-
ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá
ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá
kanaaráq umá íma wakáunatae. 11 miráimanibo ketáámá Îtuqtaba itáíq-
itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamáa wenôpake kéitana keqtáá
mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miráráá umá káqon-annama
Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiye.
12 Pítaa wemá mirá téna kétitata yaímma áíkutaa-kayukama
yeráwáqá aamá íma téta yéráwáqá Póroyaa Páánabatima min-
nákátí yúrapi karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma
awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama
yiráátin-aimma yenákámá tirááye. 13 ánibo yenákámá maamin-áímmá
timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá
ketáámá ítáaro. 14 Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye.
áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-
annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémmá
Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiye. 15 minnáyaba
naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-
kánnáábí maará-tiráine.
16 ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiye.
anaaékaqá kemá yauwéqma yénúne.
miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen
umáyikanune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.
miráipoaq kemá mi-námmá yawítíma aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.
17 miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.'
18 téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamáárîq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiye."
19 miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiye: "káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. 20 minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. 'yeráwáqá yeráwáqtí maníkáq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwîq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.' téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiye: 21 "ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae." téna tiráiye.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyíkaraae.

22 miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkáapimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Îtukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awiqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaqa íráqôn-ano-wayukae. 23 maamin-áúbámá yetê mamé urááe:
"ketáámá keqtíbâqawaayutaama timáyíkarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtábá wágááe téqtaa kétunatae. 24 yaímma-wayukama keqtáábíkémmá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtáábíkémmá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigónîq kéoe. 25 miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábíkémmá kaayaq-nákámá timáyikaunatataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkái-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. 26 yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni mayaírákémmá puíyóyaqtabama íma ikatîqa kéoye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táérati yenákámá
timáyikaunatataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamáárîq
mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. 28ánibo
keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá
kétimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá
keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá
agatáunatae. 29ítáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa
íma naínoe. waí-wáákóní naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma
ibibamá ikámaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá
yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqôniq ínoe.
áre.” téta min-áúbábí tirááe. 30miráitata yemá maamin-áúbámá maméta
Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq
kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. 31ánibo mi-
káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma
ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. 32miráitata Yúqtaatiyaa
Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-
kayúkábímmá ayáqtáákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati
yirummá mamá akoqnáá umáyíkaraae. 33miráitata yenákámá Áátioki-
marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetíbâqawaayuma
min-nákámá iyuwáíyáqtábá timá kaayoné umáyíkaraae. 34miráimanibo
Táérati wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye. 35Póroyaa
Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-
wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá
yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

36yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma
timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni
watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq
uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráiye. 37miráitana Páánabatima
Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiye. 38miráimanibo
Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa
tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá
kerátátê íwiniye.” téna tiráiye. 39miráitana Póroyaa Páánabatima
yenákátí yúyánákómá íma móraiq uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaaq
urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá
únópí-káárébí uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. 40ánibo Póroma
Táératimma awíqmeta kóyata Îtun-anna-wayukama maará-tiraae:
“uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. 41ánibo
Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tirítiabakaraq kéwena Îtun-
aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá mamá akoqnáá
uráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiye.

16 1 Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq
uráiye. ánibo mi-márúkáqá mórama Îtun-anna-naqa máqe-
uraimma min-nákón áwîqa Tímotie. mórama Ítíráaeo-annabiken-inikoni
áanikoe. min-íníkómá Îtukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-
nare. 2 miráitata yaímma Îtun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq
Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqtí yúrakaq íráqôniq
uráiye. 3 ánibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma
kárataiye. Ítíráaeo-wayukama mibáq máaqtabae téna miráuraimanibo
wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae.
Ítíráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárátaiye. 4 ánibo
yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi
agamá tiráan-aimma kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áímmá wáráaro'
téta tirááe. 5 miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama
yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq
yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááré.

6 yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana
Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkáapimma Áánûqtun áama
abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. 7 miráitata yeráwáqá maréta
Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta
kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. 8 miráitata yeráwáqá
Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. 9 mi-nókáámmá
Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama
Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiye:
"emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtáá tíwáqnaa uwo." téna kétitana
aónaraiye. 10 ánibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá
Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúnna-aqtabataa abáá-
uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí
átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáiye.

11 ketáámá Taróqaati-marukakemma únópí-káárébí kéunanataa únópí-
kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayanapimma
mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. 12 ánibo mikákémmá ketáá
mi-márúqá yuwéta Píripaaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-
marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya
máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya
máqe-uraunatae. 13 ánibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma
yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabi áíkuma máawaqtaa
yeráwáqtê ketáámá watáá-wataa tiráunatae. 14 ánibo mi-nóínípíkémmá
móra-inikoni áwîqa Aríriaae. wemá Táíyátáéra-marapaken-inimma wemá
karogaro-tábáráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake
móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá
uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íráqôniq umákáitana wemá
Póron áama ítaraiye. 15 ánibo min-íníkómá yaímma wení waayúkagaraq
yeráwáqá Îtuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkómá maará-tiraiye:
“kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaráq
máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtáá ketáá wení-naupaq
uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

16 móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama
paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ánibo wepímmá tái-aagoma máena
mi tái-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiye. anaaékaq abarokáq ínî-
qtataaqtaba kétitata min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake
móneqa mayéwaone. 17 min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaaé kéyena
wemá anókaq ááyama tiráiye: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá
anómma uyátárai-nakoni mayaí-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá
kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba watáama kétima-timetaae.” téna min-
ínáárúgómá tiráiye. 18 máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá
timáe kéuwitana Póroma min-áímmá ítáimma ábôgaitana wemá waéqma
min-ínáárúmá káonena maará téna tái-aagoqtaba tiráiye: “Îtuma
keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakon áwîkaq emá min-ínáárúgóní
arunóbáké ayuwé paábaq kóaao.” téna kétitana páátákáá tái-aagoma
ayuwéna kóuraiye. 19 ánibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma
yemá móneqa mayéwaon-aaimma tái-aagoma ayuwéna kégoiqtaba
mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-
kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe. 20 mikákémmá yiwíqmeta
aamá ítama yainaí-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá
yenákámá Ítíráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoye.” téta
yemá tirááe. 21 miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’
téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá
aammá áúkaiye.” téta tirááe. 22 ánibo aarawaamá yemá máqtemma
min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainaí-wáyúkámá
yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama
‘tebûqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae.
23 miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta
ánná-naupaq móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá
umá akoqnáá uwo’ téta tirááe. 24 ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma
wemá maamin-ákóqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwîqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo
kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpáq máqe-uraaye.
25 nokáámma Póroyaa Táératima Áánûtukaq nunamummá timátuweta
imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. 26 mirá kéitana páátákáá
anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq
uráiye. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikema akoqnáá-annagoma
máqtepaq yarákuraiye. 27 miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma
wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye.
máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-
puma yabitiréna wenamáárîq wení ánûwaramma araráánéna uráiye.
28 mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiye: "emá enamáárîq
enaúma íma mamá táwîq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae."
téna Póroma tiráiye. 29 ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq
kéitata 'ómmá kúraqme yero' titata ómmá kúraqma tágaraawana
wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. 30 ánibo
mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá
yaúbarena maará téna timá yímikaiye: "kenákámá umaatarááya-nakao,
nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?" téna
wemá tiráiye. 31 ánibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: "emá Îtu
Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike
káwirainana ení aara iyápógaraq móraiq oro." téta tirááye. 32 miráitata
yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq
máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. 33 mi-nókáámmá Póroyaa
Táératimma tebûqa yímîqmaraapimma yenákátí náomma nommá
kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma
yeráwáqá Îtuqtaba nommá pékaae. 34 miráitana wemá Póroyaa Táératima
yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ánibo wemá
wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama
ítááqtaba yimuqá makááe.
35 aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainaí-wáyúkámá
yaímma i-wáyúkámá timáyiketa 'min-nákámá timáyíkénata kóotao'
téta máma timá ámikaae. 36 miráitana ánná-wayukaraq kawáá-
nákómá Póromma timá ámikaae: "aamá ítama yainaí-wáyúkámá téta
'kenákáyábámá iyúwénata kóotao' téta tepóaka yaákare kóyuye."
téna timá yímikaiye. 37 Arómani-wayukati ámáan-aimma téna
"Arómani-wayukama tebûqa íyimero." kétepoana Póroma maará
téna timá yímikaiye: "kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá
kekárátábíkémmá árain-aimma íma ítama yaíkaae. ímiye. aarawaatí
yúrakaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá
kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ánibo íbêqa kekárátámá aúpáráq
timátikanetaq kéoo? áraimma ímira-inoe. yenamáárîq iréta kekárátámá
mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae." téna Póroma tiráiye. 38 ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainaí-wáyúkáráq
mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítáamma Arómani-nakaboata ôriq
umá ikatíq urááe. 39 miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima
yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’
téta yeráwáqá tirááe. 40 miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríriaani
naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama
yimónatuweta Îtuni watáama kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá
akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

Tetarónáíkaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

17 1 Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápîpori-marabakemma
Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáíkaq
Ítíráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. 2 miráitana
naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítíráaeo-wayukati monoq-
náúpáqá kaumo-Tábáátígóní aúkáapimma wemá yeráwáqtê yagaroqtamá
maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. 3 ánibo
wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtááí kúmiq-yataapike
tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma
“maamin-náqá wemá Îtue. wemá keqtááí kúmiq-yataapike tiwirániye.”
téna Póro wemá tiráiye. 4 miráitana mi-káyúkábíkémmá yaímma-
wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti
yinaaé wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba
itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaaé kéwaraawata yaímma
anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.
5 miráitana yaímma Ítíráaeo-wayukati íyakoma táwîq kéitata yeráwáqá
yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma
táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnobaq uréire kéeta
anókaq ááyama aamá kéteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta
Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrakaq yiwíqmeta yinéta urááe.
6 miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá
Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta
kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe:
“maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe
uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááe. 7 ánibo
Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye.
máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma
kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Îtue kéte.”
téta tirááe. 8 aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-
áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe. 9 miráitata
Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyánîq
umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae.
Póroyaa Táératinopake nékaq máiyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Póroyaa Táérati yenákámá Périabaq mayaímá matááye.

10 kumayuqá aúráitata nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-
kayukama yenákámá Périabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta
yenákámá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye. 11 ánibo
Ítíráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqôniq umá
Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta
Áánûqtuni watáama íma ítáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ánibo
máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá
kéyorauteta Póroni watáama 'árainabiyo?' téta yeráwáqá tirááe.
12 miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma
waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta
yirummá ámikaae. 13 Póro wemá Áánûqtuni watáama Périabaq máa-
kayukama kétima-yimitata yaímma Ítíráaeo-wayukama Tetarónáíkaq
máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni
watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawîq umáyikaraae.
14 mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma
únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Tímotima Périabaq
paá máqe-uraaye. 15 ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá
Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péribaq kégowana Póro
maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá móma Táératiyaa Tímotima timá-
yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao." téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Îtuni watáama tiráiye.

16 ánibo Póroma Táératiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena
aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa
minnáraq nunamummá kétewana Póroma minnáma aónaimma wení
áyakoma táwîq uráiye. 17 miráitana wemá máqte-tupaama monoq-
náúpáqá uténa Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq
nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráiye.
miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áíkutaawana yeráwáqtí
yúrakaq agarokáq watáama tiráiye. 18 ánibo yaímma yeqtí yirááti-
wayukama yetí tugarukón áwîqa Epikúriayaa Atóika yemá Pórote
kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: "wemá
aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéiye.
netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéiyo?" téta kétewata
yaímma-wayukama maará-tiraae: "wemá káqo-marupake kaaqaari
maníkóní watáama kétiye." téta tiráámanibo Póroma Îtuni átê-wataama
kétima-yimena Îtuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá
mirán-áímmá tirááe. 19 miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta
káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: "emá aúgen-aimma
máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa ítáano. 20 maamin-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áímmá ténaqtaa ketáá ítáúnama aokaríq kéiye. miráinaa min-áíkoní
áaimma tinaqtáá ítáano.” téta tirááe. 21 Áátenibaq-wayukagaraq káqo-
marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anó-kanaama
yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.
22 ánibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Éríáápagatiq
wenáwîqa itó-urena wemá tiráiye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqtí
maníkókáq akoqnáá umá nunamummá kétewaq káonaune. 23 miráitaq
kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama
keráwáqtí maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq
agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-
nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq
nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní watáama
kétima-timune. 24 ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí
wái-qtataaqa tarôq uráiye. miráitana Áánûqtuma wenamáa wîyopakaraq
mararákáráq anómma uyátá-maqma máiye. miráitana wemá waayúkama
iyáápike umáráan-naupaqa íma kémaiye. 25 ánibo Áánûqtu wemá móra-
yataaqtaba íma aqtórárîq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa
íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamáárîq máqte-kayukabimma
aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aáma kéyimiye.
26 miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémmá mamá netuq-
wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáraiye.
miráitana wenamáárîq yeráwáqtí máe-kanaama maréna yeráwáqtí máa-
maruqa kéyimena uráiye. 27 ánibo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá
wemmá abáá kéetama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá
móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máiye.
28 ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire
kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqtí aamá ítaraa-kayukama
yemá tiráane; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta
tiráane. 29 owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá
íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa
waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápíké tarôq umákáraiye téqtaa íma
ténátae. 30 naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá
nói-qtataarabi mi-kánáárâqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá
minnáyaba yainaí-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq
máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqtí tái-aaipike waéráaro.’
téna kétiye. 31 miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-
taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqtí yáaiqtaba aamá
ítama yainánîn-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama
min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-
wayukama tiráiye.
32 yeráwáqá ítáamma maamin-náqá Îtuma wemá pukéna itó-urain-
aimma Póroma kétitata yaímma-wayukama yeráwáqá kéiteta wíráa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá
kétinaqtaa anaaékaqa ítáano.” téta yerwáwáqá tirááe. 33 miráitana Póro
wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. 34 ánibo yaímma-wayukama
Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwîqa
Taeonítiati wegáráq móra-inimma áwîqa Aráámari wegáráq yaímma-
wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

Póroma Kóriti-wayukabi mayaímá matáiye.

18 1 anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq
uráiye. 2 ánibo mórama Ítíráaeo-naqa wenáwîqa Akíra wení
márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwîqa
Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítíráaeo-wayukayaba
Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwîqa Karótiatima téna máqtemma
Ítíráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráiye.
3 miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima
kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. 4 ánibo
máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítíráaeo-wayukati monoq-
náúpáq uténa yeráwáqtê Ítíráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq
máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí watáama tirááe.
5 ánibo anaaékaqa Táératiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa
yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítíráaeo-
wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Îtuqtabama keqtáá yauwéqma
tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye. 6 miráimanibo Ítíráaeo-wayukama
yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq
táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaítôma popoq
umátuwena wemá tiráiye: “keráwáqá aúyokiyamma minnâ kanaaráq
keráwáqtí minnáe. ánibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama
Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. 7 ánibo Póro
wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma
min-nákón áwîqa Títíá Yátati ánibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq
nunamummá tíq-tiq kéitana wení naammá Ítíráaeo-wayukati monoq-
nákóní waaqókáq wáqe-uraiye. 8 miráitana mórama Ítíráaeo-wayukati
anó-monoq-naqa áwîqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq
yeráwáqá uyátárai-nakoma Îtumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-
wayukama yeráwáqá Póron-aama kéiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kéiteta
Îtuqtaba nommá pékaae.
9 ánibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá
Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íéaq
maamin-áímmá íyuwaao. emá paá tíq-tiq umá timá-yimiyo. 10 kemá
etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména
mamá táwîq umákaniye. ánibo maami-márúkáqá ketí waayúkama
taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráiye. 11 ánibo Póro wemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena
wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.
12 anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa
Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa
káqon-awiqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa 'maao' téta tirááe.
miráitata mi-kánáárâqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá ááiqa Póromma
kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. 13 ánibo yeráwáqá
maará téta tirááe: "maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna
"keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero." téna "wemá Ítíráaeo-
wayukati yáaimma mamá táwîq kéiye." téta yeráwáqá tirááe. 14 ánibo
Póro wemá watáama tíména kéitana Kááario wemá Ítíráaeo-wayukama
timá yímikaiye: "maamin-nákómá wemá tái-aaimma tarôq éna móra
ámáan-aimma araténa uráinaqa minnâ kemá keráwáqá Ítíráaeo-wayukati
táama itánúnamanibo 15 mórama keráwáqtí tíwîkaraq yaímma keráwáqtí
táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq
kemá aamá ítama yaínáano." téna aamá ítaama yainaí-nákómá tiráiye.
16 mirá téna aamá itaí-nákómá wemá maami-káyúkámá yainaí-náúpáké
waqtúwáitata kóuraae. 17 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítíráaeo-
wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwîqa Tóqtanimma
yáqtoqma aamá ítama yainaí-márúkóní waaqókáq tebûqa ámikaae. aamá
ítama yainaí-náqá Kááario wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma
ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráiye.

18 Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení
ábâqawaaraa-kayukate íráqôniq umáyikena wemá mórama únópí-
káárébí maréna Tíria-marabaq uráiye. miráitana Patíragaraq Akíra
yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ánibo áqnáabaqa Tékariabaq
wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítíráaeo-wayukati yáaimma
waréna wení aqnótáuma kárátaiye. 19 miráitata yeráwáqá maréta Ipítiani-
wayukati márûkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá
iyuwéna wemá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá
umá timá yímikaiye. 20 ánibo Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá téta 'Póro
wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye' téta tiráámanibo
Póroma yeráwáqtí yáama íma ítaraiye. 21 miráitana Póro wemá tiráiye:
"Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátíkáinaqa
keráwáqá ya timónanune." téna timátuwena Póro wemá yauwéqma
kúmîtaqtaa ketáámá únópí-káárébí maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa
kóuraunatae.
22 ánibo únópí-káárégómá maréna Tétáríá-marabaq uráitana Póro wemá
Yérútáárebaq uténa Îtun-aama kéitaa-kayukama 'mirá-maara oro' kétima-
yimena timá íráqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Póroma yauwéqma kaumobárîq umá aammá uréire uráiye.

23 ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa
wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq
kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá
mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye. 24 miráitana móra
Ítíráaeo-nakon-awiqa Aapóro wení márûqa Érékáánaria mikáké
maréna Ipítiani-marabaq uráiye. ánibo min-nákómá wemá íráqôn-
aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena 25 Îtuma
ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba ítarena wení arukómá íráqôniq
kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waraíqtábá timá-
yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye.
Îtuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye. 26 ánibo wemá akoqnáá
umá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni
watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta
yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íráqôniq
umá ámikaaye. 27 anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wíénna
kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama
yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá
maména móma Karíki-marupaq Îtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama
yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama
Îtuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa
kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiye. 28 Áánûqtuni
watáama agamatá-kánnáágómá ‘áraimma Îtuma keqtáái kúmiq-yataapike
tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-
kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítíraaeo-wayukati tái-aimma mamá
paábaq yukáiye.

Póroma Ipítianiq mayaímá matáiye.

19 1 Aapóro wemá Koríti-marabaq máqe-uraimma mi-kánáárâqá
Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá
Ipítiani-marukaq yayamá iráiye. ánibo mi-márúkáqá yaímma Îtun-
aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. 2 ánibo Póro wemá yeráwáqá
ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama
keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo.
ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiye téta íma timá tímewaqtaa kétáámá
íma ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. 3 miráitana Póro wemá tiráiye:
“keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kétitata yeráwáqá tirááe:
“ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe.
4 ánibo Póro wemá tiráiye: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá
nonápó kébeqyikena tiráiye: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá
péráaro. ánibo ketinaaémo yínîn-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

náqá wemá Ître.” téna tiráine. 5 maamin-áímmá kéiteta anómma
uyátárai-naqa Ître-awikaq nommá pékaae. 6 miráitana Póro wemá yekáq
ayáámma aráápárena nunamummá kétitatana yeráwápímmá Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá kukáiye. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta
Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. 7 ánibo mi-káyúkámá
máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáré (12).
8 miráitana Póro wemá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna
kaumo-wíyókóní arupimmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-
qtataaqtaba timá yímikaiye. 9 ánibo yaímma-wayukama yeráwáqá
maamin-áímmá íma kéiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ître
aammá waráíqtábá timá táwîq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna
yaímma �-aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-
naupaq uráamma mi-naakón áwîqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá
Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. 10 ánibo Póro wemá
kaayaq-kárítímáátímá máena miráráá kéteta yaímma Étia-marabaq
máa-kayukama Ítíráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama
Yéqtaaeo-wayukagaraqa yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-
nakon-aama ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

11 Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-
awaameqa tarôq uráiye. 12 miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá
Póroni óiqa ayumí-tábáráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma
kémaraawana yeráwáqtí karígómá kánataitata yeráwápíkémmá
tái-aagoma iyuwéna paábaq kóuraiye. 13-14 mi-káyúkátí aúkáapike
mórama Ítíráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Tíbaa wení abapaké
kaayaq-íyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá tái-aagoma matuwáíyátábá
wáqe-uraiye. miráitata yaímma Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá maami-
máyáíráq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma tái-aama mamá paábaq
yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón
áwîkaq akoqnáá-aimma kétitaqtaa ketáá kéitaunataama min-náqá
Ître-awikaq paábaq kóaao.” téta yeráwáqá tirááe. 15 miráimanibo maami-
tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: “kemá Ître-
Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá
yímikaiye. 16 miráitata yaímma-wayukama yeráwápí tái-aagoma mái-
kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa
yeráwáqtí unáákáqtôma yaráqma táíq kéowata tái-aagoma yíkamma
ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. 17 ánibo anaaékaqa
Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-
yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáiye yeráwáqá
uyátárai-nakon áwîqa múte yaútaae. 18 netuqyaammá Îtuqtaba itáíq-
itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrakaq iréta naayóbáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. 19 miráitata
yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta
uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqtí
wannaamá máqte-kayukati yúrakaq maméta irabí má-agataae. ánibo
mi-kánnáágóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma
móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráiye. 20 ánibo
yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Îtun-aagoma akoqnáá umá anóniq
éna wéyáwé uráiye.

Ipítiani-marupaq anón-aaiqa urááe.

21 miráitana anaaékaqa Póro wemá aúyánámmá ítaraiye: "kemá maréq
Maaterónia karaq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútáárebaq uréq
ánibo anaaékaqa Arómuq ónúne." téna wemá auyánámmá ítaraiye.
22 miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama
Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-
marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.
23 mi-kánáárâqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá
táwîq kéeta uyátárai-naqa Îtuni aammá auyáráaqtaba ááiqa urááe.
24 ánibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara
kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-náré. miráitana wemá máqte-
qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkóní aman-náópáq
téna makáiye. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaímma wení
mayaí-wáyúkámá yímikaiye. 25 miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma
móraraq yíkarena maará téna tiráiye: "waayúkao, keráwáqá máqtemma
aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama
táwîq kéumakaiye. 26 ánibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati
yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minnâ keráwáqá káoneq kéitaae.
miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma
mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará
téna kétiye. 'maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minnâ íma
Ááníqtue.' téna kétiye." téna Timítarima timá yímikaiye. 27 ánibo Póroni
watáágoma ketáái móneqa mayaí-ámmá mamá táíq kéena máqte-
kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama
yúyánámmá íma ítéta paá "táí-yataare." téta tínoe. ánibo naayóbáqá
Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-
ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétemanibo Póroma
maamin-íníkóní áwîqa mamá táíq kéiye." téna Timítarima tiráiye.
28 ánibo yemá maamin-áímmá ítáamma ôriq umá íyamma itata
yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: "ketáá Ipítiani-wayukama ketáái
anómmá Ááqtamima máiye." téta yemá tirááe. 29 miráitata máqte-
kayukama yemá anókaq ááyama kéteta kaayaqá Maaterónia-nakama
yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Áárítáákatima min-nákámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pórogaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí
yúrakaq páátákáá yiwíqmeta urááe. 30 miráitana Póroma waabá-
káyúkátí yúrakaq wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama
yemá wemmá yáqtokaae. 31 ánibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-
wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba
íma waabá-káyúkátí yúrakaqa wíno." téta yeráwáqá tirááe. 32 miráitana
waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama
óq-aipike ááyama kétewata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétewata
yaímma-wayukama yemá "nóin-aaiqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?" téta
paá aíbôqnaaboq urááe. 33 yaímma Ítíráaeo-wayukama yemá móra-naqa
Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-
kayukama ákaraae. 34 ánibo aarawaamá aónaamma Ítíráaeo-nakoma
maamin-áímmá kétitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma
maará téta tirááe: "Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máiye." téta
ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.
35 anaaékaqa móra-naqa aúbama agayaí-nákómá aarawaakáráq timá
yubínikena tiráiye: "keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama
yeráwáqá ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma
maníq-íníkómá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá
aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye. 36 miráitana móra-nakoma
íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áíné ítinibo keráwáqá paátí máero.
37 keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá
íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá
Ááqtamima ketáái maníkómmá timá táíq íuraaye. 38 ánibo Timítarigaraq
yaímma wení mayaí-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta
kéiyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama
yainánóe. 39 ánibo keráwápímmá móra-wataama wárainaqa keráwáqá
máqte-kayukama áíkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. 40 íbêqa
máqte-kayukama ketáá ááiqa owániq kéunataamanibo maami-wágóní
áaimma móra íma wáiniq kéunaboatataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama
ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae." téna tiráiye. 41 aamá ítama
aúbama agayaí-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma
waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráiye.

20 1 anaaékaqa maamin-áíkómá ánatagitana Póroma máqtemma
Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí
íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye.
2 ánibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Îtun-anna-wayukabimma wemá
watáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye.
miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna 3 mi-márúkáqá wemá
kaumo-wíyómmá máqe-uraiye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ítíráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópí-
káárébí mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wíména uráiye.
4 ánibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Pépía-marabake-nakoma
Pórote yagaroqtamá uráiye. miráitana Tetarónáíka-marabakemma kaayaq-
nákárátámá Áárítáákatima Tekútue. ánibo Káéatima Tébe-marabakekaraq
Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá
máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae. 5 mi-káyúkámá yemá áqnáabaq
uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. 6 ánibo yammá irabí
agamá naí-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-
marabakemma yuwéqtaa únópí-káárébí maréqtaa Taróqaati-marabaq
uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráiye.

7 Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketááma aáwaqa kénaunanataa Póroma
aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-
aukaaniq uráiye. 8 mi yanaa-náúpáqá ketáá áíkuma máeqtaa watáá-wataa
túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. 9 miráitana mórama maabu-
nákóní áwîqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóní motôqakaqa máena
Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúmá
waguré máqena yanaa-nákóní motôqakake kuména marabí yutákuraiye.
miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráiye. 10 ánibo Póroma kukéna
ámûraaq áyabaa uréna tiráiye: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma
pukáibo paá máiye.” téna tiráiye. 11 ánibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa
Îtuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-
yimitana aaqá iráráitana Póroma iyuwéna kóuraiye. 12 miráitata yemá
mi-mábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiye.

13 Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’
téna timá tímîtaqtaa ketáámá únópí-káárébí maréqtaa Ááqtoti-marabaq
uráunatae. 14 mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópí-káárébí
Mítíríni-marabaq uráunatae. 15 mikákémmá ketáámá únópí-káárébí uréqtaa
Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-
marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. 16 ánibo Póro
wemá maará téna aúyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-
aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq
ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiye.

**Póroma Ipítianiq monoq-náúpáq kawáá uráa-
kayukama watáama timá yímikaiye.**

17 Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq
yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Îtun-aama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe.
18 ánibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikaiye:
“keráwáqá kenamáárîq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane.
kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqe-uraune. 19 miráitaq
keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá
kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá
kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna
Póroma tiráiye. 20 miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa
í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq
waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. 21 miráitaq máqte-
tupaama kemá Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará
téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma
améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái
uyátárai-naqa Îtuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. 22 keráwáqá
ítáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq
mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá
íma ítaraune. 23 ánibo kemá kímora-yataaqtaba ítaraunama Aokaq-
Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá
emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá
tímikaiye. 24 miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá
íma itéq yáqtoqma akoqnáá íkéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá
uyátárai-nakoma Îtuma tímikai-mayaima mayánúnama minnâ Áánûqtuni
átê-wataama Îtuqtaba timá-yimenune.

25 miráinaq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire
kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo
kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe.
26-27 ánibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama
ikatîqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-
timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí
aúkáapikemma wemá aúyokinimma minnâ íma kennámíye. 28 ánibo
keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá
keráwáqtábá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá
Áánûqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá
keqtimáárîq yabíqma akoqnáá oro. 29 ánibo anaaékaqa kemá keráwáqá
tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abááq-íyákóráá umá keráwáqtí
aúkáapi iréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa mamá táíq umátikanoe.
30 ánibo yaímma keráwápíkémmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma
kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama
tiwíqma táí-akaq tikánóe. 31 minnáyaba keráwáqá yabíqma máero.
keráwáqá túyánámmá ítáaro. kaumo-kárítímáátígóní arupimmá wágááwabi
nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunnama minnáyaba
kemá tiqnumá kéyaitaq maamin-áímmá kétune. 32 íbêqa kemá keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayoné-
yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa
wení waayúkama yiménúne téna tirái-qtataaqa keráwáqá timíniye. 33 ánibo
kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune.
34 miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamáárîq ketiyáápike mayaímá
kémayaunana móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq
ketê yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. 35 miráitaq kemá máqte-
mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa
káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ánibo
Îtuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro.

‘keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ánibo móra-
nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímîqma ánatenama wemá
amuqá ôriq umá marániye.’

Îtuma tiráine.” téna Póroma tiráiye.

36 ánibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa
máqte-kayukate nunamummá tiráiye. 37 miráitata máqte-kayukama
yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakááe. 38 ánibo
Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá
yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópí-káárébí móma ayúwáawana kóuraiye.

Póroma únópí-káárébí maréna Yérútáárebaq uráiye.

21 1 ketáámá timá íráqôniq umáyikeqtaa únópí-káárébí maréqtaa Kóti-
marukaq uréqtaa ánibo óq-aabayaanapimma ketáámá maréqtaa
Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. 2 miráitaqtaa
mi-márúkákémmá mórama únópí-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta
ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. 3 ánibo ketáámá Táíparatibaq
káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaqa uréqtaa únópí-káárégómá
Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae. 4 ánibo
mi-márúkáqá ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimoneqtaa
yeráwáqtê yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae.
miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá
akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaqa íma wíno téta
tirááe. 5 ánibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa máqte-kayukama
yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta kéyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya
áíkuma nunamummá tiráunatae. 6 miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq
umátíkáawataa ketáámá únópí-káárébí kóúnatataa yeráwáqá maréta yeqtí
naaópaq kóuraae.

**Tétáríá-marabaqa amuné-áímmá Póromma
Áágabaatima timá ámikaiye.**

7 ánibo ketáámá únópí-káárébí maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa
móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketááí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tíbâqawaaraa-kayukama timá íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê
yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. 8 mikákémmá maréqtaa
Tétária-marabaq uréqtaa móra-naqa áwîqa Píripi wemá mórama
Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma
wemmá mayaíráq yíwáqnaa min-áúkápáq uráane. 9 miráitata min-
nákóní kaayaqté-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákáráq
Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tiráae. 10 ánibo ketáámá
Tétária-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni
amuné-náqá áwîqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétária-
marabaq kukáiye. 11 miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa
wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiye: “Aokaq-Áágómá kétiye.
‘maamin-ámúránnágóní aboámmá Yérútáárebaqa Ítíráaeo-wayukama
yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna
Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiye. 12 ánibo ketáámá maamin-
áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá
Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. 13 ánibo Póro wemá maará
téna tiráiye: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá
táwîqa kéoo? kemá íma ánnáma mayaíyábámá yokaa kéupo? kemá
Yérútáárebaqa Îtuni áwîkaqa puyónáá kéune.” téna Póro wemá *aiye.
14 ánibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa
ketáámá tiráunatae. ‘kanaaráq uyátárai-nakoni aúyánákáq mi-qtátááqá
abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.
15 anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa
Yérútáárebaq uráunatae. 16 miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama
Tétária-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá
mórama naayóbáqá itáíq-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

17 ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma
ketíbâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá
tiwíkaae. 18 ánibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane
kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá
Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. 19 ánibo Póro wemá íráqôn-aimma
téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqô-qtataariq umáyíkáin-
aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiye.

20 yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá
marakéta tiráae: “taígani-kayukama Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá Îtukaq
itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá
tiráámanibo 21 yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tiráae: “Póro
wemá Ítíráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá
íma mayéraq naayón-ááímmá ímáyáaro. téna kétiye.” téta yaímma-
wayukama tirááe. 22 miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá ítaraapoaqtaa
“ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. 23 ánibo emá ketáá timá
ámenaiqtaa uwo. kaayaqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá
téta mi-yánáán-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. 24 ánibo emá
mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá
í-yátááqá tarôq kéewaq mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaq yemmá
meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yímínatawaq yeqtí yiqnótáuma
anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-
áímmá eqtábá tiráamma minnâ “kaaqaari-ááné” téta kéteta eqtábámá
“áraimma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. 25 ánibo
káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama
aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma
arutéta maníkóní amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá
ánûwaramma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta
yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe. 26 ánibo Póro
wemá maami-káyúkámá yiwíkena yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá
paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-
tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá
Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna
ítama aónaraiye.

Ítíráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

27 anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena
kéitata yaímma Ítíráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá
aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba
yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae. 28 miráitata yemá
anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítíráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa
oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini
ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaqa káqon-annama
Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe.
29 miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote
yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaq
aokaq-mónóq-náúpáq táwî éna utaíyáá téta mirá-uraae. 30 ánibo máqtemma
Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa
umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq
aúyareqeta yukááe. 31 miráitata yemá Póromma kéikamowata yaímma-
wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae.
32 ánibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítíráaeo-wayukama
yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae.
33 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

timáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna
“maamin-nákómá wemá nôraq uráiyo?” téna ítama aónaraiye. 34 máqte-
kayukama yeráwáqá óq-aimma kétewana yaímma-wayukama káqon-aimma
kétewana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áíkóní áaimma íma iténa
wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqtí-naupaq
urááe. 35 miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaráq kéwitata Ítíráaeo-
wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá
Póromma yaaguyaqméta kóuraae. 36 miráitata netuqyaammá aarawaamá
yinnaaé waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

37 Póromma awîqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí
anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiye.
ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-
aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. 38 naayóbáqá móra-nakoma Íqtîbibake
miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena
kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minnâ íma eyábono?”
téna ítama aónaraiye. 39 ánibo Póro wemá tiráiye: “ímiye. kemá Ítíráaeo-naqa
ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-
yimenaaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. 40 ánibo i-wáyúkátí
anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétitana Póro wemá min-nákóní
oqtaráq itó-uma ayáámma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá
máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22 1 “ketíbâqawaayuo, ketibôutaao, kemá watáama ténááq kéupo
keráwáqá ítáaro. keráwáqá kemmá yainánė kéoe.” téna Póroma
tiráiye. 2 miráitata yeráwáqá ítáamma Póro wemá Ítíráaeo-wayukati
yáama Íbaru-aipike watáama kétitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma
maamin-áímma ítaraae. 3 ánibo Póro wemá tiráiye: “kemá Ítíráaeo-naqa
ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq
anómma káureq Kaméírioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái
títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-
aama íbêqa keráwáqá wáráaniq umá kemá kéwaraune. 4 miráitaq kemá
Îtun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme
máma ánná-naupaq yíkaraune. 5 ánibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení
anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtábá aónaretama ‘áraine’
téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq
Tamáátikati-marabaqa Îtun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata
Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiye.

6 miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq
kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aabayápíké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiye. 7miráitaq kemá
marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna
tiráiye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono?’
tiráiye. 8ánibo kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’
téq kétunana wemá yauwéqma tiráiye. ‘kemá Îtuma Náátárêtibake-
nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.’ tiraiye. 9miráitata yaímma ketê
yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo
watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. 10miráitaq Póro kemá tiráune.
‘uyátáráana-nako, kemá nôraq ónúnô?’ kétunana uyátárai-naqa Îtuma
tiráiye. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma
emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna
wemá tiráiye. 11miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá
aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma
ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta
Tamáátikatiq urááe.

12ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Áánánáíyatie.
wemá íráqôniq umá ketááí ámáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítíráaeo-
wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá
‘iráqô-nare’ téta tirááe. 13min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-
tiraiye. ‘Tóro, ketíbâko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.’ téna kétitaq
kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. 14ánibo wemá
tiráiye. ‘ketáágáráq ketááí títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkena wení
áaimma aónaikae. téna wenamáárîq wení óyaupike watáama emmá timá
ámikaiye. 15miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama
máqte-kayukama timá-yiminone. 16ánibo emá nôraq itawáq paá máano?
itó-uma Îtun-awikaq nommá kéberewaq wenáwîqa kéyenanawaq ení
kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráiye.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

17-18ánibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-
naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa
Îtumma aónáúnana wemá timá tímikaiye. ‘páátákáá emá maami-
márúqá yuwéwaq kóaao. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá
yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.’ téna tiráiye. 19ánibo
Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, kemá kenamáárîq máqtemma
monoq-náúpáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma
ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae. 20ánibo naayóbáqá
ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-
kánáárâqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata
ikákaane.’ téq kétunana wemá tiráiye. 21emá paá kéwinaq kemá emmá
káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waao.’ téna Îtuma timá
tímikaiye.” téna Póroma tiráiye. 22ánibo Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq
ááyama maará téta tirááe: “wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá
wemá maa-márúkáqá íma mániye.” téta tirááe. 23 miráitata máqte-
kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta
mé móyuweo téta obamá apákáma yukááe. 24 ánibo i-wáyúkátí anó-
kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta
naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítíráaeo-
wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?’ téta yeráwáqá tirááe.
25 miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa
kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye:
“keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama
yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyo?”
téna ítama aónaraiye. 26 ánibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena
wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye:
“emá maamin-nákómmá nôraq umákanewaq kéono? maamin-náqá wemá
Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. 27 ánibo anó-kawaa-nakoma Póroni
amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kétitana Póro wemá
“owé” téna tiráiye. 28 miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiye: “kemá anó-
moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana
Póroma tiráiye: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa
máqe-uraune.” téna tiraíye. 29 miráitata máqtemma Póromma tebûqa
ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma
Póro wemá “Arómani-naqune” téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráiye.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrakaq uráiye.

30 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítíráaeo-wayukama yemá nôraq
itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?” téna wemá
ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áíkutaawana Póromma
awíqmena yeqtí yúrakaq uráiye.

23 1 Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapi karákéna tiráiye:
“ketíbâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni aúrakaqa
íráqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íkémayaune.”
téna tiráiye. 2 ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáíyati wemá
yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe. 3 miráitana
Póro wemá tiráiye: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá
péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá
kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ánibo emá enamáárîq makaq
ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá
kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna
tiráiye. 4 miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe:
“emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta yemá tirááe. 5 ánibo Póro wemá tiráiye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo,
ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyo? miráitana
Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení
anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.’ tiráimma minnâ kemá
ítaraune.” téna tiráiye.
6 ánibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá
yaímma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá
káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiye. “keráwáqá ketíbâqawaayuo,
ítáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni áanikomune. miráitaq kemá
pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna
tiráiye. 7 Póro wemá mirá téna kétitata yaímma Pérati-wayukagaraq
Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe. 8 miráitata
Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá
yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni
kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétewatamanibo Pérati-wayukama
mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. 9 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá
anókaq ááyama kétewana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma
yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá
aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-
nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétiyo?”
téta yemá tirááe.
10 ánibo yeráwáqá anókariq umá unítíqa kéteta Póromma máka-
ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yaráráawaniq kéowana
i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá
yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike
Póromma awíqmeta yeráwáqtí-naaupaq kóuraae. 11 ánibo nokáámma
uyátárai-naqa Îtuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma
íráqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-
yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítíráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

12 óq-aabayaanapimma Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá áíkuteta mórama
yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe.
miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma
ikátuweta naínéta urááe. 13 Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama
miráuma kaayaq-wáyúká áíyayaamma naikamá taígani-kayukama
maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. 14 miráitata yemá uyátárai-monoq-
wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa
ínéqtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae
téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. 15 miráinaq keráwáqá
kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí
anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabíkéqtaa ikámóno.” téta tirááe.
16 ánibo Póromma ámánaakoni áanikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. 17 miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráiye: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiye. 18 ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiye: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiye. 19 ánibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiye: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómmá ítama aónaraiye. 20 miráitana min-íyápógómá tiráiye: “Íríráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrakaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunataae.” 21 tiráámanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áíyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.’ ” téna tiráiye. 22 ánibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráiye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráiye.

23 ánibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ánibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámûraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro. 24 miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máínaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. 25 miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiye:
26 “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. 27 Ítíráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna kétiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítíráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. 28 miráitaq kemá nóin-aaiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrakaq uráune. 29 ánibo
wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo
paá yeráwáqtí ámáan-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uraae.
30 miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq
maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá
timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-
áímmá enaúrakaq tínoe." téna Karótiati wemá aúbama agatáiye.
31 miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta
Áátípáráátí-marukaq ko watéta 32 ánibo mikákémmá yaímma marabí
uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqtí-naopaq kéyewata
yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta
Tétária-marabaq urááe. 33 mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-
wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma
kámeta Póromma awíqmeta wení aúrakaq urááe. 34 ánibo anó-kamaani-
nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama
aónaraiye: "emá náakake-narabono?" téna kétitana Póro wemá tiráiye:
"kemá Tirítia-marabakena" téna kétitana 35 ánibo anó-kawaa-nakoma
tiráiye: "maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq
íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne." téna wemá yaímma-wayukama
timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Érôtini kámááni-naupaq móma
ánná umákáawana máqe-uraiye.

Ítíráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

24 1 anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-
naqa Áánánáíyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama
yeráwáqtí yáama waeránîn-naqa áwîqa Tetúrati yeráwáqá máqtemma
Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe.
2 ánibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúrati
wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiye:
"anó-nako, emá keqtáá íráqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá
ááiqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma
abarokáq kéiye. 3 miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íráqôniq
kéeqtaa timuqá kémaraunatae. 4 miráimanibo emmá watáama timá
yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá
itánóne. 5 maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqa kéena máqte-
marabaqa Ítíráaeo-wayukati aúkáapimma wemá táí-aaimma tarôq kéena
wemá áqnáabariq umá keqtáá Ítíráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-
wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwî kéumayikaiye. 6 miráitana
wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataaqa tarôq kéitaqtaa
ketáámá wemmá yáqtokaunatae. 7 miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-
kawaa-naqa Arítiati wemá iréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena
kóuraiye. 8 miráitana Arítiati wemá téna 'maamin-náqá aabi mayakánéqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraaiqtaae. miráipoaq
emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘áraine’
tíya emá aónanone.” téna Tetúrati wemá tiráiye. 9 máqtemma Ítíráaeo-
wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “áraine” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiye.

10 ánibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro
wemá watáama tiráiye:
“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí
anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kéyainanaq kemá akoqnáá umá
yauwéqma tenúne. 11 ánibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama
yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránááq uráunama
títaubake kaayaq-yúpáámá kéyataiye. 12 miráitata Ítíráaeo-wayukama
yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq
ánibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq
yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa
mamá táwîqa íma uráune. ímiye. 13 ánibo íbêqa maami-káyúkámá
máqten-aimma kétemanibo íma kanaaráq abarokáq yiráátin-aimma
kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráiye: 14 “miráimanibo kemá móra-
yataaqtaba emmá timá-amenunama minnâ aammá uyátárai-nakoma
tiráátiraiye. ketí aúbi máráa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áíné’ kéte.
kemá Ítíráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái
títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima
kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá
wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune. 15 miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá
Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá
Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá
itáíq-itaiq keune.
16 ánibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq
aarawaatí yúrakaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma
kémayaune.
17 ánibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá
máqe-uraune. mibákémmá kemá yauwéqma ketí márûkaq iráunnama
kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq móneqa ketí waayúkama
íma makáa-kayukama yímikaune. 18 ánibo kemá mirá kéeq anó-monoq-
naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááríq kéunatama
taíbaq-wayukama ketê íma áíkuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye.
19 miráitamanibo yaímma Ítíráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-
kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama
yemá maakáq enaúrakaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama ítáaro. 20 ánibo
mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama
iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrakaqa itó-uraunata otaa-qtátáárîq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íuraane tiráan-aimma timá-amero. 21 miráimanibo kímora-yataaqa kemá
maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yauwéqma mamá
itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba
yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ ” téna Póroma tiráiye.
22 ánibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq
on-ááímmá aónéna wemá tiráiye: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítiati
wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.”
téna anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiye. 23 ánibo anó-kawaa-nakoma
yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awîqma ánná-
naupaq móma ákáreraq akoqnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana
paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta
aáwaqa wemmá áméro.” téna tiráiye.

Píriki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

24 Píriki wegáráq wení ánáakoni áwîqa Tarútíra wemá Ítíráaeo-
annabiken-inimiye. miráitana Píriki yaímma-taoqa wemá Póromma
ááyaitana Póro wemá iréna Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba
itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye. 25 miráimanibo Póroni
watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-íyábágáráq Áánûqtuma
ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráiye. Píriki wemá
maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiye. miráitana Píriki wemá Póromma
timá ámikaiye: “anaaékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá
máma tínópo emá kóaao.” téna timákaraiye. 26 miráitana Píriki wemá
Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téna wemá Póromma taígani-
tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.
27 anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótitati Péqtati wemá
Pírikini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píriki
wemá Ítíráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-
naupaq ayúwáitana máqe-uraiye.

25 1 kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati
wemá Tétária-marabake maréna yauwéqma Yérútáárebaq
uráiye. 2 miráitata uyátáraí-monoq-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukati
kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-
kamaani-nakokaq maméta urááe. 3 yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa
tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq
wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké
atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. 4 ánibo anó-kamaani-naqa Péqtati
wemá tiráiye: “Póro wemá Tétária-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá
mibáq yauwéqma ónúne.” téna wemá tiráiye. 5 miráinata keráwáqtí
anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní
otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-
kamaani-nakoma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 ánibo Péqtati wemá Yérútáárebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqtê
maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama
yainaí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá
Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. 7 ánibo Ítíráaeo-wayukama
yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni
aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae.
8 ánibo Póro wemá tiráiye: "kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq
éq ánibo Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwîqa kéeq
yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati
anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune." téna Póroma tiráiye. 9 ánibo
Ítíráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma
Ítíráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá
ámikaiye: "Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá
enáama ítama yainánúnô?" téna tiráiye. 10 ánibo Póro wemá tiráiye:
"íbêqa kemá maami-náúpáq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-
wayukati yabíkái-nakoni íráqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá
yainánóe. ánibo emá káonaane. kemá Ítíráaeo-wayukabimma mórama
otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. 11 kemá mórama kemmá tíkamma
puí-yátáárîq uráanatama minnâ kanaaráq tíkaminoe. miráimanibo
yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimínîqtabama
móra-nakoni náápaamma íma wáiye. minnáyaba kemmá Arómani-
wayukaraq yabíkái-nakoma yúrakaq ketáámá yainániye." téna Póroma
tiráiye. 12 ánibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-
wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye:
"emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá
kanaaráq wekáq wínóne." téna tiráiye.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiye.

13 yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípaa
Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta
Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. 14 miráitata yenákámá
Tétária-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma
Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna
tiráiye: "naayóbáqá Píriki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq
ákáraimma wemá íbêqa paá máiye. 15 miráitaq naayóbáqá kemá
Yérútáárebaq máunata Ítíráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama
yemá téta 'maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.' tirááe.
16 ketáámá Arómani-wayukataama maamiráráá kéunatae. áqnáabaq
móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi
maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa
yainánúnatae. 17 miráitata yemá maréta maakáq kéyewaq kemá íma
ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainaí-náúpáq káqon-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aabayaanapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma
ánná-naupake awíqmeta irááe. 18 miráitata mi-káyúkámá yama itó-
uraamanibo yemá Póromma aabi mayakaí watáama íma tirááe. ímiye.
19 yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtábá kéteta mórama pukurái-naqa
wenáwîqa Îtue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá 'paá
máiye' téna kétiye. 20 miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa
kéyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. 'emá kanaaráq Yérútáárebaq
kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?' téq kemá tiráunamanibo
21 Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama
yainániye.' téna kétitaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiye." téna
Péqtati wemá timá yímikaiye. 22 ánibo anómma yabíkái-naqa Aagarípaa
wemá tiráiye: "kemá kenamáárîq maamin-nákón áama itánáaq kéune."
téna kétitana Péqtati wemá téna "maamin-áímmá aabáyaama itánóne."
téna tiráiye.

23 káqon-aabayaanapimma kínima Aagarípaa wegáráq Peníti yenákámá
anómma yabíkái-kayukati unáákáqtôma yenákátí yineqá umátoreta
yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq
yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama
timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe.
24 ánibo Péqtati wemá tiráiye: "kínima Aagarípaao, ketáágáráq máqte-
kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítíráaeo-wayukama aarawaamá
Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétária-marabaq
máa-kayukagaraq yeráwáqá téta 'maamin-náqá wemá paá íma mánibo
ikámínana puíno' téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe. 25 miráimanibo
kemá maamin-náqá aónáúnnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq
éna puínî-qtataaqa íma wáitana wemá wenamáárîq téna Arómani-
wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.' téna kétitaq kemá
'wekáq wakúyakaanana wíniye.' tiráune. 26 miráitaq kemá weqtábá
aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma
íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaao, emá
anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboaq
keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqtábá
kanaaráq agayánúne. 27 miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo
Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá
íma aúba-wannaabi agáyáanama minnâ íma arupú íniye." tena anó-
kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiye.

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiye.

26 1 ánibo Aagarípa wemá tiráiye: "Póro, emá íbêqa ení watáama
tiyo." téna kétitana Póro wemá ayáámma múte yaútena wenaúbi
máráan-aiqtaba tíména itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá
téna: 2 "anó-kawaa-naqa Aagarípaao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténááq
kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minnâ Ítíráaeo-
wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma
timá-amenune. 3 miráita emá Ítíráaeo-wayukama ketááí táaikaraq
ketáámá watáama túnnatama minnâ emá káonaane. minnáyaba emá
ketáama ítama íráqôniq éwaq emá íma ábôkariq uwo.
4 ánibo Ítíráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae.
naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá
kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune. 5 miráitata naayóbáqá yemá
kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama
minnâ kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-
wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááíkómá akoqnáá umá ketááí
monokóní áaimma uyátáraiye. 6 miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata
yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áíkóní áaimma mirá-uraiye.
naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá
yímikaitaq minnáyaba kemá itáíq-itaiq kéune. 7 ánibo ketááí títaubake
kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánûqtukaq
nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ánibo anómma yabikáana-
nako, kemá itáíq-itaiq kéunata Ítíráaeo-wayukama yemá kemmá aabi
matíkaraae. 8 keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama
mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tínô?
9 naayóbáqá kemá kenamáárîqa Îtuma Náátárêtibake-nakon áwîqa
mamá táíq uráune. 10 miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-
wayukabikemma akoqnááma matéq netuqyaammá Áánûqtuni
waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-
wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. 11 miráitaq kemá
máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náúpáq uréq ánnáma kéyimeq Îtuni
anaaémo wáráan-aaimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá
káqo-marabaq uréire umá Îtuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq
umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiye.

12 miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma
kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq
uráune. 13 miráitana wágááma aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá kéita
kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê
yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiye. 14 ánibo
máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma
Íbaru-aipikemma maará téna tiráiye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq
kemmá mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama
mamá táíq kéumayikaanaboa emá enamáárîq aú-aiqa mayánóne.’ téna
min-áíkómá tiráiye. 15 ánibo Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako,

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emá náawabono?' tiráune. ánibo uyátárai-nakoma wemá tiráiye. 'kemá
Ître. emá kemmá mamá táwîqa kéone.' téna tiráiye. 16 miráimanibo
íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoaq kemá emmá awíráana
emá ketí mayaí-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónáana-yataaqtabama
máqte-kayukama kétimayiminaq ánibo anaaékaqa abarokáq ínî-
qtataaqtabagaraq emmá aráátenune. 17 miráinaq emmá timákáana
Ítíráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne.
18 minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá
kumayuq-yátáápíkémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq
maéta Tááqtaani akoqnáápikemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyaq kemá
yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyíkáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-
kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.' téna Îtuma tiráine." téna
Póroma tiráiye.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráiye.

19 ánibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaao, kemá
Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune.
20 miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq
uréq mikákémmá máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-
wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí
kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa
íráqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. 21 kemá mirá kéunata minnáyaba
Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma
tíkamineta urááe. 22 ánibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma
kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati
túrapi watáama tiráiye. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá
naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá
maará téta tirááe. 23 Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa
maténa keqtáámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítíráaeo-
wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq
timá-yiminiye.' téta yeráwáqá tirááe." téna Póroma tiráiye.
24 Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráiye: "Póro! emá
aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itaí-yátáákómá emmá mamá
aíbôqnaaboq kéiye." téna Péqtati tiráiye. 25 ánibo Póro wemá tiráiye:
"anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq
kétune. 26 Aagarípaao, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtábámá káone
kéite uráánaq minnáyabama kemá íma ikatîqa éq watáama kétunama
maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiye. 27 anómma yabíkáana-
naqa Aagarípaao, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano?
kemá ítáunama emá yetáama itáíq-itaiq kéone." téna Póroma tiráiye.
28 ánibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará
téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Káríqton-anna-naqa káutikaano?” téna tiráiye. 29 ánibo Póro wemá
tiráiye: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minnâ kanaaráq íye.
miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáráq
yaímma-wayukama kéráwáqá maamin-áímmá kétuna ítáa-kayukama
keráwáqá Îtun anaaé waqmá ketê móraiq umá kétikaiye. miráiyana
maamin-ánnábí keráwápímmá íma wániye.
30 Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa
Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae.
31 miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá
wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá
íma tarôq uráiye.” téta tirááe. 32 ánibo Aagarípaa wemá Péqtatimma
maará téna timá ámikaiye: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-
wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye’ téna
íma tínnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna
Aagarípaa kínima wé tiráiye.

Póroma únópí-káárébí maréna Arómuq uráiye.

27 1 ánibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáá
timátikaawaqtaa únópí-káárébí maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq
kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraqa
anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwîqa Yúriati wení ayáápi yíkaraae.
miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-
wayukati i-náré. 2 ánibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama
Áátáráámítiq únópí-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá
mipí uyáqtama uráunatae. ánibo móra-naqa áwîqa Áárítáákatima
wemá Tetarónáíkaqa Maaterónіabake-nakoma wegáráq yagaroqtamá
ketáátê iráiye. 3 ánibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko
yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqôniq
kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá
yimónaraiye. 4 ánibo ketáámá Tááíranapakemma únópí-káárébí maréqtaa
kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwîq kéitaqtaa íyórai-aukapaq
maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. 5 miráitaqta ketáámá únókóní
aúkáapi maréqtaa Tirítiabaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq
uréqtaa ánibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. 6 ánibo
mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá
Érékáánaraa-marabake únópí-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq
wíné kéitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.
7 miráitaqtaa ketáámá mi-únópí-káárébímmá yaákare kéweta
yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatiq
kéyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táíq kéiqtaba
mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq
uráunatae. 8 ánibo mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégumunanata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa
Áráátía-marukoni waaqókáqá únópí-káárémá maraí-márúkáq yayamá
iráunatae. 9 ánibo netuqyaa-túpáámá kéyataitana Ítíráaeo-wayukati
aáwaqa awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq
umá kéyorena únókómá yeráwáqá mamá táíq uráiye. miráitana Póro
wemá maará téna timá yímikaiye: 10 “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa
ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópí-
káárégáráq oótakaraq yenamáa mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá
waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá
tiráiye. 11 miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópí-
káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma
ítaraiye. 12 ánibo min-áúkápáqá únópí-káárémá maraí-márúqá uwáágo
ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá
móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópí-káárémá maraí-
márúqá uwáá kéyorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta
urááe.

únópímmá anón-uwaama yokáiye.

13 anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá
yúyánámmá ítáaniq umá únópí-káárémá maméta Karíti-aukapaq
maréta urááe. 14 miráitata yeráwáqá únópí-káárébí maréta pááqya-
kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama
yokáiye. 15 miráitana min-úwáágómá únópí-káárémá mamá táíq kéitana
ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. 16 miráitaqtaa
mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa
íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái
pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae.
17 miráitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópí-
káárémá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta
yeráwáqá téta únópí-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye
téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá
únókóní ámûraaqa mayaqména uréire uráiye. 18 miráimanibo anón-
uwaagogaraq únókógáráqá keqtáámá tiwéqtamena uréire kéitata
yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá
iyaabítaaq urááe. 19 ánibo óq-taoqa yeráwáqtí iyáápikemma únópí-
káárémá mamá íráqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. 20 miráitaqtaa
netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama
‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá
mái-tuyanamma ítaraunataamibo “táíq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.
21 ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta
máawana Póro wemá yeráwáqtí aúkáapi itó-urena tiráiye: “keráwáqá
maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa
máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. 22 miráimanibo kemá timá-
timunna-aimma ítáaro. keráwápíkémmá móra-naqa íma aúyoranibo
kímora-yataaqa únópí-káárémá wenamáa aúyoraniye. 23 ánibo kemá
Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáíq-itaiq kéunana nokáámma
Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiye. 24 'Póro,
emá íma ikatîqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrakaq
koma itóaao. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópí-
káárébí máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.' téna tiráiye.
25 minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatîqa oro. kemá Áánûqtuqtaba
itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tínna-yataaqa kanaaráq tarôq
íniye. 26 minnáyaba ketáámá páátákáá únópí-káárémá maméqtaa móra-
marukaq onúnatae." téna Póroma tiráiye.
27 ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyataitata uwáá
kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma
yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópí-káárébí
mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá ítáama maami-káárégómá
"móra-marukaq kéwiye" téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraae. 28 miráitata
yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópí
yúwáawana kúmîmma waaqókárîq uráiye. miráitaqtaa ketáámá
maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópí
yúwáawana kúmîmma waaqókárîq éna kegébaraq kukáiye. 29 ánibo
únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya
kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatîqa urááe. miráitata yeráwáqá
páátákáá únópí-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóní
ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-mareta máiyana
aabaúmá utaíkáae téta yeráwáqá nunamummá tirááe. 30 miráitata únópí-
káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta
kóineta únópí-káárégóní aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa
karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae.
31 miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma
i-wáyúkágáráq timá yímikaiye: "maamin-únópí-káárébímmá mayaímá
kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaqa minnâ máqtemma keráwáqá
táwîq ínoe." téna Póroma tiráiye. 32 ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-
káárégóní ánnáma kárátuwaawana uraíye.
33 aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa
naígáae téna watáama tiráiye: "máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-
kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyokeqtaa
aáwaqa íma naráunatae. 34 miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá
kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-
ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnâyaba keráwáqá ítáaro.
keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye." 35 Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yúrakaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá
kétena Póro wemá yammá naráiye. 36 miráitata máqte-kayukama
yeráwáqtí íyakoma íráqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe. 37 miráitaqtaa
ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópí-káárébímmá máqe-
uraunatae. 38 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta
anaaékaqa yeráwáqá únópí-káárébíkémmá aáwaq-unamma mamá
únópítáá iyabótúwáawana únópí-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq
umá uráiye.

únópí-káárémá táíq uráiye.

39 aabaúmá utamá kégaitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-
kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae.
miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íráqôniq umá únópí-káárégóní márûqa
wáitana íráqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta
urááe. 40 miráitata yeráwáqá mi únópí-káárérâqá ánnáma kúma akoqnáá
umáráan-annama kárátuwaawana únókóní ámûraaq wáqe-uraiye.
miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátáráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-
annama kégareta ánibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma
yiwíqmena únókóní kegébabaq uráiye. 41 miráitana mi únópí-káárégómá
maréna únókóní kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá
akoqnáá uráiye. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópí-
káárégóní ayáremma mamá táwîq uráiye.
42 ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta
kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe. 43 miráimanibo i-wáyúkátí
anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna
wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa
yubámeta únókóní kegébabaq urááe. 44 ánibo yaímma-wayukama
únópí-káárégóní yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébábaq urááe.
miráitaqtaa máqte-kayukama íráqôniq umá máqe-uraunatae.

Póroma Mórota-marabaq máqe-uraiye.

28 1 ketáámá máqtemma mi-nókóní kegébabaq iréqtaa ketáá
itáunama mi-márúkón áwîqa Mórota-marabare. 2 miráitata mi-
márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íráqôniq kéowana ánibo
aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íráráqá keqtáá
tiwíqma tíkawaqtaa máqe-uraunatae. 3 ánibo Póro wemá móra ira-átáámá
mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írá-átáábí máqena
kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye.
4 ánibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma
maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye.
miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “áraimma maamin-
nákómá wemá yaímma-wayukama únópí yíkamitata pukáawana ketáái

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maníkómá íráqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá
íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéiye.” téta yeráwáqá tirááe.
5 miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma
kéyuwena paá máqe-uraiye. 6 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma
awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá
móra-yataaqa íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá
maníkóé.” téta yúyánámmá ítaraae.
7 min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máráráqá yabíkái-
naqa áwîqa Púbiria wemá keqtáámá mamá íráqôniq umátíkáitaqtaa
ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae. 8 ánibo
Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárímá mayéna waguráitana
Póro wemá min-nákóní naaúpaqa uténa min-nákóní aneqá ayáámma
aráápare nunamummá kétitana min-nákómá atóbaraiye. 9 Póro wemá
mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá
kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. 10 miráitata mi-káyúkámá
yeráwáqá keqtáámá íráqôniq umá tíwáqnaa kéetata ánibo yaímma-
yataaqa keqtáá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópí-káárébí tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráiye.

11 ánibo mi-márúkáq ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq
ketáámá maréqtaa morama únópí-káárémá Érékáánara-marabakemma
anón-uwaama yóráitana mi-márúkáq ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtama
uráunatae. miráitana únópí-káárégóní aikaqá Tútie téta yeráwáqtí
maníkóní ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-
uraiye. 12 ánibo ketáámá min-únópí-káárébí maréqtaa Tírakuti-marukaq
yayamá iréqtaa mi-márúkáqá kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae.
13 miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópí-káárébí maréqtaa
Arégiuma-marukaq yaútûma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-
uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá
uráunatae. 14 ánibo mi-márúkáqá yaímma Káríqton-anna-wayukama
kéyimonaunatata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá
yeráwáqtê maéqtaa Arómuq uráunatae. 15 ánibo Arómuq yaímma
ketíbâqawaayutaama Îtun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá ítáamma
keqtááyábámá kéye téta kétewata yemá máqtemma maréta mi-márúkáq
áwîqa kaumo-áúwáí-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq
iréta keqtáámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá
kéyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnááma matáiye.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiye.

16 ánibo ketááma Arómuq yayamá kéyunanata kámááni-nakoma
Póroqtaba wenamáa móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá
yabíkáiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 ánibo kaumo-yúpáámá kéyataitana Póro wemá Ítíráaeo-wayukati
kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áíkutaawana wemá maará
téna tiráiye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá íma tái-aaimmá
tarôq kéeq Ítíráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma
uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma
umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae. 18 miráitata Arómani-
wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq
kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta
urááe. 19 miráimanibo Ítíráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá
arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aimma íma wáqe-uraiye. miráitaq kemá
anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yaínánóe. téq
kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá
íma mayikánúne. 20 ánibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-
timune. miráitaq Ítíráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba
kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá
kemmá yáqtoqma akoqnáá kéiye.” téna Póroma tiráiye. 21 ánibo yemá tirááe:
“Ítíráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma
agamá timá-timenata ánibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama
íma téta emmá íma timá táwîq urááe. 22 miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-
aimma itánáqtaa kéune. ánibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá
uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágáráq yatáqma-
yataapi mááe.” téta tirááe.
23 ánibo Ítíráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama
kanaamá maréta Ítíráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá
Póroni márûpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma
átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétagena Áánûqtuma
yabíkái-qtataaqtaba Îtuqtabagaraq watáama tiráiye. miráitana wemá
Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áíkómá yeqtí yúyánámmá
mamá íráqôniq kéitata yeráwáqá Îtuqtaba itáíq-itaiq ínoe. 24 miráitata
yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama
íma ítama arútaraae. 25 miráitata yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma
itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiye: “Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni
amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáíyani óyaukaq tiráine.
26 ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.
keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.
keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.
27 maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma
aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.
miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-
yataaqtaba íkéitaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta
íkéye.’
téna agamatán-áúbábí Áítáíyama tiráine. 28 Ítíráaeo-wayukama yúbi
máin-aaiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma
tiwiránî-kataama minnâ Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana
kéwiye. ánibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenatataa yemá
itánoe. 29 Póro wemá mirá téna kétitata Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá
yenamáárîq aamá téite urááe.
30 ánibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimmá
móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq
kéyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. 31 miráitana wemá
akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-
naqa Îtu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana
wemá maamin-áímmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-
yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Arómani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáiye.

Póroni mayaígón áaimma

1 1 kemá Póro mayaí-nákómá Îtu Káríqtoni mayaírá Áánûqtuma
aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune.
kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune.
2 Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimóra-
íráqó-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráiye. 3 maamin-íráqó-kátáámá
Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráiye.
maa-márábi-káyúkáúrámmá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-
Áágógáráq Áánuqtun áanikoma máqe-uraiye. 4 áanikoni akoqnáágaraq
imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. 5 kemá
Póroma Îtumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétimitaq
Îtumma wekáq kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma
yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá
timá yimunaiq umá 6 keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu
tááyaraimma Îtu Káríqtonamoe.
7 keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq
Áánûqtun-aama wáráa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune.
Áánûqtumma ákái-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-
naqa Îtu Káríqtogaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí
kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráiye.

8 áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwîkaq timuqá
kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itaí-
yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoaq keráwáqtábámá timuqá
kématikaune. 9 nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wenamáárîq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni íráqô-kataama
tirukakékáráq kétimaiyimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama
wenáanikoqtabama wáiye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama
keráwáqtábá nunamupí kétune. 10 aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma
ítáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq
yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.
11 miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétikaitaq timónanaq
kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni íráqô-
qtataaqa keráwáqtê keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kéyune. 12 minnâ
Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqá
tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itaí-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama
itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá
íkáae téq kéyune.
13 ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-
túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama
Yéqtaaeo-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune.
miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq
paá kémaune. 14 máqte-marabaq-wayukama watáama Îtuqtaba
ketí aqtábááma wáiye. minnâ márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-
wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq
mi-kátáámá yemmá timá-yimenune. 15 miráimanibo ketíyakoma iyánáaq
kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq
kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

16 miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune.
íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minnâ Áánûqtuni íráqô-kataama
wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaaráq mamá
atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítíráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-
wayukama maamin-íráqó-kátáánápó atóbamayikaniye. 17 miráinana
Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq
kéiye. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-
itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye:
“móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme
uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna
kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

18 maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaéma kéumamepoana Áánûqtuni
áyámma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama
yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni áraín-aimma yayamá pááq
íkeiye. 19 Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiye. miráipoana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. 20 Áánûqtumma ketáámá kanaaráq
íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaaráq
káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq
umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráínata yeqtí kúmiq-
yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe.
21 Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwîkaqa íma yaaguyabéta wekáq
“tíkáiye” ítiraae. 22 “itaí-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo
yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. 23 matúq-matuq
umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá
waayúka-amakaraq waíwaakon-amakaraq áwáábiq-wakoni-amakaraq
yekáq iraayutáúmá mamá téta uyátá-maqma “íráqô-qtataare” téta
yúyánápí tirááe.

24 áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata
yenamáárîq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqtí yikáí-yátáákó yabititata
kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááríqá urááe. 25 yaímma-
wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá
kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq
yiraayutáúmá amá yetíwîqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwîqa
ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma watúq-watuq umá
waímo. áraimma waíno.

26 otaa-qtátáárîq oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamáárîq
kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa
aaragógáráq aaraukáq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama
kéwaraae. 27 mimóráíq umá waamá aaraukáq-ááímmá paábaq mamá
kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbáqá iráráá
karáiye. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata
yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa
yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

28 miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana
Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqmá kéitaae. kebó-yátáárîqo
kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. 29 waátâ-aaimma
aráágayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqa
í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá
ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá 30 waayáímmá tí-ááímmá
Áánûqtuqtaba íyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé
uí-yátááqá yeqtí yúyánápíké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá
ógikaae. anóbon-aama kárate. 31 áá íma itaí-wáyúkáá yeqtí anóna-
anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá
íyimikaae. 32 Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq
maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá
móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waraí-
yátááqtábá kéyikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni yainaí-yátááqá kanaa kéiye.

2 1 ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaao? móra-nakoma wení kúmiq-
yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô
oníq umá emá móraiq kée miráuma enamáárîq yawááq kéone. 2 Áánûqtu
óq-wayukama náayubi maamirá-qtátáárîq o-káyúkámá yáínáimma
ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiye. 3 ááqibo ketí aanábô, óq-
wayukama yainááanaiq umá móraiq umá emá enamáárîq kéyainaane.
"Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune" téq enaúyánápímmá
kéteno? 4 aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwaí-
yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápímmá
pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení
kaayoné-yátááqá emmá kanaaráq uíniye. 5 enaákoma akoqnáá umá
óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yainaí-yátááqá
anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákáráq yainaí-
í-yátáákáráq pááq ínaama ení yainaí-yátááqá íbêqa anókariq kéone.
6 máqte-kayukama aókáq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma
yeqtí ápêqa yimíniye. 7 yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwîqa
uí-yátáákáráq paá matúq-matuq umá mái-yataakaraq abáá-umae kéuyeta
íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá maí-yataaqa
Áánûqtu yimíniye. 8 yaímma-wayukama yenamáárîq yetábá yúyánámmá
itéta kateko-ámmá ibáq kéyuwaapoata yemmá Ááûqtuma moyáqá
yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. 9 máqte-
kayukama waátâ-yataariq uráiyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama
mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkaraq mayánoe.
10 ááqibo máqtemma arupú-amma waráiyanama áqnáabaq Ítíráaeo-
wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq
yíwîqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánûqtu yimíniye.
11 máqte-kayukama Áánûqtu mimoráíq umá yainániye.

12 Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-
aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe.
Mótetini ámáama Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq
umáe kéuiyanama ámáan-ainapo yainániye. 13 ámáan-aimma paá
kéiteta Áánûqtuma "íráqô-kayukae" téna íkétimanibo ámáan-aimma
waráiyanama Áánûqtun-aurakaq íráqô-kayukama mamá aúqyikaniye.
14 Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo
yeqtí yúyánápíké téta yaímma-taoqa Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma
wakááe. miráitata yenamáárîq yeqtí ámáan-aikaq mááe. 15 Ítíráaeo-
wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi
aúba-wannaaraa agamá kémaraiye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí
kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémaraitana káqo-taoqa yúyánákómá
kanaaráq kéumayikaiye. 16 Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Îtu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpáq-yááímmá mamá yainániye.

Ítíráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

17 emánô? kemmá Ítíráaeo-naqune té kétima-timene. Ítíráaeo-wayukati
ámáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítíráaeo-nakoma máiye. emá
Áánûqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kétene. 18 Áánûqtuma
mirá-uwo ti-qtátááqá emá ítaraane. ámáan-aimma yoráuma ítaraanaboaa
arupú-amma ítaraane. 19 yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbáq
máa-kayukati ókáán umá máema 20 áá íma ítaraa-kayukagaraq
iyápógaraq yeqtí yirááti-naqa máema ámáan-aipi mútûq itaí-yátáákáráq
árain-aikaraq ítama arútarema 21 waayúkama kéyiraatenamanibo
nóraq itááq irááténnaiq umá enamáárîqa ímira-keono? emá "moyámmá
ímáyáaro" abarokáq kétemanibo emá moyámmá kémaiyaane. 22 emá
"aaraukáqá íyataaero" abarokáq kétemanibo emá mirá kéono? emá
yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo
yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano?
23 ámáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánûqtuni ámáan-
aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. 24 miráitana Áánûqtuni
aúba-wannaabi Ítíráaeo-wayukaraq kétiye: "keráwáqá táígo-qtataaqa
kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánûqtuni áwîqa yamá
akáyáámmá kétee." téna aúbabi kétiye.
25 Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma
kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. 26 Yéqtaaeo-
wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma
kárataakaa-kayukama Áánûqtu kéyimonai íyabiyo?
27 Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítíráaeo-wayukama yawááq-
umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá
agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama
maamin-ámáán-áímmá kéwaraae. 28 náawaq áraimma Ítíráaeo-
naquramma máiyo? náawaq aúma káratai-naqa áraimma máiyo?
Ítíráaeo-naqa paá amegaaráq-áúmá íma máiye. 29 aaqáo. Ítíráaeo-naqa
arunóbákéqtábá áraimma Ítíráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánuqtun
Aágoni mayaímá wáitanamanibo ámáan-aikake íma pááq kéiye. min-
nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwîqa
maa-márábí-káyúkátí yúrakaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq
wenáwîqa anómma wáiye.

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawááq-iniye.

3 1 Ítíráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq
kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábíyô? 2 owé. máqten-
aukapaq kanaaráq wáiye. Áánûqtuma wení watáama Ítíráaeo-wayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánûqtun-aaimma kéitaae.
3 yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq
umá wemá yímikain-aimma aratínô? 4 túyánámmá íma ítáaro! miráuma
máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-
aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi
kétiye:

"máqten-aimmo tinnamá
kateko umá yiráátiniye.
emmá yainâíyaama uyáqtanone."

téna min-áúbábí kétiye. 5 ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana
Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo?
otaa-qtátáárîq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma timínîqtaae.
mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari
kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? 6 aaqáo. Áánûqtu
kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaaráq
yainâníyô?

7 kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-
kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínatama nôraq ínata
"kúmiq-nare" tínô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. 8 mimóra-
wáyúkámá mirá téta: "otaa-qtátáárîq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni
íráqô-qtataaqa pááq íniye." téta yaímma-wayukama wakutéta ketí
watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

áraimma móra-nakoma kateko-náqá íma máiye.

9 ketáámá Ítíráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-
yataakoni akoqnáábi máqtemma móraiq umá máunatae. 10 Áánûqtuni
aúba-wannaabi mirá kétiye:

"áraimma móra-nakoma katekó-náqá íma máiye.
11 kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma
máibo
12 máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.
máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa
tarôq kéiye.
áraimma kímora-naqa íma máiye.
13 yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utáí-
máíkáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-aímmá téta
yóyauq-ananaakake puí-áímmá iraakabayaakóní waátâikaan-
aimma kéte.
14 yeqtí yóyaukaqa íma ikaaq-áímmá ógiqma wáiye.
15 waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaaq kéoe.
16 aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá
máráaniq íkeoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 kaayoné-ámmá íma waréta
18 Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”
téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.
19 ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba
ámáan-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miráráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata
máqte-kayukama Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni
yainaí-yátáápí máqe-uraae. 20 móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-
náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma
ketááí kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

21 íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá
abarokáq uráiye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáiye. 22 Îtu Káríqtoqtaba
itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq óq-
wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé
kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-
wáyúkágáráq mimórá-áí tirááe. Ítíráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq
máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáínáí-wátáámá tirááe.
23 máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni
tágama-yataaqtaba aqtórárîq umá mááe. 24 ááqibo Îtu Káríqtoma mamá
paá umáyikaniye. Áánuqtuni íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. 25 Áánûqtu
Îtumma paá yímikaiye. ánibo Îtuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma
yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq
yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaraq katekoîq ínôqtabama
Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma
yainéna táígoma íyimikaimibo 26 íbêqa waayúkaraq katekoîq ínôqtabama
kéyiraatiye. waayúkama máqtemma Îtukaq yirummá ámê-kayukama wé
mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.
27 ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá
ámínayaba kateko-yátááqá uíniye. 28 miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema
waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Îtumma
améta kateko umá mánoe. 29 Áánûqtu Ítíráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí
Áánûqtuwaq máiyo? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyo? owé. máiye.
30 Áánûqtu wenamáa mimóráé. Ítíráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama
Áánûqtu katekoîq umáyikaniye. móraiq umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá
amíyaqtabama katekoîq umáyikaniye. 31 ámáan-aimma paábaq ketáá
yuwánátae kétiyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboaqtaa ámáan-
aimma ketááí kúmiq-yataaqa kéyiraateqtaa waránátae.

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-náré” tiráiye.

4 1 miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq
tenúnataabiyo? 2 máqte-qtataariq oi-qtátááqtábá kateko-náqá íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aúrákaraipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. 3 Áánûqtuni aúba-
wannaabi kétiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápí
itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-
uráiye.” téna kétiye. 4 móra-nakoma wení mayaíráqtábá ápêqa matáibo
íma paá ámikaiye. 5 ááqibo káqo-nakoma wení mayaírákéqtábámá ímibo
paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábámá Áánûqtuma kateko-náqá pááq
umákaraiye. mirá kéumayikaiye. 6 minnáyaba Ítíráaeo anó-naqa Tébiti
naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq
katekon-náqá maénama wení mayaíyábámá ibáqyuwena ôriq umá amuqá
min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi ibí
tiráine:

7 “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq
yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá
yawíkágutaitata yimuqá ôriq umá kémaraae.
8 móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma
kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq umá kémaraiye!”

Tébiti mirá téna ibí tiráine. 9 maami amuq-yatááqá paá Ítíráaeo-
wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápínáq wáiyo?
káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni
aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umátaa ketáá kéitaunatae.
Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáipoana
Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. 10 aanibo nói-kanaabinaq
Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq
aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama
wáqe-uraiye. 11 aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq
umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-
uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá
yabíkáipoana matáiye. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba
Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboáráá-náqá
aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkéta
kateko-yátááqá kanaaráq mayánéta wenáráaqa aúkáae. 12 mimóráíq umá
yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma
kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karaí-ááímmá wáqe-
uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá móraiq umá yabíkáapoata yeqtibó
máiye.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

13 Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq
yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma
wáraiqtababoana Áánûqtu minnâ yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama
itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana weqatábá “kateko-náré” téna
Áánûqtu mirá-tiraiye. 14 mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá
yabi-í-yátáákáráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-
yátááqá yayamá paátataakaa íniye. 15 ámáan-aimma Áánûqtuni áyámma
mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaráq
aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. 16 Áánûqtuma yímikain-
aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáiye. miráipoana
Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni iráqô-
qtataapike kanaaráq paá yímiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq
Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq
umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe.
miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama
yetiboé. 17 mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-
márúpáq táígani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama
wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana ketibotáámá Áánûqtun-
aurakaq máiye. mimórá-Áánúqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá
kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe.
18 Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma pááq
owáníq kéiye. min-íráqó-qtátááqtábá awé únnátaama arummá aména
anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá pááq uráiye. minnáma
Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani pááq yínoe.” téna
kétiye. 19 Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama
(100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáínakaa uráitana
ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq móraiq uráimanibo Áabaraaama
itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auránîqtaba yáqtoqma akoqnáá
uráiye. 20 wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-
aimma íaratena paá awé uráiye. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógiqma
akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiye” tiráiye. 21 Áánûqtu nóinabi
timá akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama
ánataqtukaiye. 22 miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-
yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. 23-24 mi-kátáámá
“Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqtábá ítiraiye. wemá Îtuma
pukaípike itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa
keqtááyábágáráqtábá itáiye. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama
Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. 25 ketáái kúmiq-yataaqtaba
Îtumma ikámôwana pukáiye. ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa
pukáipike itó-umakaraiye.

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

5 1 Áánûqtu mirá-tiraimma ítáíq-itaiq umá yabíqma kateko umá
máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma
Îtu Káríqtokaq tirummá améqtaa matáunatae. 2 Áánûqtuni íráqô-qtataapi
Îtu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiye. mipí ketáái itáíq-itaiq umá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémaraunatae. íráqô-qtataaqtaba awé
kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. 3 ketáá ítama ummaa
kéyetaamanibo timuqá kémaraunatae. miráipoana ketáá kéitaunatae.
ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaaé yíniye.
4 Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé
yínataama Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-
yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. 5 mi-qtátááqá awé éta ítama
táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akaí-yátááqá ketirupiqtáá
ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiye.
6 mi kenamáárîq tíwáqnaa í-yátááqtábátáá kanaaráq íuraunataamanibo
kúmiq-wayukayaba Îtu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiye.
7 móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq
umá kéyaiye. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa
íséna puínimanibo 8 Îtu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa íséna
keqtááyátábá pukáiye. keqtááyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóniq umá
tiráátiraiqtaae. 9 pukáipoana ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa
Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa
tiyuwaínaqtaa paá mánunatae. 10 naayóbáqá Áánûqtuni namuro-
wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoîq kéumatikaimma
wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoîq
kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáá tiwirániye. 11 ááqibo
íma ánataguraiye. minnâ Áánûqtuqtaba Îtu Káríqtoma ínîqtababoana
oyaaq-yátáápí kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtíkaraiqtaae.

Áátaayaa Îtu Káríqtoqtaba

12 kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábí mamé uráitana maami-
kúmíq-yátáápíké puí-yátááqá mamá pááq uráiye. minnáyababoana
puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráiye. miráuma máqtemma kúmiq-
yataariq uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe.
13 ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uraiye. ááqibo
mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq
íma yáíkaiye. 14 ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaaráq
itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóní akoqnáábi máqe-uraae. Áátaani
kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóní akoqnáábi
máqe-uraae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-
yataariq uráiye.

Áátaama anaaékaq Îtuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uraiye.
ááqibo yenákámá móraiq íuraaye. 15 Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa
tímitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraine. Áátaani kúmiq-
yataaqtababoata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni
íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa
taígani-kayukaraq Îtu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanapo uyátá-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maqma mirá-uraiye. 16 miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímîqtaama
móra-nakoni kúmiq-yataaqa móraiq íuraaye. móra-nakoni kúmiq-
yataakon anaaéma yainaí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye.
ááqibo Áánûqtuma yímî-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma
yainaí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye. 17 áraine. móra-nakoma
kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma
Îtu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiye. máqte-
kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá timínaqtaa
kateko-yátáákáráq timínaqtaa mayéqtaama mi-káyúkámá Îtu Káríqtoma
nôrabi umátíkaraiqtababoana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.
18 áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-
uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena
matúq-matuq umá mái-yataaqa kéyimiye. 19 kímora-nakoma Áátaama
Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraipoana netuqyaammá kúmiq-
wayukama pááq urááe. móraiq umá kímora-nakoma Îtuma Áánûqtuni
watáama ítaraipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.
20 ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma
pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana
Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq
uráiye. 21 mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé
iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma
kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá mái-yataakaq keqtáámá
uyátárai-nakoma Îtu Káríqto kétiwiraiqtaae.

Îtu Káríqtokaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

6 1 miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni
íráqô-qtataaqa anómma pááq ínipoata kúmiq-yataakoni
akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? 2 miráimanibo
ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni
akoqnáábinaq tikáínaiq umátaa ketáá mánuno? ímiye. 3 ááqibo minnáma
kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Îtu
Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránátae. 4 miráuma nommá peréqtaa
waayúka utaí-máíqnóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá
miráráá onanatáá miráuma tirupí yaímma mórabi pukáunatae.
miráumaqtuweqtaa Îtu Káríqto keqtááyábá pukaípike wenaboání tágama-
akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa móraiq umá aúgemma
mái-yataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Îtugaraqtaa mánunatae.

5 wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí
puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupi itó-unatae. 6 ókaraq áraimma
kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Îtu Káríqtogaraq yagaroqtamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá
yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa
íma máunatae. 7 aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni
akoqnáábike paá kéumakaiye. 8 Îtu Káríqtogaraq tirupi kébuyeqtaama
áraimma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa 9 áraimma ketáá
kéitaunatae. Îtu Káríqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-
yátáákóní akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáiye. 10 marabí
kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá mái-
yataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye. 11 keráwáqá
miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáíniq umá kúmiq-yataapike nékaq
maéraq Îtu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama
arútáaro. 12 tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabi íno.
túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! 13 otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqtí
tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo
pukáápike itó-onikaa umá nôrabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba miráu-
makaaro. kateko-yátááríq oí-yátááqtábá keráwáqá máqtemma
kenamáárîq Áánûqtukaq áméro. 14 kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá
íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítíráaeo-
wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni
íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóní akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

15 abô Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa
Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq
onúnataabiyo? ímiye. 16 áraimma íyaq kéitaao? keráwáqá kaqtó kéeq
"wenanaaé kéwaraunatae" téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-
wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáakó
kétiwiraiye. aammá itaí-yátáákóní kaqtó-wayukama máawana kateko-
yátáákó kétiwiraiye. 17 naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama
máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma ítareta yirummá amîqtuketa
kéwaraae. minnáyaba Áánûqtukaq kemá "tíkáiye" kétune. 18 kúmiq-
yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóní kaqtó-wayukama
yayarááe. 19 waayúkati yúyánámmá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-
yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq
umá miráuma íbêqa katekoîq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa
keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máero.

20 kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtábá
ítaraae. 21 aanibo mi-qtátááríq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiye.
íráqô-qtataaqa mipíké matáánô? mi-qtátáákómá aqtóráríq ínata
puínoe. 22 ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni
kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqtí mái-yataaqa
Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yataaqa wániye. 23 kúmiq-yataakoni anónnáma timínîmma puí-yátááré.
ááqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa
ketááí uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote wáiye.

aaraukátí watáae.

7 1 ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténááq
únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama
waabámmá ámáan-aimma waraínoe. 2 ámáan-aikaq aaragómá awaikómá
paá máinanagaraq wenanaaé waraíno. ááqibo puínanama aaragómá
ámáan-aikake awaikóní anaaé waráíyábá téna paá umákaniye. 3 miráuraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama
kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko
paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye.
4 ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiye. Îtu Káríqton-auma
máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráiye. íbêqa keráwáqá ámáan-
aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayaíyanama min-náqá
pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboaqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. 5 ketúgoni
akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtababoana ketááí kebó-yátáákómá
pááq uráiye. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-
yátááqá mamá pááq uráiye. 6 ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama
ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike
ayúqtíkaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áíkáqá íma
kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

7 minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma tái-yataaqa wáiyo?
aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa
íaonanune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!”
tínaqa kemá egaa-áíyábá íma itánúne. 8 ááqibo maami-kátáámá
kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma
wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiye. 9 ámáan-aimma íma ítaraunaraq
kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí
abarokáq pááq éna tiráátiraitaq 10 kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-
kátáámá ámáan-aipike mái-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo
kepí puí-yátáákóní aammá mamá pááq uráiye. 11 miráitana kúmiq-
yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí
matíkaraiye.

12 ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá
arupú umá íráqô-qtataare. 13 íráqô-qtataakoma tíkamitaraq tirunóbáqá
pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma
tíkamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwî-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq íména kéiye. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétiraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiye.

14 ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. 15 mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. 16 kemá mi-qtátáárîq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. 17 miráimanibo maami ítíkái-qtataaqa kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiye. 18 minnâ kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiye. íráqô-qtaqaariq íyábá kétikaimanibo íma kanaaráq mirá kéune. 19 íráqô-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táígo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. 20 táígo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiye.

21 miráráá umá wáiye. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táígo-qtataakoma kekáq wáiye. 22 ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kétikaiye. 23-24 Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápí wáitana kétikaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiqa kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíoq kéiye. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápí tiwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááíq-yátáápíké tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? 25 Áánûqtukaq “tíkáiye” kétune Îtu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiye. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Îtu Káríqto timínîqtaae.

8 1 Îtu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. 2 nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápí tíwíqme kéuitana Îtu Káríqto yemmá paá umáyíkaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Îtu Káríqtopi máena umáyíkaraiye. 3 kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtáárá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáíkáae téna timákaraiye. naayón-ámáán-áíkó kanaaráq ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiye. waayúkati

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áaimma aqnúnîq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye.
4 ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba
keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa
wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara
í-yátááqá miráráá umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye. 5 mi-káyúkámá
yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá
kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yíminiq
kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyánámmá kéyaqtoraiye. 6 túgoma ákáinaiq
umá túyánámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo
Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá
paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye. 7 morá-nakoma
aúgoma ákáiniq umá aúyánámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó
kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá
áraimma kanaaráq íma warániye. 8 mi-káyúkámá yetúgon áaimma
kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.
9 keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma
kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-
Áágómá Îtu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Îtu Káríqtonna
íma máiye. 10 ááqibo keráwáqá Îtu Káríqto keráwápí paá máinaqa
Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma
tirunóbáqá ikámma képuitana Aágoma keráwápí paá mái-yataaqa
kétimiye. 11 Áánûqtuni Aágoma Îtumma pukáipike mamá atóbamakaiye.
miráráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó
keráwápímmá ketúgoma paá mái-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma
mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae. 12 miráuma ketúnabaro, ketáái
anónnáma wáimma túgon áaimma waraí-yátááqá íma wáiye. 13 túgon
áaimma kéwaretama képuyomanibo Aánapo ketúgon áaimma waraí-
yátááqá ánatama paá mánoe. 14 maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma
tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaaqa mánoe. 15 móra paá-mayai
kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miráráá umá Áánûqtuni
Aágoma keráwápímmá íma máiye. Áánûqtun Aágogaraqa wenáanimaaqa
mááe. Aágoma mamá wenáanimaaqa káutikaitaqtaa ááyeqtaa: “apáo,
ketiboó!” téqtaa kétunatae. 16 Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq
yagaroqtamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. 17 wenáráabititaa
máunaboanataa wemá waaroqá timátikainaqtaa wenáama wení
áráabitiyaba wáipoaqtaa mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Îtunnae” téna
makái-qtataaqa Îtugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabi Îtuni aú-
aiqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtaa Îtuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

18 túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtaa íbêqa kéunataamanibo
anaaékaqa keqtáábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ínipoana ketáái tú-tiqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginiye. 19 maami-
qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaaqa
abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. 20 máqte-qtataaqa Áánûqtu
tarôq umákai-qtataakoma yigaé íkéetamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye.
ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumínîqtaba minnâ awé kéoe. 21 máqte-
qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq
nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata
mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe.
22 ketáá kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagíkáráq
yumá aaragómá iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe. 23 tarôq
umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq
Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtaa karagíqyá kéyeqtaa awé
kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá
umátikainaqtaa ketáááq mútûq pááq umá ánataniye. 24 kuminîqtabataa
kéiteqtaa íráqô-qtataaqtaba awétáá uráunaboaqtaa ketáámá
atóbaraunatae. awé únnai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae.
náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-
kayukama kanaaráq íaonanoe. 25 ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa
awé kéonanataa kumínîqtaba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.
26 waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa
íniqtaae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana
Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí
ítama káonatikaiqtaae. áyaqa kétimenataa keqtááyábá ayaqtáá-
karagiqya kéyiye. 27 Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni
aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni
waayúkayaba ítama káonamayikaiye.
28 arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-
qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq
yááyama kéyikaiye. 29 naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq
itana yíwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana
wenáanikoma áqnáabaq yiwaaómá mániye. 30 miráitana mi-káyúkámá
Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkena anaaékaq yááyaraiye. yááyarena
kateko-wáyúkámá aúqyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqtê yáíkaaq
uráiye.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Îtu Káríqtopi wáiye.

31 mi-qtátááqtábá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnataabiyo? ketáái
min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwâqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái
namuro-wáyúkámá kanaaráq máno? 32 wenamáárîq wenáanikoqtaba
“ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtááyábáé téna tímikaiye.
wenáanikoma tíminikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá timínîqtaabiyo?
33 Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtu wenamáárîq tiráiye: “yigaé-yátááqá íma wáiye.” mirá téna
yáíkaiye. 34 móra-nakoma yemmá kanaaráq yawááq-umayikaniyo? Îtu
Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana
Áánûqtuni ayáánurapaq máiye. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae.
35 miráinana nóinaq Îtu Káríqtoni akaí-yátáápíké kanaaráq yáíkaaq
umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama
yaí-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqa tí-yátááqá ááiqa í-yátááqá
máqtemma Îtu Káríqtoni akaí-yátáápiké kanaaráq íma yáíkaaq
umátikaniqtaae. 36 miráuma agamatán-áípí téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiye.
tipi-típi ikámónikaa umá
ketáá móraiq kéumatikaae.”

téna kétiye. 37 minnáyataba Îtu Káríqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma
kákaiye. 38 túyánápí akoqnáá umá kéitaune. Îtu Káríqtoni akaí-yátáápíké
máqtemma ketáámá íma kanaaráq maqtuwániye. puí-yátáárábi paá
mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábíké
anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma
akoqnáá-yataarabi 39 yanaapáq-yátáárábi aménáápáq-yátáárábi tarôq
uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akaí-yátáákáráq ketáágáráq yenákátí
aúkáapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaaráq
yainániye. maami akaí-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-
nakoma Îtu Káríqtokaq tímikaiqtaae.

Póro Ítíráaeo-wayukama áyámma umáyíkaraiye.

9 1 watáama túnnama áraine. kemá Îtu Káríqtonaboaq yaqaroqtamá
kaaqaarí-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaitaq
kaaqaari-áímmá íkétune. 2 ketí watáama miráuma wáiye. anómma tú-tiqa
kéiye. ketí Ítíráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéiye. 3 aammá wáinaqa
nunamupí ítama aónaanana kemá Îtu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma
miráinaqa ketí tíbâqawaama yíwáqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe.
4 yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaaqa aúqyíkena wení
táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê
téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekáq
nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. 5 máqten-
annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Îtu Káríqto mimórá-ánnábíké
iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máiye. matúq-matuq umá
Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

6 Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma
Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. 7 móraiq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe.
Áánûqtu Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa
enáwîkaraq mánoe.” téna timá ámikaiye. 8 paá marákáraina-iyapoma
Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-
arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minnâ 9 Áánûqtuma
yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá
Téraima áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma
timá ámikaiye.
10 óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáráaq-iyaporati yiboámá ketáái
títaubikoma mimórá Áíteki Téraini áanikoma máqe-uraiye. 11-12 Áánûqtu
mi-kááyáq-íyápóbíké wetábá ákáimma móra awíkaiye. mayaíyábá
íawikaibo paá wetábá ákáimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu
timá ámikaiye: “áqnáaekoma anaaékoni kaqtó-naqa mániye.” téna
Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaaékaq min-íyápórátámá máqyíkáraiye.
yenákámá tái-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma
awíkai-waigoma paá ááyaraiye. 13 miráuma Áánûqtuma agamatán-áípí
kétiye: “Yáakoboqtaba kétikaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna
agamatán-áípí kétiye.
14 nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainaí-yátááqá kae kááeq
uráíyô? ímiye. mirá íuraiye. 15 aanibo Áánûqtu Mótetimma timá
ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo.
móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.”
Áánûqtu mirá téna tiráiye. 16 Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikaí-
yátááqtábá íma wáimanibo Áánûqtuni akaí-yátááqtábáé. 17 agamatán-áípí
Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnááma aónéta
ketíwîqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna
timá ámikaiye. 18 miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa
aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá
akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyámma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtaae.

19 móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama
Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení
akaí-yátááqtábá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. 20 ááqibo ketí aanábô
náawa Áánûqtuqtabama emá kanaaráq waéqma-aimma tinónô? maráké
kaqmá táápeqa tarôq umárái-waigoma mirá téna íkétiye: “nôraq itaaq
kemmá miráuma tarôq umátíkaraano?” téna íkétiye. 21 tarôq oí-nákómá
akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama
íráqômma káqomma kogonaagó íniye. miráínama íarutaniyo?
22 miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiye. Áánûqtu
wení áyámma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiye. miráinata
máqte-kayukama wení akoqnááma aónanoe. mi-káyúkámá áyámma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamíména
kéimanibo yaákama paá awé kéiye. nôraq itana? 23 wení anómma tágama-
yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiye. keqtááyábá
wení áyaqa tiráátiraitana íráqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááráq
atítaiye. áyaqa yirááti-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma
yokaa umáyíkaraiye. 24 ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítíráaeo-
wayukabike yenamáa tááyaraibo Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye.
25 Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye:
"móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq
yerawáqtábá 'ketí-wayukama mááe' téq yááyanune. maa-
káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá 'kétikaiye' téq tenúne.
26 mi-márúpáq timá yímikaunama 'ketí-wayuka íma mááe' mibáq íbêqa
'paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare' yeráwáqtábámá mirá tínóe."
téna Otía-aubabi kétiye. 27 Áítáíya naayóbáqá Ítíráaeo-wayukayataba
akoqnáá umá tiráiye: "Ítíráaeo-wayukama paá taíganimma miráuma
nópíké-gébáráá uráámanibo yeráwápíkémmá pááqyamma kúmiq-
yataapike atóbamayikaniye. 28 uyátárai-nakoma páátákaáá ítama
yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye." téna Áítáíya tiráiye.
29 minnáyataba naayóbáqá Áítáíya mirá téna tiráine: "uyátárai-nakoma
Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana
mái-yataama Tótômabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá
yayamá pááq ónúnatae." téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

Ítíráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

30 Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá
uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma
Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. 31 ááqibo Ítíráaeo-
wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá
abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaaráq kateko-ámmá íaonaraae.
32 nôraq itatáq yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq
kéowana kateko-ákáq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq
itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyanama kateko-ákáq mayikániye. Ítíráaeo-
wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane. 33 Áánûqtuni
agamatán-áípí aukákáan-oqtaba kétiye:
"aónaaro! Tááíoni-marupaq aukaí-óqtámá makáune. maamin-ótákáq
yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq ínná-nakoma ítama
táíq íiniye."
mirá téna agamatán-áípí kétiye.

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákáq íwakaae.

10 1 ketúnabaro, Ítíráaeo-wayukayatabama ôriq umá kétikaitaq
Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétune. 2 kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá
abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye. 3 Áánûqtun-aurapi
kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa
káqon-amma yenamáárîq awíqma waranéta urááe. miráitata yeráwáqá
Áánûqtuni kateko-yátáákóní améná́ápáqá íma máqe-uraae. 4 íbêqa Îtu
Káríqtogaraq iréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana
máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma
kémayaae.

**Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike
mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.**

5 Áánûqtuma kateko-yátáárîq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma
kéwaraaqtaba Móteti agatáiye: "morá-nakoma náawabi ámáan-
aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaiye." mirá
téna agatáiye. 6 ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni
kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá
kétiye: "íma enamáaraq maará té ítiyo 'Îtu Káríqtoma Áánûqtuni
márûpake náawaq kanaaráq umawíqme kumíníyô? 7 aménáápáq puí-
márúpáq náawaq kanaaráq kuména Îtu Káríqtoma múte yawíníyô?' "
mirá té maami-négí-náágí-wátáámá túyánápí íma waíno. agamatán-
áúbá-wánnáábí mirá kétiye. 8 aúba-wannaabi óqa kétiye: "Aánûqtuni
watáama ení waaqókáq máena enóyaukakaraq enarupi wáiye."
mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá
abarokáq kétunatae. 9 enóyaukakemmo témo "Îtu Káríqto uyátárai-
nakoe" tinnamá "Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye" té
arummá ámínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye.
10 abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá
káutikaiqtaae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá
ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. 11 Áánûqtuni agamatán-áípí kétiye:
"náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaeráq
íma mayakánoe." téna kétiye. 12 maa-kánáámá máqte-kayukayaba
wáiye. Áánûqtun-aurakaq Ítíráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama
móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-
nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwîqa yáíyanama
wení íráqô-qtataakoma yimíniye. 13 agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye:
"máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwîqa ááyaiyamma yeqtí
kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye." téna agamatán-áípí kétiye.
14 ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaráq
wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá
amínô? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá
itánô? 15 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama
mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áípí mirá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé
kéyewanaboana yítauq-aagoma abô íráqôniq kéiye!” téna agamatán-áípí
mirá kétiye.

Ítíráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

16 aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni
watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátáráana-nako, nôraq umáyuwa
mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaao?” mirá téna Áítáíya
tiráine. 17 miráuma mi-kátáábíké kéiteta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa
kéiye. Îtu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiye.
18 ítáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq
yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. áraine. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-
wataama agamatán-áíkó kétiye:

“yeráwáqtí yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqtí watáagoma
kótámaqma maragóní aqtóráqá uráiye.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. 19 ókaraq emmá ítama káonaune.
Ítíráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamáárîq áqnáabariq umá
yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-
ayataba koyukayúmma ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá
aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tíyámma ínoe.”

téna Móteti min-áíkaq tiráine. 20 Áítáíya wemá íma ikatíq éna abarokáq
mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana
aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamáárîq yiráátiraune.”

téna Áítáíya tiráine. 21 ááqibo Ítíráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq
íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáámma
arúqtukaune.” téna Áítáíya Ítíráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata
yínôqtaba tiráine.

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

11 1 kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyo?
aaqáo ímiye. kemá kenamáárîq Ítíráaeo-wayukabike
Béqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. 2 Áánûqtu wení
waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá
Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítíráaeo-wayukayaba
Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine: 3 “uyátáráana-
nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá
yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tíkamineta kéoe.” Iráíya nunamupí
Áánûqtukaq mirá tiráine. 4 nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-
tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá mááe.
kaaqaari-máníkókáq wénáwîqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. 5 íbêqa mimóráíq
kéiye. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye.
6 yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa
yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu
yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.
7 nôraq íníyô? Ítíráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá
yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma
wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma
yááyaiqtaba aíbôriq urááe. 8 Áánûqtuni agamatán-áípí kétiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye.
paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma
kanaaráq ítama kárutaae.”

téna kétiye. 9 maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá
téna kétiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.
kúqôpi péráinikaa oro.
10 yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro.
yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.”

téna Tébiti agamatán-áípí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

11 íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni
aamá íma waráiyanama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-
yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama
Áánûqtu yiwíqma Ítíráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye.
12 Ítíráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-
qtataaqa Áánûqtunopake iráiye. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike
Ítíráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq
netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítíráaeo-wayukama kateko-
wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyanama Áánûqtuma uyátá-maqma
íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

13 íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni
watáama waayúkaraq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáíyátábá
timuqá kémaraune. 14 miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá
yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? 15 Ítíráaeo-
wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni
aanábómá aúkáae. Ítíráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-
qtataaraq wániyo? miráráá umá minnâ pukáa-kayukama paá máanikaa
ínoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma
Áánûqtuqtaba aokarîq umá aurániye. mimóráíq umá yaagóní ánûqo
Áánûqtukaq améq oweqa mútûq-yagoma amagaráq wennámiye. 17 ítáaro.
uqmatán-óríbétí-yágóní amamá ayáátuweta káqomma abááq-óríbétí-
yágóní amamá ayááma arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo?
minnâ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óríbêti-yaraa umá mááe.
íbêqa Ítíráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá
kéuiye. 18 miráipoana amamô ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqa
íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá
ánûkoma íyaqtokaibo ánûkoma amagómmá yáqtokaiye.
19 ááqibo keráwáqá tínoe: "ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba
ayáátukaae." téq tínoe. 20 owé. Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq uráapoana
yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá
mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma ítáaro. minnáyataba
keráwáqá ikatíq oro. 21 Ítíráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu
íma yukáiye. túyánámmá ítáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô?
22 mikáq Áánûqtu áwáábiqa kéna kaayoné kéena immá káonaunatae.
yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo
yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábiqa kégaimanibo keráwáqtábá
kaayoné kéiye. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-
kayukama paá kéiyanama keráwáqtábágáráq wemá áwáábiqa kániye.
23 ááqaanibo Ítíráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama
yaayamá paá kéiyanama Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení
kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. 24 Áánûqtu óq-yataariq kéena
keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábiq-oribeti-yarake ayáátukaamma
uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítíráaeo-wayukama maaminnámo
uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yáráq
yauwéqmena áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

25 keráwáqá aúpáq-áráín-áímmá timá-timenune. minnâ Ítíráaeo-
wayukama yaímma Áánuûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma
mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma
yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq
Ítíráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa "ketáá itaí-yátááqá
ítaraunatae" téq tíyábámá ókaraq mirá ítigaae. 26 máqtemma Ítíráaeo-
wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípí kétiye:

"Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.
máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike
matuwániye.
27 yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma
yeráwáqtê tenúne."

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna agamatán-áípí kétiye. 28 Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama
waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa
itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni
namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá
Ítíráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-
kayukayababoana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. 29 yiwíkai-kayukama
wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma
kéitaiye. 30 keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama
arátaamanibo íbêqa Ítíráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata
keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímîmma matááe. 31 mimóráíq umá áyaqa
matáapoata Ítíráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo
anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe. 32 máqte-kayukama
Áánûqtuni ámáan-aimma arátaa-kayukama Ítíráaeo-wayukagaraq
Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá móraiq umá yawááq-umayikaraimanibo
yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

33 Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itaí-yátááqá
mórama arááti-nakoma ítima-amena íaraatiraimma mémánóbáqá únókáá
kubáutaiye. mimóráíq umá wení itaí-yátááqá yirááti-nakoma waqmá
ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. 34 Áánûqtuni agamatán-áípí
kétiye:

"náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq ítaraao?
náayuwaq kanaaráq aráátino?
35 náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa
'yauwéqma aménúne' téna tiráiyo?"

téna kétiye. 36 uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq
uráiye. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááe.
Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno.
miráuma waíno.

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

12 1 miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-
tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune.
Áánûqtukaq keráwáqtí túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqtí
túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyábá wáiye. karáwáqtí
túyánámmá túgoni akaí-yátááqá paá áméro. keráwáqá weqtábá
kanamáárîq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekáq
paá áméro. ánibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtábá
mirá téna tíniye: "minnâ íráqône." téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka
íma máipoaqtaa wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqtí árai-monoq-
yataare. 2 káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa íinomanibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtu keráwáqtí túyánámmá waeráino. keráwáqtí táimma waéqma
Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá
kanaaráq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-
qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mútûq pááq
umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itaí-yátááqtábámá kímora-
amma wenamáa wáimma minnâ Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.
3 Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma
keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá
"kemá uyátaraune" ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu
wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqtí yáqtorai-yataaqa móra-
mora tímímma minnáyaba ítama arútáaro. 4 ítáaro. mimórá-áúráqá
netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáiye.
5 mimóráíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-
kegaraqtaa Îtu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá
máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. 6 miráinata
Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá
tímîtaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu
ámikaimma waabá-káyúkátí yúrakaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama
arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. 7 ánibo Áánûqtunopake
aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinana minnáyaba kaqtó íno. óq-
mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátíno. 8 móra-nakoma wení
aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama timá-yimino. móra-
nakoma maqtokái-qtataaqa yainâinama ôrikaa umá yainaíno. káqomma
anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayaíno.
óq-nakoma waayúkaraq kaayoné-yátááqá yímikenama minnáyaba amuqá
maraíno.
9 ítáaro. keráwáqtí tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno.
waátâ-yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro.
10 tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Îtu Káríqto
uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero.
keráwáqtí káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama
uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá maqyíkáaro.
11 keráwáqtí mayaíyábámá akoqnáá umá maiyéraq piruq nááruq íma
oro. akaí-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro.
12 keráwáqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké
kuí-yátááqtábámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro.
13 ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqtí
oótamma yeráwáqtê yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqtí oqtamá
íyikaaro! 14 náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq
yeqtábá tero: "íma mamá yawáá-umayikaao. ímibo yemmá mamá
íráqôniq umáyikaao." téraq tero. 15 yimuqá maraíya-yutema yagaroqtamá
timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yáráaro.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayóné umá yíméro.
keráwáqtí túma íma mamé úyóro.
17 móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá
táíq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqôniq
í-yátááqtábá túyánákáq máráaro. 18 máqte-kayukagaraq kaayoné-yátáápí
wenáú-kenaun umá maqmá aónaaro. 19 ketí aanabô, móra-nakoma
mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo
Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáígóní anónnáma
umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

"anónnáma yauwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye."

téna agamatá-kánnáábí kétiye. 20 miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó
tínnaiq oro. minnâ

"ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá
kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq iráama káíq-kaiq iníkáá
umá wení agaemá íniye."

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye. 21 Tááqtaani áaikomma íma
uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo tái-aaikomma uyátáaro.

kámáániti yáaimma wáráaro.

13 1 máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima
Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu
yíkáitata mááe. 2 náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq
móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamáárîq yainaí-yátááqá mamá
abarokáq ínoe. 3 otaa-qtátáárîq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá
yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa
íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo?
miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káraruinoe. 4 yemmá
Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-
qtátáárîq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáárake tái-yataariq
kanaaráq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata Áánûqtuni
áyámma otaa-qtátáárîq o-káyúkámá kéumayikaae. 5 minnáyataba keráwáqá
paá wáráaro. wenamáa Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyámma
mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.
6 minnágoni aáimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-
kamaani-wayuka yeqtí kanaaráq o-máíyáama Áánûqtuni mayaímá
kémaiyaae. 7 keráwáqtí aqtábááraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro.
waabáq-táákítígáráq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-
wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káraruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaaé kéwaraiye.

8 keráwáqá íma móra-nakoma aatábááma éraq kímora-aatabaama aati-
aatimá taákaq maráaro. minnâ keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. 9 ámáan-aikoma mirá-
tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwo. moyámmá
íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-
amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáiye. minnâ: “enamáárîq arummá
aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáiye.
10 náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye.
miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áíkáráq
Îtuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

11 nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoaq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq
oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókáq kéiye. Îtukaq tirummá
ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq
awaararíq kéiye. 12 awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma
kánataitana keqtáámá kuqitiwiránî-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa
umá waaqókáríq kéiye. kumayuq-yátáápíké-qtátááríq únna-yataaqa
yuwánátae. ánibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi
yokaa ónátae. 13 ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa
umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naíyábá
kumari-yátááqtábámá námô-yataaqtaba máqtemma yuwánátae.
14 máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Îtu
Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa
íma wáráaro.

Îtukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

14 1 yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama
kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áíkutaiyapi
uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. 2 yaímma-wayukama
itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá
kénaae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa
aqnúníq kéetaboata amaqá íkénaae. 3 kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá
amaqá ínai-nakoma pááqyan-awiqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq
kéiye ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. 4 móra náawaq
káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení mayaímá
akoqnáá umá mayaínanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma
Áánûqtu wenamáa tíniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá
mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá
umá mayániye.
5 yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma
“uyátá-maqma anómma wáiye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama
“máqte-tupaayaba mimóráíq kéiye” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-
itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá ítáaro. 6 móra-nakoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá
“uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiye. min-nákómá kéqo-keq-
yataaqa nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéiye.
aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma
kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-
nakoqtaba kéiye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. ánibo
káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení
anómma uyátárai-nakoqtaba kéena Áánûqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye.
7 ketáá kenamáayababoaqtaa íma paá máetaa kenamáayababoaqtaa
ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtabataa máunatae.
8 miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-nakoqtabataa képuyunatae.
paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtabataa máunatae.
9 taákaq máráaro. Îtuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqtí
uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-
kayukagaraqti uyátárai-nare. 10 keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí
tíbâqawaaraa-kayukayaba timá táíq kéumayikao? nôraq itaráq
tíbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awiqa kéyamameyo? ketáágáráq
máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye.
11 Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.
‘kemá paá máeq áraimma kétune.
máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’
tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye. 12 miráinataa máqte-kayukataa ketáái
táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tíbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayíkáaro.

13 abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma ibáqyuwanatae.
miráinataa tíbâqawaaraa-kayukati yítaupi ataráí-yátááqá aaremá íma
maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae. 14 Îtu Káríqtote
yagaroqtaráunaboaq kéitaune. wenamáárîq máqte-qtataakoma íma
táíq kéiye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táíq kéi-qtataare” ténama
wetábá áraimma táíq kéiye. 15 mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma
tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Îturaa
umá kémaae. Îtu Káríqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá
táíq umákaaro. 16 keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata
waayúkama akáyáámá timátíkáaro. 17 ítáaro. Áánûqtuni márûpaqa
aáwaqa naréq nommá naréq íyábá íma wáiye. ímiye. Áánûqtuni márûpaq
kateko-ááíkáráq kaayoné-yátáákáráq amuq-yatáákáráq minnáyaba wáiye.
mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtaae. 18 abo náawabi Îtu
Káríqtokaq kaqtó kéinana miráráá umá Áánûqtuma weqtábá amuqá
marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-náré” tínoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba
ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáá
umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae. 20 aáwaqtabae téq
Áánûqtuma nôrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa
naí-yátááré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma
néna wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kéenama minnâ otaammá
kéguiye. 21 ááqibo keráwáqá amaqá nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá
kéqokeq-yataariq o-wáígómá mamá tíbâqawaama mamá kúmiq-
yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. 22 maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq
o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyananabi ítáamma
Áánûqtu wenamáa itaíno. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá íma yawááq-
umatikainaq timuqá maránoe. 23 ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba
kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáígómá wenamáárîq yawááq kéumakaiye.
taákaq máráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá keráwáqtí itáíq-itaiq
í-yátáápíké íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15 1 ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama
itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátae.
yemá ummaa-yátáápí mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáá tikáina-
yataariq íonatae. 2 ketááí túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa
onanatáá yeráwáqá akoqnáá ínoe. 3 Îtu Káríqtoma wenamáárîq paá
wetábá amuqá maranî-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-
kánnáágómá maará téna Îtuqtaba kétiye:

"keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tíkakaiye."

téna kétiye. 4 naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa
keqtáá kétiraatiqtaae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábíkémmá keqtáámá
umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae. 5 Áánûqtuma
keráwáqtí yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq
keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq
kanaaráq mánoe. miráuma Îtu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna
tiráááqtiraiqtaae. 6 mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq
Áánûqtumma ketááí uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá wenáwîqa
kanaaráq múte yauwínoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitaae.

7 Îtuma keráwáqá íráqôniq umátíkáiniq umá móraiq umá móra-mora-
yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáqá
múte yauwínoe. 8 Îtuma minnáyaba Ítíráaeo-kayukati kaqtó-naqa
aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáqá Ítíráaeo-wayukama
yúma kárataa-kayukaraq abarokáq pááq uráiye. 9 ókaraq Îtuma kaqtó-
naqa aúkáimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukamibo
Áánûqtun-awiqa wení paru-yátáákóqtábá kanaaráq múte yauwínoe.
Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma 'tíkáiye' tenúne.
ibí enáwîqa múte yauyónúne."
téna 10 keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:
"Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá máráaro."
téna 11 ókaraq maará kétiye:
"Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárai-nakoni áwîqa múte yaúyóro.
máqte-kayukao, wenáwîqa múte yaúyóro."
téna kétiye. 12 ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá wenáwîqa Áítáíyama wemá tiráine:
"Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnáyaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.
miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe."
téna tiráine. 13 keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kéumatikaipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéyana amuq-yatáákáráq kaayoné-yátáákáráq wemá timíno. Aokaq-Áágóní akoqnáárake keráwáqá Îtuqtaba ôriq umá kétikainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáímá

14 ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itaí-yátáákáráq keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Îtu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq wenaráátê-wenaraate ínoe. 15 miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráune. kemmá maami-máyáímá Áánûqtu tímikaitapoaq miráuma timá taákaq kéune. 16 Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Îtuni anó-monoq-naqa aútíkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áímmá kéiteta miráráá umá Áánûqtukaq amí-yátáákáá kéinatama yeqtí yúgaraq yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. 17 miráitaq kemá Îtu Káríqtogaraq yagaroqtamá mi-máyáímá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq ínîqtaba timuqá kémaraune. 18 paá Îtu Káríqtoma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayaínápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune. 19 miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tínnaiq ínoe. miráítaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq mútûq átê-wataama Îtu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. 20 ánibo Îtu Káríqtoni áwîqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yimiyaba kétikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá
yímîkaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.
21 minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:
"yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma
yemá aónanoe.
yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma
yemá ítama arutánoe."
téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

22 miráitana ketí mayaígómá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá
kéyaqtoraiye. 23 miráimanibo maan-áúkápáqá ketí mayaímá ókaraq
íma wáiye. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá
kétikaiye. 24 miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq
kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne.
ánibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kétimonaiyaq kemá keráwáqtê
pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaráq
timátíkáiyaq kónunamanibo 25 íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni
waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamáárîq
Maaterónіapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq
máráa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-
wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimínéta kéowaq kéune. 26 missing?
27 yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma
aqtábááraq kéyime. ánibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma
íráqô-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike yemmá kéyainaapoata Yéqtaaeo-
wayukama yeqtí oótamma Ítíráaeo-wayukagaraq yaínáaro. 28 ánibo
kemá ketí mayaímá maakáq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá
Maaterónіapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áíkumaraamma mamá
yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá
keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. 29 kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq
kemá keráwáqtôpaq yenúnama Îtu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma
keráwáqtábá timíniye. 30 ketíbâqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaqa
keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátíkáaro téq keráwákáq inaa
kétune. kemá Îtu Káríqtoni áwîkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama
káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa
keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. 31 nunumummá tíyanama
Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-
tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétiyanawaq Yérútáárebake
Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nôrabi únnayaba yikániye.
32 Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq
iréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. 33 íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-
yátáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráo-maarao-aimma

16 1 ketáái tímanaaqa Píbima wení watáama timá-timenune.
wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta
kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiye. 2 uyátárai-nakoni anaaé
kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkáiniq umá keráwáqá wemmá
awíráaro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro.
wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiye.
3 Îtu Káríqtoqtaba ketê mayaímá mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye
aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro.
4 yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoaq
ípukaune. yenákáyábámá kemá "tíkáiye" kétunata máqtemma Yéqtaaeo-
wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama "tíkáiye" kéte. 5 yenákátí
naaúpaq Áánûqtun-aama kéítaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma
yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tíkáin-aanabo-naqa Ipáíneti
wemá áqnáabariq umá Étia-marabakemma Îtu Káríqtokaq arummá
ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá
áméro. 6-7 Máríaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkáapimma mayaímá
kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá
áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápake-
nakaratama yenákámá móra-taoqa ketê yagaroqtamá ánná-naupaqa
máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama
íráqôniq kéeta yenákámá áaimma átáma Îtu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq
anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-
aimma yuwaúnana wimmá yíméro. 8 Aaparíati wemá uyátárai-nakoqtaba
kemmá tíkáin-aanabonapoaq wenôpaqa miráono-maaraono-
wataama yuwaúnana kéwiye. 9 Abáánati wemá Îtu Káríqtoqtaba ketê
móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa
miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. 10 Apériti wemá Îtu
Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara
iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye.
11 Ítíráaeo-naqa ketimáápake Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara
iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-
wataama yuwaúnana kéwiye. 12 Taraipínayaa Taripóta yenákámá
uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq
tíkái-ketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima
matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye.
13 Árûbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama
minnâ ketinóraa umátíkaraipoaq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-
aimma yuwaúnana kéwiye. 14 Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq
Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqtê
Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áíkutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maaraoro-aimma kétima-yikaune. 15 Piráárogatigaraq Yúriagaraq
Nériati wení ámánaakogaraq Orípatima máqtemma Áánûqtuni
waayúkama yeráwáqtê áíkutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-
aimma kétima-yikaune. 16 keráwáqá móra-mora-yuma tíbâqawaaraa
umá wenayáá-kenayaamma yiméq tótó umáyíkáaro. máqtemma
kéqokeq-kaqokeq-marabaq Îtuqtaba áíkutaa-kayukama keráwáqá
miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.
17 ketíbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni
waayúkama mamá yaíkaaq ígáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero.
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá awígíoq íyábámá atéqma máero.
18 mirá-káyúkámá yemá ketááí uyátárai-naqa Îtu Káríqtoqtabama íma
yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae.
watáagaraq átê í-áímmá téta tái-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá
maqtawémma éta makáqma káonaae. 19 máqte-kayukama keráwáqá
Îtu Káríqtokaq tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq
timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigaae
téq kétunnamanibo tái-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma
maraígáae téq kétune. 20 abo Áánûqtuma ketááí kaayoné-yátáákón
áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títaukoni aménáápáq
yawarápaqtuwaniye. ketááí uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni paru-yátáákómá
keráwáqtê waíno.
21 Tímotima Îtuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-
maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq
Totípaterigaraq ketimáápake Ítíráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-
maaraoro-aimma kétimatikaae.
22 Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá
keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwîkaqa miráoro-maaraoro-
aimma kétimatikaune. 23 kemá Káéatini naaúpaq kémaiyunana ánibo
Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana
Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.
Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq
keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma
keráwáqtôpaq kétimatikaaye. 24 Îtu Káríqtoma ketááí uyátárai-nakoni
íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

25 ketáámá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá
maamin-áúbágóní aqtóráq kéyune. Îtu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma
kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá
akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Îtu Káríqtoqtaba
aúpáq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá mái-
nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpáq makáine.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá
abarokáq uráiye. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtaa ketáámá
maamin-áúpáq-wátáámá máqte-kayukabi túnatataa yemá kéitaae. wé
máqte-kayukama Îtu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae
téna kéitaiye. 27 Îtu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamáa áá
ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma
waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Korítiani

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa watáa kétitana Tóqtani agatáiye.

---

1 1 kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba
aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu
wení waayúkama auraíyábá kákaitana tááyaraiye. 2 máqtemma máqten-
aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq
kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. 3 íráqô-qtataakoma
kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu
Káriqtonopake keráwáqtê waíno.
4 Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma
íráqô-qtataare. minnáyaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye.
minnáyaba kemá wekáq "tíkáiye" kétune. 5 wemá taígani íráqô-
qtataaqa keráwákáq mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq
umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiye. miráitaq íbêqa
keráwáqá minnáyaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-
wayukama kanaaráq minnáyaba timá-yiminoe. 6 min-íráqó-qtátááqtábá
Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá
tímikaunama íbêqa áraimma abarokáq uráiye.
7 miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá
matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokáq ínîqtaba
keráwáqá awé kéoe. 8 keráwáqá awé kéiyanama wemá keráwáqá
tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái
uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

makáiye. 9 minnáyaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiye.
keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.
10 miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq
keráwáqtábá inaa kétune. minnâ kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma
káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. 11 maará
téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq ááiq-aimma keráwáqtí
aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. 12 yaímma-
yuma téq "kemá Póronnae" kétemma yaímma-yuma téq "kemá Pítaanae"
kétemma yaímma-yuma téq "kemá Îtu Káríqtonnae" téq keráwáqá kéte.
13 Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyo? ímiye. wenaúgoma mimórá
wáiye. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyo? ímiye. keráwáqá
Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. 14 kemá maaminnáyaba
timuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káéatigaraq
nommá péqyikaraune. 15-16 miráuma móra-waigoma "Póron-awikaq
nommá pékaune" téna íma kanaaráq tíniye. íbêqa káqomma taákaq
immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-
yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. 17 miráimanibo
Îtuma kemmá íma timátikena tiráiye: "uréwaq nommá péqyikaao." téna
ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba
timátíkaraiye. kemá mibáq keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama
táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Îtuma
pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni
akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. 18 mi-
kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá
min-áímmá kéte-yuma yemá yawítíkinon-apaq uráin-amma kéwaraae.
miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae
mi-kátááyábá kétunatae. minnâ "mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni
awaaméré." téqtaa kétunatae. 19 Áánûqtuni watáama agamatá-
kánnáágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye:

"kemá itaí-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá
ónune.
minnámo itaí-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné." téna
Áánûqtuma kétiye.

20 íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minnâ min-ítáí-wáyúkámá
yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-
kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma
máeta téta "íbêq-kanaama itaí-wáyúkámá maa-márábí mááe" tíráá-yuma
náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itaí-yátááqá káonaunanataama
waayúkati itaí-yátáákómá paátataakaa kéiye. 21 mi-káyúkámá yemá
yúyánápímmá téta "ketáámá itaí-wáyúkáé" téta te-yúmá Áánûqtuma
wení itaí-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma
kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké keqtáá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

atóbamatikarenataa amuqâ kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama
Îtuqtaba itáíq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá
ketáámá Îtuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétagaae.
maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama
náayuwabi yemá téta "ketáámá itaí-wáyúkáé" téta te-yúmá min-
áíqtábámá "neginaagí-aine" téta kéte. 22 Karíki-wayukama itaí-yátááqtábá
itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae
téta kéoe. 23 miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa
kétunatae:

"Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiye."

téqtaa kétunatae. min-áíkómá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma
neginaagí-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye. 24 miráimanibo
máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-
wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minnâ Îtu Káríqtoma Áánûqtuni
akoqnáágaraq itaí-yátáákóní awaaméré. 25 yaímma-wayukama Áánûqtuni
watáayaba téta "neginaagí-aine" téta kétemanibo Áánûqtuni watáagoma
móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

26 ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-
kánáárâqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayaínô? paá arekáq umá-yuma
keráwápíkémmá waayúkati yúrakaqa itaí-wáyúkámá máqe-uraae. paá
arekáq umá-yuma keráwápíkémmá keráwáqtí keqtiboní akoqnááma
matááe.

27 ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémmá mamá paá-wayukama
matáiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta
"ketáámá itaí-wáyúkáé" téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-
káyúkámá yeqtí akoqnááma íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena
mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta "ketáámá akoqnáá-
wayukae" téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. 28 yemá maará
téta kéte: "Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama
yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama
yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiye. minnâ Áánûqtun-aurakaq
waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa
kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itaí-yátááqá yímikaiye.
29 miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma
maméta uí-ááimmá tínoe. 30 aúge-tuwaraitaama ketáámá Îtugaraq
yagaroqtáunataama min-áúwáráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae.
Áánûqtuma keqtáá Îtuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení
aúyánákáq ketáámá itaí-wáyúkámá aúkáunatae. Îtuma keqtááyábá
íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Îtuma
keqtáámá Áánûqtuqtaba aokarîq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike
tiwíkaiqtaae. 31 minnáyababoana Áánûqtuni watáama agamatá-
kánnáágómá kétiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárai-nakoma
nórawabi keqtáá umátíkáiqtabataa wenaúma manéna uíno."
téna kétiye.

2 1 ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama
Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátíkaraiqtabataa
arupú umá timá tímikaune. watáama timá tímikaunama keráwáqtábá
ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. 2 mi-kánááráqá kemá keráwáqtê
máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaíyábá ítíkaraimanibo
paá Îtu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnáyaba
wenamáa kemá túyánámmá itaíyábá tíkaraune. 3 áraimma kemá
keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq
kéeq tiyáátámma ayúkáune. 4 kemá karáwáqtê máeqa íma ítama tágaa-
wataanapo keráwáqá yabiténááq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni
Aágoma ketí watáama tiráátimma minnâ arupú-aine. 5 Áánûqtunopaken-
akoqnaayaba itáíq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá
yeqtáama itáíq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.
6 itaí-yátáákómmá itáíq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá
waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itaí-yátááqtábá téite
oníkáá umá íma móraiq kéiye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati
itaí-yátáákóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-
kannaabi yemá ánataginoe. 7 maami itaí-yátááqtábátáá túnnama minnâ
Áánûqtunopakene. itaí-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá
maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba
keqtáárâq yáíkaaq íyábá tarôq uráine. 8 maa-márábí anómma yabíkáa-
kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú
kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa
wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama
ááiq-i-wayukama Îtuqtaba "kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro" tirááe.
9 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú
kéitena mirá kétiye:
"máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati
yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.
waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérái-qtataaqa wáiye.
maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá
o-yúmá yokaa umáyíkaraine."
téna kétiye. 10 Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáánapo maami-qtátááqá
keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma
wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye. 11 ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá
paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma
minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo.
12 íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboaqtaa Áánûqtuma
tímikai-qtataaqtabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ímatunatae. 13 ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtaa
óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma
Aokaq-Áágónópáké abarokáq kétunatae.
14 waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami
tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmîmma íma kémayaae. mi-
káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa
kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá
Aokaq-Áágóní akoqnáánapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae.
15 mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-
qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo
yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá
náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq
yainánoe. 16 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá
kétiye:

"uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?
náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?"

mirá téna kétimanibo Îtu Káríqtoma wenamáárîq wenaúyánámmá
ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma
matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3 1 ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama
kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama
minnâ keráwáqá Îtu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni
Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq
timá tímikaune. keráwáqá ráábi-iyaporaa uráamma 2-3 keráwáqtí
aáwaqa paá náámma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawaí-kánáámá
íaukaae.

yaímma keráwápíkémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá
íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-
káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq "kamááma naawaí-kánáámá
íaukaae" téq kétune. keráwáqá keíyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-
kaqowamma koyukaayúmma kéumayikeq kéowana keráwáqtí túgoma
ákáinaiq kéowana keráwáqtí táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá
kéoe. 4 keráwápíkémmá móra-nakoma téna "kemá Póronnae" tínana
káqo-nakoma téna "kemá Aapóronnae" tínama keráwáqá áíkuteq mirá
temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

5 náawaq Aapóroma máiyo? náawaq Póroma máiyo? wetê-ketema
kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Îtu
Káríqtoma itáíq-itaiq íyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiye. móra-mora-
yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. 6 minnágoma
maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópí ánayu-qtataakaa umá mááe.
kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ánayu-qtataapi nommá
atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá
paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-
naqa Áánûqtuma wenamáae. 8ayummá ukái-waigogaraq nommá
atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémmá móra-mora
meyámmá mayáyóye. 9kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá
kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.
keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa
umá mááe. 10Áánûqtuma kemmá íráqôniq umátíkaraitapoaq kemá
arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémmá káqo-
wama mitáyama kéiye. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq
maqmá atáá-uraiya-yuma atéqma arútáaro. 11Îtu Káríqtoma wenamáárîq
wemá ábone. ítáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-
ábómmá arúbama íétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe.
12-13kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yainâinata
máqtemma aónanoe. minnâ yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata
yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá
Îtu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minnâ
óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ánibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá
Îtu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá
uráánikaa urááe. Îtuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-
kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá
iragómá naapi kúraqma maqmá aónaaniq umá wemá “paá wániyo?” téna
ketáái mayaímá maqmá aónaniye. 14máqte-kayukama Îtu Káríqtokaq
mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama
yemá íráqô-meyamma mayánoe. 15miráimanibo móra-nakoma wení
mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá
umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginiye.
wemá wenamáárîq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma
waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá
yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.
16máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma
keráwáqá íyaq ítaraao? ánibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê
yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao?
keráwáqá áraimma aónaaro. 17miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá
mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá
Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye.
18maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá
makátéro.
yaímma keráwápíkémmá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóní
áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaao? mirámô
kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémareraq wenôpake
itaí-yátááqá yimmá ítáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá
tíkáaro. 19 áraimma maa-márábí-káyúkátí itaí-yátáákómá Áánûqtun-
aurakaq neginaagí-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará
kétiye:
“min-ítáí-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kéyimma minnánapo
Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”
téna 20 ókaraq kétiye:
“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá
paátataare.”
téna kétiye.
21 miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá
wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá
áqa kétimiye. 22 kemá Póroma Aapórogaraq Pítaagaraq keráwáqá
tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímitukaiye.
keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-
qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq
ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq
minnágaraq keráwáqtí minnáe. 23 ánibo keráwáqá Îtu Káríqtona
máawana ánibo Îtu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4 1 miráipoaq keráwáqá Aapórogaraq kegáráqtábá túyánámmá
ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá
Áánûqtuni mayaí-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráín-áímmá
wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkaraikarataae.
2 Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama
min-nákómá Áánûqtuma nóinabi timámîniq umá mirá íno. 3 ánibo ketí
mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkáráq
nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma
kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyo? kemá
kenámáárîq minnáyabama íma kéitaupo. 4 miráimanibo uyátárai-nakoni
mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo.
uyátárai-nakoma wenamáa kemmá kéyainaiye. 5 miráinaq waayúkati
mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá
íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-
kayukati yikaí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu
wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama
íráqô-kataama timá-yiminiye.
6 mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma
arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae
téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awiqa íma múte
yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq
“kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. 7 ítáaro.
keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé
kéuyo?
8 keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoaq íbêqa “ketáámá
mútûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote
kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti
yáaikoraa kéiye. miráimanibo áraimma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-
wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.
9 maa-márábí-káyúkátí yúrakaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni
timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí
túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiye. ánná-wayukama yiwíqmeta
uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá
máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúrakaq keqtáá tíkamiyatama
waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae.
10 keráwáqá “Îtu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí
túma mamé uí-áímmá kétewatama keqtááyábámá waayúkama téta:
“yemá Îtu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá
akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúníq kéunatae. mirá téraq
keráwáqá túyánápímmá kéitaao? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo
ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiye. 11 min-ábáúráqá ketááí
aáwaraa nommá íwáitana ketááí unáákáqtôgaraq yararéqé uráiye. ketááí
naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítauqyama
tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. 12 miráuma ketáámá
mayaímá kémayeqtaa ketááí tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae.
mi-máyáírákémmá ketáámá aáwaqa meyánîq ónúna-meyaqtaa
kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táíq kéumatikaawaqtaama
ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa
kétimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae.
13 yemá keqtááyábá tái-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-
áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá
mirá kéoe. minnâ ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni
ámûraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá
yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaaqtaae.
14 ketí tíkáin-iyapo-annao, maamin-áúbámá kemá kágayaunama
keráwáqá tigaaeráq matikáíkónîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá
tíwáqnaa ígónîq umá kágayaune. 15 Îtuqtabama keráwáqtí tirááti-
wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí
keqtiboráá-náqá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq íyábá kímora máiye.
Îtuqtaba átê-wataama tíyábá timá tíkaraipoaq keráwáqtí keqtiboráá-
náqá Îtuqtabama kemá máune. 16 miráitaq kemá inaa kétima-tikaune:
“keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.
17 keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq
Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Îtuqtaba timá-yimuna-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukati aúkáapike-nare. ánibo wemá Îtukaq itáíq-itaiq uráiye. wemá
kemmá tíkáin-iyapoma Îtu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá
kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Îtu Káríqtoqtaba
máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq
keráwáqá taáqa yorániye.
18 watáama kemá itáunama minnâ yaímma keráwápíkémmá téq "kemá
anó-naqune" téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá
"yauwéqma íyaq wíniye" téraq túyánámmá kéitaao? 19 miráimanibo
pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-
marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone.
maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá
watáawaq kéteo? 20 Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiye.
ímibo akoqnáá-yataare.
21 miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá
agamá kautónááraq yokaa umá yénú keráwáqtí tái-aaipike waeréraq
kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?
5 1 yaímma-wayukama timá tímêmma keráwáqtí aúkáapimma
"anómma kúmiq-yataaqa wáiye" tirááe. mi-kúmíq-yátáákómá
itáíq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áíkómá
mirá-uraiye. keráwápíkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma
yabítaiye. 2 mi-qtátááqá keráwáqtí aúkáapimma pááq kéitaqa náaraq
umá keráwáqá itaí-yátááqtábámá túma mamé uí-áímma tínô? keráwáqtí
tirummá ínnayaba tigaaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí
aúkáapikemma mi-kúmíq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.
3-4 uyátárai-naqa Îtuni áwîkaqa min-nákómá aboání ánáakomma
kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtukaune.
keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ánibo kemá
túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqtê yagaroqtamá mánune.
ketáái uyátárai-naqa Îtuni akoqnáábi áíkuyonunatae. 5 miráinaq
keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana
min-nákóní aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Îtuma
wení kumínî-kanaaraqa min-nákóní arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo?
ketáámá Îtuqtaba yauwéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama
ayúwáananataa min-náqá awíkena tái-meyamma amíniye.
6 ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-
qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwîqa
yíqtie. 7 tái-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro.
miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.
ítáaro. Îtu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata
ikákaamma mi-táígómá íma kémayaunatae. 8 miráinaqtaa Áánûqtuni
aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae.
yammá tái-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yammá áraimma íráqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwáámé-
áíkóní áaimma maará kéiye. ketáámá naayón-ááímmá táígokaraq
áyámma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma
aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.
9 kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá
yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma
nékaq máaro. 10 miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá
náayuwabi Îtukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá
tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaíyábá
kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq
uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo
miráráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá
máqtemma mirá-káyúkábíkémmá nékaq máineqa keráwáqá maa-
márábíkémmá yuwéraq kóoro! 11 ímibo ketáagoni áaimma maará kéiye.
mi-káyúkámá yemá téta "ketáámá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae"
téta kétemanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq
máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá
mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo
káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wáááni-nomma kéneta
aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aimma yimínéta miráiya-
kayukatema aáwaqa paá ínaaro.
12 mi-káyúkámá Îtu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaa-kayukama yemá
yainaíyábámá minnâ íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá
Îtu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áíkutaa-kayukama yemmá yaínáaro.
yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá
yímáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. 13 mi-káyúkámá náayuwabi
Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye.
miráimanibo keráwáqá mi-táí-náqá keráwáqá áíkutaiyapikemma paábaq
matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6 1 ánibo móra keqtíbâqawaama Îtuqtaba otaammá kutikaínaqa
Îtukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro.
ímibo wemmá yainaíyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero.
2 anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-
káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítaraao?
miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamáárîq maqmá aónama
yaínáaro. 3 móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-
wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao?
miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaínáaro. 4 miráinaq
nôraq itaráq keráwáqá Îtukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma
yainaí-nákókáqá uréraq ítama káonaao? 5 keráwáqá mirámô oqtábá
"tigaeyátábá oro" téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkáapikemma móra-
waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkáapikemma kímora mirá-
nákómá itaí-yátáákáráq íyaq máiyo? 6 keráwáqá Ître Káríqtoqtabama
keqtíbâqawaaraan-naqa yainaí-nákókáq awíqme kéomanibo yainaí-
nákómá wemá Îtuqtabama keráwáqtí tíbâqawaaraan-naqa ímaiye. 7 mirá
éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Îtu Káríqtoqtaba
kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama
kanaaráq kémayewaq minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq
wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá
íyaq timá-yiminono?
8 miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí
tíbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-
áímmá kéitaune. 9 mi-káyúkámá keráwápíkémmá náayuwabi mirá
kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe.
minnáyaba kaaqaari-áímmá téq "keqtábá íma wáiye" téq ítero.
yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma
yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá
tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq
étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. 10 mi-
káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq
yemá náayuwabi taíbaq wáááni-nomma naa-yúgáráq yemá náayuwabi
óq-wayukayaba tái-aimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá
máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. 11 yaímma
keráwápíkémmá mirákómá kéomanibo Îtuma teteráá umátikena
keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáiye. wemá keráwáqá tiwíkena
Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútíkaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá
Îtu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq
aútíkaraipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.
12 yaímma-wayukama mirá kéte: "íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá
umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtáárîqa
kanaaráq ónúne." téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma
keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiqtaae. áraine. minnâ kemá
ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni
ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.
13 yaímma-yuma mirá kéte: "aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama
aáwaqtaba wáiye." téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa
Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá
íma wáyoye. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma
máunatae.
ánibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáiye. ímiye. ketáái túma
uyátárai-nakonnae. ánibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá
wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá
ógitikaniqtabataa kákaiye. 14 taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye.
wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma
timínîqtaae. 15 keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Îtu
Káríqtoni aúma mááe. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq
kemá móra-aayapaq túma Îtuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa
arúbanuno? aaqáo ímiye. 16 náawabi móra-waigoma wenaúma mamá
aakaq-íníkóní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkótê mamá mimórá
káuraaye. minnáyaba íyaqa ítaraao? minnáyabama Áánûqtuni wannaabí
agamatán-áíkómá kétiye:

"kaayaq-wáígórátámá mamá mimórámá auráyóye."

téna kétiye.

17 miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígómá
wení aágoma Îtuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. 18 miráuma
kebó-ááíkóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamáárîq
keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátáárîq í-ááíkómá keráwáqtí
túgoqtaba wáiye. 19 Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá
makáiqtaqtaa ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá
kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma
íma keráwáqtí minnáe. 20 ímiye. keráwáqá Îtu Káríqtoma meyánîq uráiye.
mónekakemma íma meyánîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo
meyánîq uráiye. keráwáqá wení naaenápó meyánîq uráiye. miráipoaq
keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7 1 keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoaq íbêqa kemá yauwéqma
timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-
qtataare. 2 waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare
kétune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-
inikoma wemmá yabitíniye. ánibo aaragógáráq waamô mayánîmma
minnágaraq íráqô-qtataare. 3 awaikómá ánáakomma waayúkati
aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-
ááímmá amíno. 4 inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma
wennámíbo awaikónámíye. móraiq umá awaikómá wenaúgoqtaba íma
amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye. 5 awaikógáráqá
ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá "aaqáo" íma
tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékakaa
máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké
pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma
yagaroqtaakaao. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí
túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá
íma makáqma timónaniye. 6 kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá
keráwáqá íma kéwakutunamanibo 7 kemá maará téq túyánámmá
kéitaune. minnâ keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo
Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-
kaqon-aaimma tímikaiqtaae.
8 waayúkama aaraukárîq íuraa-yugaraq ketoq-nóíníqtábágáráqá
maará kétune. minnâ aaraukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá
miráunaiq oro. 9 miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma
arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aaraukárîq oro.
aaraukárîqo ínômma yúranannamo aíyábá uyátá-maqma íráqône.
10 aaraukárîq uráa-yuyabama maará kétune. minnâ ánáakoma
awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma
wakúyikaraiye. 11 ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-
wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq
yauwéqmeta kéoe. móraiq umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.
12 waayúkama aaraukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-
áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae.
minnâ waagómá wemá Îtukaqa itáíq-itaiq i-nákóná ánáakoma Îtukaqa
íma itáíq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-
íníkómá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. 13 móraiq
umá aaragómá Îtukaq itáíq-itaiq in-íníkóní awaikómá Îtukaq íma itáíq-
itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê
mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. 14 miráuma íma itáíq-itaiq
i-nákóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba
aokarîq umá aúkáiye. móraiq umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkóní
awaikómá itáíq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá
aúkáiye. mórabi yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógaraq kanaaráq
kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokarîq umá kanaaráq auránoe. iyápóyabama
íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokarîq umá íma
mánômanibo áraimma mirá kéiye. 15 miráimanibo móra-waigoma itáíq-
itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma
keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápí mánunayabataa kákaiye.
16 aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá
Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtíná áqmaaqa keráwáqtê
máetama anaaékaq yemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? máqtemma
ketáámá íma ítaraunatae. 17 uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-
kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma
aokarîq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma
aaraukárîq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama
náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá
kétima-yimune. minnâ mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama
máenawaatariq umá máero. 18 móra-waigoma wenaúma káratainaraqo
Îtuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno.
ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Îtuma wemmá ááyainanama
máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. 19 yúmo karaí-ááímmá íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye.
20 miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa
uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. 21 emá kaqtó-
mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taíbaq-auyanamma
íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaao.
22 itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana
uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye.
miráráá umá paá umáginiye. minnâ wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni
aménáápáqá íma máiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Îtu
Káríqtoni ánná-nakoraa mayaímá kémayaiye. 23 ítáaro. uyátárai-nakoma
keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-
wayukama íma aúráaro.
24 ketíbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa
Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-
ááímmá kéwareraq máiyanawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.
25 mi-káyúkámá náayuwabi aaraukárîq íma uráa-yuyabama
wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá
túyánápíké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápíké itaí-
yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe.
26 íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaq keráwáqá
máenawaatariq umá máero. 27 ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma
máinaama wemmá íma waqtuwaao. ánibo enánáakoma ímáinaama
mórayabama íma abáá-uwo. 28 miráimanibo móra-waigoma aaraukárîqo
immá íma kúmiq-yataariq kéiye. móraiq umá inaarúgómá aaraukárîqo
immá wemá kúmiq-yataariq íkéiye. miráimanibo ítáaro. aaraukárîq
o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá
ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaíyábá íkétikaiye.
29 maannáyaba taákaq máráaro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-
kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma
ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátárai-nakoni
aúyánákóní aménáápáq máráaro. 30 Áánûqtuni mayaíráqá akoqnáá éraq
keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma 31 meyánîq
kéeq oótamma mayaíyábá íma yaqtóráaro. abo maa-márámá pááqya-
kanaabi ánataniye.
32 íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá
itaíyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma
wemá uyátárai-nakoni mayaíráq wenaúyánámmá kémarena wetábá
amuqá maréna maqmá káonaimanibo 33-34 waagómá náawabi aaraukárîq
urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá
káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena
wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá
káonaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

inaarúgómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-
nakoni mayaíráq wenaúyánámmá kémaraiye. wenaúgogaraq
wenaúyánákókáráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokarîq
umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukárîq uráin-inikoma wemá
íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókáq
wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.
35 kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune.
maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétune. keráwáqtábá
maaráigaae téq kétune. maannâ keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq
matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaínáaro.
36 móra-waigoma keráwápíkémmá wenaúyánápímmá téna "ketáaikoma
tíkáin-inaarugokaqa íráqôniq íkéumakaiye." mirá ténawaq aúyánápímmá
kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá
wemmá mayaíno. wemô min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq
íniye. 37 óq-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá
arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma
íma mayénama wegáráq íráqôniq kéiye. 38 miráuma móra-waigoma wení
ákáin-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kétune: "mirán-
ááíkómá itaí-yátáákómá uyátá-maqma wáiye." téq tuyánámmá kéitaune.
39 aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê
yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama
wemá paá umáginiye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraíyábá
akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa
maíno. 40 miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkómá
aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye.
kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápimmá kétune: "Áánûqtuni Aágoma
ketê máiye." téq túyánámmá kéitaune.

8 1 íbêqa kemá aáwaqa yaaráá-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma
amíyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-
tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: "yemá yeqtí
akoqnááma wáiye." téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaqa
kéyimenata yúyánápímmá téta: "íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq
umátikaniye." téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama
téq "máqtepaq kéitaunatae" téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq
ítaraipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq "kemá aamá ítarauna-naqune"
téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáiyanama min-
ítáí-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáá íniye. ímibo káqo-yuyaba
tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáá umátikaniye.
2 ítáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta "kéitaune" tétamanibo
yemá máqtepaq íma kéitaae. 3 paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq
áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma
kéyimonena íráqôniq kéumayikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 minnáyaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq
amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-
qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáá umátikanoqtaae.
kímora-nakoma kanaaráq akoqnáá umátikaniqtaae. Áánûqtue. 5 yaímma
óq-wayukama itáíq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáá-wamma
abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáá íráqôniq umátikanoqtaae.
óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétemanibo 6 ketáámá
kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue.
wemá ketibotááé. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiye. ánibo
kímora uyátárai-naqa máimma wemá Îtu Káríqtoe. wení akoqnáánapo
máqte-qtataaqa abarokáq uráiye. wemá keqtáámá túwaraimma
kétimiqtaae. 7 maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae.
yaímma mi-káyúkábíkémmá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma
mi-káyúkábíkémmá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-
qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa
mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetama yemmá yigae
kétata netuq-yúyánámmá kéitaae.
8 miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-
aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq
kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma
wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanatáámá keqtáámá
íráqônirabi táígoniq íumatikaniqtaae. 9 maamináyaba atéráaro. Ítu
Káríqtotababoaq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá
naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tíbâqawaaraa-naqa makatínô?
10 keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakoma Îtun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúnîq
kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kéinana netuq-áúyánámmá
kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?”
téna wení aúyánápímmá tíniye. 11 maamirá-qtátááqá abarokáq ínama
keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí
itaí-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá kéyawaaq owana mamá
wemmá agae kéiye. 12 Îtuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí
tíbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq
éqa mamá táwîqo éqa Îtukaraq mamá táwîqa kéoe. 13 maamirán-ááwáqá
kemô naanamá ketíbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-
yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9 1 kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa
máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Îtumma aónaraune.
Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana
keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáiye. 2 kemmá Áánûqtu
timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama
minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-
naqa keqtábá awaaméqá mááe. 3 yaímma-wayukama kemmá maará

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí
táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma
íkéiyo?” téta kétewaqa kemá maará téq yauwéqma kétima-yimune:
“kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye.
4 kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi
noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá
mirá kéuye. 5 kekárátá tikáinakama Îtukaq itáíq-itaiq ínna-inimma
kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni
ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.
6 ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí
mayaírákémmá meyámmá matéka kerátáí aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá
miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yauwéqma
yemmá kétima-yimune. 7 ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq
meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama
yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. móraiq umá
yómmá yoraí-nákómá wemá yópíkén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-típi-
kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.
8 maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápíkén-áímmá kétune.
ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétiye:
9 “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa
amiyo.”
téna kétiye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq
wáiyo? ímiye. 10 waayúkagoqtabagaraq wáiye. waayúkama náayuwabi
yómmá yoráiya-yuma yópíké aáwaqa máyáaro.
11 waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá
Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataaama keráwáqtí aúkáapi
uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáímô
kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-
naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. 12-14 mi-káyúkámá náayuwabi
anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae.
ánibo mi-káyúkámá amí-yáárérâqá waí-waamma agáyáa-yuma yaímma-
aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. móraiq umá
uyátárai-nakoma wenamáárîq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá
Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama
yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá
keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá
keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.
miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama
unáákáqtôyabama waí-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama
káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minnâ
kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba
íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Îtu Káríqtoni
anaaémma waraíbíkémmá mamá paábaq tiyuwánoe. 15 íbêqa keráwáqá
minnâyaba ítáae. minnáyababoaq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma
tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama
íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Îtuqtaba
timá-timenunama anó-qtataapoaq kemá ítima-timenama puíyábá
kétikaiye.
16 waabá-káyúkáráq maamin-áté-wátáámá ténúnayabama kemá íma
kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá
wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá
tái-meyamma mayánúne.
17 miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá
kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq
mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma timíniye.
18 nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-
timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiye. ápêqa keráwápíké íma
mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápíké meyámmá mayánúnayaba
Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama
káonaune.
19 kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá
kenamáárîq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auraíyábá
kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Îtu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá
kéune. 20 Ítíráaeo-wayukama Îtukaq yabitíyábá kétikaitaq kemá Ítíráaeo-
nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq
máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Îtu Káríqtokaq yabitíyábá
kétikaitapoaq kemá móragaraq min-ámáán-áíkóní aménáápáq máa-
kayukaraa káuraune. 21 íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá
máunama Îtu Káríqtoni ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-
ámáán-áíkóní amenáápáq íma máa-yuma Îtukaq yabitíyábá kétikaitapoaq
kemá Îtu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá
kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. 22 aqnúnîq o-káyúkámá
wekâq yabitíyábá kétikaitapoaq aqnú-nákáá káuraune. Îtunopaqa íyana
atóbamayikaniye. 23 maami-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba
mirá kéune. ánibo yaímma-wayukama áaimma átáma Îtukaq itáíq-itaiq
kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.
24 ítáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba
móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena
amuq-yatááqá kémayaiye. Îtuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-
oro. 25 mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yátááqá
íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiye.
wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánîmanibo ítáaro.
ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maqmá káonaunatae. 26 miráitaq amuq-yatááqá mayaíyábá akoqnáá
kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá íkémayaune. 27 ímiye. kemá
ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá
waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá
kenamáárîq min-ámúq-yátááqá íma arábaano.

10 1 tíbâqawaayuo, kemá Ítíráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá
arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá
taíbaq awaaméq-yátááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama
taákaq kéo? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-
kónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ánibo óq-taoqa yemá máqtemma
karogaron-únópí aráqma urááe. 2 yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba
konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. 3 ánibo yemá
máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. 4 ánibo yemá
máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma
óqtamma yímîtata min-óqtápíké nommá narááwana anaaékaqa min-
óqtákómá yetê iráiye. min-óqtákóní áaimma minnâ Îtu Káríqtoe.
5 miráimanibo taíganimma mi-káyúkábíkémmá yeqtábá Áánûqtuma
amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq
éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqtí arááq-yugoma mi-máráráq
kugúbaguraine.

6 maami-kékén-áímmá kéiteraq táwî-yataaqtabama ítikaino.
maa-káyúkámá miráoniq íoro. 7 yaímma amammá óqtakakekaraq
yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá
uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáráq nunamummá tirááqtaba
Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

"waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta
akáyáánîq éta yimuqá makááe."

téna kétiye. 8 yeqtí kebó-yátááqtábábóata nóinaq pááq uráiyo? taígani-
kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq
umá íma mirá-onatae. 9 yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq
awé í-yátááqtábá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq
pááq uráiyo? iraakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-
kékén-áímmá ítama arútáaro. 10 yaímma-wayukama Áánûqtuma
wakúyikaiqtabama nárun-narun-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq
pááq uráiyo? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma
timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá
ítama arútáaro. 11 máqtemma maami-qtátááqtábá keqtáá tiráátinoqtaba
agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. 12 yaímma
keráwápíkémmá ketúyánápímmá téq: "aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá
íma kéune." téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq
kúmiq-yataariq kanaaráq ínóne. 13 miráimanibo Tááqtaama emmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatíniye. emá
Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamáárîq wenáama kéwaraipoaq
keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá
Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye.
ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma
keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoaq keráwáqá makatí-
yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.
14 miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi
yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero.
aati-aatimá mi-qtátáákókáqá "íráqôniqtaa umátikaao" téraq ítero.
15 yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá
tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.
16 ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkáiqtaba wekáq "tíkáiye"
téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Îtu Káríqtoni
naaegógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. 17 áraimma ketáámá
máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-
aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae.
18 keráwáqá minnáyabama kétagaao? abo Ítíráaeo-wayukati áaikaq
aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yáárérâqá ámikaan-amaqa kéneta yemá
nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtaae.
19 miráimanibo kemá mirá íkétune. minnâ ketáámá óqtanabi yaagóní
amakáq ámên-amaqo naanatáámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq
nunamummá mimóráíq umá kétunatae. ímiye. minnámô túnna-waigon
áaimma íwáiye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraiq umá
amaqá yekáq yímêmma minnágaraq paátataare. 20 miráimanibo ítáaro.
waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóní amakaq nunamummá te-yúmá
yemá amí-ááwáqá kutiwákókáq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógáráq
yagaroqtaíyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma
nánátae. ímiye. 21 miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaareráké́káráq
kutiwákóní yaareráké́káráqá íma nánátae. 22 uyátárai-nakoma keqtáámá
áyámma umátikani-qtataariraq ónúnayabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá
wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. 23 maan-áímmá
áraine. minnâ ketáámá naayón-ááíkóní aménáápákémmá yubíqtuweqtaa
kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéiye. keqtááyábámá
máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa
íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-
itaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kétikaipoana 24 maannáma taákaq
máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba
mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íráqôniq umátikaina-
yataaqtaba yenamáa íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba
íráqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. 25 amaqá aáwaqa meyánîq
í-márúkáq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma ítáaro. 26 paá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-
márábí wáimma uyátárai-nakonnae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá
tiráine. 27 miráuma íma itáíq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá ketê
aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá
amíyamma paá kénewaq netuq-áúyánámmá íma itaao. 28 miráimanibo
móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.”
téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye
íketune. ímibo 29 min-nákómá emmá timámî-waigoqtaba kemá maará
kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áúyánámmá
itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágurepoaq nôraq itaráq óq-nakoni
aúyánákóqtábá mirá kéuno? 30 kemá maará téq emmá yauwéqma timá-
amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánuqtukaq amaqá naanayábámá tennamá
mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá
íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ínna-
waigoma aúyánápí téna “minnáma táígoniq kéiye” tínaqa kemá íma
nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. 31 minnâ
keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma
kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. 32-33 mi-qtátáárîq
keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-
qtátáárîq íoro. Ítíráaeo-narabi Karíki-narabi Îtukaq itáíq-itaiq ína-narabi
íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá
kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maraíyábá maqmá
káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqôniq íma kéunamanibo
áqnáabaqa káqo-yuma íráqôniq kéumayikaune. miráunama netuq-
wáyúkámá yiwíráanata Îtukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba
kétikaitaq mirá kéune.

11 1 kemá Îtunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro.
2 kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama
kemá timuqá kémaraune. 3 maannáyaba taákeq umáe úyóro. Îtu
Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqtí tiqnómmá máitaq keráwáqá
keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Îtu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá
máiye. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Îtu
Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaaqa keráwáqtí
náápaakoni aménáápáq mááe.

4 ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq
nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení
aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá
kéiye. min-ááíkóní áaimma minnáe. waagómá Îtu Káríqtoni aménáápáq
kémaiye téna kétiraatiqtaae. 5 miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq
nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení
aqnómmá íma yawááq umáraimma wení aqnóqtábá agaemá kéiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

minnâ Ítíráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní
náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení
aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. 6 miráuma
aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóní
náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa
umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóíníkáá umá
karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq
íno. 7 Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá
Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máiye. aaragómá waagóní
tágama-yataakoni amammá máiye.
8 Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiye. ímibo Áánûqtuma
aaramá waagókáké tarôq uráiye. 9 ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá
áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa
íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon
amammá máiye. 10 miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá
minnâ aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq mái-awaamere.
ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaaráq aónanoe. 11 ááqibo
maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá
kéitana aaragómá waagóqtábá kéiye. 12 maamin-áímmá áraine. áqnáae-
kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa
waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama
máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.
13 minnáyaba keráwáqtí aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá
kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? 14 waagómá
ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? 15 miráimanibo
aaragóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyo?
maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minnâ
minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye. 16 móra-waigoma
kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-
amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama
áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.
17 íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minnâ yaímma-
aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma
írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. 18 áqnáabaqa kemmá
maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá
yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe.
túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma
árain-aine. 19 óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minnâ keráwáqá
yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-
kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe. 20-21 óq-aikaraq itáunama
keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta
yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo
ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye.
22 keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáiye. íyabiyo? keráwáqá
áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana
keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táígoniq
kéiye. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.
23 aqtó-kánááráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá
yímikaiqtaba wenamáárîq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá
áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-
wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Îtuma yammá matáiye.
24 áqnáabaqa wemá "tíkáiye" Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena
timá yímikaiye: "maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá
kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro." tena timá yímikaiye. 25 móraiq
umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá
yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq
máráaro." téna timá yímikaiye. 26 keráwáqá maami-támmá kéneq maami-
káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba
kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. 27 móra-
waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni
aúyabagaraq naaeyábágáráq wenaúyánápímmá téna "maaminnáma
pááqya-qtataare." téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéiye. 28 miráipoata
máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq
yemá yenamáárîq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaao. 29 móra-waigoma
kénenama wenaúyánápímmá Îtu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáínama
Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéiye. 30 miráuma
kénaawatapoata Îtu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta
yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taíganimma karímá kémayaawata
yaímma-yuma pukááe. 31 ketáámá aati-aatimá kenamáárîqtaa
arútaraanayabataa maqmá aónaananataama Áánûqtuma keqtáámá
yainéna tái-meyamma ítiminiqtaae. 32 taákaq máráaro. uyátárai-nakoma
keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú ínîqtaba mirá-iniye.
wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma
keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.
33 ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo
yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé
oro. 34 móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaaráq awé
ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi
áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.
kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-
timenune.

12 1 ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake
kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaaq kéune. 2 keráwáqá kéitaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi
óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama
yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá
yeqtôpaq 3 yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq
kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyo? ítáaro. móra-
waigoma téna "Îtuqtaba akááyáámmá tero" tínnama wemá Áánûqtuni
Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna "Îtuma uyátárai-
nare" tínnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa
kéiye.

4 móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-
akoqnaama kéyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímîmma
mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiye. 5 uyátárai-nakoqtaba waayúkama
kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráé.
6 miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima
kémayaimanibo máqte-kayukaraqa mimórá-Áánúqtúmá mirá kéiye.
7 móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Îtuni waayúkayaba
íráqôniq kéumayikena mirá kéiye. 8 yaímma-wayukaraqa Aokaq-Áágómá
Áánûqtuqtaba itaí-yátááqá kéyimena óq-wayukaraqa maa-márágóqtábá
itaí-yátááqá kéyimiye. 9 Aokaq-Áágómá anómma itáíq-itaiq umá
yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá
atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. 10 ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-
wayukaraq akoqnááma yímîtata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe.
yaímma-wayukaraqa akoqnááma yímîtata Áánûqtuni watáama waabá-
káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnááma yímîtata táí-aagoma
mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraqa akoqnááma
yímîtata yemá óqain-oqaipike watáama kanaaráq kéte. ánibo óq-
wayukaraqa akoqnááma yímîtata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaeraae.
11 maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágomá kéyimiye. Aokaq-
Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama
akoqnááma ámikaiye.

12 maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-
yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiye. Îtu Káríqtoni aúgaraq
ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minnâ wemá kímora-auma máitaqtaa
ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. 13 ánibo
ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá
mimórá-túráá aúkáunatae. Ítíráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq
mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta
meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta
meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá
matáunatae.

14 maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq
wáiye. 15 aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô?

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma
máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. 16 aárarakoma wetáama kannaráq
kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq
kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo
aárarakoma móra-aayapaq-auma wáiye. 17 ítáaro. máqten-augoma
aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá
itáníyô? ánibo máqten-augoma aáraranaatuqma wáinanama náaraq
umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? 18 Áánûqtuma móra-mora-
aayapaq-auyabama waínaraq wáikaae téna makáiye. 19 kímora-aayapaq
wáinanama minnâ íma mútûq-aumiye. 20 ímiye. taíganin-aayapaq
wáimanibo mimórá-áúmíye.

21 aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá
íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.”
téta íkéteye. 22 ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará
téqtaa ketáái túyánápímmá kétunatae: “aqnúníq in-áúkápáré.” téqtaa
kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá
kémayaiye. 23 yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq
kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. 24 yaímma
óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miráráá
umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-
aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna
tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.”
téqtaa túyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaqa
yaaguyabíyábá kákaiye. 25 miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma
yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. 26 móra-
aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéiye. móraiq
umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-
tugoma amuqá kémaraiye.

27 íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Îtu Káríqtoni aúyawaaqa máae.
móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. 28 móraiq umá Áánûqtuma
móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa
timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé.
mikákémmá yiráati-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáráré.
yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma
yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé.
yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipike watáama te-yúwé.
29 máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-
áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yiráati-wayukabiyo? máqtemma
anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. 30 máqtemma karí-
wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipike
watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo?
árainuramma ímiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá
kéyimiqtaba tikáinama minnâ íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá
anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minnâ arummá amí-
yátááré.

13 1 kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati
yáagaraq kétunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq
káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-
kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

2 Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba
akoqnááma tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-
yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama
minnâ kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq
itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama
tirummá íma yímênnama minnâ kemá paátataare. 3 áwáyoq-wayukaraq
ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma
yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata
kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama
tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé
uwíniye. 4 mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare
kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máiye.
kárún-aimma íma kétiye. wenamáárîq wenaúma íma múte kéyauwiye.
5 mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-
aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba
aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena
káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye.
6 min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq
kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá
kémaraiye. 7 náawabi áraimma arummá yímî-waigoma wemá aú-aiqa
kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá
kéyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéiye. min-
nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq íyábá yokaa kéena waayúkati
íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéiye. wemá íma aónaraimma íráqô-
qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéiye. 8 Áánûqtuni Aágoma
keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá
wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímîkaiqtaama
ánataginiye. óqain-oqaipike watáama tí-ákóqnáágáráq tímîkaiqtaama
ánataginiye. itaí-yátáákógáráq ánataginiye. 9 abo íbêqa ketáámá paá
yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkáráq
kéitaunataamanibo 10 anaaékaqa itaí-yátááqá mútûq keqtáábímmá
abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane
umáginiye. 11 kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti
watáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítáaniq umá túyánámmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti
yáaimma paábaq yukáune.
12 íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa
miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo
anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái
túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma
káonaune. miráimanibo mi-kánááráqá Îtu Káríqtoma keqtábá ítama
tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.
13 maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá
wániye. minnâ itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa
íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé.
miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkémmá mú mikákáá anó-qtataaqa
minnâ tirummá amí-yátááqtábá wáiye.

14 1 miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá
mayaíyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá
timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqa tí-
ákóqnááyábá tikáino. 2 abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake
óqain-oqaipi te-yúmá paá Áánûqtukaq kétewanaboana yeqtí yáagoma
keqtáámá íma tíwáqnaa kéiye. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma
kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye.
3 miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama timá
tágaa-yuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta
mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakî kéumayikaae.
4 min-nákómá náawabi óqaipike watáama timmá wemá paá wenamáárîq
wetábá mamá akoqnáá kéiye. miráimanibo min-nákómá náawabi
Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Îtuqtaba áíkuyo-
kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. 5 keráwáqá óqaipike watáama
tíyábá kétikaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama
waabá-káyúkáráq tíyábá kétikaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-
mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma
min-áímmá waeráínama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq
yíwáqnaa íniye.
6 ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipike watáama timá-
timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma
kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye. paá yaímma itaí-
yátááqá tiráátenawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqtí
táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye.
7 ítáaro. kaapáúmma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá
náaraq umáwaq kaapáúmma tínô? 8 móraiq umá ááyama-aimma
waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa
yokaa ínô? 9 keráwáqá óqaipikemmo watáamo temmá miráráá kéiye.
keqtáagoma áaimma íma wáiye. káqo-yuma keqtáagoni áaimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma kéitaawana min-áíkómá paá uwáá kéyokiye. 10 maa-márábímmá
taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo 11 kemá
min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama
tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá
téna mimórá-áímmá tíniye.
12 miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá
akoqnááma timíyábá ôriq umá kétikainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá
akoqnáá umáyikaiyaba tikaíno. 13 móra-waigoma keráwápíkémmá óq-
aipike watáama kétinaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq
nunamupí ítama aónaaro. 14 keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá
tennamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo
ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiye.
15 miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minnâ nunamummá ténááqa
ketí tirun-íyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awiqa ibí
múte yauyónááqa tirun-íyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô
onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. 16 abo keráwáqá tirun-
íyápógáráq waayúkama íma itáiyan-aipike kéteq Áánûqtun-awiqa múte
yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama
“miráuma waíno” tínô? 17 keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba
timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma
kéoe. 18 kemá Póroma kenamáárîq óqain-oqaipike watáama tenúna-
akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq
“tíkáiye” kétunnamanibo 19 Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaqa
yeráwáqá ítama tágáigaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq
awaaraq-wátáámá ketáabiqtaa wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000)
uyátá-maqma abarokáq íráqôniq kéiye. 20 ketíbâwaayuo, túyánápímmá
iyápóraa umá íma ítama máero tái-yataaqtabama miráuma iyápógoma
íma ítáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá
ítama máero. 21 ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábíkémmá kétiye:

> “kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoe.”

téna uyátárai-nakoma kétiye. téna yainánîqtaba kétiye.
22 óqain-oqaimma minnâ Îtukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba
Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-
káyúkátí yúbáq tenanatáámá Îtukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama
yíwáqnaa kéiye. 23 áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá
máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipike áíkuma
watáama kétiyanama maará-qtátááqá kanaaráq pááq íniye. itáíq-itaiq
íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá
téna “aíbôq-wayukae” tíniye. 24 miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni
watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétagena wení kúmiqtaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wenamáárîq wetábá maqmá aónaniye. 25 wení aúpáq-áúyánáqtábá
kétiyanama wemá kéitenama awáutena óípi yawááq-urena Áánûqtukaq
nunamummá tíniye. keráwáqtábámá ténа “áraimma Áánûqtuma yetê
máiye” tíniye.
26 ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá
mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyénabi náawabi
yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámîqtaba
tínnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá
waeráinama mi-máqté-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá
yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro.
miráráá oro.
27 keráwápíkémmá yaímma-yuma óqain-oqaipike watáama tínéqa
paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo
tínna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana
káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma timá tágaino. 28 miráinana
mórama min-áíkóní áaimmo kanaaráq waeránîn-naqa ímo máinama
óqain-oqaipikemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá
yúyánánóbáqá óqain-oqaipikemma Áánûqtukaq tero. 29 keráwápíkémmá
yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi
kaumo-wáígómá tíno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá ítáaro.
30 minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-
áíqtábá aúge-qtataaqa aráátínanama watáamo tínna-nakoma paátí
kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tíno.
31 abo máqtemma keráwáqá watáama tínô-kanaama waíno. mirámô
íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. 32 mi-
káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tíyábá
akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá íwáráaro. 33 abo
taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karaníbo wenáaimma
wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.
34 aaragóqtábámá ketááí áaikoma maará kéiye. ketáámá mórabi
áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítíráaeo-wayukati
ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. 35 yeqtí
naaúpaqa yiwaikókáq ítama aónaaro. ketááí áaimma kéwareta ketáámá
mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. 36 maannâ
taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake
íma iráiye. keráwáqá kenamáa Áánûqtuni watáama íma ítareqa
íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.
37 miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá
ógirainawabi mórama akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá
máenama maannáma áónáíno. kemá uyátárai-nakoni ámáan-aimma
kágayaune. 38 wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma
ítáaro.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni
watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-
oqaipike watáama tínéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo
máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. 40 missing?

15 1 ketíbâqawaayuo, min-áté-wátáámá Îtuqtaba keráwáqá timá
tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. 2 mi-kátáánápó keráwáqá
paá itáíq-itaiq kéiyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba
tíwáqnaa kéiye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqôniq íma
umátikaniye.

3 miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune.
maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá ténа "Îtu
Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye" kétitana wemá mirá-uraiye.

4 wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma
wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq pááq uráiye.
5 wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Îtuni iyápó-
annama wemmá aónaraae. 6 mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama
(500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá
taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukurááe.

7 anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma
timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. 8 kemá írêqa wemmá
aónatuweq páátákáá waéqma uráune. 9 máqtemma timáyíkarai-
kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá
Îtuqtaba mórabi áíkutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá
aónaraunaboaq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq
íráqô-naqune. 10 Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoaq
kemá timátíkarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenôpake tímikaimma
íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma
kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamáa kemá ímataupo.
ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. 11 anó-qtataaqa
Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáiye. máqtemma timáyíkarai-
kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kétunatae.
miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiye. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq
urááe.

12 ketáámá téqtaa "Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye" kétunatae.
miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta "máqte-
kayukama pukáapikemma íma itó kéoe" téta kéteo? 13 máqte-kayukama
pukáapikemma íma itó kéiyanama Áánûqtuma miráuma Îtu Káríqtomma
íma mamá itó-umakaraiye. 14 ánibo Îtu Káríqtoma pukáipike íma itó-
urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq
í-yátáákáráqá paátataare. 15 ketáámá téqtaa "Áánûqtuma Îtu Káríqtomma
pukáipike mamá itó-umakaraiye" téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-
kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Îtu Káríqtomma
pukáipike íma itó-umakaraiye. 16 máqte-kayukama pukáapike íma itó
kéiyanama Îtu Káríqtoma íma itó-uraiye. 17 abo íma itó-urainanama
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa
paá wáiye. 18 Îtu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq
uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. 19 ketáámá Îtu Káríqtoqtaba awé
kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama
keqtááyábá yirummá oro.
20 miráimanibo áraimma Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye.
máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike
itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáiye. 21 kímora-
naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá
képuyunataamanibo óq-naqa Îtu Káríqtoma wení akoqnáágoma
puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá
pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.
22 ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqtaa ketáámá
képuyunataamanibo Îtu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae.
23 ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-
kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Îtu Káríqtoma áqnáabaq
itó-uraiye. ánibo wení yauwéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama
yemá pukáapike itó-inoe. 24 Îtu Káríqtoma aamá tínana máqte-
kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe.
mi-kánááráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá pááq íniye. Îtu Káríqtoma
wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. 25 wemá wenamáa
anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma
wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. 26 írêq-namuro-
yataaqa minnâ puíyé. ánibo puí-yátááqá Îtuma yawítíyuwaniye.
27 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

> "Áánûqtuma máqte-qtataaqa Îtu Káríqton aítauq aménáápáqá
> makáiye."

téna kétiye. Áánûqtu wenamáa Îtu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá
íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Îtuni náápaakon
aménáápáqá paá kémaraiye. 28 máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-
naqa Áánûqtuma máqe-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Îtuni náápaakon
aménáápáqá wáinana áanikoma wenamáa aboámá Áánûqtuni náápaakon
aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú
mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.
29 timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama
nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? 30 owé. nôraq
itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaao?
31 ketíbâqawaayuo, Îtu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune.
minnáyaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. 32 ítáaro.
Ipítiani-marupaq kemá áwáábiq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq
mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama
ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa
tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa
omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.
33 óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê
táí-wayukama aanábóîq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-
aaimma mamá táíq ínoe. 34 miráinaq túyánámmá ítama káruteraq
kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoaq keráwáqá kétima-timune.
35 miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe:
“náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq
íníyô?” téta ítama aónanoe. 36 aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonae.
ítáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma
íma puínanama ánôqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonaae.
37 anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma
keráwáqá kéuboe. 38 mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoraíkáae
téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma
kéyimiye. 39 máqten-augoma íma mimóráíq kéiye. waayúkati yúma
wáitana wáiwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni
aúma wáiye. 40 yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá
óq-yuma wáiye. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana
maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiye. 41 aabaúgóní
tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní
óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiye.
42 móraiq umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma
waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéiye. yemá uqmáráawata
marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq
puíniye. 43 arááq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-
augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. arááq-auma marabí
máráamma akoqnááma íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama
kémayaiye. 44 min-áúmá marabí uqtamáráa-waigoma amakóráá
kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiye. maa-márábí wáin-augoma
amakóráa kéitana amanna kuyéna ááparíq kéiye. miráinana min-áúgómá
anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana
amanna íkuyena ááparíq íkéiye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq
umá wániye. 45 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá
kétiye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma
ámikaine. miráimanibo Îtu Káríqtoma irêq-wayukama aúwaraimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yímikaimma wemá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pááq uráiye.
46 min-áúwáráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiye. min-áúwáráímmá
aágoqtaba anaaékaqa iráiye. 47 áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo
káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráiye. 48 mi-káyúkámá maragónnámá
máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ánibo wemmá mararáké
Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama
máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. 49 íbêqa
ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo
anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá
mánunatae. 50 ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minnâ
amakógáráq naaegáráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye.
ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá mái-auwaraimma
íma kanaaráq mayánoe.

51 íbêqa kemá aúpáq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma
ketáái túgoma íma puínîmanibo ketáámá máqtemma mamá
waeránúnatae. 52 páátákáá aúrakoma aúnááqtakaa yiníq ínana kaqtó-
nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánááráqá werôqa yínaqtaa ketáámá
máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama
áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. 53 ketáái táaimma íbêqa
kenaaráq yawítíginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma
kanaaráq yawitíniye. 54 puí-áúwáráíkómá waéqma ípui-auwaraimma
aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá
ípuiniye. mi-kánááráqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-
aikoma abarokáq pááq íniye:

55 "wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.
miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní
akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye."
téna kétiye. 56 kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-
akoqnaama matokáiye. ánibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa
mamá abarokáq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiye. 57 ááqibo
miráipoaqtaa Áánûqtukaq "tíkáiye" kéteqtaa wenáwîqa múte yauyónátae.
ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáamá puí-
ákóqnáágóní aménáápáq íma máunatae.

58 miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama
íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúníq umátíkáaro. uyátárai-
nakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí
mayaírákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16 1 íbêqa móneqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá
tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Îtuqtaba mórabi áíkuma
máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupaíyábá yiráátunnata
kéyorupaae. keráwákáráq móraiq umá yorupaaro. 2 máqte-Totaagoni
áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

meyápíké yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne.
miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. 3 mikáké
yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba
aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí
náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma
yemmá Yérútáárebaq timáyíkáanata oro. 4 keráwáqá keqtábá íyaqa kemá
uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.
5 áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá
keráwáqtôpaq kuma timónanune. 6 kemá keráwáqtêma mibáqá yaugiq-
kánáábínáq mútûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá
keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq
ónaae tenna-márúpáq kóonune. 7 kemá yénúnnama keráwáqtê paá
pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa
kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma mánune.
8 Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-
kaayaqte-wayukagaraq tiyáká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá
Ipítiani-marukaq mánune. 9 ketí mayaíyábámá maakáqá taíganimma
Áánûqtun-aama itaíyábá kéyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq
ketí namuro-wáyúkáé.
10 Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma
ákareraq íráqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-
nakoni mayaímá kémayaiye. 11 máqtemma keráwáqá wemmá tikaq
akéraq amuq-yatáápí timákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-
kayukate yagaroqtamá yínîqtaba awé kéune. 12 ketáái tíbâqawaaraa-naqa
Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaae
téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa
íkákaiye tiráiye. miráipoana wemá kanaaráq wínénama wemá pááqya-
kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.
13 kanageq umáwaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu
kéyeraq ikatîqa íoro. 14 nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá
yiráátero.
15 ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq
wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa
yemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama
yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayaímmá mamá mirá-uraae. 16 ánibo
kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minnâ mirá-káyúkágáráq
yetê kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí
yáaimma wáráaro.
17 Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-
marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá
timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá
yemmá kéyimone timuqá makáune. 18 keráwáqtábá aati-aatimá mirá-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá
áráwáá umátíkaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte
yíkáaro.
19 Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma
mórabi áíkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae.
Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa
yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-
aimma kétimatikaae. 20 máqtemma Îtuqtaba tíbâqawaaraa-kayukama
keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona
kéeqa tíbâqawaaraa umá tótó oro.
21 íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. 22 móra-
waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno.
uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
23 ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Îtunnama máa-yubaq
kéyuwaune. miráuma waíno. 24 missing?
kemá Póroe.
Tóqtanima agatáiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Korítiani

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kétitana Tímoti agatáiye.

---

1 1 kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tíbâqawaaraa-
nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama
mórabi áíkuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma
Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq
kágayaune. kemá Îtu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnáyaba
Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.
2 ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí
iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. 3 ketibotáámá
Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma wenáwîkaraq
múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtáámá
kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. 4 ketáámá
tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaqtaaboaqtaa
ketáámá móraiq umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí
kéumayikaunatae.
5 ketáámá Îtuni tú-tiqa móraiq umá kémayaunataamanibo wegáráq
keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. 6 keráwáqá tíwáqnaa íyábámá
ketáámá tú-tiqa kéiye. móraiq umá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq
umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiye. miráipoana keráwáqá keqtáárá
éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáíq-itaiq umá máeraq awé umá
túma pukáinabaq kanaaráq máero. 7 miráuma ketáámá keráwáqtábá
íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtááráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.
8 ketáái tíbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútíqtábámá ketáái akoqnááma kanaaráq íureqtaaboaqtaa túyánápímmá "puyónúnatae" téqtaa tiráunatae. 9 owé. túyánápímmá téqtaa "íbêqa puyónúna-kanaae" téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá ítaraunatae. ketáámá kenamáárîq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. 10 Áánûqtuma keqtáámá puí-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtaae. ánibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. 11 keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáiyanama netuq-wáyúkágáráq "tíkáiye" wekáq anaaékaq tínoe.
12 ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnáyaba ketirunóbáqtáá íráqôniq kéiye. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaaé íma wakáunataamanibo paá itaí-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.
13 abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kétunaboaqtaa keráwáqá ítama kanaaráq táganoe. 14 yaímmama áqa ítama kétagaae. uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ánibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.
15 keráwáqá kétáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétikaiye. ánibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune. 16 kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúría-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.
17 kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma "owé" timátuwetamanibo yúyánápímmá "aaqáo" téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miráráá-náqá ímáune. 18 Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá "owé" téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. 19 Táératiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa "Îtu Káríqtoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Îtuma “owé” tin-
áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá
owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. 20 Áánûqtuni timá
akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama
mi-máqtéqtábá Îtu Káríqtoma “owé” kétiye. Îtukaqa yemá máqtemma
áraimma abarokáq pááq kéiye. miráitababoaqtaa Áánûqtukaq maará
téqtaa kétunatae: “miráuma waíno.” téqtaa Áánûqtun-awiqa múte
kéyauyunatae.

21 taákaq máráaro. Îtu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráqá
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá
Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena 22 wení awaaméqá keqtáábí makáimma
minnâ wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

23 Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno?
minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma
maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye.
minnâ árain-aine. 24 keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-
aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtaae. ímibo ketáámá
keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránômma
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2 1 miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma
kétikaitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. 2 keráwáqá kemmá
mamá timuqá matikánô-kayukaboaq kemá keráwáqá mamá tirummá
umátikaiyaba íkétikaiye.

3 keráwáqá kemmá timuqá matikaí-wáyúkábóaq miráitaq kemá
keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnáyaba
naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá
itáunnama kemá timuqá ímáráanaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe.
4 kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá
ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiye. keráwáqá
tirummá ma timíyábá íma kétikaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá
kétikaiye” téq kemá paá timá-timenaaq uráune.

5 keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmíq-nákómá kekáráq yaímma
keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káutikaiqtaae. 6 keráwáqá
kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo
taíganimma wemmá tái-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá
anón-agaema matáiye. 7 íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq
wemmá umá aíqtaaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq
yuwáiyanama wení agaeyábámá wemá puíníyô? 8 miráuma íbêqa kemá
inaa téq kétima-timune. minnâ ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

9 min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá
timónaraune. kemá itánáaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq
ínô? ánibo keráwáqá mirá-uraae. 10 miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Îtu
Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá ítáimma kemá wení kúmiqtabama
kétiwikaune. 11 abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama
káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.
12 kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárai-nakoma taígani-
kayukama mamá yiwíráitata Îtuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae.
13 miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoaq kemá netuq-túyánámmá
kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyo? kéteq yemmá maará
téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq
kóuraune.
14 Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. Îtu Káríqtokaq yagaroqtaráunanataa
Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama
ketáámá yáíkaaq kéunatae. ketáái tóyáuqnapoma Áánûqtu wetábámá
máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá
yaímma wéyáwé kéiye. 15 mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéowana
Áánûqtu yemmá yauwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma
átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi
aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá tái-kuyumma
i-qtátáákáá kéunatae. 16 itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma
aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-
kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máíyáíyábá
áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo 17 yaímma óq-wayukama
maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaíyábá kéyikaiye. mirákómmá
ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena
timátíkaraiqtaae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Îtu Káríqtoma
ketirunóbáqtáá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá
arupú-aaikaraq kétunatae.

3 1 ketáámá kenamáárîqtaa ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo?
keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí
íráqôn-aaiqtaba aúbama agamá yímîqme uréire oníqtáá íkeunatae.
2 keráwáqá kenamáárîq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama
kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-
wanaaraa uráunatataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. 3 keráwáqtí
táainapoma miráuma Îtu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá
ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-
matuq umá mái-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo
agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí
tirunóbáq agatáunatae.
4 Îtu Káríqtoqtababoaqtaa maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa
akoqnáá kéunatae. 5 nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamáárîqtaa
mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba
keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtaae. 6 wemá wenamáa akoqnááma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kétimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma
kétima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áíkómá naayóbáqá Mótetini
anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiye.
keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áíkómá puí-yátááqá mamé
kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtaae.
7 ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma
agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaraq mamé iráine. minnágoma
Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítíráaeo-wayukama yemá
Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména
putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae.
8 miráuma Aokaq-Áágóní mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma
tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. 9 ítáaro. anómma tágama-
yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá
Áánûqtun-aurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-
yataakaraq yíno. 10 aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara
kaitana naayón-ámáán-áíkóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. 11 min-
ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo
aúgen-okoma Îtu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.
12 Îtuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboaqtaa ááyama-aimma
tíyábámá íma ikatîqa kéunatae. 13 Mótetima wenóíqa tabaráábenapo
yawááq uráiye. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítíráaeo-wayukama
minnáma íma kanaaráq aónaraae. miráráámmá ketáámá íkéunatae.
14 Ítíráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. 15 íbêkaraqa
naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa
umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéiye. ámáan-aimma yorautíyamma Îtu
Káríqtoma wenamáa mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké
kanaaráq matuwániye. 16 miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-
nakon-aama ítáama mi-tábáráábémá matúwáitata yemá kanaaráq
árain-aimma kéitaae.
17 Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma
wenamáárîq ketirunóbáqtáá máiye. uyátárai-nakoni Aágoma
ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áípíké
paá kéumagiye. 18 ketáái tóípikemma tabaráábema kématuwainikaa
umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá
éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-
yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa
tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma
waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma
mimórámá mááye.

4 1 Áánûqtuni paru-yátáákómá íráqôniq kéumatikaitaqtaaboaqtaa
ketáámá maa-máyáímá wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae.
miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. 2 mi-qtátááqá íma arupú

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá
ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama
yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama íkéwaeraunataamibo
paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaíyábágáráqá
Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune.
3 min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óípi yawááq
uráinikaa umá yawááq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá
kéiye. miráuma yemá min-ókómá min-áípíké yimmá íma kanaaráq
aónanoe. 4 ánibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá
árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye.
miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma
íma kanaaráq aónanoe. Îtu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq
aónanoe. ánibo Îtu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóráé. 5 waabá-
káyúkátí yúrakaq Îtu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá íkétunatae.
abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Îtuqtabagaraq keráwáqtábágáráq
mayaímá kémayaunatae. 6 Áánûqtu tiráiye: "ókómá yuwaíyana
kumayuqnóbáqá tágaino." téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá
aúkáimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq
Îtu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.
7 miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Îtu Káríqtoma maami-túráqtáá
máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá
tarôq umáraanikaa kéiye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-
táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá
Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéiye.
8 ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtáámá
íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma
aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. 9 waayúkama
keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma
íma keqtáá tiyúkaiqtaae. 10 ímibo ketí túrake abugómá Îtuqtaba kétima-
timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Îtuqtaba kétima-yimiye.
11 máqte-tupaama Îtuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma
ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Îtuni mái-akoqnaama káonaae.
12 ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma
Îtunopake kanaaráq mayánoe. 13 owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma
agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq íyábámá
móraiq kéiye. maará kétiye:

"kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune."

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miráráá umá máunatae. itáíq-itaiq
kéeqtaaboaqtaa kétunatae. 14 ítáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-
naqa Îtu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Îtute
keqtáágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágáráq
keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. 15 ketáámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae.
máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-
kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.
16 miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama
uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma
akoqnáá kéiye. 17 áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá
pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-
yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba
yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-
yátááqtábámá íbêqa "pááqya-qtataare" kétunatae. 18 miráitaqtaa
waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma
kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye.
miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama
túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-
watuq umá wániye.

5 1 ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi
máunaikaa kéiye. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma
ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae.
min-áúgé-námmá waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq
umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-
matuq umá mánoe. 2 íbêq-kanaaraq maami-túráqtáá máeqtaama taáma
kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaíkáae téqtaa kétunatae. 3 ketáámá
Áánûqtuni márûpaqo úyônanataama ketáái tirun-íyápógómá óq-
tuwaratitaa mayánîmanibo 4 íbêqa maa-túráq máeqtaa ketáámá
Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kétikaitaqtaa anómma
taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-
íyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba
kétikaiqtaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin
íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba
ketáámá timuqá kémaraunatae. 5 miráuma Áánûqtuma keráwáqá
maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá
awaaméqá tímikaipoaqtaa mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá
kanaaráq itánúnatae.
6 miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá
káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq
ímáunatae. 7 ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá
Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá "áraine"
téqtaa kéitaunatae. 8 miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa
íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-
nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqôniq
umátikaniqtaae. 9 miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení
márûpaq mánunataama wekáq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Îtu Káríqtoni
yainaí-ábíqtátágóní aúbáq itó-onunatae. mi-kánááráqá ketáámá móra-
mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aaiqtaba maa-túráqá tarôq
únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama tái-aaiqtaba maa-túráqá
tarôq únnataama tái-meyamma mayánúnatae.
11 ítáaro. min-ákóqnáá-yáínáí-kánáámá yínîpoaqtaa ketáámá
waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá
káonaananataa Îtuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu
ketáaimma aónatukaiye. keráwákáráq ketáaimma keréwáqti tirukaké
kéitaae. 12 móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo
keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ánibo mi-
káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yauwéqma
timá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana
yeqtí yúrakaq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéitata
wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá
aónama arútáaro. 13 yaímma keráwápíkémmá téq ketáái táagoma
Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétemanibo ketáámá mirá téqtaa
keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.
14 ketáámá nôrawabi únnataama Îtu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá
mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kéunatae. Îtu Káríqtoma máqtemma
keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái tái-aaikoma mimórá
táoqa wemá képuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá
yenamáárîq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Îtuma mirá íma ígáae téna
kétiye. 15 ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna
kétiye. yeráwáqtábámá wemá púítana Áánûqtuma wemmá pukáipike
mamá itó-umakaraiye.
16 naayóbáqá ketáámá Îtu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-
márábí-káyúkáráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa
kéitaunataama wemá keqtáráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ánibo
ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati tái-aainabi íráqôn-
aaiqtabama ítiraunatae. ímibo 17 móra-waigoma Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq
kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye.
wení naayón-ááíkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma
kémayaiye.
18 naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-
uraakaqa Áánûqtuma maami-máqté-qtátááqá mirá-uraiye. minnâ wemá
waayúkama wekáq yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Îtu Káríqtomma
timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme
íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye.
19 waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma
Îtu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiye. náayuwabi
yemá maamin-áímmá ítáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma agayániye. ánibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna
Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae. 20 márûqtaba-maruqtabama kemmá
Îtu Káríqtoma timátíkaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma
Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Îtu Káríqton-awikaq téq máqtemma
kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma
yero.” téq kétima-yimune. 21 abo Îtu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana
Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma
ketáámá Îtu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá
kanaaráq mánunatae.

6 1-2 ketáámá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae:
“maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq
íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama
agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

> “íráqô-kanaaraqa keráwáqtí táama ítaraune. mi-kánááráq kemá
> keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiraíyábámá
> kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá kétiye. ítáaro.
ibêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiye. owé. íbêq-
yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiye.
3 miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama
mamá yáínáimma mirá-qtátáárîq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá
waayúkama ketáái mayaíyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma
kanaaráq tínoe. 4 abo ketáámá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá máeqtaa
ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae
téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákáráq
matáunatae. 5 yemá keqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq
tiwíqma tíkaraaqtaae. taígani-kayukama áíkuteta keqtáámá íyámma
umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá
íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. 6 miráimanibo
ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa
waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune.
Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itaí-
yátáákáráq akoqnáágaraq tímikaiqtaae. 7 ketáámá árain-aimma
tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráá uráitaqtaa namuro-
wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááíkaa uráunatae.
8 yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-
taoqa tái-aimma tirááe. yaímma-taoqa ketáái tíwîqa múte kéyauyeta
yaímma-taoqa timá tigaeráq tíkaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo
kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa
ketáái táayabama “makatí-áíné” téta tirááe. 9 waayúkama yemá tíwîqa
ítaretamanibo keqtááyábámá téta “yeqtí yíwîqa íma wáiye” téta tirááe.
yemá keqtááyábámá “képuyoe” téta tiráámanibo ketáámá maakáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wamá máunatae. yemá keqtáámá ayáá atíkaraqtaamanibo ketáámá
íma tíkamma pukáaqtaae. 10 ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo
mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. móneqtabama
ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-
yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaraunatae.
ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Îtu Káríqtokaqa ketáái
minnáe.
11 Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá
keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye. 12 ketáái
tíbâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma
yáqtokaunataamanibo keqtááyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá
yáqtokaae. 13 ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá
kétima-timunatae: "keráwáqtí tiyáámma keqtááyôpaq árúqtuweraq
ketáámá keráwáqtábá tirummá timúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtáámá
tirummá tíméro." téqtaa kétunatae.
14 íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minnâ itáíq-itaiq íma kéo-yutema
yagaroqtamá mayaímá mayaíyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-
qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaaráq yagaroqtamá
wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákáráqá mimóráíq
íma íyóye. 15 móraiq umá Îtuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-
yúyánákáq maraíyóyô? móra-waigoma Îtukaq arummá ámî-waigoma
náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? 16 ketáámá
matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae.
ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-
qtataakotetaa kenaaráq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo
Áánûqtuma wenamáárîq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tíráine:

"kemá yeqtí yirunóbáq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqtí
Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe."

téna kétena 17 káqon-aimma tiráine:

yeqtí aúkáapikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero.
yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma
ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.
18 kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa
auránoe."

téna Áánûqtuma tiráine.

7 1 ketí tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtááráq anómma
timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtaa ketáámá
ketáái túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónôpakemma
waeránátae. Áánûqtuma wetábá ikatîqtaa únna-naqa máimma weqtábá
aokarîq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.
2 móragaraq kétima-timunatae. keráwáqtí tiyáámma keqtááyôpaq
yaíkáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tiqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma
komarummá uráunatae. 3 mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq
mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq
kétimeq maamin-áímmá naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq
keráwákáráqá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq
áíkuma mánatae. 4 kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí
túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae.
keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.
5 Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae.
miráitana ketáái túgoma íma kanaaráq aagaráiye. máqten-aukapaq
ummaa-yátááqá wáqe-uraiye. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokáq
kéitana tirunóbátáámá ikatîqa í-yátááqá mirá-uraimanibo 6 Áánûqtu
kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-
yuma yíwáqnaa kéiye. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq
uráiye. 7 wemá íma paá yi-wáígómá mirá-uraibo wení watáagoma
keráwáqtábá ti-wáígómá kemmá umá tíqtaaiq uráiye. wemá keqtáá timá
tímîmma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq
keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmíq-
yátááqá abarokáq pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna
timá tímikaiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá
kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. 8 ketí aúbama mi-kúmíqtábá
naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruqtábá
uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minnâ íráqône. pááqya-
kanaama kemá min-áúbámá yuwaíyábámá tiruqtábá uráunamanibo
íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-
kanaaraqa wáqe-uráiye. 9 íbêqa kemá timuqá kémaraune. nôraq itaráq
timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá máráaqtababiyabo keráwáqá
waeréq aúgen-amma matáatababoaq kemá timuqá makáune. keráwáqtí
tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoaq keráwáqá tiruqtábá urááe.
miráuma ketáámá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá íma mamá táíq
uráunatae. 10 arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáígómá
waayúkama keqtáámá tirummá mamá kéwaeraiye. mirái-waigoma
Áánûqtuma keqtáámá kanaaráq tíwáqnaa íniye. minnáyabama ketáámá
timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá
umá tiruqtábátáá onnamá minnágoma keqtáámá tíkamma puínîqtaae.
11 keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma
umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq
iqtábámá túyánámmá ítáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe.
keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánáaq
kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tíyamma umá yíkaraae.
keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-
yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

minnágoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-
yátááqá íkewaiye.
12 min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá
kutái-waigoqtaba agataúpo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá kéráwáqá
kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma ítáamma keráwáqá keqtáá
tirummá tímikaaqtaae. 13 minnáyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.
Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqtaa
ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá
wemá kaayaq-áúyánámmá íkéitaiye. 14 taígani-taoqa keráwáqtí
tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma
keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma
maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráiye. 15 ánibo Tááítatima
wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá
kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte
ákaraae téna kétiye. 16 keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá
ôriq umá kémaraune.

8 1 ketáái tíbâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení
waayúkama maakáq Maateróniabaq áíkuyo-yuraq miráiqtaba
timá-timenaqtaa kéunatae. 2 mi-káyúkámá yemá anómma makatí-
yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganimma matááe. miráimanibo yemá
Îtuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa
máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata
ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-
yubaq yúwáawana uráiye. 3 yeqtí oótapikemma taíbaq kéyime. mirá
kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtórárîq o-qtátáákáráq
kéyime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq
umá kéyime. 4 áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq
áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtááráq inaa téta ítama aónaraae.
5-6 ááqibo yemá taíbaqo yímêmma ketáámá íma yimónaraunatae.
áqnáabaqa yemá yenamáárîq yetábá uyátárai-nakomma ámîqtuweta
mikákémmá yenamáárîq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá
keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama
keráwápíkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba
Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áíkaiye. íbêqa maamin-
áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá
mamá ánataikaae téqtaa timá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí
amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá
keráwáqtí tirukaráq kéyime téna yiráátiniye. 7 keráwáqtí íráqôn-
aimma anóne. ánibo Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma
kétewana keráwáqtí itaí-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá
tímêqtababoaq arútái-qtataariq ínéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa
keráwáqtí paru-yátáápíké uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétunatae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 minnáyaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma
Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa
miráuma kéyimewaq kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma
kétimonaune. 9 Îtu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímîmma káonaae.
wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqôniq
umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkáiye.
10 írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Îtukaq itáíq-itaiq
o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínéq túyánámmá
ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiye.
miráitaq íbêqa maará kétune. 11 nóinawabi áaimma átáreq mamá
ánataraaqtabama taákaq máráaro. minnâ íráqô-qtataare. miráinaq nôraq
umáwaq kanaaráq keráwáqá yimínô? mútûq yímero. 12 waayúkama
náaraq umáwabi mútûq yímêmma minnâ íráqône. ketáámá nôraq
umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-
yataaqtabataama minnâ "yímero" téna íketiye.
13 maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq
Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kétune. 14 ímiye.
máqte-kayukama náaraq umáwabi mútûq yimínêtama yímero maa-
kánááráqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo
Áánûqtuni waayúkama Maaterónіabaq máa-yuma yemá yenamáárîq
aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa
keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe.
miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. 15 Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

"min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama
áábátákárîq íkéitana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá
áíkui-waigoma umaatamá kémaiyaiye.

téna mirá kétiye. 16 Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá
timí-náqá aúrákaraiye. minnáyaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune.
17 ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae
téqtaa kétunanataa wemá ôriq umá kákaiye.
18 ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tíbâqawaaraa-naqa
timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-
káyúkáráq kétitataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá
wenóíkaq káonaae. 19 Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá
ketáátê wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-
wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá
yorupaíyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-
wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínéta
aónéta Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.
20 kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta
"maami-táíbáq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae" téta

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kanaaráq ítinoe. 21-22 Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq
arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyáq-nákátê
yagaroqtamá wínîmma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae.
taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá
yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá
kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.
23 Tááítatima ketíbárawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaímá
yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá tíbâqawaaraa-
nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata
kéoye. min-nákámá miráuma Îtu Káríqtoni tágama-yataakoni
amammóye. 24 yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô
íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnnataama minnâ
"áraine" téta tínoe.

9 1 Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá
keráwáqtábá íkétune. 2 keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá
kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé
uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: "ketáái tíbâqawaayuma
Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa
yíwáqnaa ínéta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe." téq timá
yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráatababoana yemá
mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. 3 íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá
timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa
"árainabiyo?" téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa
umá mánoe téq timá yímikaune. 4 miráinata anaaékaqa Maateróniabake-
kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa
íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá
túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa
ímo uráiyanama keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma
anómma wániye. 5 miráuma maami tíbâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa
keráwáqtôpaq íyamma minnâ íráqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá
akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe.
miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa
uráiyanama Yérútáárebaq máa-yuma yemá "keqtáá timínéq kéoe" téta
itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe.
6 taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópí pááqyan-anayumma
uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánîmanibo náawabi taíbaq-
anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. 7 miráinaq
keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-
waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá
márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. 8 keráwáqá nói-qtababi
íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. Áánûqtuma keráwáqá
nói-qtataaqtababi o-wáígómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. 9 Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáábi mirá téna kétiye:
"wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-
yátáákómá watúq-watuq kéiye."
téna Áánûqtuqtaba kétiye.
10 waéqma itaí-áímmá ítáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu
wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa
aáwaqa mamá kénaiye. miráráá umá Áánûqtuma keráwákáráq timínaq
keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-
yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe. 11 Áánûqtuma keráwáqá
umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yímîqma kanaaráq
ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá
Áánûqtukaq "tíkáiye" téta kerawáqtí amí-yátááqá yemmá yímênatataama
tínoe. 12 káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqtí amí-yátááqnápó
Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana
keráwáqtí amí-yátááqtábámá yeqtí yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé
íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq "tíkáiye" téta
tínoe. 13 miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemmá yirááténama
minnâ Îtukaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá
yemmá kéyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa "tíkáiye" tínoe.
keráwáqtábá yemá téta "átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe" téta tínoe.
ánibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-
awiqa múte yauwínoe. 14 anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma
keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yínéta kéoe.
yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtábá nunamummá tínoe.
15 Áánûqtuni anómma timí-yátááqtábámá wekáq "tíkáiye" ténátae.

10

1 kemá Póroma íbêqa Îtu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq
kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-
timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétima-timune
téta yaímma-yuma kéte. 2 kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtôpaq
onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama
íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ánibo
yaímma keráwápíkémmá téta keqtááyábámá "maa-márábín-ááímmá
kéwaraae" tiráámma min-áímmá íma áraine. 3 ketáámá maa-márábíqtáá
máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-
márábí-káyúkámá ááiqa kéowaqtaama ketáámá ááiqa íkéunataae. 4 ketáái
iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráiye. táígo-qtataakoni
tí-kúrúmá yawitínîqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéiye.
ketáámá unítîq-aikaraq 5 yúma mamé uí-áíkáráq kéyawarapaunatae.
máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi aúyáráimma ketáámá
kéyawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatâmma yáqtoqmataa mamá Îtu
Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. 6 yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta “ketáámá Îtu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kétetamanibo wemá
tiníq íma o-yúmá ketáámá yemmá tái-meyamma yiménáqtáa yokaa
kéunatae.
7 Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nói-qtataarabi abarokáq
uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Îtu
Káríqtonnamune” tínna-waigoma maannáyaba aákaq maraíno. ketáágáráqá
Îtu Káríqtonnamunatae. 8 kemmá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba
túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq máráaro. kemá
keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatimá
kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ánibo
ketááyabama tigaemá íkeune. 9-10 min-nákómá téna “Póroma wení aúba-
wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéiye” tínnama minnâ
íma árain-aimma kétiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta
“wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá
paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéiye” téta
keqtábá kéte. 11 mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero:
“Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq
máeta aúbabi agatáánîq íniye.” téraq timá yímero.
12 mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta
uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamáárîq yeqtí
ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. 13 ketáámá túma
mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá
Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamáárîq maqmá káonaunanataa
keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá
tímikaiqtaae. 14 aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-
waigoni ámûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtôpaq
uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá uráunatae.
15 miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápí mayaímá máyáaqtabama
ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq
umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ánibo
Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanama keráwáqá tíwáqnaa
umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kétikaiqtaae.
16 keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Îtuqtaba uyátá-maqma
népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa
waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama
ketáámá íketikaiqtaae. ánibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá
túma mamé uí-áímmá ítenunatae. 17 náawabi aúma mamé uí-áímmá
tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. 18 abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí
yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá
náayuwabi uyátárai-nakon-awiqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11 1 ánibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama ítáaro. yaímma
óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aine” tínoe. 2 minnáe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma timákáinikaa umá Áánûqtuma
keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétikaitaq kemá kárún-
aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Îtu Káríqtomma wenamáa wenná
máiyaba kétikaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqtaréna
awaikókáq áqnáabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Îtu Káríqtomma
aménáá kéune. 3 naayóbáqá iraakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó
wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma
keráwáqtí túyánámmá Îtu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa
kégaiye. 4 min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá
ketáámá Îtu Káríqtoqtaba timá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma
kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa
kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma
keráwáqtí taákoma agaro kéiye. 5 mi-káyúkámá téta "Áánûqtuma keqtáá
timátíkaraiqtaae" téta kétemanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq
wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune. 6 kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq
íma kétunamanibo itaí-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá
máqtemma minnáyaba ítama kétagaae. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-
tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.
7 kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétima-timeqa móneqtaba
keráwáqá íma ítama aónaraapoaq minnáyaba keráwáqá pááqya-tiwiqa
kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte
mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanáq kutáuno? 8 Áánûqtuni
waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áíkuyo-yuma keráwáqtôpaq
kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. 9 kemá
keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama
keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tíbâqawaaraa-
kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma
mayaímá timéq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma
mamá káratikaune. 10 mútûq árain-aaikomma kemá Îtu Káríqtonopake
matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba
túma mamé uí-áíkón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe.
11 nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá
tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá
tirummá kétimune. 12 miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma móneqa
íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi
waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq
mirá tínoe. minnâ "ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê móraiq kéiye"
téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. 13 yemá kaaqaari-
tímáyíkáráí-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Îtu Káríqtoni
timáyíkarai-kayukaraa kéoe. 14 minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro.
Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-
nakaa kanaaráq aurániye. 15 miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

waayúkati yúrakaqa timáyíkaraa-kayukaraa kanaaráq aurânoe. abo íma
iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma tái-meyamma mayánoe.
16 naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama
téta ketáayabama neginaagí-aine tiráámanibo keráwáqtí túyánápímmá
mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama ítáaro. íbêqa túma mamé
uí-áímmá pááqyamma tenúne. 17 maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni
náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq
keráwáqtí aúkáapikemma mi-négínáágí-nákómá wetábá taíbaq-aimma
ôriq umá kétiye miráráá umá kemá tenúne. 18 óq-wayukama mi-qtátááqá
mayáiyatababi mi-qtátáárîqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa
kegáráq ketúma mamé uyónúne. 19 keráwáqá neginaagí-wayukati yáama
kanaaráq kéitaapoaq ketáagaraq ítáaro. 20 káqo-nakoma keráwáqtábá
wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae.
aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá kéyabitiye.
wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí
tóíqa yuraapániye. 21 kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq
kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí
yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakoraa
umá túma maméq uyónúne. 22 mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma
maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá
Ítíráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítíráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-
wayukabiyo? kegáráq Áabaraan-annabike-naqune. 23 yemá Îtu Káríqtoni
kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáíyábámá uyátá-maqma íráqôniq kéune.
ítáaro. taígani-taoqa minnáyaba ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-
taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebûqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae.
miráuraamma taígani-tupaaboaq kemá kanaaráq minnáyabama íma
yorautónúne. taígani-taoqa tebûqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune.
maaminnáyaba túma mamé uí-áíkómá neginaagí kéimanibo 24 káqo-
kaqo-kanaaraqa Ítíráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo
taíganimma (39) túma yurákáae. 25-26 káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-
yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae.
kaumobáq únópí-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón
ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama
mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune.
yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí
waayúkama Ítíráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-
wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáápaqa waayúkama
íma máa-marabakaraq únópítábágáráq ikatíq kéunata kaaqaari-
tíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae.
27 kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá
túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-
tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. 28 máqte-tupaama ókon-oko-
kayukama Îtuqtaba áíkuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune.
29 yeráwápíké yaímma-yuma aqnúnîq kéowaqa yeráwáqtábábóaq
kegáráq aqnúnîq kéune. ánibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-
yataapi mamá kéyikaawanama minnáyabama kemmá tíyamma kéiye.
30-33 Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima
wení kawáá-wáyúkámá timáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá
yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi
tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni
aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá
tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma
uyátárai-naqa Îtu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá
kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12 1 ketí náápaaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo
paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágáráq
uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágáráq tenúne. 2 kímora-naqa
Îtun anaaé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú
mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiye. min-nákómá wenaúraraq
utáí paá arun-íyápóáq utáiyo? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu
wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake
kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. 3 ókaraq kétune. wemá
wanaúgaraq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráraniyo? kemá íma
kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma
wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiye. 4 mibáqá
ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewánîq uráiye. maami-
qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero.
5 miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamáárîq
ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq
únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne.
6 kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma
ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-
áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama
mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aaikoqtabama íma
uyátá-maqma máunaboaq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá
túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama
“wení árain-aaikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiye” téta
tínomanibo min-áímmá íma áraine.

7 kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé
uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-
yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakoraa kéiye. miráuma
mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebûqa tíminikaa kéiye. kemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá aménáápáq tíkáitaq máunaboaq ketí túma kanaaráq íma mamé
uyónúne. 8 kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaíkáae
téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo 9 wemá maará téna kemmá
yauwéqma timá tímikaiye: “wenamáa ketí íráqô-qtataakoqtaba emá
kéone. miráitaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá
íráqôniq umákaitana akoqnáá pááq kéiye.” téna yauwéqma timá
tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnayabama túma mamé uí-áímmá
kétenana Îtu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútûma ánáakutikaniye.
10 Îtu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá
yikárárán-áímmá kémayeq tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-
yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq
áwáábiq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá
Îtu Káríqtotababoaq itó-uma akoqnáá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq
yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únnama mikákémmá
mi-kánááráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.
11 kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma
mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama
umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáárí-tímáyíkárái-
káyúkátí yiménáápáqá íma máune. 12 keráwáqá kétimonaawaq kemá
máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma timáyíkarai-kayukati yáaimma
keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-
yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí
namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá
miráuqte kéuyunaq aónaraae. 13 káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni
waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú
mikákáá pááqyan-iraq umátíkarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma
ítama tímonaraunapoaq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyo? kemá
kerawáqá íráqôniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa
paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?
14 íbêqa kemá kaumobárîq umá keráwáqá ko timónanaaq yokaa kéune.
ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa ínôqtabama
íma ítama aónanune. keráwáqtí móneqtabama kemmá íma kétikaiye.
ímiye. Îtukaq itáíq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétikaiye. ítáaro.
ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa
íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero”
téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. 15 keráwáqá
tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá
timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémaraune. kemá miráuma
keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá
paá pááqyamma kanaaráq timínô?
16 yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtáá yama
kétimonenama meyámmá íma matáiye. ááqibo wemá aúyánákáráq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe. 17 keráwáqá
kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí
aúbagaraq keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá
makáqma tiwíkaao? ímiye. 18 kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae
téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa tíbâqawaaraa-naqa timákaunana wetê
yagaroqtamá uráiye. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa
wetábáwáq matáiyo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókáq-Áágóní anaaé
kéwarauyana kerátáí táaikoma mimóráíq kéiye.

19 keráwáqá túyánámmá ítáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-
aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Îtu Káríqtoma
“tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ánibo kerátámá
Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátáí tíkáin-aanabo, kerátámá
máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa íyábá mirá kéuye. 20 kemá
mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí tááikoma kemmá tíkáiniraq umá
máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá ítáan-
iraq umáwaq máeraq ónúnô? minnáyaba kemá netuq-túyánámmá
kéitaune. keráwáqtí aúkáapimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq tíyámma
í-yátáákáráq aúyababa í-ááíkáráq tikarárán-áíkáráq káqowa-kaqowamma
timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq
ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwîqa múte kéyauyeta máqtemma
mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? 21 keráwáqtôpaq onnamá
Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúnô? keráwáqtábá
kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápíkémmá náayuwabi
kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-
yataapikemma íma waékáiyaqa kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13 1 íbêqa kaumobárîq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune.
Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma
káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmá mikáq
máiya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. 2 keráwáqtôpaqa kaayapárîq
umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tíkaraunama móragaraq
keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minnâ kemá
keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-
yátááqá íma yiménúne. 3 Îtu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma
tínaraq itánáae téraq kéteo? Îtuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo
keráwápímmá akoqnáá-nare. 4 owé. miráimanibo wemmá kaapaq-
yátáq aráápparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni
akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máiye. ketáámá Îtuma aqnúnîq
uráiniq umá móraiq umá aqnúnîq kéunataamanibo keráwáqtábámá
Áánûqtuni akoqnáárake wetê yagaroqtamá mánunatae.

5 miráuma kenamáárîq maqmá aónaaro. maaminnáyataba abáá umá
aónaaro. minnâ itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Îtu
Káríqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máiye téraq kéitaao? weqtábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae. 6 miráimanibo
ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnáyaba keráwáqá itaíkáae téq
kétune. 7 keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq
nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá
arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnáyaba
keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye.
keráwáqá arutaígáae téqtaa minnáyaba ketáámá nunamummá kétunatae.
8 ketáámá kenamáárîq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae.
ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. 9 keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama
minnáyabama ketáámá timuqá kémaraunataamanibo ketáámá aqnúnîq
únnayabagaraqtaa timuqá kémaraunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá
mútûq mamá íráqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae.
10 minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune.
miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma
kemá keráwáqá tái-meyamma timígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá
mamá akoqnáá íyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-
náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímikaiye.

11 ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatanune. keráwáqá
mútûq íráqôniq umá auraíyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéiteraq
mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ánibo
Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena
keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

12 ye-wátánónáárá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-
kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro.
Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá
“miráo-maarao” téta kétimatikaae.

13 uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni
akaí-yátáákógáráq Aokaq-Áágóní aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê
yagaroqtamá waíno. 14 missing?

kemá Póroma
Tímotigarare.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Karétiani

Îtun anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq Karétia-marabaq mórabi áíkuyo-yubaq Póroma agatáiye.

---

1 1 kemá Póroma Îtuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá
íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike
itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráqá tááyaraiye.
2 ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá
Karétiani-marabaq áíkuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma
kéyuwaunatae. 3 ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu
Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá
tímêtaao. 4 Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena
wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyánîq uráiye.
wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aaipike keqtáá mamá paábaq
tiyuwánénataa mirá-uraiye. 5 miráínataa ketáámá Áánûqtun-awiqa aati-
aatimá múte yauyónátae. miráuma waíno.

6 keráwáqô, miráonaaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Îtu Káríqtoni
íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá
páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. 7 miráimanibo
káqon-ate-wataama óqa íma wáiye. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí
túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq
nááeq kéoe. 8 miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama timá
tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tínna átê-
wataagoma minnágogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma
íma móraiq ínnama minnâ kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá
áíta-marupaq puíno. 9 naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá
íbêqa kétunatae. ánibo móra-nakoma átê-wataama timá-timina-waigoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno.
10 maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye.
Áánûqtuma kákaiqtapoaq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtábá
yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu
Káríqtoni mayaí-náqá íma mánune.
11 máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune.
maamin-áté-wátáámá keráwáqá naayóbáq timá-tímikaunama móra-
nakoma íma mamá pááq uráiye. 12 min-áímmá móra-nakopike
íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu
Káríqtoma wenamáárîq kemmá tiráátiraiye. 13 naayóbáqá kemá nôrabi
uráunna-aaimma minnâ keráwáqá ítaraane. kemá Ítíráaeo-wayukati
monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Îtukaq
yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta
áíkuyo-kayukama mamá táíq umáyíkaraune. 14 ketimatoq áa-yuti
aúkáapimma kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítíráaeo-wayukati
yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámááq
akoqnáá kéune.
15 miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-
kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatikaraine. wení íráqô-qtataapi
wení mayaímá mayaíyábá tiwíkaiye. 16 wemá wenáanikoma
kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítíráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-
wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá
tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. 17 kemmá uyátéta
áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye.
kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ánibo anaaékaqa Tamáátikatibaq
uráunamiye. 18 anaaékaqa kaumo-kárítímáátímá yáwitaq Pítaate
watáama ténááq Yérútáárebaq utáunamiye. ánibo wetê tiyááka umá
móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. 19 timáyíkarai-kayukama
kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamáa
aónaraune. 20 min-áímmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma
káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. 21 anaaékaqa
Tíria-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye.
22 miráimanibo Yúríabaqa Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóíkaqa
ítimonaraae. 23 yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-
nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq
í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-
yimiye.” téta kéitaae. 24 minnâyaba yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

2 1 kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq
anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane.
kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. 2 Áánûqtuma
kemmá tiráátitapoaq uráunae. maamin-áté-wátáámá Yéqtaaeo-
wayukama tiráunama minnâ kemá Yérútáárebaq anó-kayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuqtaba áíkuyikareq yemmá kéyiraatune. kemá maará téq túyánámmá
kéitaune: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô
matáunagaraqa kanaaráré tínô?” téq ítama káonaune. 3 Tááítati ketê
mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta
móra-yuyanakaq íma makááe. 4 ítáaro. yaímma-wayukama ketáái
tíbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáárí-
wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái
táaimma naayón-ááípíké keqtáá paábaq mamá kétiyuwetataa Îtu
Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítíráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá
keqtáá mamá yagaroqtánáae téta irááe. 5 ketáámá yemmá yíkáiniq
íkéunatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá
kéyaqtoraunatae. 6 ánibo mórama anón-iwiqa wáiye tíya-kayukama
ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-
iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama minnáyaba paátataare kétune.
Áánûqtuma waayúkagoni áwîqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. áraimma
ímiye. 7 Áánûqtuma Pítaamma Ítíráaeo-wayukabaq timákarainiq éna
móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó
tiyo” téna timátíkaraiye. 8 owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítíráeo-wayukabi
mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma
akoqnáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá
timátíkaraiye. 9 Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq
yemá kemmá Áánûqtuma aokarîq umá mayaímá tímímma aónaraae.
miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae.
miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minnâ
yemá Ítíráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtaa ketáámá
Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae. 10 kímora-yataaqa
keqtáámô ítáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba
túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá
kétikaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

11 Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéiye téq
wemmá timá ámikaune. 12 naayóbáqá Yêmitima timáyíkái-kayukama
íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráiye.
miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye.
miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiye. minnâ yúma
íkárataa-kayukagaraq yúma kárátaa-kayukama íma yagaroqtamá
kémaae. 13 tébakaq Ítíráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana
Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkáráá
umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. 14 kemá yemmá
yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúrakaq
Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráaeo-nakomanibo
Yéqtaaeo-nakoraa uráane. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama
mamá Ítíráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. 15 áraine.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketáámá Ítíráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-
wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. 16 miráitaqtaa
ketáá káonaunatae. Ítíráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáráaqtaba
móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá
Îtukaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko
umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáráaqtaba Áánûqtun-aurakaq
kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Îtuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtaa
Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. 17 miráimanibo ketáámá
Îtu Káríqtokaq tirummá kámunaboaqtaa minnárake Áánûqtuma
"kateko-wáyúkáé" tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-
anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá
aónaraunatae. Îtu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq
uráíyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? áraimma ímiye. 18 ítáaro.
keqnáámmá yauwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye.
kemá min-ámáán-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma
mánune. min-ámmá íarutain-ane. 19 Môtetini ámáan-aikoma kemmá
aúwaraimma íma tímikaitapoaq yawítítukaune. mútûq-amaan-aimma
kemá íma kanaaráq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini
ámáan-aikoma téna "puínóne" kétiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá
tíkamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétimitaae. ketí aúpáq-
áímmá ítáaro. minnâ 20 kaapaq-yátáqá Îtuma ketí kúmiq-yataaqtaba
pukáipoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma
ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo
Îtu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máiye. min-náqá Póroe te-náqá íma máiye.
ketí túwaraimma minnáe. Îtu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye.
ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáíq-itaiq umá paá
kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo
keqtábá pukuráiye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma
pukuráiye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáiye. keqtábá kákaitana
keqtábá pukuráiye. 21 Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune.
ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaaráq Îtu
Káríqtoma pukáimma minnâ paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3 1 neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Îtu Káríqtoma pukáitaq
keráwáqtí túrakaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá
aíbôqnaaboqa káutikaiyo? 2 kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá
tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? ámáan-aimma
wáráaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Îtu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq
okákénáq matááo? owé. 3 nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq
Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-
aikaraq puí-yátáákáráq íyaq yauwéqma mirá íno? 4 naayóbáqá keráwápí
ummaa-yátááqá pááq uráimma minnâ keráwáqá paá min-úmmáámá
matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matááe. 5 nôraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá
tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyo?
keráwáqá ámáan-aikoni mayaímá máyáaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení
átê-wataama itéq anaaé wáráaqtabae téna mirá-uraiye.
6 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye:
"Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq
kateko umá máqe-uraine." téna tiráine. 7 miráínaq keráwáqá aónainoe.
yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá
étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. 8 naayóbáqá Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-
itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma
téna "kateko-wáyúkáé" tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma
Áabaraamma timá ámikaine: "epíkémmá máqte-marabaq-wayukama
íráqôniq umáyikanune." téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine.
9 Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá
íráqôniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá
Áánûqtuma íráqôniq umáyikaniye. 10 máqtemma ámáan-aikoni
aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta "minnárake Áánûqtun-
aurakaqa kateko umá mánunatae" tétama min-ámáán-áíkómá yemmá
yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye:
"máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma
mútûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye" téna agamatá-
kánnáágó kétiye. 11 ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma
mútûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-
aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: "min-nákómá wení itáíq-
itaiq í-yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá
mániye." téna agamatá-kánnáábí kétiye. 12 ámáan-aimma Îtukaq itáíq-
itaiq í-yátááqtábámá íma wáiye. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma
íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará
kétiye: "móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá
kanaaráq aúwaraimma mayániye." téna agamatá-kánnáágó kétiye.
13 ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa
Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá
íma yawááq-umatikena wemá Îtu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-
umakaraiye. miráitana Îtu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa
kaapaq-yátáq aúkáiye. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará
kétiye: "móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare." téna
kétiye. 14 miráitana Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá
miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba
timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana
Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiye. minnáyaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá káonaae. abo Îtu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráámma
keráwáqtôpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráiye.
15 ítáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá
yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá
mi-kátáábíké íma yaímma mayaíno. 16 Áánûqtuma Áabaraate aamá
timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa
íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiye. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa
Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe
ítiraine. wemá netuq-nóíyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-
iyapoyaba téna maará tiráine: "ení iyápóe" tiráine. min-íyápómá Îtu
Káríqtoe. 17 ketáagon áaimma maará-uraiye. mi-kánááráqá Áánûqtuma
Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma
íma wáqe-uraine. mi-kánááráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá)
kóuraiye. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiye. mi-kánáámá
pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma
íma waékáiye. 18 ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtáámá
kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma
naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áínápó íma
kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtáámá paá Áánûqtuma Áabaraate
aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.
19 abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyo? wemá maará-uraiye.
kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uraiye. Îtu
Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma
naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Îtu Káríqtoe. Áánûqtuni
kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-márábí iráiye.
Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-
áíkómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiye. 20 miráimanibo
Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo
mi-kátáámá íma wáqe-uraiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma
wenóíkaraq káonena timá ámikaiye. 21 miráitana ámáan-aikogaraq
Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroîq
kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámáan-aikoma íma
kanaaráq káyutikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. 22 ámáan-
aikoma keqtáámá kékén-áímmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma
máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá
minnáyaba kétiye. miráipoaqtaa ketáámá paá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq
kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá
umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.
23 naayóbáqá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa
ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ánibo ketáámá ánnábí máqetaa
mi-kánáárákémmá áaimma átáma Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae.
24 owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tiráati-nakaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umáe kéwitana mi-kánááráqá Îtu Káríqtoma iráiye. mi-wágóní anaaékaqa
Îtukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká
máunatae. 25 íbêqo Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-
aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiye.
26 abo itáíq-itaiq í-yátááqnápó Îtu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá
Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe. 27 Îtukaq mórabi yagaroqtamá
nommá peraí-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. 28 miráipoana
mi-máqté-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítíráaeo-wayukagaraq
Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq
paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Îtu
Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráíq umá mááe. 29 Îtu Káríqtoni
waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama
maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma
mayánoe.

4 1 kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqe-urai-
kanaaraqa wemá miráuma mayaí-nákóráá umá máqe-uraiye.
miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáé. 2 wemá paá kawáá-
wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá
timákaraina-kanaaraq wíno. 3 ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa
umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áíkóní
aménáápáq máqe-uraunatae. 4 kanaagómá umágitanama Áánûqtuma
wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítíráaeo-wayukati
ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye. 5 mi-káyúkámá min-ámáán-
áíkóní aménáápáké ayúqyikanena kukáiye. miráuraipoaqtaa ketáámá
kanaaráq Áánûqtun-araaqa mánunatae. 6 íbêqa wení iyápó-annama
mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana
ketáái tíyaqnobaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketiboó” téna
tirupiké kétiye. 7 miráitaq keráwáqá ókaraq mayaí-wáyúkáráá umá íma
mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ánibo keráwáqá Áánûqtuma
tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení
máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-
qtataaqa timíniye. 8 áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma
ítarepoaq maníkóní aménáápaq máqe-uraamanibo 9 íbêqa keráwáqá
Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma
kéitaiye. nôraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétikaiyo?
min-ámáán-áíkómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-
mayairaa mayánéraq kéoo? 10 keráwáqá nôraq itaráq aokaq-yúpáámá
aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áíkóqtábámá
omáqá kémayaao? 11 keráwáqá kemmá ummaamá kétime. miráitaq
ketúyánápímmá ketí mayaígómá keráwápí wáimma paátataakaa ínabo
téq kétune. 12 ketíbâtiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kétune. minnâ
kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtíkaraikaq máero. kemá Ítíráaeo-naqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-
aatimá ámáan-aikopike ayúqtíkaraane.
keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. 13 naayóbáqá ketúgoma
akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwápí átê-
wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. 14 kemá
karímá kémayeqa keráwáqtí mayaígóní ámûraaq mamá túnnae
kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaémma kéumatikaae. tibô
íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Îtu Káríqtonabi
wenamáárîq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá
umátíkaraae. 15 ketábá keráwáqtí timuqô maraí-yátááqá náakaraq
wáiyo? kemá abarokáq keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba kétune. minnâ
keráwáqá keqtábá ôriq umá kétikaipoaq keráwáqtí túramma kubíqma
kemmá timínóaa kétune. 16 nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá
timá tímikaunaboaq kemá keráwáqtí namurowáq aúkáúnô? 17 áraine.
yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétima-timeta
keráwáqá timíqmí kéo. kemmá kétiweqtatuweq yeqtí yinaaé waraígáae
téta kéoe. 18 íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa íyábá timá-
yimenunataama minnâ kanaaráq íye. ánibo ketáá mórabi ímo maéqtaama
min-ááímmá íma yúwáaro. 19 ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa
kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá
tíqa kéiye. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Îtu Káríqtoma
keráwáqtí tíyaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataniye. 20 tirunô kemá
keráwáqtê íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune.
íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.
21 keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa
kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaao? 22 agamatá-
kánnáábí minnáyaba kétiye. Áabaraani áanikoratama kaayaré.
morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-
aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma
marákáraiye. 23 paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikomo
marákárain-iyapoma minnâ anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraine.
ánibo káqon-inikomo marákáraimma minnâ anóama Áánûqtuma timá
akoqnáá uráikaq marákáraine. 24 waéqma itaí-áímmá mi-kátáágóní
áaimma wáiye. mi-kááyáq-íníkórátámá miráuma kaayaq-áímmá
Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-
aimma Táínai-anubake iráiye. min-áíkáké iyápó-annama paá-mayai
ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré.
25 Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma
matáine. Yérútáárebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni
aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí
awaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaméré. 26 ánibo Térai Áabaraani
áwîq-inikoma Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yerutarebaqa wení awaaméré. 27 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará
kétiye:
"aaragô, keráwáqá anaamoq-nóínímmá
timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.
keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq
timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.
paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma
yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe."
téna kétiye. 28 ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááítekima Térain áanikote
móraiq kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtababoaq
keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. 29 Égaani áanikoma aaraukáq-
ááíkákémô marákáraimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma
mamá táíq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraine.
minnáyaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá
paá wáiye. minnâ mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá
ítáa-kayukama Îtukaq itáíq-itaiq íyábá yúyánámmá ítáa-kayukama
kéyiwaagoe. 30 Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyo? maará
kétiye:
"ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq
paábaq watuwaao.
áwîq-inikoni áanikoma wenamáa
min-íníkóní máqte-qtataaqa mayániye."
téna kétiye. 31 tíbâtiwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-
mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Îtuni waayúkataama
áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5 1 Îtu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáán-áípíké ayúqtíkaraiqtaae.
ayúqtíkarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Îtuma máigaae
téna kétiye. miráitana keráwáqtí ayúqtíkarai-qtataaqa yaqtóráaro.
móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni améná́ápáqá iyuwáiyata íma
matiyúwáaro. 2 ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ánibo
keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyanama kanaaráq
Îtu Káríqtoma íma kanaaráq tíwáqnaa íniye. 3 keráwáqá máqtemma
iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune.
máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwareqa
puínoe. 4 ánibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-
aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Îtu Káríqtonopake
Áánûqtuni paru-yátáápíké nékaq mánoe. 5 Aokaq-Áágóní akoqnáárake
ketáá Îtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoraananataa Áánûqtuma keqtááyábá
"kateko-wáyúkááé" tínîqtaba awé kéunatae. 6 ánibo ketáámá Îtu
Káríqtogaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karaí-ááíkáráq
aúma íma karaí-ááíkáráq minnâ paátaare. ánibo Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq
éqtaa tirummá amí-yátááqá minnâ anó-qtataare.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7áqnáabaqa Îtukaq itáíq-itaiq uráamma minnâ kanaa urááe. náaraq
umá mirá-uraiyo? 8 Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô
wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aaimma íma wáiye. 9 ítáaro. yemá maará
kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayaí-kánábí
makáiyana yakómá itorániye. 10 miráráá umá móra-nakoma keráwáqatí
túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwîqa kemá íma ítaraunamanibo
Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê mórabi
yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí
tiráátúnna-yataakaq yauwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune.
11 yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá
ítúnnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaao? kemá
abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítíráaeo-wayukama mi-kátáámá
kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. 12 yemá mi-káyúkámá
keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará
timá-yimenaaq kéune: “kenamáárîq keráwáqtí tíwáa-kakamma ko
káráaro.” ténáá kéune.
13 ketíbâtiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtaae téna
tááyaraiye. keqtáá ayúqtíkaraipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma
wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtíkaraapoaq wenáwáqnaa-
wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.
14 máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáiye:
“keráwáqá kenamáárîq tirummá oníkáá éraq móraiq umá keráwáqtí
timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”
miráuma wáiye. 15 miráimanibo keráwáqá keíyáá unítíqa téq ááiq éqa
kanaaráq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútûq áíkuyo-kayukama
máqtemma táíq umáginoe. 16 miráimanibo kemá maará téq kétima-
timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ánibo keráwáqá
mirá éqa kanaaráq keráwáqtí túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. 17 ketáá
káonaunatae. mi-táí-ááíkómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwáénа
kéiye. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroîq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa
aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. 18 keráwáqá Aokaq-Áágóní anaaémo
waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe. 19 waayúkati
táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéiye. kebó-yátááqá táí-aaimma
waátâ-yuyanamma wáiye. 20 óqtakakaraq yaatakáráq nunamummá tí-
ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá aá awáágî-yataaqa unítîqa tí-yátááqá
kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá
we ánnáma mamá yataí-yátááqa 21 aúran-anna aí-yátááqá taíbaq
aíbôq-nomma naí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá
kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq
étama Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe. 22 miráimanibo Aokaq-
Áágópíké maarán-ááímmá pááq kéiye. tirummá kéeqtaa timuqá
kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáiye. 23 ketáámá túma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pukáipaq awé kéunatae. íráqôniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae.
itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae.
ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqó-qtátááqtábámá
aammá aúmatan-aimma íma wáiye. 24 máqtemma Îtu Káríqtoni
waayúkama yemá tái-aaimma yetúgoni akaí-yátáákáráq kaapaq-yátáq
arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkéwaraae. 25 ketáái aúgen-
auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáiye. min-Áókáq-Áágómá
Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. 26 ketáái tíwîqa íma múte
yawíyataa ketáái tíbâqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma
koyukaayúmma ono.

6 1 ketíbâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-
yataariq í-náqá keráwáqá Îtu Káríqton-aaimma warané
kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro.
keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro.
Tááqtaama keráwákáráq makáqma aónaiyabae. 2 keráwáqá keráwáqtí
tíbâqawaayuma ummaa-yátááqtábá kammáa kaíyaqa yíwáqnaa oro.
mirán-ááíkáké keráwáqá Îtu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna
weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. 3 ánibo móra-nakoma téna
“kemmá anó-tiwiqa wáiye” tínimanibo wenáwîqa íma wáitana wetábá
wenamáárîq kaaqaari kétiye. 4 ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá tái-
mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónaanataao. mirá énama
móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniq itana wemá kanaaráq amuqá
maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. 5 máqte-kayukama
móra-mora-yuma yeqtí mayaímá iyááqtâ kumá máyáaro.

6 móra-nakoma Áánûqtuni aammá waráí-áímmá mataína-nakoma wení
oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

7 keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánûqtumma
kanaaráq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma
mimórá-yátááqá utániye. 8 ítáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu
kaí-kánáágómá miráráá kéiye. abo móra-nakoma wenaúgoni akaí-
yátááqá warénama wení aqtó-kánááráqá puí-yátááqá mayániye. ánibo
móra-nakoma Aokaq-Áágóní akaí-yátááqá warénama aqtó-kánááráqá
matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. 9 miráinaqtaa ketáámá
íráqôn-aaimma waraíyábámá íma tíbôkariq ónátae. minnáyaba íma tíbô
kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae. 10 miráinaqtaa
ketáámá aammá abáá éqtaama kanaaráq ketáámá máqte-kayukaraq
íráqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtíbâqawaayuma Îtu
Káríqtoqtaba áqnáabariq miráráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

11 kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo
awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. 12 mi-káyúkámá keráwáqtí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá
waayúkati yúrakaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítíráaeo-wayukama
yemá ikatíq kéeta Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma
itáíq-itaiq umá wáráánataama minnáyaba tú-tiqa íyábááé téta yemá
íkéyikaiye. 13 miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá
uyátetaboata kanaaráq yíwîqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma
káráa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae.
14 aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo
Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoaq wenáwîqa wenamáa múte
yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakoraa umá
túyánápí wáiye. kemá maa-márábí-káyúkátí yúrakaqa miráuma tikaí-
yátááqtábámá pukái-nakoraa kéune. 15 aúma karaí-ááíkáráq aúma
íkarai-aaikaraqa minnâ paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-
kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. 16 minnáyaba
máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkómmá kéwareta
Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yetê máqtemma
Áánûqtuni árai-kayukate waíno. 17 íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma
móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena
máqte-kayukama kéyiraatimma minnâ kemá Îtu Káríqtoni mayaí-náqúne.
18 ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma wení íráqô-
qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

kemá Póroe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ipítiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Ipítiani-marupaq Póroma agatáiye.

---

1 1 maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama
náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq
kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama
minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.
2 maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-
nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aaikaraq
kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmîmma keráwáqá mayaígáae téq
tímikaune.
3 Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte
yauwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minnâ
wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiye.
4 Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá
wenáanikoni iyápó-annaraa umátíkaraiqtaae.
ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá
kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.
5 Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi
pááq umátikenataa tiráiye.
6 miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwîqa yaaguyaqmá
ónatae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa
wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiye.
7 Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái
táwî-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma
ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-
awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma
keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqó-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae.
minnáyaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúnatae.
9 Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátááqá
tiráátiraiqtaae. minnâ
10 Îtu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-
qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá
máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-
márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.
11 wenamáa wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-
aimma keqtáámá Ítíráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráín-náqá
wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. 12 miráitana ketáámá
áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma
keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá
yirááténa wemá miráigaae téna tiráiye. 13 íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo
Ítíráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-
aimma itéra maamin-áíkómá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra
“árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá
keráwákáq maréna minnâ wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna
timáyíkaraiye.
14 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba
ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq
wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma
ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwîqa
yaaguyabínoe.
15 miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Îtumma itáíq-itaiq umá
yáqtóráama ítareq keráwáqá mi-káyúkámá Îtun-aama waqmá kéwaraa-
kayukama tirummá yímêma ítareq 16 minnáyaba aati-aatimá kemá
Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô
nunamummá kéteqa 17 kemá ketáái anómma kateko-kétíbótáá wení
Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kétune. mirámô ínaqtaama keráwáqá
áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq
keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá
nunamupí kétune. 18 maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba
Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kétune. minnâ
keráwákáráq Îtun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama
anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye. 19 Áánûqtuma wení
akoqnáágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq
umá wáiye. wení anó-akoqnaama kémayena 20 mimórá akoqnáánápó
Áánûqtu Metáíyamma pukaípike atínakaraiye. Áánûqtu Îtumma mamá
ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáraiye.
21 Metáíyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq
mú-maqma máiye. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá
mimórá íniye.
22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáiye. Áánûqtu
pááq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa
wekáqô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.
23 maami ítáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana
wemá aqnókáá íniye.
maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Îtuma wenáagoma
yetirunóbáqá ógikaiye. máqte-qtataaqo Áánûqtu tarôq
umákainama máqtemma Îtu Káríqtoma ógikaae.

2 1 keráwáqá íma Ítíráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe
Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrakaq pukáa-
wayukaraa umá máqe-uraae. 2 naayóbáqá maa-márágón áaimma
wakáane. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá
waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí
yúyánámmá Tááqtaama yabitiráiye. 3 naayóbáqá ketáámá máqtemma
Ítíráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo túgoma iqtábáé
téqtaa miráráá uráunatae. túgoma wenápáqá koyágu-yayagu umá táwî-
aaimma pááq uráunatae. miráiqtaba Áánûqtuma keqtááyábágáráq aatáá
tiwáágúraiqtaae. 4 ááqibo
Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtááyábá ôrikaa umá
kákaiye.
5 ketáái kúmiqtababoana anónná táwî-meyamma mamé yínaqtaa
puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.
abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma
puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. ítáaro.
Áánûqtuni paru-yátááqtábábóana íbêqa ketáámá ítaa puyónúnatae.
6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiraín-náqá Îtute min-nákámá
keqtááyábá naayóbáqá tirááye:
“anaaékaq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoqnaama
Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa
pááq uráiye.
7 miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yirááráómmá wení
íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minnâ wení íráqô-qtataaqa
mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiraí-náqá Îtuma keqtáámá
timénataa tiráátiniye.
8 keráwáqá wemmá itáíq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa
keráwáqtí kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápíkégáráq tiwíkaiye.
Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayaíráké matááe. ímiye. Áánûqtu
keráwáqá ákaq paá tímikaiye. 9 Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma
étama aarawaamá yetúyánápí “ketáái táaimma uyátáraiye” téta yetúma
múte yauwínômanibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátíkaraiqtaae.
ketáámá áaimma átáma Îtute mánae téqtaama íráqô-mayaimo
Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaa
íbêqa mayánatae.
11 túyánámmá ítáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-
káyúkámá íma Ítíráaeo-wayukae. Ítíráaeo-wayukama yeqtúma waayúka
iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.
12 taákaq máráaro. naayóbáqá kerawáqá Ítíráaeo-annabike Îtuma
Metáíyanopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkáapike
Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma timáyíkaraimanibo keráwáqá mi-
kánááráqá Áánûqtuni timú-timun-aimma Ítíráaeo-wayukate wení
akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma kéyainaae. keráwáqá íma móra-
yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-uraae. 13 miráimanibo
íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Îtuni naaénápó keráwáqá
yabititaq Áánûqtuni waaqókáq irááe. 14 mirá téqtaa kétunatae.
Îtu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.
miráitana wemá Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq
mórabi mamá áíkuyikaraiye.
Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukagaraq yeráwáqtí
aúkáapimma naayóbáqá kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma
Îtuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.
wemá yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.
15 wemá pukáimma Ítíráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma
wemá yawarápama ánatatukaiye.
wemá Îtuma Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi
kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.
wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna
pááq uráiye.
16 kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítíráaeo-wayukagaraq
Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá
máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.
Îtuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.
17 wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe.
keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-
uraamanibo ketáámá Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq
máqe-uraunatae.
Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména
tímikaiqtaae.
18 Îtu Káríqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá
Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítíráaeo-wayukagaraq mimóra-
Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa
yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá
káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni
aménáápáqá keqtááráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.
20 naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-
wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa
umá mááe. min-nákóní ábomma Îtu Káríqtoe. 21 Îtuma ábokaa kéiteqtaa
ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma
yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni
aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. 22 Îtuma keráwáqnápó anó-monoq-
namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq
kémaiye.

3 1 kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa
máune. keráwáqtábábóana Îtu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa
tiyúkaiye. 2 é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa
tímíkaiqtaba tíwáqnaa ónúne. 3 paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá
tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. 4 min-áúbámá
yoraúma itéq kemô áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá
wení timákarai-naqtabae.
5 naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtábá íma
ítaraane.
miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení
amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.
6 min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Îtuma pááq
umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtááráá
umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe.
máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama
yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe. 7 Áánûqtuma kemá Póromma
mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-
wataama Îtuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kétune. Áánûqtuma
wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayaí
kémayaiye. 8 kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápíké anómma íma
máune. ímiye. kemá paá yinaaé kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá
máqte-kayukabike yabititaq minnáyaba timuqá kémaraune. kemá
Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Îtu
Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá
Îtuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáayaba minnáma
íma kanaaráq tenúnatae. 9 Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtábá kemá
máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye.
naayóbáqá maamin-áúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni
aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare.
10 miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq
ketáámá Îtun anaaé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itaí-yátááqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéyiraatiye. 11 maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi
maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá
abarokáq ketáái uyátárai-nakoma Ître Káríqtoma wení mayaíráké mamá
pááq kéiye. 12 íbêq-kanaama ketáámá náayubi �tu Káríqton-aama
wáráanna-wayukataama Áánûqtute watáá-wataa kanaaráq tenanatáá
Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtaae. 13 abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo
matáunayabamibo keráwáqá Îtumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá
maami-tútíq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá ígáae téqa
kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá
amuqá matikániye.
14 ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-áúyánámmá kemá túyánámmá
kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. 15 máqten-annama maa-
márábíkáráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwîqa yeqtí náápaakaraq
Áánûqtuma yímikaiye. 16 Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení
Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíyaqa akoqnáá umátikeq
minnáyaba nunamupí keráwáqtábá kétune. 17 Îtumma itáíq-itaiq umá
mái-yataaqa yáqtoraigaae téqa Îtuma tirupi máetaq minnáyabagaraq
nunamupí kétune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá miráuma Îtuni akaí-yátáápáqá wiqmá
kumíniye. 18 Îtuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq
kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae
téq nunamupí kétune. 19 ketáámá wení akaí-yátááqtábámá íma
ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa
keráwáqtábá nunamupí kétune.
20 Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-
ákóqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq
ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.
21 ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Îtu Káríqtoqtabama wekáq
“tíkáiye” téqtaa wenáwîqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte
kéyauyunatae. áre.

4 1 kemá Póroma waayúkati yúrakaq itó-uma Îtuqtaba abarokáq timá
yímikaunayababoaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo
keráwáqá maamirái-qtataaqa Îtumma akáinaiq kéiyaq kemá minnáyaba
tikaíkáae téqa kétune. 2 abo íma otaa-káyúkáráá aúráaro. kaayoné umá
máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro.
3 keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni
Aokaq-Áágóní améná́ápáqá paá máero. 4 ketáámá mimórá-túyáwáákáráq
mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa
awé ónúnayabataa Áánûqtu táayaraiye. 5 kímora uyátárai-naqa ketáámá
matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá
máqtemma móraiq umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae.
6 ketáámá mimórá-kétíbótáá máiye. wemá Áánûqtuma máena káqomma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiye. wemá uyátá-maqma máqte-
qtataakaqa máiye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení
akoqnáágomma ketáái mayaíbí yemá káonae. 7 Áánûqtuma tiráátenataa
wemá keqtááyábá ôriq umá ákáitana Îtu Metáíyamma tímikaiqtaae.
8 Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétiye:
"wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena
waayúkaraq amuq-yatááqá yímikaiye."
mirá téna Tébitini ibí kétiye. 9 abo wemá meyábáq utáiye. min áaimma
yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. 10 min-nákómá kukáimma
wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiye. wení náápaamma maa-márábí-
káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiye.
11 wemá wenamáárîq téna "keráwápíké yaímmama timáyíkarai-
kayukama maíyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
maíyata ínoe." téna "yaímma-wayukama waayúkati yúrakaq itó-uma
máeta átê-wataama tínô-kayukama maíyata ínoe." téna "yaímmama
yirááti-wayukama maíyata ínoe." téna tiráiye. 12 waayúkama yokaa
umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá
nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Îtu Káríqtokaq yirummá améta taígani-
kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá
umáyikanoe. 13 maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyanataa
Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq
ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtábá yirááti-wayukati watáagoma tíwáqnaa
ínîqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áíkuiyona-yupaama mi
táoqa Áánûqtuma keqtáámá timátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama
ketáái tirun-íyápógómá itóqma Îtu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq
íniye. 14 mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye.
mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-
kaqon-aiqtaba íma waéránátae. ímiye. ketáái tirun-íyápógómá itóqma
anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-
áíkáráq ketáámá íma itánúnatae. 15 ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá
árain-aimma téqtaa Îtuni akaí-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae.
miráinaqtaa ketáámá itóqma Îtun aúyawaakaa onanatáá wemá
aqnókáá íniye. 16 Îtuma íbêqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-
kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiye.
máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba
akaíyátábá Îtumma yokaa kéumakaae.
17 íbêqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá
Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro.
18 yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiye. yemá koáráaq-wayukaboata
Áánûqtunopake nékaq mááe. 19 yeráwáqá máqte-tawi-kiyaamoq-yataaqa
tarôq kéeta minnáyaba íma yigaaebí kémaraae. 20 maamirá-qtátáákáá-
qtátááqá Îtuma Metáíyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. 21 ímiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá Îtun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá
tiráátiraiye. 22 keráwáqtí naayón-ááímmá keráwáqtí túgoma ákáin-
aaikaraq naayó-pááí-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá
maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. 23 minnámo matuwéqa
aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aaikaraq kúberaaro.
24 mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoe. aúgemma
káqo-naqa aúqma keráwáqtí táaimma aokarîq umá kateko umá
Áánûqtun-aaikoraa umá waíno. 25 miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-
aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóní
waayúkaboaqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao. 26 abo
keráwáqá tíyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyámma
yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaqa
27 abo tíyámmo íq-ia kéiyanamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.
28 keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama
íma ókaraq moyámmá mayaíno. íma miráinimanibo wemá mayaí ko
mayaíno. wení ápéqtaba kamáa káena mayaí kémayena anaaékaqa móra-
yataaqa íma makáiya-kayukama yemmá kanaaráq yíwáqnaa íno.
29 tóyaupike táwî-aimma íma yuwákéraq tero. miráimanibo paá
mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma tíyana keráwáqtí
táagoma yemmá íráqôniq umáyikaniye. 30 Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá
ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá tái-meyakaraq
puí-yátáákáráq mipíkémma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení
Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwiraí-yátáákómmá káraapaiye. 31 táwî-toiqa
makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma
aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma
íma ítáaro. 32 anónna-anonna umá íráqôniq oro. anónna-anonna tíyaqa
áméro. abo taákaq oro. Îtuni áwîkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá
paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá
paábaq matúwáaro.

5 1 aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá
kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboaq wenáaikaa umá keráwáqtí
táaimma mamá pááq oro. 2-3 Îtu Metáíyama keqtáá tirááténa ákáiniq umá
keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minnâ Îtu Metáíyama keqtááyábá
ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtaae. Ítíráaeo-wayukama yeráwáqtí
kúmiq-yataaqtaba móra íráqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane.
íbêqa ketáái kúmiq-yataaqatabama Îtuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq
máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkáapimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-
qtataaqtaba túranannama aíyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero.
Îtumma waráíya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. 4 kebó-áímmá
aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba
“tíkáiye” tero.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkáma kebó-yátáárîq kéo-
kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna
káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwiraí-nákómá yabíkái-
marupaqa íráqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama
yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-
kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma
uyáberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye. 6 yaímma-
wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma
aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwí-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni
áyámma mayánóe. 7 keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábíkémmá máero.
8 naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákáráq táwî-yataakaraq
tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq
abo keráwápí ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro.
9 ókómmá máqten íráqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq
abarokáq mamá pááq kéiye.

10 nói-qtataakoaq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba
abáá oro. 11 mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá
tinaaémma umáyíkáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá
otaammá kúyo-kayukama mááe. 12 táwî-yataaqa waayúkama kumayupí
aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tigaaeyô kétune. 13 ópí maami-táwí-
yátááqá aónama kétageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráá
umá koínanama ókómó anónaraq wení márûqa kémayaiye. 14 miráipoata
maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

"keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana
Metáíyama ómmá timíniye."

téna Áítáíya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. 15 abo
keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq
mánomanibo aá itaí-wáyúkáráá umá máero. 16 íbêq-yupaama táwî-
kanaaboaq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma
táwí-táwí oro. 17 íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni
aúyánámmá abáá umá pááq oro. 18 íma aíbôq-nomma néraq neginaagí
ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. 19 keráwáqá
mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena
keráwáqtábágáráq umátikena i-qtátááqtábá ibí anónna-anonna umá
tíq-tiq oro. nunamummá ibí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá
tóyaupikemma kaapáúpikekaraq tero. 20 ketáái uyátárai-nako Îtu Káríqton
áwîkaq ketibotááma Áánûqtukaq "tíkáiye" téraq máqte-qtataaqtaba oro.

21 Îtu Káríqton-aama kéiteraq keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-
weqtaba umá yetiménáápáq máero. 22 aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon
áama wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. 23 ketáámá
itáíq-itaiq umá kéuna-yutaama Îtu Káríqton aúraa umá máunanataa
wemá aqnókáá máitana miráráá umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aqnókáá umá máiye. aamô ítáa-kayukama Îtun aúraa owana wemá
yemmá pukáapike kéyiwiraiye. 24 Îtun-aama ítáa-kayukama wení
náápaakoni aménáápáqá mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikóní
náápaakoni amenáápáq máiye.
25 yiwaikô, Îtu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba ákáitana
yeqtábá pukuráiye. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááqa keráwáqtí
tínáaqmaataba tikaíno.
Îtu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba pukéna
26 wení watáanapo mamá aokarîq umáyíkaraiye.
yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.
27 miráuraiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrakaq kanaaráq
itó éta yemá tágaginoe.
unáákáqtôraq paaigómá káára-kaaraa íéna íma kaabú-káábú iníkáá
umá wení waayúkama tágaginoe.
wemmá wárâa-kayukama aokaríq éta máqten-otaakaraq íma waínna
miráráá-kayukayaba Îtumma kákaiye.
28-29 yiwiqmááqa yeráwáqtí yúyaba yíkáiniq umá móraiq umá
yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye.
abo aáwaqa améta íráqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma
wenamáárîq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Îtuma
wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá
amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. 30 ketáámá Îtu Káríqton
aúma máqte-tuyawaaqa máunatae. 31 minnáyaba Áánûqtuni aúba-
wannaabi kétiye:
“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.
maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”
téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. 32 maamin-áímmá
aúpáq áaikaraq wáiye. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpáq-áímmá
mirá téna Îtu Káríqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.
33 miráráá umá keráwápíké móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá
ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaíno.

6 1 iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti
yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiye. naayóbáqá
Mótetima maará téna agatáine:
2 “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá ítáaro.”
minnáma áqnáabaq ámáan-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma
Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:
3 “miráráá íyana máqte-qtataakoma íráqôniq umáqtikainaq maa-
márábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”
téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. 4 yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma
mamá áyámma í-yátáápí aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma
tiráátinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kéguiyamma yemmá tái-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa
yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.
5 mayaí-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké
yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Îtu Káríqtokaq mayaí kémayeraq
miráráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkáráq mayaí yikáinaiq umá
íráqôniq umá máyáaro. 6 móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-
aatimá íráqô-mayaima máyáaro. 7 keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá
marakaí-máyáímá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá
marakaí-máyáímá máyáaro. 8 taákaq máráaro. íráqô-qtataariq keráwáqá
kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánóe.
maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyáí-wáyúkámá
ápéqa máyáakaraq mi-máyáí-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-
mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine. 9 kawáá-nákô, keráwáqtí
mayaí-wáyúkáyábámá móraiq oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá
tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá
yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórá máena
wenaúrakaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye.
máqte-kayukama mimórá-áúyánákáq kéyainaiye.
10 keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátárai-
nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. 11 keráwáqtí akoqnááma
uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáárake matéqa weyukáá
mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitíné ínnayaba keráwáqá
akoqnáá umá kanaaráq itó-inoe. 12 ítáaro. ketáámá íma waayúkate ááiqa
kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqtí náápaakaraq
kumayupíqtábá ááiqa kéunatae. ketááí ááiqa waátáma ketúrapike
íma kanaaráq káonetaa yetê ááiqa kéunatae. 13 mirá kéibo Áánûqtun
áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá
imaamu-wáyúkáráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe. 14 miráuma
keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna
kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma
keráwápímmá íma kanaaráq kobérániye. 15 maami íráqô-kataama
kaayoné-yátááqtábá aítauqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq
máráaro. 16 maamirá éq keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa
túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqtí uyátá-
maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama
aúyaqtikaniye. 17 keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá
umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráín-áímmá
tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí
tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
tímikaiye.
18 nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-
Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínômma tiráátiniye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma
itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq 19 keqtábágáráq nunamummá tíq-tiq oro.
kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq
timínîqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati
yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Îtuqtaba tenúnnayaba
Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. 20 kemá waayúkati yúbáq kéteq
ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miráráámô
Îtu Káríqtoqtaba tiráunaboaq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo
(téininapo) atáá umátíkáawaq máune.
21 Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye.
wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye.
wemá ketááí íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayaíráq uyátárai-
nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéiye. wemá máqte-qtataaqa maabáq
wái-qtataaqtaba timá-timiniye. 22 keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba
keráwáqtí tíyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.
23 maami kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa
uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq
kétune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketááí máqte-
tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune. 24 keráwáqá keráwáqtí
akaí-yátááqá uyátárai-naqa Îtu Káríqtokaq íma aúyatikeq keráwáqá
máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune.
kemá Póroe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pirípiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Píripai-marupaq Pórogaraq Tímotite ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

---

1 1 maa-páátímá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu
Káríqtoni kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu
Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá
náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yubaq yabíkáa-
kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.
2 Áánûqtuma ketíbotáámá uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí
íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá
máqtemma tímetaao.
3 kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq
"tíkáiye" kéteqa 4 kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá
kémaraune. 5 íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá
mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoaq kemá timuqá kémaraune. 6 ánibo
maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma
áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq
Îtu Káríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma
mútûq pááq umá ánataniye. 7 kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá
kéiteq ketirummá keráwáqá timúnnama arútáiniq kéiye. abo keráwáqá
máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaaq
kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama
keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá
matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboaq íbêkaraq
kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-
qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. 8 Áánûqtuma ketáama ítáimma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áraine. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama
miráuma Îtu Káríqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.
9 kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí
tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétikaiye. Áánûqtuni
árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqôniq éna
nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kétune. 10 keráwáqá
miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá
mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáiyanama Îtu Káríqtoma yauwéqma
kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá
Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. 11 ímiye. keráwáqá wenamáa Îtu
Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnápó keráwáqá ógiranoe.
min-íráqó-qtátááqá keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-
yataaqtaba kéteqtaa wanáwîqa múte kéyauyunatae.
12 ketíbâqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá
maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé
uráiye. 13 miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq
yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá
Îtu Káríqtoni kaqtó-napoaq ánná-naupaq máune. 14 kemá ánná-naupaq
máunataboata taíganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtukaq itáíq-itaiq
í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráiye. íbêqa yemá waayúkati yúbáq
itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kéteta ikatíq íkéoe.
15 yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa
mayaíyábá kéyikaitataboata Îtuqtaba átê-wataama kétemanibo óq-
wayukama Îtuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte. 16 Áánûqtuma kemmá
wenáama mayaiyuwánúnayaba mi-máyáímá tímikaitata yemá minnáyaba
kéitetaboata yeqtí yirukaké kéte. 17 mi-káqó-káyúkámá Îtu Káríqtokaq
itáíq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kétima-
tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama timínôqtabama yimuqá
kémaraae. 18 ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Îtuqtaba átê-wataama
itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Îtuqtaba
tíyamma minnâ íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémaraune. 19 owé.
kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq
nunamummá kétewana Îtu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiye. miráiqtataaqtababoaq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá
ayúqtikaniye.
20 uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábámá kemá tigaemá íyábá
íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyônama íbêkaraq aati-aatimá Îtu
Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétikaiye. 21 ketí túyánápímmá
aúwaraimma nóinabiyo? minnâ Îtu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-
yátááqá nóinabiyo? minnâ uyátá-maqma íráqô-qtataare. 22 kemá maa
túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiye. Îtu Káríqtoqtaba
íráqô-mayaima mayaíyábá wáiye. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? 23 kemá maami-kááyáqá
íráqô-qtataakoni aúkáapimma máune. kemá Ître Káríqtote Áánûqtuni
márûpaqa umma mánunayaba kétikaiye. mirámô onanamá kemmá
íráqôniq íniye. 24 miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyônama
minnâ íráqône. 25 kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye.
minnáyatababoaq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne.
miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá
uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá timuq-
yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye. 26 miráuma keráwáqá kemmá
ókaraq kétimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ître Káríqton-awiqa
kanaaráq múte yauwínoe.
27 íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma
Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq
ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqátábámá
akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-
wataama Îtuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóráráá
umá máeraq Îtuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. 28 keráwáqtí
namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama
keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq
uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátánimma
wemá Áánûqtue. 29 Áánûqtuma keráwáqá Îtu Káríqtoni kaqtó-wayukama
máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekáq itáíq-itaiq
kéowana Îtuqtababoaq tú-tiqa mayaíyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá
aúyaqtikaraiye. 30 keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae.
minnâ Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááíqa kéoye. miráinaq kemá
ááiqa únaq aónaaniq umá miráuma ááiqa oro. miráitaq kemá ááiqa paá
íq-iq kéune.

2 1 keráwáqtí túwaraikoma Îtu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá
kéumatikaiyo? wení akaí-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyo? wení
Aágomma aanabóráá umá kémayaao? Îtun anaaémo káqowa-kaqowamma
kaayoné kéumayikaao? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma
kéyimeo? 2 mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune.
máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tíkáí-yátáápí
yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune.
3 aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-
yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá
téraq “wenáwîkomma ketíwîkomma uyátá-maqma wáiye” téraq tero.
4 kenamáárîq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq
yabíqyíkáaro. 5 keráwáqtí túyánákómá Îtu Káríqtoni aúyánákáá íno.
6 wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéiye. wemá Áánûqturaa
umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye. 7 ímiye. wení
anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. 8 wemá
Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamáárîq
maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá
máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráiye. 9 miráimanibo wemá
aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena
mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awiqa uyátá-maqma
yanaan-áwíqá ámikaiye. 10 miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa
máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-
márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Îtuni aúbáq
yiraayutaúmmá ayánoe. 11 ánibo máqten-oyaukoma téta "Îtu Káríqtoma
uyátárai-nare" téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-
awiqa múte yauwínoe.

12 tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa
ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-
maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma
Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma
mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro. 13 taákaq
máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba
tíwáqnaa kéiye.

14 nôrawabi kéeqa nárun-narun-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero.
15 waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá
oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti
aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá
íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa
umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino.
16 keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba
watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe.
miráinana Îtu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne.
miráinaq kemá ítáanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma
íniye.

17 ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti íníyô?
keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq
keráwákáráq Áánûqtukaq "tíkáiye" tenúne. 18 keráwákáráq timuqá
kémareq kemá púyônayabama Áánûqtukaq "tíkáiye" tígáae téq kétune.
19 uyátárai-naqa Îtumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana
keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá
kemmá mamá kanaaráq kétima-timena umá tíqtaaiq íniye. 20 maakáqá
wemá wenamáa ketí tíyaqa kéyainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye.
21 tébakaq-wayukama paá yenamáárîq yetábá yúyánámmá kéitaae.
mi-máyáímá Îtu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyánámmá kéitaae.
22 Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama
waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiye. miráuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áanikoma aboámmá áwáqnaa ínîkaa umá ketê mayaímá kémayaiye.
23 ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaqa kemá Tímotimma
timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. 24 ánibo kegáráq keráwáqtôpaqa
pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétikaiye.
25 keráwáqá Ipaaparoráítatimma ketôpaq timákáawana iréna íráqôniq
umá kemmá kawáá umátíkaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa ínîkaa
umá kemmá tíwáqnaa uráiye. wemá ketê mayaímá kémayena ketê
yagaroqtamá Áánûqtuni watáama téna ááiqa uráiye. íbêqa keráwáqtôpaq
kemá wemmá yauwéqma timákanaa kéune. 26 wemá máqtemma
keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá
karí kémayaiye téq ítaraatababoana wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye.
27 áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiye. miráimanibo
Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq
Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma
tirummá í-yátááqá arúbama matáune. 28 miráiniq Ipaaparoráítatimma
keráwáqtôpaq timákáanana yauwéqma wínîqtabama kemmá ôriq umá
kétikaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémaraiyanama mi-wágómá
kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá
íitanune. 29 uyátárai-nakoqtaba tíbâqawaamma weqtábámá "iyo"
kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráítatima
inîq o-yúmá tikaq múte yíkáaro. 30 wemá mayaímá Îtu Káríqtoqtaba
kémayena púyôwaniq uráiye. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá
íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiye. keráwáqá
kenamáárîq kemmá miráuma íma kanaaráq tíwáqnaa owánîq oqtábámá
wemá kemmá tíwáqnaa uráiye.

3 1 ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro.
naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-
timunnamanibo minnáyabama íma tíbô kégaiye. ánibo min-áíkómá
keráwáqá íráqôniq kéumatikaiye.
2 kékén-áímmá kétima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá
yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma "keráwáqá
atóbanoe" téta maqmá káonaae. 3 ketáámá áraimma túma kárataunna-
yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq
yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikaiqtababoanataa ketáámá
árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóní akoqnáárakemma ketáámá
Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. miráitaqtaa Îtu Káríqtonopake
tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karaí-yátáákómá
keqtáárâqá paátataakaa kéiye. 4 náawabi aúyánápímmá téna "Áánûqtuma
kárátaa-tuyababoana mamá paá umátikaniye." tenama wemá íkárutaiye.
ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. 5 ítáaro.
kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítíráaeo-naqa máqe-uraune.
inaau-náúpáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ketúma kárátaane. ánibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune.
ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma
tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma
kemá wakáune. 6 ámáan-aimma waraíyábámá kemá karuwaaq kéeq
minnáyababoaq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Îtuqtaba mórabi
áíkuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-
aikoma waayúkama mamá íráqôniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq
kemá íráqôn-naqa máqe-uraune.
7 miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá "íráqô-
qtataare" téq ítaraunamanibo íbêqa Îtu Káríqtobaboaq mi-qtátááqtábámá
"paátataare" kétune. 8 mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq
yeqtábámá "paátataare" kétunamanibo Îtu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-
nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamáa "anó-qtataare" kétune.
min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma "araatá-qtataare" téq
paábaq yukáune. Îtu Káríqtomma wenamáa matéq 9 wetê yagaroqtamá
mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íráqô-mayainapo
kateko ónúnayaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Îtu Káríqtokaq
itáíq-itaiq umá yáqtoraunanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune.
ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq
kateko íumatikaraibo Áánûqtu keqtáámá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq
únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtaae. 10 íbêqa kemá Îtu Káríqtote
áqnáabariq umá yagaroqtánááq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá
pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itánááq
kéune. Îtuni aú-aiqa yáíkaaq umá mayánááq kéune. ánibo wemá máena
pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. 11 ánibo kemá
túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma
mayánúne.
12 kemá téq "Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune"
téq íkétune. ímibo Îtu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá
kemá mi-kátékó-ááímmá ketábá mayánáae téq maqmá aónaqte kéune.
13 ketíbâqawaayuo, "kemá áqa Îtuqtaba uyaatimá uyátáraune" téq íma
kétune. ímibo maami-mórá-yátááqtábá maará kéune. minnâ tinnaépaq
yukáuna-yataaqtabama kétiwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánáae
téq únnama 14 kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá
kemá amuq-yatááqtábá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma
kuyúnnama koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma
aúwaraimma Áánûqtuma keqtáámá "umma máyáaro" téna Îtuqtabama
tááyaraiqtaae.
15 ketáámá máqtemma náayuwabi Îtuni yiráátínna-aiqtaba
waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma
itáiyanama Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. 16 miráinaqtaa
íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wiq ónátaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq
keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati
yáaimma wáráaro. 18 taígani-taoqa maamin-áímmá timá tímikaunama
íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minnâ taígani-kayukama
Îtu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Îtuma yeqtábámá kaapaq-
yátáq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtáma kéyuwaae.
19 yemá yawítígino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá
naan-áíkómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa
yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí
yúyánámmá mimórá maa-márábí-qtátáákáq áátuqma kémaraae.
20 ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiye. keqtáá atóbatikanin-
naqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma kumínîqtaba awé kéunatae. wemá
Áánûqtuni márûpakemmo kuménama 21 ketáái túma waerániye. ketáái
aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae.
mirámô ínîmma mimórá-ákóqnááráké máqte-qtataaqa wení náápaakoni
aménáápáqá kémaraiye.

4 1 ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tíkáin-aanaboma máawaq
keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá kemmá
mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí
tíkáin-aanabo-wayukao, Îtukaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.
2 Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-
ánáánóráá umá máakaao. 3 ketíbârawaao, egáráq mi-kááyáq-íníkórátámá
yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Îtuqtaba átê-wataama tí-
máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá
tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá
matáunatae. ánibo máqtemma yeqtíwîqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí
wáiye.
4 aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq
kétupo timuqá máráaro. 5 máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá
keráwáqtí kaayoné-ááímmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma
íma nékaq máiye. 6 kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma
ítáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá
kétimameraq "tíkáiye" téraq wekáqô ítama káoneqa tero. 7 miráinaq
keráwáqá máeq Îtu Káríqtokaq kamuqá kéitaiyanama Áánûqtuni
kaayoné-yátáákómá keráwáqtí túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-
kááyóné-yátáákómá ketáái itaí-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa
ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaaráq itánúnatae.
8 ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-wátááe. min-áráí-qtátáákáráq
mi múte yauwí-yátáákáráq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-
qtataakaraq tirunóbáqtáá íráqôniq i-qtátáákáráq Áánûqtuma keqtááyábá
yaaguyabíkáae ti-qtátáákáráqá mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá
ítáaro. 9 mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

watáarake keráwáqá kétiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq
tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá
keráwáqtê wániye.
10 uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq
keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá
tirummá umátíkaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá
íma wáqe-uraiye. 11 kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá
taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaaráq timuqá maránúne. 12 kemá
áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi
táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma
marérabi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnayabama kéitaune. 13 Îtu
Káríqtoma kemmá akoqnááma kétimiqtababoaq máqte-qtataaqa ketúraq
pááq ínayabama akoqnáá umá kanaaráq mánune.
14 miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa
keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minnâ íráqô-qtataare. 15 kemá
ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Îtuqtaba átê-
wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minnâ kemá
Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa
umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma
yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. 16 owé. óq-taoqa kemá Tetarónáíkaq
máunaq miráráá umá tíwáqnaa urááe. 17 kemá móneqtaba íma ítama
káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma
íráqô-meyamma timíniye. ánibo minnáyaba timuqá kémaraune.
18 Ipaaparoráítatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímitaq íbêqa
kemá nóiqtababi kéunnama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá
Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá
keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.
19 ketí Áánûqtuma Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-
qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá timíniye. 20 Áánûqtuma ketibotáámá
wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa
wániye. miráuma waíno. 21 Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Îtu
Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétimayikaune.
22 tíbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-
aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq
máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ánibo yemá náayuwabi Títaani
anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq
miráo-maarao-aimma ôriq umá kétimatikaae.
23 uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote
yagaroqtamá waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Koráátiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena watáama kétitana Tímoti agatáiye.

---

1 1 min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-
kayukabike-naqa ketáái tíbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye.
2 Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái
tíbâqawaayuma yemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq
kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-
qtataakokaraq keráwáqá timíno.
3 kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni
aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kéteka “tíkáiye” kétuye. 4 Áánûqtuma
wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá
ketáámá ítaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtokaq akoqnáá umá itáíq-itaiq
kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá
kéitauye. 5 áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Îtuqtaba
matáamma minnâ íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínîtaq
ítaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqó-méyámmá wení márûpaq
tíkaraiye. 6 maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiye.
minnâ Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana
keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama
ítaraae. 7 ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátáí mimórá-máyáí-
nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq umá
kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiye. 8 ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá
arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.
9 miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá
Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqmá ógitikainaq
miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení
Aágoni itaí-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae
téka kétuye. 10 miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá
kanaaráq mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá
maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-
mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana
Áánûqtuqtabama keráwáqtí itaí-yátáákómá uyátá-maqma anómma
aurániye. 11 Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba
nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq
kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq
mánoe. 12 keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq "tíkáiye" tero.
wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaaq ínôqtaba keráwáqá mamá
yokaa umátíkaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaaq ínoe.
13 abo wemá keqtáámá kumayukóní akoqnáábikemma tiwíqmenataa
wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiye.
14 wení áanikoma keqtáámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa
Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.
15 Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Îtu
Káríqtoma wemá wekáá kéiye. ítáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Îtu
Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiye.
16 Îtu Káríqtoni akoqnáárakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq
maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiye. ketáámá mi-qtátááqá
kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq
uráiye. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáraa-kayukagaraq
yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma
wemá tarôq uráiye. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Îtu Káríqtonapo tarôq
uréna Îtu Káríqtoqtaba taróq uráiye. 17 miráitana Îtuma máqe-uraitana
anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiye. ánibo máqte-qtataaqa wení
akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráiye. 18 Áánûqtuni waayúkama
áíkuyo-yuraqa Îtuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma
mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiye. abo wemá
pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama
wemá áqnáabaq-nare. 19 miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Îtu
Káríqtokaq wáikaae téna tiráiye. 20 ánibo Áánûqtuma Îtu Káríqtonapo
mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma
wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéiye. Îtu
Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma
miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkáapimma kaayoné-yatááqá mamé
iráiye. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráine.
21 naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí
máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí tái-tuyanakakemma Áánûqtuni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namuro-wáyúkámá máqe-uraae. 22 miráimanibo íbêqa wení áanikoma
pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóîq uráiye.
wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokarîq
éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe.
23 miráimanibo keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma
keráwáqá abaúmma ánûqa yamá akoqnáá umátíkaraikaq máaro. min-
íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma "timénúne" téna timá akoqnáá
umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq kerawáqá yabitero.
maamin-áté-wátáámá máqte-marabaq kétima-yimewaq kemá Póroma
min-áté-wátáágóqtábá kaqtó-naqa aúkáune.
24 miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá
kémaraune. Îtu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá
móraiq umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabi áíkuyo-yuma
yemá wenaúma mááe. 25 Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá
mórabi áíkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútíkaraiye. maami-
máyáímá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma
wení watáama máqten-aukapaqa "timá-yimiyo" téna timátíkaraiye.
26 abo maamin-áímmá kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké
yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá aúyôqmakaimma
itánoe. miráimanibo íbêqa min-áúpáq-áúyánámmá abarokáqtáá
uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae. 27 maami
tágama aúpáq-áúyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma
Ítíráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena
tiwíkaiye. maannáe. Îtu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-
yataaqa yáíkaaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. 28 miráitaqtaa ketáámá
Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae.
ketáámá kékén-áímmá kéteqtaa Áánûqtunopake itaí-yátáákáráq
kéyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Îtu Káríqtoqtaba
mútûq abarokáq umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae. 29 maaminnáyaba
kemá mayaímá kémayaune. Îtu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama
tímikaitaq min-ákóqnááráké mayaímá kémayaune.

2 1 kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae
téq kétune. miráitaq kemá Áréórátía-marupaqa tíbâqawaaraa-
kayukagaraq káqo-kayukama ketóíkaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá
yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. 2 mirá kéeq yeráwáqtábámá
ikatîqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá
amí-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áíkuigaae téq
kétune. ánibo Îtu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq
kétune. miráráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá
ítátuwaigaae téq kétune. min-áúpáq-áúyánámmá minnâ Îtu Káríqtoma
wenamáárîq wemíye. 3 Îtuma wemá miráuma kíraa umá máena
Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá
téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa
yeráwáqtí yáagoma íráqôniq kéibo atéráaro. 5 kemá ketúgogaraq
yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá
túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Îtu Káríqtokaq
itáíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune.
6 keráwáqá áqnáabaqa Îtu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq
mimóráíq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro.
7 keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq
keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa
yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq "tíkáiye" tero.
8 keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí
ánûqa Îtu Káríqtopi yaráamma yaákáma yúwáaro. mi-kááqáárí-áíkómá
paá waayúkati yúyánápíké kéiye. miráinaq keráwáqá yemmá íma
iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-
márábí-tái-wákógáráq kéyiraate. Îtu Káríqtonopakemma íma kéiye.
9 maanáyaba ítáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Îtu Káríqtopi wáiye.
10 ánibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Îtu
Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa
wennámiye.
11 Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma
kárataae. ímibo Îtu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye.
12 ánibo keráwáqá Îtuqtaba nommá pékaamma miráuma Îtu Káríqtoni
aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo
Áánûqtuma Îtu Káríqtomma mirá umákaraipoaq keráwáqá Áánûqtuni
akoqnáágoma kanaaráq ínitaq itáíq-itaiq urááe. 13 naayóbáqá keráwáqtí
kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawáá-uraiye. naayóbáqá
keráwáqá Ítíráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama
íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma
mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Îtu Káríqtote
yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. 14 ánibo Áánûqtuma ketáái
kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá
ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáiye. ketáái aqtábááma
wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa
paá umátuwena "keráwáqtí aqtábááma ánatagiye" tiráiye. 15 wemá táí-
wakoni kawáá-wákárá máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáiye.
Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata
waayúkama mi-tái-ákóqnáágóní kaaqaari-ááímmá aónaraae.
16 miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq íyábámá waayúkama
íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-
kánáárâqá naíyábábi aagaí-kánáágóní ámáan-aiqtabama keráwáqtí
naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minnâ paá anaaékaqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Îtu
Káríqtonopake kéiye. 17 missing? 18 miráinaq keráwáqá waayúkama
íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq
oro. yemá téta "keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni
aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkáráq nunamummá tero" tíyaqa íma
mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkáapikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-
aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí
yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápíkén-áímmá kéte. 19 yemá Îtu
Káríqtoma wenamáa ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-
áqnókákémmá mútûq-augoma akoqnááma kémayaiye. ánibo min-áúmá
máqtemma Áánûqtuni waayúkama Îtu Káríqtoqtaba mórabi áíkuyo-
yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá
miráuma Îtuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana
Áánûqtuni akoqnáárake min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéiye.
20 miráitana keráwáqtí naayón-ákómá Îtu Káríqtoma kébuitanama
min-ákógáráq pukáiye. íbêqa maa-márágóní tái-wakoni akoqnáábikemma
keráwáqá paá kéumagoe. miráitaq nôraq itaráq keráwáqtí táaimma
ayúwáawanawaq maa-márábí-káyúkátí yáaikoraama kéiyo?
keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétewaqa kaqtó kéoo? minnâ
21 "maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá
íma ánekuyoro." téta kétewaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaao? 22 maami-
qtátáákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áíkómá paá
waayúkati ámáan-aine. 23 mirán-ámáán-áíkómá waayúkati yúrakaqa
íráqôniq kéiye. miráitana maamin-ámáán-áímmô waraíyábámá íma
oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: "maamin-ámáán-
áímmá waréqa kemá íráqô-naqune." téta yúyánápímmá kéte. ááqibo
yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránáae
téqtaama maamin-ámáán-áíkómá ketáá íma kanaaráq tíwáqnaa kéitaae.
ketáái túgomma tebûqa ámênataama íma warániye.

3 1 Îtu Káríqtoqtababoaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma
matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Îtu Káríqtoma máipaqtaba
túyánámmá ítáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-
abitataraq maraq máiye. 2 paá maa-márábí wái-qtataaqtaba túyánámmá
íma itánômanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá ítáaro. 3 taákaq
máráaro. keráwáqtí naayón-áíkómá pukitana keráwáqtí aúgen-
auwaraikoma Îtu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpáq
wáiye. 4 keráwáqtí árai-tuwaraimma Îtu Káríqtomiye. ánibo wemá
kumínaqa kéráwáqá wetê yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.
5 keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma
utátúwáaro. miráráá-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá tái-tuyanamma
itaí-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwî-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-
yátááqá káqo-yuti minnâ mayaíyábá tikaí-yátááqá mirá-tíkáí-yátááqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana
egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá teníkáá
kéiye. 6 máqtemma mirá-qtátáárîq o-wáígómá Áánûqtuma yemmá
mamá áyámma kéumayikaiye. 7 naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq
kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. 8 miráimanibo íbêqa
mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. tíyámma íoro. káqo-
kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama
táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye.
maami-máqté-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. 9 keráwáqá
móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá
miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq 10 aúgen-
aaimma mamá kúbekaae. maamin-áúgén-náqá keráwáqíye. miráinaq
keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taibariq umá kéiteq uyátá-maqma
íráqôniq umá wekáá umá mánoe.
11 keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiye. ókaraq waayúkama íma
yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi
yúma káratáa-yugaraq yúma íma káratáa-yugaraqa keráwáqá máqtemma
móraiq umáyikanoe. Îtu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá
máiqtababoaqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq
ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraqa yemá keráwáqtí
túyánápímmá mimóráíq umá mánoe. Îtu Káríqtokaq máqtemma itáíq-
itaiq o-yútí yirunóbáqá wemá máiye.
12 keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá
keráwáqá arummá kétimiye. ánibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama
kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwîqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq
káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama
tirummá umáyíkáaro. 13 keráwáqtí aúkáapimma móra-mora-yuma
yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá
paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí
kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq
keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq
tiwimmá kamátúwáaro. 14 máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá
káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá
kéyimeqa íráqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá
mi-mórábí mááe. 15 Îtu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana
keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Îtu Káríqtoma wenaúgoma kímorama
wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimóra-
túráá umá mayaímá máyáaro. ánibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá
kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. 16 Îtu Káríqtoni watáagoma
ayuwáiyanawaq keráwáqtí tirunóbáq waíno. morá-mora-yuma Áánûqtuni
itaí-yátáákókáráq yiráátero. ánibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni
watáabike imá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá ibí tero. Áánûqtuma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nôrawabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá
wekáq “tíkáiye” tero. 17máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa
Îtu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánûqtukaq
“tíkáiye” tero.
18aaraukáq-nóínínô, keqtiwaiqmááti yáama wáráaro. min-ámmá Îtu
Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.
19aaraukárîq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero.
kaayoné umáyíkáaro.
20iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó
oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.
21yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama
yemá timuqá matikaíyábá íma maqmá aónanoe.
22mayaí-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé
waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa
yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaígómmá yemá yimuqá
maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Îtumma tirummá
kámepoaq íráqô-mayaima máyáaro. 23keráwáqtí máqte-mayaima
íráqôniq umá mayánômma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma
wenamáárîq weqtábá mayaímá íráqôniq oro. 24taákaq máráaro.
uyátárai-nakoma íráqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-
meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro.
Îtu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq
mayaímá kémayaae. 25maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-
kayukama otaammá kuyétama tái-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma
máqte-kayukama móraiq umá kéyainaiye.

4 1kawáá-wayukao, keráwáqtí mayaí-wáyúkámá arupú umá
yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-
nákáráq máimma minnâ Áánûqtue. 2nunamummá tíq-tiq oro.
túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.
3keqtááyábágáráq nunamummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama
waabá-káyúkátí yúbáq túnnayababoaq maakáqá kemá ánná-naupaq
máune. keráwáqá nunamummá kétiyanawaq kemá Îtu Káríqtoqtaba
aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye.
4ánibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá
wení watáama mamá abarokáq ónúnayaba tíwáqnaa íniye.
5keráwáqtí táaikoma Îtukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá
itaí-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Îtuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba
yokaa oro. 6keráwáqtí táagoma átê éna miráuma aáwapi umá
yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaqa keráwáqá
yemmá yauwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.
7ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-
timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáímá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kémayena wení mayaímá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye.
8 kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae
téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá
tíqtaaiq íkáae téq kétune. 9 káqo-naqa Onetímatima timákáanana wetê
yagaroqtamá wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena
Îtukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene.
wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq pááq
i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. 10 Áárítáákatima wemá ketê ánná-naupaq
máena keráwáqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maarao-aimma
keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa
wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro. 11 Îtu Yátati wegáráq miráo-
maarao-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa
Ítíráaeo-wayukabike Îtukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni
yabíkái-qtataaqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá
tíwáqnaa urááe.

12 Ipááparatima wegáráq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-
maarao-aimma kétima-tikaiye. wemá Îtu Káríqtoni kaqtó-nakoma
máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétiye.
wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá
waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétiye. 13 kemá káonaune.
keráwáqtábágáráq Îtuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áíráápori-
marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá
kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiye.

14 Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq
miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

15 ketáái tíbâqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá
Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-yikaunatae. min-
íníkóní naaúpaqa Îtuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káíkuyoe.
16 keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyatawaq anaaékaqa Îtukaq itáíq-
itaiq kéo-yuma Áréórátía-marupaq áíkuyo-yuma yorautígáae téq kétune.
kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma
yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

17 Áákipatimma maará téq kétima-amune. minnâ Áánûqtuma ámikai-
mayaima mamá ánataao.

18 íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáárîq maannâ kágayaune.
miráo-maarao-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma
tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Tetaróniani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáíkaq Póroma Táératima Tímotima yetôpake

---

1 1 Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáíkaq maa-páátímá Tímotiyaa
Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá
Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá
ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamáa wení íráqô-
qtataaqa wení kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.
2 aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq "tíkáiye" kéteqtaa ókaraq-
okaraq nunamupí keráwáqtí tíwîqa yamá kétima-tikaunatae. 3 keráwáqtí
itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq
tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa
ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá miráí-
qtataaqtaba taákaq matokáunaboaqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq
keráwáqtí tíwîqa kéyaunatae. 4 tíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá
wetábá keráwáqá tíwîkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. 5 ketáá Áánûqtuni
átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa iráunama minnâ paá-aimma íma
timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa
akoqnáágaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé iréqtaa
ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma
tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamáárîq káonaae. 6 mikáq keráwáqá
ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama
ítáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. 7 miráitaq yirummá ámê-
kayukama Maaterónìapaq-wayukagaraq Karíkipaq-wayukagaraq
timáeta urááe. 8 aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtórá-
qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa
ketáámá Tetarónáíkaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wáiye. 9 máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá íráqôniq
umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní
anaaé waraí-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá
matááe. 10 wení áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq
Áánûqtunopake kumínîtaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba
máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamáa
Áánûqtuni áyámma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaiqtaae.

2 1 ketíbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái
mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. 2 Píripaibaq tíqa
í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáíkaq yaímma-
wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma
yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiye. 3 ketáá
keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáiye. káqo-
kayukama íma makaténáqtáa uráunatae. 4 ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma
ákáin-aimma ketáá kétunatae. keqtáá maqmá aónatuwenaboana wení
átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaae. Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá
amuqá matikáíkáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu
wenamáárîq ketáái tíyaqnobaqa káonaiye. 5 ketáái táagoma keráwáqá
íma komarummá kéiye. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae.
mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. 6 ketáái tíwîqa keráwákáráq káqo-
kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo 7 áraine. ketáámá
Îtu Káríqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá
náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo
ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá
uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné
umákáiniq umatíkaraunatae. 8 ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa
Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa
ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa
uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tíkaraiqtaae. 9 ketíbâqawaayuo,
ketáá kamáa káeqtaa mayaítáá matáunama íyaq táakaq makááo?
wágáágaraq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái
móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá
keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

10 keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma
aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq
keráwáqá itáíq-itaiq kéoe. 11 aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa
umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umátíkaraunatae. 12 keráwáqá
umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí
tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááríq éq Áánûqtukaq timuqá
marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá
wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna
táayaraibo miráuraa umá máero.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye”
kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-
wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma
minnâ áraine. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá
kémaraiye. 14 ketíbâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq pááq i-qtátááqá
Áánûqtuni waayúkaraq Yúríabaqa pááq urááe. Ítíráaeo-wayukama Îtu
Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táíq umáyíkaraaniq umá móraiq
umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaae. 15 maami
Ítíráaeo-wayukama uyátárai-naqa Îtumma ikaméta Áánûqtuni amuné-
wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táíq kéumatikaae.
yemá Áánûqtumma namuroîq kéumaketa máqte-kayukama namuroîq
kéumayikaae. 16 Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukaraq ketáámá
abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráíyábáé téta yemá ketááí
aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq
kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma
í-yátááqá yekáq káraapaiye.
17 ketáá keráwápíké paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá
tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáíq-itaiq kéeta keqnáámmá
keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. 18 ketáámá keráwáqtôpaq
yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq
yauwéqma ónááq únnamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune.
19 minnâ keráwáqtábáé. kenamáa ketáámá weganokanoqá kéeta
timuqá kémaraunaboata íbêkaraq anaaékaraqa uyátárai-naqa Îtuma
kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá
keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. 20 owé.
keráwáqtábóaqtaa ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3 1 watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé
íyábá ôriq umá ummaa kéyaipoataa 2 Tímotimma keráwáqtôpaq
timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima
ketáái tíbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena
wemá átê-wataama Îtu Káríqtoqtaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí
itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae.
3 miráiyanama keráwápíkémmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá
waráíyabama ímira-igaae téqtaa kétunatae. maami Ítíráaeo-wayukama
keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá
mayaígáae téna tiwíkaitaq keráwáqá kéitaae. 4 naayóbáqá keráwáqtê
máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae.
íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe. 5 ayáqtáá-
kanaama kanaaráq awé íonune. miráitaq kemá Tímotimma timákáanana
uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama
aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-
mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa
iráiye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá
itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá
keqtááyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá timónaneq kéowaqtaa
ketáágáráqá timónanaqtaa kéunatae. 7 ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-
yátáárábi ketáái tíqa í-yátáárábi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae.
keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq
uráitaae. 8 keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtoraapoataa íbêqa paá
maéqtaa kanaaráq agaabánúnatae. 9 íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq
"tíkáiye" téqtaa kanaaráq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq
"tíkáiye" kétunatae. 10 wágáágaraq nokáakaraq keráwáqá timónanataa
Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama
itáíq-itaiq í-yátááqtábá ókaraq kanaaráq tiráátenunataabiyo?
11 ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Îtugaraq keqtáámá
tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wíyóye. 12 uyátárai-nakoma mamá
keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba
uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá
tirummá timúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe.
13 miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá
kétikaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Îtuma wení aokaq-wáyúkágáráq
kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúrakaq arupú umáginoe.

4 1 ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma
keqtáábíké matéq keráwáqá min-ákáq kémaaemanibo íbêqa
uyátárai-nakoma Îtun áwîkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. 2 ketáá
timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Îtuni náápaakaraq máena keráwáqá
kéitaae. 3 keráwáqá aokarîq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá
Áánûqtumma kákaiye.
4 waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokarîq umá
aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae. 5 póiyakaa umá aaramá íma
yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe.
yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. 6 keráwáqtí tíbâtiwaaraamma
aaramá mayaíyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá
keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtábámá
kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni
anónnáma tái-meyamma amíniye. 7 Áánûqtuma keqtáá tááyaraimma
ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá
aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyaraiqtaae. 8 miráitana móra-nakoma
maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma
anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma
wenamáa wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.
9 Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa
yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamáárîq áqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-
matukaiye. 10 keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma
tirummá kámemanibo tíbâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq miró-
oro. 11 yaákare maéra keráwáqá ketíyáápike mayaímá máyáaro.
paá-wayukaraa umá máero. kenamáárîq keráwáqtí táaimma waréraq
káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá ítáaro. mánoqtaba túyánámmá
ítáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae.
12 mirán-áímmá waráiyatama Îtukaq íma yirummá amíya-kayukama
íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba
íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.
13 ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama
arutaígáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa
umá Metáíyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá íinoe. 14 Îtuma
pukéna keqnáámmá itó-uraitaqtaa minnáyaba kéitaunatae. móraiq
umá anaaékaqa Áánûqtuma Îtukaraq wekáq yirummá améta pukáiya-
kayukagaraq mayánéna yíniye.
15 maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétima-
timunatae. uyátárai-nakoma yauwéqma ínî-kanaaraqa ketáá paá
máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama
áqnáabaq wínoe. 16 Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata
Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq
tínana uyátárai-naqa Îtuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye.
Îtukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa
itó-inoe. 17 ánibo ketáámá mi-kánááráqá náayubi tú aréqtaa máanna-
wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Îtukaq wíyôpaq
wenaitaatán ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá
Áánûqtuni márûpaq mánunatae. 18 maamin-áímmá téqtaa móra-mora-
yuma umá yíqtaaiq oro.

5 1 tíbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapoaqtaa
ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. 2 uyátárai-nakoma
kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa
iníkáá umá kumíniye. 3 waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa
íráqôniq umá máunatae” tínómanibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-
kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa
iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaaráq kóinoe. 4 ááqibo
keráwáqá tíbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá
íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánáaq ínoe. 5 máqtemma keráwáqá
wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí
máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. 6 miráinaqtaa ketáámá yú waguréta
máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá
máeqtaa awé ónatae. 7 nokáámma yúmá wagí-kánááráqá yaímma káqo-
kayukama aíbôq-nomma kénaae. 8 miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máunaboaqtaa ítama táganatae. ketáái itáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá
kaayoné-yátáákáráq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq
pukónúnabiketaa Îtuma yauwéqma atíqtikaniqtaae. minnáyaba ketáámá
yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa
umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. 9 Áánûqtuma wení áyámma
í-yátáápíkémmá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakaimanibo uyátárai-
nakoma Îtu Káríqtoma mi-qtátáápíké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye.
10 ketáámá wetê mánunayabataa Îtuma keitááyábá pukáiye. pukáipoaqtaa
ketáágáráq ípuyonunatae. 11 Îtuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá
ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama
ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra
yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.
12 ketíbâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqtí aúkáapikemma
mayaímá mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá
awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraibo yeqtí
yiménáápáq máero. 13 yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-
mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.
14 tíbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae.
aúkáapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata "atéráaro"
yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama
íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyíkáaro. 15 tái-yataariq
umátikaiyaqa anónnáma íma tái-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá
móra-mora tíbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.
16 keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. 17 aati-aatimá nunamummá
tíq-tiq oro. 18 aati-aatimá Áánûqtukaq "tíkáiye" tero. keráwáqá Îtuni
waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.
19 Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyáráaro. 20 Áánûqtuni
amuné-áímmá íma tinaaéma umáyíkáaro. 21 máqte-qtataaqa maqmá
aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. 22 máqtemma tái-
yataapikemma atéqma tinaaéma umáyíkáaro.
23 Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá
aokarîq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tigae-yátááqá íma
mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-íyápógówábi íma mayaígáae
Îtu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae. 24 Áánûqtu keráwáqá
tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.
25 tíbâqawaaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátíkáaro.
26 máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá
tótó umáyíkáaro.
27 uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-
áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.
28 maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote wenamáa
keráwáqtê waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Tetaróniani

anaaékaq-aubama Tetarónáíkaq-wayukayopaq

1 1 kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá
keráwáqá náayuwabi Tetarónáíkaqa ketibótáámá Áánûqtukaq
ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae.
2 ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq keráwáqá paru-
yátááqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.
3 ketáái tíbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá
Áánûqtukaq nunamupí "tíkáiye" mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá
mirá únnataama minnâ keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq
kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-
maqma anóniq kéiye. 4 minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma
maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrakaqa kéuyunatae. ánibo
keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápí máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá
keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-
itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnáyaba ketáámá
keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.
5 keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái
arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ánibo Áánûqtuma wemá yabíkái-
maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma
wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. 6 Áánûqtuma arupú-aimma
miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá
kétime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. 7 miráitana wemá
maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagaí-yátááqá
keráwákáráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátárai-
naqa Îtukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma
yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé
kumínoe. 8 mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba
íma itéta uyátárai-naqa Îtuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tái-meyamma Áánûqtu yimíniye. 9 minnámo tái-meyammo mayánô-
kayukama yemá uyátárai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení
aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá
ákaq máeta anónnáma tái-meyamma mibáq mayánóe. 10 mi-kánáárâqá Îtu
Káríqtoma wemá yauwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá
Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-
itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwákáráq mi-káyúkátí
aúkáapimma mánoqtaba minnâ keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.
11 minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq
kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma
ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae.
minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaaráq wení
akoqnááma keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba
maqmá ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma
ánataniye. 12 minnáyaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni
áwîqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái
Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni kaayoné-
yátáákómá keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq
tiwikátukaao?

2 1 tibáqâwaaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma
yauwéqma kumínîqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá wetê
yagaroqtamá áíkuyonunatae. tíbâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá
timá-timenunatae. 2 yaímma-wayukama téta "uyátárai-nakoma kumínî-
kanaama áqa pááq uráiye" kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma
íma ítáaro. yemá téta "uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráiye téta
aúbama keqtááyábá agatááe" tíyaqa min-áímmá íma ítáaro. 3 keráwáqá
yaímma-wayukama íma iyuwaíyatawaq yemá keráwáqá makátéro.
maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama
aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroîq kéumakaiyana
Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye. 4 wemá
máqtemma aokaq-yátáákómá namuroîq umákena miráinana wemá
wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táíq
kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá
maará téna tíniye: "kemá Áánûqtumune." téna tíniye.
5 naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama
keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaao?
6 maami yínî-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa
abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaaékaqa
Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá
abarokáq íniye. 7 keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááiqa umákai-
yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq ínî-qtataaqa abarokáq
ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

awikániye. 8 mi-túpáámá tái-nakoma pááq ínanama Îtuma paátataaqa
"pu" timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye.
miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq
yayamá iréna mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámáan-aimma
aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. 9 minnámo maami-táí-
nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnááraq yayamá yíniye.
kaaqaari-ááíkákémmá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna
awaaméq-yátááqá tarôq íniye. 10 miráinana máqtemma kaaqaari-
áíkóní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata
máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma
yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo
yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. 11 minnáyaba Áánûqtuma
iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe. 12 miráinata máqte-
kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta
yemá tái-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainánî-
kanaaraqa wemá yemmá yawááq íniye.
13 tíbâqawaaraayuo, ketááí uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma keráwáqtábá
arummá kétimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá
Áánûqtukaq nunamupí "tíkáiye" tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá
Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine.
wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq
umátíkaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma itáíq-itaiq kéopoana
Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. 14 ketááí uyátárai-naqa
Îtu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá
keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá
tááyaraine. 15 miráinaq tíbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá
uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma
keráwáqá tiráátúnnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaaé wáráaro.
16 ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamáa
wení íráqô-qtataaqnapo ketááí tíyaqa mamá kaayoné kéiye. miráitana
wemá keqtáá itáíq-itaiq umá mái-yataaqa tíwáqnaa kéitaqtaa ketáámá
Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqôniq ínîqtaba awé kéunatae.
17 ánibo yenákámá ketááí uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq ketibotáámá
Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá
kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aimma tínoe.

3 1 keráwáqá ketááí tíbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá
tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketááí táagoma máqten-aukapaqa
páátákáá wéyáwé éna keráwáqtí aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa
uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa uíno. 2 miráinaq keráwáqá
Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keqtáámá ôriq umá tái-aaimma tarôq
o-káyúkátí iyáápikemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae.
taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá
kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta
ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaaráq keráwáqá
yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabitíniye. 4 ketáái uyátárai-
nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtaa ketáámá
itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-
yataaqa kanaaráq mirá kéopoaq anaaékakaraqa keráwáqá paá mirá
áátuqma ínoe.
5 uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba
keqtáámá kétikaiye. minnágaraqa Îtuma aíqa í-yátááqá kémayena
matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayaínôqtaba
keqtáámá kétikaiye.
6 tíbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá
keráwáqtábá maará téqtaa kétune. ketáái tíbâqawaaraa-kayukama
yemá iyáátan ayúbayuq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá
ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itaíyábá anaáémo íkéwaraa-
kayukayopakema nékaq máero. 7 ketáái táaimma íráqôniq umá kéwareq
keráwáqá aónaraae. ánibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá
máeqtaama tiyáátan ayúbayuq íuraunatae. 8 ánibo ketáámá mórama
keráwáqtí tiyáápikemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá
meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi
nokáámma mayaímá mayáíq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-
yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. 9 ketáái náápaamma anóniq
wáiye. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá
tímikainomanibo ketáámá kanaaráq keráwáqtôpake aáwaqa íma
máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma
aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae. 10 naayóbáqá ketáámá
keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá
min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá
ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa
tiráunatae.
11 nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo?
miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapikemma yemá mayaímá
íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma
kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-
áímmá kéte. 12 ánibo ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá
mi-káyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné
umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaaráq yeráwáqtí aáwaqa
mayaínoe.
13 miráimanibo keráwáqá tíbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma
tarôq íyábámá íma tíbôma kaíno. 14 ánibo móra-nakoma náawabi
maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itaí-naqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye.
15 min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq
paá weqtábámá “ketáái tíbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá
aákaq oro.
16 uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné
í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama
tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê
máqte-tupaama maíno. 17 Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá
“miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma
minnâ kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-
áwááméqá kémaraune. 18 ketáái anómma uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni
íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Tímoti

Tímotima itáíq-itaiq íyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiye.

---

1 1-2 kemá Póroma Îtu Káríqtoni timátíkarai-nakoe. Áánûqtugaraq Îtu
Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae.
min-íráqó-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minnâ Îtu Káríqtoe.
Áánûqtugaraq Îtu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátíkarai-nakoma
tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáíq-itaiq
í-yátááqá yáíkaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiye. Tímotio,
ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátáí uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-
qtataakogaraq paru-yátáákáráq yeqtí kaayoné-yátáákáráq emmá amígáae
téq kéitaune.
3 Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq
kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-
wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo
emá timá yímínata ímira-oro. 4 emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá
paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro.
mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni
aammá aónáiyatabama íma wááe. 5 paá itáíq-itaiq éqtaama Áánûqtumma
kanaaráq aónanunatae. ketáá wekáq áraimma itáíq-itaiq éqtaama káqo-
yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakáráq íma wáiye.
Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáiye. 6 yaímma-wayukama íráqôn-
apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. 7 yeráwáqá
Áánûqtuni ámáan-aimma yiráati-wayukama auránéta kéomanibo yemá
ten-áíkómmá íma kétagaae. yeráwáqá “itáíq-itaiq kéune” tena-áíkómmá
íma kétagaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma
ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. 9 taákaq máráaro.
ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma
táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráiye.
mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuyeta
10 yemá kebó-yátááqá aaragáráq waagógáráq iyápógaraq tarôq kéowana
iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráiye.
mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegáráq
arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráiye.
11 arupú-aimma minnâ átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna
tímikaiye. min-áté-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni
tágama-yataakoqtaba wáiye.
12 kerátáí uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma wení mayaímá
mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba
kemá wekáq "tíkáiye" kétune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá
itáíq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá
timuqá kémaraune. 13 naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq
umáyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma
wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi
únna-yataaqtabama mi-kánááráqá íma tágama arútáraunanaboana
wení paru-yátáákómá tímikaiye. 14 kerátáí uyátárai-nakoma wení íráqô-
qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikaraiye. itáíq-itaiq í-yátáákáráq
arummá amí-yátáákáráq Îtu Káríqtonopake kemmá maqmá ógikaiye.
15 maamin-áímmá kemá tenúnnama minnâ áraipoaq keráwáqá
máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Îtu Káríqtoma
waayúkati kúmiqa maqtuwánîqtaba maa-márábímmá kukáiye. kúmiq-
wayukati aúkáapikemma kemá mú mikákáá táwî-naqune.
16 miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma
kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnayaba Îtu Káríqtoma
wení íráqô-qtataaqa mútûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq
timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma
kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Îtuqtaba itáíq-
itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.
17 Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq
puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamáa
maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-
yataakogaraq wekáq mááye. miráuma waíno.
18 Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq
kemá kétune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tiráane. Tááqtaamma
ááiqa umákanonama min-áímmá minnâ ení iyebómíye. 19 itáíq-itaiq umá
mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá
í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. 20 Áíménéíyatikaraq
Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá
yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá
Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.
2 1 áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq
kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi
íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq
ítama káoneraq "tíkáiye" téraq káqo-yuyaba tero. 2 yabíkáa-kayukagaraq
kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá
kaayoné-yátáápí arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrakaqa
kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-
nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. 3 missing? 4 miráipoata
nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike
atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-
qtataakaraq aónanoe. 5 kímora maníkáá-náqá máimma minnâ Áánûqtue.
min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áíkuyikaimma
minnâ wenamáa Îtu Káríqtoe. 6 keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa
Îtuma minnáyaba pukaíye. wemá pukáimma mi-kánáárâqá Áánûqtuma
awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-
kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq
yiwíránáae téna kéiye. 7 minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama
Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-
áímmá íma kétupo árain-aimma kétune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq
Îtukaq itáíq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.
8 miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá
Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqtí iyáámma
Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.
9 ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma
atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraigaae téq kétune. 10 min-nóínímmá
náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma
íráqôniq umáyíkáaro. 11 yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-
nakomma mamá yikaq ákáaro. 12 kemá aaragómá waagómmá yiráátéta
yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero.
13 taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena
anaaékaqa Íbimma tarôq uráiye. 14 naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma
Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámáan-aimma arátaiye.
15 miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Îtukaq akoqnáá umá
itáíq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá
marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma
yiwirániye.
3 1 kemá túnna-aimma minnâ árain-aine. móra-nakoma Îtuni
waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. 2 Îtuni waayúkama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení
otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maraíno. táwî-aaikomma
íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma
timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá
itaíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wáyúkámá
yíwîqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yiráátí-
naqa maíno. 3 wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama
áyámma umáyikena wenamáárîq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo
wemá paá kaayoné íno. mónekaqa aúyánámmá íma maraíno. 4 wení
aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama
wáráaro. 5 miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá
aruténama Áánûqtuni waayúkaraqa náaraq umá kanaaráq káwáá íníyô?
6 miráuma aúgemma áaimma átáma itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá
íauraino. mirá éna aúma mamé uíyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni
aammá yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawááq-umakaraine. 7 káqo-
kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma
wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma
timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

8 móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá
máqte-kayukati yúrakaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama
kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagí
íyoro. yemá aúyababa íyoro. 9 árain-aimma akoqnáá umá yáqtoretawaq
Áánûqtuni aúrakaq yigaemá íyoro. 10 miráuma áqnáabaqa yemá mi-
káyúkámá maqmá aonaíyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá
kanaaráq máinoe. 11 yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúrakaqa
íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro.
yemá táwî-aaikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-
áímmá téta moyámmá íma máyáaro. 12 móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq
kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna
wení aara iyápóraq yabi íno. 13 mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá
mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Îtu
Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáágaraq tínoe.

14 maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae
téq kéitaune. 15 miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá
maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá
kétima-amiye. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minnâ
Îtuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma
kéyaqtoraae. 16 Îtuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-
qtátáákómá keqtáámá táaqa karáiye. minnâ

maa-márábí-káyúkámá wemmá
wayúkaraa umá aónaraawana
Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.
máqten-aukapake-kayukama itó-uma
ánateta weqtábá tirááe.
waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.
anaaékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáiye.

4 1 Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minnâ yaímma-wayukama
anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápíkémmá yuwéta waeránoe.
yemá kaaqaari-áágóní anaaé waréta waátágoma yiráátínnaiq ínoe.
2 maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéiye. maami-
kááqáárí-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútônikaa umá wamá
akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanikaa kéiye. 3 yemá
téta “aaramá mayikaímá minnâ otaamíye.” kéteta yaímma-aawaqtaba
“íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq
uráitata Îtuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kénaae.
yemá árai-qtataaqa kéitaae. 4 máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma
minnâ íráqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá
kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tero. 5 Áánûqtuni watáama
yorauté wekáq nunamummá tígógáráq mi-kááyáq-yátáákómá mamá
aáwakomma aokarîq umá íráqômma káuqyikaiye.
6 emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Îtuqtaba emá
wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa
ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. 7 miráimanibo
paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaao.
Áánûqtun-aaimma ítama tágaao. 8 enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama
minnâ paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá
ínônnama minnâ anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq
anaaékakaraq emmá amíniye. 9 maamin-áímmá árain-aimmibo
matéwaq itáíq-itaiq uwo. 10 matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá
weqtábá kamuqá kéiteqtaaboaqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá
kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike
kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáíq-itaiq kéo-
yuma áqnáabariq umá kémaiyuwaiye. 11 maamin-áímmá akoqnáá umá
aarawaamá yiráátiyo. 12 eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe”
tínômanibo emá Áánûqtun-aamma waraíyaama iyúwénatawaq yemá
emmá aayoq oro. ánibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma kéyiraatewaq
káqo-yuma arummá yiméwaq Îtuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewaq
kúmiq-yataariq íuwo. 13 kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama
waayúkati yúbáqá kéyorautewaq kétima-yime yiráátiyo. 14 Áánûqtuma
móra-yataaqa emmá ení mayaíyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-
wáyúkámá yemá tiráámma Îtuni waayúkama móra-iyakaq maréta
máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane.
miráuraipoaa mi ámîkai-qtataaqnapo emá mayaí mayaao. 15 minnáyaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení
íráqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. 16 aati-
aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaao.
mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma
aména káqo-kayukama náayubi enáama itaíya-yugaraq yemmá matúq-
matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5 1 anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá
watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkágáráq
enábâkokaa umá mirá-umayikaao. 2 aaragókáráq enanókaa umá mirá-
umayikaao. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma
mirá-umayikaao.

3 ketoq-nóínímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte
yíkáaro. 4 miráimanibo ketoq-nóínímmá wení iyápóabi wení aráárá ómá
máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma
tiníq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yiráárá ókáráq mirá-
umayikaaro. 5 árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama
íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma
yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. 6 miráimanibo
mi-kétóq-íníkómá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá ítái-
waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukurááraq-naraa
kéiye. 7 min-nóínímmá maamin-áímmá timá yímínatawaq anaaé
warétama íráqôniq umá mánoe. 8 ánibo móra-nakoma wemá wení móra-
anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa
énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma
kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa
máiye.

9 yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkómá wení karitimaatimá
netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínîqtaba wenáwîqa
agayaao. min-íníkómá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno.
10 wení iyápó-annama íráqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá
wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete
umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá
wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awiqa agayaao.

11 aúge-ketoq-noiniti yíwîqa íagayaao. yeqtí yúyánákómá ôriq
ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí
akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta Îtu Káríqtonopake waeráiyata
12 waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Îtuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma
yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. 13 minnágaraq maamin-áúgé-
kétóq-nóínímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire
kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtábá timáeta kéeneta naaúqtaba-
naauqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewaín-áíkáráq paá kétepoana
ummaa-yátáákáráq ááiq-yataaqa pááq íniye. 14 miráitana minnâ

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íráqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta
iyápóma maréta yeqtí naa márûkaq yabí éro kétune. miráinaqtaa ketáái
namuro-wáyúkámá maaminâyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae.
15 yaímma ketoq-nóínímmá itáíq-itaiq í-yátáápíkémmá áqa yuwéta
waéqma Tááqtaani anaaé kéwaraae. 16 miráimanibo móra-waigoma
ketoq-íníkóní naaúpaq máina-waigoma wemá Îtukaq itáíq-itaiq
kéenama ketoq-íníkómmá yabíqma íraqôniq umákaino. miráinata Îtun
anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-
kétóq-íníkómmá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamááraq
máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

17 Îtuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íráqôniq íyaqa keráwáqá
yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-
aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. 18 minnáyaba
Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma
ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ánibo “mayaí-nákómá
wení meyámmá meyánîq oro.” téna kétiye. 19 móra-nakoma kawáá-nákóní
aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá
mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. 20 ánibo wemá
yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrakaq min-áímmá timá uwaa
iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

21 Îtugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúrakaqa
emá maamin-ámáán-áímmá waraíkáae téq kétima-amune. móra-
nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minnâ
máqte-kayukayaba móraiq kéiye. 22 íma kabe-kabe umá móra-nakoma
uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánapo ánekuyuwo.
abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama wetê yagaroqtamá kúmiq-
yataakoqtaba íma mánone. 23 karímá netuqyaa-kánáámá kémayema paá
non-úrámmá íma nanónnamanibo yaímma wáááni-nomma áyapike aíqa
ínîqtabama naao.

24 yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá
aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye.
miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena
anaaékaqa abarokáq kéiye. 25 móraiq umá yaímma íráqô-mayaigoma
abarokáq wáiye. ánibo yaímma íráqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq
kéimanibo maaminágogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6 1 yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq
paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómmá múte
yikaq ákáaro. miráiyanama móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-
awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táíq ínoe. 2 yeráwáqtí
kawáá-nákómá Îtuqtaba itáíq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwî-
tuyanamma íma ítá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq
Îtuqtabama yewátánónáráá kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yúmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wekáq mayaí máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayaíráq
akoqnáá oro.
emá maaminayaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. 3 náayubi káqon-
aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni
watáagote móraiq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabi íma Îtuqtaba itáíq-
itaiq kéoe. 4 ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé
kéuyena móra-yataaqtaba íkéitaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye.
wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye.
miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba
kamuqá íma kéitaae. 5 ánibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma
kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma
kéte. yemá yúyánámmá ítáamma monoq-áíkómá paá "móneqa ôriq umá
mayaí ámíye" téta kéteta taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.
6 áraine. móra-nakoma oótamma mamá áíkuiyataba íma akáinanama
monoq-áíkómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. 7 mi-kánááráqá
ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq
uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nói-
qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye.
8 minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama
kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae. 9 náayuwabi taíbaq-otamma
maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama
mirán-áíbóq-yátááqtábágáráq áwáábiq-yataaqtabagaraq kéyikainanama
Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. 10 móneqtaba
ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye.
yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáráa-yuma yeqtí itáíq-itaiq
í-yátááqá Îtuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi
yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiye.
11 emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápíkémmá nékaq mááo.
Áánûqtun-aurakaq katekoîq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá
waraao. Îtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama
arummá yimiyo. ení mayaíráq máewaq kaayoné umá mááo. 12 itáíq-itaiq
umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa
uráimanibo minnâ íráqô-qtataaqtaba wáiye. minnáyataba maami-íráqón-
ááíqá uwo. íráqôn-anonnama mayaínônama minnâ matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayaao. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure "uyátárai-
nakoni aammá waránúne" ténana mi-kánááráqá Áánûqtuma emmá
matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkáae téna emmá ááyaraine.
13 Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Îtu Káríqtoma
wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíátí-Páíratini aúbáq tirái-naqa
wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. 14 emá maamin-ámáán-
áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátáí uyátárai-naqa Îtu
Káríqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Áánûqtuma Îtumo kumínî-kanaayataba tíniye.
Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamáa máqte-
qtataakomma yabíkái-naqiye.
máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.
máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.
16 wemá wenamáa íma puí-náqiye.
wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq
yíniye.
móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq
aónaniye.
yaaguyabí-yátáákáráq akoqnáágaraq íma ánatena wekáq waíno.
miráuma waíno.
17 oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo:
"keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-
aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq
ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-
qtataaaqa keqtáá mamá timuqá maraí-yátááqá kétimiqtaae. 18 maará
té yemmá timá-yimiyo: "káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá
keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero." téaq
timá-yimiyo. 19 mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánômma
minná min-áúwáráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá
mániye.
20 Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá
ámikaimma yabíqma arutaao. paá-wataagaraq kaaqaari-áíkáráq
yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo.
yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama "itaí-yátááré"
kétemanibo yeráwáqá kárabaae. 21 yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá
itáíq-itaiq kéetaboata Îtukaq itáíq-itaiq ínôqtabama ibáqyukaae.
Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiye.

---

1 1 kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Îtu
Káríqtoqtaba timátíkarai-naqune. Îtu Káríqtomma wennábóaqtaa
ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma
keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune.
2 kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá
kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátáí uyátárai-naqa Îtu
Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-
yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.
3 Áánûqtukaq kemá téq "timuqá kémaraune" kétune. kéma Áánûqtun-
aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá
kemá kémayaune. wágááwabi nókáámma wekáq nunamupí "tíkáiye"
kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. 4 ení aqnuyábámá taákaq
yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétikaiye. miráinaq kemá timuqá
maqmá ánatanune. 5 kemá itáunama Îtuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá
ónnama móraiq umá Yúnitima enanógaraq Aróitima enaráárá ógáráq
yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. 6 ánibo mi-kánáárá q kemá
tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa
matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune.
7 Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq
í-yátáárîq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtáámá akoqnááma tímîtaqtaa
ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá
íkéwaraunatae.
8 káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq
kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye.
Áánûqtuni átê-wataayaba emmá tái-yataaqa waayúkama amíyamma paá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. 9 Áánûqtuma ketáái
kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtáámá mamá wení waayúkataa aúkáiye.
ketáámá íráqô-qtataariq únnayabataa íma tiwíkaitaaibo wemá wenamáárîq
íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá
íma abarokáq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení
íráqô-qtataakoma Îtu Káríqtopitaa tímikaine. 10 miráimanibo Îtuma
keqtááyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboaqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-
qtataaqa káonaunatae. Îtu Káríqtoma puí-yátáákóní akoqnááma mamá
paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-
matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae.
11 kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma
timátíkaraiye. 12 miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi
máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba
kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaaráq
wemá kawáá kéinana Îtuma kumínî-kanaaraq wíniye. 13 abo árain-aimma
aráátúnnama yáqtoraao. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa
kéyime Îtuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa
amí-yátáákáráq Îtu Káríqtogaraq yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye.
14 minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máiye. emmá áwáqnaa
ínakawaq min-íráqó-kátáámá yáqtoraao.

15 emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma
Étia-marupake-kayukama yemá yinaaémma umátíkaraae. 16 uyátárai-
nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao.
Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-
yatáápí matíkaraiye. 17 wemá Arómuq yayamá iréna kemmá tibáá éq éna
ánná-naupaq maakáq máunaraq ya timónaraiye. 18 emá kétaane ôriq umá
kemmá íráqôniq umátíkaraiye. Îtuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma
wemmá paru-yátáápíké yainaíno.

2 1 emá ketáaniko, akoqnáámo Îtu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike
ámímma mayaao. 2 máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnnama
emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá
ítáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaráq káqo-yuma
maamin-áímmá yiráátinoe.

3 emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. 4 abo ááiq-i-nakoma
wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiye. minnáyaba
wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq
íkeiye. 5 itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá
kanaaráq íma uyaatimá uyátena amuq-yatááqá ímayaniye. 6 móra káqon-
aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma
wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópíké mayaíno. 7 kemá timá-
amuna-aiqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína
máqten-aimma itánóne.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 átê-wataama Îtu Káríqtoqtaba aúyánápí mayaao. Îtuma wemá
Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá
mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama
weqtábá timá yímikaune. 9 kemá átê-wataama Îtuqtaba waabá-káyúkábí
túnnayatababoata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma
ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátî-nakaa umá tú-tiqa
kémayaune. 10 mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba
kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Îtu Káríqtoma yeráwákáráq yíwíqma
Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq
umá mayánoe. 11 maannâ árain-aine.
ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama
wetê yagaroqtamá mánunatae.
12 ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama
anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.
ánibo ketáámá wemmá tinaaémma
umá áménanataama
wegáráq móraiq umá keqtáámá anaaémma
umátikaniqtaae.
13 wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq
paábaq awétátuwanipoana
ketáámá kúmiq-yataariq únnataama
wemá itáíq-itaiq umá akoqnáá-naqa
paá kémaiye.
14 maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-
nakon áwîkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma ítero. mirámô
o-wáígómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá ítáa-kayukama paá
mamá táíq kéumayikaiye. 15 ení mayaírákémmá Áánûqtumma mamá amuqá
marakáígónîq umá maqmá aónaao. mayaí-nákómá wení mayaíyábámá
wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tiníkáá
umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátiyo. 16 emá
aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. 17 aíbôq-
aikoma náomma kamá anóniq iníkáá kéiye. yirááte-kayukama yeráwápíké
maami-kááyáq-nákámá aíbôq-aimma yiráátéyamma Áíménéíyatiyaa
Pairíqtatima min-nákámá mááye. 18 yenákámá árain-amma yuwéta yaímma
itáíq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéoye. min-nákórátámá
téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiye. 19 miráimanibo Áánûqtuni árain-
aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma
maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama
kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá
kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.
20 itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma
áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa
maqnéta ánibo yaímma íráqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba
aáwaqa maqnarááe. 21 miráráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma
iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma
aokaq-máyáímá kanaaráq amínana mayániye. 22 aúranannama káe táí-
auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaq kateko-yátááqtábágáráq
Îtuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaq
kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá
yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóîq umá mááo. 23 miráimanibo aamá íma
ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane
mirán-áíkómá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéiye. 24 uyátárai-nakoma
áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-
kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqômma yirááti-naqa máena
máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno.
25 mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá
mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-
yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? 26 naayóbáqá
Tááqtaama yemmá waíwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá
wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3 1 aákaq maraao. aqtó-kánááráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq
íniye. 2 waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-
otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá
káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe.
káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare”
tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta 3 kaayoné íma ínoe.
yemá káqo-yuma íma paru-yátáárîq umáyikanomanibo kaaqaari-
áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábiqa kéta ááiqa ínoe. íráqôniq
í-yátábámá ítama táíq kéeta 4 káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábiq-
araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá
yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma
mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. 5 yemá téta monoq-
wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe.
mirá-káyúkábíkémmá nékaq mááo. 6 yaímma-wayukama aaranaammá
netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátáárîq o-yútí naaúpaq uréta
makatínoe. 7 maamin-nóínímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo
árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae. 8 mi-káyúkámá yemá miráuma
Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá
maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma
kéyikaiye. yeráwáqtí yúyánákómá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq
í-yátáápíkémmá paábaq yuwéta kégoe. 9 missing?

10 ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane.
emá káonaanaq kemá Îtukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. móraiq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq
káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemmá timónaraanaq 11 waayúkama
táwîgoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama
emá timónaraane. maami-máqté-tútíqá í-yátááqá Áátiokibakaraq
Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo
uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. 12 máqtemma náayubi
Îtu Káríqtogaraq yagaroqtamá mórabi katekoîq ónnáe tíya-yuma
waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta
yenamáárîq yetábágáráq makatínoe. 13 missing? 14 miráimanibo
emá árain-akaq emmá aráátiraunataa ítaraane. minnáyaba paá
máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátiraa-yuyabama emá
kéyumonaane. 15 minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq
Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae.
maaminnámo agamatán-áíkómá emmá itaí-yátááqá kanaaráq amíniye.
miráinata waayúkama Îtu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq íyanama mín-ítáí-
yátáákómá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. 16 máqtemma
wannaabí agamatán-áíkómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba
kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaaráq kétiraatenaa
waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoîq ínôqtaba yiráátiniye.
17 maaminnámo agamatán-áíkómá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá
máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4 1 Áánûqtun-aurakakaraq Îtu Káríqton-aurakakaraqa kétima-
amune. Îtu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq
yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Îtuma kuma keqtááráq
yabi ínipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. 2 átê-wataama Îtuqtaba
waabá-káyúkátí yúrakaq kétewaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá
timá yaqtóráaro. íráqômma watáa te-wáí-kánááwábi táí-kanaarakaraqa
paá átê-wataama abarokáq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama
mamá arútáyikaao. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaq
kaayoné umá yiráátiyo. 3 mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-
aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákómá ínnaiq kéiyata
káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata
itánoe. 4 yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. 5 miráimanibo
emá enamáárîqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaq
átê-wataama waabá-káyúkátí yúrakaq timá-yimiyo. máqte-qtataaqa
Áánûqtuma wení mayaí-nákóqtábá mayaíkáae ténа timá mirá uwo.
6 ketábá-kánáágómá waaqókárîq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákáá
ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tíkamiyaq puyónúne. 7 kemá Îtuqtaba
íráqôn-aaiqa uráune. min-ááíkómá ánatagitaq kemá wekáq itáíq-itaiq
umá yáqtoqma akoqnáá uráune. 8 miráipoana uyátaina-nakoni amuq-
yatááqá kerátáí uyátárai-nakoma kemmá timíniye. min-ámúq-yátááqá
minnâ Áánûqtun-aubaq katekoîq ónúne. kerátáí uyátárai-naqa arupú

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umá yainaí-nákómá min-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá
timíniye. kegáráq tébakaq-wayukama wemá kumínîqtaba ôriq umá
kéyikaitata awé o-yúmá yekáráq íráqô-meyamma timínîqtaae.
9 emá ketôpaq páátákáá yínônayaba maqmá aónaao. 10 abo Tímatima
wemá maa-márábí-qtátááqtábá aúyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna
Tetarónáíkaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye.
ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. 11 Arúke wenamáa
ketê máiye. emá Máákimma ko awíqme etê yekaao. miráinana wemá
mayaímá áwáqnaa umá kanaaráq mayániye. 12 kemá Tíkikatimma
Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye. 13 emó kéyema ketí kúberai-
unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí
kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagáráq mamé iyo. méme
aúwaratirake-kannaama minnáyatabama kemmá ôriq umá kétikaiye.
14 Érékáánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyáí-nákómá kemmá mamá
táíq umátíkaraiye. uyátárai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma
amíniye. 15 emá enamáárîq min-nákóqtábámá atéqma arutaao. min-áté-
wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráiye.
16 áqnáábaq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yauwéqma túnna-
yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma
kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá
táwî-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kétune. 17 miráimanibo uyátárai-
nakoma ketê máena kemmá akoqnáá umátíkaraiye. miráitaq kemá
waabá-káyúkátí yúrakaqa maamin-áté-wátáámá Îtuqtaba kanaaráq timá
yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-
kátáámá ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá
witikéna uyátárai-nakoma kawáá umátíkaraiye. 18 móraiq umá uyátárai-
nakoma waátá-yataapikemma tíwíkena wení yabíkái-marupaq tíwíqme
uwíniye. wenáwîqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.
19 Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq
keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. 20 Korítiani-
marabaq Irááqtima máqe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoaq
kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq iráune.
21 yaugiqá íurainaraq emá ketôpaq páátákáá maqmá aóné iyo.
Yúburatigaraq Púretigaraq Aráínatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma
keqtíbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaao.
22 enaágote uyátárai-nakoma maíno.
Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tááítati

itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kétitana Tímoti agatáiye.

---

1 1 kemá Póroma Áánûqtuni mayaí-náqá kemá Îtu Káríqtoma timátíkarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátíkaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemmá áraina-aiqtaba kéiteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. 2 matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráín-áíné. minnáyaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaarí-áímmá íketiye. 3 Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

4 Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraíyábá kukáin-naqa Îtugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókáráq emmá ámétaao.

5 Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Îtuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraíkáae téq emmá ayúkaune. 6 yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Îtuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-íyápó-ánnámá yeqtábámá tawî-aaiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaaráq íma maráiyan-o-iyapoma máero.

7 kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaíyábá kawáá kéiye. minnáyaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma naíno. wemá íma áwáábiq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá
íma itaíno. mirá íinimanibo 8 wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá
wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení
aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá
ítama arútátuwena miraíno. wemá íráqômma yainaí-náqá maíno. wemá
Áánûqtuqtaba aokarîq umá maíno. 9 wemá árain-aimma kemá emmá
aráátúnnama yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yirááti-yataakoma
arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma
paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaaráq aúyaqtuwaniye.
10 táibaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbîq
kéowaq minnáyaba kemá tirummá kéiye. yemá paá-aimma kéteta
káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá
paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. 11 yetáama timá aúyaraao. abo
waagógáráq aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá
mamá kéyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáín-
áíkáráq kéteta kéyiraate.
12 Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna
tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá
kéte. yemá táwî-wayuka maéta pirúq nááruq íkákáá umá mááe. paá
aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.
13 mirámô tiráimma minnâ áraimiye. miráinaa emá Karíti-wayukati
íarutain-aaiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá
arupú umáyikaao. 14 yaímma Ítíráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá
timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata ítáaro. itáíq-itaiq íkéo-
kayukati yúyánápíkén-ámáán-áímmá yemmá íma iyúwénata wáráaro.
15 mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-
qtataakoma yúrakaqa íráqôniq umá abarokáq kéiye. miráimanibo
mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá yeqtí
yúyánákómá miráuma waátáraa kéiye. yeqtí yúyánákómá námôma
káuraiye. yigaemá íyátábámá íkéitaae. 16 yemá téta “Áánûqtuqtaba
kéitaunatae” kétetamanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá
tiráátimma yeráwáqtí yáagoma paá kaaqaari-áíné. táwî-aaikaraq kéeta
Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq
kanaaráq íkéoe.

2 1 Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátiyo. 2 anónuqma-
wayukama timá yímînatawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro.
timá yímînatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá
yímînatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama
yirummá yimí-yátáápí Îtukaq yáqtoqtoraaro.
3 araaqná-noinikaraq timá yímînatawaq yemá nôrawabi íya-
qtaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama
mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aménáápáqá íma máero. min-árááqnágómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba
yiráá tíyata 4 yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqtí iyápó-annama
yirummá amí-ááímmá yiráátero. 5 yemá aúgen-noinimma yúyánámmá
ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq íyábá yiráátero. yeqtí
yúgomma yáqtoraaro. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqtí
iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné íyábá yiráátero. yemá
yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-
qtátáárîqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá
táíq umátikanoqtaae.

6 móraiq umá emá awaayatí-wáyúkámá akoqnáá umá timá
yímînatawaq yeqtí yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqtí yúraqa
akoqnááma mamá yabíyéro. yeqtí yúgoma kanaaráq wakúyakaiyanawaq
abo yeqtúgoma yetáama wáráaro. 7 Táátatio, emá enamáárîq íráqôn-akaq
kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma
yúwénana abarokáq waínaa karuwaaq uwo. 8 ení watáama arupú umá
áraimma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaaráq timá táíq
umákaniye. miráinana móra-waigoma ení watáagoqtaba timá táíq énama
wemá agaeyábá íniye.

9 mayaí-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-
kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqtí kawáá-nákón
áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyáí-
wáyúkámá Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. 10 yemá
moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóní
anaaémma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama
“atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta
tínoe.

11 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama
kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yínîqtaba Îtumma timákaraiye. 12 Îtuma
tiráátenataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna
tiráiye. ketááí túgoma akáina-yataaqa waraí-ááímmá paábaq yúwáaro.
minnáyabagaraq Îtuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá
íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá
maakáq maa-márábí máeqtaama ketááí túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama
kéwaraunatae. 13 íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq
umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketááí anón-Aanuqtuma
keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Îtugaraq wení tágama-yataapi yenákámá
abarokáq íyóye. 14 Îtuma wenamáárîq wenaúma yúwáitata ikámôwana
wemá kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketááí
kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtaa Áánûqtuqtabama kanaaráq
aokarîq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenná auránúnayabataa
wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá
kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 maamin-áímmá yemá náayuwabi Îtuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma
timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaq mamá arupú umáyikaao.
emá mirámo ínônnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-
kayukama emmá yikaq ákáaro.

3 1 itáíq-itaiq kéo-kayukama maaminayaba timá yaákaq umá yimiyo.
máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero.
timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa
umá máero. 2 timá yímînatawaq káqo-kayukayaba tái-aimma ítero.
unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte
yeqtímûraapaq yíkáaro.

3 móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá
maaráráá uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo
waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akaí-
yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae.
yaímma-wayukati yineqá táwî-yataaqa pááq íyátábámá tíkaraiqtaae.
káqo-yuti mi-qtátááqtábá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama
keqtáámá ítama táíq umátíkaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táíq
umáyíkaraunatae. 4 miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení
kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma 5 Áánûqtuma
keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátáárîq
únnayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápíké keqtáá
yauwéqma tiwíkaiqtaae. keqtáá tete umátíkáaraqnaraa umá ketáái kúmiqa
paábaq matukáiye. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó
matáunatae. 6 Îtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení
Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae. 7 Áánûqtuma wení íráqô-
qtataaqnapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúrakaq
ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Îtuma pukáitababoaqtaa
ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa
mayánúnataama matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnatae.
8 maamin-áímmá áraipoaa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune.
miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá
kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. 9 timá yímînatawaq yemá yeqtí yítaubikoni
yíwîqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámáan-aiqtabama
unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama
yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe.
10 móra-waigoma Îtuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq
yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq
timá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaémma umá ameyaq
wenôpakemma nékaq mááo. 11 abo miráráá i-nákómá wení aúyánákómá
kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

12 kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá
enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqmá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune. 13 Tínatima ámáan-
amma ítarai-nakaraq Aapórogaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma
átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá
yimiyo.
14 kerátáí waayúkama timá yímînatawaq yemá káqo-kayukama
nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátáí waayúkama káqo-kayukama
yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá
íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiq umá
waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima
kémayaae.
15 máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá
miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-
maarao-aimma ketáái aanábómmá itáíq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá
kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.
Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pírímoni

yenáká mimóra-máyái-nákónôpaq Pórogaraq Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

---

1 kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni
enôpaqa kéwiye. Îtu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq watáama
kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kénaunata minnáyaba yáqtoqma
ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma
enôpaq kágayauye. emá móraiq umá kerátáqtê mayaímá kémayaane.
2 kerátámá aamá yuwéka Áápíagaraq Áákipatigaraq máqtemma Îtuqtaba
móra-iyakaq maréta ení-naupaq áíkuyo-kayukama miráo-maarao-aimma
kétima-yikauye. Áápíama ketáái tímanaakotaao, Áákipatio, miráuma
Îtuni ááiqtaba ááiqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune.
3 Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtote yemá
yimuqá matikéta yeqtí kaayoné-yátááqá yeqtí íráqô-qtataakaraq timíno.
4 Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá
timuqá ôriq umá kémareq kétune. 5 emá uyátárai-naqa Îtukaq itáíq-itaiq
umá wení waayúkayopaq enarummá kéyimenaq minnáyaba timuqá
kémarakaune. 6 ení itáíq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kétune
minnâ káqo-kayukama Îtuqtaba itáíq-itaiq o-yúmá yagaroqtaréta íráqô-
qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Îtu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúnatae.
7 owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá
mamá akoqnáá kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune.
arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá
akoqnáá kéumatikaiye.
8 kemá móra itaí-yátááqá emmá ítama káonaune. Îtu Káríqtoma
ketí anó-napoaq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáá-aimma téq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kétune. 9 kemá Póroma Îtu
Káríqton-aama kétunna-nakoma kemá Îtuqtabae téq íbêqa ánnáma
kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minnâ mayaao maannâ mayaao
íma timákanune. kemá paá eqtábá kétikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba
ítama aónanune. 10 abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá
miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá
wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. 11 naayóbáqá
wemá íma íráqô-mayai-naqa enaúrakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá
ketúrakakaraq enaúrakakaraqa íráqôniq kéiye. kanaaráq emmá áwáqnaa
kéena kemmá tíwáqnaa kéiye.

12-14 kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune.
kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq
kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kémarakaunana
wemá maakáq máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnáyaba
ení márûqa mayániye. miráínaq emá áqnáabaq kanaaráré ítirenabimma
kemá Onetímatimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá
akoqnáá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamáárîq íráqô-qtataapike
kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma timákaunana enôpaq
kéwiye.

15 áraine. naayóbáqá Onetímatima emmá ayuwéna péqmarena
kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá
miráuma ketáái aanábóé. miráipoana ení aanábómá auréna wemá
kanaaráq aati-aatimá etê mániye. 16 Onetímatima wemá mórama
meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq
miráuma Îtu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqiye. kemá
weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá
marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánîmanibo íbêqa wemá
Îtu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

17 minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama
Onetímatimma yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá
tiwiráanaiq umá yauwéqma awiránóne. 18 ánibo wemá yaímma otaammá
kuyákáraimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá
yúwénana ínaq kenamáárîq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne.
19 maamin-áímmá kemá kenamáárîq ketiyáápike kágayaune: “kemá
Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma
kekáqá aqtábááma wáiye. minnáyaba taákaq maránúnô? 20 owé.
ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo.
minnáyaba kerátámá Îtu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí
tirummá mamá amuqá marakaao. 21 kemá maamin-áímmá yuwaúnana
enôpaq kéwimma minnâ kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá
túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo
emá áráimma kéwaraane. 22 ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kemmá mamá yokaa umátikaao. emá uyátárai-nakokaq nunamupí
keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikainaq
iréq emmá yakáoneq etê mánune.
23 Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá
enôpaq yúwáitana kéwiye. Îtu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá
ketê ánnábi máiye. 24 máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá
ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá
miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.
25 uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Íbaru

aúbama Ítíráaeo-wayukama Îtukaq itáíq-itaiq kéo-yubaq

---

1 1 taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama
títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye.
2 íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá
tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq
uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.
3 Áánûqtu ómmá máitana
wenáanikoma wenáuyawaare.
Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana
wení watáagoma akoqnáá kéitana
mútûq máá-marabima wení akoqnáágoni
aménáápáqá wáiye.
kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa
wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni
ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

4 Îtuma aboánáwîkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiye.
Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwîqa anaaépaq mááe.
5 mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?
“emá ketáanikoe.
íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá pááq uráane.
kemá enaboúne.
emá ketáanimone.”
téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo?
ímiye. 6 Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí
kúmitana agamatán-áípí wé tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama
wení márûpake wekáq
yiraiyutaúmá áyáaro."
téna Áánûqtu tiráiye. 7 Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-
wayukayaba wení márûpaqa kétiye.
"wení kaqtó-wayukama uwáára káuqyikena
marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá
ira utakáá káuqyikaiye."
téna 8 ááqibo wenáanitaba kétiye:
"Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa
watúq-watuq kéiye.
ení maa-márá yabíqma
íráqôniq umá kémaene.
9 íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo
táwîqtaba íma kákaiye.
miráipoana ení Áánûqtuma
mú mikákáá uyátárai-nakoma
íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá
emá mamá múma
anón-amuq-yataapi máqe-uraane."
téna tiráiye. 10 aúba-wannaabi ókaraq kétiye:
"uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama
maa-márá tarôq umá
wíyômma enayáápike tarôq umákaane.
11 wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
táwîtawaa umáginibo
emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.
wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
naayón-únáákáqtôraa umágínana
12 unáákáqtôma yatánáátá umágínikaa
waéqma ínóne. ááqibo
emá íma waéqma miráinonamanibo
matúq-matuq umá paá mánoe."
mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. 13 abo Áánûqtu wení kaqtó-
nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?
"emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
ení aménáápáqá maránúne."
Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye.
14 máqte kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma
náayuwabi wenáamo yabiyína-waigo yiwiránî-kayukama yemmá
yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtu ketáámô tiwiráníqtaama anó-qtataare.

2 1 maami árain-aimma ítáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma
yuwákétaa ketáá kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq
kóyabae. 2 Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati watáama áraimma
wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo itáina-nakoabi ímo
waráína-waigoma wení ápéqa mamá táígoma umákena pááq íniye.
3 abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwiráníqtaama íma yáqtoqma ketáái
táígon-anonnama kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-nakoma
wenamáárîq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwiráníqtaba
wenáama itáíya-kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae.
yeráwáqá timónamataa áraine tíyana 4 Áánûqtuma anó-maiyaigokaraqa
timónamataa áraine tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke
mamá pááq uráitana Áánûqtuma ákáimma wení Aágoma yaímma
aarawaamá mamá yímikaiye.

Îtuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáayama máiye.

5 Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa
túnnayaba "yabíyéro" ítima yímikaiye. 6 Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-
nakoma Tébiti ibí mirá téna:

"o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq
aúyánápímmá kéitaano?
waayúka-araaqtaba nóina téaq
weqtábámá kéyabi eno?
7 pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
yinaaépaq makááne.
emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwîqa múte kéyauyone.
8 emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana
wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye."

téna tiraíye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa
makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma
maa-márábí yabíkáiye. 9 ááqibo Îtuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni
márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-
uraiye. aú-tiqtababoana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awiqa
ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Îtuma máqte-kayukayaba
pukéna íráqôniq umáyikaraiye. 10 Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma
máena maami-máqté-qtátááqá tarôq uráiye. wemá taígani-kayukama
yiwíqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tiqa
aména maamin-áú-tíqtábámá yíwíqme wí-yátááqá mútûq pááq umá
Îtuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwiráníqtabataa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kumíniye. Îtuma wenamáa waayúkama Áánûqtunopaqa yabíkáá-yuma
11 we mamá íráqôniq umáyíkaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá
yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana
Îtuma maami íráqô-kayukayaba "ketúnabaro" téna yááyama tíyátábá
minnáyaba íma agaé kéiye. 12 agamatán-áípí mirá téna:
"Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama
áíqma kuqtááyan-aukaapimma
enáwîqa múte yaúma ibí tenúne."
téna kétiye. 13 óq-wataama téna:
"Áánûqtu kemá weqtábá onana
wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye."
ókaraq téna:
"kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune."
téna kétiye. 14 miráuma maamin-íyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq
naaegáráq máapoana Îtuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikaa
umá paá máqe-uraimma puíména uráiye. miráuraimma Tááqtaama
mamá táwîq-umaqtuwanune téna aúgaraq naaegáráq kukáiye. Tááqtaani
akoqnáárake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo
Îtu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatááqá puí-yataaqtaba
umáyikaraiye. 15 missing? 16 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama
yíwáqnaa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéiye. 17 minnágon
áaimma máqte-qtataakoma móraiq umá wenaúnabakaa uráiye. yeráwáqtí
mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé
mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana
waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá
paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. 18 wemá wenamáárîq makáténa aíq-
yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama
kanaaráq yíwáqnaa íniye.

Îtuni anón-awikoma Mótetin-awiqa uyátáraiye.

3 1 Îtu Káríqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-
kayukama Îtumma aónaaro! wenamáa ketáái mú mikákáá
anó-monoq-naqa mániqtabae téna timákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe
uí-yátááqá matáunanataa minnáyaba timákaraiye. 2 wemá kanaaráq
aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu
mi-máyáíyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq
umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine. 3 ítáaro.
awaaméq-áíné. anón-awiqa naammô umáraina-waigoma áwîqa mú
mikáq uyátá-maqma naakóní áwîre. mimóraiq umá Îtuma wení tágama-
yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. 4 máqten-naama wááti
tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamáa máqte-qtataaqa paá tarôq uráiye.
5 abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uraiye. wemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni mayaí-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama
tiráiye. 6 ááqibo Îtu Káríqtoma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa
Áánûqtun-annagoni naakáq yabíkáiye. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá
Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiya-wayukama íma agaí-yátááqá mayánoe.

7 Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:
"Áánûqtuni áama íbêqa kéitema
8 íma áyapimma aráápaaro. ááqibo
naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkáq
Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq
wemmá makáqma urááe.
9 mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa
maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-kárítímáátímá (40
karitimaatiráqá)
keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.
10 miráipona kemá tíyámma kéitaq tiráune
'yeráwáqô ítáa-yuyanamma aati-aatimá
táwî-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae'
téq tiráune.
11 kemá ítama moyáqá kéyeqa
árain-aimma tiráune ténа
'yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma
aagamá mánoe.' téq tiráune."
téna Aánûqtuni Aágoma kétiye. 12 ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma
keráwápíké íma arummá táwîgoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá
mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekáq íkewaraiye. 13 ááqibo
máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin
íbêq-yupaa paá wáiye. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá
tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye. 14 áqnáabaq Îtuqtaba
kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáárâqá Îtuma tiwiráínaqtaa Îtu
Káríqtote yagaroqtamá mánunatae. 15 Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá
kétiye:
"Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa
ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro.
keqnáámmá títaubikomma
Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!"
téna aúba-wannaabi kétiye. 16 ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena
íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtîbibake irái-yuma
yeráwáqá ítaraae. 17 kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma
Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq
o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye.
18 Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagaí-márúpáqá
íuyabereq aagamá mánoe” tiráyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-
kayukayaba tiráiye. 19 miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama
yirummá íkámepoana minnáyaba wení aagaí-márúpáqá íma uínóe.

Áánûqtuni aarawaamá aagaaímô mayánôqtabae.

4 1 Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba
maamin-áráín-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro.
móra-nakoma keráwápíké mi aagaí-yátááqá íma mayáinabo. 2 naayóbáqá
Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama
ketáábikeqtaa Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo
maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa
kanaaráq uráiye. 3 ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma
káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáíyábá wemá tiráiye:

“kema ítama moyáqá kéyeqa
árain-aimma tiráune téna
‘yeráwáqá áraikapoaq
íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá
ánatagitana mirá téna tiráiye. 4 Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu
wení mayaímá yáqtorena aagaráiye.”

téna kétiye. 5 mimórá-wátááyábá we kétiye:

“yeráwáqá áraikapoaq
íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téna kétiye. 6 áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá
íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye.
ááqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaaráré” titata uyábéqma
wetê kanaaráq aagaráranoe. 7 ááqibo móra-kanaama pááq éna
mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyaraiye. mirá-
timatuwena anaaékaq netuq-kárítímáátíráqá Áánûqtu Tébitikaq timá
ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama
keráwáqá kéiteqa
ketirupimmô maréqa
íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráiye. 8 Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni
aagaíraq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye.
9-10 miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-
aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánímma
wení mayaíyábá Áánûqtuma wení mayaíyábá aagaráinikaa umá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aagániye. 11 ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá
aratéqtaa íma yeráwákáá táwîq umágéqtaa íuyabekanikaa íonatae.
ááqibo tirummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute
umma aagánúnatae.
12 Áánûqtuni watáama aágaraq akoqnáágaraq máiye. púráámá kaayaq-
átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati
aágogaraq arun-íyápógóní aúkáapi kábamiye. mimóraiq umá minnágoma
arúbaraikaraq abikugúgóní aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni
watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye.
13 íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéiye. máqte-qtataaqa
abarokáq wenamáa abarokáq pááq kéiye. maami-kátáágómá tiníkáá umá
Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokáq mirá-inoe.

Îtuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

14 máqte-qtataaaqtaba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá
yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-
nakoma Îtuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa
uyábékaiye. 15 ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-
qtátááqtábá aruqtabá umátikaninakaa máiye. wemá makáqma keqtáárráá
uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiye. 16 miráinaqtaa akoqnáá umá
Áánûqtun amakaq ónátae. wetêma anómma íráqô-qtataaqa wáiye. wemá
aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá kéonanataa timíniqtae.
miráipoaqtaa akoqnáá umá timuq-yatáápíké wenamaqtáá wení anómma
íráqô-qtataakaq ónátae.

**mú mikákáá anó-monoq-nakoma Îtuma
kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.**

5 1 máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike
móra-nakoma wé timákena wení mayaímá Áánûqtun-aiyatababoana
waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-
yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá
paá umáyíkaraiye. 2 paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá
aratí-wáyúkágáráq áá íitai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. 3 mú mikákáá
anó-monoq-nakoma wenamáárîq aqnú-qtátááríq uráipoana wemá wení
kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. 4 móra-
nakoma wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyenama íma mú mikákáá
anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá
ááyena Êroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráiye.
5 maamiráitana Îtuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye.
miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména timá ámikaiye:
“emá ketáanimone.
íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téna timá ámikaiye. 6 mamá óqa téna móra-taoqa tiráiye:
“emá anó-monoq-wayukama
matúq-matuq ínóne.
Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa
matúq-matuq umá mánone.”
téna tiráiye. 7 naayóbáqá Îtuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama
wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó
puína-taoqa awiránitana Îtuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá
yakáiye. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá
makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye. 8 Îtuma Áánûqtun
áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waraíyábá
ítama ánataraiye. 9 wekáq mútûq mamá pááq uráiye. áqnáabaq-naqa
Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwiránîqtaba máena wenanaaé waráiya-
kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe. 10 abo
Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma
Merekítareki wekáá uráiye.

ketáá íma áráabi-iyaporaa onataao.

11 Îtuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá
yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba
kétunataamanibo ímiye. 12 íbêqa keráwáqá kanaaráá máekaq aúba-
wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamáárîq óqa aúba-naqtaba
kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-
aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe.
13 móra-waimo náámma náínama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi
táwî-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq itániye. 14 akoqnáá-aawaqa
waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-
yataakaraq táwî-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áíkáráq
yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

ketáái aamó itaí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

6 1 áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Îtuqtaba ítátukainaboaqtaa
mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. ítáaro. móra-nakoma naakóní
ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiye. ábômma ayáánaiq umáraa
mayaípíkémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá
améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq
kémiraunatae. 2 maami máqté-maqte-nomma peraíyátábámá ayáámma
maraíyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-
matuq umá yainaí-yátááqtábámá maamirá-qtátááqtábámá kéitaapoana
aati-aatimá túyánámmá íitanatae. 3 ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa
ónátae. Áánûqtuma “kanaaráré” tínaqtaama ko yokaa ónúnatae.
yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraae. 4-6 naayóbáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba
Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá
mamá yáíkaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yínîqtaba ítaraae.
Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqtí mayaíbíkémmá
íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq íinoe. kanaaráq mirá
étama áraimma ókaraq Îtu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokáq
ikákaanikaa kéopoana wení aagaí-yátááqá móragaraq uíniye.
7 ítáaro. awaaméq-áíné. mararáq aaqá kéyitana íráqôniq umá kéwaiye.
abo mi-márágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa
kéiye. Áánûqtu mararáq íráqôniq kéumayikaiye. 8 maragómá áwáábiq-
yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáiye.
Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaaráríq íumakena anaaékaq
iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.
9 ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqtí íráqôn-aimma
kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma
íráqô-qtataaqa matááe. 10 Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraqa arupú-
yataariq kéiye. wemá keráwáqtí íráqôn-aaiqtabama íma awimmá kániye.
keráwáqtí wemmá amí-yátáápíkémmá keráwáqá wení waayúkama
yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana
Áánûqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye. 11 keráwáqá máqtemma
móra-mora-yuma keráwáqtí karuwaaq-yátáákáráq itáíq-itaiq í-yátáákáráq
yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyanama keráwáqá awé kéo-qtataakoma
áraimma abarokáq íniye. 12 keráwáqá kaúbîq-wayukaraa íyábá ketáá
íkétikaiqtaamanibo aamá itaí-wáyúkáráá umá yaákare awé umá máero.
miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma timá yíkaraiqtaba wení
iyápó-annama keráwáqá miráráá umá mayánoe.

**Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá
akoqnáá umá kanaaráq ónátae.**

13 naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá
timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma
wáipoana Áánûqtu wenamáárîq wenáwîqa yamá akoqnáá umá tiráiye.
miráitana Áánûqtu maamin-áráín-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:
14 “ketí waaroqá améq
ayáqtááq-iyapo-annama améénúne.”
téna timá ámikaiye. 15 Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq
Áánûqtuni árain-aimma matáiye.
16 móra-nakoma áraimma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá
uyátárai-nakonin áwîqtaba kétiye. kémaiyenama min-áíkómá mamá
káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.
17 mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma
waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áíkáráq árain-akoqnaa-aikaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mamá aráápapa uráiye. 18 mi-kááyáq-áíkómmá íma kanaaráq waeráyóye.
Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma
maéqtaa Áánûqtunopaq wetê uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni
yanaan-áíkómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa
waaqókárîq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.
19-20 ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare.
óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkaa miráráá umá
ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-íyápómá káraapaiye. mú mikákáá
anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq
uyábéráinikaa umá Îtuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá
áqnáabariq umá uyábékaiye. Merekítarekiraa umá pááq uráimma matúq-
matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

7 1 Merekítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq
máqe-uraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe.
naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena
yauwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merekítareki
Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. 2 abo Áabaraama Merekítareki
tiyáákabikemma móra ámikaiye. Merekítareki wenáwîqa kaayaq-ááíné.
mórama kateko-yátáákóní anó-nakoni káqon-awiqa Téiramapaq-ano-
naqa wenáaimma kaayoné-yátáákóní anó-naqa wáiye. 3 Merekítarekini
anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-
kanaagaraq puínî-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá
Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa
matúq-matuq umá máiye.
4 aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-
annabike anó-nakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma
tiyáákabike mórama ámikaiye. 5 anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike
tiyáákabike mórama Ítíráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá
téna timá yímikaiye. mimórá-máráráké-káyúkábíké yemá áwîkaamanibo
yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe. 6 Merekítareki Aríbae-
annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá
ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye. 7 minnnáma
ketáámá ítaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma
móra-waima matáíniq umá máiye. 8 anó-monoq-wayukayataba Aríbae-
annabike yemá móra tiyáákabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká
áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáiye. weqtábá
Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá máiye. 9 maamin-áímmá waéqma
áaimma miráuma wáiye kétunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra
tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiye. 10 Merekítareki mi-túpáá
Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyíkaraiye.

11 naayóbáqá Ítíráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike
matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayaí máyáamma kúmiq-
yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa
pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. 12 abo anó-
monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye.
13 Îtuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene.
wenánnábíkémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiye. 14 ketáá
aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uraiye.
abo Mótetima wení watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí
yíwîqtaba ítiraiye.

Merekítarekikaa Îtuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiye.

15 káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma
abarokáq pááq kéiye. 16 ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma
anó-monoq-nakoma máqe-uraiye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba
miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye. 17 weqtábá Áánûqtuni
aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-
matuq umá emá mánone.” téna kétiye. 18 naayón-ámáámmá íma mamá
arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna 19 Mótetini ámáamma
ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mútûq pááq íyábá íma kanaaráq
uráiye. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íráqôn-amma wé
itáimma minnánapo wemmá waaqókáq ketáámá kanaaráq yenúnatae.
20 anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê
íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáiye. 21 Áánûqtuni
yanaan-áínápó Îtuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá
Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kétunama
ketúyánápíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá
mánone.” téna timá ámikaiye. 22 miráuma Îtuma aúgemma anóna-anon-
aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiye. 23 naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq
máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo
pukurááwata yeqtí mayaímá paá íma máqe-uraae. 24 ááqibo Îtuma anó-
monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaímá aati-aatimá
tíwáqnaa kéiqtaae. 25 Áánûqtunopaq kéyewana Îtuma tíwáqnaa kéiye.
aarawaamá Áánûqtuni waaqókáq Îtun áwîkaq íyana yemmá Îtuma
kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana
tíwáqnaa íniqtabae téna Îtuma matúq-matuq umá máiye.

Îtuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae.

26 maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa
ínîqtaae. Îtuma kateko-yátááqtábá aokaq-náré. agaemá í-yátááqá wepí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma wáiye. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-
wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwîqa máqtemma
uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáiye. 27 wemá óq-
ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama
máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq
máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Îtuma íma
mirá kéiye. Îtuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba
kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa
ketáámá kanaaráq kéyuwaunatae. 28 naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma
anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mútûq íma
pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma
ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mútûq pááq uráimma matúq-matuq
umá máiye.

Îtuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

8 1 minnáyaba kétunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-
nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Îtuma maraq
máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Îtuma
árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-
nakaa kaqtó kéiye. min-áráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma
íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. 2 missing?
3 máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama
améta waíwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketááí mú mikákáá anó-
monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. 4 Îtuma maa-márábí
máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo?
Îbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-
yatááqá paá kéoe. 5 maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá
amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá
Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu
timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá
anuraqá áráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye.
6 mimóraiq umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Îtuni mayaímá
wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáígómá káqo-monoq-wayukati
mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiye. min-
ánóná-ánón-áíkómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áíkommá uyátáraiye.
akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-áráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

7 árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-
áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiye.
8 abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yátááqá pááq owana minnáyaba
óqa tiráiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"uyátárai-nakoma kétune.
'ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq
aúgemma anóná-anon-aimma
Ítíráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq
téite ónúnatae.
9 maamin-áímmá yetítaubikote
Íqtîbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma
yiwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite
únna-aiqtaa íma wániye.
maami anóná-anon-aiqtabama
yeráwáqá íma matúq-matuq umá
íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana
yemmá íyimonaraune.' "
téna uyátárai-nakoma tiráiye. 10 naayó-kánáámá ánatainana aúgemma
anóná-anon-aimma Ítíráaeo-wayukate téite ónúnatae:
"ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
yeqtí yúyánápí agamaránúne.
kéq kenamáa yeqtí maníkómá máenata
yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.
máqtemma kemmá yeqtúyánápí
ítama ánatatuwanoe.
11 miráipoana yeráwápíké móra-nakoma
íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo
íma móra-mora aúnabakaq mamá téna
'emá uyátárai-nakoma aúyánámmá ítaao.'
téna ítiniye.
máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq
kemmá akoqnáá umá timónanoe.
12 yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá
móragaraq íma itánúne.
yeqtí tái-yataaqtabama tíyaqa kéyimune."
téna Áánûqtu tiráiye. 13 wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna
áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá
naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá
maqmá waíwaakoni naaebíké ámikaiye.

9 1 áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiye. ámáan-aikoma monoq-
ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa
tiráiye. 2 anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-
naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq
Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimórá aráqmata-naupaqa "paábaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuqtaba” téta tirááe. 3 anó-tabaraabe min-áráqmátá-náúpákáráq
móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkáapimma wáqe-uraiye. mi-
pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe.
4 mipí ákûq-umumma í-yáárégáráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma
óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá
ánáákumakae. kétibi kaumo-yátááqá wáqe-uraae. minnâ íráqô-kaapaa-
taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni
yátágoma wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí
Móteti agatáiye. 5 ketímûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa
yeqtí yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyíkaraipaqa yaí káqmareta
móra-mora umá máqe-uraae. maami-káqá mútûq-aaimma íma timá
ámiqma ánataraiye.
6 mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-
náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáíyátábá uyákéberaae. 7 mú mikákáá
anó-monoq-nakoma wenamáa naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye.
máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékena naaégáráq maména
maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí
kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. 8 mútûq yokaa ínôqtaba
Áánûqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígáráq paá
wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. 9 maamin-
ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo?
minnâ káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba
káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe.
10 maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aíyábámá nommá peréta
íyábámá paá ámáamma wááe. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá
waítata Áánûqtu anaaékaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiye.

Îtu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

11 Îtu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú
mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiye. árain-owa-namma
wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq
urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare.
12 Îtu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma
keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-nááégáráq
ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamáa maténa ketáái kúmiqa mamá
yauwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiránîqtaae. 13 naayóbáqá
mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakón áráaqa
irábí agáyáawana wení kaítogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati
paákaq yúmá tete umáyikena 14 ááqibo íbêqa Îtu Káríqtoni naaegómá
tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiye. Îtu Káríqto tái-yataaqa
wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana
wení akoqnááma ámikaipoana Îtuma wenaúmá Áánûqtukaq amí-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yátááqá mútûq pááq umá mái-yataaqa ámikaiye. ketááí mayaímá íma
Áánûqtunnama wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéiye.
miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánátae.

Îtu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéiye.

15 Îtuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráiye.
miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq
umá mái-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Îtuma
puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-
áímmá pááq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.
16-17 ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi amínénama
wannaabí kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-
kánnáámá yorautí-yátáárîq ínoe. paá máinanama íma pááq ínîmanibo
anaaékaq wemá puínana mamá pááq íniye. 18 miráráá umá paá-
naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama
amí-wámmá ikákaae. 19 naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma
timá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákû-
ayaunapogaraq tipi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena
ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyíkaraiye.
20 miráuma tiráiye: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-
áwáámeqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiye. 21 mimóraiq
umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq
uráiye. 22 ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye.
naaegómá wenamáa aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna
awikáqtukaiye.

Îtu Káríqto wenamáárîqa ketááí kúmiqa kémaqtuwaiye.

23 kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq
umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni
márûkaq wáiye. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma
íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. 24 ketáá itánátae. Îtu Káríqto aokaq-
náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo
Áánûqtuni márûpaqa wenamáárîq uyábékaiye. uyábékena íbêq-kanaama
wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máiye. 25 Íbaru-wayukati mú
mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq
mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. ááqibo Îtu Káríqto wenaúma
netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine. 26 abo wemá netuqyaa-kánáámá
mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa
mayániye. awaaraq-kánáábí ánatai-kanaama aqtórárîq kéinana Îtu Káríqto
kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámíkáae
téna yímikaiye. 27 máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu
anaaékaq máqtemma yainániye. 28 mimóraiq umá Îtu Káríqto máqte-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámíkáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiyana kumma yiwirániye.

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukáae.

10 1 naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóní mayaímá íma ánataraiye. móraiq umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoe. 2 aaqáo. ámáakoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaéyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámíqma ánataginoe. 3 máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiye. 4 mémegoni naaegógáráq purumakaakóní naaegógáráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe. 5 miráitana marabí kuména Îtu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye:

“emmá amí-wámmá agayaí-yáárérâq
agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba
emmá íkákaiye.
móra aúma yokaa umá tímikaiye. 6 missing?
7 abo ké mirá téq kétune.
‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq
minnáyaba kukáune.
mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá
agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma
miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Îtu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. 8 áqnáabaq tiráiye: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayaí-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayaí-yáárérâq améta kúmiqa matuwaíyábá emmá íkákaiye.” téna tiráiye. ááqibo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráiye. 9 anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnáyaba kukáune.” téna tiráiye. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Îtu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráiye. 10 Îtu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnáyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiye.

Îtu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiye.

11 Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaíyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiye. 12 ááqibo Îtu Káríqto
kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá
matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uraiye. 13 mibáqá
wé awé umá maínana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítauqa
aménáápáqá yíkaraiye. 14 kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí
kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena
Îtuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike
kéwakuyikaiye.
15 Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiye:
16 “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana
aúgemma anóná-anon-arain-aimma
yeráwáqtê maránúne. minnáe.
ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
yeqtí yúyánápí agamaránúne.”
téna Áánûqtun Aágoma tiráiye. 17 mirá-timaqtuwena óqa mamá téna:
“yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá
ítáyikanune.” téna tiráiye. 18 abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-
yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúnatae.

19 miráuma ketúnabaro, Îtuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq
máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae.
20 Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá
pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma
tabarááberaa umá wáiye. 21 ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa
Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtaa 22 ketáámá agaemá tirunóbáqá
íma waínaqtaa áraimma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-
nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwáámeq-yátáákáráq Áánûqtunopaq
waaqókáq ko mánátae. aúyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáá
umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. 23 Áánûqtu itáíq-itaiq umá yabi
ínîpoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa
awé únna-yataaqa minnáyabataa ketáá yáqtoranatae. 24 ketáá wenaóna-
wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá
yiráátima yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae. 25 yaímma-
wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae.
uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókárîq kéipoana aamá timá yokirétaa
móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

26 ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá
kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá
amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwánîqtaba íma wáiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yainaí-yátááríq éna wení
namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.
28 Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáímô tétamo
móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta
ikáqtuwanoe.
móra-nakoma Mótetini ámáamma
mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta
wemmá ikáqtuwanoe.
29 móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma
márúte aménáápáq yuwáinatama
wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.
Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama
áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa
matukáitana
wemá iténa "pááqyan-awiqa yéna
anón-awiqa íkéyaiye" mirá téna
maamirán-áúyánáná kéitaiyo?
Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá timá agaebí mayákaraiyo?
maaminnáyaba túyánápi máráaro.
móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánímanibo
maamin-nákóní anómma uyátá-maqma
táígon-anonnama yayániye.
30 min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minnâ: "anónnáma ápéqa
yimí-yátááqá ketí mayaímá wáiye. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma
yiménúne." téna tiráiye: "uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye."
téna tiráiye. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama 31 minnáyaba
ikatîqa ôriq umá ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

32 Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá ítáaro!
mi táoqa Áánûqtuni ókómmá túyánápí tágaitana taígani-qtataaqtaba
tíqtaba éq anómma tú-tiqtaba urááe. 33 yaímma-taoqa máqte-kayukati
yúrapi mamá itó-umatiketa táwî-aimma timátiketa mamá táíq umátiketa
ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimóraiq umá yíwáqnaa íyábá
yokaa urááe. 34 keráwáqá tiruqtabá ánná-naupaq máiya-kayukama
keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá
mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma maa-márábí
wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqe-uraae. 35 abo ikatíq
íoro! anaaékaq anón-apeqa wániye. 36 paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-
yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-miraiq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oro. anaaékaq wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe.
37 Áánûqtun aúba-wannaabi téna:
"pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.
páátákáá kumíniye.
38 ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.
ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne."
téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye. 39 ketáámá aamá íma ítáa-
kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye.
ketáámá itáíq-itaiq umá yabíqma máraananataa kuqtiwiránîqtaae.

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

11 1 Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabí-í-yátááqá
minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únnayaba
íkáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé kéunatae. 2 naayóbáq-wáyúkámá
Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá
maqyíkaraiye.
3 matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq ketáámá kéitaune. Áánûqtu
maa-márágáráq wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa
káonauna-yataaqa kanaaráq ítaa aónéwauna-yataaqnapo tarôq uráiye.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

4 matúq-matuq umá yabi-í-yátááqnápó Êbo agamá amé-wao-qtataaqa
Áánûqtukaq ámikaiye. Êbo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-
yátáákómmá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtababoana Áánûqtu
wenáyábámá amuqá marákáraiye. Êbo wení kateko-ááíqtábámá wení
Áánûqtu wenamáárîq amuqá marákaraiye. Êbo pukuráimanibo wení
matúq-matuq umá yabí-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.
5 Înoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma
káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-
nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá
Aánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. 6 móra-nakoma
wení matúq-matuq umá yabí-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma
kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá
kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápí mayaígáae. minnáe.
Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana
yeqtí ápéqa yimínata aúyánápí mayaígáae.
7 Áánûqtu Nóaamma nói-qtataaqtaba pááq íniye timá ámikaiye. Nóaa
matúq-matuq umá yabíkáipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anón-unopi-kaare tarôq uráiye. únópí-káárébí wemá wení aara-
íyápótê uyábereta anó-nomma aúgípike Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye.
matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá Nóaa wenamáa máipoana maa-
márábí-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení
matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu
tiráiye.

Áabaraama

8 Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáiye. wení
naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiye. Áánûqtu aúge-
naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye.
wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq
yamáune téna íma ítaraiye. 9 min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne
tiráipaqa ko máqe-uraiye. mikáq kárágáaqa máqe-uraiye. Ááítekikaraq
Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnáá
árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. 10 Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu
ámûraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámûraaq tarôq íniye.
11 Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq
marákááwaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena
iyápóma yiménúne tiráiye. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama
aúyánápí ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama
abóárá ayúkáiye. 12 anónuqma kágipike min-íyápómá marákáraiye. min-
ánnábíké taígani Ibaru-wayukama pááq uráámma miráuma wíyókáá éta
kegébaraa urááe.
13 Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukurááe.
maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá
yímikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo pááq ínîqtaba nékaq aónéta
yimuqá makááe. yúyánápí téta: “kárágáaqa ya máunatae. pááqya-
kanaama maa-márábí kémaunatae.” téta yúyánápí tirááe. 14 yemá
mirá-káyúkámá yúyánápí téta yeqtí árai-maruqtaba abááíq-abaaiq ommá
íaonarae kéitaunatae. 15 yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá
itétama yeqtí naakumóbáq yauwéqma kanaaráq uwínoe. 16 ááqibo uyátá-
maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márûkaa-nakumoe.
yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune.
yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.
17-18 naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa
wenáanikomma Ááíteki “ikámma
agamá amé-wao-qtataakaa uwo”
titana Áabaraama wení matúq-matuq umá
yabí-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiye.
Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma
“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áabaraama timá ámikaimanibo
wemá yokaa-yokaa éna
wení iyápó ikámma
agamá amé-waonikaa umá amíné uráiye.
19 aúyánápí téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq
itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama
awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

20 Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma
waaroqá timáyikena: “anaaékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá
yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana anaaékaqo pááq
ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.
21 mimóráíq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora
waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiye. wení uréire íyátáráq
aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiye”
tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wenáanikoni
kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiye” timá yíkaraiye.
22 Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítíráaeo-wayukayaba
Íqtîbike yéta tiráiye. miráuwo-maraauwo-aimma wení ayáátámma
náarabi uqmá utáníqtaba tiráiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-
yátáápóana tiráine.

Móteti

23 Mótetimo kaumo-wíyópí pááq itana wenanóboma wemmá
yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónááyamma kínna íráqôn-iyapoma
máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-íyápómá
máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq urááye.
yenákátí matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq máqe-uraaye.
24 Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóní anó-
naqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítígáae téna áaqa íkaraiye.
wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáákómá anómma aúkaiye. 25 wemá
íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráq abáá éna awaaraq-yúpáámô
amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiye. ímiye. Áánûqtuni waayúkate
yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye. 26 aúyánápí ítama
Metáíyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Îqtîbi-marabi-qtataaqa
íráqômma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba
mayániye.
27 wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Móteti Îqtîbipake koéna
anómma yabíkái-nakoma áyámma umákáiqtaba íma ikatíq uráiye.
íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamáárîq aonarenaboana
uráiye. 28 naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

umá yabi-í-yátáápí tiráiye. Ítíráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq
umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-
aanikomma íikaminiye.
29 aaq iráqma-taoqa Ítíráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma
kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kóta-
maqtuweta kówana yetinaaé waqmá ommá Íqtîbi-wayukama aqtánáae
temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.
30 Ítíráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yériko-tiqa
yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítíráaeo-wayukama
yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. 31 móra-taoqa
mórama aakaq-nóínímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma
íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq
umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yetê
íikakaae.
32 ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutoniqtabama
Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyoqtabama aamá itaí-
wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiye.
33 taígani-marukaq ááiqa éta
yeqtí matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana
ááiqtaba uyátáraae.
kateko-ámmá wakáápoata
Áánûqtuni íráqô-qtataaqa
wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma
yemmá matááe.
arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta
34 iramá putíqtuweta
waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.
yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo
yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.
akoqnáá umá kárágáaq-wayukati ááíq-wayukama
uyátáraae.
35 matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáá-
kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata
pukááe. Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá
iyuwéta íkoinopoata yúyánápí téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá
mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.
36 yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá
kéteqtaba matéta ánná matááe.
yaímmama ánná atáá-ataa umá
ánná-naupaq yíkaraae.
37 káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta
waqtáánápó yigaibamá ábákaaq urááe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tipi-típigoni áuwaratigaraq
mémegoni aúwaratigaraq kéyauteta
ánnábi kémaae-kayukama
yú-aiqa kémayaa-kayukama
otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.
38 yemá mú mikákáá íráqô-kayukama
maa-márábí káyúkáráá íuraae.
kaqmáápakaraq anubakaráq uréire kéeta
muriánóbákáráq kekoq anóbákáráq
mipí yúwataae.
39 abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe
uráíyô! ááqibo Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma
timá yímikaitata yemá ímataae. 40 Áánûqtu káqon-augen-
auyanamma keqtááyábámá mamá pááq uráipoana maami
itaí-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágáráq mútûq pááq umá
ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáiye.

Îtuma túyánámmá amétaa miráráá ketáá ónátae.

12 1 ketáá nôraq kéuno? maami-áráwáámô naayóbáqá máqe-
uraama yeqtí áaimma paá keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama
ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana
kúmikogaraq yáqtoqma yatítínaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno.
ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama
uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. 2 Îtu Káríqtokaq túraqtaa
karáqma arupú umá minnáyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-
í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákáráq Îtuma máiye. kaapaq-yámá
yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq
mayánipoana wemá kaapaq-yáráq agaemá íyéna aúyánápí íitaraiye. íbêqa
Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiye.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

3 ítáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámíkaamanibo
Îtuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-
maqma anómma ayúkáiye. Îtumma túyánápí maréra aqnúnîq éra
íma yuwaaro! 4 keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-áíqtábámá
keráwáqtí naaegómá íma kukáiye. 5 Áánûqtu mamá timá akoqnáá
ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikaráô? Áánûqtu nóinabi máqtemma
wenáanimaaqa maaminnáyaba timá tímikaiyo?
“ketáanimaaro,
uyátárai-nakoma táígoniq umátikena
yíkaniqtaba atéráaro!
emmá aáqa yoráinayaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íma komá yamátuwe kóaao!
6 aúyánákáq itaao.
uyátárai-nakoma maa-káyúkámá
náayubi táígoniq uráamma
mamá arútáyikena
yeqtábá ôriq umá kákaiye.
máqtemma wenáanimaaqa tebûqa yíminiye.”
téna tiráiye. 7 keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana
keráwáqtôpaq yíno. keráwáqtí tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá
mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. 8 móra-
iyapogoma aboámá íma táíqoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá
árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiye. 9 ítáaro! ketáái marabí-
kétíbótáá ketáámá táígoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtíwîqa
múte kéyauyunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá
mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaunatae. 10 paá
pááqya-kanaama keráwáqtí marabí-kétíbótáá táígoniq únnayabataa mamá
kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba
tíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana
yainánipoana wemá keqtáámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae.
11 ketibotáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá
timuqá íkémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá
mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátae.

12 keráwáqtí tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqtí tiraayumá
yátaginaq akoqnáá oro! 13 aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama
yiraayumá yátágina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.
14 máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá
ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminnâ íyoreq uyátárai-
nakoma íma kanaaráq aónanoe. 15 móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike
waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaaq-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-
yátááqá mamá ayubíyábá atéráaro! 16 Étáu pááqyan-aawaqa mamé iréna wení
áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyánîq uráiye. Íbaru-wayukao,
keráwáqtí áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma
wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. 17 túyánámmá ítáaro. anaaékaq
Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáraimanibo wenaboámá káubiq
éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá
yáráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaaráq matáiye.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

18 keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítíráaeo-wayukaraa íma
ya áíkutaae. aokaq-ánúbóata waayúkama íanekuinoe. Tááíoni-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anubaq iragáráq kumayukómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna
abotáyákáráq 19 wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áíkutaae. mi
táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itaí-yááqá yawíkáiye.
20 móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáiwaakoma
min-ánúráq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.”
téna min-áímmá tiráiye. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe.
21 mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiye: “kegáráq táaqa kaitaqá
ateqte kéune.” téna Móteti tiráiye. íbêqa miráráá íyábá íma yagáíkuyoe.
22 ááqibo ítáaro. mi-máqté-qtátááqtábá íma ya áíkutaae. Tááíoni-
anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáárebaqa
taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq
yimuq-yatáápíké ya áíkutaae. 23 Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepáq
yorupamá áíkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yainaí-náqá wenôpaqa
ya áíkuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá kánateta
yetôpaqa ya áíkutaae. 24 Îtuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-
aiqtaba akoqnáá umá tirái-nakoma wenôpaqa ya áíkuteta wení naaegómá
popoq umá naaeráq ya áíkutaae. Îtuma wení naaegón áaikoma uyátá-
maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

25 aamá tínna-nako tínn-aimma íkéite-keite íoro.
min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá
Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá
íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae.
miráitata móra aamá tínna-nakoma
Áánûqtuni márûpake tínn-aimma íkéite-ikeite umá
uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.
26 naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo
íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiye. minnâ: “paá íma maramá waraa
ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-
waraa ónúne.” téna tiráiye. 27 kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtaae.
minnâ paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá
aweqtánîmanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.
28-29 aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa
minnáyaba “tíkáiye” tenúnatae. “tíkáiye” Áánûqtukaq tínnaiq ónátae.
ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá
máqtemma táígo-qtataaqa kánîmma miráráá máiye. abo wenáwîqa múte
yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

túnabakaa umá tíkáinaiq umá máero.

13 1 Îtu Káríqtokaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero.
2 túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yíkáaro. yaímmama maamirámá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama
Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. 3 ánná-naupaq-wayukama keráwáqá
yeqtí aúkáapikaa máérá yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq
karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkáapikaa máérá túyánámmá ítáaro.
4 ye-áúkáqá máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq
weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire
étamo ye-áúkáqô yainéta íyámma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.
móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-
qtataaqa kenamáárîq yimuq-yatáápí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá
tímikaiqtaae: "kenamáaraq íma tiyuwánúne." téna timá tímikaiye.
5 missing? 6 ketáá árain-arutaa maéta ténátae:
"uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-náré.
ké íma ikatíq ónúne.
marabí-káyúkámá keqtábá
nôraq kanaaráq umátikano?"
téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

7 naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama
minnáyaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo
yauwéqma túyánámmá itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá
mimóraiq umá oro. 8 énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Îtu Káríqto
mimóraiq umá maíye. 9 ókon-okomma yirááti-yataakaraq káqo-kayukati
yirááti-yataakaraq kateko-ápíké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa
tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá
pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaaqnapo uyátá-maqma
íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma
waayúkama íma yíwáqnaa kéiye.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

10 anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-
náúpáqá amí-yáárérâqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma
kanaaráq mayánoe. 11 mú mikákáá anó-monoq-nakoma waíwaakoni
naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqe-uraimma mamá
uyábékena kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq
ámikaiye. ááqibo waíwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe.
12 miráuraaniq umá Îtuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana
wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiye. 13 wemá miráurainiq
umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru
aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. 14 ketáái árain-ano-maruqa
maa-márábí íma wáiye. Áánûqtuni kateko-márúqá yínîqtaba awé umá
máunatae. 15 aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Îtuqtabama wenáwîqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá
Îtun áwîkaq tóyaupike “tíkáiye” ténátae. 16 íráqôniq íyábá ítiwikaaro!
wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-
qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.
17 keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi
tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba
Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá
yabíkáiye. keráwáqá waráiyanama yimuq-yatáápí yabítikanoe. íma
waráiyana tirummá íyéta íyabitikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

18 keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq
arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yátááqá
tíkainaiq ónúnatae. 19 mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna
miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq
wakútikaniye.
20 ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike
itó-umakaraiye. Îtuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé
pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá
umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtábá Áánûqtu máena 21 máqtemma
íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtábá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu
Îtu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye.
Îtu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiye.
miráuma waíno.

yaímma-aqto-aine.

22 ketúnabaro, maamin-áípíké akoqnááma mamá awé umá ítama
oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae. 23 kemá timá-timenaa
kéune. ketáái tíbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-
kánáábí yínakama ketê máinaqa keráwáqá ko timónayuye.
24 keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá
ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkaraae.
25 Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtê waíno!

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yêmiti

1 1 min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Îtu
Káríqtoni mayaí-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítíráaeo-wayukama
máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.
2 ketíbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq
paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-
yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma
akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá
aurániye. minnáyaba áqa káonaae. 3 missing? 4 keráwáqá yáqtotukeq
keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-
qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. 5 keráwápíké móra-nakoma
akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama
aónáínana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá
maqmá keráwáqá máqtemma timínéna kéiye. 6 keráwáqá minnáyabamo
ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tínômanibo paá wekáq
tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma
awekáráááq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe. 7 miráráá káyúkámá kaayaq-
yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa
mayánoe. 8 ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtaba íma kéitaae.
9 móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení
aúyánámmá wekáq kémaraipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq
amuq-yatáápí mániye. 10 Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma
wenáwîqa mé kumínanama minnáyabama anaaékaq wemá amuqá
marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye.
wíráati-yataakoma ayákama púínikaa umá oótamma paá naaenómá
augéna kabiráginiye. 11 aabaúmá kéutena aaqá kégautowana áápepaaqa
kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiye.
mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá
min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana
páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.
12 ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama
wenarukómá íráqôniq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma
akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtábá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiye: “mi-káyúkámá keqtábá
yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiye. 13 yaímma
makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero:
“maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráiye:” téqa ítero.
máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma
aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. 14 móra-nakomma makátímma
wení táwî-auyanakoma wemmá kéyabitiye. 15 táwî-yuyanakoma yemmá
yabitínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama
puínoe.
16 ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáiyanama
keráwáqá makatíniye. 17 máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq
Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéiye. Áánûqtuma wemá ókóní áaine.
miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiye. aabaúgógáráq wíyokogaraq
yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe.
miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma
wáiye. 18 Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení
árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-
annaraa umá máunatae.
19 tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá
máqtemma aati-aatimá watáayaba itéraq yokaa oro. miráimanibo
keráwáqtí táama kéteqa áqnáabaqa túyánápí itéq tero. íma páátákáá
tíyamma oro. 20 keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá
kéwaraae. 21 keráwáqtí táwî-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá
kenamáárîq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi
máráin-aimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-
íyápógómmá awiráinana ípuiniye.
22 keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo
yaaguyaqmá nóinabi tínnaiq oro. 23 náawabi Áánûqtun-aama iténa
ímo miráinama wemá kaapópíké wenóíqa aónainikaa íniye. 24 wenóíqo
aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. 25 aá
ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minnâ íráqô-kaapore.
maamirán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae.
máqtemma aá ítáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae.
yeráwáqá nóinabi ítáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá
aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama
yimuqá kémaraae.
26 móra-nakoma wenaúyánápí téna “kemá Áánûqtuni aammá
kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá
kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéiye.
27 arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-íníkáráq iyápógaraq
yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aaiqtaba nékaq
máero.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 1 ketíbâqawaaraa-kayukao, Îtu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá
yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma
makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba
tinaaémma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe. 2 ítáaro. móra-
nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq
wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-
unakaqtoma maréna kéinaqa 3 máka-nakama móraiq íráqôniq paá
umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq "emá maan-
íráqón-ábíqtátáráq maráq mááo" 'itéraq ánibo áwáyoq-naqtabama
"emá merapáq itó-uma mááo" abo "marabí maraq mááo" téraq ítero.
4 keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápíké táwî-aaimma
kéyainaae.

5 ketíbâqawaaraa-kayukao, ítáaro. oótamma íma makáa-kayukama
Áánûqtuma "íráqô-meyamma yiménúne" téna tiráiye. wení yabíkái-
marupaq yeqtí yíwîqa máikaae téna minnáyaba máqtemma wekáq
yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáá umá timá yímikaiye.
6 miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma
kéoe. ítáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq
tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. 7 yemá Îtu
Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

8 keráwáré maamin-ámáán-áimmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni
aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáráaro. mirá
téna "keráwáqá ketábáráá tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino." téna
kétiye. 9 keráwáqá oótamma makáiya-kayukama yetíwîqa múte kéyauyeq
áwáyoq-wayukati yíwîqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-
yataariq kéoe. 10 náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá
otaammá kéguye. 11 Áánûqtu téna "kumari-áímmá íma tarôq oro" wemá
ókaraq téna "waayúkama íma yíkamma púyôro" téna tiráiye. abo íma
kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq
tigaemá kéiye. kímora ámáan-aimma íma waráanayatababoa Áánûqtun
ámáan-aimma emá akátaane. 12 min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba
tirummá amíyanama min-ámáán-áíkómá timátikainaqtaa túwawaaq
tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqtí
máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áímmá
wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áíkáq keráwáqá yainániye.
13 keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma
keráwáqá wení paru-yátáápíkémmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá
káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápíké
mirá-umatikaniye.

14 tíbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa
"ketáá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae." téqtaa kétunataamanibo
ketáámá nóinnabi wemá tinîq ítaa únnama ketáái watáama íma arupú-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áíné. 15 yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Îtrêtukaq yirummá
amíya-kayukama yeqtí unáákáqtôaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa
16 maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawááq umá
kokoq í-únákáqtó kúberera íráqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-
áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmô kétemma íma yíwáqnaa
kéoe. 17 keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéiye. keráwáqtí
itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáiye.
18 yaímma keráwápíké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayáanaq kemá
káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yêmitima
yauwéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama
káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá
ketáámá káonaunatae. 19 keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa
árai-manikoma máiye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq
mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. 20 aíbôq-wayukao,
keráwáqá kétimonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnáyaba íma éta
keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéiye. 21 maamin-kátáámá
taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma
amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine.
minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna
ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miráráá
uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráiye. 22 keráwáqá kéitaao?
Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma timá-amin-aimma
mirá-uraiye. Áabaraama wemá minnáyaba uráiqtababoaqtaa ketáámá
téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-
uraiye.” téqtaa kétaunatae. 23 miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará
kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraipoana
Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye.
abo weqtábámá ‘Aánûqtuni aanábóé’ tirááe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. 24 miráitana móra-nakoma
paá óyaukake téna “kemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraune”
ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-náré. ímiye. min-nákómá
Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-
aurakaq kateko-náré.

25 móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóíníqtábá wenáwîqa
Aréaabie. maami-Yéqtáááó-íníkómá min Ítíráaeo-kaqto-wayukama Yótua
timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkómá yíwáqnaa uráiye. yemmá
káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namuro-wáyúkámá
íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkómá aakabá yáutu-yautu-inimma
máqe-uraimaniboa wemá Yótuani timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-
wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá
kateko-ínímmá aúkáiye. 26 ítáaro. aúgoma aáma íma wáinanama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aráákagurain-aue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba
íráqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa wáiye.
3 1 ketíbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémmá aúba
yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama
pááqya-paru-yataakaraq yainániye. 2 ítáaro. máqte-kayukataa nóinabi
téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá ítaa arútáanama ketáái kateko-
yátáááqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátáááqá
únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátáááqá
ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi
íniye. 3 ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáá-annama
(téini) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wínna-ayapaq ketáá yabi
tenanatáá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. 4 ketáámá anón-
unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq
kéyaqtoraiye. uwááma kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma
nopí-káárémá wínna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. 5 móraiq umá
amáábíyataba wáiye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena
ketútaa múte kéyauiye. miráipoaq keráwápíkemmá netuqyaammá
yirááti-wayukama íauraaro. ítáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma
máqte-karaamma kanaaráq kamá iqtubíniye. 6 timáábígoma miráuma
iraráá kéiye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaaráq tíniye. timáábígotaama
tái-aimma kétitanama máqte-tugotaa táwîq umákena ketáái íráqôn-
aaimma mamá táwî-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéiye. min-íramá
timáábígotai tái-aimma Tááqtaanopake kéiye. 7 abááq-wámmá
waayúkama kanaaráq awíma kaayoné umáyikanoe. numagáráq abááq-
wákáráq taíwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe.
8 miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaaráq awíma
kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátáááqá aménáápáqá íma máitana
táwî-yataakoma uwaatagáákáá-qtátáááqá ógikaiye. 9 ketáái timáábínapo
ketibotáá uyátárai-nakon-awiqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái
timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtáárá
umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráiye. 10 mimórá-tóyáúpíkétáá
íráqôn-aikaraqa táwî-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá únnataama
táwî-aaine. 11 ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógáráq únókógáráq
mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. 12 móraiq umá ina-yágó íma eqá
káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma
non-úrámmá káyubiye. móraiq umá mimórá tóyáúpíké íráqôn-aikaraq
táwî-aikaraq kétunataamanibo táwî-aaine. miráipoaq netuqyaammá
keráwápíkémmá yirááti-wayukama íma aúráaro.

13 móra itaí-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq
aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma
múte yauyénamanibo wení mayaímá íráqôniq kéitaqtaa ketáámá
káonaunatae. 14 keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnobaqa tái-tiyamma kémaraao?

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq
kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá
ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áíné. 15 maamin-áímmá
Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéiye. Tááqtaayaa
tái-aagonopake kéiye. 16 waayúkama yetíwîqa mamá anóniq íkáae téta
kárún-aaimmo kétetama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwî-
aaimma pááq íniye. 17 miráimanibo itaí-yátááqá Áánûqtunopakemma
minnáe. mútûqa íráqôniq umá wáena táígokaraq íma wáiye. min-ítáí-
yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáiye. aamá ítama akoqnáá kéiye.
máqte-kayukama íráqôniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq
kéiye. Áánûqtuni itaí-yátáákómá miráráá kéiye.
18 mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá
wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-
aurakaq kateko-wáyúkáé.

4 1 ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéiyo? keqtirunóbáké kéiye.
mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana
keqtirunóbáqá aati-aatimá ááiqa kéiye. 2 keráwáqá maami-qtátááqtábá
kétikaimanibo íma kanaaráq mayánôpoaq keráwáqá waayúkama
yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá
túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááiqa kéoe.
ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-
qtataaqa íkemayaae. 3 keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama
káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamáa
keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. 4 waayúkao, itáíq-itaiq-
yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq
Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-
márábí-qtátááqá kétikaiye” tínnama aati-aatimá mirá kétena wemá
Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. 5 Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna
kétiye: “Áánûqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-
aimma tin-nákóráá uráiye.” téna íma paátataakaan-aine. 6 miráimanibo
Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení
aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama
Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo
yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq
wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. 7 miráipoaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtun aménáápáq
maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake
péqmarena paábaq uyaa timáginiye. 8 Áánûqtunopaq waaqókáq íyanama
wemá keráwáqtôpaq waaqókáq yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo
kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. 9 keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá
maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ínômanibo tiruqtábá oro. 10 uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá
keráwáqá múte yauyíniye.
11 ketíbâqawaaraa-kayukao, keíyáá móra-mora-yuma móra-mora-
yute táwî-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa
kéyainenama táwî-aimma weqtábá tínnana wemá Áánûqtun ámáan-
aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma
kéyainenama wemá téna "kemá ámáan-aikoma uyátáraune." téna
kétiye. 12 ítáaro. Áánûqtuma wenamáa ámáan-aimma kétimitaamanibo
keráwáqá kenamáárîq keqtí ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma
wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamáa kanaaráq
ánatatikaniqtaae. keráwáqá "Áánûqtumune" téraq kéteo? abo íma
tíbâqawaaraa-kayukama yaínáaro. 13 keráwáqá maan-áíkáámô téq
oweqa "íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúnatae. aabáyaama ketáámá
mibáq ónúnatae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-
mónéqá pááq ónúnatae." maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama
ítáaro. 14 keráwáqá nói-qtataaraq aabáyaama pááq ínimma íma ítaraae.
keráwáqtí túwaraimma konnákóráá umá pááqya-kanaama maéna
kóiniye. 15 keráwáqá maará téraq tero: "uyátárai-nakomma akáínaiq umá
ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúnatae."
miráá téraq tero. 16 miráimanibo íbêqa keráwáqtí túma múte kéyauyeq
keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá
kéte mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maíyamma minnâ táwî-aaine.
17 ítáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-
nákómá kúmiq-yataariq kéiye.

5 1 íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama ítáaro. mi-
kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqa maréq ibiqá yaránóe.
2 keráwáqtí ótamma kabiréna unáákáqtôma kawaanogómá kégarainana
3 akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqtábá tiráátinoqtaae
irámô árainikaan-aiqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtôpaqa yíniye.
kenamáa keráwáqtí taíganin-otamma káikuyoe. 4 keráwáqtí yópímmô
mayaímá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq
kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqtí táwî-aaiqtaba
kéte. yeráwáqtí ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá
uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máiye. 5 maa-márábí kéráwáqá
taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq
mayaí matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama
timáyíkáawata waayúkama yíkakaae. 6 missing?
7 keqtíbâqtiwaama Îtuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá
awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá
íyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. 8 keráwáqá tú pukáinabaq
awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro.
uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kéiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama
táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá
yainaínaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yainaí-
náqá waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye. 10 keqtíbâqawaayuo, Áánûqtuni
amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwîkaq tiráane. yetáaiqtaba
wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa
í-yátáápí awé uráae. 11 mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq
awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: "yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq
umáyíkaraiye." téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae.
naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma
íma anaaémma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu
anónuqma aúráitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiye. uyátárai-nakoma
wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéiye.
12 ketíbâqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa
íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágón áwîkaraq káqo-kaqo-
qtataakon áwîkaraq yamá keráwáqtí akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá
yauwéqma kéteqa paá "owé" abo "ímiye" tero. móra-yataakon áwîkaq
kéteraq túyánápí kéteqa "mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye" tíyamma
minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.
13 keráwápíké móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápí máenama
nunamummá tíno. keráwápíké móra-nakoma amuqô kémarenama
uyátárai-nakon áwîqa múte ibí timá yauyíno. 14 keráwápíké móra-nakoma
karímô kémayenama itáíq-itaiq o-yútí kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae
téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kétimaketa matawémma
uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe. 15 ánibo yeráwáqá Îtukaq itáíq-itaiq
umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárí-
náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá
móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-
nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. 16 keráwáqtí
kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá pááq oro.
wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye.
min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-náré wemá nunamummá timmá
akoqnáá kéiye. 17 Iráíya paá keqtáráá-kánóré. wemá nunamupí "aaqá íyuwo"
téna titana maa-márábí kaumo-kárítímáátígáráq abapaké móra-wiyopimma
aaqá íuraiye. 18 ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména
keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiye.
19 keqtíbâqawaayuo, keráwápíké móra-nakomma árain-aipike
yabitimátuwaiyanama mórama itáíq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma
awíqme yíno. 20 minnâ taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma
wení táwî-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmíq-nákóní arun-
íyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení
taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awíkátuwaniye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Pítaa

Ítíráaeo-wayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-nakoma kétitana Táératima agatáiye.

---

1 1 kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-
wáyúkáráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq
máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-
yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa
kágayaune.
2 ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápíké keráwáqá wetábá aokarîq
umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq
kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Îtu Káríqtoma
keráwáqá wení naaenápó tete umátíkaraiqtaba keráwáqá wanáama
wáráaro. wení íráqô-qtatakakekaraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-
maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.
3 Áánuqtuma uyátárain-naqa Îtu Káríqtomma aboákáq wení anó-
paru-yataaqtaba "tíkáiye" kétunatae. wení paru-yátááqnápómá
aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa
yínîqtaba kanaaráq awé ónúnatae. Áánûqtuma Îtu Káríqtomma pukáipike
mamá itó-umakaraiqtababoaqtaa ketáámá miráuma kanaaráq akoqnáá
umá awé ónúnatae. 4 miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa
keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá
íma kabiréna íma aqnúnîq éna ínî-qtataaqa wáiye. 5 wení akoqnáágaraq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuma keqtáá Îtukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-
áwáátáqá Îtuma yauwéqma kumíniye. mi-kánáágóní aqtó-kánááráqá Îtu
Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiránîqtaae.
6 miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaaráq maránoe. paá
pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq
maa-márábímmá mayánoe. 7 maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí
íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-
óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq
kéyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráaniq umá miráráá umá
keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá
timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma
anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiye. áwáarara kain-óqtámá
waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama
Îtu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-
yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.
8 kemá Pítaama kenamáárîq Îtumma aónaraune. keráwáqá maa-
márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme.
ibêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekáq itáíq-itaiq kéoe.
miráiqtapoaq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaae. ánibo min-ánó-
tímúq-yátááqátábámá kanaaráq móra-aimma íma tenúnatae. 9 keráwáqtí
itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtababoaq áqa íráqô-meyamma kémayaae.
keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqtí
tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.
10 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-
qtataaqa timínîqtaae téta yemá tiráane. Áánûqtuma náaraq umáwaq
keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-iq uráane. 11 Îtu Káríqtoni Aágoma
yeráwápí wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq
kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq
wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ánibo naayóbáqá yemá
amuné-áímmá Îtu Káríqtoqtaba tiráane: “Metáíya kukéna anómma aú-
aiqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá
itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá
yímikaine. 12 Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqtí kanaaráqtábámá
íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá
keráwáqtábágáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tiráane.
íbêqa yeráwáqá náayuwabi Îtuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-
Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé.
mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-
wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá kéyikaiye.
13 miráinaq keráwáqtí túyánápímmá íráqôn-aaiqtaba yokaa oro.
kamuqá kéiteraq máero. Îtu Káríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa
Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínîmma minnáyaba

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

awé oro. 14 wení árain-iyaporaa umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá
keqtúgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. mi-tíkáí-yátááqá keráwáqá
wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.
15 Áánûqtuma keráwáqá tááyarai-naqa wemá árain-iraqo-
qtataaqtabama aokarîq umá máiye. miráinaq máqtemma keráwáqtí
táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokarîq oro. 16 Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáagómá kétiye:
"kemá aokarîq kéunaboaq
keráwáqá aokarîq umá máero."
téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáábi kétiye.
17 keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa "ketibotááo" téq
tiráámanibo wemá máqte-kayukama mimóráíq umá kéyainaitana
minnáyabama móra-waigoma íma wení aanábómá máiye. ibêqa máqten-
aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqtí naa márûkakemma yuwéq népaq mááe.
íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqtí táaiqtaba atéráaro.
Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.
18 keráwáqtí títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqtí aménáápáq
máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq
kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Îtu Káríqtoma keráwáqá meyánîq
uréna maamin-áqnún-ámáán-áíkóní aménáápákémmá keráwáqá
tiwíkáiye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáráráq
keráwáqá meyánîq uráiyo? ímiye. 19 wemá wení naaenápó keráwáqá
meyánîq uráiye. tipi-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq
amí-yááréráq máráanikaa umá Îtuma miráráá umá máqe-uraiye.
20 maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna "Îtu Káríqtoma
mirá-iniye" tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánááráqá Îtu Káríqtoma
abarokáq uráiye. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uraiye.
21 Îtu Káríqtotababoaq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá ítáyaminoe.
wemá Îtu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa
ámikaiye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kanaaráq kéeq
matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq
awé ínoe. 22 keráwáqá Îtu Kárítomma anaaé wakáaqtababoana
keráwáqtí tirun-íyápógómmá Îtuma mamá íráqôniq umá pááq
uráiye. keráwáqtí tirun-íyápógóní abumá íma wáiye. íbêqa keráwáqtí
tíbâqawaaraa-kayukama áraimma kanaaráq tirummá yimínoe. miráuma
tirun-íyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero.
23 ítáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráíkómá
íma waayúkagoni ánayukakemma pááq uráiye. min-ánáyúkómá
anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni
matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráiye.
ánibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye.
24 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.
ánibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.
ókómá aayámmá kamágitana
ókóní arakómá apibí umá kégumawiye.
25 miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma
watúq-watuq umá wáiye."
téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma
nói-kataabiyo? Îtuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-
kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.
2 1 miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-
áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero.
anón-aimma íma téq agamá káútôro. 2 miráimanibo keráwáqá aqnún-
íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá
íráqô-naananoqtaba táa yánîmma minnâ Áánûqtuni watáae. keráwáqá
miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa
ínoe. miráiyanaboana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqtí
tirun-íyápógómá íma puíniye. 3 minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-
kánnáágómá kétiye:
"keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae."
téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.
4 Îtu Káríqtoni aúrakaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq
umá mái-aboqtama máiye. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo
Áánûqtuma wemmá aúyárákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.
5 Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanawaq wemmá keráwáqnápó wení
anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-
arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokarîq umá anó-monoq-wayukaraa
umá mánoe. mi-qtátááqá Îtu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq uráí-
qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Îtuma mirá-uraiqtababoana Áánûqtuma
keráwáqtí amí-yátááqtábá amuqá marániye. 6 Áánûqtuni agamatá-
kánnábí kétiye:
"aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.
min-íráqón-óqtámmá matáunama
wenámûraaq naammá yemá ínoe.
náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama
Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama
wemá agaemá íma íniye."
téna Îtukaq itáíq-itaiq íyátábá kétiye. 7 mi-káyúkámá Îtu Káríqtokaq itáíq-
itaiq kéo-yuma weqtábá téta "áraimma anón-iraqo-qtataare" téta kéte.
miráimanibo náayuwabi Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá
yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:
"min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma
yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wenámûraaq naamma kéoe.”
téna ókaraq kétiye:
8 “wemá yítauqa mamá yuraráí-óqtámíye.
wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”
téna kétiye. Îtuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe.
Áánûqtun-aama íma warétama Îtumma awéqtátuwetama yemá
yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa
abarokáq íniye.
9 miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe.
keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá
mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máan-annae. keráwáqá
taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá
keráwáqtábá mirá-umatikaiqtaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae
téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqtí waátágoni kumayu-
ááíkáké tááyama wení tágama-yataakoni ókáq keráwáqá tíkaraiye.
10 naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo
íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni
paru-yátááákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátááákómmá
kémayaae.
11 tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkáráá
umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátááákóní anaaé
waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni
akaí-yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akaí-yátááákógáráq yeqtí
yirun-íyápógógáráq ááiqa kéoe. 12 keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-
itaiq o-káyúkátí aúkáapimma máeqa íráqôn-aaimma wáráaro. mirámô
kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainaí-kánáámá yínatama yemá
íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye.
yemá keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.
13 uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq
máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtábá áqnáae-naapaamma
matáipoaq wenáama wáráaro. 14 anómma kámááni-wayukama yeqtí
yáama wáráaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá
náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá
náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwîqa múte kéyauyoe.
15 Áánûqtuni aúyánámmá waráiyanama keráwáqtí íráqôn-aikoma
min-áíbóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma
yeqtí yóyauqa aúyaraniye. 16 keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá
umáguraamanibo otaa-qtátáárîq oqtábámá íma paá umáguraae. paá
wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. 17 máqte-kayukama tikaq
múte yíkáaro. keráwáqtí tíbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero.
Áánûqtumma timuqá íma marakaíyábámá ikatîq oro. miráinaq anómma
yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq
máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábiqa
kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. 19 tái-kawaa-nakoma
keráwáqá tái-tu-tiqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá
tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma
keráwáqá íráqôniq umátikaniye. 20 miráimanibo keráwáqá otaammá
kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma
íráqôniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa
timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-
meyamma timíniye.
21 Îtu Káríqto keráwáqá tááyarena "tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá
mayánoe" téna tiráiye. mirá-itanapoana Îtu Káríqtoma wenamáárîq
keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiye.
ánibo wemá keráwáqtábá wenanaaé waraígáae téna kétiye. 22 Îtu
Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma
kaaqaari-áíkómá aati-aatimá íma iráiye. 23 yemá wemmá anón-aimma
téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma
téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá
ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma
kateko-náqá arupú umá yainaí-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. 24 Îtu
Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái tái-
meyamma wenaúraq matáiye. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá
kúmiq-yataariq íyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye.
keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mútûq kateko íyábá ákaraiye.
ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Îtu Káríqtoni abunápó
keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. 25 keráwáqá naayóbáqá tipi-típima
aúyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaq uréire uráamanibo
íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-
íyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3 1 keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóní náápaakoni
aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama
ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáíq-
itaiq íníyô? enáaikoma áraimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba tíyábá
íma ínóne. 2 miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma
amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata
aónanoe. 3 keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá
íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá
íráqôniq kéeq tiyáápimma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-
únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe.
4 ímibo keráwáqá kenamáárîq keqtí tirunóbáqtábá konaaririmá oro.
kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárírígómá aati-aatimá
wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. 5 min-nóínímmá naayóbáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yemá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máeta weqtábá kamuqá ítáyamikaae.
mirá o-wáígómá yemmá mamá waayúkati yúrakaqa íráqôniq
umáyíkaraiye. 6 Téraima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá
yemá yeqtiwaikóní yinaaé wakááe. Téraima Áabaraaqtaba "ketí uyátárai-
nako" tiráine. keráwáqá aaraukárîq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma
íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá
miráuma Téraomo ayáámûmaakaa kauraae.
7 keráwáqá aaraukárîq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate
kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí
yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-
qtataakokaraq matúq-matuq umá mái-yuwaraikaraq waatê mimóráíq
umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaqa íma múte tikaq yikáiyanama
keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íiniye.
8 maamin-áqtó-áíkáráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-
mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tíyaqa
kéyimero. ánibo keqtíwîqa íma yanaa máráaro. 9 waayúkama mamá
táíq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táíq íumayikaaro. yemá
keráwáqá tái-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá tái-aimma
íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba
keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéiyanama Áánûqtu keráwáqá
íráqôniq umátikaniye. 10 Áánûqtuni wannaagómá kétiye:

"náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna
wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.
11 wemá tái-aaimma tarôq í-yátáápíkémmá waeréna
íráqôn-aaimma tarôq íno.
káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna
wemá min-ámmá waqména uwíq-uwiq íno.
12 miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma
arútáiniq o-yúmá kéyimonena
minnáyabama amuqá kémaraiye.
uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo
táwî-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna
áyámma kéitana anaaéma kéumayikaiye."

téna kétiye.
13 keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama
yenamáa keráwáqá íma mamá táíq umátikanomanibo 14 yaímma-taoqa
keráwáqá arutáinaiq íyatababoaq tú-tiqa kémayaiyana Áánûqtuma
keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatîqa
éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo 15 Îtu Káríqtoma Áánûqtuni
aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wayukama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá ítama timónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. 16 keráwáqtí itáíq-itaiq
í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-
yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa
paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Îtu Káríqtoni íráqôn-
aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba
kaaqaari-áímmá tíyamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe. 17 otaammá
kúyoqtabama tú-tiqa mayaí-yátááqá minnâ íma arútái-qtataaqa
wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna "arútái-qtataaqtabama tú-tiqa
máyáaro" kétimma minnâ íráqô-qtataare. 18 Îtu Káríqtoma otaammá
íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá
kúmiq-wayukayataba wemá pukáiye. keqtáámá yauwéqma Áánûqtunopaq
tiwíqmenataa uwínîqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiye. wenaúgoma
pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiye.

19 Îtuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná
umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáama abarokáq timá yímikaiye.
20 min-áámá minnâ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma
anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánááráqá Nóaama únópí-káárémá
tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo
waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá
aúgítata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma
atóbaraae. tébakaq pukurááe.

21 min-nókómá minnâ Îtuqtaba nommá peraígóní amané. ketáámá
Îtuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma
Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Îtuma
mamá kátobamatikaiqtaae. Îtuqtaba nommá peraímá paá túma
tete íyábá íma wáiye. ímibo minnágoni áaimma minnâ ketáámá
Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá
íyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Îtu Káríqtoma pukáipike itá-
uraiqtababoana Îtuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaaráq
atóbamatikaniqtaae. 22 íbêqa Îtu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena
wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiye. mibákémmá máqtemma
Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-
akoqnaagaraq wemá kéyabiqyikaiye.

4 1 Îtu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aiqa matáiye. miráinaq keráwákáráq
tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Îtu Káríqtoni anaaé
kéwaraaqtababoaq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma
keráwáqá íma kéuyataiye. 2 miraúma íbêkakemma Áánûqtuni
aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqtí túgoni akaí-yátáákóní anaaé
miráuma íwaraaro.

3 naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkámá
miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátáárîq keráwáqá urááe. keráwáqá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aíbôq-nokakemma aíbôriq urááe. keráwáqá aábêguye kéeq aíbôq-nomma
taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi
yaaráá-qtátáákáqá nunamummá tiréq ókon-okomma tái-yataariq urááe.
4 íbêqa Îtukaq íma itáíq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqtí tái-
aaiqtaba yagaroqtaíyábámá íma kétikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq
kéumayikaae. miraítata yemá keráwáqá anón-aimma kétimatiketa
agamá kégautoe. 5 miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwî-aaiqtaba
Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq
pukáa-kayukagaraq yainánîqtaba yokaa kéiye. 6 miráitanaboana Îtu
Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama
timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá móraiq umá máqte-
kayuka umá yainániye. miráimanibo Îtu Káríqtoma yeqtôpaq kukéna
timá yímikaiye. miráuraiqtaba yemá kanaaráq mánoe. Áánûqtuma
wení Aágopi paá kémainiq umá móraiq umá yemá yaágopi aúgen-
auwaraikaraq kanaaráq mánoe.
7 máqte-qtataakoma ánatai-kanaagoma aqtórárîq kéiye. túbanaaq
umá máeraq arupú umá túyánámmá ítáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq
nunamummá kanaaráq tíq-tiq ínoe. 8 keráwáqá móra-mora-yuma
tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq máráaro. keráwáqá áqnáabariq
umá miráiyaqtaba keráwáqtí otaammá oyaaq umá matuwéq
tiwikátuwanoe. 9 keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmeraq
keráwáqtí naaúpaq kéweraq minnáyaba timuqá máráaro.
10 Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye.
miráinaq min-ákóqnáárákémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa
kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaínáaro.
11 náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbáq tínénama
Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba
mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Îtu
Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama
Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraqa
wennámá watúq-watuq umá wáiye. miráuma waíno.
12 íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá
maqmá timónaraimma minnáyaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-
yataakoma yínîqtaba kéitaae. 13 keráwáqá Îtu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa
yainánôqtaba timuqá máráaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq
kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ógiranoe. 14 keráwáqá Îtu
Káríqtoni anaaé wáráaqtababoaqta waayúkama keráwáqtábá timá
táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana
Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye.
15 ketáama maannáyaba íma wáiye. minnâ waayúkama yú-tiqa mamá
yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-
yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. 16 miráimanibo keráwáqá Ître
Káríqton-annabi máatababoaq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnáyabama
netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá �tu Káríqtoni áwîqtababoata keráwáqá
tú-tiqa í-yátááqá kétimiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro.
17 Áánûqtuma maa-márábí-káyúkámá yainaí-kánááráqá áqnáabaqa
wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainaí-
yátáákómá keqtááráq áaimma atáínanama mi-káyúkámá náayuwabi
wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq íníyô?
minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:
"Áánûqtuma íráqô-kayukama mamá atóbamayikanimma
íma oyaaq kéimanibo
mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta
Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa
nói-qtataaraq pááq íníyo?"
téna kétiye. 18 missing?
19 miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá
wáráaqtababoaq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá
kenamáárîq tarôq umátíkarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá ítáaro.
wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiye.
5 1 Îtuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá
kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Îtuni waayúkaraqa
kawáá-náqá máune. Îtu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá
aónaraune. ánibo wemá yauwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-
yataaqa yáíkaaq umá mayánúne. 2 Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama
wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnáyaba
timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá
móneqtaba íma mi-máyáímá mayánômanibo karuwaaq umá máyáaro.
3 kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq
wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá
máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá móraiq oro. 4 miráinana
anómma kawáá-náqá Îtuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-
kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa
mayaíyana mi-kámókóní áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.
5 maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero.
keráwáqá máqtemma keqtí tíwîqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq
maréraq móra-mora-yuti kaqtó-naqa máaro. minnáyaba Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí kétiye:
"mi-káyúkámá yeqtíwîqa yanaa múte yaúyo-yuma
Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo
mi-káyúkámá yeqtíwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá
Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma kéyimiye."
téna kétiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 miráinaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni
améná́ápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye.
7 wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá
ayuwáiyanama keráwáqtí taíbaq-tuyanamma paá mayániye.
8 arútama kéiteraq yokaa oro. áwáábiq-araayakoma uréire kéena wemá
upúqma nánîq-qtataaqtaba abáá iníkáá umá keráwáqtí namuro-náqá
Tááqtaama mirá kéiye. 9 miráipoaq keráwáqá itáíq-itaiq í-yátááqtábámá
akoqnáá kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Îtuqtaba
keráwáqtí tíbâqawaayuma mimórá-yú-áíqá í-yátááqá yeqtí itáíq-itaiq
í-yátááqátábá kémayaae. 10 keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-
kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni
áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abaúmma ánûqa
yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íráqôniq umá ánataniye.
Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Îtu Káríqtogaraq
yagaroqtamá yáíkaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. 11 Áánûqtukaq
máqten-akoqnaama wáiye. miráuma waíno.
12 Táératima maamin-áwááráq-áúbámá kennámá agatáiye. Îtuqtaba
wemá ketí tima-tíbáqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá
tíqtaaiq ínîqtaba keráwáqtôpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá
Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétiye. miráinaq keráwáqá
maami-kánáágómá yaqtóráaro.
13 keráwáqtí tíbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírônikaa-marukaq
máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye.
Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráíq umá yemmá aúyakaiye.
ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana
kéwiye. 14 keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyááma
wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.
kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Îtu Káríqtoni
waayúkabi máa-yubaq waíno.
kemá Pítaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Pítaa

náayuwabi Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáiye.

---

1 1 kemá Tááímoni Pítaa mórama Îtu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana
kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê
mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq
keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákámá kateko
kéoyaqtababoaqtaa ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.
2 Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-
yátáákókáráq mayaígáae téq kétune. maami-kááyáq-yátááqá
Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoma yenákátí uyátá-
maqma itaí-yátáápíké kéiye.
3 Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááráké ketáámá weqtábá aokarîq umá
mánatae túnnataama kétimiqtaae. áqnáabaqa wetábá wení itaí-yátááqá
keqtáámá tímikaiqtaae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-
qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabitiráiye. 4 mikákémmá keqtáámá
wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá
akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraíyábá puí-
yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá
minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá
wení aokaq-ááíkákékáráq tímikaiqtaae. 5 miráuma keráwáqá itáíq-itaiq
kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq
arúbainana arutáina-yataakoma itaí-yátáákáq arúbaaro. 6 ánibo keráwáqtí
itaí-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minnâ keráwáqtí túgoma íráqô-
tuyanamma mamá arutáiyana waraíno. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá
umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokarîq umá
máaro. 7 mirá kéeraq Îtukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ánibo
mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anoniq umáe kéuiyanama
ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itaí-yátáákómá
uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoaq keráwáqá
káqo-yuma mamá íráqôniq kéumayikaiyana keráwáqtí íráqôn-aaikoma
arammá íma abarokáq íniye. 9 náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma
wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma
aónai-nakaa kéiye. wemá Îtu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa
wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye.
10 miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqtí íráqón-aainapo Áánûqtu áraimma
keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba
maqmá aónaarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe.
11 miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqtí
uínô-kanaama pááq ínana keráwáqá kanaaráq paá uínoe. mibáqá
ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Îtu Káríqtoma
kéyabi-iye.
12 miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá
taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba
kéyaqtoraamanibo 13 kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa
timá yoránáae téq túyánámmá kéitaune.
14 kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq
maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátárai-naqa Îtu
Káríqtoma timá tímikaiye. 15 miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí
kágayaunama kemá púyônaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.
16 ketáámá áqa keráwáqá Îtu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba
timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma
kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkómá
áraimma pááq ínîn-aine. ketáámá kenamáárîq Îtuni anó-qtataaqa
aónaraunatae. 17 ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq
yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáiye. ánibo aamá mú mikákáá
yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye:
“maamin-náqá kenamáa tíkái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.”
téna aagómá tiráiye. 18 ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúráqá wetê
mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni
márûpake timmá ítaraunatae. 19 maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa
ítareqtaaboaqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá
tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqtí yáayabama
túyánámmá ítáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá
kamá tágainikaa kéiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma
yorautíq-yorautiq kéiyanawaqa iraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara kai-
kíyókógáráq tirunóbáqá kamá táganiye. 20 ááqibo maannáma taákaq
máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni
agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

itánoe. ímiye. 21 mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma
yeqtí yúyánápíkémmá íma tiráane. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá
yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápíké tiráane. miráipoata máqte-
kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.
2 1 Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-
wáyúkágáráq máqe-uraane. móraiq umá keráwáqtí aúkáapimma
kaaqaari-yíráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe.
maamin-áínápó yemá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa
yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá
mayánîq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta
yemmá páátákáá yawarápaginiye. 2 miráimanibo taígani-kayukama yeqtí
kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá
Îtuni árain-akoqtaba timá táíq ínoe. 3 mi-káyúkámá keráwáqtí móneqtaba
kéyikainataboata yeqtí yúyánápíké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo
naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraipoana
yemmá Áánûqtu yawarápaniye.
4 ítáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana
Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí
ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyan-awaataq
yainaí-kánáámá kumíniye. 5 mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá
yegáráq Áánûqtuni yainaí-yátáápíkémmá íma yubíqtuweta kóuraane.
ímibo waayúkama táíq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-
márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma
paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma
mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama
arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá
atóbamakaraine.
6 anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma
iranápó yawarápatukaine. waayúkati tái-aaiqtababoana wemá mirá-
uraine. mirámô uráimma tái-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi
abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena kéyiraatiye. 7 mi-kánááráqá
Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana
waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátáárîq oqtábámá wemá
ôriq umá arummá umáyíkaraine. 8 min-íráqón-náqá Arótima wemá
mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá
íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwî-aaimma máqte-tupaama
káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. 9 miráimanibo uyátárai-
nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútûraa
kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá
tái-wayukama yemmá tái-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá
yainaí-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. 10 áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá
tái-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaaqtabama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá
áqnáabaqa tái-meyamma yimíniye.
maami-kááqáárí-yíráátí-wáyúkámá íma ikatîqa éta yeqtí yúma
múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma
yemmá anón-aimma téta agamá kautíyábámá íma ikatíq kéoe. 11 kaqtó-
wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma
anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-
nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama
uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana
wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba
ikatíq kéoe. 12 maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáíwákóní
yáaikoraa kéiye. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa
kéyikamoe. yemá íma ítáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá
kégautoe. ánibo yemá abááq-wáíwákóráá umá yemá yawarápaginoe.
13 yemá yeqtí tái-aaiqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí
yúgoni akaí-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq
kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqtê
yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá
kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwî-aaimma óq-waayukama
kéte. 14 yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni
akaí-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaaráq yimuqa
yaráiye. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta
yeqtí tái-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana
Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. 15 yemá arupú-amma
yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-
ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá
kúyôqtabama móneqa mayéwaine. 16 minnáyabama Áánûqtuma wemmá
aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana
mi-kákómá Péiraamma aa urápíké watáama timá ámikaine. ánibo
Péiraamma timá ámínanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwaíno” téna
mi-kákómá timá ámitana tiráine. 17 miráimanibo maami-tái-wáyúkámá
keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá
káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara íníkáá
umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma
yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. 18 yemá yeqtí tái-aaiqtabama anókaq
ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi tái-amma
paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá
téta makáqma kéyimonaae. 19 yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma
kétemanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa
umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkagomma uyátena wení
akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú
awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máae. 20 waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-
naqtaama Îtu Káríqtomma kéitetaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma
ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákómmá
íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. 21 mi-káyúkámá náayuwabi yemá
Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq
paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kétetamanibo wení
aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-
yátááqá íyiminiye. 22 mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá
wáiye. minnâ

"iyákómá yeqtí múmá yauwéqma kéiye.
ánibo pógoma nommá pétuwetama
yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe."

téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3 1 ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-
kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá
túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ánibo ketáái uyátárai-naqa
ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Îtu Káríqtoma wení timáyíkarai-
kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq
kétune. 2 missing?

3 áqnáabaqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-
wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá
aábê-aimma timá-tiketa 4 maará téta tínoe: "wemá 'yauwéqma
kumónúne' téna aamá timá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq
máiyo? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá
pááq kéitana wáqe-uraimma móraiq umá wáiye." téta yemá tínoe.
5 miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá
kétitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama
íma kéyikaiye. nokáké maramá tarôq umáráitana maragómá nopíké
utaráiye. 6 naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama
kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá
yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení tái-wayukagaraq
yawarápatukaiye. 7 íbêqa Áánûqtuma wemá yainaí-kánáyábá awé kéiye.
wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana
min-áwáátáqá yainaí-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-
márágáráq wíyôpakaraqa iranápó yawarápatuwainata tái-wayukama
yemmá yainéna mamá yawarápamayikaniye.

8 tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. ítáaro. móra-
wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq
kéiye. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq
móraiq kéiye.

9 uyátárai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma
káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ánibo
wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téna yiwé kéiye.
yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiye.
10 miráimanibo uyátárai-nakoni yainaí-kánáágómá miráuma moyán-
nákáá umá "íma kumíniye" téq túyánámmá itáiyan-awaataq kumíniye.
mi-kánááráqá wíyômma anókaq áama káayena panane umáginiye.
aabaúgógáráq wiyókágáráq wíyôkogaraq iramá kamá káuma ánataginoe.
maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá
káuma ánataginoe.
11 keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa
keráwáqtí táaikoma náaraq íníyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá
wenáwîkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. 12 keráwáqá
mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí
mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyômma iramá kamá káuma
ánataginana aabaúgógáráq wíyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá
yaeq-yaeq umáginoe. 13 miráimanibo "aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq
wániye" téna Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaae.
mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa
kateko umá mánoe.
14 ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-
mora-yuma kaayoné-yátáápí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá
marakaíyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá
íkuinoqtabama maqmá aónaaro. 15 taákaq máráaro. ketáái uyátárai-
nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá
aú púkáipaq awé kéiye. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma
maaminnáyabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itaí-yátáápíkémmá áqa
agamá tímikaiye. 16 Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni
yauwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma
ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiye. yaímma-aama íma ítáa-kayukama
yemá Îtukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma
wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-
kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamáárîq yeqtí yúraqa
yawarápai-yataaqa mamakááe.
17 ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae.
miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánûqa
yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá
yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero.
18 ímibo uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itaí-
yátááqtábágáráq ítame uíq-uiq oro.
wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá
wániye. miráuma waíno.
kemá Pítaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Yóáane

1 1 Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uraiye.
ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa
tiyáákakeqtaa wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-
matuq umá mái-auwaraimma wáiye. 2 maami matúq-matuq umá
mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboaqtaa ketáá keráwáqá kétima-
timunatae. Îtu Káríqto matúq-matuq umá maí-auwarai-naqa naayóbáqá
aboátê máqena wanamáárîq kumma tiráátiraiqtaae. 3 miráipoana ketáá
móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Îtu Káríqtogaraq yokéqtaa
nóinabi aónareqtaa ítarauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá
kétima-yimunataama minnâ keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae
téqtaa kétunatae. 4 keráwáqtí timuq-yatáákómá mútûq pááq íniye téqtaa
maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. 5 ketáámá maamin-áímmá
Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minnâ
mirá-uraiye. Áánûqtuma ómmá máiye. wepímmá móra pááqyamma íma
kumayuq-yátááqá wáiye. 6 abo ketáá téqtaa "Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq
kémaraunatae" tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq
uréire kéeqtaa minnâ kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae.
7 aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama
ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáátáá kéumayaunanataa áanikom
Îtuni naaegómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá
aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 8 "kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiye"
tennatáámá minnâ kenamáárîqtaa ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-
kaunananata árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiye. 9 ketáá Áánûqtuma
paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama
miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái
kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma
kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké
paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 10 Áánûqtu maará
kétiye. "máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe." téna kétiye. ááqibo ketáá
téqtaa "kúmiq-yataariq íuraunatae" téqtaama aanibo min-áímmá minnâ
"Áánûqtuma kaaqaari-náré" téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma
kepíqtáá íma kéwaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 1 pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq íigaae téq kemá maami-qtátááqá
kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa
ínîn-naqa Îtu Káríqtomiye. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq
uráibo kateko-yátáákón áai-nakoboana ketááí táayabo ínîn-naqa
máiye. 2 kenamáa ketááí kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-
márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiye. miráipoana Îtuma ketááí
kúmiq-yataakoni ápéqa máiye. 3 Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa
miráonataama ketáámá áraimma kanaaráq aónanunatae. Áánûqtumma
káonaunatae. 4 móra-nakoma ténа “kemá wemmá aónaraune”
ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá
máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiye. 5 ááqibo móra-nakoma
wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akaí-
yátááqá ógiqma pááq umá wániye. 6 móra-nakoma ténа “kemá wepí
kémaune” ténama wemá Îtu Káríqtoma máqe-urainikaa móraiq
umá maíno. 7 tíkái-kayukao, kemá maan-ámáán-áímmá íma aúgen-
amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminnâ naayón-ámáán-áímmá
kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo 8 maamin-áúgén-
ámáán-áímmá áraimma Îtupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápí
mirá kéiye. kumayuq-yátáákómá kéyatamakitana ókómá keráwápí
ógiqma pááq umá wáipoana mirárárá umá maamin-ámáán-áímmá
aúgema wáiye. minnâ árain-okoma íbêqa kétagaiye. 9 móra-nakoma
ténа “kemá ókóní aapí kémaune” kétenamanibo Îtu Káríqtomma
arummá amî-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máiye.
10 ááqibo wení ábâkoraa-naqa Îtu Káríqtomma arummá amî-nakomma
kákainanama ókóní-aapi kémaitana wemá waayúkama otaa-qtátáárîq
íkéumayikaiye. 11 ááqibo wení ábâkoraa-naqa Îtu Káríqtoni aanábómá
áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá
aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye.
12 pááqya-noiyapo, Îtu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí
kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. 13 ketibóutaao, áaimma
áqtaraikake máqe-urainaqa Îtu Káríqtomma wemmá káonaapoaqa
keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákaao, keráwáqá mamá
Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune.
pááqya-noíyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoaq
keráwáqtôpaq kemá kágayaune. 14 ketibóutaao, áaimma áqtaraikake
máqe-urai-naqa Îtu Káríqtomma wemmá aónaraapoaq keráwátôpaq
kemá agatáune. maabuibóákaao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq
Táígo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune.
15 maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágáráq ítikaino.
móra-nakoma maa-márábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akaí-
yátááqá arupimmá íma wáiye. 16 wenaúgon amuq-yatáákáráq aúrananna
aí-yátáákáráq aweké kuí-yátáákáráq Áánûqtunopake íma iráibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mirái-qtataaqa maa-márábíké-qtátááré. 17 máqtemma maa-márágóní
waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákáráq maa-márágóní
waayúkagaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun
aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Îtu Káríqtoni
webóé. 18 pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá
ítaraae. Îtu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Îtu
Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-
kánáámá aqtó-kánááráq íye. 19 Îtu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma
keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtáááráá umá máqe-uraae.
yeráwáqá keqtáágáráq móra-yuyanakaq marétaraatati ketáátê máneta
oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama
kétiraateqtaae. 20 ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá
tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa áraimma kéitaae. 21 árain-aain-aimma
íma kéitaawapoaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa
kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma
móra kaaqaari-áímmá íma kanaaráq pááq kéiye. 22 nááwaq kaaqaari-
náqá máiyo? “Îtuma íma Káríqtoma máiye” téna aboáqtábágáráq
áanikoqtabagaraq wakaráína-naqa wemá kaaqaari-náqá Îtu Káríqtoni
webó-náré. 23 náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráínama Áánûqtu
wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma
arummá kámenama aboámá wetê máiye. 24 aamá áaimma áqtaraikake
ítaraamma tirupi yuwáíyana maíno. tirupi yuwáíyana kémainaraq
keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápíkáráq mánoe. 25 Îtu Káríqto timá
akoqnáá umá tiráiye. “matúq-matuq umá mái-auwaraimma timínénataa
keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá
árain-apike 26 tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá
kágatimune. 27 ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápí ku
máipoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamáa máqte-
qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena
kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiye. kaaqaari-áímmá íma
wáiye. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Îtu Káríqtopi máero.
28 pááqya-noiyapo, Îtu Káríqtopi kémaiyana wemá yínaqtaa wemmá
káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae íéqtaa kanaaráq itó-uma
mánunatae. 29 keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma
wáiye. kateko-yátáákón áaimma máiye. móraiq umá kateko-yátáákón áai-
kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkáraiye.

Áánûqtun-araabitie.

3 1 keqtááyábá akaí-yátááqá abó “íráqône” téqtaa ketáámá
wenáráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma
íkaonaapoata maa-márábí-káyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtaae.
2 tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa máunataamanibo anaaékaq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá
ítaraunataama wemmá aónaraunaboaqtaa weráá umá mánunatae.
mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. 3 máqtemmá wekáq
yirummá kámeta awé íya-kayukama Îturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-
yataakon-aaq ikatéta nékaq mááe. 4 móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena
wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye.
Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiye.
5 keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáimma wemá ketáái
kúmiq-yataaqa matuwáínayataba kukáiye. Îtupimma íma kúmiq-yataaqa
wáiye. 6 morá-nakoma Îtu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma
umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma
ítarena íaonaraiye. 7 pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq
árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena
wína-nakoma Îtuma kateko umá máinikaa umá mániye. 8 náawabi kúmiq-
yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye.
Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq
umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá
matuwáínayataba kukáiye. 9 ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma
marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye.
Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá
Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye.
10 miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani
áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta
kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Îtumma yirummá áme-kayukayaba
íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

11 maamin-áímmá áqnáabake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina
weqtábá kákaina umá mánatae. 12 ketáá íma Kááinaraa umá mánatae.
anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nôraq
itanawáq wemmá ikákaiyo? minnâ wení mayaígómá táígoni itana
ábâkoni mayaígómá íráqôniq itanabóana ikákaiye. 13 ketíbâqawaayuo,
maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro.
14 máqtemma Îtun anaaé wáráá-kayukama keqtáámá kétikaipoaqtaa
aónaraunataama tirun-íyápómá puí-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa
matúq-matuq umá mái-auwaraipiqtaa yabékuraunatae. ááqibo náayubi
Îtun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yátáápí paá mááe.
15 móra-nakoma náawabi Îtun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma
kéumakenama aúyánápí ikámma púímma wemá yíkaminakaa-nare.
keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá
mái-auwaraimma ímatokaae. 16 maaminnâ nóinabi akaí-yátáákón
áaiqtaba tiráátiraiqtaae. Îtu Káríqtoma keqtááyábáé téna pukáiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaaráq puyónátae.
17 móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Îtun anaaé
wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtábá
kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana
íámikaimma Áánûqtuni akaí-yátááqá wepímmá kémaiyo? 18 ketí pááqya-
noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino.
ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatîq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

19 máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áraimma
yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaaráq
itó kéunatae. 20 ketáámá kenamáárîq ketúyánákótáá ketúbi maránímma
minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-
maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye.
21 tíkái-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni
aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó-onunatae. 22 wenámáan-aimma
kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maraína-yataariq-
aatuqma onanatáámá nói-qtataaqtababi ítáana-yataaqtaa wenôpake paá
mayánúnatae. 23 maaminnâ wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa
wenáanikoma Îtu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma
weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Îtuma wemá timá
tímikainiqtaa ónátae. 24 náawabi maami-kááyáq-ámáán-áíkárátá kéitena
miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu
wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai íyabiyo” téna
kétiraatiqtaae.

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

4 1 tíkái-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá
aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá
kaaqaari-áíkáráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. tái-aagoma
yirunóbáqá máitana mipíké tái-aimma kéiye. 2 miráuma aágoma
Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Îtu
Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiye” ténama wemá
Áánûqtunopake kéiye. 3 ááqibo maamin-áágómá téna “Îtu Káríqtoma
aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe.
Áánûqtunopake íirena wemá Îtu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake
kéiye. minnáyaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Îtu
Kárîqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máiye. 4 pááqya-
noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraipoaq wenáráabiti mááe. keráwápí
mái-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá
maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. 5 yemá Îtu Káríqtoni webó-
wáyúkámá maa-márágóní waayúkamoe. maa-máráqóní waayúkama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóní waayúkama kéitaae.
6 ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraipoaqtaa wenáráabiti máunatae.
náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo
náayubi Áánûqtuma íma maqyíkárai-kayukama ketáái táama íkeitaae.
miráítaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi
kaaqaari-áágógáráq-nárábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

7 tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae.
akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéiye. náawabi káqowaqtaba ákáin-nakoma
wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. 8 Áánûqtuma
akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma
Áánûqtumma íkáonaiye. 9 kímora wenáanikomma maa-márábí timákaitana
aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáiye. 10 ketáá
káonaunatae. áraimma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba
íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá áraimma
akaí-yátááqá wáiye. minnâ wemá wenáanimma timákáitana kumma
kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kéumatikaiqtaae.
maaminnâ áraimma akaí-yátááqá wáqe-uraiye. 11 tíkái-kayukao,
Áánûqtummo miráráá umá kákaina móraiq umá ketáá weqtábá kákaina
weqtába kákaina ónátae. 12 móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike
aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanatáámá
Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq
pááq umá ánataginiye. 13 Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa
yáátáá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá
kémaiye. 14 ketáámá Îtu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae.
aboámá wenáanima Îtumma timákáitana maa-márábi-káyúkámá
táayabo ínenataa kukáiye. 15 náawabi Îtuqtaba "Áánûqtun-aanimiye"
téna arummá kámena tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi
máiye. 16 ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá
ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaipoana akaí-yátááqá
máiye. miráipoana náawabi akaí-yátáápí kémaina-nakoma minnâ wemá
Áánûqtupi kémaitana Áánûqtuma wepí kémaiye. 17 yainaí-yúpááráq
onanatáámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá
ánataginiye. ááqibo maa-márábíkáráq káqowaqtaba Îtuma ákáiniq umá
móraiq umá káqowaqtabataa tikaíkáae. 18 akaí-yátááqá wárainanama
áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana ikatîq-
yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma ikatíq-yataaqa
wárainanama agaegóní anónnáma tái-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi
ikatíq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiye. 19 áqnáabaqa
Áánûqtu keqtááyábá ákaraipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaaráq tikaíkáae.
20 móra-nako téna "Áánûqtutaba kétikaiye" kétenamanibo wemá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ábâkoraa-naqa áyámma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétiye.
wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma
íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaaráq akániyo? ímiye. 21 Îtu Káríqtoma
maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama
wenanaaé wárâa-kayukayabagaraq akaíno.

Îtumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

5 1 máqtemma náayubi Îtuqtaba "Káríqtoe minnáma Áánûqtu
timákaraiye" téta tíya-kayukama minnâ Áánûqtu maqyíkáraiye.
náayubi aboáqtábá yikáínatama aboá maqyíkárai-kayukagaraq kéyikaiye.
2 ketáá káonaunatae. minnâ ketáámá Áánûqtuqtaba tikáínaqtaa wení
ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenáráabitiyabataa tikaíkáae.
3 ketáá Áánûqtuqtabataa tikáínaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae.
maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye. 4 máqtemma Áánûqtu
maqyíkárai-kayukama maa-márábí-qtátááqá kanaaráqá márúte ibáq
kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábí-qtátááqá uyátá-
maqama kétimiqtaae. 5 náawaq maa-márábí-qtátááqá kanaaráq márúte
kéyuwaiyo? móra náawabi "Îtuma Áánûqtun-aanikoe" téna arummá
ámîn-nakoma wemá maa-márábi-qtátááqá uyátewae kéiye.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokáq kétiye.

6 Îtu Káríqtoma nokáráq naaegáráqtábá iráiye. wenamáa noqtábá íiraibo
nokáráq naae-yátábágáráq iráiye. káqomma Aokaq-Áágómá Îtu Káríqtomma
káonena kétiye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. 7-8 kaumo-
yátáákómá Îtuqtaba árain-aimma kéte. yeráwáqá Aokaq-Áágógáráq nokáráq
naaegógáráq wááe. árain-aimma Îtuqtaba kéteta mimórá-yúyánákáq makéta
kéte. 9 ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo
Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma
kétena maamin-áímmá Áánûqtuma timátukaimma minnâ wenáanikoqtaba
tiráiye. 10 maamin-áímmá Áánûqtuma timátukaimma máqtemma Îtumma
arummá ámê-kayukabi wáiye. náawabi Áánûqtu tin-áíkáq íma arummá
aménama Áánûqtuqtaba "wemá kaaqaari-náré" kétena Áánûqtu nóinainabi
áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye. 11 ááqibo minnâ árain-
aimma Áánûqtu timmá mirá-uraiye. matúq-matuq umá mái-auwaraimma
Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiye. 12 náawabi
móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama
matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

13 keráwáqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-
kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mái-auwaraimma áraimma ítareq matáapoaq keráwáqtábá agatáune.
14 wenáúyánákáq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi
ítáananataama ketáá áraimma káonaunatae. wemá ketáái táaraq
itániye. 15 ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi
wekáq ítáananataama wemá áqa kétimiqtaae. 16 ábâkoraa-nakoma
kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmíq-yátáákómá yawááq umá
matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itaíyana
matúq-matuq umá puí-yátáápíkémmá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-
auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá
puí-yátáápí áwíqmena wíniye. minnáyaba "nunamummá tiyo" íketune.
máqtemma otaammá kuí-yátááqá minnâ kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-
kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápí awíqme wíniye. 17 máqtemma
otáá-qtátááqá minnâ kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma
matúq-matuq umá puí-yátáápí íma kéwiye. 18 ketáá káonaunatae.
náawabi Áánûqtu matíkárai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena
kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana
Tái-nakoma wemmá íma kanaaráq tái-yataariq kéumakaiye. 19 ketáá
káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama
máqtemma maa-márábí-qtátáákáráq Tái-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá
mirá kéumayikaiye. 20 ááqibo káonaunatae. minnâ Áánûqtun-aanikoma
iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá
árain-Aanuqtupi wenáanikoma Îtu Káríqtopi máunatae. maaminnâ
árain-Aanuqtugaraq maaminnâ árain-auwaraimma matúq-matuq umá
mái-auwaraine. 21 pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq
máero.

kemá Yóáane.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Yóáane

**Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa
áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.**

1 kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko
ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma
kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-
kayukama keráwáqtábá ôriq éna kéyikaiye. 2 maami árain-aimma keqtáábí
wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá
wániye. 3 ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Îtu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-
qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtáábí waíro.
miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánátae.
4 kemá itáunama maamin-nóíyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq
timuqá ôriq umá kémaraune. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa
umá kéwaraae. 5 tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa
aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma
áqtaraikake Îtunopake ítaraae. minnâ káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba
kákaina ónátae. 6 akaí-yátáákómá mirá kéiye. minnâ Áánûqtun ámáan-
aimma waránátae. mimórá-ámáán-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae.
minnâ weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. 7 miráipoata netuqyaa-
káyúkámá keqtáá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire
kéeta ye mirá kéte "Îtu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiye." téta
waayúkama kaaqaari kéteta yemá Îtumma webómá kágáyakaae. 8 atéqma
máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa
mayaímá matáunaboaq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá
timínna-yataaqa íma mayáínoe. 9 morá-nakoma Îtu Káríqtoni arááti-
yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóínanama Áánûqtu mibáq wetê íma
máiye. móra-nakoma Îtu Káríqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq
áanikogaraq mibáq wetê máiye. 10 móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna
"Îtuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye" téna tin-náqá wemmá íma
keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro.
11 aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa
wení tái-yataapi mánoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaaq únnamanibo kemá
íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamáárîq uréq wenóíkaq-wenoikaq
káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá
mánunatae. 13 ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá
miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae.

kemá Yóáane.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Yóáane

1 móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio,
náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kétikaiye. 2 tíkái-nako,
kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq
íráqôniq umá mirá kéitakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá
íráqôniq kéiye. 3 yaímma Îtun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq
éta má-tima-timemma "emá árain-aimma kéwaraane" téta tewapóaq
kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune. 4 árain-aipimmo ketí iyápó-
annamo ítaraanata uréire kéiyanama kemmá íma móra-yataakoma
mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. 5 tíkái-nako, maa-
káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqôniq umá
yabíqyíkaraane. 6 yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá
írágôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa
kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiye. 7 uyátárai-
nakotabae téta uréire kéowatamanibo oótanaa óqtamma paá Îtuma
arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. 8 ketáá
kenamáárîq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá
yegáráq kémayaunatae. 9 kemá káqon-aubama agatuwáunana Îtun-
anaaemo wáráa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq
waabá-káyúkátí yúrakaqa "anómma mánaae" ténaboana keqtáámá
ítiwirainenataa kéiye. 10 kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-
yataariq kéitaba wemá táí-aimma keqtábá kétena Îtuni aamô maméta
ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné
o-káyúkámá mamá aammá káunikena "íma yíwíqme yero" téna aammá
áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké
kéwaqtuwaiye. 11 tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá
íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá
minnâ keráwáqá Áánúqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariqo íya-
kayukama minnâ yeráwáqá Áánûqtuma áraimma aati-aatimá íkaonaae.
12 Timítarima máqte-kayukati yúrakaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-
mayaima wenáaiqtaba kétiraatiye. ketáámá móraiq umá íráqôn-aimma
weqtábá kétunataama minnâ árain-aimma túnna-taama kéráwáqá
ítaraae. 13 kemá taíganin-aimma agayánááq únnamanibo íma kenamáárîq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kemá wannabí agayánúne. 14 miráitaq kemá túyánámmá itáúnama
páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá mórabi máeqtaa
watáá-wataa tenúnatae. 15 kaayone-yátááqá keráwáqtê wáino. ketáái
aanábóráq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero.
kemá Yóáane.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yúti

1 kemá Yútie. kemá Îtu Káriqtoni mayaí-nápóaq kemá Îtuni ábâkoma
Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátímá Áánûqtuma yááyarai-
kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma
wení akáí-yátáápí kémaewana Îtu Káríqtoma yabíq yíkaraiye.
2 Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména
akáí-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtôpaq
ókaraq-okaraq pááq íniye. minnáyaba ôriq umá keráwáqtábá kétikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

3 ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq
keráwáqtôpaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma
tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí
itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma
minnáyaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtôpaq kágayaune.
minnâ 4 yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa
íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe.
Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá
kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí tái-yaaimma paátataare ténátaae.
Îtu Káríqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá
yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna
mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. 5 keráwáqá
maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq
ónúne. uyátárai-nakoma Ítíráaeo-wayukama Íqtîbibake yauwéqma
yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-
kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. 6 taákaq máráaro.
naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá
maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marûpake yuwéta kóuraae. uyátá-
maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma
kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye.
Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye.
7 tái-wayukama Tótômabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq
móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáá éta kumari-ááímmá tarôq
kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káíq-kaiq ineírábí kautínoe.
máqtemma kaaqaari-áímmá yiráati-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-
meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.
8 miráuma mirá-káyúkáma máqte-maqte kaikáá umá káonaawana
minnágoma mamá íyaqnobaqa yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma
mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaaqtabama pááqya-qtataarabiya téta
yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq
kéumayiketa kéoe. 9 uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq
íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-
auma náawaq mayáníyô téta minnáyaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma
wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá
márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá
márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiye. 10 miráimanbo mi
kaaqaari-áímmá yiráati-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-
qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma
miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káonaae. ánibo mirán-ááíkómá
yemmá mamá táíq kéumayikaiye. 11 táí-meyamma ôriq umá mayaínóe.
Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá
meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa
kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta miráqtátáaríq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. 12 aanábómá áíkuteraq
mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yiráati-wayukama yigaemá
íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata ananna-yátááqá yemá
yubaíráinikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta
uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá
umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéumagiye.
miráuma yaagómá arammá iyaí-kánááráqá arammá íma íyáinikaa
umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike
yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma
íyáinikaa kéumagiye. 13 únókómá anón-iyaraa kémetaitana yeqtí otaa-
qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámûraaq mayaq-mayaq iníkáá
umá mááe. ánibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire
umáginikaa kéoe. yeqtí yiráati-yataakoma arupú umá íma kéyiraate.
yeqtí márûqa anó-kumayuqnobaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna
yíkaraine minnáyaba mi-káyúkáma mibáq matúq-matuq umá mánoe.

táí-meyamma yemá mayánóe.

14 Énôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena
wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine:
“aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê
kumíniye. 15 wemá máqte-kaaqaari-aimma yiráati-wayukama ítama

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaíqtuwena tái-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa
yeqtí tái-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma tái-
meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma tái-meyamma
yiména tái-aimma téta Áánûqtumma timá táíq uráapoana anónnáma
tái-meyamma yimíniye.” téna Énôkima tiráine. 16 máqtemma mirá-
káyúkámá náru-narumma kéteta káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí
kémareta yeqtí tái-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta
kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta
yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

17 miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá
Ître Káríqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro.
18 yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá
pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá
tái-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Îtuma yiwíkai-
kayukama tirááe. 19 yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáé. yeqtí yúgoni
akáí-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma
kéwaraae. 20 miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí
itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq
aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáágaraq nunamummá tero.
21 ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana
matúq-matuq umá mái-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá
awé uréqa Ánûqtuni akáí-yátáápí máero.
22 yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba
keráwáqá paru-yátááqá yímero. 23 yemá miráuma irabíkáá mááe. ánibo
keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwíráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme
wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá
yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí
unáákáqtôma námô ainíkáá kéobo minnáyaba yeqtí unáákátôgaraq
kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awiqa múte yawíyé.

24 Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátíkarainaq keráwáqá
íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna
wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá
maránóe. 25 Áánûqtu-aatuqma wenamáa ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa
Îtu Káríqtoni mayaíráké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwîqa
múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení
akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-
kanaaraqa anaaékakaraqa aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Arébárétiani

1 1 naayóbáqá maamin-áíkómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Îtu
Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráiye. minnáma Áánûqtuma
Îtumma aráátiraiye. Îtuni mayaí-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-
qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaígáae téna
tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana
kemá Yóáanekaq kukáiye. kemá Îtuni mayaínápóana wemá watáama
timá tímikaiye. 2 ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma
aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétagaune. mi-kátáámá Îtu
Káríqtoqtaba “áraine” kétune. 3 náayubi yoraútína-nakoma itaíya-
kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tínna
éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-
kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima
wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiye.

4 kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq
máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiye.
naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékaraq wemá paá maéna wení íráqô-
qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Îtu Káríqtogaraq
tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-
abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq
tímikaae. 5 Îtu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tín-
náqíye. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiye. maa-márábí mú
mikákáá anó-naqa máiye. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó
ketáái kúmiq-yataapike matukáiye. 6 wemá miráurai-waigoma keqtáámá
mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátíkáraiqtaae.
Îtukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno.
miráuma waíno. 7 aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumíména kéiye.
miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama
wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá
aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkáma weqtábá yogapómmá éta
ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. 8 Áánûqtuma uyátárai-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakoma maará téna: “kenamáa kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.”
téna kétiye. wenamáa Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaraq
paá máiye. wemá máqten-akoqnaama matokáiye.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

9 kemá Yóáanema Îtuqtaba keráwáqtí tíbâqune. kegáráq keráwákáráqá
ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtê yagaroqtamá ummaa-
yátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá
máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Îtuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá
Áánûqtun-aama kéteqa kemá Îtukaq tirummá kámunatapoana yemá
kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwîqa Páátamoti
tíkaraae. 10 uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá
mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá
umá kaapáúkoraa tááyaraiye. 11 min-áíkómá mirá tiráiye: “máqte-qtataaqa
aónáánama minnâ wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áíkuyo-
kayukabaq yuwaao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq
Págámabakaraq Táíyátáérabakaraq Tááritibakaraq Pírárépiabakaraq
Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwaao.” téna tiráiye. 12 abo náawa
kétiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq
tágagitaq aónaraune. 13 ánibo kemá aónáúnama mi-táárégóní aúkáapimma
móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá
aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá
umá yaútû makaiye. 14 aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma
tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiye. miráitana aúrakoma
iragóráá kamá tágaraiye. 15 ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma
óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráiye. miráitana áa áyái-
waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiye. 16 wemá
abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáiye. ánibo mórama tokóru-
yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiye. ánibo wení
óíkoma tágama aaqá kain-í-káá uráiye. 17 kemá wemmá aónatuweq wení
aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo
kekáq tínekuyena tiráiye: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq
anaaékaq-nakaraq kemúne. 18 kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá
pukáunamanibo timónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune.
owé. áíta-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq
kíma kemá kéyoraune. 19 miráinaa máqtemma kaikáá aónáána-yataakoma
íbêqo aónáana-yataakaraq anaaékaq pááq ínî-qtataaqtabagaraq agayaao.
20 abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá
abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itaí-áípóana áaimma miráuma wáiye.
abapaké kaayaq-wíyóqá minnâ abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukati kaqtó-
wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minnâ
abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukarare.” téna Îtuma Yóáanemma tiráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

watáama Ipítianiq áíkuyo-kayukayatabae.

2 1 óq-aimma tiráiye: “Ipítianiq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma
Áánûqtunopake maan-áíkómá wekáq agayaao. abapaké kaayaq-
wíyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káín-ókomá
yaaregóní aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye. 2 máqte-
qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama
aónaraune. keráwáqá itáíq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-
wayukayabama keráwáqá íkéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará
téta ‘Îtuni timáyíkarai-kayukaqtaae’ téta kétemanibo yeráwáqá íma
mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá
paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. 3 ketíwîqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma
akoqnáá éra íma tíbô karááe. minnáma káonaune. 4 miráimanibo móra-
yataaqa íma íráqôniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaráq íráqôniq umá
tímikaamanibo íbêqa ímiye. 5 naayóbáqá keráwáqá íráqôniq uráámma
íbêqa kétiwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma
naayóbáqá íráqôniq uráániq umá tirummá waéráaro. miráinaq tirummá
íma waeráiyaq kemá ketôpaq iréq keráwáqtí ókóní yaaremmá mamá
paábaq yuwánúne. 6 miráimanibo mirán-íráqón-ááímmá keráwápímmá
paá wáiye. Níkóráááitini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe.
kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. 7 móra-
nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma
Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma ááiqa
umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá mái-
yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópí
wáiye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Îtuma Yóáanemma kainapákáá
timá ámikaiye. óq-aimma tiráiye:

watáama Támánabaq áíkuyo-kayukayatabae.

8 “Támánabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-
áíkómá wekáq agayaao. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá
pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uraiye:
9 keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune.
ánibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo
keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkáma akáyáámá timá
tíkáama kéitaune. ánibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítíráaeo-
wayukataa máunatae.’ téta kétemanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá
paá Tááqtaani áíkuyo-kayukabike mááe. 10 anaaékaqa tíqa í-yátááqá
mayánómma minnáyaba ikatîqa íoro. ítáaro. Tááqtaama keráwáqtí
aúkáapike yaímma-wayukama ánná yimínîmma keráwáqá makáqma
aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi
mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

keráwáqtí puí-kánáááráq wínaq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-
matuq umá mái-yataaqa timénúne. 11 ánibo náawabi aáqa wáinanama
maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-
kayukabaq kétiye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátenama yauwéqma
puí-kánáááráqá wemmá íma mamá táíq íniye.’ téna Aágoma kétima-
yimiye.” téna Îtuma Yóánemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma
tiráiye:

watáama Págamabaq áíkuyo-kayukayabatae.

12 “Págamabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-
áíkómá wekáq agayaao. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa
áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye:
13 kemá keráwáqtí márûqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-
abiqtataraq wáiye. miráimanibo keráwáqá ketíwîqa yáqtoqma akoqnáá
uréq kekáqá tirummá kétimeraq kekáq tirummá amíyamma íma aúpáqá
kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqtê
máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ánibo keráwáqtí
aúkáapi mi-márúkáqá Tááqtaama máitaq Ááqtipaatima ikámôwana
pukáiye. mi-kánáááráqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. 14 miráimanibo
yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama
Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe.
Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péírakimma aráátiraiye.
anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítíráaeo-wayukama yiráá téna
‘maníkókáq waí-waamma agamá ákûq umákáá-kamma kanaaráq nánoe’
kétena ‘kumari-ááímmá kanaaráq ínoe’ téna kúmiq-yataaqa urááe. 15 mirá
kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkórááítin-anna-wayukati
táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. 16 miráinaqa keráwáqá tirummá
waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ánibo
kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááiqa
ónúne. 17 ánibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno.
Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘náawabi Tááqtaama
uyátáinaqa wemmá mórama wíyôpake aáwaqa aúpáq wáimma aménúne.
miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá
aúgen-awiqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-
óqtámmô mayaína-nakoma wenamáa kanaaráq aónaniye.’ téna Aágoma
kétima-yimiye.” téna Îtuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táíyátáérabaq áíkuyo-kayukayatabae.

18 “Táíyátáérabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake
min-áíkómá wekáq agayaao. Áánûqtun áanikoma wenaúrakoma
miráuma ira autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi
áwáarara karáiye. mirá-nákóní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

uraiye: 19 keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune.
keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné
umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá
káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq
uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. 20 miráimanibo móra-
yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma
ayúwáawana keráwáqtê máiye. min-íníkómá 'amuné-ínímúne'
kétimanibo wemá ketí mayaí-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae
téna kéyiraatena maníkókáq agamá ákûq umákáá-kamma naígáae téna
kéyiraatiye. mirán-ááímmá minnâ kaaqaari kétima-yikaiye. 21 kemá
kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraíkáae téq túnnamanibo
wení kumari-áúyánámmá yuwánîn-aaqa paá kéitena arummá íma
waékáiye. 22 ítáaro. kemá aíqa í-yátáákáráq karígáráq min-íníkómmá
améné́une. ánibo náayuwabi min-íníkótê kumari-ááímmá waré máiya-
kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaaráq
mi-káyúkáma anómma yíqa í-yátáákáráq ummaa-yátááqá móraiq umá
yemmá yiménúne. 23 máqtemma wení iyápógaraq karínápó yíkamonata
puínoe. miráinata máqtemma áíkuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-
kayukati yúyánákáráq yirummá yaímma káonaune. ánibo keráwáqá
móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne. 24 miráimanibo tébakaq-
noininaukaqa Táíyátáérabaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá
min-íníkóní yiráati-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máin-
aaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá
íma maránúne. 25 miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-
túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. 26 ánibo
móra-nakoma ááiqa umá uyátena wemá ketáaimma waqmé wéqéna
wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména
móraiq umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkáma wenáménáápáq
mánoe. 27 mútûq-yanapo mara táwéraq púbúyainikaa umá miráráá
umá wení akoqnááma wániye. 28 miráinaqa kemá nokáapaq-wiyoqa
anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. 29 náawabi aáqa wáinanama
maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

watáama Tááritibaq áíkuyo-kayukayabatae.

3 1 Tááritibaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake
maan-áíkómá wekáq agayaao. min-nákómá abapaké kaayaq-
áágómá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wíyókáráq kématorena wení
amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá
káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. 'maamin-
áíkúyó-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáiye.' téta miráimanibo
ímiye. keráwáqá pukurááe. 2 keráwáqá itó éra tú waí-yátááqá yúwáaro.
keráwáqtí máqten-aaimma paá wáena puínîqtababoa keráwáqá mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánûqtun-
aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. 3 naayóbáqa maamin
átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera
yabíqma akoqnáá oro. ánibo íma itó éqa miráuma moyá-nákóráá
umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe. 4 Tááritibaq
keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtôma
kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyíkaraiye. yemá mi-káyúkáma kanaaráq
mayánôpoata waayán-únákáqtomá mamaréta ketê uréire ínoe. 5 ánibo
náawabi ááiqa umá uyátainaqa min-nákómá waayán-únákáqtómá
umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwîqa
íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwîqa múte yauyéq
Áánûqtuni kaqtó-wayukati aúbákáráq áwîqa múte yauyónúne. 6 náawabi
aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá
ítama arutaíno.” téna Îtuma Yóáanemma timá ámikáiye. óq-aimma
tiráiye:

watáama Pírárépiabaq áíkuyo-kayukayatabae.

7 “Pírárépiabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake
maan-áíkómá wekáq agayaao. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-
annayaba yokáiye. mi-náápáákáráq oqtamá ítuwaanana móra-nakoma
íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ánibo oqtamá aúyaqmaraanana
móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókáq árain-aai-nakoni
amuné-áímmá mirá-uraiye. 8 máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá
káonatuwaune. ánibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá
makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaaráq íma aúyaraniye.
kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama
kéware ketíwîqa íma kéwakaraae. 9 miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-
kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítíráaeo-wayukamune’
kétemanibo íma máeta ítáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi
yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónanoe.
10 máqte-marabi-kayukama makáqma móra aíqa í-kánáámá maa-márábáq
yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa
í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. 11 kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá
yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-
nakoma keráwáqtí íráqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma
akoqnáá oro. 12 ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaqa kemá wemmá
mamá ketí Áánûqtuni aokaq-nákóní arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-
náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekáqá ketí
Áánûqtun-awiqa agamaréq ketiboní márûkoni áwîqa agamaránúne.
mi-márúkón áwîqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá ketí
Áánûqtunopake kumínîmma wení márûkake yuwéna ketí aúge-tiwikote
kumíniye. 13 ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Îtuma Yóáanemma timá ámikaiye. Îtuma óq-aimma tiráiye:

watáama Áréórátíabaq áíkuyo-kayukayabatae.

14 “Áréórátíabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkómá wekáq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máiye. min-nákóní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: 15 keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minnâ íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkáamakaariq umá máa-yuma ôriq umá táígoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kétemanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéiteraq ketáaimma waraígáae téq kétune. 16 miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámmá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqa paá pááqyamma iráráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. 17 keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtórárîq kéunatae.’ kétemanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamáárîq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. 18 miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétimune. oótamma mamá íráqôniq ínétama paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auraínaq keqtôpake máyáaro. keráwáqtí karopaíyábá atóba-i-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. 19 kemá mi-káyúkámá tíkáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátámma kuyéraq tirummá waéráaro. 20 ítáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kétune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma wetê nanúne. wetê aáwaqa naanana wemá ketê nániye. 21 ánibo náawabi ááiqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq wetê maraq máqe-uraune. 22 náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Îtuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

4 1 minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ítuwe
Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa
kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: “maakáq uyuwo. anaaékaq
pááq-ino-qtataaqa aráátenune.” téna tiráiye. 2 páátákáá Aágoma
Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama
mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq
máqe-uraiye. 3 min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma
kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení
náápaan-abiqtataraqa ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-
oqtakoraa umá tágaguraiye. 4 miráuma móra-wayuka umá abapaké
kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni
amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka
umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min
anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá
waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá
kúbeqtokaae. 5 anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kétitana
wíyôn-aama tiráiye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá
kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá
kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake
wáiye. 6 anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma
miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye.
ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkáapimma kaayaqté-kaayaqte-
kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa
wáena yóíparaa yinaaépaqa yawááq-uraiye. 7 áqnáabaq maéwae
kéo-kamma áwáábiq anó-putiraa (arááyane) uráiye. anaaé maéwae
kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmákáákóráá uráiye. mamá mikáq
maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráiye. mamá írêq-kamma
akikígómá arabêna uréire iníkáá uráiye. 8 mi kaayaqté-kaayaqte maéwae
kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma
wáqe-uraiye. miráuraitana netuqyaa-yúrámmá yúbaqa yirunóbáq
amegaaráq yawááq-uraiye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta
tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.
uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá
wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. 9 mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq
náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta
wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáiye” tiráae. 10 ánibo maéwae
kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama
matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon
aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:
11 “ketáái uyátáráana-nako! ketáái Áánûqtuo!
ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.
máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq
yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”
maará téta tirááe.

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

5 1 ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq
máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uraiye.
mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-
uraiye. ánibo abapaké kaayaq-áráátá-káwéqá minnánapo aráápparaiye.
2 ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama
téna tiráiye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá
maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-
nakoma tiráiye. 3 miráimanibo mórama Áánûqtuni márûkake-nakowabi
mórama maa-márábíké-nákówábi mara-áménáápáké-nákómá íma
kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. 4 abáá ománibo móra-
nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íaonaraapoana móra-nakoma
mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá
tirummá itaq ibiqá yakáune. 5 ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte
anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro.
móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááiqa
uyátáraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamáa káwéqa
aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma
Îtuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tip-típi-araaqa aónaraiye.

6 náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma
aúkáapimma anó-kayukagaraq mórama tipi-típi-araaqa aónaraune.
ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típí-típí-
áráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké
kaayaq-áúrámmá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-
áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. 7 wemá
náápaan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma mibáq maraq
máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiye. 8 wemá maami-kánnáámá
maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá
kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipi-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq
aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma
matoréta móra kugáíqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ánibo
kugáíqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiye. 9 ánibo yemá aúgen-ima maará téta
tirááe:
"emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq
mayé káwéqa aukáqtuwanone.
yé ikámôwaa pukáane.
keqtáá ení naaenápó meyánîq uráanae.
waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-
yugaraq máqte-marukake-kayukama
10 emá mamá yemmá ketááí Áánûqtuni anó-monoq-wayukama
aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe."
téta tirááe.

tipi-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

11 kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma
móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegébá
ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma
yaútureta yáama ítaraune. 12 yemá ááyama anókaq téta tirááe:
"maa-típí-típí-áráááqá naayóbáqá íkámôwana pukáimma wemá
kanaaráq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna
itaí-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna
tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq
mayániye."
téta tirááe. 13 ánibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq
urái-qtataakoni yáama ítaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq
wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa
únópí wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni
arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:
"náápaan-abiqtatataraq maraq mái-nakokaq tipi-típi-araakote
kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna
kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq
matúq-matuq umá kétunatae."
téta máqtemma tirááe. 14 miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-
kamma maará tirááe: "áraimma waíno." tíyata móra-wayuka umá
kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Îtuma
yenákáráq nunamummá kéteta yenákátí yíwîqa múte yaútae.

**tipi-típi-araaqa Îtuma abapaké móra-kaweqa yamá
aráápamaraan-auba-wannaama aukákaiye.**

6 1 kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-
káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa
aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-
maqe-urai-kakoma aamá ti-wáígómá wíyôn-aaraa téna tiráiye: "maabáq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iyo.” 2 titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-ótí
ámûraaq aónaraune. min-ótí ámûraaq mái-nakoma imá matóráitata móra
uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátárai-
naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááikaq kóurena
netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. 3 ánibo tipi-tipí-araakoma mikáké kaayaq-
káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiye: “maabáq
iyo.” titaq 4 aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq
uráiye. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnááma
maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata
yegáráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááiqa í-tókórú-
yákáá-púmá ámikaae. 5 ánibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá
aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-
urai-kama ááyama tiráiye: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama
abuqtán-ótí ámûraaq mái-nakoma móra yainaí-yátááqá (tikérima)
ayáápí matokáiye. 6 ánibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aúkáapike
móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: “móra kamáábauma móra-taoq-
meyanawiqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawiqa kéaae. abo
matawékaraq wáááéni-nomma íma táwîq oro.” téna matawékaraq wáááéni-
nomma Áánûqtukaq amí-yátáárîq umá ámenibo “íma táwîq oro” tiráiye.
7 tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áúbá-wánnáráq
aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama
tiráiye: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá 8 aónáúnama eqábu-otima min-
ótí ámûraaq mái-nakoni áwîqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune.
ánibo anaaé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráiye. yenákámá
“puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-
marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe.
yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama kéyainata puyéta karímá
kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. 9 tipi-
típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama
aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata
Áánûqtukaq amí-yátááq-yáárérâqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá
mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire
kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukáane. 10 min-ímákómá
yááyama anókaq tiráae: “uyátáráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane.
ánibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkáma mamá
yainé tíkakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?” téta tiráae.
11 ánibo máqtemma ayáqtááqa waayán-únákáqtómá kéyimena maará
téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa
keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqtí móra-mayai-wayukagaraq
tíbâqawaayugaraq yíkamowata pukáániq móraiq umá tíkamowaq
keráwáqá pukáae. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiyana
namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónnáma mayánoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 ánibo tipi-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-
kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá
anó-maruma yuráiye. ánibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá
aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiye. ánibo wíyôkoma mamá
karogaromá auréna naaegóráá uráiye. 13 ánibo aabayákákémá
wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu
íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá
marabí kuturááe. 14 aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa
umá útúmena kóuraiye. ánibo máqtemma anugógáráq únópí máqten-
aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákááe. 15 maa-márábí
anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati
kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwîqa
wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa
mayéta o-káyúkágáráq muríánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq
máqtemma aúpáq aúyokaae. 16 ánibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq
kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu
umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúrakaqtaba tipi-
típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! 17 yenákátí anó-yiyamma
yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq itó-uma akoqnáá
kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tirááe.

Ítíráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

7 1 minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake
kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-
márágóní kaayaqté-kaayaqte-aayakaq yáqtokaama móra maa-máráwábi
únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. 2 ánibo káqomma
Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áúkápáké iráiye.
matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá
anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama
akoqnááma matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táíq ínéta o-yúyábá
téna 3 wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi
yaayúrábi íma mamá táíq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayaí-wáyúkátí
yúwáayakaq awaaméq-yátáárîq umá yikánúnatae.” téna tiráiye. 4 ánibo
kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítaraune.
miráuma Ítíráaeo-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq
(144,000) awaaméqá makááe. 5 miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-
káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)
Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) 6 Áátan-annabikema
netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-
káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)
7 Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema
netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

(12,000) 8 Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiamaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakááe.

9 minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áíkutaama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma mi-nóínín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-aubaqa tipi-típi-araakon-aubaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. 10 yemá anókaq ááyama téta tirááe: "ketááí Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipi-típi-araakoma yenákáráké keqtáá yauwéqma tiwiraí-yátááqá kéiye." téta tirááe. 11 ánibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

12 "áraine. mirá waíno.
ketááí Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae.
wenaúyánápíké tágagitababoaqtaa máqte-qtataaqa aúyánápí kéitaipoaqtaa wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.
wemmá mútûq-yaaguyabi-yataaqa áméro.
máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.
áraiqtabae. minnáma waíno."
téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

13 ánibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: "mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtôma umátokaamma yemá náayubiyo? ánibo yemá náan-aukapakenaq irááo?" titaq 14 kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: "ketí anóko, enamáárîq emá káonaane." túnana wemá timá tímikaiye: "yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ánibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtôma tete uráawana yeqtí unáákáqtôgoma waayámmá aúkáiye.

15 miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.
ánibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekáq nunamummá kéitaae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemámáárîq
yemmá mayi yuwániye.
16 miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá
íyikena ínoe.
ánibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna
kuyikániye.
17 tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá
mániye.
wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma
mayánoe.
miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma
ayúnikaniye.”
téna anó-nakoma timá tímikaiye.

tipi-típi-araaqa Îtuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiye.

8 1 tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-
kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq
pááqyamma ayáqtáá-kanaama íma aamá pááq uráiye. 2 kemá Yóáane
aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké
kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.
3 ánibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-
yátááqá ámê-qtaaregoni waaqókáq ya itó-uraiye. wemá áwáarara
kai-yáwáámmá íráqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íráqô-kuyumma
í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-áárâwáátí nunamummá
mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq
áwáarara kain-óqtá-táárêráq agamá ákûq umákanena uráiye. 4 ánibo
íráqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-áárâwáátí
nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike
yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. 5 mi-káqtó-nákómá íráqôn-
aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike
iráámma kúrakena mi-táápápímmá maqmá ógiqmarena maa-márábí
iyaabótúwáitana kukáiye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa
kááyaitana abayú kéyoraitana márûma yokáiye.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

6 abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-
wéróq-ánámá matóráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. 7 ánibo
áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq
naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-
áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

karáiye. 8 anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa
yumátúwáitata anón-anuma iramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana
únópí kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáiye.
9 únópí máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana
móra-annama pukurááe. únópí-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-
unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. 10 má mikáq-káqtó-nákómá
wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá
kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma
kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopíkáráq kuturáiye.
11 wiyóqá wíyôpake yaráqmena kúmî-waigon áwîqa "aabígaraq-irae."
minnágon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqá kétiye. kaumo ánnáiq owana
móra-anna-nomma waéqma ikaaq-ánnáíq urétaboata netuqyaammá
mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. 12 ánibo káqo-kaqto-nakoma wení
werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyômma máqtemma
wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uraae. móra-
aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq
móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-
kanaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaraiye. 13 miráimma
ánatagitaq kemá aónáúnana mórama anón-akikigoma méyábáq
aabayákáq arabéna uréire uráiye. miráitaq itáúnana anókaq ááyama
tiráiye: "tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaqa tirummá
mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake
yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa
aarawaabí pááq íniye." téna anókaq ááyama tiráiye.

óqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake
yeqtí werôq-anabike werôqa yurááe.

9 1 móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-
anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wíyôpake yuwéna
marabí kukáitaq aónaraune. ánibo áítabaq abéyúmmá íma wáiq kíma
ámikaae. 2 miráitana wemá min-áítábáq ítuwaitana úmûmma utaimmá
anón-iragoni úmûkaa utaráiye. min-áítánóbáké utain-úmúkómá
abaúgáráq uwáágokaraq mamá kumayuqá aúkááye. 3 netuqyaa-táí-
wámmá pítaaqa min-úmúpíké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá
akoqnááma matáama miráuma uwabaaikóní akoqnááraq umá matááe.
4 ánibo yemá maará téta aamá matááe: "karaatatááqá íma namá
ánatera máqte-qtataaqa maa-márábí karútaina-yataarabi yaamé íma
namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni
awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuyoro. 5 maa-
káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo
yemmá íma yíkamma púyoro." téna maan-áímmá matááe. ánibo mi-
kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yúpuitata yíqtaba oníkáá uráiye. 6 mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá
abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq
umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. 7 kemá
mi-pítááqá aónáúnama oótigoma ááiqa íména yokaa iníkáá urááe. yeqtí
yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóíkoma miráuma
waayúka óíkaa uráiye. 8 yiqnótáugoma ayáqtááqa miráuma aaratí
yiqnótáuraa uráiye. ánibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-
putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiye. 9 yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá
umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-
áyárémmá oótigoma kúma ááikaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa
umá wenáama anókariq uráiye. 10 yemá uwabaaikóní améráakaa
umá uwaaqá yiméráan aqtóráq wáqe-uraiye. yetíméráapi waayúkama
yúpui-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uraiye. 11 yeqtí
yabíkái-naqa wemá min-áítábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye.
Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóní áwîqa Áábaronie. ánibo
Karíki-aipimma Aapórionie. 12 áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo
kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiye.

13 abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa
yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike
kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Ááníûqtukaq
amí-yátááqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótáq-táárémá Ááníûqtun
aúbáq min-ámá 14 abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení
werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Ááníûqtunopake
kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpárêti-nokaq
ánnáma matáamma emá kanaaráq iyúwénata kóro.” téna timá
ámikaiye. 15 wemá Ááníûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama
iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo
ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá
yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa
uráaqtababoata yemmá iyúkaiye. 16 ánibo oóti ámûraaqa ááiq-wayukama
máa-kayukama netuqyaa táwîgani (200 mírioni) kegébâ ayuraa pááq
uráiye. miráitaq nôraq umábiyo téq ítaraune. 17 ánibo kemá miráuma
kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-ótí ámûraaqa máe-
kayukati yúyawaakoma mirá-uraiye. waayúkama akoqnáá-puyaqa
kúbekaama iragóráá tágama yóíkomma eqábuma miráuma-wayukama
máqe-uraae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-
putima (arááyane) aqnókáá uráiye. ánibo yóyaupike abááq-írágógáráq
úmûkogaraq uwaaq-áítógáráq yá-uraae. 18 maami-káúmó-táwí-yátáákáké
máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata
pukááe. miráowana min-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áítógáráq

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. 19 máqten-otigoni akoqnááma
yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uraae. yiméráakoma miráuma
iraakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uraiye. miráitata minnárake
waayúkama kéyupuiye. 20 máqtemma káqo-kayukama maami-
káúmó-táwí-yátáápíkémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá
iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaémma íyumakaraae. ímiye. yemá
waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara
kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo
tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma
íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe.
21 mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáánîq éta
kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá
íma yirummá éta waékááe.

**Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma
aúba-wannaama ámitana naráiye.**

10 1 mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-
naqa Áánûqtuni márûpake kukáiye. wenaúraqa konnámmá
aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúraiye. óíkoma tágama aakáá
karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiye.
2 wemá pááqyan-auba-wannaama ayáápimma matokáitana min-áúbá-
wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa
árûqma únópí maréna ayáánepaq-aitauqa árûqma paá marabáq makáiye.
3 ánibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa
(arááyane) umá wááqa yuráiye. wemá miráuma wááqa yitana abapaké
kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááe. 4 mi-wíyón-áámá timátúwáitaq
kemá min-áímmô timmá agayánáae téq únana Áánûqtuni márûpake
móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áárá
timmá minnáma aúyánápí matoraao. aúba-wannaabimma íagayaao.”
téna tiráiye. 5 ánibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-
waigoma únópíkáráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte
yaútaiye. 6 miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-
káqtó-náqá wenáiyaba tikáíyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiye.
Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-
qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana
wemá tarôq uráiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiye: “awé-í-kánáámá
ánataguraiye. 7 anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake
wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yíména ínna-taoqa
Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi
timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. 8 ánibo min-
áíkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá
tiráiye: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópíkáráq marabákáráq itó-uma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-
mayaao.” téna timá tímikaiye. 9 mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni
amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.”
túnana wemá tiráiye: “maaminnâ emá maté naao. áyaqnobaqa ikaa
tínimanibo óyaukaq átê umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye.
10 wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-
kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átê
uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnobaqa ikaa tiráiye. 11 wemá maará
téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá
máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma
yabíkáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiye.

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

11 1 kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá
tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq
amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá
mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. 2 miráimanibo aokaq-
nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá
Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaae.
mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-
wíyókón arupi yatâmmeta uréire ínoe. 3 miráinaq kaayaq-nákórátá
keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá
amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de)
yiyúwáanata tíyóye. 4 yenákámá miráuma kaayaq-óríbétí-yáráá óyana
ómmá kaayaq-yáárérâq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq
itó-uraaye. 5 ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaíkáae téta
yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá
kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba
miráráá umá wemá puíniye. 6 yenákámá akoqnááma yokááyapoata
aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma
yíniye. ánibo yenákámá akoqnááma yokááyapoata máqte-nomma
mamá kanaaráq waéqma naaemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-
qtataariq umá mamá kanaaráq táíq íyóye. máqte-tupaama yenákámá
mirá-qtátáárîq óyáae tétama kanaaráq paá mirá-iyoye. 7 yenákámá
timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-
aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê ááiqa mú-iniye. miráéna yenákámá
uyátena yíkaminata puíyóye. 8 miráínana yenákátí arááq-yuma mi
anó-marukoni anón-api pareráq íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-
márúkáq kaapaq-yátáq pukáitaq yenákátí arááq-yuma pareráq íyóye.
Tótôma-marukaa Íqtîbi-marukaagaraq mi-márúkáré. 9 waayúkama
ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma
máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata
min-nákámá íma mamá utánoe. 10 ánibo maa-márábí-káyúkámá
min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-
aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqtí
aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá
aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata
íyámma umáyíkaraae. 11 kaumo-kánáámá (3 ½) ánatagitana Áánûqtuma
wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata
waayúkama kéyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. 12 yenákámá itáiyana
móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: "kenákámá
maabáq úyokao." téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta
konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata
uwíyóye. 13 mirámô kéina mikáq anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake
móra-aayapaq táwîq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000)
yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama
anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwîqa
múte yauwínoe. 14 kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miráráá umá
ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake
wení werôq-anabike werôqa yuráiye.

15 abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike
werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe:
"maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama
káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye." téta
tirááe. 16 ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama
yeqtí náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánûqtukaq
nunamummá mirá téta 17 tirááe:

"uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémaraunatae.
máqten-akoqnaama yokáane.
íbêqa emá maé naayóbákáráqá máqe-uraane.
ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabí
éwaniq kéone.
18 maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq
kéiye.
íbêqa pukáa-kayukama ítama yainaí-kánáámá pááq kéiye.
íbêqa ení mayaí-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-
wáyúkágáráq máqtemma wenáwîqa yaaguyábô-kayukama yíwîqa
wái-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-
meyamma yimínónna-kanaaraqiye.
íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemmá mamá táíq
í-kánáárâqíye."

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

téta tirááe. 19 yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-
námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti
agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónaraae. ánibo
aabayûma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-
aama kétitana márûma kéyoraitana kaábaramma kukáiye.

aaragótê anó-kumurokoma

12 1 móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiye.
minnágoma mirá-uraiye. móra-inimma máena aneqá aabaúmá
maqmá atáá-uma wáqtô íyáanikaa uráiye. miráitana wíyômma aítaukoni
aménáápáqá wáqe-uraiye. ánibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá
kámokaa umá aqtokáiye. 2 wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápó akaí-
áíqá uráiye. miráitana aíqa ôriq itana wááqa kéyena iyápó akánéna
uráiye. 3 miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiye.
min-áwáámeqá mirá-uraiye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-
uraiye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awayaammaa
aqnókáq wáqe-uraiye. ánibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-
aqnokaqa wáqe-uraiye. 4 améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama
wíyôkake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá
iyápó akánéna in-íníkóní aúbáq itó-uma máena min-íníkómá iyápó
akáinaq min-íyápó ikámma nánáae téna awé uráiye. 5 min-íníkómá
iyápóma inaamaí marákáraiye. min-íyápógómá anaaékaqa akoqnáá-
yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ánibo min-íníkómá iyápó
ákátuwaitata páátákáá min-íyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá
Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. 6 ánibo
min-íníkómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-
áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá
umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de)
min-íníkómá máqe-uraiye. 7 Áánûqtuni márûpaq anón-aaiqa pááq uráiye.
Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááiqa
urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááiqa uráánamanibo
8 yeqtí akoqnááma íma wáqe-uraipoata ááiqa íma uyátáraae. miráipoata
Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uraiye.
9 ánibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwîqa
Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-
áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení
kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata
maa-márábí kukááe. 10 mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma
itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketááí Áánûqtuma
wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtáá
yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéiye. Áánûqtuma
mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéiye. min-nákómá ketááí

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tíbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni
aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni
márûkake márúte kéiyabotuwaae. 11 ketáái tíbâqawaaraayuti yúbi
makáe-nakoma íma makatítatapoata wemmá uyátáraae. tipi-típi-
araakoni naaeráké akoqnááma mayéta yetáama Îtuqtaba téta yemá
puíyábá íma kéqaraapoata ááiqa uyátáraae. 12 keráwáqá máqtemma
Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba
Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararîq íníniq kéitanaboana
wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáiye." téna min-áíkomá
Áánûqtuni márûpake tiráiye. 13 min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana
kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-íníkómá
inaamaí marákárain-inikoni anaaé wakáiye. 14 miráitata min-íníkómmá
anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá
arabêna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq
mánena kóuraiye. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta
kaumo-kárítímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uraiye.
15 mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáiye. witúwáitana
mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-íníkómmá waqména
kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna
uráiye. 16 miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráiye. maragómá
kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike
yi-nómmá nawíkatukaiye. 17 ánibo anó-kumurokoma min-íníkómmá
áyámma umákena wení yaímma-iyapo-annate ááiqa mó-umayikanena
uráiye. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Îtun-
aayaba kéteta anaaé waréwaone. 18 min-ánó-kúmúrókómá únókóní
aqtamáábaq itó-uraiye.

kaayaq-ábááq-wámmá utarááye.

13 1 miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópíké utaréna tiyááka-
awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uraiye. mi-kákóní
áwáayakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uraiye. yiqnókáq tái-awikaraq
akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uraiye. 2 mi-kámmá aónáúnama
anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráiye. aítaukoma anón-awaabiq-
iyakaa uráiye. óyaukoma anómma áwáábiq-putiraakaakoni (arááyane)"
akáá umá máiyo? náawaq kanaaráq wemmá ááiqa umákaniyo?" téta
tirááe. 3-4 missing?

5 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-
áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárake kaayaq-wáyúká umá
kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uraiye. 6 óyauqa ógaakena
Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákena Áánûqtuni áwîqtaba
wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe.
7 miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-
wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq
máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóní akoqnááma aménáápáqá máqte-
kayukama máqe-uraae. 8 máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwîqa
matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq
kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá
wekáq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa
ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. 9 náawabi aáqa wáinna-nakoma
maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

10 keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaaráq keráwáqá ánná
ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá
tokóru-yakaa-punapo tíkaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-
wáyúkámá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

11 káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokáq uráiye.
min-ábááq-nákóní aqnópíké utaain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa
uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráiye. 12 maamin-ábááq-wákómá
áqnáaen-abaaq-waakoni akoqnááma aménápáqá máqe-uraiye.
anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata
áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-
abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana
náomma kamá atóbarai-wakoe. 13 anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma
anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéiye. móra-anon-awaameqa mirá kéiye.
aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena
marabí kukáiye. 14 miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-
awaameqnapo taígani-kayukama makákáiye. min-áwááméq-yátááqá
áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráiye. máqte-marabi-kayukama
áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráiye.
mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-
kamma yaaguyabíyátábá tiráiye. 15 miráitana Áánûqtuma yúwáitana
min-ábááq-wámá aáma min-ámápí ámitana aamá kanaaráq tínata
náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata
puínoe. 16 máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wái-
kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq
máqte mayaí máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa
ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá
aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq
matááe. 17 miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma
maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyánîq
kanaaráq íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéiye. wenáwîre.
náápaamma wenáwîkon awaaméré. 18 awaaméq-áúyábámá aupaq-
ááíkómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákaiye. náawabi aá
kéitaina-nakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyánápí maíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq
abapaké móragarare (666).

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

14 1 kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata
aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-
típi-araakoni áwîkaraq aboán áwîqa yúwáayakaqa máqe-uraae. 2 kemá
itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena
anómma wíyôn-aaraa tiráiye. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá
náríq-naraaq-yataakoma áama tiráiye. 3 náápaan-abiqtatagoni aúbáq
wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq
móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-
táígání-káyúkámá (144,000) marabíké yíwíkai-kayukama aúgen-ima
tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte. 4 maami-káyúkámá
aaranaatéma mórabi máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnápáq
waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwíkena
yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-
yátááré. 5 yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma
Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáiye.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

6 miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-
nakoma yanaa arabéna uráiye. wemá átê-wataama matúq-matuq
umá mái-wataagaraq uréna maa-márábí-káyúkámá timá-yiminena
máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-
wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikaiye. 7 anókaq
ááyama téna maará-tiraiye: “waayúkama yainánîq-kanaama pááq
uráibo Áánûqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwîqa múte
yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq
tarôq urái-nakomma wekáq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá
Áánûqtunopake tiráiye. 8 Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaaé
móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiye: “Pébírôniqa anó-maruqa
yawarápamataae. Pébírôni-wayukama yeqtí táwî-aaimma máqten-
aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama
aúqyíkáama Áánûqtuni áyámma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá
tiráiye. 9 yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna
maará téna anókaq ááyama tiráiye: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení
amakókáráq nunamummá tínnama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá
aúwáayakaq mayénama 10 min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma
mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-
araakonopakaraq iranápó uwaaq-áítókógáráq irá aráinana aíqa ôriq umá
íniye. 11 mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tíyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama
miráráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-iq ínoe. minnáyaba úmûmma yíqa ínna-
waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiye.
12 miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta
Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero. 13 mikáké
móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiye:
“aúbabi agayaao. yemá íbêq-kanaarake Îtu Káríqtoma wekáqtábá éta
pukáiya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’
kétiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá
yeqtí íráqôn-aaikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiye.

marabíké aáwaqa mayaí-kánáámá abarokáq uráiye.

14 ánibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákáq
Waayúkagon Áráakaa-naqa máqe-uraiye. min-nákóní aqnókáqá náápaa-
kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátááqá matokáiye. 15 ánibo
mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna
anókaq ááyama konnákáq mái-nakomma maará téna timá ámikaiye:
“ení púráá-qtátááqnápó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupáí-kánáámá
abarokáq uráitana marabíkén-ááwákómá ábu karáiye.” téna titana 16 min-
nákómá konnákáq máena wení púráá-qtátáánápó marabíké ábukain
aáwaqa yurákáiye. 17 keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-
náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púráá-qtátáákáráq matoréna
kukáiye. 18 ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq
amí-yátááqá ámê-taarerake kukáiye. wemá iratábá akoqnááma matáiye.
anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátááqá yokái-nakomma
timá ámikaiye: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá
yuraraao.” téna tiráiye. 19 abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma
ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma
Áánûqtuni áyáne. 20 kaqmá ánáamma Ítíráaeo-wayukama nunamummá
te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma
Áánûqtuni áyámma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naaegómá
ôriq umá ko yááya uráiye. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon
aqnókáq utáiye.

**Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-
wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá matááe.**

15 1 miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-
awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá ítaraune.
Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá
abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyámma matokááe.
2 ánibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígíyôq uráiye.
non áwabaq ááiqa umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wakomma wení amakókáq nunamummá íteta wenáwîkon náápaamma
yemá ímataapoata ááiqa umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa
Áánûqtu yímimma matokááe. 3 tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayaí-
náqá Mótetini igáráqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uraiye:
"uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáé.
anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.
enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.
máqte-kamaanima yabíkáana-wai máane.
4 náawaq enáaqa íma ikatíníyô?
náawaq kanaaráq enáwîqa íma múte yauwíníyô?
emá enamáa aokaq-náqóne.
máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.
arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq pááq
uráiye.
maa-qtátááqtábá náawaq enáwîqa íma múte yauwíníyô?"
téta imá tirááe. 5 ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq
tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguraiye. 6 miráitana
Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq ínî-
qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá
itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááe. 7 kaayaqté-kaayaqtema
maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkáapikemma mórama abapaké kaayaq-
táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyámma ógiqma
wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yímikaiye. 8 Áánûqtuni
akoqnáágaraq wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá úmûkaa umá
ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaaráq
uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-
wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá
ánatatukaae.

Áánûqtuni áyámma abapaké kaayaq-táápépí

16 1 kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké
kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yááyama tiráiye: "maami-táápéqá
Áánûqtuni áyámma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno."
téna tiráiye. 2 ánibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyámma
ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiye. abááq-wákóní
amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá
matáa-kayukagaraq yineqá yíkaraq anó-naomma pááq uráiye.
3 anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópí
aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópí-
kámá máqtepaq pukááe.
4 anaaékaqa kaumomá kaqtó-nakoma iréna wení táápeqa mamá
anó-nopikaraq poqnopíkáráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naaemá aúkáiye. 5 ánibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará
téna tiráiye: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokarîq kée
táí-wayukama yainááanama arupú uráiye. 6 maami-káyúkámá ení aokaq-
wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq yíkamma púyô-naaema yayaráiye.
ánibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta
minnâ yeráwáqtí táí-mayane.” téna tiráiye. 7 ánibo kemá Yóáane
ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama
tiráiye: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma
áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.” téna tiráiye.

8 ánibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá
aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana
waayúkama irá kamá káutaiye. 9 ánibo maamin-ábáúgóní kokokómá
irá kamá káútî-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-
áímmá tirááe. maami-táí-yátááqá maa-márábí pááq immá Áánûqtun
aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqa
íma múte yaaguyakááe.

10 ánibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá
abááq-wákóní náápaan-abiqtataraq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa
waayúkabaq kumayuqá aúkáiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábîmma
ukákááe. 11 yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni
áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-
yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

12 ánibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa
Yúpárêti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana
aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínôqtaba aammá
yokaa uráiye. 13 kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóní
kaaqaari-ámúné-nákóní yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama
táoraa-kama yáubama irááe. 14 mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-
nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata
kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé
umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-
akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqa pááq íniye.

15 ítáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne.
móra-nakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá
uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

16 aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma
áíkuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

17 mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá
uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna
tiráiye: “kánataiye.” téna tiráiye. 18 miráitana wíyôn-aama téna aabayûma
kéyoraitana anómma márû yuráiye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá
ma-márábímmá márûma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 maamin-ánó-márúqá kaumobí yáíkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq
waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq
anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááe.
20 ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena
uráiye. 21 miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni
márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtóráq-tái-yátááqá
ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

aakaq-íníkómá tái-meyamma matáiye.

17 1 mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké
kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye:
"iyo. aakaq-íníkómá anó-nokoni ámûraaq máena wení tái-meyamma
mayánîmma aráátenune. 2 marabíké anómma yabíkáa-kayukama
maami-áákáq-íníkógáráq kumari-yátáárîqa urááe. miráitata taígani
marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkáráá aúqyíkaraiye."
téna timá tímikaiye.
3 Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-
nákómá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmáápaq uráiye. min-áyápáqá
aónáúnana mórama karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaqa mórama
aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba
taíganin-akayaan-awiqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké
kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uraiye. 4 maamin-
íníkómá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátóráqá
pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráiye.
maamin-íníkóní ayáápimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana
maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwîq uráimma ógiqma
wáqe-uraiye. 5 min-íníkóní áwáayakaq móra-awiqa aúpáq-ááíkáráq wáqe-
uraiye. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá tái-aaikoti
yinóae téna wáqe-uraiye. 6 ánibo maamin-íníkómá Áánûqtuni aokaq-
wáyúkágáráq Îtu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá
naréna maamin-íníkómá nommá naan-íníkóráá uráiye.
ánibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánáaq uráune.
7 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáígómá timá tímikaiye:
"nôraq itaawáq iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-
áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínímá ámûraaq
máitana yenákáyábá aúpáq-ááímmá timá-amenune. 8 maamin-ábááq-
wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máiye.
miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítíma ánataniye.
mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwîqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-
kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá
máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta
iyánáaq ôriq umá ínoe.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 maaminâyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké
kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúráqá
maamin-íníkómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúráqá maamin-
íníkómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukae.
10 ánibo abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq
ánatagoana mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá
pááqya-kanaama mániye. 11 ánibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá
máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá
yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáan-annabikaraq
máiye.
12 ánibo abááq-wákóní tiyááka-awayaamma tiyááka anómma
yabíkáa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabíkáiqtaba íma
matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náápaamma
móra-aabaubi mayánoe. 13 min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá
mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnááma náápaakaraq
abááq-wámmá káme. 14 miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típikoni
áráakomma ááiqa umákaiyana tipi-típikoni áráakoma ááiqa umá
yeráwáqá uyátaniye. minnâ tipi-típi-araakoma máqtemma uyátáráa-
kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma
yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq máráa-kayukae téta
itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tiráae.” téna kaqtó-nakoma
Áánûqtunopake timá tímikaiye.
15 óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq
máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike
ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq máae. 16 ánibo tiyááka-
awayaamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-íníkómá
yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana
wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. 17 maami-qtátááqá
uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápí maráinata yemá Áánûqtuma
akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáá-
naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánááráqá Áánûqtuma
tiráin-aimma abarokáq íniye.
18 ánibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-
kayukama máqtemma min-ánó-márúkóní aménáápáqá máae.” téna
mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

Pébírôniq anó-maruqa táíq umáguraiye.

18 1 mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake
móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa
máqte-marabaq kamá tágaguraiye. 2 anókaq ááyama tiráiye:
“yawarápamataae. yawarápamataae.
anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.
káqo-kaqon-aagoma numagáráq táígon-aikaraq íyíkáawata mibáq kémaae.
3 ítáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkóní kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ánibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkótêma kumari-yátááqá tarôq urááe.
wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyánîq o-káyúkámá oótamma netuqyaanîq umá matááe."
téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráiye. 4 ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáá umá tiráiye:
"ketí waayúkao, népaq min-íníkónôpake yá oro.
wení kúmiq-yataakaraqo yagaroqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánóe.
5 min-íníkómá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení táí-aaiqtaba Áánûqtuma aákaq uráiye.
6 keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá móraiq umákáaro.
yagaroqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá móraiq umá yagaroqtaráina-yataaqa umákáaro.
wení anónnáma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.
7 ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákáráq aru-qtátááqá áméro.
wení aúyánápí maará téna kétiye.
'kemá anómma yabíkái-inikoraa umá máune. kemá íma keqto-íníné. kemá tirummá íkéiye.'
téna aúyánápí kétiye.
8 miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.
iranápó wemmá agamá kautíniye.
minnâ uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye."
téna Áánûqtuni márûpake tiráiye.
9 ánibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkógáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmûmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabitínoe. 10 miráitata yeráwáqá wení aíqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:
"tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.
akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiye."
téta tínoe. 11 miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyánîq ínopoata maa-márábí meyánîq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe.
12 maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábémá tokônabi karogaromá íráqômma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. 13 ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq
í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókáráq yaímma wáááni-nokaraq
íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipi-típigaraq oótiwabi yabitíana
waéqmena wí-yátáákáráq mayaí-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-
kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyánîq íniye.
14 miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: "máqte-
qtataakaq keráwáqá túyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtôpake
aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónáanama íráqôniq immá
íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma aónanoe." téta tínoe. 15 miráinata
meyánîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-
kayukama wení aíqtaba yoaa númámá éta ibiqá yaráíyátábá yáaqa
káinata nékaq itó éta tínoe:
16 "tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.
naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena
pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqnápó anéqa umá yawááq
éwaine.
17 íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye."
téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópí-káárémá awétameta náo-
kayukagaraq únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukagaraq yaímma
únópí kéo-kayukagaraq nékaq itó éta 18 Pébírôniq-marukoni úmûmma
káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: "náa-marukoqa Pébírôniq anó-
marukaa umá wáiyo?" téta yeráwáqá tirááe. 19 miráitata yeráwáqá
káítôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópí kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta
maará téta tirááe:
"tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.
máqtemma únópí uréire kéi-kaaregomma aboánîq uráa-yuma anón-
oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi
yawaráparaae."
téta tirááe.
20 Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo,
timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení
anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma
wenôpaq timákaraiye.
21 maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma
mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópí iyaabótuwena tiráiye:
"maamiráráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu
yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.
22 miráinata naríq-naraaq-aimma timá itaí-yátáákáráq kaapáún-
aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.
máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.
aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.
23 ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkárîq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.
wení meyánîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.
waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.
24 maami-márúkáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naaegáráq wení aokaq-wáyúkátí naaegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naaegáráq aónanoe."
téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiye.

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

19 1 anaaékaqa kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:
"Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
keqtáá yauwéqma kétiwirai-nakoe.
tágama-yataakaraq akoqnááma wennáé.
2 áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.
min-íníkómá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkámmá mamá táíq uráitana Áánûqtu wemmá yáíkaiye.
miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayaí-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-íníkómá tái-meyamma ámikaiye."
téta tirááe. 3 ánibo yeráwáqá móragaraq tirááe:
"Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiye."
téta tirááe. 4 ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe.
Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekáq maará téta tirááe:
"áraimma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro."
5 mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráiye:
"máqtemma Áánûqtuni mayaí-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
máqtemma mi-káyúkámá yíwîkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáré.
Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro."
téna tiráiye.

tipi-típigoni áráaqa Îtuma aaraukárîq wáiye.

6 ánibo kemá Yóáane ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kétitata maará téta tirááe:
"Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
uyátárai-nakoma ketááí Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi íséna kéiye.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máráanatao.
tipi-típi-araakoma Îtuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.
ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa
8 Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”
téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.
9 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê i-wáígómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaao. tipi-típi-araakoni aaraukáq-ááwáqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. 10 wekáq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miráráá uwo. Áánûqtukaq wenamáa nunamummá tiyo. egáráq enábâqawaaraayuma Îtuqtaba itáíq-itaiq oníkáá umá kegáráq paá Áánûqtuni mayaí-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Îtuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráiye.
maamin-áímmá Îtuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá pááq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

11 kemá Yóáane aónáúnana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáíq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkaraq kéyainena arupú-aaiqtaba ááiqa kéiye.
12 wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awiqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamáa wenáaimma kéitaiye.
13 wení unáákáqtôma naaegómá yawááq uráitata áwîqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe.
14 Áánûqtuni márûpake ááiq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaaé waqméta urááe. 15 áqnáabaq yeráwáqtí anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Îtuqtaba íma ítáan-araukaqa yíkaminiye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamáárîq ánná-aramma yatâmma anommá kaqmá yayáinana miráráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. 16 ánibo maamin-nákóní árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awiqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiye. 17-18 ánibo kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtunopake

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire
o-númámá timá yímikaiye:
"yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.
anómma yabíkáa-kayukati yúgaraq ááiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.
akoqnáá-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.
máqtemma yíwîkaraq-wayukama íma yíwîqa máe-wayukagaraq mayaí-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro."
téna anókaq ááyama timá yímikaiye.
19 miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-márábí anómma
yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama
áíkuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq
ááiqa ínéta yokaa urááe. 20 miráimanibo abááq-wákógáráq kaaqaari-
ámúné-nákótê anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq tarôq urái-nakoma
ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní
awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá
tiráa-kayukama wé makákáiye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq
nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áítókáráq
kégaiye. 21 miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma
tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama
yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqá máqte-numagoma
nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráiye.

20 1 kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtuni márûpake
kaqtó-nakoma kukáiye. ánibo min-nákóní ayáápimma akoqnáá
ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma
matokáiye. 2 miráitana naayó-kúmúrókómá áwîqa Tááqtaama min-
nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa
(1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. 3 ánibo
Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq
iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama
móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata
taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama
ayúwáiyana uréire íniye.
4 ánibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainaí-
wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae.
miráita yaímma-wayukama Îtuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq
tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune.
mi-káyúkámá abááq-wákókárábi wení amakókáq nunamummá ítéta

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata
pukáápike aúwaraimma mayéta Îtu Káríqtogaraq taíganin-auqa
(1,000-karitimaatima) yabíkááe. 5 ánibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú
waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma
matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáapike itó-i-kanaae. 6 mi-
káyúkámá pukáapikemma áqnáabariq umá itó-uraiya-kayukama
yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní
akoqnááma aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Îtugaraq
yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Îtugaraq taíganin-auqa
(1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama tái-meyamma matáiye.

7 anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana
Tááqtaama ánnáma ayútuwena 8 máqten-ayapaq-marabaq waayúkama
áíqma yorupa ínata ááiqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma
yabíkái-naqa áwîqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe.
mi-márúkón áwîqa Méígogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní
kegébaraa umá taígani mánoe. 9 miráinata yeráwáqá máqte-marabaq
araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákáin-ano-
maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake
iragómá kukéna maamin-ááíq-í-wáyúkámmá kamá ánataraae. 10 ánibo
Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana
Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-
áítógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq
kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá
kaumotá umá wágááwabi nokáámma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq
kéinata mánoe.

anómma yainaí-kánáámá abarokáq uráiye.

11 kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-
uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq
aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-
uraiye. 12 ánibo pukáa-kayukama yíwîqa wái-kayukagaraq yíwîqa
íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-uraawaq aónaraune.
káqon-auba-wannaama matúq-matuq í-áwíkáráq agátataae. mi-
kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma
yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. 13 máqtemma
únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáiye. áítanobaqa
pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi
uráa-qtataaqtaba yáíkaiye. 14 miráitana áítayamma yéta puí-yátáákáráq
yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áítógáráq kékainobaq iyaabótukaiye.
minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae. 15 ánibo

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aamá yaínái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma
móra-waigoni áwîqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq
irá kégainobaq iyaabótukaiye.

aúge-maragaraq wíyôkaraq

21 1 kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-
uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákáráq yáwítana únómmá
ókaraq íma wáqe-uraiye. 2 miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-
márúkóní áwîqa aúge-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake
kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq
kétagaiye. 3 ánibo ítaraunana náápaan-abiqtatarake móra-aimma
maará téna anókaq ááyama tiráiye: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa
waayúkabi wáiye. wemá yetê mániye. yeráwáqá wení aarawaamá
maíyana Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí aúkáapimma mániye.
4 miráinata Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá
kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ókaraq ípuyeta ókaraq
yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniye.” téna
min-áíkómá tiráiye.

5 ánibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiye:
“aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiye:
“maamin-áímmá wannaabí agayaao. máqte-kayukama maamin-áímmá
mayaíyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiye. 6 ánibo
wemá óqa maará téna timá tímikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq
umá kánataiye. máqte-qtataaqtaba kemá kenamáárîq áqnáabariq
éq aqtórákáráq máune. náawanabi nonáá ákáinama watúq-watuq
umá wái-poqnopike paá aménúne. 7 ánibo móra-nakoma ááiqa umá
uyátainikaa umá ketáama waraínna-nakoma maami-qtátááqá wemá
mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye.
8 ánibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáíq-itaiq umá
íyáqtoraa-kayukama tái-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utaí-
wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq
awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma
yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áítógáráq kégai-nobaq
mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

9 ánibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake
wení táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqté-
kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínéna miráitana ketôpaq
Yóáanekaq iréna maará téna timá tímikaiye: “iyo. tipi-típi-araakoni
aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwíráimma
aráátenune.” téna timá tímikaiye. 10 ánibo ketaágoma kemmá mamá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá
áwîqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmîmma tiráátiraiye.
11 maamin-áúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-
oqtakoma áwáarara kainíkáá umá tágaraiye. 12 ánibo maami-márúqá
anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-
óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá
Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana
títaupake kaayaq-Ítíráááó-ánná-wáyúkátí yíwîqa móra-mora umá
máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. 13 maami-márúkóní kururáqá aabaúmá
utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-
óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá
wáqe-uraiye. 14 ánibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-
karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake
kayaaqá tipi-típi-araakoni timáyíkaraa-kayukati yíwîqa wáqe-uraiye.
15 ánibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-
márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá
matoréna máqe-uraiye. 16 maami-márúqá máqten-aukapaqa móraiq
umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-
márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km)
wáqe-uraiye. kokupaqá móraiq umá (2,415 km) wáqe-uraiye. 17 ánibo
maami-kúrúmá yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá
aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiye. 18 maami-márúkóní kurumá
íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara
kégaitana nokóráá uráiye. 19 miráitana maami-kúrúgóní aménáápáqá
títaupake kaayaq-íráqón-óqtákáq anón-oqtan-awiqa pááqyan-oqtama
áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa
mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-káráááqá tokôn-
oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígíoq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq
20 abutákáráq kawaan-áígáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq
karogarokáráq kaqma-wáyúkáákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa
ikuron arakáá uráiye. 21 máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá
anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóní anón-amma áwáarara
kégaitana aónama yútînikaa umá umákaiye. 22 ánibo kemá Yóáane
aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye.
Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Îtute yenamáa
yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. 23 Áánûqtuni tágama-
yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma
mi-márúkóní ókáá kéiye. aati-aatimá tágaikaiq kéipoana aabaúkáráq
wíyôkaraqtaba íiye. 24 miráinata waayúkama máqte-marabake mi-
tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma
yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta
mi-márúkáqá uyáberanoe. 25 mi-márúkáqá wágááma oqtamá íma umá

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áuyaranoe. ánibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. 26 miráinata
máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq
ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. 27 ánibo máqtemma íma arutáinna-
yataakaraq naayó-máníkónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma
kanaaráq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama
íkéwaraa-kayukama íma kanaaráq uyáberanomanibo mi-káyúkámá
tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkáráq yetíwîqa
agamakáina-wayukama kanaaráq mi-márúpáqá uyáberanoe.

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

22 1-2 kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórama
anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye.
maami-nókómá yóiqa aónai-yataaqa kaapókáá uráiye. Áánûqtuyaa tipi-
típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóní
anón-akoni aúkáapimma kukáiye. mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma
téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-
karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ánibo mi-tágóní
ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqôniq uráiye. 3 mi-márúkáqá
mórama Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.
mi-márúkón aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-
abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá wekáq nunamummá
tínoe. 4 Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ánibo wenáwîqa yeráwáqtí
yúwáayakaq agamarániye. 5 kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá
kaíyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma
wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-
matuq umá yabi ínoe.

Îtuma yauwéqma kumíniye.

6 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá
waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu
wenaágoma wení amuné-wáyúkámá kéyimitata watáama tirááe. móra
kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi
abarokáq ínîqtaba wení mayaí-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.
7 ánibo Îtuma téna tiráiye: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq
yayamá yénúne. ánibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-
aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Îtuma tiráiye.
8 Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-
qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq
áaimma átáma ténáae túnnamanibo 9 wemá timá tímikaiye: “emá
íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-
kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá
mayaí-náqúne. Áánûqtuma wenamáa wekáq nunamummá tiyo.” téna

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 ánibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí
wáimma íma mamá áuyoqtuwaao. ímibo abarokáq ínî-kanaama waaqókárîq
kéiye. 11 náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro.
náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ánibo
náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro.
náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.
12 Îtuma téna tiráiye: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá
máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ánibo kemá yauwéqma
máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne.
13 kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-
qtaaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Îtuma tiráiye.
14 aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama
unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq
umá mái-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóní oqtaráqá
uyáberanoe. 15 miráimanibo kebó-yátáárîq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq
kumari-yátáárîq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq
maníkókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-
kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.
16 Îtuma mirá téna tiráiye: “kéma Îtuma ketí kaqtó-nakomma
timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáíq-itaiq
í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-
annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma
nokáápaq-wiyoqa kamá kétagaune.” téna Îtuma tiráiye.
17 ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Îtuni
waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta
náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.
owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá
aménúne.
18 Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama
kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma
maamin-áíkóní ámûraaq óq-aimma ténama mi-táí-méyámmá maami-
kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. 19 ánibo móra-nakoma
maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma
Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq
umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiye.
20 maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá
tiráiye: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiye.
Yóáane téna “waíno. uyátáráana-nako, iyo.” téna tiráiye.
21 uyátárai-nakoma Îtuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre.
miráuma waíno.

The Scriptures in Usarufa of Papua New Guinea; 1st ed. 1980; web version, © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.